

Conventus Cremonae

Usui f. Jos. Seraphini Chizzola Gnatij v.
Aptus carmelitarum.

SIMONIS MAIOLI ASTENSIS, EPISCOPI VVLTVRARIENSIS

HISTORIARVM TOTIVS ORBIS, OMNIVMQVE TEMPORVM

Pro defenſione ſacrarum imaginum aduerſus Iconomachos Libri ſeu Centuriæ ſexdecim.

Quibus à Chriſto nato in hunc vſque diem in Eccleſia per totum orbem ſacrarum imaginum vſum ſemper viguiſse, indeque miracula ſemper promanaſſe perpetua hiſtoriæ ſerie demonſtratur, confutatis Iconomachorum argumentis omnibus.

Opus collectum eſt

Ex veteris, ac noui Teſtamenti codicibus.
Ex Apoſtolorum, Martyrumq; dictis, ac geſtis.
Ex ſummorum Pontif. Rom. decretis.
Ex ſacris Concilijs.
Ex ſanctorum Patrum ſcriptis.
Ex ſcholaſticis Theologis.
Ex hiſtorijs Eccleſiaſticis.
Ex Canonum interpretibus.

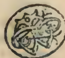

Et obiter

Ex legibus ciuilibus, & earum profeſſoribus, atq; alijs profanis tum hiſtorijs, tum varij argumenti auctoribus ac monumentis, vt paulò inferius pagina indicant.

CVM PRIVILEGIO ET SVPERIORVM PERMISSV.

ROMAE, In ædibus Populi Romani M.D.LXXXV.

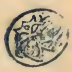
SANCTISSIMO D. NOSTRO PAPAE D. SIXTO V.

SIMON MAIOLVS Epiſcopus Vulturarienſis S.

VEMADMODVM ex leui corporis intemperantia, ſæpe adeò graues morbi contrahuntur, vt non niſi magno ſtudio, laboreque curentur: ita ſanè & in animorum morbis euenire apertiſſimum eſt, vt quamuis leuis aliqua ægritudo, errorue mentem inuaſerit, difficile, ac non niſi diuturno ſtudio corrigi queat; præter id quod pertinacia perpetuam, inſanabilemque reddat inſaniam. quod cum in diſciplinis, atque omni ſcientiarum genere perſpicuum eſt, tum præcipuè in peſtilentiſſimo fidei errore, morboq; contingit, vt qui labefactari ſibi ſinceram cordis fidem permiſerit, difficile alienis perſuaſionibus reſipiſcat; ſanitatique reſtituatur: vnico enim momento is morbus contrahitur, vnico audito, lecto, excogitatoue dogmate, adeo vt poſtea diuturnitas temporum, magna & accuratiſsima ſcripta vix illum queant vlla parte corrigere. Vnde ſemper difficile fuit inire rationem aliquam opportunam, qua hæreticos conuertere, eiſq; perſuaderi veritas poſſit. ratiocinatio enim falſa vbi hominis animum occupauerit, perinde quaſi oculorum lumine obtenebrato, rationiſque vſu penè extincto, numquam aliquid ſibi ſuaderi patitur, cum ei error ratio, ratio autem error videatur: atq; ita factum eſt, vt ſicut aduerſus priſcos illos Arianos, Sabellianos, Eutychianos, Iconomachos, alioſque etiam noſtri ſæculi hæretica freneſi correptos tot egregij catholicæ fidei propugnatores, tot fortiſsimi athletæ paucos ex ijs cum quibus diſceptarent ad ſanitatem reuocarint: cum-

que eorum dictis ac scriptis multa insit vis, nempe quibus proteruia hæretica apertissime proteratur, impediatur quoque ne longius serpat morbus; ac spectatores, qui ambiguo sunt animo in hæreticam partem non inclinent, catholici confirmentur, posteritas veritatem agnoscat, & amplectatur: attamen hæreticus is cum quo verbis, aut scriptis disputatio instituta est, contemnit resipiscere, gentili infideli longe obstinatior. Diuo enim Hieronymo teste, facilius est furori gentilitatis occurrere, raptosque populos à bestiali scientia ad fidei pietatem prædicando conuertere, quàm hæreticum quemlibet in sui perfidia dogmatis confidentem ad fidem rectam reuocare. Quamobrem, vt dixi, iniri vix vlla ratio potest opportuna, qua ad eos conuertẽdos disputando vti possimus. Nam si librorum canonicorum auctoritatem proferamus, ij statim aut canonicos negant, aut de translatione disputant, varias lectiones adhibent, falsationem calumniantur; si hæc nequeant obijcere conuicti, interpretationem aliam obtendunt, alium sensum; atque ita fit, vt serpentium more sese contorquentes fere semper elabantur: neque totius Ecclesię consensu, neque sanctorum Patrum, Conciliorumue sententijs dignantur, germanum scripturarum sensum adulterino excludunt; disputando fiunt sæpe pertinaciores, verba verbis, scripta scriptis, errores erroribus superadijcientes: & (quod deterius est) in vna hęresi defendenda ad plures alias etiam a se antea non excogitatas prolabuntur; veritatis, quæ vna, ac simplex est, perpetui hostes; erroris verò, quoniam multiplex est, semper studiosissimi. Quæ omnia Pater Beatissime, si diligentius contemplemur, & quod è pluribus remedijs vtilibus aduersus eos sit vtilius, aut opportunius; non facilè assequemur, an sacris litteris, an Sanctorum Pontificum Patrumque sententijs, an sacrorum Conciliorum decretis, an ratiocinando verbis, scriptisue præstet cum eis contendere, vt conuictos se esse fateantur. Mihi tamen iam ab hinc annis pluribus semper visum est, temporum successionem ad disputãdum, ac etiam ipsis pertinacibus hæreticis persuadendum firmissimum argumentum esse. sicut enim cum de aquarum scaturigine aliqua disceptatur, dum contentiosius aliquis negat ab optimo fonte eam manare, alius affirmat, & occultis subterraneis meatibus deriuare defendit, certe canalibus ipsis lis commodissime dirimetur,

tur, si perquirantur, & detegantur: ita mihi videtur & in hoc fidei negotio litem apertissime hac præcipua via dirimi posse, si temporum perpetua successio à Christo in hunc vsque diem deducatur: quod in omnibus Ecclesiæ dogmatibus factu facile esse iam ante annos multos ego animaduerti. Cum enim omni conatu moliar, omnesque neruos intenderim, vt hac ratione, quicquid hæreticorum vesania adinuenit, euertam; sicuti Romanam & cum ea omnes orbis ecclesias semper ita sensisse, vt hodie sentit; docuisse, vt docet, per temporum seriem, successionemque ob oculos ponam: ita hæreticorum insanias, nouitates esse, quę paucis antea annis initium habuerint, apertissimum faciam. Euolui igitur ob eam rem plerosque veteres, ac recentiores Patres, concilia, historias, ac quicquid pro temporis facultate licuit: atque ex eis Catholicæ Ecclesiæ dogmata ordine contexere pro omnibus viribus studeo, vt contra omnem hæreticam perfidiam circa sacramenta septem, circa indulgentias, imagines, purgatorium, cęlibatum, monachatum, opera, meritum, arbitrium, cęremonias, missam, reliquias, sanctos, Primatum Romanum, concilia, ac reliqua huiusmodi à Christo in hoc tempus successio eiusdem fidei deriuasse monstretur. Neque alia alijs iungenda censui, vti scriptores historiarum solent, sed singularum rerum singulas perpetuas historias deducendas esse mihi peropportunum videtur. Constanti enim sententia persuasum habeo, nullà potiore via, nullo firmiore argumento fidei hostes conuinci posse: nam hoc argumenti genere animaduerti Irenæum, Tertullianum, Cyprianum, Origenem, Fabianum, Optatum, atq; Augustinum vsos fuisse, quoniam percommoda disputandi ratio est, vt radix, origoque rei perquiratur, isque obtineat, qui à Christo omnium rerum fonte, eiusque discipulis, et eorum successoribus promulgatoribus fidem per manus traditam acceperit: ita enim canonicam scripturam dignoscimus, cognitam sequimur, interpretationem tenemus, Ecclesiam eam in matrem habemus & magistram, quæ inde originem radicemque traxit, traditiones, constitutiones, ritus, iudicia amplectimur. Atque ita fit, vt hæreticus tam longa successione confusus iaceat, mundus comperta veritate ob diuturnitatem tantam in fide solidetur. Vt igitur aliquo exemplo res hęc tota manifestior fiat, cœpi ab imaginum cultu

totum hoc negotium: est enim facillimum, in quo successionis ordine retento, adeò feliciter per singula sęcula, quibus à Christo perdurat eius Ecclesia, seriem omnem perduxi, vt nulli dubitatio superesse possit; quin potius cuique persuasum sit verum id esse quod docet Romana Ecclesia circa veneratione͂ imaginum, falsum omnino quod ei aduersatur. Libet igitur hoc paruum volumen edere, quasi specimen reliquorum omnium, de quibus conscribendis assidue meditor. sicut enim in vno isto imaginum argumento sexdecim Centurias contexui, vt vnicuique etiam pertinacissimo pateat, semper eundem cultum, & fidem in Romana & toto orbe diffusa Ecclesia extitisse: ita & in hoc, & in reliquis aduersariorum nouitas omnis aperietur. Feci hoc eò lubentius, præsertimque felicissimo hoc tui Pontificatus tempore edendum curaui, quòd zelus Sanctitatis Tuæ iam ab ineunte ætate aduersus hęreticum, pestiferumque genus hominum pie semper exarserit; ac tum verbis, tum concionibus, tum ipsis quoque egregijs gestis aduersus eos conatus, neruosq; omnes intenderis; multo magis nunc præstaturus suprema auctoritate, quando totius Ecclesiæ gubernacula tenes. Iure igitur hæ primitiæ laborum huiusmodi & tibi à me seruo indigno Dominici agri minimo colono dicantur, & offeruntur. Rogo itaque te Pater sanctissime, ad pedes tuos toto ore procumbens, vt qualemcumque hunc laborem meum benigne pro more Beatitudinis Tuæ suscipias; vt si te grato animo suscepisse animaduerterim, ad maiores labores capessendos totus mihi animus accendatur. Bene valeat Sanctitas Tua in Domino, à quo perpetuis horis id mihi postulandum præcipue proposui, vt Sanctitati Tuæ tribuat & Ecclesiæ gubernacula feliciter tenendi vires, & in vniuerso orbe conuertendo summam præbeat efficaciam. Romæ. Kal. Augusti. M D LXXXV.

AVCTORVM INDEX VNDE ALIQVID DESVMPTVM EST.

D

E

F

G

H

I

L

ELENCHVS CAPITVM TOTIVS OPERIS.

Ante Christum, & A Christo nato. Sæculum Primum.

A Christo nato circiter annum centesimum. Sæculum Secundum.

Anno à Christo nato ducentisſimo, circiter. Sæculum Tertium.

A Christo nato annum circiter tercētesimum. Sæculum Quartum.

A Christo nato circiter annum Quadringentesimum. Sæculum Quintum.

De

A Christo nato annum circiter Quingentesimum. Sæculum Sextum.

A Christo nato circiter annum Sexcentesimum. Sęculum Septimum.

A Christo nato circiter annum Septingentesimum. Sæculum Octauum.

A Christo nato circiter annum octingentesimum. Sæculum Nonum.

De

A Christo nato circiter nongentesimum annum. Sæculum Decimum.

A Christo nato circiter annum millesimum. Sæculum Vndecimum.

A Christo nato circiter annum Centesimum supra millesimum. Sæculum Duodecimum.

A Christo nato circiter annum Ducentesimum supra millesimum, Sæculum decimumtertium.

A Christo nato circiter annum Tercentesimum supra millesimum, Sæculum Decimumquartum.

A Christo nato circiter annũ Quadringentesimum supra millesimum, Sæculum Decimum quintum.

A Christo nato circiter annum Quingentesimum supra millesimum, Sæculum Decimumsextum.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pagina 3.	Linea 4. à fine,		pro sotypi		prototypi
pag.	ead.	lin.	penult.	pro zelo	pio zelo
pag.	4.	lin.	penult.	cuius	crucis
pag.	16.	lin.	24.	Cypris	Cyprij
pag.	18.	lin.	vlt.	nam ait ſanctus	nam ſanctus
pag.	21.	lin.	17.	ſucceſſores	ſucceſsiones
pag.	28.	lin.	5.	ſeruaturi	Seruatori
pag.	ead.	lin.	5. à fine,	Burantus	Durantus
pag.	35.	lin.	8.	dem	fidem
pag.	38.	lin.	24.	Afferantur	Afferant
pag.	42.	lin.	16.	præſtabat	proſtabat
pag.	43.	lin.	25.	ſpirante	ſperanti
pag.	44.	lin.	vlt.	adorem	adorer
pag.	48.	lin.	3.	volum	velum
pag.	ead.	lin.	6. à fine,	ante hoc	ante hos
pag.	51.	lin.	6. à fine,	cohibentes	cohibens
pag.	52.	lin.	10.	Origenem	originem
pag.	56.	lin.	27.	Piuionenſibus	Diuionenſibus
pag.	58.	lin.	25.	admittimur	adnitimur.
pag.	66.	lin.	5. à fine,	nouæ	nonæ
pag.	81.	lin.	10.	quod eam	quod iam
pag.	83.	lin.	8.	mouentium	monentium
pag.	93.	lin.	7. à fine,	crucifigens	crucifigeris
pag.	98.	lin.	22.	Auguſtum	Auguſtam
pag.	101.	lin.	27.	latentes	latenter
pag.	103.	lin.	34.	cupidi	cupida
pag.	115.	lin.	vlt.	victoria	victricia
pag.	117.	lin.	9. à fine,	niſi	miſi
pag.	120.	lin.	10.	euerti	conuerti
pag.	121.	lin.	25.	cere	cereis

pag.

ERRATA SIC CORRIGE.

pag.	124.	lin.	17.	vocans	vorans
pag.	125.	lin.	11.	Euoreæ	Eureæ
pag.	132.	lin.	14.	ſecus	ſic
pag.	136.	lin.	32.	vel ſigno	ſed ſigno
pag.	146.	lin.	16.	inde	idem
pag.	155.	lin.	penult.	Trigentez draconez quaſi ſe deglutientez	ingentem draconem quaſi ſe deglutientem
pag.	156.	lin.	24.	vnam	vnà
pag.	165.	lin.	4. à fine,	in æreа	in area
pag.	171.	lin.	vlt.	lauem	clauem
pag.	173.	lin.	25.	extingui	extinguit
pag.	175.	lin.	1.	interi	intueri
pag.	ead.	lin.	12.	Gregorium excõicaſſet	Gregorius excõicaſſet
pag.	183.	lin.	27.	Succinctius	ſuccincte
pag.	206.	lin.	11.	piſtolares	Epiſtolares
pag.	229.	lin.	19.	Eo	Ei
pag.	ead.	lin.	22.	cum aliũ non inueniſſet	cum alium inueniſſet
pag.	252.	lin.	2.	pęnitentes, diligit	pęnitẽtes, ſed pie me-
pag.	ead.	lin.	22.	De Adona	De Adone (deẽ diligit
pag.	ead.	lin.	25.	tulit, egimus in Heraclio]	tulit, ex ipſius chronico excerpſimus: egimus in Heraclio,
pag.	280.	lin.	28.	deprehenduntur	deprehenditur
pag.	284.	lin.	8.	comparauit	comparuit
pag.	305.	lin.	18.	crucеſignaturum	cruceſignatorum
pag.	333.	lin.	20.	ſibi	ibi
pag.	350.	lin.	8.	affligunt	affigunt
pag.	353.	lin.	10.	peiorque	peior quàm
pag.	ead.	lin.	22.	inẽutum	inuentum
pag.	364.	lin.	23.	contigente	contegente
pag.	372.	lin.	24.	inauſtum	infauſtum
pag.	385.	lin.	7.	in propaganda	in ipſa propaganda
pag.	390.	lin.	14.	Archico	Ercocco
pag.	396.	lin.	8.	vllis	vllius
pag.	397.	lin.	23.	Firundi	Firandi
pag.	407.	lin.	29.	ij. V.	Pij. V.

PRAE-

PRAEFATIO.

CVM in omni sapientia difficile semper fuit peregrinarum sententiarum sectatoribus suadere veritatem, tum in Christiana fuit, estque difficillimum: quoniam quantò alijs sapientijs prestat lux, ac veritas Christi, tantò obscurioribus versatur in tenebris, quisquis huiusmodi ueritati sese reddiderit aduersarium. Catholicam enim veritatem ab hæreticæ prauitatis falsitate voluit Deus, vt non solis scripturis dignosceretur, sed adiecit & miracula, adiecit omnium populorum in vna fide consensionem; adiecit in omnes gentes propagationem; adiecit & perpetuam successionem. Sed his omnibus vix quicquam proficimus, si hereticis pertinacibus obijciantur. Quamquam enim summa rerum omnium ex scriptura Ecclesię auctoritate probata consistat, à qua omnis veritas elucet (si iuxta Patrum vnanimem consensum sincera interpretatione legatur) tamen nec ab ipsius vi hæretici conuertuntur. Cum etenim inuicta sint quæ aduersus ipsos de diuinis codicibus proferuntur, statim eò confugiunt, vt dicant eos esse vitiatos, aut alio non catholico sensu intelligendos; imo conuicti plerunque canonicos esse diffitentur: ita fit vt aduersus impudentiam istam ac pertinaciam admodum laboriosa res sit vel ipsis apertissimis scripturis velle contendere.

Idem fermè etiam contingit in miraculis, quæ licet post scripturæ auctoritatem ponderis plurimum habeant, nempe quibus Ecclesia quammaxime propagata est & adulta: ipsa tamen quoque apud pugnaces, & occæcatas mentes parum fidei assequuntur. Nam si scripturas à Spiritu sancto dictatas peruertunt, atque in dubium reuocant, quid putas agunt, cum sibi obijci miracula audierint, quæ non in sacris codicibus, sed plerunque simplicium Dei amantissimorum hominum testimonio proferuntur? Ipsa quoque omnium fidelium in vna fide consensio ne quicquam hæreticis conuertendis sufficere visa est; in qua licet illud admiratione dignum videatur, vt in tãta Barbararum nationum varietate, in tanta morum differentia, in tam modica sympathia, imo in tam grandi antipathia integra sit, ac consentiens apud omnes vera totius fidei vnio: tamen huiusmodi consensione contempta, Ecclesiam dilacerantes, in varias sectas ipsi veritatis corruptores discinduntur. Quin & si illud magno contingat miraculo, vt ad omnes orbis partes hæc veritas penetrarit, fueritque in omni solo propagata (cum tamen hæreses non nisi in quasdam orbis portiunculas irrepere, & quasi in angulis latitare videantur) nihil ad persuadendam hæreticis fidem tam grauis ratio sufficere vnquam potuisse visa est; tametsi hęc præcipua sit prærogatiua veritatis cognoscendæ. Nam quâ humana vi fieri potest, vt id in totum orbem propagetur, ac dilatetur, quod vbique locorum oppugnatur? Cum igitur oppugnatore deuicto, vbique terrarum propagata sit fides; sanè nullo alio robore id factum esse potest, quàm ipsa diuinitate operante, præter id quod natura ipsa

velit

velit nolit, dum recte opinatur, cogitur assentiri veritati; cum communis sensus plerumque naturæ veritatisque vox sit. Sed (vt dixi) nec ista fortè, vt persuadeant eis sufficiunt. At quando obijcimus eis Ecclesiæ catholicæ constantem ac perpetuam successionem, qua potissimum fides ipsa ab omni hæretica nouitate discernitur, plus efficaciæ ad persuadendum eis assequi videmur. Propterea huius successionis vim reformidantes pseudo prophetæ omnes ac hæretici, ne nobis consentiant, vt sacras scripturas, ita quoque sui erroris successionem se habere sibi blandiuntur, & iactitant, vt Brandeburgenses maximis voluminibus adnixi sunt, sed præstare minime potuerunt; nec alius quisquam vnquam poterit existente hac solius Ecclesiæ catholicæ prærogatiua. Quare cum post alias iam dictas hac præcipua via in sui erroris notionem adduci posse hæreticos animaduerterim, qua vsus quoque est Irenæus, Origenes, Fabianus, Optatus, Augustinus, at que alij plures: operæpretium duxi contra omnes ingruentes hæreses, præsertimque in hoc aduersus Iconomachos libro non solis scripturis, miraculis, fidelium consensione, totumque in orbem propagatione fidei catholicæ veritatem propugnare; sed præcipue perpetua temporum successione firmare, vt quasi per manus traditam ad nos eam deriuasse monstremus; quod sanè inexpugnabile videatur esse fidei propugnaculum. Vera enim ratio pietatis nihil admittit, nisi vt omnia quæ fide à Patribus suscepta sunt, eadem fide filijs consignentur, nosque religionem, non qua velimus (vt hæreticorum studium est) adducamus, sed potius qua illa ducit sequi nos oporteat. Ideoque vt proprium est Christianæ modestiæ, & grauitatis non sua posteris tradere, sed à maioribus accepta seruare; sic necessario illud fiet, vt si ab Apostolis accepta in hunc vsque diem seruata monstrentur: Iconomachorum verò perfidiam legitimo auctore, legitimaque successione omnino caruisse, nos veritatem certo certius assecuti esse videamur. Sed animaduertendum esse ducimus, ne quis putet nos ita aduersus Iconomachos luctari, vt singulas illorum ineptias velimus retundere. Essent siquidem ea in re longe maiora volumina conscribenda. Scatent enim semper hæreticorum libri mendacijs, quibus singulis euertendis, magnis libris esset opus. Scribit etenim æque doctissimus, ac pijssimus Surius ex vnius Slaidani libro, vndecim mendaciorum millia collecta fuisse. Quis ergo vnquam illum subiturus fuerit laborem, vt singulis studeat esse responsum? Sed & Ioannes Dietembergius scribit in vnico Lutheri codice, qui inscribitur, Duæ confutationes, octingenta septuaginta quatuor se reperisse mendacia: adeonè inanis subeundus esset labor in singulis confutandis? satis illud sit, quòd Iconomachorum dogmata vberrimo stylo confutarunt Roffensis, Alanus, Lindanus, Sanderus, atque alij plurimi, quorum scripta pius lector euoluet. Videtur igitur percommodum, atque opportunum studium nostrum, si in firmanda catholicæ fidei veritate potius desudemus, quàm singulis Iconomachorum ineptijs destruendis: quandoquidem vt silices ferro percussæ scintillant vndique ignem suum, at latentem nulla penitus parte minuunt, ita sanè hæretici pondere veritatis percussi, hæresim post hæresim magis effutiunt, & introrsum pestiferum ignem magis latentem seruant. Quamobrem eò dirigendum volu-

volumus omnem hunc laborem nostrum, vt non tam conuertendis hęreticis, quàm catholicis confirmandis studeamus, & quadam quasi fidei munimenta construamus: ac sicut Magdeburgenses Centurias quasdam cõsarcinarunt mendacijs vndequaque refertas; nos è contra obsistentes, opus hoc sexdecim in Centurias, seu sæcula (nempe à Christo in hunc vsq; diem) distinximus: ac sub singulis, vel ea enarrauimus, quæ tum contigerũt, vel Scriptorum sententias, qui tum vixerunt colligendas curauimus: nam quibus pręcipue miraculis Pontificibus, Imperatoribus, ac sæculis, quasue ad orbis prouincias imaginum cultus fuerit propagatus volumine isto omnino perstrinximus, inque illud enixè incubuimus, ne res gestę, atque auctorum sententię in dubium reuocarentur: ipsa enim historicorum, reliquorumque Scriptorum verba plerumque integra non mutila, aut trunca retulimus. Vnde vnus hic codex in hoc argumento pro ingenti bibliotheca sufficere videatur, dum quisque in eo leget ad verbum, quod non nisi longissimo tempore ab innumeris ferè auctoribus oporteret exquirere. Persuasum autem habemus ex hoc opere liquere omnibus ab ipso Christo in hunc vsque diem nulla prorsus intercapedine interposita, semper, ac toto penitus orbe Sanctorum imagines in vsu, venerationeque habitas fuisse Romanis Pontificibus, totique cui præsunt Ecclesia Dei; semperque miracula inde promanasse, vt facile ingenueque fatebitur quisquis sincera mente vniuersum volumen hoc peruoluerit. Sed interim transeamus ad institutum opus.

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS

HISTORIARVM TOTIVS orbis pro defensione sacrarum Imaginum

CENTVRIA PRIMA.

De imaginibus, quibus etiam ipsi veteris testamenti Patres vsi sunt, & de earum institutione sub nouo testamento.

Imaginum vsus probatur sacris litteris, videlicet Exodo, Numeri, Paralipom. Ezech. Deinde verbis Christi, Euangelio præcipue Ioannis, Pauli apostoli Epistolis, ac tandem concilio Apostolorum Antiochiæ habito. *Cap. I.*

D euertendam omnem idololatriam, qua vniuersus ferè orbis execrabili abominatione polluebatur, necessaria omnino fuit sacrarum imaginum institutio, vt ex eis falsa, impiaque idololatrarum religio, in veram, piamque conuerteretur. Gentiles enim quique ac Iudæi, cum ad catholicam fidem Dei gratia adiuuante perueniunt, sicuti superno lumine illustrati, iam noscere incipiunt, qui falsi, execrandique Dij sint, atque animaduertere summam in celebrandis illorum simulachris impietatem subesse: ita illustratione eadem, Christum verum Deum agnoscentes, Sanctosque veluti eius membra cælestis regni cum illo esse participes, in

colendis ipsorum imaginibus inesse religionem intelligunt. Nam sicut eorum encomia, qui piè vixerunt, aut qui egregia facinora peregerunt, litteris seruari debere ratio ipsa, omnisque lex dictare videtur; ita sanè picturæ, ac simulachra eadem colendæ memoriæ ratione in vsu esse possunt, ac debent. Compertum enim habemus hoc Dei opus esse, vt sacrarum imaginum cultus in ipsius sancta Ecclesia fuerit institutus. Quamquam enim rerum similitudines fieri Dominum vetuisse constet: id tamen tunc Iudæis ad idololatriam propensis summo diuinæ prouidentiæ consilio præscriptum est, ne pro creatore ad creaturarum adorationem prolaberentur: at vbi hoc absit periculum, tantum abest vetuisse Deum imagines fieri, vt ipse potius non solum admisisse, verum & ipsarum primus auctor esse voluerit: primus enim sui imaginem depinxit in homine, quem in hoc magno totius vniuersi theatro diuinitatis vestigium, & sigillum statuit erectissimum bestiis omnibus venerandum. Quin etiam quicquid ab ipso summo rerum opifice intra hominem conditũ est, nõ nisi per imaginum vsum exerceri potest: intellectus enim, ratio, mens, memoria, ac ipse denique spiritus neque in scientia vlla, neque in sapientia moueri, proficereve possunt, nisi per imaginum assiduum vsum: quod & ipsi naturalium rerum eximij scrutatores scriptis prodiderunt: Quin & omnis affectus (siue is amor sit boni, siue odiũ mali, siue spes futuri; siue etiã timor imminẽtis periculi) ita à natura institutus est, vt nõ nisi apprehẽsione simulachrorũ habeatur: Sed Iconomachi mẽtis caligine obcęcati, mysteriũ huiusmodi assequi minimè possunt, diuinæ se dispositioni aduersari nescientes in abolẽdo ipsarum cultu: augentque miris modis suã hęc sacrilegiã: nam vt repugnantia sibimet dogmata effutiant, & maiores insipientibus tenebras offundant, Christi sanctorumque omnium simulachra deiiciunt, sua vero erigunt, & depingunt, vt sequacibus colenda esse insinuent: Vidit enim Lindanus Lutheri imaginem titulo diui Martini prænotatam: vidit Staphilus per Germaniam Iconoclastas loco imaginum Christi, & sanctorum, alias reposuisse effigies hęreticorum, simul & vxorum: vidit Renatus Laurentius Melanchtonis, Bezæ, Caluini, & aliorum Apostatarum iconas à sectatoribus non paruo pretio redimi, & ambitiosius circumferri, ab ijs inquam, qui Christi Deiparæ Apostolorumque, ac ipsius crucis simulachra confringebant: atque ita fit vt Iconomachi omnes nõ solum aduersus se ipsos pugnare, verum & cum Deo quoque se bellum gerere non animaduertant ob summam cordis vesaniam: Si etenim animaduertissent sese aduersus Deum ipsum bellum gessisse, quando aut reiecerunt, aut reiiciendas sacras imagines statuerunt; sanè forsan à tam sacrilega pugna abstinuissent, atque in ipso certaminis exordio cessissent: illud intelligentes nulla vi, ea quæ diuino sunt instituta consilio posse conuelli, aut expugnari, cuiusmodi est sacrarum imaginum vsus, qui Deo auctore institutus esse perpetua Ecclesię traditione colligitur: Nam & eas fieri, & in templo haberi, & exornari mandauerat priscis patribus. Si igitur à Dei mandato vsus huiusmodi deriuasse constiterit, quis vmquam ausus fuerit aduersari? Sed videamus quibus id

locis iusserit Dominus: In primis occurrit Exodi liber, c. 25. Facies (inquit sancto Moysi) propitiatorium de auro mundissimo, duos cubitos, & dimidium tenebit longitudo eius & cubitum, ac semissem latitudo: Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi: Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero vtrumque latus propitiatorij tegunt expandentes alas, & aperientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium: quo operienda est arca, in qua pones testimonium, quod dabo tibi: inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonij cuncta, quę mandabo per te filiis Israel. *Exod. 25*

Prçterea Deus idem, qui has rationalium Angelorum imagines magno fecit mysterio in sanctiore loco constitui iussit, & aliarum quoque creaturarum fieri. Nam Num. 21. vt venenosis serpentium morsibus mederetur, docuit eundem Moysen his verbis: Fac, inquit, serpentem æneum, & pone eum pro signo; qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur. *Num. 21*

Hæc sunt Dei mandata: si velint Iconomachi cum hoc pugnare, vt cum Ecclesia eius conflictantur, serpentino, diabolicoque morsu perpetuo laborabunt. Nec est, quod sibi blandiantur, Ezechiam Regem Dei seruum serpentem hunc æneum confregisse cum aliis statuis eam ob causam, quòd Israelitæ illi adolerent incensum 4. Reg. c. 18. Nam (vt patet) iam illi idololatrabāt: quod enim fecerat Moyses in signum, transtulerant in idololatriam: iure ergo à Moyse factus est serpens sic Deo iubente, vt esset pro signo: iure quoque cō fregit illum Ezechias, cum non pro signo, sed pro Deo ab Israelitis haberetur: vt apertissimis verbis tradidit S. August. de ciuit. Dei lib. 10. cap. 8. Serpentum inquit, morsus mortiferi immissi ad pœnam iustissimam peccatorum in ligno exaltato, atque prospecto æneo serpente sanati sunt, vt & populo subueniretur afflicto, & mors morte destructa, velut crucifixæ mortis similitudine signaretur; quem sane serpentem propter facti memoriam reseruatum, cum postea populus errans tanquam idolum colere cepisset, Ezechias rex religiosa potestate Deo seruiens, cum magna pietatis laude contriuit. Animaduertendū enim est sexcentum circiter annos serpentem hunc seruatum in memoriam suscepti beneficij, quo interuallo fuere tot sancti, insignesque leuitici ordinis sacerdotes, tot iudices, tot duces, tot reges Deo perchari; at illorum nemo reprehensus est, quòd serpentem illum conseruarit illæsum, atque integrum, donec pro signo haberetur: at vbi cœpit idololatria illi exhiberi, seruus Dei Ezechias zelo commotus confregit: sic & nos imaginum vsum probamus, quatenus prototypi excitant memoriam, cuius eas intuitu colimus: quin si idololatriæ cultus imaginibus (quod absit) exhiberi à quoquam compertum fuerit, nos quoque pro zelo permoti, cum ab huiusmodi idololatriæ scelere diuertemus; Ezechiæ zelum imitantes. Ipsum igitur illum serpentē æneum ab Eze-

chia confractū Arnulphus Mediolanensis Archiepiscopus, à Nicephoro Constantinopolitano Imperatore dono acceptum, Mediolanum vexit, atque in diui Ambrosij æde statuendum curauit, ibique in tanti mysterij perpetuā memoriam seruatur.

Sed prosequamur alia veteris scripturæ testimonia. Salomon templū Domino ędificās imagines gratissimas futuras Deo, & sculpsit, & formauit: Nam
2.Par.3. 2.Paralip.c.3.sic habetur: Strauit quoq; pauimentū templi pretiosissimo marmore, decore multo, porrò aurum erat probatissimū, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & postes, & parietes, & ostia, & cęlauit Cherubim in parietibus: [& mox] Fecit etiā in domo Sancti Sanctorū Cherubin duos opere statuario, & texit eos auro. Alæ Cherubim viginti cubitis extendebātur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus, & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius Cherub. similiter Cherub alterius ala quinque habebat cubitos, & tangebat parietem, & ala eius altera quinque cubitorum alam Cherubim alterius contingebat: Igitur alę vtriusque Cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum: Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso, & intexuit ei Cherubim.

Ezec.41 Audiamus & Ezechielem prophetam cap.41. sic enim ille: Et fabrefacta Cherubim, & palmæ, & palma inter Cherub, & Cherub: duasque facies habebat Cherub, faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte expressam per omnem domum in circuitu: De terra vsque ad superiora portæ, Cherubim: & palmæ cælatæ erant, in pariete templi. [& mox] Et cælata erāt in ipsis hostiis templi Cherubim, & sculptura palmarum, sicut in parietibus quoque expressa erant.

Ad eandem rem pertinet quando Abraham tres vidit, & vnum adorauit,
Gen.18. 19. Genes. 18. Tunc enim quædam fuit in oculis Abrahæ Angelorum repræsentatio, sicut & quando Lot Angelos excepit hospitio, Genes.19. Nam & Angelos sedere in albis vestibus, & illorum vultū quasi fulgur coruscari in Christi resurrectione iuxta Matth. 28. Marc.16. Ioan.20. quid illud fuit, nisi quędam in oculis hominum repræsentatio? quo sic doceremur, & nos, qua naturali possumus arte eos effingeremus, quos Deus sua diuina potestate nobis ineffabiliter repræsentauit. Matt.28 Mar.16. Ioan.20

Proximè accedit, quòd statim Christo nato cōtigisse scripsit Ioānes Chrysostomus in secundum caput Matthæi, homilia 2. ex quinquaginta quinque: scribit enim à Balaam vsque ad Christi ortum Magorum præcessores obseruasse stellæ ortum; tandemque Magis Euangelicis in victoriali monte apparuisse eam cum crucis signo, indicasseque vt in Iudæam se conferrent ad natum adorandum. Ipsam autem huiusmodi historiam traditione se habere cōfitetur, eamque asserit non esse à fide dissonam, vt iam omnibus pateat, cuius figuram semper credentibus esse sociam, sicut Magis, qui fidelium primitiæ fuerunt,

fuerunt, initio sese agnoscendam præbuit.

Ad hæc accedant reliqua à nouo testamento desumpta: & sanè, vt mihi videtur, Iconomachi audent plus velle sapere, quàm Christus, quàm Ioannes, quàm Paulus: Christus ipse dominus noster præter id quod Matthæi cap. 24. apertissimè exprimit se toti orbi, cum ad iudicandum venerit è cœlo crucis signum exhibiturum, etiam Ioannis 3. probat Moysis æneum serpentem his verbis: Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitam æternam. Christi igitur ore probatur imaginum vsus ad prototypũ contemplandum. Sicut itaque serpens apud Moysem tamquam figura Christi crucifigendi apertis verbis in Euangelio commendatur, quid prohibet nos vti imagine Christi crucifixi? cum plus conferat pietati humana ipsa Christi figura, quàm sub serpentis specie: Si ergo probauit Christus se ipsum serpentis imagine significari, probauit sanè longè magis se sub humana specie effectum exhiberi: quod ab Iconomachis damnatur, Christo plus sapere sibi persuadentibus. *Ioan. 3.*

Pauli quoque testimonium rei nostrę suffragatur: qui suos docet Hebręos cap. 9. Tabernaculum, inquit, factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quę dicitur sancta: post velamentum autem secundum, quod dicitur sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habẽs manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ testamenti, superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium, de quibus non est modo dicendum per singula: atque hęc quidem ex ipsius scripturæ auctoritate. *Hebr. 9.*

Apostolorum quoque traditionem hãc esse persuasum habemus: Nam in Antiochena Apostolorum synodo cum plures editi fuissent canones, etiam de sacris imaginibus erigendis fuerat constitutum. Pamphylus enim martyr testatur in Origenis bibliotheca se reperisse inter reliquos, synodi illius Canones, hunc qui sequitur: Iusserunt sancti Apostoli, ne Christiani errore laberentur in idolis, vt imaginem Christi Dei, & hominis, veri Dei, & Saluatoris nostri, & seruorum eius, coram idolis, & Iudæis ex aduerso ponerent, ne amplius in idolis errarent, & Iudæis similes fierent: hæc ex manuscripto peruetusto gręco codice, cuius hęc erat inscriptio. Sancti martyris Pamphyli ex synodo Antiochena Apostolorum, idest, pars canonum eius synodi, qui in bibliotheca Origenis reperti sunt: narrat hæc & Franciscus Turrianus aduersus Magdeburgenses lib. 1. cap. 25. sunt igitur in vsu imagines tamquam aduersus Iudęos eque ac aduersus gentilium idola. Apostolos autem Antiochię conuenisse, & synodum coegisse apertè scribit Innocentius I. Papa ad Alexandrum Episcopum, Epist. 18.

De Christi imagine non manufacta ad Abagarum transmissa, atque obiter de alijs Iesu simulachris ipso viuente confectis. Cap. II.

Fide dignam esse historiam de imagine Christi ad Abagarum probatur ex Annalibus Edessæ, Ephræm, Eusebio, Pamphylo, Palladio, Procopio, Euagrio, Nicæna Synodo, Damasceno, Haymone, Constantino Porphyrogenito, Metaphraste, Zonara, S. Thoma Aquinate, Nicephoro, Martino Polono Primo, Polydoro, ac recentioribus, præcipue in Genuensi vrbe: ac miraculis.

Annales Edessę.

VIVS imaginis historiam fide dignam esse constat primum ipsis annalibus, atque publico Edessę archiuio, quo tum Abagari gesta omnia, ipso quo viuebat tempore describebantur, tum quicquid illi cum Christo negotij intercesserat, ad vnguem narrabatur.

Annales illos extitisse, atque ex eis se desumpsisse testatur Eusebius Cæsariensis, ea omnia, quæ scribit in historia Ecclesiastica lib. 1. cap. vlt.

De eisdem quoque Annalibus Constantinus Porphyrogenitus Romani Imperatoris Constantinopolitani filius in oratione de hac sacra imagine videtur reminisci: scribit enim Edessæ suo etiam tempore publica monumenta, quasi arcana asseruata fuisse, vnde veram huius imaginis historiam aliorum fide dignorum relatione didicerat. Nicephorus quoque libro secundo cap. septimo, de eisdem tabulis publicis Edessæ, atque Abagari annalibus cum Christo res gestas continentibus apertissime scriptum reliquit.

Quibus scriptoribus adstipulatur præcipue ipse Ephræm Edessæ diaconus, vir tum pietate, tum doctrina insignis: cum enim moriens testamentum conderet, suosque ad veram pietatem excolendam hortaretur, ipsius Edessæ vrbis gloriam proposuit, quasi ne ab ea degenerarent, monens vt meminissent semper gestorum Abagari regis cum Christo: quo sic ad Christianam, veramque religionem inflammarentur. Fit ergo apertissimum vel ipsius Ephræm testimonio, Abagari res cum Christo gestas Edessę fuisse conscriptas: & in omnium ciuium ore versari consueuisse: ita enim patet ex iam dicto testamento, quod extat apud Heraclidem, seu mauis Palladium Cappadocem cap. 28.

Procopi⁹ Euagri⁹. Præter annales prædictos Procopius de hac imagine etiam perspicue scripsit Euagrio teste historiæ suæ libro quarto capitulo vigesimo sexto. Cum enim

enim Euagrius ibi ex ipso Procopio huius Abagari historiæ meminisset, narrassetque Chosroem Edessam obsedisse, irruptioneque iam imminente Edessenos quodammodo de salute desperasse, his verbis vtitur: Ad extremum cum desperatione debilitati fere succumberent Edesseni sanctissimam imaginem diuinitus fabricatam, quam non hominum manus effinxerant, sed Christus Deus Abagaro (quandoquidem eum videre cupiebat) miserat, proferunt, eamque in fossam, quam struxerant importatam aquam conspergunt, ex qua non parum in rogum, ac struem lignorum immittunt; atque diuina potentia fidei illorum, qui istud moliebantur subsidio veniente, quod ab illis antea fieri neutiquam poterat, iam facile confectum fuit: nam (vt ibi prosequitur Euagrius) aggeres hostiles adusti sunt omnes, & obsidio soluta est.

Habemus præterea insignes illos omnes testes secundæ Nicænæ synodi, qui tercentum quinquaginta vnanimi consensu hunc Euagrij locum probarunt actione quinta: vbi & illud est memoratu dignum, quod ipsa synodus recensuit ijs verbis: Leo religiosissimus lector magnæ & regiæ Ecclesiæ Constantinopoleos dixit: Et ego indignus vester famulus cum descendissem cum regiis apocrisariis in Syriam, Edessam petiui, & venerandam imaginem non factam hominum manu adorari, & honorari à populo vidi: sed & Hadrianus I. Papa in scriptis suis ad Carolum magnum, probat hanc ad Abagarum missæ imaginis historiam, patet ibi cap. 18. habetur Conciliorum Tomo 3.

Proximum huic synodo, imo eiusdem sæculi, Ioannem Damascenum lubet adferre pro huius Abagari narratione confirmanda: libro enim quarto de orthodoxa fide cap. 17. scribit in hæc verba: Fertur autem, &. quædam historia, quòd cum Abagarus Edessenorum ciuitatis rex pictorem misisset, vt Domini similem pingeret imaginem, non valente pictore id præstare ob resplendentem faciei Domini claritatem, ipse Dominus vestimentum suæ faciei diuinæ, & viuificæ applicans in vestimenti sui ipsius imaginem impresit: & sic desideranti misit Abagaro: atque hanc rem non scripto, sed traditione haberi ibi testatur. Hunc autem locum Damasceni probat S. Thomas Aquinas, ac Polydorus Virgilius, de quibus postea dicemus. *Ioan. Damascen.*

Eandem rem non diu post Damasceni tempora Haymo Alberstatensis Episcopus Saxo, Albuini Caroli magni præceptoris discipulus, & alumnus probat in sacræ suæ historiæ libro 2. cap. 4. & 5. Sub illo, inquit, tempore Tatheus à Domino mittitur ad Abagarum regem Edessenorũ, qui cum ab ægritudine curat, ciuitatem absoluit ab errore; huius rei prolixiorem in aliquo scripto reperi historiã, quæ quia de fidei pietate descendit, necessarium duxi eam huic operi inserere: Dicitur enim quia de Saluatore nostro adhuc in carne degente cum de miraculis eius felix vbique fama loqueretur, misit ad eum Abagarus rex Edessenorũ epistolam, in qua magnis precibus rogabat eum, *Haymo Alberst.*

vt veniret ad se, & curaret eum à lepra: Dicit etiam, quòd ex multis annis cupierit eum videre, & ideo monet, vt veniat ad se, & se expediat de odio Iudæorum, & habitet secum: postea cap. 5. sic habet. Dicitur enim, quòd desiderio præfati regis implendo aliquatenus, dominus faciem suam lineo panno impressit, & misit ad eum, vt qui in propria forma videri non poterat, saltem per impressam imaginem videretur: Tunc ergo Tatheus ille discipulus, qui missus est ad Edessam prædictam dominicam deportare meruit imaginem, quę per longa ibi tempora perdurauit, donec Constantinopolim cum veteris reliquiis est asportata. Hæc sunt eorum testimonia, qui quasi per transennam de hac imagine tradiderunt.

Cōstantinus Porphyrog. Cæterum æquum est hoc loco recensere Cōstantini Porphyrogeniti orationem, quam de hac ipsa summo studio, integra collecta historia, habuit Constantinopoli ante annos circiter sexcentum. Is Romani Imperatoris filius fuerat, cuius orationis verba non equidem prorsus omnia referenda sunt, quoniam locus hic non patitnr: pleraque tamen referemus, quæ ad institutum nostrum pertinere videbuntur. Cum etenim narrasset studium Ananiæ pictoris in effingenda Christi forma, & quòd Christus Abagarum voti compotem facere statuerat: sic habet: Quoniam Christus videbat eum solicitum, vt alterum Domini sui exequeretur mandatum, nempe, vt ad eum deferret illius formæ similitudinem, cum aqua faciem abluisset, deinde humorem, qui ex ea descendebat, in dato ei mantili abstersisset diuine prouidit, & supra rationem, vt eius figura in eo imprimeretur, & cum eam tradidisset Ananiæ, iussit reddi Abagaro, vt & eius solaretur desiderium, & morbum reprimeret. Postquam ergo cum iis reuertens Ananias peruenit ad ciuitatem Hieropolitanorum, quæ Saracenorum quidem voce dicitur Membich, Syrorum autem Mabut: cumque extra eam ciuitatem diuertisset adolescens, in cumulo tegularum recenter factarum, qui illic iacebat, sacrum illum pannum occultauit: circa mediam vero noctem visus est ignis plurimus illum locum in orbem circundare, adeo vt intra ciuitatem viderentur omnia circumcirca ardere, & de se iam timentes exirent, vt inquirerent de eo, quod videbatur incendio: illic autem inuentum comprehenderunt adolescentem, vt qui hoc admisisset sunt perconctati: Cum verò dubius animi esset adolescens propter alienam criminationem, tunc declarauit, vnde nam esset, & vnde veniret, & quid afferret, & significauit se deposuisse in tegulis id, quod afferebat: vnde & visa est flamma accendi; statim autem volentes illi scire veritatem eorum, quæ dicebantur, cum locum essent perscrutati, inuenerunt non solum id, quod ab adolescente Anania illic esset repositum, sed etiam in vna, quæ propè erat tegula diuinam aliam expressam effigiem admirabiliter, & supra quàm posset consequi intelligentia: cum quæ descripta non fuerat forma intexta, ex contexta tela descripta fuisset: quod cum vidissent pleni stupore, & admiratione

tione, propterea quòd ardens ignis nusquam esset inuentus, sed ex claritate, quæ erat in forma, flamma visa esset emitti, tegulam quidem, quæ in se diuinam expressam habebat effigiem apud se detinuerunt, tamquam aliquem sacrum, & pretiosum thesaurum, vt qui ex eo, quod viderant coniecissent diuinam, quæ in ea erat operationem. Primum autem exemplar, & eius ministrum veriti retinere miserunt ad Abagarum: Et nunc conseruatur, & in honore habetur apud eius oppidi habitatores forma, quæ est in tegula non descriptæ formæ non descripta, & non manufactæ, non manufacta.

Et infra, Cum Tatheum ad Abagarum cum Christi imagine peruenisse narrasset, sic habet: Cum autem Tatheus ante conspectum eius esset appariturus, in sua fronte, tamquam in columna appensa ea domini Iesu, quam diximus, similitudine sic ingressus est ad Abagarum; is verò cum ipsum procul vidisset venientem, visus est videre lucem maiorem, quàm vt eam ferre posset aspectus, radiosque emittentem, quæ ex eius vultu exibat: prodibat autem ab effigie, quæ erat ei imposita. quamobrem insigni luminis splendore obstupefactus, & veluti eorum, quæ sibi acciderant oblitus, & diuturnæ membrorum paralysis è lecto exiliit, & resoluta membra coegit ei currere obuiam: eique idem accidit (sed alio modo) quod iis, qui in monte Thabor resplendentem formam Domini viderant. Cum ergo ab Apostolo eam accepisset effigiem, & capiti, labris, & oculis eam imposuisset, & nec alias quidem partes corporis eo contactu priuasset, illico cognouit omnia membra mirandum in modum roborari: vt quę mutationem in melius susciperent, lepramque expurgatam, & fugientem etiam si in fronte eius aliquæ adhuc paruæ restarent reliquiæ: cum autem verbum veritatis ab Apostolo didicisset apertius, & de Christi, quæ opinionem superant, miraculis, diuinisque passionibus, & sepultura, & resurrectione à mortuis, & assumptione in cœlis perfectè audisset, & confessus fuisset Christum verum esse Deum, eum rogauit de forma in linteo impressa, quandoquidem propius astans cognouit eam non consistere per colores materiales, & stupebat eam, quæ in ipsa erat virtutem, quæ fecit, vt admirabiliter è lecto surgeret, & connumeraretur inter sanos.

Et infra, enarrato Abagari baptismo, venerationem sacrosanctæ imaginis prosequitur his verbis: A veteribus Edessæ habitatoribus imago cuiusdam Dei insignis ex Dijs gentilium posita erat ante portam publicam ciuitatis, quam necesse erat adorare omnem, qui volebat ingredi ciuitatem, & quasdam preces reddere constitutas, & sic intrare vrbis vias, & vicos. Hunc ergo cum tunc diuisisset Abagarus, & omnino deleuisset, in eo loco, vbi ea erat posita hanc non manufactam Domini nostri Iesu Christi imaginem cum in tabula conglutinasset, & hoc quod nunc videtur, auro ornasset, posuit hæc verba in auro scribens: Christe Deus,

qui

qui in te speraт, à spe non excidit : & statuit, vt quicumque per illam partem erat transiturus, pro illa vetere inutili columna, eum quem par erat cultum, & honorem, qui debetur, & adorationem tribueret longe admirabili, & miraculorum effectrici Christi imagini, & sic ingrederetur ciuitatem Edessæ : Itaque conseruatum est hoc huius viri pietatis expressum monimentum, & Deo dedicatum donarium, donec in hoc vitæ incolatu mansit Abagarus, & eius filius, qui regni simul, & pietatis paternę fuit successor.

Quam Porphyrogeniti narrationem cum coram Imperatoribus, coramque vniuerso Constantinopolitano clero, ac populo habitam fuisse videamus, quis vmquam de veritate eius dubitabit ? quandoquidem probauit eam non sola illa vrbium regina, verum etiam dies festus apud Græcos, pro translatione ipsa quotannis celebratur, vt in illorum minæis constat, ac scribit Lipomanus Tomo sexto, præter id, quod illorum temporum (scilicet translationis huiusmodi) proximus Metaphrastes orationis istius seriem totam, atque integram recensuit, sub decima sexta Augusti : quem Metaphrastem, vti magnæ auctoritatis virum audire libet : qui & alibi, nempe in vita sancti Alexij, sub quinta Martij eandem Abagari historiam comprobasse colligitur : Cum enim fugam Alexij ad euitandas à parentibus paratas nuptias narrasset, sic subiicit : In cubiculum suum ingrediens Alexius, ex propriis diuitiis sumpsit, & ad portum descendens nauim inuenit, in eamque conscendit, ac Laodiceam peruenit : cumque è naui egressus esset, agasones reperit, quibus se itineris comitem adiunxit donec Edessam Mesopotamiæ vrbem, vbi domini Iesu imago seruatur non manufacta, quam ipse dedit Abagaro in vita sua peruenit : Hic omnia bona sua vendidit, pauperibusque distribuit, atque vestimentis vilibus iudutus, & in vestibulo templi Dominæ nostræ genitricis manens, si quid accipiebat, id egenis senibus nutriendis impendebat. Hinc facile quis nosse poteſt quanta in veneratione, ob perspicuam rei veritatem, haberetur locus, quo Christi imago seruabatur : quandoquidem tam remota regione Alexius Romanus ad eam contendit, eique deseruiuit in paupertate voluntaria.

Metaph.

Zonaras Habemus & Ioannis Zonaræ testimonium, qui ad eam Constantini Porphyrogeniti orationem confirmandam, appositissime afferri potest : Nam sub Romano Lecapeno Imperatore illam sacræ imaginis ex Edessa Constantinopolim, translationem factam fuisse testatur his verbis : Romano rerum potiente Christi effigies nullis facta manibus, & diuinitus in linteo expressa in imperatoriam Vrbem est translata : Eam tum Edessa habuerat ; quæ cum in periculo excidij esset ; Agareni, qui tum vrbem tenebant, incolumitatem hac effigie à Romanis redemerunt : hæc ille : Sed & in Nicephoro Phoca idem Zonaras eandem hanc imaginem probat, dum alterius ab hac effigiatæ meminerit. Cum enim ip-

psius

ſius Imperatoris res feliciter geſtas in Cilicia, antea narraſſet, ſic adiicit: Cyprum quoque ab Agarenis occupatam Romano imperio reſtituit: Deinde Syriam inuaſit, & vrbibus ad Libanum iuxta mare ſuis partim expugnatis, partim vaſtatis ad Antiochiam venit; ſed Antiochenis acriter reſiſtentibus, accedente etiam commeatus penuria, & ſolo imbribus inundato, ſoluta obſidione in vrbem principem eſt reuerſus, allata Saluatoris Chriſti ſacra, diuinaque effigie Hierapoli Syriæ in olla reperta, & parte capillorum Ioannis Baptiſtæ ſanguine concreta. Hæc Chriſti imago Hierapoli ſeruata, non illa fuit, quam ad Abagarum miſſam fuiſſe iam diximus, ſed alia eſt miraculo emanans ab illa, dum ad Abagarum ab Anania pictore deferretur: quæ vti Hierapoli miraculo emanarat, ita ibi ſeruata eſt vſque ad tempora huius imperatoris Nicephori, vt vidimus ſupra agentes de Conſtantini Porphyrogeniti oratione, qui de hac re integram texuit hiſtoriam.

Sed & ipſe Beatus Thomas Aquinas vir omni ex parte erudiriſsimus, & ſanctitate præ cæteris clarus, eandem ad Abagarum Chriſti miſſam imaginem probat libro ſententiarum, tertia diſtinctione nona, quæſtione prima, articulo ſecundo, quæſtiuncula ſecunda ad tertium, idque ex Damaſceno teſtatur verum eſſe, quod de re huiuſmodi traditum eſt. *Thomas Aquin.*

Habemus præterea & Nicephori Calliſti hiſtoriam, quæ huic quoque Chriſti imagini comprobandæ ſuffragari poſsit. Cum enim ille libro ſecundo capitulo ſeptimo, expoſuiſſet Abagari deſiderium conſpiciendi Ieſu, aduentumque Tathei ad ipſum, ſanationumque opera miranda, perditamque ſpem videndi Chriſtum, nempe qui iam ad patrem aſcendiſſet, ſic ſubiungit: Poſtquam autem Abagarus ſcripto ſuo perſuadere ei, quod voluiſſet non potuit, deſperato Ieſu propter reſponſum acceptum, aduentu, quod caperet conſilij incertus, eo tamen, quo in Chriſtum tenebatur deſiderio perculſus, pictorem eximium ad eum miſit, eique vt diligenter, & accuratè faciem eius in pictura effingeret, imaginemque pro deſiderato illo, ſibi afferret, imperauit: Et ille quidem venit, atque in loco ſublimiore ſtans pingere Chriſti vultum, vt decebat, conabatur. Cum verò cœptum opus non ſuccederet (diuinus quippe ſplendor, & gratia in vultu eius coruſcans, impedimento erat) re ea cognita Saluator textum lineum petit, in eoque prius loto, faciem ſuam exprimit, & ad Abagarum mittit. Dicitur quoque Perſarum Rex manu ingenioque promptum pictorem miſiſſe, & per hunc feruenti fidei deſiderio ſimul & ipſius Chriſti, & quę eum diuino modo genuit matris, quamcelerrimè imaginem depictam accepiſſe: atque hæc quidem ex tabulariis, & archiuiis ciuitatis Edeſſæ, quæ tum regia adminiſtrabatur poteſtate, ſunt deſumpta. Fuerant enim publica librorum monumenta relata, & libri de Abagari rebus conſcripti. hæc quoque complectebantur ex Syriorum lingua tranſlata. Ex quo illud notandum præcipuè eſt, Edeſſeni Archiuij tabulas, *Niceph.*

bulas, & Abagari annales ab hoc Nicephoro fuisse perlectas, quod mirum in modum huius historiæ confirmat veritatem. Ex eadem quoque illud elicitur non vnam tantummodo Christi effigiem ipso viuente confictam, sed plures, easque non vno tantum modo, verum alias miraculis, alias humana arte compositas, vt ex præscriptis historiis perspicuè demonstratum est.

Ex Petro Comestore eandem recenset historiam Martinus Polonus in Octauiano.

Accedit prędictis, & primus Cabilonēsis episcopus in Topographia martyrum vbi de Edessa ciuitate sic habet: Edessa ciuitas Mesopotamię vbi Tatheus discipulus à Iuda apostolo missus Abagarum regē curauit. Hic Abagarus misso pictore petiit Saluatoris effigiem: pictor autem cum nequiret ob fulgorem in Christi faciem intueri, Christus vultum panno lineo impresit, & miraculosè effigiem expresit, quę transmissa ad Abagarum, nunc Genuæ seruatur in æde sancti Bartholomęi.

Et quamquam iam allata pręclarorum scriptorum testimonia sufficere videantur, lubet tamen & aliud postremum desumere ex Polydoro Virgilio de inuentor. lib. 6. cap. 13. cuius hæc sunt verba ad hanc effigiem Christi pertinentia: Iam apparet à Christianis positam fuisse statuam Christo, cum aut in humanis vitam ageret, vel statim post eius ascensum in cœlum: sed si Ioanni Damasceno credimus, ipse suam effigiem, vt sui præsentem memoriam Abagaro Edessenorum Toparcæ (erat ea gens vltra Euphratem) dono misit: Abagarus enim (auctore Eusebio) cum audisset Iesum innumerabilia edere miracula, quia morbo tentabatur scripsit ad eum suppliciter rogitās vt se sanatum veniret: cui Saluator per Ananiam tabellarium, qui Abagari literas tulerat, respondit, se postquam assumptus esset, missurum vnum ex suis discipulis, qui eius valetudinem curaret. Fuit ille Tatheus vnus ex septuaginta, qui postea id officium erga Abagarum pręstitit: interim dum Toparca expectando nuntium salutis, iam moræ haud satis patiens animi pendebat: dicitur (vt Damasceno placuit) misisse pictorem, qui formam eius fingeret, sed pictor eum ob vultus splendorem id efficere nequiuisset, fama est Dominum admouisse in faciem vestimentum, seu sudarium, & illi suam effigiē impresisse diuinitus: atque mox misisse ad Abagarum, vt sic pium regem consolaretur.

Nouissimè habemus Mutium Iustinopolitanum in sacræ historiæ lib. 1. cap. 9. qui eandem narrans historiam Nicephori vestigia ad vnguem est imitatus.

Fide igitur dignum, non autem apocryphum, videri debet, quod tot insignibus firmatur testibus, totque miraculis (de quibus etiam proximis sæculis agemus) diuinitatis etiam testimonio comprobatur. Iconomachis igitur historiam hanc auersantibus id contingit, quod Chosroe contigisse narrat Nicephorus lib. 17. cap. 16. Chosroe enim huius imaginis virtutem deridebat:

debat: at tandem vel inuitus illam ęst expertus, in desperationem enim adductus vim illam, quę vrbem Edessam ingēti fide protegebat, suo periculo didicit: cognouitque se contra Deū manus attollere, quando eius imaginem adnitebatur oppugnare: oppugnare enim imaginem Christi (Nicephoro teste) nil minus est, quàm in ipsum Deum manus attollere.

De Veronicæ sudario, in eoque impressa Christi imagine. Cap. III.

Sudarium Veronicæ probatur Tiberij Imperatoris votis ex Methodio, Ambrosiana Ecclesia, Constantino Porphyrogenito, Metaphraste, Mariano, Bergomate, Polydoro, Romana vrbe, ac recentioribus: sed & miraculis.

VONIAM verò, & aliam quoque Christi imaginem absq; humana arte confectam fuisse compertum habemus; æquum est, vt de ea quoque agamus: quandoquidem diuina miracula non sunt occulenda, cuiusmodi illud est, quod de beatæ Veronicę sudario traditione accepimus. Cum etenim Christus Dominus ad crucis supplicium proficisceretur; ingruēte sudore in debilitato corpore ex discipulis feminis vna faciei sudarium admouit, in quo Christi effigiē delineatā fuisse ex Methodio Tyriorum episcopo cōstat: Ex quo Marianus Scotus narrat, quod cum Tiberius Imperator lepra laboraret, Christiq; mirāda facinora persensisset, nuntios ad illum Roma direxerat incolumitatis habēdæ causa; cumque nuntius ob itineris longitudinem Hierosolymam non nisi cum magna cūctatione peruenisset, scilicet post Christi mortē, consilium initum est de vehenda Romam Veronica Christi discipula, apud quam diuina Christi effigies seruabatur: quæ cum Tiberio sacrum sudariū admouisset, lepra statim ille sanatus est, pristina recepta incolumitate: quin addunt pręfationes Ambrosianę, quę in peragendis missis dici consueuerunt, Volusianum cum ingenti gibbo in dorso laboraret, tactu eius sudarij corporis rectitudinem recepisse.

Et quamquam hęc sufficiant, habemus tamen pręterea & Constātini Porphyrogeniti testimonium, in oratione de Christi imagine non manufacta apud Lipomanum tomo 6. in qua sic ait: Cum esset Christus iturus ad salutarē passionem, quando humanam ostēdens imbecillitatē visus est animo anxius, atq; orans, quo tempore eius quoque sudorē, tamquā guttas sanguinis distillasse significat Euāgelium; tunc (dicunt) cum accepisset à quodā ex discipulis (certè ea est Veronica, cum solæ mulieres perstitissent Christū insequētes) hoc quod núnc videtur frustum lintei stillantis imbres in eo abstersisse, & statim fuisse expressam hanc, quæ videtur diuinę illius formæ effigiem.

Hác quoq; rem scribit Philippus Bergomas, cuius verba desumēda esse censemus: Veronica, inquit, Hierosolymitana matrona sanctitate, ac pudicitia insignis,

ſignis, à Tiberio Cęſare per Voluſianum ſtrenuũ virũ è Hieroſolyma cum ſudario Chriſti Romã acceſſitur: Detinebatur enim Cæſar magno infirmitatis morbo, qui quamprimum mulierem ſanctam ſuſcepiſſet, & imaginem contigiſſet, curatus eſt: quo curato poſtea vſque ad mortem ibi moribus, & ſanctitate in pretio habita, cum Apoſtolis Petro & Paulo, atque Clemente Eccleſiã Dei conſtituens perſeuerauit: Hęc ipſa eſt, quam Dominus à ſanguinis fluxu fatigatam (vt ſacra Euangelij habet hiſtoria) tangendo fimbriam veſtimenti eius ſanauerat, à quo etiam tempore paſsionis eius eadem imagine ad amoris ſignum donata fuit: Ipſa enim imago panniculo impreſſa Clemente Pontifice, & ſucceſſoribus ab eadem ex teſtamento relicta, nunc vſq; Romę in beati Petri templo à Chriſtifidelibus maxima cum religione inuiſitur. Cui etiam adſtipulatur Polydorus Virgilius de Inuent. lib.6. cap.13. Alterum, inquit, id genus ſudarium dum ad mortem ſubeundam ducebatur dediſſe fertur Chriſtus mulieri, quam profluuio ſanguinis liberauerat: (cui ſi recentioribus credere volumus, Veronica nomen fuit, quod vndecumque acceptũ fuerit) hodie Romę perſanctè ſeruatur in æde principis Apoſtolorum. Nouiſsime totidem verbis idem repetit Mutius Iuſtinopolitanus ſacræ hiſt. lib. 1. cap. 9. in annot. 1.

De ſindone Euangelica, qua inuolutum eſt Chriſti corpus: ac de imagine in illa impreſſa. Cap. IIII.

Sindon Euangelica Ioſephi, ac Nicodemi, probatur omnibus Euangeliſtis, Primo Cabilonenſium epiſcopo; Paulo II. Xyſto IIII. Iulio II. Romanis Pontificibus; Cæſario Cardinali, Principum, ac Regum votis: monumentis quoque Ducum Sabaudiæ, ſimul & miraculis.

MAGNO ſereniſsimorum Sabaudię Ducũ ſtudio ſeruatur Euangelica illa Sindon, qua Chriſtus ſe ad ſepulturę myſteriũ inuolui dignatus eſt, in qua incredibili quadam ratione omniumque iudicio admirabili Seruatoris ipſius imaginẽ expreſſam licet intueri, quę partim pretioſiſsimo ſanguine figuratur, partim quantum licet coniicere, eximiis vnguentis, quibus ipſe Dominus priuſquam humaretur, inunctus eſt. Anterior autem poſteriorque corporis partes mirabiliter diſcernuntur, quamuis totius rei forma exacta, aut integris lineamentis non definiatur: ſingulę tamen membrorum partes figura peroptime diiudicantur: tum coronæ ex ſpinis contextę locus, tum lateris manuum pedumque vulnera diſtinguuntur: quod ſane opus, vel omnium pictorum, artificumque iudicio, nulla arte aſſequi, nullo imitari penicillo, nullis coloribus exprimi, fingive poſſe, quiſquis acceſſerit ingenue fatebitur: ibi enim reuerentia feruorque inſpectantis animum adeo mouent, vt ab alto diuinam adeſſe præſentiam ſe ſentire

cogno-

cognoscat, esseque Dei ipsius opus, non autem hominis alicuius.

Et sanè si ob feruens Abagari desiderium, simulque ob Veronicæ fidem, ac famulatū miracula adhuc viuens operari dignatus est propria effigie linteis delineata; nemo pius vnquam dubitauerit Iosepho ac Nicodemo pręstituturum maiorem gratiam, quorum & maior affectus fuerat, maior etiam fides, ac obsequium officiumque pręsertim erga defunctum iam ab omnibus derelictum. Quoniam igitur etiam mortuus non destiterat consolari suos, quos principum Iudæorū immanitas perterrefecerat hoc miraculo, & resurrectionis futurę certitudinem, & perpetuum quoddam suæ passionis vestigium fidelibus suis relinquere dignatus est.

Seruatur igitur hodie pretiosissimus ille thesaurus Camberio Alobrogum insigni oppido, Ducumq; regia: cum prioribus sęculis seruorū Christi studio Hierosolymis, dein Cypro penes reges seruatum sit hoc inæstimabile pignus: at vbi cœpit ira Dei excandescere, & immanitati Turcarū regna illa exponenda permisit, sacratissimę sindonis Deus non oblitus (ne impiorum manibus aliquando pollueretur) ad piissimorum ducum, quasi asylum eam migrare voluisse videtur.

Huiusmodi autē sindonem eandē illam esse Euāgelicā, de qua Euangelistæ omnes testati sunt, nempe Matthæus cap. 27. Marcus 15. Lucas 23. Ioannes 19. iam ante annos cxxx. primus, qui Cabilonensium episcopus fuerat, scriptū reliquit opusculo quodam, quo cum sanctorum reliquias, ac loca vbi quiescerent persequeretur, sic habet: Extat Camberio Sabaudiæ oppido sindon sepulchri cum effigie Christi impressa: suffragatur ei (quin summam auctoritatem tribuit) Paulus II. Romanus Pontifex, qui sacello, quo is sacrosanctus thesaurus asseruādus tūc collocatus fuerat à Ludouico, & Anna ducibus collegiatę ecclesię iura largitus est huius sindonis contemplatione, ac veneratione permotus.

Sed & Xystus IIII. etiam Pōtifex prædecessoris vestigia secutus, sacellum idē sanctum dici mandauit, suoque in libello iam antea edito affirmauit illa in sindone verum ipsius Christi sanguinem imaginemq; contineri, ac conspici. Iulius pręterea II. insigni diplomate, ac bulla de eadem sindone tum sacrificium celebrari, tum horas canonicas decantari concessit: diem quoque in eius commemoratione festiuam pręscripsit ad quartū nonas Maij. Alio insuper diplomate plenarias elargitus est indulgentias, sacram huiusmodi sindonem inuisentibus, & venerantibus: Quin etiam cum ipsa Sindon aliquando flammarum vim miraculo superasset, Clemens VII. diligenti inquisitione habita rem huiusmodi non modo probauit, verum & pręcessorum diplomata, ac priuilegia confirmanda censuerat, accedente omnium Cardinalium consilio, ac consensu: reliquis etiam postea Romanis Pontificibus in eadē erga eam pietate perseuerantibus: Vnde blaterantem Caluinum, & inaniter aduersus hanc Sindonem garrientem exibilare omnes catholici iure debent. Miracula enim plurima sunt quę huic veritati fidem astruant.

Illud

Illud vnum hic conscribendum putamus, de quo Apostolicæ sedis legatus Cardinalis tituli sancti Cæsarij, & episcopus Maurianensis Clementis septimi iussu inquisitione præhabita testatus est, accedente etiam Philiberti Pingonij testimonio, qui sese oculata fide miraculo interfuisse profitetur his verbis: Anno 1532. secundo nonas Decembris Barbaræ virginis festo die, nocte media vix illabente, sacellum, in quo sindon reponebatur flammis incognitis exarsit: accurrebant omnes, sed omnium diligentissimus Philibertus Lambertus Ducis à clauibus, & consiliis ascito secum ferrario fabro Guglielmo Pussodo nomine, & Franciscanis duobus imperterrito animo per medios ignes gradiuntur cancellos ignitos aræ maxime affixos, ferasque effringunt, sindonem iam liquefacta capsa argentea extrahunt, & integram cedente circumflāma reportant, effusis ignibus grassabatur incendium, absumebantur marmora, & columnæ, sed potentiore piorum hominū fide, viquenuminis superata est ignis natura: fugiebant flammæ, & qui putabātur arsuri, velut frigido rore perfundebantur: seque ipsos sunt admirati velut illis quondam Hebræis pueris cōtigisse credimus (tunc enim aderam) & obstupuimus; nec multo post sindon publice repræsentata est integerrima, præter quod (extra tamen sacræ iconis partes) in complicatu exiguæ quædam ambustionis notæ veluti perpetuæ miraculi testes remanserunt: hactenus testis ille oculatus, cui etiam suffragatur Franciscus Adornius Iesuita eiusdem historiæ scriptor. Nec hoc fortuito factū existimandum est, vt scilicet ambustionis in linteo signa conspicerentur: in icone autem nulla prorsus fuerit læsio: id enim contigit, vt ex ea re miraculi magnitudo adaugeretur, sanguinisque Christi priuilegium fuisse cognosceretur, non lini Cypris aut Indici quod non exuritur: nam si id humana arte fuisset aut pictum, aut delibutum, seruato lino pigmenta omnia igne fuissent obliterata emundato non combusto lino; quod tamen tunc contra euenit, vt scilicet linum combureretur, sanguis illæsus perseueraret, vt non lini Cyprij priuilegium, aut natura, sed diuina in icone potentia manifestaretur.

Propterea innumerabiles propemodū affixæ tabellæ sunt ipso in sacello huius sindonis, quibus grandia miracula conscripta sunt, nam & surdi audisse, cæci vidisse, muti locuti fuisse, dæmoniaci liberati conspiciuntur. Ex quibus miraculis præcipua quædā Pingonius oculatus testis tum prosa tum carmine recensuit. Extant præterea numismata aurea, argentea atque ænea, quæ ante annos CXXX. piissimus Ludouicus Alobrogū dux cudenda mādauerat; Angelo sindonē expādēte hac inscriptione, Sācta sindon D.N. Iesu Christi MCCCCLIII. Cuius vestigia secutus postea Carolus aliud consimilē imaginem habens numisma cudi curauit hac inscriptione: S. Sindon Christi MCCCCLXXXVII. quorum auita exempla etiam feliciss. record. Emmanuel Philibertus Dux alio numismate est imitatus hac inscriptione: Sacrosācta sindon D.N. Iesu Christi M.D.LXXVIII. atq; ita fit vt sibi semper constans semperque perseuerās, tum Pontificum, tum Principum ac populorum in eadem fide pietas indubiā huius rei veritatem ostendat.

Accedunt

Accedunt iis omnibus principum quoque peregrinationes, ac vota. Nam, & Amedeus inter diuos ob vitæ sanctitatem relatus, sępisſime à ſubalpinis ad tranſalpinos, quamuis valetudinarius humili habitu, cultuque corporis ad adorandam hanc ſindonem profectus eſt, conſequente etiam Iolanda à Francia chriſtianiſsima coniuge; quos, & reliqui etiam duces imitari adnixi ſunt: ſed illud eſt pręcipue memorabile, quod Franciſcus Francorum rex Ludouica Sabaude matre natus, cum ad Melenianum in ſummum belli diſcrimen Mediolanenſium rerum cauſa adductus eſſet, vota ad Chriſti hanc ſindonem direxerat, moxq; precāti adfuit numen; profligato etenim Heluetio hoſte victoriam eſt aſſecutus, reuerſusque in Galliam anno M. D. XVI. Lugduno mouens Camberium pedibus iter fecit, Sacram ſindonem religioſiſsimè inuiſens, & adorans.

Nouiſsime Caroli Borromæi ampliſsimi atque ac ſanctiſsimi Cardinalis Mediolanenſis Archiepiſcopi, eiuſdem adorandę ſindonis cauſa ſuſcepta peregrinatio quaſi quendam colophonem huic veritati addidiſſe viſa eſt, ad impiorum, & hęreticorum hominum ora perpetuo obſtruenda. Nam cum communis ſenſus naturæ veritatiſque vox ſit ex innumerabili accurrentium populorum multitudine, ſic Spiritu ſancto impellente ad eandem pietatem exercendam indicaſſe rei veritatem Deus intelligitur. Aderat & piiſsimus Guido Ferrerius Cardinalis, aderant Archiepiſcopi, aderant Epiſcopi egregio adeo numero, vt ampliſsima Synodus videri poſset: atque ideo tot in vnum congregatis Chriſtus quod policitus eſt præſtitit, ſcilicet ſe in medio illorum futurum, qui in ſui nomine, proque eius adorando ſanguine conueniſſent: Siquis ſeriē huius peregrinationis noſſe vellet, diſcet à Pingonio atque Adornio, qui fuſius de ea conſcripſerunt.

De æneo Chriſti ſimulachro in Paneade. Cap. V.

Chriſti ęneum ſimulachrum probatur Euſebio, Sozomeno, Caſsiodoro, Nicęna ſynodo, Metaphraſte, Nicephoro, Polydoro; ſed & miraculis.

SVCCEDIT ex ordine, vt de eo Chriſti ſimulachro agamus, quod Cæſareæ in Paneade extiterat non vllo quidem diuino fabrefactum miraculo, ſed hominum artificio elaboratum, multis diuinis virtutibus poſtea celebratum, de quo Euſeb. hiſtor. lib. 7. cap. 14. his verbis agit: Mulierem illam ſanguinis profluuio afflictatam, quam ſanctorum Euangeliorum teſtimonio à Seruatore noſtro morbi remedium inueniſſe cognouimus ex ciuitate Cæſarea Philippi oriundam, illiuſque domum ibi oſtendi, & admirabilia quædam in Seruatoris in eam beneficij monimenta, & quaſi trophæa, ad hoc tempus durare

memorant: pro foribus enim domus illius æneam mulieris effigiem, genibus flexis, & manibus instar supplicantis in anteriorem partem extensis super-editum lapidem collocatam, huic èregione viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam, vestitu ad talos demisso, decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem, ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quandam, & inusitatam herbæ speciem enasci, quam quidem vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbis cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. hanc statuam effigiem Iesu exprimere dicunt, quam ad nostram vsque ætatem manentem ipsi ad eam ciuitatem profecti oculis cernebamus: nec planè mirum eos, qui ex gentilibus prognati à seruatore dum inter homines viuebat, beneficiis affecti fuissent, ista effecisse, cum & nos Petri & Pauli apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruatasque aspeximus: idque præterea sicut verisimile est, quod maiores nostri ad gentilis consuetudinis similitudinem, quamproximè accedentes eos, qui tamquam seruatores illis fuissent, idest, qui illis aliquid salutis, & subsidij attulissent apud se honore ad hunc modum afficere consueuerant.

Quid aduersum hæc Iconomachi? Ecce simulachra, ac picturas in recepti beneficij memoriam: vbi est idololatriæ periculum? Ecce genuflexam mulierem ante Christi statuam: Ecce miracula, quia Deus huiusmodi simulachrorum sacrorum pietate placatur: Fuit enim huius piæ mulieris persancta cogitatio extruendi simulachri: habemus testem oculatum Eusebium, cui ne solus audiatur addemus & alios.

Non erit Sozomenes in huius historiæ genere reiiciendus, quandoquidem dabimus & illi approbatorem Cassiodorum. Scribit igitur Sozomenes libro quinto, capitulo vigesimo: Cum certior factus esset Iulianus apostata Cæsareæ Philippi (est ea quidem vrbs Phœniciæ, quam Paneadem vocant) præclaram esse Christi statuam, quam mulier, quæ sanguinis profluuio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocauerat, eam deturbauit, suamque in eius loco posuit: Apostatæ homini sudes est in oculis Christi, & sanctorum pictura, ita sane Iconomachis omnibus contingit, qui Iuliani discipuli effecti sacras statuas demolientes, se solos quasi idola adorari volunt; nam dum Ecclesiæ præceptis non acquiescunt, scelus idololatriæ committunt: quasi enim idololatriæ scelus est nolle acquiescere, inquit Samuel. 1.Reg.15.

Casiodorus trip. hist. lib. 6. cap. 41. ex Sozomene recenset eandem historiam his verbis: Cum agnouisset Iulianus in Cæsarea Philippi ciuitate Phœniciæ, quam Paneadem vocant, insigne Christi esse simulachrum, quod mulier sanguinis laborans profluuio constituerat, eo deposito suam ibi statuam collocauit.

Suffragantur eidem rei trecentum quinquaginta præclari testes Nicænæ secundæ Synodi: nam ait sanctus Epiphanius Sardiniensis pro omnibus

tibus ita ibi loquitur: Quòd autem cum multis alijs, quæ in Ecclesia obseruantur sine scriptura nobis imaginum veneratio tradita sit ab Apostolorum temporibus, latè per historias traditum est de imagine maximè Hemorrhoissæ, quam multis Scriptoribus confirmare possumus: hæc ibi.

Metaphrastes etiam subscribit eidem historiæ in sancti Procopij vita, octaua Iulij. Cum enim Cæsareæ Philippi laudes prosequeretur, nil putauit esse antiquius, quàm si vrbis illius pulchritudinem ex isto Christi simulachro commendasset: Narrat igitur mulierem, quę sanguinis profluuium patiebatur Euangelico testimonio à Christo liberatam; atque hinc inquit Cæsaream Philippi dicunt cœpisse originem: domum enim eius ostendi in ciuitate, & beneficij in eam à Saluatore collati remanere signa admirabilia: stare enim super altum lapidem ad fores domus eius effigiem æneam flexis genibus, & extensis anterius manibus, supplicanti similem. Ex aduerso autem eius aliam ex eadem materia, rectam viri figuram, diploide honesto amictam, & manum mulieri porrigentem, iuxta cuius pedes in columna nascitur quoddam alienum herbæ genus, quod ascendit vsque ad fimbriam diploidis statuæ æneæ: est autem omnium morborum remedium. hanc statuam dicunt omnes ferre Christi imaginem.

Et quamquam iam præscripta sufficiant testimonia, nihilominus lubet aliqua recentiora superaddere in scribenda historia plurimæ auctoritatis, cuiusmodi Nicephorus Callisti libro sexto, capitulo decimoquinto: Quandoquidem inquit, Paneadis meminimus, nec aliam quandam historiam prætermittendam esse duximus, dignam illam, quæ sit in ore omnibus. Ex hac enim vrbe fama fert, ortam fuisse mulierem illam, quam sanguinis profluuio laborantem, fimbriæ Christi attactu sanationem rapuisse, diuinorum Euangeliorum testatur scriptura. Ibi domus quoque eius magnifica adhuc visa est, simulque admirandum trophęum, & monumentum, collati in eam beneficij Seruatoris permansit: pro foribus namque domus eius in columna quadam, æneæ duæ statuæ stabant sublimes: quarum altera genibus flexis, manibusque protensis femineo habitu, supplicantis faciem præsetulit: altera autem ex aduerso collocata directo viri statu diploide cum decenti quadam grauitate amicti, manum inclinatæ feminæ porrigere visa est. Ad huius pedes in statuæ ipsius basi herba excrescere, quę cum ad fimbriam æreæ diploidis pertigisset, non altius progrediebatur, eamque veluti sacram fimbriam tangens, illa præsens aduersus omne genus morborum auxilium habuisse dicta est. Statuam porrò istam à muliere illa sanguinis profluuio laborante, ad Christi formam & habitum conflatam esse, vera certaque, quæ ad nos peruenit historia tradidit: atque ea ad Iuliani vsque tempora perdurauit.

Vide qua firma fide hęc scribat Nicephorus aliorum historijs consenta-

nea: qui non vno tantum hoc loco rei huius meminit, sed & alibi. nam & libro 10. cap. 30. cum Cæsaream Philippi Paneadem ideo dici, quòd Panis ibi statua fuerit, conscripsisset, sic subijcit: In hac ipsa vrbe fons quidam est, ad hunc mulier illa, quæ sanguinis fluxu laborauerat, præclaram ex ære Christo erexit statuam, aliquam saltem benefactori suo ob depulsum sibi grauem morbum, officio eo gratiam rependens. Statua ipsa spectantibus plurimum præbuit gratię, & amœnitatis: ad huius pedes herba enata est, præsentissimum ægritudinum omnium, potissimum verò tabidi morbi remedium; & cum qui ea curabantur, summa diligentia causam tantæ efficaciæ inquirerent, inuenire eam tamen omnino non potuere: temporis enim diuturnitate, & obliuione interciderat, cuiusnam ea statua formam referret, & cuius rei gratia ibi esset collocata: quod namque diuinum simulachrum sub dio astaret, non parum corpus eius etiam est immutatum, & imbres ex locis superioribus limum secum trahentes, statuæ ipsi aggesserant. quam ob causam cognitio ea, quæ ex litteris omnia indicantibus prouenit, incerta reddita. Ceterum cum cura, & diligentia maiore promanans inde gratia inuestigaretur, terra illa effossa, litteræ tum demum apparentes rem ipsam certò indicarunt; & deinceps herba ea ab eo tempore, neque eo ipso, neque alio loco est conspecta: sed enim Christi statua Iulianus deiecta, suam ipse in locum eius constituit. Addere prędictis possumus & Polydorum Virgilium libro de Inuentorib. sexto, capitulo decimotertio, qui cum omnia Eusebij verba desumat, superuacaneum fuerit ea repetere.

De Christi imaginibus apud Nicodemum. Cap. VI.

Apud Nicodemum fuisse multas Christi effigies, atque ex eis promanasse miracula testatur Athanasius, Nicæna Synodus, festiuitatum commemorationes antiquissimę, Lebonius diaconus, Iacobus de Voragine, Nauclerus, Lucana ciuitas, ac Principum vota.

RELIQVAS Christi imagines huius prioris sæculi prosequentibus nobis, operęprętium est hic cōmemorare eam, quam Nicodemus Gamalieli, cui nepos erat, dono dederat: illa etenim cum (sic diuina prouidentia disponente) Berithi ad Iudæorum manus post multa tempora peruenisset, quo furore gens illa in ipsum adhuc in humanis agentē exarserat, eodem & in ipsam Iconā debacchata est: Nā & plena synagoga sputis eā fœdarūt, alapis ceciderūt, illuserūt, arundine percusserūt, spinis coronauerūt, crucifixerunt, felle & aceto potauerūt, tandē lācea latus perforauerūt vsq; ad sanguinis, & aquę guttulas (magno

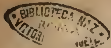
Dei miraculo) à vulnere promanantes: cuius rei integrum libellum Athanasius vir omni virtute conspicuus, & apud omnes auctoritatis præcipuę conscripsit, quod non multo ante sua tempora grande hoc facinus contigisset: vnde cum res hęc inciderit in illud sæculum, eò referimus totius huiusmodi rei exactam narrationē: hic sufficiat nobis probare huius prioris sęculi fuisse imaginem; cętera illo postea loco narrabuntur.

Athanasius igitur libello illo de passione imaginis Iesu Christi, cap. 4. sic habet: Cum quidam Christicola per obliuionem in cellula synagogę proxima Berithi dimisisset Iconam Christi, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia, statim iubetur inquiri, & repertus in præsentia Domini Metropolitani statuitur, cumque ab eo studiosissime fuisset interrogatus, quomodo Icona apud se deuenisset, vel à quo tam mirabiliter posita esset; respondit dicens, quòd Nicodemus, qui ad Iesum nocte venerat, propriis manibus eam composuisset, & moriens Gamalieli tradidisset: Gamaliel autem doctoris gentium Pauli magister, cum diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Symeoni, & Symeon Zacchæo, & sic per successores temporum, in Hierosolyma perdurauit, vsquequo subuersio illius vrbis patrata est quadragesimo & tertio anno post ascensionem Domini Saluatoris ad cælos: sed biennio antequam Titus & Vespasianus eandem subuerterent vrbem, admoniti sunt à Spiritu sancto fideles, atque discipuli Christi, vt relicta vrbe ad regnum se transferrent Agrippæ regis, quia ipse tūc Agrippa Romanis fœderatus erat; qui egressi ab vrbe omnia, quæ ad cultum nostrę religionis, vel fidei pertinere videbantur secum afferentes, in has regiones se transtulerunt; quo tempore etiam Icona, cum cęteris rebus ecclesiasticis deportata vsque hodie in Syria permansit, quam ego ipse à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam iure hæreditario vsque nunc possedi: Hęc certa, & manifesta ratio est de Icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudęa in Syrię partes deuenit.

Cui narrationi si Iconomachi fidem non adhibeant, odio crucis Christi (nam & eius Iconam conculcant, quoniam nec in ipsum Christum recta fide afficiuntur) credant trecentum quinquaginta patribus, qui in septima synodo, quæ est Nicæna secunda, conuenerunt. Illi etenim omnes vnanimi consensu act. 4. hanc Athanasij narrationem vti fide dignam comprobarūt his verbis: Extat adhuc sermo sancti Athanasij de imagine Domini nostri Iesu Christi, & de miraculo in Beritho ciuitate prodito, cum imago cæsa est à perfidis Iudæis, & percusso latere sanctę imaginis, continuo exiuit sanguis & aqua.

Propterea Louanij in ecclesia sancti Iacobi secundum ordinarium sancti Lamberti longe vetustissimum, & in cathedrali Traiectensi sub IX. Nouembris huius rei cōmemoratio agitur, vt adnotauit Ioannes Molanus, ad Vsuardi martyrologium. Tandem sermo ille Athanasij, excusus est studio Lipomani initio tomi sexti. Aliud persimile miraculum effusi sanguinis ex alia

Christi imagine à Iudęis etiam in Syria ex lanceæ vulnere sub Adeodato episcopo videre licet infra sæculo octauo cap.23.

Altera præterea Christi imago ipsius quoque Nicodemi studio effigiata in Italia percelebris est in ciuitate Lucana, quam in vrbem, quibusve miraculis trãsuecta fuerit, Lebonius diaconus breui sermone conscripsit, vt Iacobus de Voragine vltimo sui operis capite scriptum reliquit: At Philippus Bergomas compendiosius id narrat his verbis: Nicodemus cum Christum è ligno deposuisset, sepulturęque tradidisset, linteamina, & cætera passionis instrumenta summa cum diligentia sibi reseruauit, & tandem ob ingenij magnitudinem Christi imaginem ad similitudinẽ in linteamine sepulchri impressam in ligno effigurauit: in cuius medio prędictum linteum, & ipsius Christi ampullam sanguine repletam, necnon & cętera passionis instrumenta, ad perpetuam rei memoriam inclusit: præuidensque futuram Hierusalem euersionem, ipsam in Galilæam transtulit: Denique episcopus quidam, Alpinus nomine, vir religiosissimus eandem naui ad hoc fabrefacta imposuit, & mari sine custode cum luminaribus credidit; quæ diuino postmodum disponente consilio anno salutis nostræ DCCXL. ad Lunensem portum deuenit: Ioannes autem quidam Lucensis Episcopus vir sanctus per quietem ab Angelo admonitus eò concitus cum clero, multoque populo properauit, & vt admonitus fuerat nauim inuenit, imaginemque vultu terribilem, cum ampulla, & lampadibus adhuc accensis eduxit: ibidemque ampulla cum sanguine Lunensi Episcopo relicta, imaginem curru splendido vectam Lucam magna cum veneratione, & gaudio perduxit, & in diui Martini templo collocauit, vbi nuncusque crebris miraculis inuisitur.

Si non valeat firmiori auctoritate inniti huius historiæ veritas, sufficiat saltem octingentorum annorum semper constans pietas populorum erga huiusmodi imaginem frequentibus coruscantem miraculis: nam & ante annos quadringentos Octauianus Cardinalis qui in schismate aduersus Alexandrum III. Victor IIII. appellatus est in cathedrali Lucensi ante Nicodemi imaginem sepeliri voluit, vt est apud Naucl. gener.39.

De crucis figura ac sancto Petro apostolo. Cap. VII.

Petrus apostolus crucem veneratus est, crucis signum venerandum docuit: testibus Clemente, Apollinari, Prosdocimo, Nazario, Chrysostomo, Hieronymo, Metaphraste, Adone.

POSTQVAM hactenus Iconas Domini nostri Iesu Christi perspicue demonstrauimus hoc priori sęculo extitisse: fuerit quoque instituto nostro percommodum, si & eiusdem Christi signum, Crucem videlicet, tunc quoque venerationi habitã fuisse com-

se comprobemus: præstare sane id possumus æquè certa historia: Primumq; libet à sancto Petro apostolorum principe auspicari: qui cum crucis supplicio martyrium subiturus esset, summa veneratione ipsam prosecutus est crucem: quod inde liquet, quòd se indignum putarit, qui venerabili signo, quod à Domino Iesu fuerat consecratum, affigeretur. Egesippus enim de Excid. Hierosol. lib. 3. cap. 2. sic habet: Petrus à persecutoribus cruci adiudicatus poposcit, vt inuersis vestigiis cruci affigeretur, quòd indignus esset, qui simili modo crucifigeretur, vt passus est Dei filius: quod & Hieronymus probat libro de viris illustribus his verbis: A Nerone Petrus affixus cruci martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum, vt sic crucifigeretur, vt dominus suus: quę etiam habet Ado Treuer. tertio Cal. Iulias sed & Petrum ita se mori elegisse ob venerationem, qua afficiebatur erga gloriam, & dignitatem crucis; docet Chrysostomus in Encomio apostolorum Petri & Pauli apud Metaphrastem. Lipp. tomo 6. sic enim habet: Gaudeas Petre, cui datum est vt ligno crucis Christi fruereris, signum ergo crucis, signum Christi est, quod & gaudio nobis esse debet, & fructui, ipso Petro, ipsoque Chrysostomo testibus.

Sed & ab ipsis Petri discipulis assequi possumus ipsum crucis signum in angustiis agendum docuisse: nam ab ipso edocti id agere didicerat Clemens primus suarum peregrinationum comes indiuiduus, qui aperte de hoc signo scribit: sed & Apollinaris, Prosdocimus, Nazarius eo vsi sunt, vt inferius videbimus cap. 12. 15. 16.

De sancto Paulo apostolo. Cap. VIII.

Paulus apostolus se crucis signo signabat, Thecla, ac Dionysij testimonio, ex Iacobo de Voragine, ac Perionio: idem quoque imaginum vsum probauit, vti ex eius Epistolis patet.

QVANTA fuit in Petro erga crucis figuram pietas, tanta etiam in Paulo fuit, quādoquidem vterque eodem Spiritu sancto repletus erat, nec alter ab altero dissęserant. Illud igitur in primis est memoratu dignum, quòd moriturus Paulus tamquam diuino muniēdus præsidio crucis se signo armauit ceruicem prębens percussori, vt scribit ex huius sæculi monumentis Iacobus de Voragine xxix. Iunij, & habet ex vetustissimis monumētis Ioachimus Perionius Pauli huius vitā describens: Quin & ipsius discipulos ab ipso crucis signum didicisse videbimus in sanctissima virgine Thecla, & in Dionysio Areopagita, qui & pingendorum Angelorum vsum, ac formas apertissimè docet: & probat, sanè nō nisi Paulo apostolo præceptore: probauit autē idem beatus Apostolus veteris testamenti imagines, vt habet Hebr. cap. 9.

De sancto Andrea Apostolo. Cap. IX.

Andreas apostolus crucem est veneratus testibus presbyteris Achaiæ, Petro Damiano, Bernardo, Vuolphelmo, Iacobo de voragine, ac recentioribus.

NDREAS quoque Apostolus cum crucifigendus esset, crucē summa pietate est veneratus. De passione autē eius scripserūt presbyteri, & clerus ecclesiæ Achaiæ, qui quod ipsi viderunt, & audierunt tamquam oculati, & auriti testes enarrarunt, ad vniuersas orbis Ecclesias litteras dirigentes. sic igitur illi: Cum peruenisset Andreas ad locum vbi crux parata erat, videns eam à longe, exclamauit voce magna dicēs: Salue crux, quę in corpore Christi dedicata es, & ex membrorum eius margaritis ornata, antequam te ascenderet Dominus timorem terrenum habuisti, modo verò amorem cælestem obtinens pro voto susciperis: sciris enim à credentibus, quanta in te gaudia habeas, quanta munera præparata; securus ergo, & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me discipulum eius, qui pepēdit in te; quia amator tuus semper fui, & desideraui amplecti te: O bona crux, quę decorem, & pulchritudinem de membris Domini suscepisti, diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quæsita, & aliquando iam concupiscenti animo præparata: accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, vt per te me recipiat, qui per te me redemit.

Putatisne, Iconomachi, hæc Andreæ verba ita habita cruci, vt etiam ea habiturus fuisset gladio, si gladio fuisset obiturus? ego sanè non puto: quoniam omnis illius cum Aegea disputatio de crucis tropheo fuit; vt liquet ex verbis illis: Ego si crucis patibulum expauescerem, crucis gloriam nō prædicarem. Et alibi: Ego crucis Christi seruus sum, & crucis trophæum optare potius debeo, quàm timere: neque enim per omne mortis genus Andreas putasset, se æquali triumpho ad Christum peruenire, vt crucis supplicio, quo Christi interitum imitabatur: ideoque signum crucis, trophæum nuncupat, optimum atque optabile insigne: non eodem encomij genere laudandus illi fuit gladius, equuleus, ignis, demersio, tortura; laudanda quidem passio in illis pro Christo suscepta, aut suscipienda, sed tam grande symbolum Christi non habent huiusmodi mortis genera, vt crux ipsa: Nam ob ipsam crucis formam à se visam ecstasim est expertus beatus hic Apostolus, vt ex eius verbis audiuimus ibi; Antequā te ascenderet Dominus, &c. innuēs omnibus, quòd crux, quæ ante Christi obitum ignominię loco habebatur, Christi morte postea transierit ad omnium gloriam: cum non idem factum sit de quouis alio mortis genere, vt patet aliud esse crucem, aliud ignem, aut gladium, quibus trophæi nomen numquam adscriptum est, sicut cruci.

Audiuimus igitur bonam appellatam crucem, & margaritis ornatam, ex

quo

quo tactu Christi sanctificata fuit, quo omnia sanctificantur: audiuimus etiā eam in se continere amorē cælestem, illam enim sanctus alloquitur Apostolus quasi salutis, redemptionisque instrumentum.

Ne verò Iconomachis supersit vlla tergiuersandi occasio, neuè dubitare possint apocrypham esse huiusmodi narrationem presbyterorū Achaiæ; lubet magnę auctoritatis aliquot viros adferre, quorum testimonio comprobatur: Petrus Damianus cardinalis ante annos sexcentum circiter vir & sanctitate, & doctrina insignis, in ecclesia quoque Dei laboriosus operator in sermone 2. de sancto Andrea, probat hoc presbyterorū Achaiæ testimoniū, sic enim scribit: Non subterfugit nos, quia quodammodo tenerrimus est, & dulcior in cordibus fidelium, Andreæ passio, tanta spiritus deuotione distillat, vt mentes audientiū adipe, & pinguedine replere videatur: vnde non immerito in singular auctoritatis arcē suscepta est, quam qui viderunt: Achaiæ presbyteri, scripserunt orbi, & ministri fuere sermonis.

Ecce beati Andreę Apostoli passionem à presbyteris Achaię scriptam, arcem quandam auctoritatis consecutam. Agiographam igitur testatur, omnique fide dignam, quanta alia quęlibet (extra scripturam sacram) de Apostolorum passionibus narratio: Eandem quoque tamquam eorumdem presbyterorum scripturam probauit Vuolphelmus in epistola contra Berengarium ante annos sexcentum circiter, vt refert Molanus in annotat. ad Vsuardi Martyrologium xxx. Nouembris: sed & beatus Bernardus pro eiusdem narrationis veritate suffragari potest, qui non solam rerum gestarum sententiam, verum ipsa quoq; verba ex huiusmodi presbyterorum textura desumsit. Ipso igitur sermone vigiliæ sancti Andreæ verba hæc recēsuit ab Andrea pronuntiata: O crux, inquit, diu desiderata, & iam concupiscēti animo pręparata, securus, & gaudens venio ad te, ita vt tu exultans suscipias me [& infra] amator tuus semper fui, & desideraui amplecti te. [& infra] Salue crux pretiosa, quę decorem, & pulchritudinem de membris Dominicis accepisti; Salue crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tamquam margaritis ornata, &c. hęc verbotenùs decerpsit Bernardus crucis memorię recolendæ causa: At quoad alia quædam, quę cum Aegea Andreas egit, idem Bernardus eodem loco habet, Dominus me misit, &c. Præterea in sermone primo, & secundo festiuitatis eiusdem hæc quoque verba promit ex eadem presbyterorū Achaiæ narratione: videlicet; per te me recipiat, qui per te me redemit; & alia multa, vt ibi. At in sermone secundo ibi, O crux, &c. Præterea quoque vniuersa Dei ecclesia toto terrarum orbe in huius Apostoli festiuitate eadem verba decantat, vt scias nihil superesse cur dubites, fide dignam esse historiam; quam excusit Lipomanus, & in suis censuris probauit Ioannes Hescelius: pręter id, quod Iacobus de Voragine vltima Nouembris propemodum omnia huius narrationis verba recensuit.

De sancto Bartholomæo. Cap. X.

Bartholomęus apostolus crucem est veneratus: testimonio Dorothei, Iosephi historici, Metaphrastis, Iacobi de Voragine, ac recentiorum.

TAMETSI constet S. Bartholomæum apostolũ fuisse excoriatũ à Polemone Indico, siue Armenico rege: nihilominus antea cruci adiudicatum compertum habemus ex Iosepho passionis eius scriptore apud Metaphrastem. Lipom. tomo 7. & apud Surium de vitis Sanctorum, tomo quarto, quibus assentitur & Iacobus de Voragine ex Dorotheo xxiiij. Augusti: Bartholomæus igitur cũ iam ad crucis locum peruenisset, Spiritu sancto mouente in hęc verba prorupit totus gaudio perfusus: Salue, inquit, crux, per quam humanum genus gaudio affectum est, salue eius crucis imitatio, per quam mors mortem dissoluit: & mortales ipsos immortalitate donauit: Salue crux, in quam cum Christus ascendit, terrenos homines cælestes effecit: Salue crux, quæ mihi hinc migranti, vehiculum effecta es, quoad cælos perduci possim: quæ denique mei præceptoris imitatorem me fecisti. hęc Iosephus, qui & illud addit Bartholomæum efflagitasse à Pręside, vt verso in terram capite, ne vt eius magister crucifigeretur, ita in suis etiam cruciatibus suum in magistrum reuerentiam conseruabat. Nota ergo reuerentiam Christo exhiberi, quando cruci exhibetur.

De sancto Ioanne Euangelista. Cap. XI.

Ioannes apostolus crucis signo egit miracula, ad sepulchrum accedens eodem se signo signauit: testes sunt Metaphrastes, Iacobus, Nicephorus, ac recẽtiores: sed & suo Euangelio probauit vsum imaginum.

SI iam prolata apostolica exempla Iconomachis minime sufficere videantur, proferimus, & alia æque vetera, imo insigniora. Habemus etenim Ioannem euangelistam apostolum, quem bona multa hoc crucis signo edidisse absque controuersia apud omnes fideles constat: Cum etenim quidam ære grauatus alieno, soluendo non esset, veneno sibi conscire mortem fuerat adnixus, Iudæo quodam conscio: at crucis signo vt veneni vim vicit, ita quoque eadem occasione Hebræum ipsum conuertit ad Christi fidem Ioannis Euangelistæ studio, vt Metaphrastes in Oecumenio post expositionem Apocalypsis scribit his verbis: Denique infuso veneno, sumptoque extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timide admodum se habebat, intusque sibi cor continuè palpitabat: tandem

dem crucis ſignaculo Chriſtianis conſueto, venenum conſignat; ſtatimque vbi clauſis oculis bibiſſet (ò magnam, & admirabilem Chriſti potentiã tuam) illæſus permanſit; cruce veneno ſuam tollente vim: cum deinceps idem eiſdem vexaretur moleſtiis, ipſo illo Hebręo peſsimo conſultore, iterum validioris veneni vim experiri attentat: ac ſubiungit Metaphraſtes. Cumque rurſum domum veniſſet, ne illud bibiturus eſſet cum priore timore, & agonia, duplicibuſque illis anxietatibus luctabatur, & ſudore vndique circumfluebat, ac tremebat; deinde vbi rurſum conſueto crucis ſignaculo calicem conſignaret, & bibiſſet; iterum illæſus permanſit, poſtea interrogante Hebręo quid cauſæ eſſet, cur vis veneni diſolueretur, ita reſpondit: nihil aliud ago domum veniens quam infuſo crateri veneno, deinde paululum etiam labefactatus, & anxietate in corde concuſſus crucis ſigno, vt quod à Chriſtianis ex conſuetudine fieri ſolet, propter timorem calice obſignato, oculis clauſis illud bibo: Vbi crucis nomen hic audiſſet Hebræus, intellexit ſtatim, quod erat, nempè crucem eſſe, quæ vim tolleret veneni: porrò ne res nudæ ſolum hæreret ſuſpicioni, quandam etiam requirit fidem, cuidam illius cani tradito veneno, hunc protinus interimit: Inde Hebræus (vt ille ſcribit) ad apoſtolum Ioannem accedens ad fidem conuertitur: Narratur eodem loco, & aliud huius beati Apoſtoli miraculum, cum eo, qui ſe in deſperationis foueam ob æs alienum (vt iam diximus) coniecerat. Nam cum Ioannes ab illo deſperationis cauſam didiciſſet, vt animæ ita corpori, ac rebus eius beatus Apoſtolus auxilium tulit; ita enim habet Metaphraſtes: Sciens Apoſtolus nihil ſibi eſſe argenti, vel auri, vt hinc illius indigentiæ neceſsitatem conſolari poſſet, herbæ, quæ in proximo erat, quantum ambabus manibus comprehendere poſset, iuſsit homini accipere: Ille verò cum ignoraret, quænam eſſet cauſa, & quidnam hac re ſibi vellet Apoſtolus, ac herbam quantum totis manibus aſſequebatur, comprehendiſſet, ipſe facta dumtaxat oratione, ac ſigno crucis ipſam reſtituit, & protinus correptam herbam aurum eſſe oſtendit: aurumque puriſsimum, atque huic confeſtim tollere iuſsit.

Sed & Iacobus de Voragine probat Ioannem hunc Apoſtolum, & euangeliſtam hauſiſſe venenum, illæſumque perſtitiſſe ex ſolo crucis ſigno præmiſſo; cui rei adſtipulantur vetuſtiſsimæ toto orbe picturæ, quæ referunt hunc Apoſtolum ſignare crucis ſigno calicem in memoriam patrati miraculi: Eadem habet, & Ioachimus Perionius.

Accedit ad hæc ipſius Ioannis in huius vitæ exitu facta crucis conſignatio; id enim narrat Nicephorus libro ſecundo cap. 42. in hæc verba: Cum dudum tranſitionem ſuam ad Deum, diemque, & horam eius præuidiſſet Ioannes presbyteris, miniſtriſque eccleſiæ, & prẹterea quicumque flagranti eſſent fide, fratribus aſſumptis extra Epheſiorum vrbem ẹgreditur, & cum eis in vicinum quendam tumulum, quò frequenter ire precationi operã

daturus

daturus solebat, conscendit: ibi vehementius orans, ecclesias Deo commendat, mox sarculis quibusdam, & ligonibus celeriter sepulchrum sibi fodi præcipit: deinde eos, qui tum aderant, arcanis de Deo verbis, & præceptis optimis de fide, spe, & potissimum dilectione, quippe dilectus ipse erudit, & corda eorum confirmans seruaturi verbo commendat: postremoque illis in domino saluere, & valere iussis vbi se crucis signo communisset, in monumentum descendit. Præterea idem Apostolus probauit veteris testamenti imagines, præsertimque serpentis ænei, vti habetur Ioan. 3.

De sancti Lucæ Euangelistæ picturis. Cap. XII.

Lucas Euangelista picturas Christi, B. Mariæ, & Apostolorum effinxit: ex eis etiam miracula prodierunt Damasi, Gregorij magni, Damasceni, Metaphrastis, Thomæ Aquinatis, Iacobi, Gulielmi, Nicephori, Bergomatis, Polydori testimonijs: ac demum etiam Romana vrbs ipsa, simul & miracula id comprobarunt.

OSTQVAM hactenus de Apostolica traditione egimus circa imaginum, crucisque vsum; ordo expostulat, vt & ad reliquos discipulos, ac fideles transeamus, qui hoc sæculum sua pietate collustrarunt, atque in primis de sancto Luca euangelista agendum censemus, quem Magdeburgenses Centuriatores picturæ artificium exercuisse negant, putantes picturas illius metaphorice accipiendas esse, quod apostolicos actus, & euangelicam narrationem, quasi effigiatim, & per colores expresserit: negant ij primum vllum vmquam præter Nicephorum de Lucę picturis aliquid scripsisse; sed in hac re (vt aliàs semper) facile mentiuntur: Damasus enim ante annos mille ducentum id scripsit, vt refert Iacobus de Voragine; nā Honuphrio Panuinio teste egregius ille Damasi liber excidit, quo de pontificibus illum egisse testatur Hieronymus: qui si extaret, facile inde comprobare possemus Lucam pingēdi artem exercuisse: verumtamen alia nobis nō desunt testimonia Nicephoro longe vetustiora, vt est Damascenus, quem in hanc rem citant beatus Thomas Aquinas, & Philippus Bergomas, vt mox dicemus.

Quin ipse beatus Gregorius magnus in sedanda illa peste sæuissima, quæ suo tempore nimis acriter Romanam vrbem inuaserat, ad opportunum præsidium confugit: imaginem enim (quam sanctus hic Lucas pinxerat) in suppli cationibus circumferri mādauerat, vt testatur Gulielmus Burantus suo in rationali lib.6.cap.incip. Hæc prima, his verbis: Cū in vrbe Romana esset magna aeris pestilentia, beatus Gregorius in tempore paschali ordinauit, vt imago beatæ Virginis, quæ in ecclesia sanctæ Mariæ in Aracæli seruatur, quā beatus Lucas pinxisse dicitur, & eidem Virgini similis perhibetur, processionaliter

liter portaretur, & dum ante processionem reuerenter portaretur, ecce tota aeris infectio, & turbulentia cedebat imagini, fugiens, ac si eam ferre non posset; sic, quod post imaginem mira serenitas remanebat: & quæ sequuntur, &c.

Metaphrastes prætereа ante annos sexcentum in Oecumenio post expositionem Apocalypsis, & post Ioannis apostoli vitam, scribens de sancto Luca, post illius Euangelij laudes decantatas, ita habet: Hoc autem inter cetera gratissimum est, quod ipsum quoque typum assumptæ humanitatis Christi Dei, ac signum eius, quę illum pepererat, & assumptam humanitatem dederat, primus Lucas, cera, ac lineamentis tingens, vt ad hęc vsque tempora in imagine honorarentur, tradidit; tamquam non satis esse existimans, nisi etiã per imaginem, ac typum versaretur cum ijs, quos desiderabat; quod feruentissimi amoris signum est: neque id solum, sed & fidelibus omnibus, Christique amatoribus hæc, quæ maxima erant, gratiosè donauit. At nõ in his solis Lucas gratiam spiritus, quæ in se erat coarctauit, neque ad solum Euangelium hic ministrantem habuit linguam, sed post finem miraculorum Christi, etiam Apostolorũ exponit actiones. Videant igitur Iconomachi ex hoc Metaphrastis loco multis annorum centurijs antè Nicephorum, Iacobumque à Voragine de picturis Lucæ extare authentica testimonia: quin illud etiã hoc ex loco animaduertendum est, Metaphrastem censuisse hanc sacrarum rerum pingendarum artem, gratiam spiritus fuisse: nam omne donum desursum est.

Præterea sanctus Thomas Aquinas Nicephoro quoque vetustior, testis est ex Damasceno, beatum Lucam Christi & beatæ Marię imagines pinxisse ita ille testatur 3. sent. dist. 9. q. 2.

Post eum etiã Nicephorus succedit, qui libro 2. cap. 43. de hac re ita scribit: Fertur Lucas primus Christi, & quę eum ita (vt Deũ decebat) genuit, matris, atq; item principum Apostolorũ effigiem pingendi arte adumbrasse. vnde in omnem deinde habitabilem orbem tam venerandum, & pretiosum opus est illatum. idem etiam libro 6. cap. 15. & 16. Neque adeo, inquit, mirum videri debet, qui aliquid beneficij olim à Seruatore nostro accepere, eos per eiusmodi monumenta simulachrorum, grati erga eum animi memoriam reliquisse: cum etiam sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ipsiusq; adeo Christi, & quæ eum supra naturæ captum, mirificè genuit virginis matris coloribus adumbratas imagines plurimas ad hunc vsque diem conseruatas esse norimus: Ac Lucas quidem Apostolus primus ipsas accuratè opus id exorsus manibus suis depinxit. Deinde verò ex veteribus alij quoque viri pro eo, atque par erat, velut Seruatores suos in signis, & picturis seruantes idem fecere: ethnica quidem illi fortasse consuetudine ducti, & morem eum colere soliti, absque tamen necessaria obseruatione, obtinere id tradiderunt: sed Ecclesia inde acceptum magis ac magis adauxit (prouidentia Dei curante atq; disponente) non modo effigies & statuas, verum etiam vestes, baculos, &

lectos

lectos sanctorum illorum virorum, conseruans ad memoriam eorum sempiternam.

Idem etiam libro 14. cap. 2. Pulcheriæ pietatem scribens sic tradit: Templum, quod τῶν ὁδηγῶν, hoc est viæ ducum cognomine clarũ est, ędificauit, in quo diuinam illius imaginem, quam Lucas apostolus in tabula depictam reliquit, sacrumque pensum, & Seruatoris ipsius fascias, perinde atque thesaurum, quem ad eum Eudoxia Augusta cum Hierosolymam profecta est, misit, seruandas curauit.

Sed & libro 15. cap. 14. Cum eiusdem Pulcherię Augustę tria pręclara tẽpla pręscriberet, de secũdo ita habet: Secũdum templum ὁδηγῶν viæ ducum est, vbi Antiochia missam Verbi matris imaginẽ dedicauit; quam diuus apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulã ipsam vidente, gratiamque adeo illi formæ suæ immittente. hęc imago primũ in loco, qui Tribunal dicitur, fuit; vbi ea, quę nunc quoque fiunt miracula peracta sunt.

Non fuerit incongruum addere & alios recentiores, Philippus Bergomas in Luca sic tradit: Propter familiaritatem, quam iugiter Lucas cum beata Virgine habuerat, Damasceno testante, eius imaginem sibi depinxit, & apud se habere voluit, quę nunc Romę apud sanctam Mariam de Populo maxima veneratione, frequentiaque inuisitnr, ac custoditur. Nos addimus ibi innumera quotannis describi in tabulis miracula, vt discere quisque posśit, pietatem erga huiusmodi imaginem non deuotionem tantummodo excitare, verũ etiam summa beneficia Deo miserante conferre.

Tandem libet & Polydorum Virgilium huc adferre: is de inuent. lib. 6. cap. 13. sic habet: Constans opinio est, Lucam Euangelistam pinxisse in tabulis aliquot figuram Deiparę virginis, qua illa erat, quæ hodie in quibusdã locis tam sanctiśsimè custodiuntur, quàm religiosiśsimè coluntur.

De sancto Clemente I. Papa. Cap. XIII.

Clemens I. Papa, in rebus sacris adhibendum esse crucis signum docet, Romanis reliquis Pontificibus id præmonstrat: præsertim vt pręeunte cruce itinerentur.

VCCEDIT ex ordine vt & S. Clemẽtem primum Romanũ Põtificem, qui Petri comes fuit indiuiduus, inuestigemus, quid suis scriptis ad confirmandum crucis signum tradidisse comperiatur. Apertiśsimus est apud eum locus de consignatione crucis libris illis, qui prodierũt sub Apostolicarum cõstitutionum titulo. libro enim octauo cap. 16. sic scribit: Orans igitur per se Pontifex, vnà cum sacerdotibus, induensque vestem splendidã, & stans ad altare, tro-

phæo

pheo crucis se consignans in fronte dicat Gratias, &c. Illud verò æquè insigne est, quòd summi Pontifices Romani absque crucis vexillo procedere nō consueuerunt: semper enim, omnique itinerationi præmittūt crucem ex huius Clementis mandato, vt scribit Naucler. Gener. à Christo nato 4. sub anno XCIII. Clementis autē huius scripta de apostolicis cōstitutionibus non esse apocrypha defendunt egregij viri Carolus Bouius episcopus Ostunensis, & Franciscus Turrianus in præfationibus ad ipsum Clementem.

De sancto Martiali. Cap. XIIII.

Martialis de crucis virtute aduersus contrarias potestates suis scriptis tradidit.

SANCTISSIMVS quoque Martialis eiusdē prioris sæculi scriptor, cū ad Burdegalenses scriberet capite octauo sic habet: Crucem Domini, in quem credidistis Deum verum, & Dei filium, semper in mente, in ore, in signo tenete: Crux enim Domini armatura vestra inuicta, contra satanam, galea custodiens caput, lorica protegens pectus, clypeus tela maligni repellens, gladius iniquitatem, & angelicas insidias peruersæ potestatis, sibi propinquare nullo modo sinens: hoc solo signo cælestis victoria data est nobis, & p crucē baptisma Dei sanctificatum est? Quid ad hęc Iconomachi, num ea legistis? si legistis cur adeò perfidi videri vultis in re tam perspicua à tam pio scriptore, & Christi discipulo tradita? si non legistis, cur adeo temerè incognita, nondumque perspecta reprehenditis?

De sancto Dionysio Areopagita. Cap. XV.

Dionysius Areopagita suis scriptis asserit Angelorum picturas, & crucis signum omnia perficere probat: pro illo testes sunt Polycarpus, Dionysius Corinthius, Origenes, Singellus, Gregorius magnus, Hadrianus I. Carolus magnus, Martinus Papa, Agatho Papa. Septima & octaua synodi, Ioannes monachus, Ioannes Scythopolita, Anastasius bibliothecarius, Nicolaus I. Papa, Vgo, Albertus, Thomas, Nicephorus, qui omnes illius opera comprobarunt.

DOCTISSIMVM Dionysium Areopagitā, & idoneum, & locupletissimum testem habemus, tam pro sacrarum imaginū vsu recipiendo, quàm pro crucis signo. Primum autē duximus desumendum esse ex Michaele Singello quicquid ad argumentum nostrum pertinere videtur: pius enim, & vetustissimus scriptor Dionysij huius vitā luculentā enarrauit oratione, atq; ita de ipso scribit. Nō solū nugamenta & prodigiosa mēdacia, quæ à semente zizaniorū Apostolorū

tempo-

temporibus superſata ſunt, hæreſi plena radicitus auulſit, verum etiam in impias blaſphemias, atque deliria omnia, quæ in poſterum contra ſanctam, pariſq; potentiæ Trinitatem, contraque verbum Dei hominem factum, nempe Chriſtum ſeruatorem noſtrum, & quæ contra Chriſtiani nominis plenitudinem, & contra dedicationem, & adorationẽ ſanctarum, & venerabilium imaginum in ſacris eccleſijs & ſedibus Apoſtolorum per vniuerſum orbem irrepſerant, funditus abſtulit. Diſcant hinc Iconoclaſtæ, iam initio recentis fidei naſcentiſque eccleſiæ tempore, ſuam aduerſus ſacras imagines hæreſim, hoc doctore fuiſſe radicitus euulſam. Sed vtinam hæc legerent depoſita perfidiæ pertinacia: facile enim reſipiſcerent, præſertim ſi vel ipſius Dionyſij ſcripta perpenderent, à quo quę hic ſequuntur deſumenda cenſuimus: libro enim de cæleſti Hierarch. cap. 15. cuius hęc eſt inſcriptio: Quæ ſint Angelorum imagines, quę formantur, quis ignis, quæ humana ſpecies, qui oculi, quę nares, quæ aures, quæ ora, & cetera capitis. In ipſo autem procurſu cum in picturis igneos vultus, & aſpectus Angelis formari docuiſſet, & cur humani vultus illorum effigiarentur ſic habet de ipſis cæleſtibus naturis: Humana etiam forma, ac figura eas deſcribunt, propterea quòd homines vi intelligendi, menteque præditi ſint; vimque cernendi ante habeāt, & ſtaturam rectam, & natura præſint, principatumque obtineant: ſenſumque habeant minimum quidem, ſi cum ceteris animalium, quę expertia ſunt rationis facultatibus cōferantur; ſed qui omnia dominatu teneant mente magnaque intelligendi vi, & copia, ſcientięque rationis compotes poteſtate, & quod natura, ſeruitute, ac dominatu opprimi, ſubigique non poſsint; licet etiam in ſingulis, vt arbitror, corporum noſtrorum partibus, quæ complures ſunt, cæleſtium naturarum conſentaneas, concinnaſque imagines ac ſimilitudines inuenire: ſi dicamus facultates videndi declarare in eis clariſsimam diuinorū luminum aſſenſionem, rurſumque tenerū, atque humidum, nec obſiſtens, ſed celeriter mobile, ac purum, & apertum diuinarum illuſtrationum paſsionis expers receptaculum: vim autem diſcernendi ea, quę odorem efflant, vim eſſe, quæ odoris, qui mentem ſuauitate ſua vincit, effuſionem recipit, atque ea, quę nō ſunt eiuſmodi peritè internoſcit, omniaque declinat: aurium verò vim, id quod in eis eſt particeps diuinę intelligentię, ac notitiæ, eamque recipit, cum iudicio & arte: Guſtum ciborum ſpiritualium ſatietatum, diuinorūque, & alentium liquorum receptaculum: Factum id, quod in eiſdem res naturę accommodatas, aut alienas cum ſcientia diſcernit: Palpebras, & ſupercilia, id quod intelligentias; notioneſque diuini aſpectus conſeruat: pubeſcentem ętatem, ac iuuentutem, vim vitalem, quę ſemper viget: Dentes id quod alimenti adhibiti per ſectionem diuidit (vnaquęque enim eſſentia, quæ mente prædita eſt, vnicam intelligentiam, quam à diuiniore traditam accepit, vi quadam, qua aliis natura conſulit, diuidit, atque amplificat, pro captu & ductu inferioris.) Humeros, vlnas, & manus faciendi, & agendi, efficiendique vim: Cor autem ſignificare dicamus diuinā vitam, quę vitalem vim ſuam benignè

in ea,

in ea, quibus consulit dispergit. Pectus autem declarare id, quod superari nō potest, & quod vitalem distributionem, vt supra cor situm custodit: Tergus vim quæ vitales omnes facultates continet. Pedes vim mouendi celeritatem, & cursum sempiterni motus, quo ad diuina cientur, itaque pennatos sanctorum Angelorum pedes Theologia finxit: penna enim declarat, & ducendi celeritatem, & quod cæleste est, & quod ante mouetur, & quod ab omni rerum terrenarum studio, & cupiditate abhorret: propterea quod sursum feratur; pennarum autem leuitas id, quod nulla ex parte est terrenum, sed totum sine admistione, & grauitate sursum effertur. Nuditas verò, & calceorum priuatio id, quod solutum, ac liberum est, atque desertum, & purum ab omni externa commoditate, & quod ad diuinæ simplicitatis similitudinem, quantum potest, contendit: sed quoniam rursus simplex, & varia theologia nudos tegit, ac vestit, eique vasa quædam dat portanda, age etiam sancti cælestium mentium amictus, & instrumenta, quid declarēt pro nostra virili explicemus: nam splendidam quidem vestem, atque igneam significare arbitror, & diuinam speciem ex ignis similitudine, vt vim illustrandi propter prȩmia, quæ in cælo sunt, vbi est lumen, & quod omnino spiritaliter illustrat, & illustratur. Pontificiam autem id, quod ad diuina, abstrusaque spectacula perducit, & quod totam vitam consecrat. Zonas vero id, quod fertiles ipsas virtutes custodit, & habitum earum contractum in se singulari modo cōuersum esse, atque circum se, & in orbem cum dignitate immutabili, vt ita dicam identitate versari. Virgas regiam potestatem, atque principatum, qui etiam diuina omnia perficit: hastas & secures id, quod dissimilia diuidit, virtutumque ipsarum, quæ vim discernendi habent, & celeritatem, & efficacitatem, & efficientiam, geometrica, fabriliaque vasa, fundamenta iaciendi, ædificandi, absoluendique ȩdificij vim, & omnia alia, quæ ad secundarum munus, quod in ducendo, & conuertendo positum est, pertinent. Declarant etiam interdum sanctorum Angelorum, quȩ figurantur instrumenta Dei in nos iudicia, eorumque alia correctricem disciplinam significant, aut vindicem iustitiam, alia periculi liberationem, aut correctionis finem, aut pristinæ secundæ fortunæ reditum, aut aliorum donorum exiguorum, vel magnorum, quæ sub sensum cadunt, aut quæ ratione intelligantur cumulum, & accessionem. Hactenus ex illo, quamquam totum caput illud iure describendum foret: agit enim in iis, quæ sequuntur de ornatu vestimentorum in Angelis effingendis, deque aliis, quæ illis adiiciuntur parergis, vti animalia sunt, leo scilicet, equus, bos, aquila, ac similia: gemmæ quoque vt apertissimè ex eo compertum habeamus ipsius sæculo Angelos vbique appingi consueuisse formis, quibus tam longo sermone explicandis est vsus.

Hinc, hinc igitur discant, qui furunt aduersus imagines, Apostolorum discipulus hic est, quod scripsit ebibit Spiritu sancto imbuente, atque apostolica insuper consuetudine, vnde quasi apostolicis prӕceptis imbutus edocuit.

cuit. Discant etiam ab eodem crucis figuram salutarem esse: libro enim de eccles. hierar. cap. 5. par. 2. cum consecrationis sacerdotum, cæterorumque maiorum ordinum formas explicaret, sic addit: Vnicuique autem eorum, signum crucis à consecrante Pontifice imprimitur, & singulis sancta prædicatio perficiensque salutatio adhibetur, omnibus ecclesiastici ordinis consalutantibus, ac pontifice consecratore, eum qui in aliquem ordinem ecclesiasticum cooptatus est. Et mox par. 3. Communia quidem sunt, & pontificibus, & sacerdotibus, & ministris cum cooptantur, & consecrantur, accessus ad diuinum altare, inflexio genuum, pontificis manus admotio, signum crucis, prædicatio, siue laudatio, perficiens salutatio. Sed & cap. 6. par. 2. eodem libro, cum monachi profitentis formam in renunciatione bonorum sęculi prosequatur, in qua à Pontifice crucis signum fit, ita scribit: Ybi omnia is, qui monachus initiatur, continenter professus est se esse factu-rum, sacerdos signo crucis eum consignatum tondet, appellans tres personas diuinæ beatitudinis: omnique veste detracta, eum alia induit. Et mox parte 3. explanans vim cæremoniarum huiusmodi sic docet: Signum vero figuræ crucis, declarat vniuersarum ad corpus pertinentium cupiditatum priuationem. Iam nihil superest Caluinistis, reliquisque sectariis Iconomachis, quo tergiuersari possint: Dionysij Areopagitæ Apostolorum discipuli, libri sunt: Singellus vetustissimus (vt dixi) scriptor, hos ab illo prodiisse testatur: sed & Suidas affirmat: quin, & Hadrianus Papa ex huius cælesti hierarchia catholicam appingendorum Angelorum fidem confirmat, recensito Dionysij Areopagitæ nomine scribens ad Carolum magnum, cap. 36. Concil. tomo 3. Nouissimè eruditissimus vir Franciscus Picus ad episcopum Theatinum egregiè doctam scripsit epistolam, cuius hic est titulus: Pro asserendis à calumnia Dionysij Areopagitæ libris: vbi comprobat eos eius esse primum ab antiquitate, nominisque eius celebritate: Deinde beati Polycarpi, & Corinthij Dionysij de hoc Dionysio pręconiis: ac quod Gregorius magnus, Martinus, & Agatho Pontifices in concionibus, conciliis, epistolis de huius scriptis honorificam mentionem fecerint: quodque à septima & octaua synodo tam à græcis, quàm latinis ex hoc Dionysio citata fuerint testimonia; præter id quod Ioannes monachus Caroli magni temporibus huius opera in latinam orationem transtulerit: atque Ioannes Scitopolita, simul & Anastasius bibliothecarius suis historiis ita esse testati sunt: Quin quòd Vgo, Albertus magnus, Thomas Aquinas, aliique vetustiores huius scripta sub Areopagitæ titulo interpretati sint: cum etiam omnibus vetustior Origenes nonnulla ex hoc auctore citasse comperiatur. Nos etiam addimus Nicolaum I. Rom. Pont. in epistola ad Michaelem Imp. fol. 47. sed & Nicephorum lib. 2. cap. 20. qui catalogum librorum horum, quos citauimus, eius esse recensuit: possemus & alios addere, sed hi sufficere videntur.

De sanctis Apollinari, & Prosdocimo beati Petri apostoli discipulis. Cap. XVI.

Apollinaris crucis signo egit miracula, doctore Petro apostolo: testis Ado, ac Rauenna. Prosdocimus quoque eodem doctore Petro miracula per crucis signum edidit; id testatur Maximus secundus Pataui episcopus, Iacobus, Bernardinus Scardeonius, ac recentiores.

APOLLINARIS beati Petri apostoli discipulus, sicuti ab illo dem edoctus est, ita sanè, & crucis signũ eodem doctore didicit ad patranda miracula vim habere diuinam: de ipso enim sic habet Ado Treuerensis decimo Cal. Augusti apud Rauennam Natale sancti Apollinaris episcopi: Hic Romę ordinatus à beato Petro apostolo Rauennã directus est, quò cũ peruenisset, nõ longè ab ipsa vrbe mãsit apud quendã militẽ Irenęũ nomine, cuius filius erat cęcus, quẽ ad se perductũ facto signo crucis illuminauit, ac sic parẽtes illius baptizauit. Iconoclastæ vidẽt hinc promanare miracula, quę sunt opera crucis Christi: discãt igitur, vel operibus credere, si verbis, sentẽtiisq; sanctorũ patrũ pigeat credere.

Huic libet subnectere etiã beatũ Prosdocimũ eiusdẽ sancti Petri discipulũ. Princeps enim Apostolorum cũ eum Altini ciuitati episcopũ designasset, Pataui plurima ediderat miracula, quorũ fama permotus Altini rex Vitalianus magno exarsit desiderio ad se aduocandi Prosdocimum: Accitus igitur à Vitaliano magna ægritudine laboranti eò profectus est, regiáq; ingressus primũ omniũ palatinã aulã crucis signo obsignauit, ac fidẽ regi familiæ, ac vniuersæ ferè prouinciæ in Christũ persuadens baptismate omnes insigniuit, vt narrat Iacobus de Voragine. Verũ si quis desiderio teneatur gesta omnia Prosdocimi huius euoluere, habet Bernardinũ Scardeoniũ, qui lib. 3. de antiquitate vrbis Pataui, classe sexta vitã eius conscripsit: sed & diuus Maximus secundus Patauinus episcopus eandẽ scripsit, vt testatur Ioannes Molanus ad Vsuardi martyrologiũ vij. Nouẽb. & sanè vterq; videlicet, & Apollinaris, & Prosdocimus eò firmius crucis signi vsum comprobasse nobis videntur, quò id doctore Petro apostolorum principe exercere didicerunt.

De sanctis Nazario, & Celso. Cap. XVII.

Nazarius Petro doctore per crucis signum miracula edit, ac se eo muniit: testis est Metaphrastes.

HABEMVS, & gloriosos martyres instituti nostri idoneos testes Nazariũ, & Celsum sub Nerone, qui morte, ac miraculis crucis figurã salutarẽ esse significarũt. Metaphrastes enim ad xiiij. octobris. cum narrasset Neronem mandasse hos Christi seruos in pelago mergi, sic subiicit: Nam cum iam essent in profundo, & qui eos

iecerant, crederent fore, vt à multis piscibus deuorarentur, magna contentione, angelica quędam virtus desuper aduolauit, & è profundo seruauit & illæsos eos terrę tradidit: puero Celso propter ętatem adhuc imperfectã nausea, & fastidio pleno, vt est consentaneum; sed precibus, & signo crucis, & diuino osculo eum sanum reddidit Nazarius, [& inferius] Cum Anolinus præses de ista martyrum incolumitate, ac de fidei Christianę eorum perseuerantia Neronem monuisset; capitisque sententia aduersus eos lata fuisset, sic subdit: Illi autem muniti figura crucis admodum læti exierunt, vt qui non ad mortem, sed ad vitam potius (quod verum erat) æternam vocarentur, & contendebant alius alium pręuenire, & pulchro decertabãt certamine. Quid ad hæc Iconomachi? nonne isti à Petro apostolo fuerant fidem edocti ipsius Metaphrastis testimonio; quis dubitabit ergo eos huiusmodi signum a Petro didicisse? si tanti doctoris, atque apostoli, testimonio crucis signum in aduersis omnibus vitæ, ac mortis nostræ munimentum est, quis non illud miretur? perpetuoque venerandum sibi non proponat?

De sancto Antipa. Cap. XVIII.

Antipa Ioanne euangelista doctore crucis se signo munit; ex Metaphraste.

ADDAMVS, & Antipam, de quo in Apocalypsi Ioannes apostolus meminit, qui & martyr sub Domitiano fuit: Hic cum ardenti fide idola contemneret; immo cum vel ipsi dæmones ipsius præsentiam non ferentes, propalam affirmarent, se vrbem Pergami deserere, & sacrificia nõ accipere, quod Antipam metuerent, ab idololatra plebe occisus est. De ipso enim sic habet Metaphrastes sub xi. Aprilis: Virum hunc iustum Antipam, corripiũt homines impij, & ad Dianæ templum trahunt, vbi erat statua bouis ænei, quẽ igne succenso multo ante inflammarunt, in hanc beatum martyrem coniecerunt: at ille cum se Christi signo muniuisset, dum eiusmodi cruciatu diu torqueretur, ad hunc modum precabatur: Deus, &c.

De sancta Thecla. Cap. XIX.

Thecla ab Apostolis edocta, se crucis signo munit, miracula agit: testimonio Ambrosij, & Metaphrastis.

HOC quoq; loco meminisse oportet sacrę virginis Theclæ, singularis huius prioris sæculi gẽmæ, ac primæ martyris ab Apostolis edoctę: De ipsa habet Ado Treuerẽsis nono Cal. Octob. in hęc verba: In Iconio natale S. Theclę virginis apud Seleuciã quiescẽtis, quę de eadẽ ciuitate Iconio à B. Paulo apostolo instructa est:

est: quam mater eius cernens Christianam, & nuptias repudiare malentem Christo sponso adhærere, quàm corruptioni carnis subiacere, pergens ad iudicem accusauit virginem filiam suam esse Christianam, dicens viuam eam, vt & cæteræ mulieres terrerētur, debere ardere, quam sibi cum iussisset iudex adduci, & propositum castitatis eius didicisset, rogum fecit parari, vt illam incenderet: rapta igitur ab apparitoribus, vt in focum iactaretur, sponte pyram ascendit, & signo crucis facto virili animo inter medias flammas stetit, subitoque facta inundatione pluuiarum ignis extinctus est; & beata virgo illæsa virtute superna erigitur. [& mox] Deinde in fossam aqua plenam, vbi serpentes adunati, & collecti fuerant, à furentibus populis cum vrgeretur signo crucis munita insiliuit: sed nec ab eis vllo pacto læsa; Si ab apostolo Paulo Thecla edocta fuit, vt etiam testatur diuus Ambrosius lib. 2. de virginibus, quid reprehendunt hęretici in illa, quin reprehēdant in Paulo? Hic mos est temulentiæ eius generis Iconomachorum, vt ideo reiiciant imagines, quoniam & earum exempla contemnunt: reiiciunt discipulum, quia respuunt & magistrum: reiiciunt crucem, quia repudiant & Christum.

De Simonianorū circa sacras imagines abusu. Cap. XX.

NE quis autem perperam putet nos, vt imagines sacras colimus, ita probare illarum abusum; de hac re libet nō nihil disserere: affirmamus namque virtutem inter extrema esse, mediumq; tenere beatos: esse modum in rebus, & certos deniq; fines, quos vltra citraq; nequit consistere rectum. Abusum igitur dicemus circa imagines extrema seruare, vel dum sacræ contemnuntur, vel dum materia ipsarum colitur, aut illorum colantur simulachra, qui contemptui habēdi sunt. Abutuntur igitur imaginibus Iconoclastæ, qui sanctorum virorum, qui Deo placuerunt simulachra despiciunt. Abutebatur Simon magus omnium hęreticorum auctor, qui discipulos suos docuerat Selenę mulieris statuā adorare, cum sua, vt refert Irenæus contra hęres. lib. 1. cap. 20. Imaginē, inquit Simonis habēt factam ad figuram Iouis, & Selenę in figuram Mineruæ, & has adorāt: habent quoque & vocabula à principe impiissimæ sententię Simone dicti Simoniani. Hos & nos damnamus sicut & eorū sectatores Basilidianos, vt nos docuit Epiphanius hæresi 27. & Irenæus, atque Augustinus de quorū sententiis inferioribus sęculis agemus. Abusum etiā dicimus Caligulę Cæsaris stultitiam, qui imagines suas (vt ait Zonaras) quouis terrarum orbe missas adorari iussit: fecit laudabilius successor illius Claudius, qui (eodem Zonara teste) statuas decretas, se moriturum hominem agnoscens recusauit: sibique sacrificari, aut effigiem suam adorari vetuit. Aduersus igitur huiusmodi simulachrorum abusum lata est pia illa Apostolorum pręcipuè Iacobi sententia act. Apostol. cap. 15. his verbis: Iudico scribendum ad conuersos ex gentibus, vt abstineant à contaminationibus simulachrorum, nempè falsorum

 Deorum;

Deorum; quæ ſententia cum illa conſentit, quæ habetur Lucæ 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: Chriſti igitur crucisque eius, ac ſanctorum omnium effigies colendas eſſe confitemur, dũmodo proſotypi ratio, & contemplatio habeatur.

Iam itaq; Iconomachos fateri oportet malã ſe fouere cauſam: huius enim prioris ſæculi geſta locupletiſsimum nobis teſtimonium reddiderũt, quo catholica fides confirmatur, illorum error exploditur: Audiuimus religionem noſtram in colendis ſacris ſimulachris auctoritate probari, tum ſcriptura ipſa ſacra, tum aliis ſanctorum patrum doctrinis: præter id, quod ingens populorum multitudo aſſentiri viſa eſt in crucis, reliquarumque imaginum vſu admittendo accedentibus diuinis miraculis, Vidimus enim Italiam, ac Galliã, quin Achaiam, Græciamque omnem, ac Syriam, ipſamque Meſopotamiam vltra Euphratem, citerioreq; Indiam hoc primo Chriſti, & Apoſtolorum ſeculo crucem, figuramque eius tenuiſſe, & in armaturam, vitæque ac mortis munimentum accepiſſe: vrbes, quæ huiuſmodi fidem admiſerunt non paucas commemorauimus, videlicet Hierapolim, Edeſſam, Hieroſolymam, Berithum, Cęſaream, Epheſum, Pergamum, Iconium, atque ipſam denique Romam; Patauium, Altinum ſimul & Rauennam, pręcipuas Italiæ ciuitates, pręter alias orbis partes, quas ipſa vetuſtas à nobis ignorari permiſit; vidimus inſuper tot edita diuinitus miracula: Quid ergo ſupereſt perquirendũ? Quid vlterius ad veritatis huius fidem habẽdam exigi poteſt? Si cauſa noſtra ſcripturæ auctoritate fulcitur, ſi apoſtolica traditione deriuat, ſi populorum multitudine in vna fide aſſentiente recipitur, ſi miraculis confirmatur, quid ambiguitatis ſupereſſe poteſt? Afferantur Iconoclaſtæ vel vnam fidelem plebeculam contra hęc ſenſiſſe, proferant teſtes alios, qui contra hæc, aut ſenſerint, aut docuerint iſto priore ſæculo, afferant aliqua miracula: horum nihil agunt, nec poſſunt: Cedant ergo tam inſigni veritati. Si obiiciãt noſtras non fide dignas hiſtorias, libros, auctoreſve eſſe, cur non afferunt illi fideliores, ſi fidem ſibi haberi volunt? nos interim iſtis hærendum putamus, quos omnia ſęcula comprobarunt. Res enim perſpectas, & in luce tot ſcriptorum poſitas auerſari, obſcuris autem inhærere aut ſtulti aut impij hominis eſt. Quod vbique locorum, totique orbi probatum eſt, ac quod omnes fieri tum ſenſerunt, id protulimus. Quis ergo de eis dubitabit, niſi freneſi agitetur? Quis ſe toti orbi obiiciet, niſi inſanus, aut dęmonis ſtudioſus? qui cum putet ſe omnia poſſe conuellere ob eam poteſtatem, cui comparari nulla poteſt ſuper terram, ab vna tamen crucis figura profligatur. Vnde illud quoque fit, vt ſicut impius Iconoclaſtarum animus odio crucis exardeſcit, ita crucis ſigno proſternatur: quandoquidem nullum tam acre peruerſæ conſcientiæ flagellum eſt, quale hoc crucis ſignum.

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum secundum

A Christo nato anno centesimo vsque ad annum ducentesimum circiter,

CENTVRIA SECVNDA.

De sanctarum scripturarum veneratione. Cap. I.

Pictura, ac scriptura pari veneratione censentur ex S. Paulo, ac S. Andrea, septima synodo, atque etiam octaua: Ex Athanasio, ex Iacobo, ex Concilio Coloniensi: atque etiam miraculis.

ABSOLVTO primo sæculo, quo imagines vbique probatas, & venerationi habitas perspicuè demonstrauimus ex ipsis tum historiis, tum miraculis, tum patrum sententiis; ordo expostulat, vt secundi quoque sæculi de eadem re monumenta perquiramus: sed ante omnia præfari in animo est plurimùm inter se cōuenire scriptu-

ras & imagines, plurimumq; symbolum inesse rebus significatis, siue litteris, siue picturis, sic docente Spiritu sancto in septima synodo generali, quæ est Nicæna secunda, act.6. his verbis: Vidimus omnes, & intelligimus, quod & ante sacras sex synodos, & post has etiam Sanctorum picturę in ecclesia traditæ fuerunt non aliter ac sacra Euangelij lectio. Nam quæ leguntur vbi ad aures venerint, ad animum deinde legamus & transmittimus: & quæ oculis videmus in picturis, ea quoque mente complectimur: atque ita per duo ista inuicem consequētia lectionem & picturam vnam cognitionem acquirimus, qua ad recordationem rerum gestarum peruenitur; vnde ex duobus istis sensibus in Canticis canticorum inuenire licet efficacem coniunctionē. sic enim ibi dicitur: Ostende mihi faciem tuam, & audire fac mihi vocem tuam, quibus & adiungimus illud; sicut audiuimus ita & vidimus. Ex ista igitur pia patrū sententia vtraq; hęc coniunguntur, vt & vtrumq; sit retinendū in ecclesia, & alterutrum grandi absq; sacrilegio dimitti, destruiue non possit: quādoquidē vt scriptura seruatur in ecclesia tum præceptis, tum fide, tum historia, & probatur eadem toti ecclesiæ, quia per eam & ad Christum, & salutē manuducimur, consequens est, vt & imaginum vsus litterariorum elementorū loco subrogetur idiotis: narrat enim sub notis, & characteribus scriptura, narrat & pictura propriis figuris, ideoque cum scriptura clamitet, nempe Paulus Philip.2. In nomine Iesu omne genu flectatur cælestiū, terrestrium, & infernorum: quęro ab Iconomachis de quo genere expresſionis tanti hominis loquitur ibi Paulus: si dicunt de expresſione, quæ fit verbis, aut scriptura: certè hoc expresſionis genus non congruit incorporeis rebus, quales Angeli sunt; siue boni, siue mali: vnde frustra dixisset cælestium, & infernorum, si Paulus respexisset tantummodo ad id genus expresſionis nominis Iesu, quod in scripturis, aut verbis continetur, quæ nec in cælo, nec in inferis describuntur in chartis, aut vocali aeris percusſione: ideo censendū potius est, vt quocunque modo mens rationalis creaturæ Iesum sibi exprimi aut coram poni cognouerit, genuflectendum sit ex hoc Pauli pręcepto. Itaque fiet, vt cum hoc sanctisſimum Iesu nomen ad intelligentis cuiuscumque mentem peruenerit, semper illi genu flectendum sit. Ita & quando figura Iesu repræsentatur oculis, idem docuisse videtur: ac propterea vt veneranda sunt omnia scripturæ verba, ita venerandæ sunt picturę omnes rerum illarum, quæ in scripturis continentur: cui rei suffragatur id quod patres statuerunt in octaua synodo Constantinopolit. can.3. Sacram, inquiunt, imaginem Domini nostri Iesu Christi, & omnium Saluatoris æquo honore, cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus, sicut enim per syllabarum eloquia, quę in libro feruntur, salutem consequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem, & sapientes, & idioti cuncti ex eo, quod in promptum est perfruuntur vtilitate: quę enim in syllabis sermo, hæc & scriptura, quæ in coloribus prædicat, & commendat: hactenus ibi. Qua ratione initio nascentis Ecclesiæ, præsertim post scripta Euangelia traditione vsus inoleuerat inter fideles, sacris

codici-

codicibus oſcula dandi, venerationis cauſa: quod ſanè oſculum non ipſi dabatur codici, ſed ſpiritui, qui latebat, vt & hodie datur latenti in codice, vt ſcripſit Athanaſius, teſte concilio Colonienſi in tractatu de imaginibus. Cum itaque primum Eccleſiæ ſeculum voce potius, miraculiſq; in fide propaganda coruſcauerit viuentibus adhuc Apoſtolis, placuit hactenus differre ſermonem noſtrum de veneratione ſacræ ſcripturæ; quæ illis defunctis, cum in codices redacta eſſet, ſiue vetus, ſiue noua ſingulari pietate venerationi cœpit haberi: vnde iure hoc loco, nempe ſecundi ſeculi initio libuit nobis præfari de huiuſmodi veneratione Euangelio exhibenda; nam & ſupra ſe viri fideles euangelicos codices ferre cœperant, ſalutare id ſibi eſſe credentes, vt de ſancta Cæcilia teſtatur S. Thom. quodl. 12. art. 15. Sabellic. lib. 2. & Eborenſ. tit. de lectione, & ſtudio.

Miracula autem ſacrorum euangeliorum ſub apoſtolo Andrea iam coruſcare cœperant, vt ſcribit Iacobus de Voragine vlt. Nouembris. Sed & inferioribus ſeculis poſtea enarrabimus, videlicet quando de Nicetiis epiſcopis agemus ſeculo 6. cap. 22. & quando de Rhoſsis pertractabimus, ſæculo 9. cap. 26. Nunc proſequamur cætera huius ſecūdi ſeculi teſtimonia de imaginibus, ac ſigno crucis.

De Hippolyto Apoſtolorum diſcipulo, ac de Corinthia virgine. Cap. II.

Hippolytus apoſtolorum diſcipulus crucis ſignum in aduerſis munimentum eſſe probat teſte Palladio.

SECVNDI huius ſæculi initio peropportunum nobis videtur agere de iis, qui primi poſt Apoſtolos traditiones eccleſiaſticas perdidicerunt: inter quos non exigui nominis fuit Hippolytus, ex cuius ſcriptis Palladius Cappadox cum de ſanctis patribus ageret, notatu dignum facinus commemorat capite quinquageſimotertio. Sic enim narrationem ſuam exorditur Palladius ibi: In admodum vetuſto codice, qui ſcriptum nomen Hippolyti eius (quem Apoſtoli norant) habebat in titulo: Relationem hiſtoriæ inueni huiuſmodi, Et quæ ſequuntur, &c. Narrat enim eo loco virginem Corinthiam ob fidei conſtantiam à Pagano iudice in lupanar fuiſſe coniectam, quæ procorum adoleſcentium libidinem à ſe auertebat ſimulatione adhibita, quòd in pudendis ſe fœtidum vlcus habere profiteretur: interea adoleſcens quidam zelo pietatis motus ad eam ingreſſus ſic illam affata eſt: Surge, ſalua te, ac libera: ſpoliauitque ſe veſtibus ſuis (hoc eſt camiſia, clamyde, & aliis virilibus rebus cunctis:) itaque induit puellam dicens ei, ſumma parte clamydis vela caput tuum, & velata recede,

quæ

quæ cum se signasset in nomine Domini, ita vt iussit egressa est: quam sic Deus intactam, incorruptamque seruauit. Ecce Apostolorum temporibus signandi cruce vsum inoleuisse, præsertim in necessitate cōstitutis, aut in euitandis periculis, aut rebus aggrediendis, vt in hac virginis sui consignatione didicimus: hoc enim facinore adolescēs duplicem coronam promeruit, nempe bestiis traditus, martyr est effectus; suamque ac virginis castitatem illæsam seruauit.

De Edesseno episcopo. Cap. III.

Christi ad Abagarū imago parieti cum lumine occlusa perstitit ad annos quadringentos plus minus, teste Constantino Porphyrogenito.

NON fuerit incongruum hic referre quod eiusdem sęculi initio Edessenus quidam incogniti nominis episcopus ad imaginis Christi venerationem faciendum curauerat. Defuncto enim Abagaro, ac filio piissimis Christi seruis, regnum ad nepotem ex filio, atque ad pronepotem transierat, qui ad idololatriā manifestissimè prolapsi, sacratissimam Christi imaginem, quæ pręstabat omniū venerationi, vt contemnebant, ita abolere statuerant. Sed huic rei prudentissimus illius temporis episcopus solerter prouidit, vt narrat Cōstantinus Porphyrogenitus in oratione, quam habuit Constantinopoli de sancta Christi imagine his verbis: Cum hoc pręsciuisset loci Episcopus, ea, qua ipsi licuit vsus est prouidentia, & quoniam locus, in quo sita erat imago, seruabat figuram hemisperij speciem cylindri referentis, accensa ante imaginem lucerna, & imposita tegula cum calce, & coctis lateribus obstruxisset loci ambitū, redegit murum in planam superficiem. Cum igitur non videretur diuina forma, destitit ille impius à conatu: ideo autem vt arbitror statutum est à sacerdote, vt ante imaginem poneretur tegula, ne aliqua putrefactio, quæ fit ex situ ędificij, & ex humore calcis inesset in linteo imaginis receptaculo; & ex diuturnitate temporis aliquid damni acciperet: eoque loci seruata est vsque ad Chosroe tempora, quādo vrbem Edessam obsedit: lumen quoque lucernæ illius semper ibi perseuerauit, cum intercessissent anni plus minus quadringenti, vt videbimus inferioribus sæculis.

De Cornelij centurionis imagine, & de episcopis Siluano, & Philostorgio, ac Eucratio pictore. Cap. IIII.

Cum ad Cornelij centurionis effigiem faciendam, minus pie pictor se pararet miraculo percussus, oratione sanatus est, teste Metaphraste.

TRAN-

RANSEAMVS interim ad alia, quę picturarum vsum comprobare possint. In primis occurrunt, quæ de Cornelij centurionis reliquiis circa huius sęculi initium contigisse compertum est: nempe non diu post depositionē ipsius Cornelij. In vrbe enim Scæpseorum Demetrius à Cornelio cōuersus, defunctum eum inter vepres sepelierat, ne tyrānorum iniuriis foret expositus: sed Demetrio postea extincto, omnibus ignotus fuerat locus: Quarè Cornelius Siluano Troadis episcopo, suas hoc sęculo prodidit reliquias; iubens, vt eò loci Ecclesia sub suo nomine construeretur: illò profectus est Siluanus, & (vt ait Metaphrastes xiij. Septembris) cum precatus esset, & crucem fixisset in terram, & manum rubo iniecisset, ipsas excidit radices. (Notādum interim crucem figi consueuisse in ædificandis Ecclesiis, etiam ab ipsis Apostolorum tēporibus) sed prosequamur narrationem: fuerat isto Siluani tempore, quidam vir pius Philostorgius nomine, huic statim atque in Scæpseorum episcopum fuerat prouectus, animo insederat templum huiusmodi picturis exornare: itaque (vt ibidem narrat Metaphrastes his verbis) Quendam pictorem hortatur Philostorgius, vt & totum templum depingat, & Cornelij effigiem in eo diligenter exprimat, & quàm fieri posset accuratissimè ornet; nempe vt is etiam senex pingeretur, & illi ipsi omnino similis. Rogabat ergo sanctū Eucratius (hoc enim erat nomen pictori) vt ei suam reuelaret speciem, quo eam aptè, & accuratè depingeret; & simul ægrè ferebat mandatum episcopi, & quasdam, non nimis honorificas voces emittebat in sanctum, animo ex omni parte perplexus, & valde tristis, & propterea quòd nesciret illius speciem, & quòd non posset consequi characteres, & figuras vultus: cum itaque aliquando cecidisset è scalis, quas ascēderat, iacebat non spirans, & vermes alij quidem per os perreptabant, alij autem rursus ingrediebantur; visa sunt hæc esse fructus illorum verborum maledicorum, quę dolore affectus pictor dixerat: sed ipse es omnino, ò Corneli, qui Demetrio grauiter in te prius spiranti vxorem & filium donasti. Quapropter non substinuisti vt huic pictori amplius produceretur supplicium; cum enim die sequenti ei apparuisset, & manum eius dexteram apprehendisset, eum surgere fecit velut dormientem: & hęc duo fecit maxima. Nam & intemperantem eius linguam castigauit, & curauit dolorem, ac ægritudinem, quam acceperat, propterea quòd nesciret quomodo pingeret, non in figura, imagineꝗ́, & similitudine, sed verè cum eo congressus, & forma quali esset, ostendens; quin etiam ipse pictor visus est rursum sanus saluus, & omnino liberatus à vermibus; & rursus artem suam est aggressus: hinc factum est, vt eum talem pingeret, qualem viderat, ipsam planè veritatem cum arte iniiciens in picturam. Hactenus Metaphrastes.

De sancto Eustachio. Cap. V.

Eustachio se exhibet Christus crucis figura adorandum; teste Damasceno, Metaphraste, Nicephoro.

PLACIDAE seu Eustachij conuersio à gētilismo perspicuè indicat gratas plurimum esse Christo suam, sanctorumque imagines. Audiamus igitur primum Damascenū, inde Metaphrastem postea etiam Nicephorum: Damascenus enim lib. 3. de imaginibus citat ex miris actibus huius Eustachij Placidæ, & Theospis cum filijs, quòd per imaginem crucifixi inter cornua cerui conuersus fuerit; sed quomodo id contigerit, profusius patet ex Metaphraste xx. Septembris, cum narrasset eum fuisse genere illustrē, ductorem exercitus strenuum, & in pauperes munificētissimum, moralibusque ornatum virtutibus, & humanæ pietatis studia colentem in gentilitate, sic subiicit: Quando verò ei à bello in hostes gerendo dabatur requies; oblectabatur venatione; quę est belli meditatio: porrò autem cum ei aliquando egresso ad venandum, renūciasset explorator ceruos in armentum non procul pasci: Dux quidem, (vt mos est) disponebat eos, qui secum venabantur, & ordinabat venationem: interim autem, dum occupati essent, qui cum eo erant in dumis, apparēs quidam ceruus ingentis magnitudinis, & cursu alios anteuertens, illius ad se cōuertit oculos, & tamquam insignis quidam hostis prouocabat illum, vt secū confligeret: atque eorum quidem, qui cum eo venabantur, alios sicut ordinauerat, ita armentum ceruorum persequi siuit; ipse autem cum paucis laxatis frenis, vehementer illum magnum persequebatur: Deinde aliis iam defessis, solus ipse post eum currebat, cum nec equus esset defessus, nec retardatus esset eius impetus, donec ceruus cum eum vidisset solum relictum ab aliis, in verticem mōtis, & præruptam petram, quod quidem cerui naturam superat, insiliens, & pedes repressit à cursu, & venatorem à persecutione; hoc autem erat non venatorem esse predę propinquum, sed ipsum cerui captum ab eo, quem persequebatur: nam cum Dux consideraret quanam via posset petram conscendere, & à tanta preda non excidere; capitur ipse potius à diuina, & magna sapientia: nam supra caput cerui, qui apparuit, & ex vtroque eius cornu, salutaris crucis erat signata figura, colore admodum splendido, & luminoso, in ipsa autē ille, qui carne fuit pro nobis passus, tamquam in tabula formatus erat in aere, ex illo autem spectaculo vox quædam audiebatur dicens: Placida, quid me persequeris? (ita enim adhuc vocabatur Eustachius) ego sū Christus Iesus, qui his delectatus virtutibus, non pulchrum esse iudicaui tantas virtutum copias tegi sub profundis tenebris cultus simulachrorum, & eas perire temere: nihil enim aliud fecit me in terram venire in hac quam vides forma, cum sim Deus, & cælos habitem, & ab intelligentibus adorem virtutibus

tibus

tibus, quàm amor in homines, & velle eos omnes seruare. Placidas autem hac tam noua voce, & forma obstupefactus, statim ex equo decidit, partim quidem non ferens ad talia accedere spectacula, & auditiones; partim autem, & ex iis, quæ euenerant, honorans eum, qui respondebat. Postquàm verò à magno stupore ad se rediit, & iam apud se fuit, Quis es domine? rogauit cũ magno animi metu, & rursus audit vocem resonantem à sacra illa imagine, Ego sum Iesus Christus, qui, vt vniuersum ex nihilo consisteret, effeci, & hominem propriis effinxi manibus, & non hactenus benignitatem ostendi; & clementiam, sed etiam à peccato rursus contritum erexi, & inde Placidas factus est fidelis baptismo initiatus, Placidæ nomine mutato in Eustachium. Insignis sanè historia, in qua illud animaduerte, Christum præbere sui ipsius imaginem, in qua adorari ab illo voluerit, vt discamus Christi, & inde etiam sanctorum imagines non habere rationem illam simulachrorum paganorum. Sed audiamus & Nicephorum lib. 3. cap. 29. Ille enim enarrans persecutiones in Christianos per litteras Antonini Pij sedatas fuisse, sic subiicit: Antequàm autem eiusmodi ederentur litteræ permulti dicuntur egregie certamen pro Christo pertulisse, quorum vnus etiam fuit, victoria clarus martyr Eustachius: is sub Traiano prętoriam gerens dignitatem, Placidas dicebatur, & genere, & opibus illustris; cum verò plurimis eniteret ornamentis; postremo cœlesti quoque vocatione est cohonestatus; etenim in solitudine quadam venanti Christus cerui cornibus insidens, apparuit: eumque arcanæ sapientiæ consilio ad se pertraxit, & simul quæ ei euentura essent prædixit; itaque baptizatus cum tota domo sua Christo se dedidit.

De sancto Zosimo martyre. Cap. VI.

Zosimus martyr in angustiis se crucis signo munit, ex Metaphraste.

ZOSIMVM etiam strenuum militem Christi hoc idem Traiani sęculum in Apollonia vrbe tulit. Illius enim fidei constantiam coram Domitiano præside narrans Metaphrastes xix. Iunij, ijs verbis vtitur: Iussit igitur pręses grabatum æreum ferri, & ignem multum subiici; cumque multæ flammæ in grabatum ascenderent, iussit beatum Zosimum nudum illuc conijci: cum verò sanctus martyr crucis figura se muniuisset; & in grabatum coniectus esset; statim dominus ignem in rorem conuertit: etenim per angelos suos Deus martyri opem tulit: omnes verò, qui pręsentes erant, opinabantur ob nimium illum ignem Zosimum animam efflauisse, at Angeli à Deo missi sanctum martyrem è grabato sublatum omnibus spectantibus extra grabatum constituerunt: Martyrum munimentum semper fuit venerabilis crucis figura.

De san-

De sancta Sophia, & filijs. Cap. VII.

Sophia, & filij in angustiis crucis signo se muniunt, ex Metaphraste.

AD Hadriani tempora Sophia quoque cum filijs, eodem crucis signo armata, victoriam est consecuta: de eis Metaphra. xvij. Septembris tum eos ad Hadrianum, & eius in Vrbe pręfectum Antiochum delatos, tamquam Christianos narrasset, stetisseque illũ pro tribunali, sic subiicit: Postquam autẽ sederũt pro tribunali præfecti vrbis, cum ipsieũ, qui dixit non esse timendos eos, qui occidunt corpus, & pollicitus est, à se dandam esse sapientiã, dominũ inuocassent, & se crucis figura munissent, omni timore deposito, stetetũt cũ forti & generoso animo: qua verò validiore armatura se munire possuntmilites Christi, quàm crucis signo?

De sancto Pio I. Romano Pontifice. Cap. VIII.

Pius I. Papa, consecrandas cruces docet, & coram ea iurare magnum esse, iusiurãdũ tradit, ex Gratiano, Burchardo, Iuone, Anselmo, Polycarpo decretista.

FVISSE Christianis crucis vsum, magnęque habitam omnibus fidelibus venerationi, nemo pius dubitabit, qui recolat eam consecrari etiam initio nascentis Ecclesiæ apostolica traditione cœpisse: solenne etenim putabatur iuramẽtum illud, quod coram cruce fieri obtigisset: de qua re ita meminit Pius I. Papa in decretis suis: Qui peierat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata tres annos pæniteat: si verò in cruce non consecrata, annum vnum pęniteat: qui autem coactus fuerit, & ignorans se peierauerit, & postea cognoscit, tres quadragesimas pęniteat. Eadem etiam retulit Gratianus 22.q.5.cap.qui peierat. Et ante eum Theodorus in pęnitentiali suo meminerat, quod & Burchard. scribit lib.12. cap.5. Iuo parte 12. cap.62. Polycarpus lib.6. tit.11. Pręcipue vero Anselm. lib.11. cap.64.

De Iustino martyre. Cap. IX.

Iustinus sacrarum imaginum vsum probat, ac crucis signum, ex ipsius libris.

NVNC Iustini illius insignis Christi athletę scripta scrutari in animo est, vt sententiam eius hauriamus circa sacras imagines, & crucis signum: occurrit autẽ primum locus in dialogo cũ Triphone Iudæo post mediũ libri. eius hęc sunt verba: Dicite mihi, ò Iudæi, nonne Deus erat, qui per Moysem interdixerat, ne

quis imaginem similitudinemvè vllam faceret, vel cælestium rerum vel terrestrium, & tamen ipse per eundem Moysem in deserto iussit fieri serpentem æneum, & pro signo erigi, vt per hoc signum seruarentur morsi à serpentibus? idque nemo, vt iniquum criminatur: præsignabatur enim (vt dixi) mysterium, fore vt aliquando destruatur potentia serpentis, qui Adamo transgrediendi mandati auctor fuerat: salutem autem obuenturam his, qui crederent, per hoc signum prenuntiato, crucifigendo videlicet, vt serpentinos morsus euadant, hoc est mala opera, idololatrias, iniquitatesque ceteras; alioquin sin hec ita intelligantur, reddite mihi rationem, cur Moses æneum serpentem pro signo sustulerit, & morsos eum intueri iusserit remedio præsentaneo? presertim cum ipse interdixisset, ne quis vllam similitudinem effingeret: [Et inferius multò sic habet:] Nam & symbolum illud rubri funiculi, quod in Hierico speculatores à Iesu Nauem missi dederunt Raab meretrici iussæ, vt id alligaret fenestræ, per quam eos demiserat, clam hostibus similiter presignabat Christi sanguinem, per quem salui fiunt in omnibus gentibus, qui olim scortatores, & iniusti fuerant, accepta remissione peccatorum, à quibus resipuerunt: at vos, Iudæi, hæc interpretando iuxta sensum humilem imbecillitatem Dei damnare videmini, ita simpliciter accipiendo, quæ dicuntur, nec introspiciendo penitius: alioqui Moyses quoque suam legem violasse videbitur, cum vetuerit vllum simulachrum fieri rerum cælestium, terrestrium, marinarumque, & postea serpentem eneum ipse fecerit, proposueritque in stipite, & morsos eum inspicere iusserit, quo facto euadebant salutis periculum: ergo serpentem intelligemus, tunc saluti fuisse populo illum ab initio maledictum diuinitus, & occisum magno gladio, vt Esaias clamat. adeone stulte hæc accipiemus, vt vestri magistri, ac non figuratè potius? nonnè prestat has imagines ad Iesum crucifixum referre? Rogo interim vos Iconomachos quid decentius est, serpentis forma, an hominis? si igitur serpentis horridæ belluæ figurã Deus ipse probat in scripturis ad populi salutẽ, dummodo mens non ad materiam, sed ad Christum crucifigendum referatur (vt apertissimè hic docuit Iustinus) quanto magis sub humana forma probari putandum est figuram Christi crucifixi? quid ad hec dicitis? Simulachrum serpentinum probatur Moysi, si ibi intelligatur Christus crucifigendus, multò ergo magis humanum simulachrum toti Ecclesiæ probandum est, si ibi intelligatur Christus crucifixus: neutra igitur lex violatur, nec vetus, nec noua ex simulachris, quando in eis Christum caput, vel eius membra intelliguntur. Sed videamus ex eodem Iustino, quid & de crucis signo senserit: cum enim in sua Apologia secunda demõstrasset gentes diuinã prophetarum scripturam omnẽ, que de Christo loquebatur, ad profanas sentẽtias detorsisse, sic scribit: Quia didicerãt ex prophetis illũ opẽ allaturũ morbis omnibus, Aesculapiũ protulerunt in mediũ, crucem tamen in nullo Iouis filio retulerunt, nõ enim intelligebãt mysteriũ scripturarũ, figuratè omnia tradentiũ, nec quod crux sit præcipuũ insigne principatus, ac roboris,

boris, vt oculis cernitur. Considerate totum mundum, an in eo quicquam geratur sine hac figura, aut constet vlla societas: Mare non sulcatur nisi hoc trophæum, quod vocatur volum in naui, maneat incolume: fossores nõ operantur, sicut nec opifices, nisi instrumentis hanc formam habentibus; hominis figura non aliter à brutis differt, quàm quod erectus est, & manus expandit, & in facie à fronte protensum nasum pręfert, per quem fit respiratio, vt plane forma crucis videatur; quod & propheta sic indicat: Spiritus ante faciẽ nostram Christus dominus. vestra quoque signa declarant huius figuræ potentiam, vt trophęa, & quædam quę prælata vobis turbam submouent magistratus, & potestatis insignia; quamuis id non aduertatis agentes aliud: defunctorum quoque Imperatorum vestrorum imagines cõsecratis, hoc schẽmate, quo diuos cognominatis in titulis. Quale putatis encomiũ Iustinus de cruce egisset, si Christianos fuisset allocutus; quando gentibus apertè gloriã crucis signi prędicat, appellans trophæum magnę potestatis, insigne principatus, ac roboris? Sed explicatius hoc habet ad orthod. q. 118. in Resp. cũ probasset primum illum ritum orandi ad orientem versus, sic addit: Quemadmodum dextra manu in nomine Christi consignamus eos, qui hoc signo egent, quia honorabilior existimatur, quàm sinistra; tametsi situ non natura ab ea differt, ecce explicite eum probare crucis signum in fronte. Quòd si Iustini martyris nõ putas esse libellum illum; certè ex omnium sententia, si alius Iustinus est, is proximus illorum temporum perhibetur; sic igitur tanto auctore liquet, & probari simulachra ratione habita ad prototypum, & crucis figuram sacram rem, & efficacem esse.

De sancto Alexandro episcopo, & martyre. Cap. X.

Alexander episcopus, & martyr crucis se signo in angustiis muniebat: ex Damaso, Beda, Vsuardo, Adone.

MARTYRES alios habemus eiusdem sæculi, in illa Antoniana persecutione, qui Christi crucis signum pro salutari in aduersis habuerũt. Nam Alexander episcopus, ac martyr, delatus quòd Christianus esset, facibus ad latera exustus, & in fornacẽ igneã frustra iniectus, hoc signo vicit omnia: nam præter id, quod Vsuardus insigniter de eo loquitur in martyrologio sub xxi. Septembris, & ante eum Beda xxvi. Nouẽbris; dum attestatur etiã mortuum suscitasse, etiã ante hoc Damasus illi condignã cryptam fecit, & festiuitatem indixit. Habemus insuper & recentiorẽ Adonem Treuerensem, qui de eo sic loquitur, quoad institutum nostrum spectat: Sexto Cal. Decembris, beatus Alexãder, cum duceretur, obuiauit ei quędam vidua, quam beatus martyr rogauit dicens: commoda mihi orarium, at illa pręstitit ei: Officiales autem dixerunt mulieri, perdidisti orariũ tuum; facto itaq; signo crucis expoliauit se beatus

martyr

Martyr tunica & in linea stans, texit sibi de orario oculos, deinde positis genibus suscepit gladium, via Claudia, vigesimo milliario ab vrbe, & factus est terræmotus, & vicus, & thermæ ceciderunt: Martyrum munimentum semper fuit crucis signum.

De sanctis Glyceria, & Laodicia. Cap. XI.

Glyceria, & Laodicia frontem crucis signo pingunt: & in angustijs eodem se muniunt, ex Metaphraste.

CCEDVNT post hûc Glyceria, ac Laodicia martyres sub eadem 4. persecutione, in crucis signi testimonium. Cum enim Traianopoli sub Sabino Grciæ præside mandata imperatoria vrgerêt de colendis idolis, termino trium dierum affixo; Glyceria omnes Christianos confirmauit, ne id scelus admitterent, vt est apud Metaphr. x. Maij: Videte, inquit, & vobis cauete, ac diligenter animaduertite qualis est Imperator ille, cuius characterem habemus, & quali forma in fronte signati sumus, qualis deniq; monetæ inscriptionê accepimus: hęc igitur, cum sciamus, demus operam, vt quàm diligentissimè Domini nostri prçcepta seruantes, apud illum ipsum æternum regem salutem consequamur, characterem etiam, quem accepimus ab omni labe vacuum, ac purum custodientes. Id cum femina illa dixisset: optamus, inquiunt omnes, horum omnium, quę dixisti compotes fieri; tum illa: vestræ igitur preces Deo ipsi offerantur. Postea verò quàm tres dies prætererunt, ciues idololatræ omnes cum lampadibus insanientes concurrebant: venit autê & Glyceria, quę crucis Christi signum in fronte inscriptum habebat, quo animum illuminare posset. Ad præsidem igitur cucurrit, cumque ante illum stetisset, sic est locuta: Clarissime præses, en sacrificiorum, quæ Deo ipsi offerenda sunt ipsa initium faciam: prima enim sum, & eo patre nata, qui fuit tertiò Romanus consul; & vbi nam, inquit pręses, lampas tua est, qua te id facturam significas? cui Glyceria in fronte scriptam habeo lampadem meam, quæ cû extingui non possit, syncera nostra, quę Deo ipsi offerimus, sacrificia illuminat, & æterno regi offert. Tum præses dixit, age lampadê sumens Ioui sacrifica: minimè, inquit Glyceria, æterno regi, & Deo lampadibus fumum emittentibus opus est, sed iube eas extingui, vt sacrificiû meum non labefactetur; iussit igitur præses, & extinctæ sunt lâpades, quibus extinctis sancta illa femina Glyceria pectus têperantia, & fortitudine prçunctû, oculos ad cælû intendit, & manu ad populû extensa: videtisne, inquit, illustrem hanc lampadem in fronte mea inscriptâ? cumq; hęc diceret, crucem Christi ostendit, ac dixit: Deus omnipotens, qui per Christi tui crucê à seruis tuis gloriosè collaudaris, &c., & mox finita oratione lapideus Iuppiter corruens côtritus est, iussaq; ob id in carcerê trudi: ad quam Philocrates presbyter accessit; illi autê dixit Glyceria, signa me Christi

ſigno, & pretioſo veritatis chriſmate me ipſam exorna,& Deo illi atq; Imperatori cui tu militas, & cuius arma ipſe geris me cõmenda, vt eo ſigno munita prauiſsimi demonis malitiam ſuperem. Ad hęc Philocrates presbyter ſignũ,inquit,Chriſti vota tua expleat, & precioſum Chriſti vnguentũ faciat,vt quod cupis id aſſequaris; poſtea alio carcere diuinitùs liberata, & adhuc eadẽ in fide conſtans, cõfeſtim à prȩſide in fornacem igneã iuſſa eſt cõijci. Accẽſa igitur fornace, ſancta mulier crucis ſigno ſe ipſam muniuit ac dixit, Domine Deus,&c. Ecce quam glorioſo encomio exaltauit hęc mulier ſignum crucis, tũ in hortatione fideliũ, tum in confutandis infidelibus, tum in ſui armaturã.

De Neone, Meleuſippo, ac Benigno martyribus. Cap. XII.

Meleuſippus, ac Benignus crucis ſignum prȩdicant, teſtibus vel ipſis ȩthnicis; quibus accedit Neon martyr. Gregorius quoque Turonenſis,ac vetuſtiſſimi incogniti auctoris libri; accedunt & miracula.

HVIVS quoque ſecundi ſȩculi ſcriptor fuit Neon martyr, qui quod propriis intuitus eſt oculis, litteris mandauit; ex ipſo igitur quicquid rei noſtrȩ cõſentaneũ videri poteſt, hic inſerendũ ſtuduimus. Nam cum beatiſsimus Polycarpus Aurelij imperatoris perſecutionẽ in Chriſtianos feruere accepiſſet, Benignum presbyterũ cum alijs nonnullis in Galliam direxit: quò profectus trigeminos quoſdã fratres in Chriſti fide adeo ſanctè inſtituerat in Lingonienſi vrbe, vt ad martyrij coronã eos inflammarit. Meleuſippus igitur pro reliquis duobus fratribus (cum iam manibus,pedibuſq; ab arbore omnes ſuſpenſi penderent) in ipſis tormẽtis hęc verba promebat: Dñs noſter & Saluator Ieſus Chriſtus clauis cruci affixus pro noſtra redẽptione ſãcto pepẽdit in ligno: vnde crucis ſignũ habere meruimus:Nos quoq; tres eius famuli in vno hoc ſtipite pẽdẽtes pro nomine eius efficiamur martyres glorioſi: Hęc ex Neone, qui his verbis cũ pronũciarẽtur interfuit, quiq; poſtea etiã ad martyriũ ſpõte cõuolauit, vt Ado Treu.retulit xvj.Cal.Feb.& aptius eſt apud Suriũ de vitis Sãctorũ,to.1.

Horum trigeminorũ prȩceptor (vt diximus) & inſtitutor Benignus presbyter ad Aureliũ delatus eſt,accuſatoribus accuſationem in hęc verba deferentibus; Dijs noſtris non placet iſta Chriſtianorũ conuerſatio, nec miſcetur lex Chriſtianorum legibus diuorum noſtrorũ; ſed vbi Dijs noſtris oſtenſum fuerit ſignũ illius crucifixi illico tabeſcunt, & fremunt dentibus, nec ſignũ illud intueri ſuſtinent:ideoq; cũ poſtea Benignus ab Aurelio Crucicola per irriſionẽ vocatus in Diuionenſi caſtro cogeretur immolata corã idolis edere,facto prius ſigno crucis cõtra carnes ac mox etiã contra idola ipſa,tã lignea,quã lapidea corruerũt: Hęc ex vetuſtiſsimo manu ſcripto codice, cui conſentiũt vetuſtiſsima martyrologia,quę etiã habet Surius de vitis Sanctorum tomo 6.

Quin

Quin & Gregorius Turonẽsis libro in glor.mart.cap.51. huius Benigni passionem enarrat, à cuius reliquijs se perplura beneficia suscepisse testatur.

De miraculo sancti Michaelis Archangeli. Cap. XIII.

Archangelus Michael crucis signo fluuiorum impetum cohibuit: ac dęmonis vim contriuit, teste Metaphraste.

IN Cheretopa in regione Chonensi hoc sęculo, idest post nonagesimũ circiter annũ à morte Ioannis euangelistę, insigne contigit miraculũ in tẽplo sancti Michaelis, Archippo quodã sanctissimã ibi vitã degente. Cum enim, & loci sanctitatẽ, & Archippi pietatẽ detestaretur gens illa incredula, vsq; adeo vt & templi ruinã, & Archippi necem, omnibus artibus quęsissent, pręsertim inundatione fluuiorũ, quibus aditũ dederant ad templi euersionẽ, & Archippi mortẽ: apparuit Michael Archangelus, deque crucis miraculo sic narrat Metaphr.v.Septẽb. Cum ille autẽ Michael Archangelus manũ sustulisset, & crucis signũ formasset, & loco stare iussisset fluuios (quanta est ò Christe multitudo tuę virtutis) viderũt eũ aquæ, vt psalmice dicã, & timuerũt, & tãquã murus repente concreuerunt, ac constiterunt: cũ ille autẽ sustulisset dexterã; & in rupe, quę erat pręter tẽplum figurasset signũ crucis, repente erupit tonitru, & terra valde contremuit, & terręmotu quidẽ fissa fuit petra: ille verò cum valida rursus in eam arma torsisset, nempe terribile signum crucis, conteratur quidem hic dixit, omnis virtus aduersarij: scateat autem ab omnibus malis liberatio ijs, qui accedunt fideliter: & ideo perseuerauit sanctitas loci, & seruatus Archippus.

De Tertulliano. Cap. XIIII.

Tertullianus & imaginum sacrarum vsum, & crucis signum in omnibus rebus adhibendum docet suis libris.

TERTVLLIANO hunc locũ parauimus ad firmandũ vsum imaginũ, ac crucis signi virtutẽ. Ille igitur in lib.2. contra Marcionẽ interpretãs verba Exodi, quibus rerũ imagines fieri prohibẽtur; sentit nõ prohiberi vsũ, sed abusum, nẽpe idololatriã: audiamus igitur ipsũ, sic.n.habet: Proinde similitudinẽ vetans fieri omniũ, quę in cælo, & in terra, & in aquis ostendit, & causas idololatriæ scilicet substantiã cohibentes: subijcit enim: non adorabitis ea, neque seruietis illis. Serpentis autem ęnei effigies postea pręcepta Moysi à Domino nõ ad idololatrię titulum pertinebat, sed ad remediandos eos, qui à serpentibus infestabãtur, & taceo de figura remedij: sic & Cherubim, & Seraphim aurea in arcæ figuratũ exemplũ, certe simplex ornamentum accõmodata suggestui, longè diuersas habendo causas ab idololatriæ conditione; ob quam similitudo prohibetur,

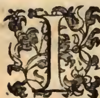
non videntur similitudinum prohibitarum legi refragari; non in eo similitudinis statu deprehensa, ob quę similitudo prohibetur: hęc ibi. Sed pro signo crucis idem in Apologetico suo, cap. 16. diluens gentilium obiectionem aduersus Christianos, quibus exprobrabant crucis signum, sic habet: Qui crucis nos religiosos putat, consecraneus noster erit; cum lignum aliquod propitiatur, viderit habitus; cum materiæ qualitas eadem sit, viderit forma, dum idipsum Dei corpus sit, & tamen quanto distinguitur à crucis stipite Pallas Attica? & Ceres ferrea, quę sine effigie rudi palo, & informi ligno prostat? Pars est omne robur, quod erecta statione desigitur; nos sic forte integrũ, & totũ Deo colimus; diximus Origenẽ deorũ vestrorũ à plaustris de cruce induci, sed & victorias adoratis, cũ in trophęis cruces intestina sint trophęorũ: Religio Romanorũ tota castrensis signa veneratur, signa iurat, omnibus dijs pręponit, omnes illi imaginũ suggestus insignes, monilia crucium sunt: Sipara illa vexillorũ, & labarorum stellę crucium sunt; laudo diligentiã noluistis nudas, & incultas cruces consecrare. Hoc subobscuro ratiocinandi genere de cruce aduersus gentes vsus est Tertullianus imitatus Iustinum, & vtrũq; imitatur Arnobius; gloriam enim crucis latenter insinuant: vt patet ex ipsorũ libris, de quibus suis locis disseruimus: Cordibus enim incredulis tãti signi mysteriũ non erat reuelandũ, aut explicandũ: iccirco alibi luculentius crucis attollit encomiũ. in lib. etenim 3. aduersus Marcionem: Da, inquit, signa Thau, ipsa est etenim littera gręcorũ Thau, nostra autẽ T species crucis, quam protendebant futurã in frontibus nostris apud verã, & catholicã Hierusalẽ. Insignior est locus eiusdẽ in lib. de corona milit. Ad omnẽ, inquit, progressum, atque promotũ, ad omnem aditũ, & exitũ, ad vestitũ, & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia: quęcũq; nos conuersatio exercet frõtem crucis signaculo terimus. Quid habetis aduersus hoc Tertulliani testimonium? vicinus fuit Apostolorum sęculo, ebibit recentem hanc Apostolorum traditionem, & quod de hoc signo tota seruabat Ecclesia, ipse litteris mandauit: Si huiusmodi testem reijcitis, iam liquet vos non alia id ratione facere, quàm quòd ad omnia quæritis testes, ac consultores dęmones ipsos vestros, quia illi crucis hostes sunt, vt vos: nihil enim illi magis oderunt, nihil magis fugiunt, quàm crucem, nempè baculum timentes, quo plagã acceperũt. Audistis etiã hunc insignẽ testem probasse vsum imaginũ, dũmodo absit idololatria, suoq; tempore, nẽpe (vt diximus) Apostolorũ proximo apud omnes in vsu erant ecclesias: quid enim oportebat eũ de eis verba facere, si suo tẽpore publicè in vsu non erãt? quas vt defenderet interpretatur Exodi verba, quæ à nonnullis, vt à vobis hodie, aduersus simulachra contorquebantur.

Imagines igitur Christi, aut sanctorũ hoc Tertulliani sęculo extitisse quid profuit inuestigare? Edessæ sũma cũ veneratione totius vrbis, & cõuicinarũ asseruabatur Christi ad Abagarũ miraculo facta imago: nã ad mille circiter annos sẽp asseruata est, donec Cõstãtinopolim trãslata est à Romano Lecapeno Imperatore, vt iã superiore cẽturia demõstrauimus; asseruabatur, & publicè prosta-

proſtabat omnibus venerabilis illa,quę in Paneade ab Emorrhoiſſa fuerat extructa, quæ ad Iuliani vſque tempora integra conſtiterat, ac diutius poſtea etiam ipſius fragmenta deuotè culta fuerant. Eodem quoque hoc ſęculo extabat illa, quam Nicodemus Gamalieli dono dederat, in quam adeò exarſerant Iudæi, vt Beritho crucifixerint: extabat & Veronicæ ſudario impreſſa Chriſti forma: extabāt tot picturæ beatę Mariæ,& apoſtolorū Petri, & Pauli à ſancto Luca effigiatæ,quæ ad vſq; Nicephori tēpora perdurarunt; Conſtantinopoli miraculis celebratæ, vt iam ſuperiore centuria perſpicuè tradidimus.

De Irenæo epiſcopo Lugdunenſi. Cap. XV.

Irenæus legitimum vſum imaginum ſuis ſcriptis probat: Gnoſticos autem eis abutentes damnat: myſterium magnum contineri in crucis figura, docet.

RENAEVS quoque hoc ſęculū illuſtrauit glorioſo martyrio, ſub Seueri perſecutione. Ille etenim Gnoſticorum, Baſilidianorumque hoſtis, quòd imaginibus Chriſti abuterētur, eas miſcentes profanorum hominum imaginibus, ex catholica eos damnat ſententia, lib. cōtra hęreſes primo cap. 23. cum narraſſet Baſilidianorū errores contra Chriſti paſsionem, & crucifixionem, ſubiicit hęc verba: Vtuntur autem, & imaginibus, & incantationibus, & inuocationibus, & reliqua vniuerſa parerga. Ecce per incantationes imagines colere Baſilidianos, & propterea reprobari ab Irenæo: nam & Marcellina, & Carpocrates horum Baſilidianorum ſocij, ab eodem Irenæo damnantur ibidem cap. 24. Marcellina, inquit, quæ Romā ſub Aniceto venit (cum eſſet huius doctrinæ, multos exterminauit) Gnoſticos ſe autem vocāt, etiam imagines quaſdam quidem depictas, quaſdam autem & de reliqua materia fabricatas habent, dicentes formam Chriſti factam à Pilato, illo in tempore, quo fuit Ieſus cum hominibus, & has coronant, & proponunt eas cum imaginibus mundi philoſophorum, videlicet cum imaginibus Pythagoræ, & Platonis, & Ariſtotelis, & reliquorum,& reliquam obſeruationem circa eas ſimiliter, vt gentes faciunt: contemplare hic, quod tria ſunt circa has imagines,ob quæ hęreſim incurrunt Gnoſtici,primū, quòd à Pilato habeant primam imaginem, qui eam habuit contemptui, & irriſioni, ſecundo quòd mundi philoſophorum imagini eam cōmiſceant, quaſi nihil ſit diuinitatis plus in Chriſto, quàm in reliquis mundi philoſophis; imo in Ieſu nihil plus eſſe, quàm in ſe ipſis cenſebant iſti Carpocratis ſectatores, vt ibi docet Irenæus his verbis: Quapropter & ad tantum elationis prouecti ſunt, vt quidam quidem ſimiles ſe eſſe dicant Ieſu: Quidam autem adhuc, ſecundum aliquid illo fortiores, qui ſunt diſtantes amplius, quàm illius diſcipuli, vt puta quàm Petrus, & Paulus, & reliqui Apoſtoli. O impudentiſſimam inſaniam, referunt iſti ipſum Luciferum imo illo ſunt deteriores; vo-

luit enim ille esse similis altissimo, isti autem volunt esse ipso altissimo altiores. Non mirum ergo si Christi sanctissimam imaginem adeò deprimant, vt parem faciant Aristotelis atheistæ imagini: vnde iure, vt nefandissimi hæretici reprobantur. Tertium est, quo circa sacras imagines Gnostici abutuntur, videlicet quòd Pythagoræ, Platonis, atque Aristotelis, reliquorumque Philosophorum simulachris gentilium more sacrificent; atque his ipsis de causis Irenæo, & reliquis catholicis non probatur Gnosticorum circa imagines abusus: cæterum sublatis abusibus, quis non videat Irenæo probari imaginũ legitimum vsum? Agamus nunc & de cruce, ex eodem Irenęo; libro etenim 2. contra hęreses.cap.42. cum mysterium quinarij numeri illo capite conetur explicare, quasi insignis interpretatio ex crucis figura sumi debeat, sic scribit: ipse habitus crucis fines, & summitates habet quinque, duos in longitudinem, & duos in latitudinem, & vnum in medio, vbi requiescit, qui clauis affigitur, erat ergo in vsu Irenæi tempore crucis & crucifixi figura, cum tanto mysterio interpretando, inde exemplum trahat, non enim de re, quę non extaret exempla traxisset, ne videretur velle ignotũ aliquod, per aliud ignotius demonstrare.

De Clemente Alexandrino Cap. XVI.

Clementi Alexandrino probatur vsus imaginum & crucis: ex ipsius libris.

CLEMENS quoque Alexandrinus legitimum sacrarum imaginum vsum probauit, crucisque signũ; sicut improbauit impiũ ethnicorum vsum: Putauit enim oportere nos Moysis sequi præcepta, ne deitatis simulachra effingamus, aut falsorũ Deorum, neuè in gentilitatis impietatem incidamus. Ille igitur sic habet stromatum lib.1. Numa rex, inquit, Romanorum erat quidem Pythagoreus, ex iis autem, quę à Moyse tradita sunt adiutus, prohibuit Romanis, ne homini, aut animali similem Dei facerent imaginem: cum ita centum & septuaginta primis annis templa ędificarent, nullam imaginem nec affictam, nec depictã fecere: occultè enim eis indicarat Numa, quòd id quod est optimũ, non alia ratione, quàm sola mente vlli licet attingere. Laudat igitur Clemens Numæ auersionem ab idololatria, simul collaudans Moysis pręcepta: qui tametsi simulachra Dei fieri tum prohibuerat; idem tamen sępe aliud simulachorum genus legitima ratione concesserat, vt serpentem æneum, Cherub in tabernaculo: nam ita quoque docet catholica, & Romana mater nostra Ecclesia, vt scribit Ioannes Damascenus de orthod. fid.lib.4.cap.17.his verbis: Inuisibilis, & incorporei, & incircumscriptibilis, & infigurabilis Dei quis potest facere representationem? insipientiæ igitur, & extremæ impietatis est figurare diuinitatem. Hinc in antiquo testamento tritus non fuit imaginum vsus: at verò postea quàm Deus per viscera misericordiæ suę secun-

dum

dum veritatem factus est homo propter nostram salutem, &c. patres nostri consenserunt veluti quędam trophęa hæc in imaginibus repręsentare ad prōptam memoriam. Hoc eodem igitur modo sensisse & ipsum Clementem apertissimum est, cui & illa Petri Damiani sententia ritè congruit, quam explicat in sermone de sancto Casſiano. Cum enim dixisset prius de auri illa lamina in fronte Hebręorum Pontificis ferri cōsueta, qua gloriosum, & ineffabile nomen tetragrammaton cōtinebatur, subdit hęc verba: At postquam Christus factus est affabilis, & effabilis, iure non illa obscura imagine, sed explicata in fronte, & fingi & portari potest: Huic autem Clementi probatam fuisse crucis imaginem, ac signum nemo dubitabit, qui legat perpēdatq; stromatum eius librum quintum; sic enim scribit de candelabri templi significationibus. Habet, inquit, aliud quoque enigma aureum candelabrum signi Christi nō figura sola, sed eo etiā quod lucem immittat multifariam, multisq; modis in eos, qui in ipsum credunt, sperant, & respiciunt: hæc ibi.

Habet igitur hoc seculum euidentissima fidei catholicæ fundamenta pro sanctarum imaginum cultu: Nec est quod sibi blandiātur Iconomachi se lōge abesse ab Gnosticorum leuitate & superstitione, qui hoc sęculo vixerunt: Nam & nos catholici longius ab illis absumus: patres enim tum gręci, tum latini illorū damnarunt hęresim, vt iam ex Irenęo docuimus: Gnostici etenim circa imagines hęresim adinuenere, vt peridonei satanæ ministri fierent, qui cum verū ac sanctum simulachrorū vsum, virtutemq; eius non posset ab Ecclesia Dei cōuellere, horum Gnosticorū ministerio adnixus est ad illegitimū vsum detorquere, vt quod nō posset extinguere, aliqua superstitione fœdaret: Post Irenæum igitur etiā Eusebius Cæs. hist. lib. 4. c. 7. eos detestatur his verbis: Scribit etiā Irenęus Carpocratem eisdē cū illis vixisse temporibus, alteriusq; hęresis, quam (qui Gnostici vocabantur, tenuerunt, quasi parentem & procreatorem extitisse: isti magicas Simonis pręstigias non ex occulto quidē, vt ille, sed iam in apertū iure proferendas censuerunt: eosdē nuncupat etiā inter hęreticos & Augustinus lib. de hęresib. c. 7. Quin ante Augustinū Epiphanius recēsuit eosdem inter hęreticos lib. 1. aduersus hęreses cap. 27. Dū enim de Marcellina Gnosticorum alumna loqueretur subiicit hęc verba: In tēporibus itaq; Aniceti, Romæ Marcellina degens perniciem ipsius doctrinę corporeæ euomens, multos illic infertos perdidit: atque hinc factum est initium Gnosticorum appellatorū: Porrò habent imagines per colores depictas: quidam etiā ex auro & argento, ac reliqua materia; quas sanè imagines Iesu esse dicunt, & has Iesu imagines sub Pontio Pilato factas esse, quādo inter homines versabatur: habent autē eas imagines occultè: insuperq; philosophorum quorundam Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, & aliorū, cum quibus philosophis, etiam alias imagines Iesu collocant: collocatasq; adorant, & gentium mysteria perficiunt: erectis enim his imaginibus, de cętero gentium mores seruant. hactenus ille. Gnostici itaque gentilizarē conuincuntur: & quæso qui sunt gentium mores, nisi falsa sacrificia Dijs falsis oblata? ac omnis alia

inanis superstitio, atque omnis alia idololatria? Ecce quàm intolerabilis fuit hęc hęresis, in qua creaturę imago ęquatur creatoris imagini; ęquatur simulachrum mendacij simulachro veritatis; æquatur simulachrũ mortis simulachro vitæ; simulachrum tenebrarum simulachro lucis; simulachrũ impietatis simulachro sũmę pietatis. Dãnamus igitur & nos cũ catholica Ecclesia mixturã eiusmodi, qua profanis sacra miscentur: non enim hoc est colere Christum, aut eius imaginem, sed blasphemare: & iterum coronam spineam imponendo adorare, & cum iniquis (vt ait Isaias) reputatum iterum crucifigere. Rursum non est illud committendum, vt derelicta media via cui catholica fides inhęret, per extrema quis transgrediatur aut cum Gnosticis, aut cũ Iconomachis: hęreticorum enim mos est in extremis tantum versari. Gnostici profanis miscent Christum, Iconomachi & Christũ & sanctos eius reijciunt, illos docuit profanus amor, hos docuit pater omnis impietatis ipsam pietatem auersari. tanto illis ergo sunt isti nostrates Iconomachi deteriores, quãto odisse Deum deterius est quocunque impietatis genere; sicut & deterius est Dei memoriam penitus abolere, quàm non dignis modis conseruare; vtrumque quidem scelus est, sed illud sceleratius: mediũ ergo illud est, qua seruatur pietas, qua vitantur errores Gnosticorum, & Simonianorum, & quo Iconomachorum error exploditur. Retineantur igitur Ecclesiæ catholicæ pręcepta, quę & huius sęculi habere pręcipua testimonia iam vidimus, nõ tãtum ex celeberrimis & piis scriptoribus, cuiusmodi tulit hoc sęculum, vt fuit Neon Iustinus, Tertullianus, Irenæus, ac Clemens Alexandrinus. Quibus obiicite (vos interpello Iconomachi) alios fideliores, si vultis in ista causa obtinere. Huiusmodi enim patrum sententiæ non leuiter respuendæ sunt, sicut nec historiæ iam enarratæ, ex quibus didicistis à crucis signo, atque aliis sacris imaginibus miracula corruscare non Romanis solummodo, aut Gallis Lugdunensibus, Lingoniensibus, atque Piuionensibus, verum etiam Asianis, atque Africanis. Vidistis enim celebrata fuisse crucis, & imaginum encomia in Achaia, videlicet in Patreis, & Corintho, in regione Chonensi, in Cheretopa, Traianopoli, Apollonia, in vrbe Scepseorum, Edessæ, ac demum Scythis, ipsisque extremis Indis: pręter alia plurima patrum testimonia, quorum scripta exciderunt; ac pręter innumerabiles propemodum martyres, quorum gesta cælum tantummodo scripta habet: pręter etiam alia monumenta, quæ vel vetustas obliterauit, vel hostium immanitas oppressit: vestrę verò impietatis, aut hęresis nullum hoc sęculo apparere potest vestigium, nec scriptum vllum quamuis abstrusum, nec aliud qualecunque monumentũ ne vno quidem totius orbis angulo, vt hinc discant omnes, vestram fidem phantasticam, atque imaginariam penitus esse: & à somniis tantummodo suam duxisse originem.

SIMO-

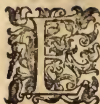
SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum Tertium.

A Christo nato Anno ducentesimo circiter vsque ad annum tercentesimum, circiter.

CENTVRIA TERTIA.

Cap. I.

O præcipue à ceteris rebus omnibus, differt ecclesia Dei, vt illę non nisi secundis rebus augeri, aut adolescere posint. Ipsa vero, quo magis præssa fuerit, eò amplius crescat, cui quidem sententiæ suffragatus est Clemens etiam Alexandrinus stromatum lib. 6. in calce, his verbis: Gręcam quidem philosophiam si quis magistratus prohibuerit, ea statim perit, nostram autem doctrinam, à prima vsque prædicatione prohibēt simul reges, & tyranni, & singuli duces & magistratus cum vniuersis satellitibus, & innumerabilibus etiam hominibus in nos belligerantes, & nos pro viribus excidere conantes. Illa autem magis etiam floret; non enim moritur, vt doctrina humana, neq; flaccescit, vt donum imbecillum (nullum enim Dei donum est imbecillum) manet autem eiusmodi, vt prohiberi nequeat, cum prædictum tamen sit fore, vt patiatur persecutionem: quæ quidem Clementis verba rectè videntur cum euangelica congruere doctrina; qua dictum est, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, nullum fructum affert: quòd cum apertisimè anterioribus duobus à Christo nato sęculis euenerit, in quibus pauci admodum erant Apostoli, non multi discipuli, quorum morte, cum putarent hostes crucis se obliteraturos nomen Christi, eò magis illustrarunt, vt non solum Christianorum numerus augeretur, verum etiam latiùs fides propagaretur, & frequentiora fierent miracula omnibus orbis partibus. Quare illud amplius postea consecutum est, vt & scriptis pluribus, martyrum opera, quę priore sæculo ob scribentium penuriam quasi obliterata videbantur, successu temporum omnibus locis, omnibus libris testata viderentur, quod & sanè nobis in his libris, quibus imaginum, & crucis vsum per ętates comprobare admittimur, contigit, vt non admodum magna scriptorum copia suppeditata fuerit, duobus superioribus sęculis, nempè ob persecutiones feruentes, quæ sanctorum gesta omnia literis mandari prohibuerunt. Quamobrem huius tertij sæculi (quiescente paululum à persecutoribus ecclesia) frequentioribus existentibus historijs, institutum nostrum vberiore stylo prosequemur.

De Origene. Cap. II.

Origeni probatur & sacrarum imaginum, & Crucis signi vsus: ex suis scriptis, ac ex Pamphilo martyre.

RIGENES erit nobis huius sęculi non vulgare exordium; nam hoc initio adoleuit, & progressu postea floruit, Ille scribit de vsu signi crucis apertisimè super Psal. 38. hom. 2. circa medium, his verbis: Vt ergo non exprobremur ab insipiente diabolo, cōuertamus nos ab omnibus iniquitatibus nostris, ne deprehendens

dens in nobis maculas peccatorum (idest suæ volūtatis insignia, exprobret, & dicat, ecce hic christianus dicebatur, & signo Christi signabatur in frōte, meas autem voluntates, & mea chirographa gerebat in corde. Apertissimus locus de externo crucis signo, nam docet actum hunc externum hominis peccatoris parum proficere, si non sit interior homo ab iniquitate mūdus, hæcquè erit diaboli gloria, & exprobratio; & secundum eundem sensum idem Origenes intelligi posse videtur in lib. 6. epist. ad Rom. in princ. cuius hęc sunt verba. Certum nanque est, quia vbi mors Christi circumfertur, non potest regnare peccatum; est enim tanta uis crucis Christi, vt si ante oculos ponatur, & in mē te fideliter retineatur, ita vt in ipsam mortem Christi intentis oculis mentis aspiciatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit inuidia, sed continuo ad eius præsentiam totus ille, quem supra enumerauimus, peccati & carnis fugatur exercitus. Tunc igitur demum vere prodest cultus crucis corām oculis carnis, si redemptionis mysterium, si meritum mortis Christi, corde menteque contemplemur; vt sic semper in imaginis prototypum cultus dirigatur.

Ideoque hæc virtus summa est, quæ coronanda, non damnanda est, vti illorum cultum simulachrorum reijciendum damnandumque profitemur, quo impiorum simulachra, ueneratione gentilica conseruantur. Illud enim crimen est, nō pietas, sceleratorum scilicet imaginibus obsequi velle: quod & ipse Origenes apertissimis etiam verbis docuit super eundem Psalm. 38. hom. 2. circa medium. Sed & illud, inquit, admonere nos inutile non videbitur, quod multi in hoc mundo propter imagines malorum regum, imò potius tyrannorum perierunt pro hoc tantummodo, quòd tyrannicæ apud eos imagines deprehensæ sunt, & hoc solum eis sufficit ad crimen. Quis non eliciat ex his Origenis verbis eum bene sentire de vsu simulachrorum eorum, qui pij piè vixerūt, multoque magis regum cœlestium, quales sunt sancti Dei? cum impiorū hominum solas imagines habere, censeat crimen esse? non enim quascumq; habē tes imagines, statim damnandos censet Origenes, sed tyrannorum tantum, aut sceleratorum hominum: quod & catholica profitetur ecclesia. Vt autem omnibus verè compertum sit Origenem fauisse cultui sacrarum imaginum, operæprecium est reminisci, quòd Pamphilus martyr testatur se in Origenis bibliotheca repperisse ex synodo Apostolorum Antiochiæ coacta aliquot canones, inter quos præcipuus fuerat de imaginibus in hęc verba: Iusserunt sancti Apostoli, ne Christiani errore laberētur in idolis, vt imaginem Christi Dei, & hominis veri Dei, & Saluatoris nostri, & seruorum eius coram idolis, & Iudeis ex aduerso ponerent, ne amplius in idolis errarent, & Iudæis similes fierent: meminit huius rei Franciscus Turrianus aduersus Magdeburgenses libro 1. capit. 25. & nos aliàs huius rei meminimus prima centuria capit. 1. in fine.

De Mammæa Alexandri Imperatoris matre. Cap. III.

Mammæa Origenis consuetudine, imagines sacras, ac Crucis signum habere didicit: & ab ipsa matre Alexander filius etiam didicit, teste Lampridio, Bergomate, Platina.

TRANSEAMVS ad Alexandri Imperatoris matrem Mammęam, quam Origenes in fide Christi instituerat; ipsam autem sacras coluisse imagines omnibus inde constare potest, quòd hoc studio Alexandrum (et si ethnicum filium) imbuerat, ut sentit Egnatius. Primus inquit post Hadrianum principem, qui veræ pietatis lumen acceperit. Nam Christum in Larario suo semper habuit, quin illa ex sacris litteris sententia frequens in ore esse, quod tibi nolis, id in alterum facere caueas, locum etiam Christianis adiudicauit. Vnde igitur habuit Alexander Christi simulachrum? sanè matris, atq; doctoris Origenis suasu ab alijs Christi imaginibus effigie desumpta: A Christi enim tempore in hoc Alexandri sęculum quasi propagatione Iesu imagines deriuauerunt, sicut & in hunc vsque nostrum diem, deriuabitque in extremum vsque iudicij tempus. Illud deplorandum est in hoc Alexandro circa huius imaginis conseruationem, quòd illa aut simplicitate, aut leuitate est abusus: nam Lampridius (qui ex scriptoribus Seueri temporum hoc didicisse profitetur) Scripsit, vt Christum, ita Abrahā, Apollonium, et Orpheum imagine Alexandrum hunc habuisse. mixtura hęc iam sępius per nos damnata est, quid enim commune est luci cum tenebris? veritati cum mendacio? sapientię cum stultitia? Nam, et Platina in Pontiano Papa videtur Lampridio subscribere his verbis: Templum Christo ædificare voluit Alexander, eumque inter Deos recipere, habuit propterea Christum ipsum, Abrahā, & Orpheū in larario suo, sed quid boni parturire poterat huius Alexandri animus, qui Christo renatus non erat? Christi imaginem homo infidelis, quo cultu poterat ab aliorum distinguere, qui nec Christum ipsum uerum Deum sciesset ab alijs hominibus peccatoribus dignoscere? Nos hanc rem attulimus de Alexandro, vt apertum faciamus, si apud eum hæc imago non vt decet, seruabatur; apud piam tamen Mammęam matrem, vt Christianis mos, colebatur. Hic enim cum hac Christiana matre ab Origene de hac re optime instituta natus esset, non aliunde Christi hanc imaginē habuisse potuit, quàm matris consuetudine. Cū ergo bene affectus esset in Encomia, & laudes Christi, omniumque quos putabat encomio dignos, imagines domi, & in foro pararet, ipsius quoq; Christi in Larario posuit, vt etiā Bergomensis scripsit. sic igitur hoc quoque sęculo imaginum tum Christi, tum sanctorum frequens erat vsus, non quidem illo more, illoq; ingenio, quod innatum erat Romanis, ut eorum scilicet, qui virtute claruerant, imagines effingerent ad excitandos pro imitatione animos, cuiusmodi à Sallustio scriptum fuisse nulli hominum

ob-

ſcurũ eſſe debet, ſic enim habet in initio Iugurthini ſui: Nam ſæpe audiui Q. Maximum, P. Scipionem, pręterea ciuitatis noſtræ pręclaros viros ſolitos ita dicere, cum maiorum imagines intuerentur vehementiſsime ſibi animũ ad virtutem accendi, ſcilicet non ceram illam, neque figuram tantam uim in ſeſe habere, ſed memoria rerum geſtarum eam flammam egregijs uiris in pectore creſcere, neque prius ſedari, quàm virtus eorum famam, atque gloriam adęquauerit. Romanos enim, præter id, quod idololatriæ crimen committerent circa ſimulachra, ſuperſtitioſiores extitiſſe compertum habemus; nam Macrianorũ familia (vt ſcribit Spartianus in Quieto tertiodecimo tyrãno) ſpeciale ſemper habuerunt Alexandrum magnum Macedonem, viri in auro & argento, mulieres & in reticulis, & dextrocherijs, & in annulis, & in omni ornamentorum genere exculptum ſemper habere, eouſque vt tunicæ & limbi, & penulę matronales in familia eius, hodieque ſint, quę Alexandri effigiem delitijs variantibus monſtrent. Videmus proxime Cornelium Macrum in eadem familia virum, cum cęnam in templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem hiſtoriam contineret ſignis breuibus & minutulis pontifici propinare, quam quidem circunferri ad omnes tanti illius uiri cupidiſsimos iuſsit: quod iccirco poſui, quia dicũtur iuuari in omni actu ſuo, qui Alexãdrum expreſſum, vel auro geſtitant, vel argento. O nefariam ſuperſtitionem: Quid diuinitatis in Macedone Alexandro furioſo, ebrio, homicida? qua etenim ratione potuerit alijs ille prodeſſe, quem furor, ebrietas, homicidium, reliquaque facinora turpiter ſubegerũt? quẽ vel inuitũ, ne flagitioſe diutius viueret, in ipſo iuuentutis flore mors extinctum voluit. ſi ſpem in huiuſmodi homine emortuo collocare inſanientis fuerit, quantò magis fuerit deteſtandum, ſi ſimulachro eius virtutem ineſſe credatur? At non ità ſanè eſt in catholica eccleſia, ſi crucis, ſanctorum, Chriſtique ipſius imagines collo appenſas, atque annulis ſculptas circumferamus; id enim facientes nulla ſuperſtitione, à uera erga Deum pietate auertimur: ſperamus enim, Deo miſerante, iuuari; & vt id à fidelibus creditur, ita quoque miraculis ſæpiſsime confirmatum eſt. Cum enim ad Chriſti, beatæ Mariæ, ſanctorumque imagines refugimus, id fide, ac ſpe facimus, qua in Chriſtum mouemur, omnium ſanctorum caput, membra autem Chriſti, ideſt Sanctos, qui glorioſe ad cęleſte regnũ tranſierũt, in huiuſmodi imaginibus veneramur: atque ex ipſis iuuamenta quoque ipſorum interceſsione, Deo miſerante, percipimus, non ratione quidem materiæ, cui illorum figura impreſſa eſt, ſed cum Deo illi perfruantur, efflagitatis eorum ſuffragijs, Dei adiutorium, gratiamq; nobis conciliant. Miracula id teſtantur; ſed Gentilitatis ſuperſtitionis nulla fuerunt vnquam beneficiorum ſuſceptorum exempla. Auguſto Cęſari quid profuit in ſignandis epiſtolis magni Alexandri imagine vſum eſſe? diu quidẽ vſus eſt, ſed non perſeuerauit, vt ſcribit Tranquillus, nec quia vſus eſt adiutus eſt illà, nec quia dimiſit ſenſit damnum vllum: at Chriſtiani cruce ſecum lata, imò in aere, aut corpore, ſolis impreſſa digitis, fidenti animo omnem à Chriſto ob-

ſto ob-

ſto obtinet virtutem in rebus tum proſperis aſſequendis, tum aduerſis euitandis.

De ſancto Laurentio martyre. Cap. IIII.

Laurentius martyr per crucis ſignum miracula egit: ex Ambroſio, & Adone.

MISSIS igitur mundi militibus, trãſeamus ad ſtrenuos milites Chriſti, qui hoc ſæculum, tum imaginibus, tum ſigno crucis, fide, ac pietate illuſtre reddiderunt. Primus igitur occurrit Laurentius leuita martyr ſub Decio, quem Ambroſius magnis attollit præconijs 2. officiorum lib. cap. 28. Hic ſigno crucis multa memoratu digna peregit, de quibus Ado Treuerenſis. iiij. Idus Auguſti his verbis: Hic veniens in Cęlium montem, vbi erat quædam vidua in uiduitate triginta duos annos habens, in cuius domo multi Chriſtiani, & presbyteri, & clerici abſconſi manebant, tulit veſtes, & theſauros eccleſiæ & cępit erogare, & pedes omnium Chriſtianorum lauare, ad cuius pedes Cyriaca uidua cadens: per Chriſtum, inquit, te coniuro, vt manus tuas ponas ſuper caput meũ, quia multas infirmitates capitis patior: beatus Laurẽtius facto ſigno crucis, poſuit manus ſuper caput viduę, & linteum, de quo extergebat pedes ſanctorũ: traſiens autem in vicum, qui dicitur Canarius, inuenit multos Chriſtianos in domo Narciſsi Chriſtiani congregatos, & lauit pedes omnium, & dedit eis de theſauris. erat in eadem domo homo cęcus, nomine Creſcentio, qui cæpit rogare beatum Diaconum, vt poneret manum ſuam ſuper oculos eius, tunc beatus Laurẽtius lachrymãs, dixit, Dominus noſter Ieſus Chriſtus q aperuit oculos cęci nati, ipſe te illuminet, & facto ſigno crucis, aperti ſunt oculi eius. O miram crucis virtutem, cuius ſignum & oculos reſtituit, & reliquas eliminat ęgritudines: Sed & aliam habet ocultam vim, vt non credentibus videndi aciem extinguat, & augeat ægritudines tam animi quàm corporis, vt hodie hæreticis Iconomachis.

De ſancto Caſſiano martyre. Cap. V.

Caſsiani ſęculo picturę ſacrę in vſu fuere pro idiotarum libris, crucis ſigno is ſe muniebat in anguſtijs, teſte Prudentio, ac Petro Damiano, ac illius ſaculi monumentis:

E Caſsiano inſigni quoque martyre, ſub eodem Decio lubet hoc loco reminiſci: Illius hiſtoriam in foro Syllę depictam ſe vidiſſe teſtatur Prudentius in Periſtephano, quam picturam hoc ipſo ſęculo, nempe recenti adhuc paſsione martyris factam fuiſſe vero ſimillimum eſt; nam Prudentius illo ſęculo non longe inferior

vetustum opus appellat, vnde longe ante ipsum extitisse consentaneum videtur, sic igitur ille.

Sylla statuit Cornelius, hoc Itali Vrbem
Vocant ab ipso conditoris nomine:
Hic mihi, cum peterem te rerum maxima Roma
Spes est oborta prosperum Christum fore:
Stratus humi tumulo aduoluebar, quem sacer ornat
Martyr dicato Cassianus corpore:
Dum lacrymans mecum reputo mea vulnera & omnes
Vitæ dolores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cælum faciem, stetit obuia contra
Fucis colorum picta imago martyris:
Plagas mille gerens totos lacerata per artus
Ruptam minutis præferens punctis cutem:
Innumeri circum pueri, miserabili visu,
Confossa paruis membra figebant stilis:
Vnde pugillares soliti præcurrere ceras.
Scholare murmur adnotantes scripserant:
Aedituus consultus, ait, quod prospicis, hospes,
Non est inanis, aut anilis fabula:
Historiam pictura refert, quæ tradita libris.
Veram vetusti temporis monstrat fidem.

Hinc disce prisco illo tempore sanctorum gesta picturis, tanquam libro commendari consueuisse; nisi etenim in imaginem huius sancti Prudentius incidisset, tantæ virtutis, passionisq; cognitione caruisset homo magnæ lectionis; quanto ergo magis inde proficiet homo idiota, cui nullus alius liber suppeditari potest, in quo legat, quam pictura? Quid autem putas tam gloriosum hunc martyrem peregisse, quando in agone hoc lustrabatur? quibus armis putas hunc hostem deuicisse? plane crucis signo, testis est Petrus Damiani Cardinalis in sermone de hoc ipso martyre; Hinc est, inquit, quòd & hic inuictissimus Christi miles beatus Cassianus inter grauissima pœnarum suarum tormenta superari non potuit, quia nõ eum ferrea lorica circumdedit, non galea cristata protexit, sed lignum tantummodo crucis armauit; nam qui ligni huius vexillo munitur, spiritualis insultus nequitiæ securus aggreditur. Hoc signum contra Dauid ad bella egrediẽs Philistæus ille sacrilegus ignorabat, atq; iccirco mox in fronte percussus interijt, vbi scilicet vitæ sibi signaculum non impressit, [& infra] Habeatur igitur Christus in corde, habeatur in operatione signaculum, vt eius in nobis semper viua memoria, & subrepentium cogitationum praua compescat, & in his, quæ extrinsecus agimus, crucifixi characterem euidenter exhibeat.

De

De sanctis Carpo & Papylo. Cap. VI.

Carpus & Papylus crucis signo miracula edunt, ex Metaphraste:

ARPVS, & Papylus ille quidem Episcopus, hic autem Diaconus Thyatiris Christi nomē celebrantes, cum sub Decio gētilium simulachra cōtemnerent, suasionibus, ac minis Valerij assessoris spretis, Pergamo mortem obiere, crucis signi armatura pręcipuè assumpta; sic enim de eis scribit Metaphrastes xiij. Octobris. Hæc postquàm audiuerunt martyres, oculis in cælum sublatis, cum se Christi signaculo muniissent, Videris, dixerunt, nos tanquam alios simpliciores, non tarde, sed facile putare posse conuertere ad discendam impietatē: sed scias non incidisse in viros pusilli, & abiecti animi, &c. [& inferius] eodem signo crucis orbatum oculum homini, qui Valerio assidebat, restituit Papylus. Sic habet Metaphrastes: Christi seruus Papylus simul cum carnis oculis, animæ quoq; oculos ad cælum tollens, ad misericordiam suum inuocabat Dominum. Deinde quid? crucis signum immittit oculis, manu tangit, & tactum lux est cōsecuta, & extinctus oculus facilius est apertus, quàm si somno fuisset opertus. Sed, ò rem mirandam, non tam apertus est oculus eluscatus per Papyli signum crucis, quàm eiusdem signi virtute contempta Valerij oculus interior prorsum extinctus est. Sic enim dona Dei se habent, vt credentibus prosint, obsint autem incredulis, vt & hodie hęreticis.

De sanctis Terentio & socijs martyribus. Cap. VII.

Terentius & socij signo Crucis Dæmonum simulachra confringunt: ex Metaphraste.

NSIGNE etiam est id, quod in eadem Decij persecutione egerunt Terentius, & socij numero ad sex & triginta in Africa, pręside Fortunatiano. Ducti enim ad simulachra vt litarent, id egerūt, quod habet Metaphrastes x. Aprilis. Cumque Christi signum, inquit, frontibus suis impressissent insufflarunt aduersus idola, & ea statim confracta in puluerem redegerūt. Ita nemo potest crucis signum æquo animo ferre, qui Christi aduentum legesque iniquo fert animo, vt Iconomachi diabolo deteriores: Diabolus enim, atque omnis etiam corporea materia, signo Christi facilè cedunt; solus Iconomachus illo conspecto magis obdurescit.

De

De septem Dormientibus. Cap. VIII.

Decij tempore septem dormientes crucem venerabantur; ex Metaphraste.

E autem putes hoc signum crucis digitis tantum fuisse impressum hoc sęculo: demonstrabimus etiam pictum, simulque exculptum fuisse; tametsi ob immanitatem tyrannorum occultè venerationi habebatur: sub hac enim Deciana persecutione, septem dormientes Ephesini latitarunt ad vsque centum septuaginta integros annos: cumque excitarentur sub Theodosio, viderētq; Ephesi pro portis cruces Christi erectas fuisse, venerationique publicè haberi, admirati sunt; putabant enim se vnam diem dormijsse, atque vna die de paganismo ad Christianam fidem transiuisse: quam rem Metaphrastes iiij. Augusti sic narrat: Mirati sunt, inquit, primusque illorum Iamblicus eas cruces videns obstupuit; dixitque, quidnam hoc est? heri vesperi huius crucis signum in latibulis seruabatur, & nunc apertè in ipsius vrbis foribus erectum videmus. Vides ne hic septem dormientium testimonium ante dormitionem coluisse crucis imaginem in latibulis, more reliquorum Christianorum? nam cum pueri essent, id sanè agebant; quod docebantur à cultioris disciplinę patribus & magistris; sed de hac re agemus etiam sęculo Theodosij, in quod incidit dormitionis excitatio.

De sancto Cypriano episcopo, & martyre. Cap. IX.

Ex Cypriani libris vbique constat crucis imaginem in rebus omnibus vim & efficaciam habere: testes sunt Pontius, Eusebius, Augustinus, Fulgentius, Hieronymus, Gennadius, Beda.

EATISSIMVM Cyprianum, quem sub Valeriano & Gallieno passum esse constat, totius huius sæculi lucernam esse, iure censemus, in hac præcipue venerandi crucis signi demonstratione. Ille igitur in libro de lapsis, quem absque controuersia esse Cypriani omnes consentiunt, ex Pontio, Eusebio, Augustino, Fulgentio, & alijs scribit eleganter circa illius libri principium, quo laudat multorum constantiam qui abstinuerant, imò restiterant idololatriæ, in hęc verba: Frons cum signo Dei pura diaboli coronam ferre non potuit: coronæ se domini reseruauit. Apertius autem de eodem signo loquitur in libris testimoniorum aduersus Iudæos (quos ex beato Hieronymo, Augustino, Gennadio, & Beda, illius fuisse compertum habemus) libro 2. cap. 16. in fin. cum scripturæ locos citasset, quibus probaret Christum esse lapidē fundamenti, sic scribit: Item hic est lapis in Βασιλειῶν quod Dauid fron-

tem Goliæ percussit, & occidit, significans diabolū, & seruos eius inde prosterni, victa scilicet ea capitis parte, quam signatam non habent; quo signo nos, & tuti semper sumus, & viuimus: eodem lib. cap. 21. sic habet. Quod in passione crucis, &] signo virtus omnis sit & potestas, & quæ sequuntur, [& infra] hoc signo crucis, & Amalech victus est ab Iesu; Ibidem quoque cap. 22. Quod in hoc signo crucis salus sit omnibus, qui in frontibus notentur, apud Ezechielem dicit Deus. Transi mediam Hierusalem, & notabis signum super frontes virorum, qui ingemunt, & mærent ob iniquitates, quæ fiunt in medio ipsorum. Idem etiā in libro de baptismo Christi, circa princ. sic habet: Neque enim Paulus pro nobis crucifixus est, aut nos gloriamur in Paulo, sed in cruce domini gloriamur, cuius virtus omnia peragit sacramenta, sine quo signo nihil est sanctum, neque aliqua consecratio meretur effectum. Sed & in libro de passione Christi, circa finem sic scribit: Denique quicunque sint sacramentorum ministri, qualescunque sint manus, quę vel mergunt accedentes ad baptismum vel vngunt, qualecunque pectus, de quo sacra exeunt verba, operationis auctoritas in figura crucis omnibus sacramentis largitur effectum, & cuncta peragit nomen quod omnibus nominibus eminet, a sacramentorum vicarijs inuocatum. Addamus & quæ in libro de aleatoribus, scribit corripiēs eos, qui ex clero aleatores sunt, his verbis: Quid illud est, quæso fideles, vt manus quę iam ab iniurijs humanis expiata est, & ad sacrificium dominicum admissa, & quod ad salutem totius hominis pertinet, dignatione suscipit quæ ad laudem Domini in oraculo exurgit, quæ signum crucis, per quod tuemur frontibus imprimit, ipsaq; diuina sacramēta consummat quid est inquā vt iterum laqueis diaboli, vnde exuta est, implicetur? Hi sane loci omnes insignes adeò sunt pro signi crucis efficacia, vt nulli penitus ratione tergiuetsationi subijci possint. Proferant Iconomachi aliū Cyprianū, exhibeant hominem tantę pietatis, tantiq; meriti afferant virū tanti martyrij gloriosum athletam: Pudeat tandē eos dici Christianos, qui Christi signum repudiandum censent. Quem vnquam magistrū, doctoremve admittent, si Cyprianum non recipiunt? qui proprium sanguinem pro Christo fudit, tam gloriose, quàm illi ignominiose fundunt alienum.

De sanctis Iuliana & Paulo. Cap. X.

Aurelianus Imperator ira succensus est, quod Paulus se crucis signo consignasset: Iuliana quoque crucis se signo muniuit; ex Metaphraste.

HABEMVS & alios nouę persecutionis martyres sub Aureliano, qui crucis signū venerandū esse demonstrarunt, cuiusmodi fuere Iuliana & Paulus fratres, de quibus Metaphr. xvij. Augu. sic scribit: Aurelianus igitur cum in Isauriam venisset, in vrbē Ptolemaidem se contulit, vt omnes Christianos cogeret idolis sacrificare:

crificare: cum vero beatissimus Paulus, vnà cum sorore sua Iuliana Imperatorē in vrbem ingredientē vidisset, Christi signo frontem notauit, & ad sororē conuersus, esto, inquit, bono animo soror mea, neque timeas, dico enim tibi magnam quādam tentationē Christianis imminere. vidit Aurelianus cū Paulus Christi signo frontem notauit, & misit qui illum corriperent, quem cum in media turba stare iussisset: Miserrime, inquit, homo, quid nam tibi proposuisti, vt me in vrbe ingrediente frontem signare auderes? Insignissimus hic locus est, eluit omnem ambiguitatem, tergiuersationibusq; viam præcludit: tanta enim est huius historiæ veritas, vt nemini vnquam in dubium fuerit reuocata: Deinde nil minus animum Aureliani tyrannicum commouit huius signi inspectio, quàm ipsius Christi fidei patens professio, adeo Christianorū proprium signum habebatur: ideoq; exarsit tyrannus in Paulū. prosequamur alia ex eodem Metaphraste ibidē: cum idem Aurelianus suaderet Iulianæ vt simulachris litaret, sic habet: Erexit Iuliana oculos suos in cælum, & crucis signo cum frontem notasset, risit: [& inferius] cum Stratonicus torqueret Iulianam, postea pietate motus abstinuisset, & à Iuliana corriperetur, quòd cæptum officiū intermisisset, sic scribit: Stratonicus cum in cælum oculos erexisset, dein Paulum ac Iulianam in ligno suspensos circumspexisset, crucis signo munitus, illorum aspectus tales vidit, quales Angelorum facies esse solēt, [& inferius] cum fouea ignita eos comburi iussisset Imperator; Sācti, inquit, martyres Deum collaudantes saluatorem, ac dominum Iesum Christum inuocabant ad opem sibi ferendam; cum autem ad eum locum venissent, sua membra crucis Christi signo munierunt, & sponte se in ignem coniecerunt: erant autem in igne illo Deum laudantes, & cum ab igne illæsi exissent, multi atque etiam ipsi carnifices ad Christum conuersi essent; & inexplebilis Imperatoris sæuitia ipsorum capita truncari iussisset, subdit Metaphrastes: Iuliana vero cum faciem suam Christi signo munijsset; admodum læta collum extēdit, eamq; spiculator securi percussit. Paulus igitur cum sororē Christi martyrio perfunctam vidisset, oculos in cælum erexit, & Deo gratias egit; & crucis signo se itidem signans collum suū extendit, quod & spiculator mox obtruncauit. Iam igitur patet sęculū hoc admisisse vsum signi crucis in Africa, in Asia, in Europa. Totus igitur orbis id probauit, quod Iconomachi quasi non huius orbis sint, neque humani generis pars, & absq; rationis vsu reijciunt.

De Gregorio Thaumaturgo. Cap. XI.

Gregorius Thaumaturgus sacras imagines probauit, crucisque signo egit miracula; teste Gregorio Nissæ, Nicephoro.

IVBET intermittere paulisper martyrū historias, & ad confessorū aliquot historias diuertere, tam pro comprobandis imaginibus, quàm crucis signi miraculis: occurrit autem Gregorius Thaumaturgus, qui hoc sęculo vixit, Origenis auditor, peruenitque

vſque ad Diocletiani tempora. De eo igitur illud in primis adferre poſſumus de viſione beatæ Mariæ, & Ioannis Euangeliſtæ, quorum monitis fidei catholicæ veritatem ab ineunti ætate perdidicerat, vt Gregorius Niſſæ in eius vita narrat, & Nicephorus repetit breuioribus verbis libro ſexto, cap. 17. quæ cenſemus referenda eſſe. ſunt autẽ huiuſmodi: Huic Gregorio Thaumaturgo Dei mater apparens per Ioannem Euangeliſtam profeſsionem fidei noſtræ, quantum ad theologiam, & diuinitatis poteſtatem pertinet, ſcriptum exhibuit; ad multam autem peruenit ſenectutem, & ad Diocletiani vſque tempora durauit, certe viſio hæc genus imaginis eſt, tametſi nil fabrile contineat, vnde ergo didicit Gregorius beatæ Mariæ, & Ioannis euangeliſtæ formas? niſi ex conſuetis & frequentatis figuris. Veniamus autem ad ſignum crucis, quo Thaumaturgus his aduerſus hoſtem vtebatur: de illo narrat Gregorius Niſſæ in vita præfata: Quòd cum hic Gregorius à ſolitudine in vrbem proficiſceretur, ſorte fortuna ingreſſus idolorum templum, dæmones confeſtim exterruit Chriſti nominis inuocatione; figura autem crucis aere expiato, qui erat inquinatus nidoribus, illic manſit pro more totam noctem in orationibus & hymnis decantandis vigilans, adeo vt eſſet transformatum in domum orationis templum, quod propter cruorem victimarum, & ſimulachra erat abominandum, [& inferius ſcribit.]

Quod cum balneũ quoddam à dæmone obſideretur, adeo vt quiſquis in illud veſpere lauandi cauſa fuiſſet ingreſſus, moriebatur; illa autem hora hic Gregorius in illud acceſsiſſet, inuitis ipſis etiam hoſpitibus, ſcribit ille his verbis: Poſtquam autem nudatus fuit, intus multiplices terrores, & variæ obſtupefaciendi cauſę adornabantur à dæmonio, nempe omnis generis viſui oſtendentia materiam igne & fumo mixtam, & quæ in formam hominum & ferarum in oculos incurrebant, in auribus reſonabant, anhelitui appropinquabant, & in orbem circa corpus effundebantur: Ille vero ſigno crucis ſe muniens, & Chriſti nomen inuocans, domo peruaſit illæſus: interius autem progreſſus in grauiora incidit ſpectacula, in grauiorem aſpectum trãſformato dæmonio; nam & ſimul terræmotu domum exiſtimabat concuti, & perruptum ſolum nudam flammam oſtendere inferius, & ſcintillas ex aquis emitti flammeas: rurſus ei arma itidem fuere ſignaculum, & Chriſti nomen, & quod per magiſtri preces ferebatur auxilium, diſcutiebat quæ videbantur, & fiebant terribilia; aqua autem recreatus, cum properaret egredi, rurſum prohibebatur, fores opponente dæmonio: ſed hoc quoque rurſus impedimentum, pari rurſus virtute eſt ſolutum, foribus ſignaculo cedentibus. Ecce hic tria miracula, ſolo ſigno crucis patrata: hiſtoria eſt non ab homine idiota deſcripta, ſed à ſingularis pietatis, ac doctrinę viro ſcriptoreque illis temporibus proximo, quo hęc contigerunt Gregorio Niſſæ; an autẽ hic Thaumaturgus Gregorius ſit alius ab illo Armeno, de quo plura dicenda ſunt in proxima centuria, ſuadere videntur illa miracula, quæ ibi de Tiridate narrantur, quorum nihil penitus meminit Niſſenus in vita huius Gregorij;

præterea

præterea hic ad Diocletiani solum tempora peruenit, ille autem vsq; ad Constantini magni tempora; deinde hic græco patre ortus, vt videtur Nicephoro lib.6.cap.17. ille verò patre Partho genere, aut Armeno, vt scribit Metaphrastes xxx. Septembris. hic in Cæsarea educatus, ille in Armenia sub Thiridate, cuius patrem pater eius dolo interfecerat; Quorum omnium nequaquam meminit Gregorius Nissen. enarrans vitam huius Thaumaturgi.

De sancto Antonio magno. Cap. XII.

Antonio crucis figura pro muro inexpugnabili habetur: egit etiam miracula eiusdem signo, teste Athanasio, Ruffino, Socrate, Cassiano.

NTONII quoque Aegyptij iuuentutem hoc sæculo fluxisse constat, tametsi ille ad vsque Constantini magni tempora suæ senectute peruenerit, exordiemurq; ab his rebus, quæ ætate iuniore illi contigerant, ex Athanasio, qui illius vitam cõscripsit: Athanasij librum de vita Antonij probant Ruffinus ad Eusebij historiam lib.10.cap.9. Socrates lib.1. cap.17. & Nicephorus lib.8. cap.40. ante igitur annum suę ętatis xxxv. (vt Athanasius narrat) cum à dęmonibus dure verberaretur, sic ad eos loquebatur Antonius; si quid valetis, si vobis in me potestatem Dominus dedit; ecce pręsto sum, deuorate concessum: si verò non potestis, cur frustra nitimini? signum enim crucis, & fides ad Dominum inexpugnabilis nobis murus est. Legant hunc insignem locum Caluinistæ, ac reliqui sectarij, audiant quale encomium cruci Christi præbeat Antonius; Crux ecce ob fidem in Deum nobis inexpugnabilis murus est; hæc verba scribunt in cordibus veri catholici, & virtutem experiuntur: sed illi quasi penitus emortui nec beneficia, nec detrimenta sentire vlterius possunt. Rursus ibi inferius, cum fratribus suis dæmonum naturam explicaret, & rationem eis resistendi præscriberet: solent, inquit, nocte venientes, Angelos Dei se fingere, laudare studium, mirari perseuerantiam futura, pręmia polliceri; quos cum videritis, tam vos, quàm domos vestras crucis armate signaculo, & confestim soluentur in nihilum, quia metuunt illud trophęum, in quo Saluator aereas expolians potestates, eas fecit ostentui: si diaboli igitur hostes essetis Caluinistæ, crucis signum seruaretis, sed ideo abijcitis, ne ille, in cuius nomen iurastis, videns in domo vestra sui hostis insignia, putet vos ab illo defecisse, & ad salutis patrem rediisse: videamus & alia de eodem Antonio, ex Cassiano lib.1.collat.patrum 8.cap.18. qui sic habet: De differentijs sanè dæmonum, etiam per illos duos philosophos, qui quondã magicis artibus, vel inertiam eorum vel fortitudinem sęuamque nequitiam fuerant frequenter experti, multum cognitionis accepimus: Hi namq; despicientes beatum Antonium velut Christianum hominem, & imperitum, ac sine litteris, volentesque eum (etsi nihil amplius lædere potuissent) saltem de cella sua

magicis prę∫tigijs, & circumuentione dęmonũ, deturbare; ∫piritus ei nequi∫∫imos immi∫erunt ad impugnationem, mor∫u liuoris adducti,eo quòd maximæ hominum turbæ ad eum quotidie conuenirent: cumque illi nunc imprimenti pectori ∫uo, frõtique ∫ignaculum crucis,nunc verò ad orationẽ ∫uppliciter incubanti,ne approximare quidem diri∫simi dęmones prorſus auderent; atque ad eos, qui illos direxerant, ab∫que vllo reuerterẽtur effectu, & alios illi in nequitia vehementiores rur∫us immitterent, itidẽq; ip∫is inca∫∫um ∫uas expendentibus vires; atq; inaniter redeuntibus, potẽtiores nihilominus aduer∫us militem Chri∫ti victorem, iterum de∫tinati nihil penitùs præualerent; eo profecerunt tales, tantæq; in∫idiæ, tota arte magica quæ∫itæ, vt per hęc euidentis∫imè illi comprobarent magnam profe∫sioni Chri∫tianorum ine∫∫e virtutẽ; cum illę tam ∫æuæ, tamquè potentes vmbræ,quas extimabãt ∫olem, lunáque, ∫i ad eos directæ fui∫∫ent, obducere potui∫∫e,hunc non ∫olum nihil lædere, ∫ed ne ad punctum quidẽ, de mona∫terio ∫uo valuerint amouere. pen∫anda ∫unt illa verba profe∫sioni Chri∫tianorũ; veri enim Chri∫tiani e∫t ∫igno crucis vti, & orationibus, ∫icut è contra p∫eudochri∫tiani e∫t contemnere, contemnendoque omnem illius profectum velle perdere.

Reliquũ e∫t modo, vt decimæ per∫ecutionis martyres, qui per plures ∫unt, proferamus: ∫icut enim illa nulla immanior fuit,atq; diuturnior Chri∫tiani nominis oppre∫sio,ac ∫trages,ita frequẽtiora pro ∫igno crucis,& imagine te∫timonia illius tẽporis (videlicet Diocletiani,& Maximiani) contigerunt,quę litteris mãdata ad nos v∫q; peruenerũt: omnem igitur illorũ per∫ecutionẽ ∫ub hac tertia cẽturia cõcludem⁹, parui faciẽtes quo ordine,queq; martyrẽ ꝑmittam⁹.

De ∫ancto Theodoro martyre. Cap. XIII.

A Theodori morte ∫tatim Eccle∫ia illi ędificata e∫t,martyriumq; eius appictũ, te∫timonio vniuer∫ę prouinciæ: te∫tes ∫unt etiam Gregorius Ni∫∫ę, ∫eptima Synodus, V∫uardus, Ado, Nicephorus, ac populorum vota.

IN PRIMIS occurrit Theodorus martyr in∫ignis, de quo Gregorius Ni∫∫æ in ip∫ius vita ∫ic ∫cribit: po∫t templi de∫criptionem, quo martyris reliquiæ cõditæ fuerant: Videt enim,inquit,ædem vt Dei templum ∫tructuræ tum amplitudine, tum pulchritudine,∫plendide exædificatum,& exornatum, vbi & faber lignum ad animalium effigiem conformauit,& lapicida marmor ad argenti leuitatem expoliuit,& pictor artis ∫uæ flores in imaginibus exprimens,res martyris prę clare ge∫tas, labores, cruciatus, immanes tyrannorum a∫pectus, impetus, ardentem illam,& flammas euomentem fornacem beati∫simum athletę Theodori finem, Chri∫tique certamini pręſidentis; ac præmia dantis humanæ formam imaginis. Hęc inquam nobis, tamquam in libro loquente, artificio∫è de∫cribẽs martyris certamina ∫apienter expo∫uit, & in∫tar prati nitidum templum

plum illustrauit: nouit enim etiam pictura tacens in pariete loqui, & vtilitatis plurimum afferre, quin etiam lapillorum compositor, pauimentum quod pedibus teritur arte, atque emblemate vermiculatum historia dignum effecit: si hunc locum perpendant Iconoclastę, quàm grauiter laudet picturę vsum, tamquam librum maximè proficere inspicientibus: illud etiam animaduertens, quòd eo loci Gregorius scribit, frequentiam hominum ad illud templũ quasi formicarum imitari multitudinem, vt sciamus Prouinciam totam imaginibus illis delectatam, & pie veneratã, & hanc Gregorij huius piam de imaginibus sententiã probat septima synodus, quę est Nicæna secũda, act. 2. Ado quoque Treuer. de eodem martyre sic scribit: v. Idus nouembris, pręses dedit sententiam, dicens; Theodorum non obtemperantem pręceptis inuictissimorum Imperatorum, potentiæque deorum, credentem verò Iesum Christum crucifixum, iubeo ignibus tradi: igitur beatus martyr signaculo crucis munitus, manibus post tergum ligatis, in foco propellitur. Eundẽ hũc Theodorum magno effert Encomio Nicephor. lib. 7. cap. 44. Huius autẽ martyriũ in Amasia Marmaritanorũ ciuitate fuisse, narrat etiã Vsuardus v. Id. Nouẽbr.

De sancto Alexandro martyre. Cap. XIIII.

Alexander martyr moriturus, se crucis signo munit, ex Metaphraste.

LEXANDER quidã Romę sub Maximiano miles, cum edicta Imperatoria de colendo Ioue contemneret, & ipsius Imperatoris minas parui faceret, omnesque cruciatus forti animo tulisset, vsq; Hadrianopolim fuerat adductus, propè fluuium Ergina, vt gladio ibi caput illi amputaretur; Tunc (inquit Metaphrastes sub xiij. Maij; vnus ex ijs, qui ad spectaculũ venerãt vase quodã, aquã e fluuio Ergina celeriter ad beatum Alexãdrum attulit; ille verò manus & faciem lauit, ac totum corpus cruce ter signauit, postea orauit &c. Nihil enim nouerat vir sanctus parare in homine ęquanimitatem tam secundis, quàm aduersis rebus vt crucis signum.

De sancta Iustina. Cap. XV.

Iustina crucis signo præstigia dæmonum vincit, fatente ipso dæmone se ab illo profligari: Adone, Io. Beletho, Marulo, ac recentioribus testibus.

VSTINAE virginis insignis quoq; ad institutum nostrũ historia est, de qua sic scribit Ado Treuerensis vj. Cal. Octobris: Virgo Iustina Domino seruiens, frequentabat Ecclesiã. Hanc Agladius Scholasticus videns, exarsit ob amorẽ eius, & cũ nullo modo posset pertingere ad illã, rogauit Cyprianũ magũ, pretiũ pollicẽs, vt arte sua dęmones

inuocaret, quò eam in amorem eius excitare posset; Cyprianus autem magus vocatis dæmonibus cœpit agere, vt virginem Christi ei adduceret, qui semel, bis, & tertio venientes ad beatam Iustinam, nihil apud illam suis deceptionibus valuerunt; sed signo crucis repulsi, victi recesserunt. Cyprianus verò, cum illorum virtutem aduersus virginem haud quaquàm valuisse videret, dicit ad diabolum: Dic mihi quemadmodum victi estis à virgine Iustina? cui diabolus, dicere tibi non possumus, nisi prius iures mihi; cumque Cyprianus illi iurasset, ait diabolus; vidi signum Crucifixi, & extimui; Cyprianus dixit; ergò Crucifixus maior te est? dicit ei diabolus, etiam; maior enim est omnibus. quod audiens Cyprianus contemnens virtutem diaboli, & currens venit ad episcopum Antimum, sicque conuersus est, omissa gentilitate.

Hanc verissimam narrationem probat & Ioannes Belletus de diuinis offic. cap. 125. his verbis: Fuit Cyprianus homo gulæ, & luxuriæ deditus, qui ad beatam Iustinam virginem, cum ad suam luxuriam concitare vellet, misit quendam dæmonem, qui huiusmodi immunditiæ præerat, sed signo crucis repulsus est, misit rursus alium fortiorem, qui eodem modo crucis signo se deuictum fatebatur, ita vt hinc Cyprianus ad fidem conuersus sit, tantę potestatis est crux Christi, per quam ille nos planè immeritò æternę felicitati restituit. Probat & Marulus, scribens hęc politiori stylo: imo addit aliud notatu dignum, videlicet hanc ipsam Iustinam aliquando à dæmone tentatam, quod virginitatem seruãdo Deũ potius offenderet, quàm promereretur, subijcitque hęc verba: Iustinę animus iam nutare, ac de virginitatis proposito pene ambigere, mox se ipsam reprehendens Christi nomine inuocato, cruce se signauit, & dęmon crucis virtutem non sustinens, effugit. Eadem ex Marulo refert And. Eboren. in tit. de ration. resist. diabolo.

De sancto Petro Exorcista. Cap. XVI.

Petrus exorcista crucem manu gestat: & ab ea quędam dæmoniaca liberatur, ex Adone.

PETRVS Exorcista Romę sub Diocletiano martyr, crucis formam in vsu fuisse demonstrat, suo ex martyrio: Ado enim Treuer. iiij. Non. Iunij, cum narrasset Artemium custodem carceris, quo Petrus detinebatur, fidem Christianam se accepturum pollicitum fuisse, si è carceribus miraculose Petrus egrederetur, sic addit: & ecce subitò noctis initio adest homo Dei Petrus Artemio & Candidę eius vxori, indutus vestibus candidis, tenens in manibus suis triũphum crucis; in cuius vestigia corruentes illi clamabant: verè Deus vnus est, & verus Iesus Christus; statimq; filia eorum virgo, nomine Paulina à spiritu immundo vexante curata est. Ecce apertissimũ locum, vbi de fabricatę crucis vsu constat, manibusque geri ad munimentum omnis virtutis.

De san-

De sancto Procopio martyre. Cap. XVII.

Procopio apparet crucis signum, crucem fabricari sibi studet, cum Angelorum imaginibus, eadem adoratur, ipsius virtute hostium exercitus profligatur: ex Metaphraste & Adone.

OCCVRRIT etiam sub hac Diocletiani persecutione Procopij martyris insignis narratio: Hic prius Neanias vocitabatur; postea miraculo nomen illi in Procopium immutatum est: fuerat enim Dux militum à Diocletiano constitutus, ad diripiendos Christianos: cumque Apamia triginta stadijs abesset, vocem audiuit illum interrogantem quò iret? Respōdenteq; Neania aduersus Christianos se proficisci; rursū vox illi insonuerat: Cur ergo me persequeris? iterū respondit Neanias Tu quis es domine? & cum hęc dixisset, statim, inquit, Metaphrastes decima octaua Iulij, apparet crux cristallo similis, voxq; è cruce exijt, dicens, ego sum Iesus crucifixus Dei filius, & post pauca: & cum hęc dixisset dominus, & diuino gaudio implesset animum Neaniæ, ascendit in cælos, in hoc dicens signo, quod tibi apparuit vince hostes, & pax mea erit tecū. [& mox] cum ob persecutiones difficile reperiri posset artifex, qui crucē auderet effingere, tandemque sub secreti iureiurando reperisset Marcum aurifabrum, sic, inquit, persuasus Marcus seorsum crucem efficit ex auro, & argēto; cum autem iam esset finem impositurus, in ea statim videntur tres imagines inscripta nomina habentes, erant autem scripturę sermonis hebraici, superne quidem in principio Emmanuel, in ijs autem rursus quæ erant vtrinq; initijs, Michael, & Gabriel: cum autem eas vellet delere, non poterat, quòd maneret eius manus tamquam arida; cum autem venisset adolescens noctu in ædes Marci & acciperet: crucem iam consummatam, eam videns adorauit, rogauitque Marcum de personis, quę in ea cernebantur, & inscriptionibus, ille autem: cum inquit, domine opus iam esset finiēdum, hæ tres statim exortæ sunt imagines: non possum autem scire, quænam sint eæ, & quorumnam inscriptiones. Adolescens verò cum intellexisset aliquam esse in cruce virtutem, eam rursus adorauit, & cum eam quadam preciosissima purpura inuoluisset, & pretium magnum Marco exoluisset, lętus viam inijt. [& mox]. Cum Agareni obsiderent Eliam, idest nouam Hierosolymam solis duabus cohortibus sex Agarenorum millia strauit, incolumitate omnium suorum seruata, hoc magno trophæo diuinæ crucis virtute parto, & infra alijs insuper locis, de crucis signo, & ab hoc Procopio patratis miraculis, meminit ibi Metaphrastes, quę breuitatis causa missa facimus. Sed videamus quid de illo scripserit Nicephorus lib. 7. cap. 15. Nobilis, inquit, quoq; ille Procopius Cęsareæ Palestinæ natus inter martyres eodem tempore illustris maxime fuit: cui Diocletianus ducalem quidem in oriente sublimitatem dedit: Christus autem eū è Cælo ad se veluti Paulum vocauit: & is quidem illa accepta; inexpugnabili

verò

verò crucis armatura perinde atque generosus, & fortis miles armatus primū aduersus eos, qui sensu percipiuntur, deinde etiam in eos, qui mente sola perspiciūtur hostes depugnauit: aureis & argenteis, quos sibi fieri curauerat dijs comminutis, eorumque pretio in pauperes expenso: narranturq; ibi insuperabilia tormenta, quæ deuicit pro corona consequenda nullo sanè maiore, quàm crucis auxilio, id enim solum est insuperabile, quo qui caret, omni hosti etiam omnino imbecillo, facile & in secundis, & in aduersis cedit.

De sancto Tiburtio. Cap. XVIII.

Tiburtius signo crucis superat ignem: ex Metaphraste & Adone.

TIBVRTIVM Susannæ in martyrio Romæ socium in hac ipsa quoque persecutione operęprętiū est hic adscribere: is crucis signū miraculo illustrauit, vt Ado Treuer. 3. Id. Augusti: cū enim quidam Fabianus iudex pro cultu idolorum hęc verba protulisset in hunc; elige tibi vnum de duobus, aut thura in istis carbonibus adijce, aut pedibus super eos nudis incede: ille faciens signum crucis cōstanter super eos nuda ingressus est planta, & cepit dicere depone infidelitatē, & disce, quia hic solus est Deus, quem confitemur, & creaturis omnibus dominatur; nam mihi in nomine Domini mei Iesu Christi videtur quòd super roseos flores ingrediar, quia creatura ipsa creatoris famulatur imperio. eadem repetit totidem verbis Metaphrastes in vita sancti Sebastiani sub xviij. Decembris: cogita quo argumento Tiburtius Fabiano suadendū putauit Christum Deum esse: nullo sanè alio apertiore, quàm quod signo solo crucis elementorum vires superantur.

De sancta Euphemia. Cap. XIX.

Euphemia crucis signo se in omnibus angustijs munit, ex Metaphraste, & Adone.

CHALCIDEM omnem quoque illustrem fecit Euphemia martyr, cum aduersaretur Prisci procōsulis suasionibus de immolando Marti; Ado enim Treuer. xvi. Octobris sic de ipsa scribit: beata Euphemia eius iniquam suasionē cōtemnens, pectus suum signaculo crucis muniēs imperterrita stetit. Sed hoc habet diffusius Metaphrastes xvi. Septēbris. Cum enim machinę quoddā genus ad torquendum eam fuisset pręparatum, sic addit; Postquam autem ipsę machinæ dicto citius fuerunt constructę & martyr in eas erat inijcienda, validis continuò in se paratis armis, nempè diuina crucis figura, ac ea signata, aut vt melius dicam munita, aduersus rotas processit, nullam quidem vultu ostēdēs

tristitiam, &c. & inferius deuictis rotis, cum in ignē conijcienda esset sic subijcit idem Metaphrastes: in ignem autem inijciēda martyr inducit arma trium puerorum nempe preces, & contra ignem accendit ignē orationis, & oculos in cælum tollens; Deus inquit, qui in excelsis habitas, & humilia intueris, qui Babilone tres pueros propter tuā legē igni traditos, per sanctum Angelū tuū à malis illæsos conseruasti, & eis rorem desuper immisisti: tu quoque mihi tuæ ancillæ adsis adiutor, quę pro tua ò Christe decerto gloria. sic dixit, & cum figura crucis rursus tamquàm aliis armis se ipsam armasset, stabat parata expectans iussum Tyranni.

De sancto Georgio Cappadoce. Cap. XX.

Georgius crucis signo diruit dæmonū simulachra, ignē superat, ex Pasicrate, Metaphraste, Adone, Fortunato, Vsuardo, Gregorio Turon. & alijs recentioribus.

GEORGIVS etiam martyr Cappadox hoc seculo triumphauit; scripsit autē illius martyriū Pasicrates seruus eius, vt sciamus legitimū illius esse testimoniū. Cum igitur scripsisset dæmoniū Apollinis cum Georgio colloquendo fassum fuisse vnum Deū esse, & eius filium Christum, se autem, ac socios dęmones esse, non deos, sic addit Pasicrates: Respondit dęmoni Georgius, si dij vos non estis, quare homines ipsos decipitis? quomodo autem audetis & hic manere, cum ego Dei seruus hic stem, super quo inuocatus fuit, & nunc inuocatur Christus verus Deus? statim autem tumultus magnus factus est, & clamores tāquam lamentantiū dęmonum, omniaq; templa, & idola vnà ceciderunt; & comminuta sunt, cum sanctus ille vir vnà cùm verbis, quę supra retulimus crucis quoque signum fecisset: Metaphrastes etiā sub xxiij. Aprilis cum narrasset Georgium rotarū torturā deuicisse, ibiq; damnatum immittendū in foueam bullientē ob recentem calcem, sic orasse eum refert: Mitte Angelū tuū indignitatis meę custodem, qui Babylone fornacem in rorem cōmutasti, & sanctos pueros tuos incolumes conseruasti, quoniam benedictus es in sęcula. Amen. His dictis, corpore signo crucis munito, in foueā gaudens & laudans Deum ingressus est: post triduum repertus illæsus est. & inferius cum ad Apollinis statuā fuisset adductus, ipse autem ad Apollinis statuam accedens extensa manu, ecquid, inquit, à me sacrificium vis suscipere vt Deus? atque eodem tempore signum crucis expressit: dęmon verò statuam inhabitans huiusmodi vocem emisit, non sum Deus, non sum: Extat & alia huius sancti Georgij vita apud Metaphrastem post vitam Pasicratis pręfati, in qua postquàm Georgium, & rotas, & calcis feruorem deuicisse, atque orasse narratum est, hęc sequuntur verba: Dicam ad hæc, & eorum qui dij habebantur repentinam per crucis signum euersionem, ipsorúque dęmonum lamentabilem consensionē; quippe qui manifestè confessi sunt se deos nō esse;

Ecce

Ecce tot conformes testes, quis dubitabit de rei huius veritate? & ne adhuc supersit tergiuersandi occasio quòd Gelasius inter apocryphas narrationes quędam de hoc sancto Georgio adscripserit id ingenuè fatemur: at illa prorsus alia narratio fuit, has autem de quibus hic nos egimus inter apocryphas nō commemorauit: nam & Fortunatus de hoc Georgio meminit lib. 2. Vsuardus quoque in martyrologio & Lippoman. tomo septimo, & ante hos Gregorius Turonen. libro primo miraculorum cap. 101. postremò Molanus ad Vsuardi martyrologium.

De sancto Bonifacio martyre. Cap. XXI.

Bonifacius ignitum plumbum crucis signo superat, ex Metaphraste, Vuilibaldo, Trithemo.

BONIFACIVM etiam martyrem, cum apud Tharsum superasse plumbum liquatum, ac picem feruidam Metaphrastes scripsisset, sic adiicit: Itaque sanctus Christi martyr cū signo crucis se muniisset, coniectus fuit in lebetem illum; Angelus autem Domini descendit de cælo, & lebetem tetigit, qui statim vt cera quædam dissolutus est, & ex iniquis hominibus, qui stabant in eo loco combussit circiter quinquaginta; huius vitam scripsisse Vuilibaldum Scotum, ipsius Bonifacij discipulum testatur Trithem. de script. eccles.

De sancta Pelagia Tharsensi. Cap. XXII.

Pelagia Tharsensis crucis signo se munit, dæmoniaca spectra eliminat, ex Metaphraste.

PELAGIA virgo etiam Tharsensis, eadē persecutione coronatur; crucis quoque signum frequentatū ab illa, probat Metaphr. iiij. Maij his verbis: Eius virginis pulchritudinē, & decorum speciē cū Diocletiani filius audiuisset, misit procuratores suos, & multos milites, qui virgini persuaderent, vt se illi in matrimonium collocaret; beata verò Pelagia, cum se Christi signo muniisset, eos à se repellens; desponsata, inquit, ego sum Dei filio. Et inferius cum Pelagiæ serui maleficio quodam dæmonis immobiles existerent, sic scribit: Pelagia cum illos ipsos tamquam vinctos detineri animaduertisset, cognouit diaboli arte, atque insidijs id factum: itaque & sibi, & pueris crucis signū adhibuit, ac statim illa tentatio ab ipsis remota est, & infra: cum Diocletianus iussisset eam exui nudam, vt in æneo boue ignito includeretur; sic respondit Pelagia: Recordare imperator vxores, & pellices tuas, ipsas etiam, vt me carne indutas esse; Imperator hęc cum audisset, & amoris insaniam ferre non posset, iussit multo

magis

magis quam primum exui; at illa cum se crucis signo munijsset, & vltro se ipsam exuisset, suas vestes in conspectu Imperatoris abiecit. Habet signum crucis vires non solum aduersus omnem elementorum vim superandam, sed ad præstigia dęmonum eliminanda.

De sancta Barbara. Cap. XXIII.

Barbara marmori imprimit figuram crucis; ex Metaphraste.

BARBARA quoque virgo sub eisdem Imperatoribus martyr, crucis signum insigni miraculo illustre fecit. Metaphr. enim iiij. Decembris postquàm Barbaræ patrem, egregium lauacrum ad delicias struxisse narrauit, sic addit: Postquam effectum fuit totum lauacri ornamentum, sæpius accedens sancta ad id contemplandum; quoniam cor eius possidebat diuini spiritus gratia, & per fidem impletum erat fiducia in Christum, stans ad piscinam, & aspiciens ad orientem, ijs quæ in ipsa erant marmoribus digito impressit figuram diuinæ crucis, & vt posteris quoque notum esset id quod factum fuerat, & Christi virtus prædicaretur, crucis figura quæ digito erat signata, tamquam ferro insculpta in hodiernum vsque diem signata ostenditur in marmore, non ad tactus solam admirationem, sed & ad maiorem fidem adducens spectatores. Crucis signum quisquis prædicat, Christum prædicat orbem cruce redemisse; quisquis verò eam contemnit, & Christum ipsum contemnendum esse prædicet necesse est.

De sanctis Cosma & Damiano. Cap. XXIIII.

Cosma crucis signo curat camelum; ex Metaphraste.

IN Aegea ciuitate, Cosmæ & Damiani fratrum mortes, sub eadem persecutione narrat Metaphr. sub prima Nouembris: cum enim de sepeliendo Cosma natu maiore posterius mortuo, dubitatio orta esset, num eodem quo Damianus sepulchro tumulandus esset: Propter (inquit Metaphrastes) paruam occasionem certo, & maximè admirabili signo Deus eam sustulit controuersiam: Quidam enim camelus, cui fuerat pes aliquando contritus, ab inclyto autem Cosma, facto signo crucis, inuenerat statim curationem (etenim brutorum quoque curationis propter insignem misericordiam suam curam gerebat) cum tunc apparuisset aliunde ex montibus, humano est locutus sermone, & eum iussit deponi apud fratrem, adeò pulchre animal expers rationis decidit controuersiam, & superna prouidentia pro pede reddidit mercedem.

De san-

De sancta Marina seu Margarita. Cap. XXV.

Margarita crucis signo a Dracone liberatur, ex Beda, Metaphraste, Marulo, ac recentioribus.

INSIGNE est miraculũ, quòd virgo Marina, seu Margarita patrarat solo crucis signo. Metaphrastes enim xvij. Iulij, cum diabolum assumpta draconis horribilis forma, in carcere Antiochię hanc virginem deglutisse narrasset, ita subijcit: Illa verò mente firma stabilis, & vt quę ad Deum omni ex parte intueretur interrito, & constanti animo precibus, quę dici non possunt, & intensissimis cordis vociferationibus mente capta, ad Altissimum, & simul signo crucis signata, disruptum quidem ventrem draconis visa est videre ante suos oculos, illinc enim animaduertit se exire integram, & illæsam. Hoc quoque ante Metaphrastem narrauerat Beda in martyrologio, xviij. Iulij; vt refert Molanus ad Vsuardi Martyrologium. Sed lubet quoque hic adijcere politiora verba Maruli, & ex illo etiam Andreæ eborensis tit. de rat. resist. diab. sic enim scribũt: Margaritam etiam virginem post tormenta carceri mãcipatam, terribilis draco late patenti faucium hiatu ferociter inuadens diglutierat, verum vbi illa signum crucis edidisset, draco crepuisse visus est, quàque crepuerat virginem viuam sanamque euomuisse, sicuti euomitus à pisce Ionas propheta legitur. Si draconis intestina disrupit crucis signaculum, putasne vt diaboli, ita membrorum eius Iconomachorum intestina disrumpat quotidie ipso cospecto, vel memorato?

De Arnobio rhetore. Cap. XXVI.

Arnobius magnis encomijs effert crucis signum, & sanctorum simulachra: ex ipsius scriptis.

HVIC sęculo tamquam Colophonem adijciemus egregium Rhetorem Arnobium, Lactantij Firmiani magistrum; peruenerat enim is ad Diocletiani tempora: quamquam enim martyrij palmam cum catholicis non fuerit adeptus, qua non fuerat dignus; ex eius tamen scriptis plura excerpi posse videntur, quæ rei nostrę plurimum sint cõsentanea. Primum illud est, quod habet libro contra gentes 8. Crucis vsum adeo passim venerationi habitum, vt gentes eius adorationẽ Christianis exprobrarent: Deinde pluribus locis adeò insignem de crucis signo mentionẽ facit, vt munimentum rerum omnium esse putet; & ad illam confugiendum omnes adhortetur, vti ex ipsius cõmentarijs super psalmos, non paucis locis apertissimũ fit: in psalmo etenim octuagesimo quinto: Christo, inquit, exurgente à mortuis, & ascendente in cælũ, Apostoli, & discipuli eius signũ crucis

eius

eius in bono, cum vniuersis, qui credimus habuimus; ita vt videant in frontibus nostris signum illud, & confundantur siue visibiles, siue inuisibiles inimici: In ipso enim signo, & adiuuat, & consolatur nos Christus: sed & in psalmum centesimum trigesimum tertium, Cathecumenos alloquens: vos inquit, qui in atrijs domini Dei nostri statis, & intus ingredi non audetis, & vos simul extollite manus vestras intus in sancta sanctorum, & simul benedicite Dominum, in vexillo crucis leuantes sanctas manus sine ira & disceptatione in nocte huius sæculi: sed & in psalmo centesimo trigesimo sexto ad tentationum protectionem, signum crucis valere disertis verbis explicat: Allidemus hostes ad petram si ipse, inquit, qui est virtus nostra, suis ita veris mentes figet definitionibus nostris cuspidem crucis suæ, vt quomodo ad nos peruenerint suggerentes, confundentes abscedant, si enim ad statuas regum æreas confugientes, persequentes euadunt, quanto magis ad crucem confugientes domini Iesu Christi à suis aduersarijs teneri nõ possunt, sed per ipsum magis, qui vicit in cruce, & ipsi victores existunt, quibus consimilia habet in psalmum centesimum quadragesimum quartum. Docuit, inquit, Dominus digitos nostros ad bellum, vt dum bellum siue visibilium, siue inuisibilium senserimus hostium, nos digitis armemus frontem triumpho crucis, & securi animo dimicemus; atque ita fit, vt ex eo, & crucis & aliarum imaginũ vsus apertissimè colligatur: cum præterea etiam libro contra gentes 6. picturas, idiotarum librũ esse, dicique non improbet, sed de illo hactenus.

Si vel sola martyrum gesta sæculi huius, Christiana quisque pietate conspexerit, numquam fieri poterit, vt dubitet, aliquid esse prȩstantius salutiferȩ crucis vexillo, quo armati milites Christi de mundi huius pugna triumpharunt, ac diuina miracula perpetrarunt. Numerus tam martyrum, quàm miraculorum egregius est, atque non facile ab hȩreticis ea negari possunt: quandoquidem scriptorum auctoritas tum vetustate, tum totius orbis consensu comprobatur. sed quoniam his addidimus Origenis, Cypriani, Gregorij Thaumaturgi, Antonij & denique Arnobij & gesta & scripta; quid supererit addendum, vt hȩc catholica veritas firmius comprobari possit? Totus orbis probauit: omnibus enim illius partibus tam crucis signum, quàm reliquas sacras imagines coruscasse demõstrauimus, Romæ videlicet, Rauennæ, Foro Sillæ, inde Carthagine, Alexãdria, ipsa quoque Aegypto: sed & in Aegea, Epheso, Pergamo, Thiatiris, Ptolemaide, Isauria, Apamia, Tharso, Chalcide, Nissa, Nicomedia, Antiochia, ac demum in Armenia ipsa: sic liquet Asiam, Africam, & Europam circa vsum imaginum, & hoc ipso sȩculo catholicam fidem tenuisse.

SIMO-

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum Quartum.

A Christo nato anno tercentesimo circiter, vsque ad annum quadringentesimum circiter.

CENTVRIA QVARTA.

Cap. I.

VM omnia sæcula referta sunt preoptimis testimonijs, ad comprobandum imaginum & crucis vsum: tum hoc quartum est omnium refertissimum: vt enim tyrannorũ persecutiones remittebantur, ita ecclesię florere cœpit auctoritas atque eruditio; vnde factum est, vt sanctorum res gestę cœperint litteris mandari liberius, & ecclesiasticæ traditiones latiùs propagari, & quasi suo iure quæsito vniuersum orbem administrare visa est Ecclesia: quare nullatenus difficile nobis fuerit præstare id, quod eam polliciti sumus pro sanctorũ simulachrorum defensione.

De sancta Catharina. Cap. II.

Catharina crucis signi virtutem prædicat; ex Metaphraste.

ATHARINA igitur erit nobis in huius centuriæ exordium. Illa enim doctissima, cum disceptaret aduersus Maxentium, his verbis vsa est, vt est apud Metaphr. xxv. Nouembris: *Inuenies, inquit, tu quoque ô Imperator, quidnam sunt dij tui, si velis solum tuam abijcere parumper deceptionẽ; verum quoq; Deum agnosces, qui est æternus & immortalis, cuius vel solum nomen pronunciatum, vel crux etiam figurata in aere, tuos Deos vertit in fugam. Ideo sanè, & diabolus, & mẽbra eius crucis haberi signaculum reformidant; vt securi vbique habitare possint immundi spiritus, cum hoc quasi flagello cælesti vndecunque expellantur.*

De sancto Nicolao. Cap. III.

Nicolaus peregrinatur ad crucem adorandam; ex Metaphraste.

ANCTVS quoque Nicolaus, crucis adorandæ causa, vsque Hierosolymam contendit, laboriosa sanè ac diuturna peregrinatione, vt apud Metaphr. vj. Decembris. Cum etenim ille narrasset profectũ Sancti huius in presbyteratu exercendo, & quòd peregrinationis ardore motus, ecclesiæ suæ curã alijs commendauerit, sic subijcit: Atque cum aliquando profectus esset Hierosolymam admirandus Nicolaus, vt viuificum Christi sepulchrum, & salutare lignum crucis in eã adoraret, impleuerunt isti locum illius, & ea quæ ad templum, eiusque dispensationem pertinebant ita administrarunt, ac si ille adfuisset.

De Lactantio Firmiano. Cap. IIII.

Lactantius miris encomijs attollit crucis signum; ex eius libris.

LACTANTIVS Firmianus temporis huius sua eruditione ornamentum fuisse videtur, & pietatis huius cultor admodũ probatus, insigne nobis præbet de cruce testimonium lib.4.cap.27. in principio, his verbis: Nunc satis est huius signi potentiam, quantum valeat exponere, quanto terrori sit dęmonibus hoc signum, sciet qui viderit, quatenus adiurati per Christum, de corporibus quæ obsederint fugiunt: Nam sicut ipse, cum inter homines ageret, vniuersos dęmones verbo fugabat, hominumque mentes emotas, & malis incursibus furiatas in sensus pristinos reponebat; ita nunc sectatores eius eosdem spiritus inquinatos de hominibus, & nomine magistri sui, & signo passionis excludũt, cuius rei nõ difficilis est probatio: Nam cum dijs suis immolant; si assistat aliquis signatam frontẽ gerens, sacra nullo modo litant; nec responsa potest consultus reddere vates; & hoc sæpe causa pręcipua iustitiam persequendi malis regibus fuit: cum enim quidam ministrorum nostrorum sacrificantibus dominis assisterent, imposito frontis signo, deos illorum fugauerunt, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere, quod cum intelligerẽt aruspices, instigantibus ijsdem dæmonibus, quibus prosecrarent, conquerentes profanos homines sacris interesse, adegerunt principes ipsos in furorem vt expugnarent Dei templum; seque vero sacrilegio contaminarent, quod grauissimis persequentium pœnis expiaretur; nec tamen ex hoc ipso cæci homines intelligere possunt, aut hanc esse veram religionem, cui ad vincendũ tanta vis inest, aut illam falsam, quæ subsistere aut congredi non potest: sed aiunt hoc deos non metu, verum odio facere, quasi quisquam possit odisse, nisi eum, qui aut noceat, aut possit nocere: imo verò congruens maiestati fuit; vt eos, quos oderant, præsentibus pœnis afficerent, potius quàm fugerent; sed quoniã ad eos accedere, neq; possunt, in quibus cœlestem notam viderunt, nec ijs nocere, quos signũ immortale munierit, tãquàm inexpugnabilis murus, lacessunt eos per homines, & manibus persequuntur alienis; quos profecto si esse confitentur, vicimus: necesse est enim veram esse hanc religionem, quæ & rationẽ dæmonũ nouit, & astutiam intelligit, & vim retundit, & eos spiritalibus armis domitos, ac subactos cedere sibi cogit. Legant, legant hunc locum hæretici, vnus enim sufficit ad pertinaciam eorum confringendam.

De Constantino magno Imperatore. Cap. V.

Constantinus magnus crucis signũ videt, sæpius exculpit, pingit, exponit: Angelorũ, Apostolorũ & aliorũ sanctorũ imagines colit; ex suo edicto, Eusebio, Sozomene, Cassiodoro, Socrate, Hadriano I. vij. synodo, Metaphr. Niceph. Zonara.

EMO mortalium vnquam, tam insigne reddidit encomium crucis & imaginum, quàm pius ille Constantinus, qui & primus, & magnus iure ab omnibus prędicatur. Nos igitur de eius gestis, multa in hunc locũ congeremus; interim tamen placet nobis intermittere illius visiones de signo crucis, & quòd in illo vincendum semper illi erat, & quomodo ille sit vsus: agemus de imaginibus tantum, & de sculpturis. Exordiendũ nobis est ab illius edicto, quo suam ad fidem Christi conuersionẽ testatur, præuia visione apostolorũ Petri & Pauli mouẽtium illum, vt Siluestrũ Papam latitantẽ Ecclesiæ restitueret, ipseq; fidẽ Christi amplecteretur. Sic igitur habet: Exurgẽs igitur à somno protinus iuxta id, quod à sanctis Apostolis admonitus sum peregi; aduocatoq; eodẽ pręcipuo, & magnifico patre, & illuminatore nostro Siluestro, omnia à sanctis Apostolis mihi pręcepta dixi verba, percũctatiq; eum sumus, qui isti dij essent Petrus & Paulus: ille verò, ait, non eos verè deos dici, sed apostolos saluatoris nostri Iesu Christi; & rursus interrogare cœpimus eundem Siluestrum, vtrum Apostolorum imaginẽ expressam haberet, vt ex pictura disceremus hoc esse, quod reuelatio docuerit; tũc idem venerabilis pater imagines eorumdem apostolorũ, per diaconum suũ exhiberi pręcepit; quas dum aspicerem, & eorum, quos in somno viderã figuratos in ipsis imaginibus cognouissem vultus, ingenti clamore corã omnibus Satrapis meis confessus sum, eos esse, quos in somno videram [& post multa]. Construximus itaq; ecclesias beatorum Petri & Pauli primorum Apostolorũ, quas auro, & argento locupletauimus, vbi & sacratissima eorũ corpora, cũ magno honore recondentes, techas ipsorũ ex electro, cui nulla fortitudo pręualet elementorum, construximus, & crucẽ ex auro purissimo, & gemmis preciosissimis per singulas eorũ thecas posuimus, & clauis aureis confiximus. Non esset opus sanè vti aliqua pro huiusmodi edicto defensione, nisi aduersariorum præcipuus mos esset, scripta omnia in dubium reuocare: tamen ad obstruenda illorum ora, habemus Hadrianum I. Rom. Pontificẽ; qui hoc edictum probarat ante annos ab hinc octingentos circiter. Præterea quoq; trecentũ illos & quinquaginta venerabiles patres septimę synodi action. 2. Eiusdẽ etiã narrationis seriem habet Metaphr. in vita Siluestri secunda Ianuarij, sed & Niceph. lib. 7. cap. 33. cum narrasset hanc de Apostolis visionem Constantini, sic ait: Vbi verò sacras quoque illorum effigies requisiuit, & Hierarca Siluester eas illi exhibuit; tum re certius cognita, eos ipsos esse, quos vidisset confirmauit. Itaq; pro purpura saccum sumit, & diebus septem ieiunio, & orationi vacat. Subscribit eidem historiæ & Zonaras in ipso hoc Constantino: vnde certo certior hęc res ab omnibus censenda est.

Idẽ igitur Constãtinus cum visione signi crucis, & Dei consilio didicisset vincere hostem, & re vera vicisset, nempe Maxentium tyrannum; atq; ob eã victoriam Romæ, vt triumphans exciperetur, minime elatus pietatem sectauit, vt apud Nicepho. eodem lib. 7. cap. 30. Constantinus, inquit, veram erga Deum pietatẽ à natura sibi quodãmodo insitam habẽs, nequaquam à plausu

tali commotus, vt qui à Deo secundum rerum suarum successum, prouenisse sciret, statim crucis signum in sublimi loco statui iussit: nec mora vlla interposita est, & statua ad formam similitudinemque eius, ex ære fabrefacta est, quæ dextera manu ex eadem materia crucis signum elaboratum teneret: eam statuam crucem item, magnifico, lætoque habitu tenentem, Romæ in loco maximè celebri, firmis innixam fundamentis, collocari præcepit cum huiusmodi latina inscriptione: Hoc salutifero signo, & vero fortitudinis documento vrbem vestram iugo tyranni solutam liberaui, Senatumque, & Populum Rom. antiquo splendori, & amplitudini restitui.

Omittimus interim, quòd exercitum semper præcederet crucis vexillum, quòd latores vexilli huiusmodi illæsi peruaderent, vt est apud Niceph. eodem lib. cap. 37. nam ea postea referemus quando ex Eusebio Cæsariensi, vel ex Sozomene tractabimus, vel etiam ex Cassiodoro, prout illorum sæcula, de quibus scribemus, occasionem exhibuerint: sed illud non videtur omittendum, quod habet Niceph. eo. lib. 7. cap. 49. Constantinopoli in foro, quod nunc quoque Constantini dicitur, Porphyreticam maximam illam columnam Roma aduectam statuit, in qua statuam suam ex ære factam, collocauit, quæ dextra manu ingens aureum malum continet, atque ipsi malo veneranda crux ab eo infixa, cum tali inscriptione: Tibi Christe Deus vrbem hanc cõmendo, Quam vsque ad sua tempora Nicephorus perdurasse profitetur, vt & Zonaras in ipso Constantino.

Prosequamur alias res gestas eiusdem Constantini insigniores, circa imaginum sanctorum vsum, eodem enim lib. 7. cap. 50. idem Niceph. agens de loco, qui Constantinopoli Michaelium dicitur, scribit his verbis: Memoriæ namque proditum est, Argonautas græcorum, cum ad eum quoque locum peruenissent, prædari atque diripere regionem eam cœpisse, & ab Amyco, qui ibi rerum tum potiebatur in fugam versos palantes, in quendam nemorosum & incultum propter densitatem arborum locum profugisse, ibique eis latitantibus virtutem cælitus aduenisse, viri specie, alas veluti aquilæ in humeris habentis, victoriamq; aduersus Amycum oraculo denunciasse: Illos porrò id secutos cum illo conflixisse, victoriam reportasse, ipsum vnà cum copijs suis concidisse; atq; vt gratiã visioni ei referrent, Fanum eos & statuã, ea quę eis apparuerat forma in loco eo excitasse, nomenq; regioni Sosthenium indidisse, quòd scilicet robore ibi accepto, salui euasissét; Eã statuã laudatissimus princeps Constantinus, cũ in eam oram necessaria de causa diuertens vidisset, familiaribus comitibusq; suis rem talem exposuit, regionẽq; eam cum stupore admiratus ibi mansit; somni porrò capiendi tẽpore assistẽs illi visio statuæ eius similitudine; Ego, inquit, sic sum Michael Archidux domini Sabaot virtutum, Christianorum fidei tutor, qui tibi contra impios tyrannos belligeranti fideli & germano illius ministro, auxiliaria arma contuli. Itaq; à somno excitatus regionẽ eam pulcherrimè excoluit, & ara Imperiali, magnificaq; manu, & liberalitate in parte orientali constructa, celeberrimum id templum

ciuibus simul & aduenis reddidit: maximè tamen sacram eam ædem apparitionibus suis illustrauit Archangelus: nullus enim graui quopiam casu, aut ineluctabili periculo, aut ęgritudine incognita, morbo denique incurabili circumuentus, qui ibi Deum orans implorauerit; non facile opem, & auxilium inuenit: & certo satis creditur diuum Michaelem Archangelum apparere ibi solitum, salutiferum eum efficere locum; cuius rei gratia ab antiquis etiam Micaelium est vocatus: sed enim quod antiquitus eo loco Probiano accidisse, qui medicus in imperatoria cohorte militauit, audiui dicam: Graui is correptus erat morbo ex pedibus admodum laborans, iuncturis, conexionibusq; eorum longo tempore distortis: ceterum ægritudine tali visione diuina, in eo templo prorsus est liberatus. Hic porrò quia è gręca superstitione imbutus ad Christianam pietatem transierat; alia quidem religionis nostræ quodammodo credibilia, atque probabilia esse dicebat, crucem autem diuinam salutis causam esse omnino non admittebat, atque in hac illi sententia periculose satis perseueranti Archangeli visio assistens crucis signum, quod in sacro ecclesiæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit, disertisque verbis ostendit; ex quo tempore Christus sit crucifixus, nullá esse rem, quæ opitulari generi humano priuatim & publicè, finemque debitum & effectum consequi absque augusti huius ligni virtute possit; neque apud Angelos, neque apud pios, sanctosque quicunque veri in Deum amoris testimonium obtinerent; qua persuasione saniorem ille mentem recepit. Sed & lib. 8. cap. 4. cum deuicto Licinio Constantinus exornandæ ciuitati Bizantinæ toto animo incumberet: Circum equestrē, inquit, porticus proiecta aquęductus, fontes, statuas, imagines, & quęcunque essent præcipuè artis opera fieri, eoque comportari, vt splendida, ornataque redderet omnia curans: ad hęc templa Deo, Apostolis, & martyribus, & maximam illam porphyretici marmoris columnam constituens, in qua statuam quoque suam collocauit in polo, seu vertice mundi crucem infixam manu tenentem.

Addenda illa quoque hic sunt, de quibus idem Nicephorus lib. 8. cap. 32. Verum enimuerò, inquit, Constantinus, cum vbique terrarum in illustribus vrbibus delubra, tum maxime in cognomine sibi ciuitate, ea extruxit; quam statuis, & alijs admirandis operibus exornauit, sicuti in fine proximi exposuimus tomi. Quod verò re ipsa sanctæ crucis vim, & efficaciam expertus fuerat summopere eam semper venerabatur, atque admirabatur, ac post Helenæ reditum, tres immensa magnitudine cruces, fabrefieri fecit ad exemplum earum, quas ter in cælo viderat. Primum Romæ contra Maxentium depugnans; secundo cum commisso cum Bizantijs pręlio trophęum de eis statuit: tertio autem cum Istro ponte iuncto Scythas vltra id flumen subegit. Ad imitationem igitur triplicis istius visionis tres ex aere fieri curauit cruces, eisque sacra hęc imposuit nomina, ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΙΚΑΙ. Iesus Christus vincit: ex his illa cui nomen Iesus inditū, auro per omnes partes diffuso ornata, collocata est super fornicem, seu arcum triumphalem in foro,

 vt ob-

vt obſcuriore ſignificatione ardorem pietatis ipſius indicaret; potentia namque roboris eius græcam ſuperſtitionem debellauit, alteram verò venerandã, ſacramque crucem Chriſti nomen præferentem, in Porphyretica Romana ſtatuit columna, in loco, qui φιλαδέλφιον hoc eſt fraternus amor dicitur: Tertiam, quam Conſtantinus quidem νίκη, ideſt victoriam vocauit, Heraclius autem ἀνίκητον, ad forum panarium, ad quam multæ etiam ſupra opinionem hominum virtutes ſunt editæ; atque imprimis ſi qui rigore inflammationis vexarentur, & oculorum doloribus, & ſuffuſionibus premerentur ſanati ſunt; de qua ſanctum quoddam, quod admodum in admiratione fuit exponam. Nec verò quiſque narranti mihi fidem non habeat; nihil enim tam præter opinionem, & præter fidem eſt, quod Deus non perficiat, neque etiam quicquam, quod Deus velit impoſsibile eſt. Dicitur namque & vere dicitur, cum ad eam Angelus Domini ter quotannis per altiſsimũ intempeſtæ noctis ſilentium, perinde atque emicans quoddam cælitus fulgur, cum ſplendore inſuſtentabili venit, crucem eum circumire ſuffitum facientem, ſuauique voce, quaſi cuiuſdam tenuis indicis præſentium, ſuam illis, qui puritate vitæ à vitijs abhorrentes talia & videre, & audire idonei ſunt, inſinuare, atque vbi cantu ineffabili diuinum carmen ter ſancti hymni pſallens concinuerit, rurſus illum veluti ſtellam magnificè emicantem ad munia redire ſua. Hanc ſanè venerandam Domini crucem, longo poſt tempore decimum octauum annum Mauritio imperante; quod immẽſo terræmotu corruerat, ferreis quibuſdam operibus Heraclius firmauit, & in baſi eius huiuſmodi incidit inſcriptionem; Opus Deo acceptum Imperatoris magni, Heraclius firmauit: quæ inſcriptio ad mea, vſque tempora durauit. Hæc de tribus crucibus à Conſtantino conſtructis.

Iſta autem omnia ſub breuitate tranſcurrimus, at nonnulla alia inferius ex Euſebio, Socrate, Sozomene, ac Caſsiodoro narraturi ſumus, quando de eorum ſcriptis agendum fuerit, vnum interim nullatenus eſt hoc loco omittẽdum, quod ad ipſius Conſtantini pietatem pertinere videtur; nam qua charitate afficeretur erga populos totius orbis indicat ab illo frequentata oratio, cuius verba recenſuit Euſebius in vita huius Conſtantini lib. 2. cap. 54. videlicet: Te iam Deum opt. Max. oro, obteſtorque ſis in orientis incolis clemens, & propitius, & omnibus prouincialibus diuturna calamitate contritis, per me famulum tuum curationem adhibeas; atque iſta non ſine cauſa, ò omnium Domine, & ſancte Deus abs te poſtulo, tuo enim impulſu res ſalutares & aggreſſus ſum, & confeci, tuoque vexillo vbique hoſtibus oppoſito exercitum ab illis triumphantem duxi.

Quam pietatem erga imagines Deo fuiſſe pergratam indicant miracula poſt illius obitum ad ſepulchrum eius patrata, de quibus Nicephor. eodem lib. 8. cap. 55. Magna enim, inquit, gloria poſtea bonorum conciliator Deus, virum eum veluti fidelem miniſtrum, accumulauit ſanationum, & miraculorum gratia vrnæ, & ſtatuæ ipſius, quæ in porphyretici marmoris co-

lumna

lumna posita est immissa, vt deinceps nulla ægritudo contrectatis eis non cederet, & fides verbi illius Christi adimpleretur, dicentis; Ego glorificantes me glorificabo.

Quid ad hæc, Iconomachi? gloriam refert sanctis suis Christus, vel ad ipsas statuas; vos ergo sanctos Christi inhonoratis, videtisnè Christi hanc esse gratiam, vt vel ad ipsas sanctorum vrnas, & statuas sanationes fiant? Sed hæc vos, vel non legitis, vel conniuetis, vel Dei mirabilium apertissimè contemptores estis. Reliqua ex Volaterrano, si quis plura velit.

De sancta Helena Constantini matre. Cap. VI.

Helena crucis sanctæ inuentrix; a qua miracula prodeunt: eius quoque festiuitas instituitur; Ex Eusebio Papa, Paulino, Ruffino, Eutropio, Nicephoro.

HELENAM Constantini huius matrem, non est fas præterire quæ crucem ipsam plus ceteris coluisse visa est. Videamus igitur primum, quid de eius inuentione crucis scripserit Eusebius primus Rom. Pont. illius sincronon in epistola tertia sub finem: Crucis, inquit, Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Rom. Ecclesiæ tenētibus quinto nonas Maij ab Helena inuenta est in predicto calendarum die inuētionis festum vobis solemniter celebrare mandamus.

Paulinus quoque Nolanus integram huius rei scribit historiam: sed congruentius verba ipsius tunc referemus, quando de ipsius scriptis inferius agēdum fuerit, sicut etiā iure omittimus hoc loco, quæ scripsit Ruffinus ad Eusebij hist. lib. 10. cap. 7. & 8. Eutropij autem verba, quę habet in Flauio Constantino lubet hic recensere: Cum etenim prænarrasset Helenam peregrinantem Hierosolymam effodi iussisse locum ad inquirendam crucem, sic addit: Exin locum purgari præcipiente apparuerunt tres cruces, & claui simul, & titulus litteris græcis, & latinis conscriptus Iesus Nazarenus Rex Iudæorum; dicitur autē, quia etiā mortuus crucis tactu surrexit. [& infra] Saluatoris verò crucis partem quidem aliquam distribuit, quam Constantinus suscipiens, & credēs saluari ciuitatem, vbi hęc particula seruatur, in sua statua (sicut fertur) in foro Constantini super columnam porphyreticam deuotè condidit; reliquam partem in argentea thèca clausam Macario sacerdoti ciuitatis reliquit, & vndique congregans artifices maximas illic ornatasque ecclesias ædificauit.

Nicephori quoque verba hoc loco referenda ducimus, quæ habet libro octauo, cap. 29. Helena, inquit, plurimi faciebat, vt crucis lignum, & viuificum Christi munimentum inueniret, & quantumuis difficulter; attamen ea tandem inuenit, vt quidem nonnulli dixere Iudæo homine ex paterna quadam adnotatione regionem indicante: re vera autem, vt quidem

puto, Deo signis quibusdam & visionibus nocturnis ostendente: cum enim Deo visum esset res diuinas & occultas in lucem proferre, minimè opus fuit humanis indicijs. Enimuerò Imperatoris iussu contaminato, illo templo diruto, aggereque exportato, ex eo loco sacrum illud resurrectionis antrum extitit, & tres sparsim disiectę cruces, & tabula præterea alba inuenta, in qua diuersis litteris Pilatus regem Iudæorum scripserat: sequunturq; ibi miracula ad discernendam eam, quæ fuit Christi à reliquis crucibus.

De SS. Siluestro, & Damaso Romanis Pontificibus. Cap. VII.

Siluester apud se habebat Christi ac Sanctorum imagines: ex Damaso, & Metaphraste. Damasus quoque Christi ac Sanctorum imagines, & crucis vsum probat suis scriptis.

PLERAQVE omnia, quę de Constantino scripsimus, ad Siluestrum quoque pertinere videntur, quòd ab ipso fidei præcepta perdidicerit: sed præcipuè elucet in Siluestro, quod (vt iam in Constantino demonstrauimus) Apostolorum effigies penès se perpetuò asseruabat: cuius rei in testimoniū etiam Metaphrastem hic subijciendum ducimus. Cum enim secunda Ianuarij pręnarrasset Constantinum iussisse accersiri ad se Siluestrum, sic addit: Postquam autem inuentus est Siluester ab ijs, qui missi fuerant, & iam esset adductus, eum vt libenter vidit, & ei iuit obuiam, & eum est complexus: deinde: Adiuro te, inquit, per Crucifixum, quem tu colis, vt dicas mihi, an aliqui apud vos dij colantur nomine Petrus & Paulus. Ille autem contra respōdit: Vnus à nobis Deus cognoscitur, ò Imperator, qui creauit cælum, & terram, & omnia quę sunt in eis: quos autem ipsæ nominasti, non dij, sed Dei sunt ministri, qui vbique Christi nomen annuntiauerunt, & postremò pro illo sunt mortui; vt qui ambos interemerit Nero propter salutarem prædicationem. Propter hæc lætitia affectus Imperator: Rogo te, inquit episcope Siluester, horum Christi discipulorum ostende mihi effigies, si habeas, vt sciam an ij reuera sint illi, qui noctu mihi apparuerunt; ille autem statim iussit Diacono, vt summorū Apostolorū afferret imagines, & eas ostenderet Imperatori: cum autem in eas allatas oculos iniecisset Imperator hos esse exclamauit, & non alios, qui ad eum in somnis accesserunt. Hoc somnium atque has Apostolorum imagines à Siluestro Constantinum didicisse retulit etiam Hadrianus I. Papa in epistola ad Constantinum, & Irenem: Crucis autem vsum, atque virtutem, quo doctore Constantinus didicit, nisi Siluestro? Præterea Damasus in Pōtificali suo de hoc ipso Siluestro loquens meminit, quòd apud eum seruabatur Saluatoris sedentis imago, ac duodecim Apostolorum imagines, quòd

Angelo-

Angelorum quatuor imagines, Imago agni, & Io. Baptistæ, cum subscriptione, Ecce Agnus Dei. Sed videamus ipsa Damasi verba in hoc Siluestro; Siluestri temporibus, inquit, fecit Constantinus Augustus basilicas istas, quas & ornauit, Basilicam Constantinianam, vbi posuit dona ista, fastigium argenteum habens in fronte Saluatorem sedentem in sella quinque pedum pensantem libras centum & viginti, & duodecim Apostolos habentes singuli quinos pedes pensantes libras nonaginta, cum coronis ex argento purissimo. Itẽ à tergo respicientem in absíde Saluatorẽ sedentem in throno in pedibus quinque ex argento purissimo pensantem libras centum quadraginta, & Angelos quatuor ex argento in quinis pedibus, qui pensant singuli libras centũ quinq; cum gemmis Alabandenis [& infra] agens de fonte vbi baptizatus fuerat Constantinus ait: Ad dexteram agni Saluatorem fecit ex argento purissimo in pedibus quinque pensantem libras centum septuaginta: In læua agni beatũ Ioannem Baptistam ex argento in pedibus quinque tenẽtem titulum scriptũ, qui hoc habet, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi, pensantem libras centum [& infra] super corpus beati Petri super os, quo conclusit illud fecit crucem auream purissimam pensantem libras cẽtum quinquaginta [& mox] Fecit cãdelabra ex auricalco in pedibus decem, numero quatuor argento cõclusa, cum sigillis argenteis, vnde actus Apostolorum cernebãtur, pensantia singula libras ccc. [& mox] Eodem tempore fecit Constantinus Augustus basilicam in palatio Sessoriano, vbi de ligno sanctæ crucis posuit, & in auro, & gemmis conclusit. Itaq; insignes hos duos testes habemus contra Ichonomachos, Siluestrũ, & Damasum: adferant illi alios, si quos habent insigniores.

De Gregorio magno Armeno. Cap. VIII.

Gregorius Armenus crucem figit adorandam, teste Metaphraste, Euthymio, Nicephoro, ac miraculis.

GREGORIVS Armenus magnis miraculis testatam fecit crucis venerationem, hoc ipso Constantini tempore. Cum enim rex Tiridates persequeretur & hunc Gregorium, & Christi virgines, Deo vltore in porcinam formam transformatus fuerat, vsque adeo, vt familiares sui mutuo etiã morsibus sæuirent: Gregorius verò, vt ab hac ira Dei illos liberos faceret, iussit construi templum, & sanctarum virginum Ripsimæ, & Gaianæ corpora capsis tegi. videamus reliqua ex Metaphr. trigesima Septembris: Iam autem, inquit, omnia perfectum acceperant ornatum ædificationis: itaque accẽsis lampadibus, & cereis, transferunt capsas martyrum, & earum vnamquamque proprius accipit locus; & diuinus Gregorius signum Dominicę passionis venerandam Christi crucem statuit in vnaquaque earum. Non hęc autem solum sepulchra fuere ædificata; sed etiam templum ea magnitudine, quod catholicam ecclesiam,

vel

vel solus nominabat aspectus; & circa id altum ædificarunt parietem, vt passim ad ipsum non pateret aditus. Martyr igitur crucem hic quoque statuit,& iubet multitudinem,quæ illic assiduè versabatur, & conuentitabat, prompto, & alacri animi studio Deo cultum offerre per adoratione crucis, & hoc pietatis officio turpis illa suilla forma miraculo, & regi, & suis immutata est, totaque regio conuersa. Hanc adorationem crucis à Gregorio fuisse propositam, vt hic habet Metaphrastes, scripsit & Euthym. parte 2. tit. 20. circa med. his verbis: Gregorius magnę pręsul Armenię ante omnes iussit cruces ligneas quibusdam in locis à se collocatas adorari, ad easque tanquam ad sacra profugia concurri: idque cum nondum esset Pontifex declaratus, easque nec ablutione, nec clauo, nec sanguine expiasset. refert Sanderus aduersus Armeniorum hæreses.

Audiamus & Nicephorum de hoc eodem. lib. etenim 8. cap. 35. sic habet: Eisdem fere tẽporibus Armenios itidem Christianam religionẽ complexos esse audiui: cum enim Gregorius ille, qui miraculis edendis clarus fuit, multa à Tiridate propter Christum passus, & post multas variasq; malorum species ad quatuordecim annos foueæ cœnosæ, & caliginosæ inclusus esset, Tiridates ipse eius gentis princeps, cum domo sua tota, & cum optimatibus diuinæ iræ vindictam est expertus; ad vitam enim simul & formam porcorũ redacti, se ipsos deuorabant: sed enim ex fouea illa extractus diuus Gregorius vno signo crucis omnibus Christum colere persuasit, & suilla forma, ac vita liberatos institutum nostrum complecti coegit, delubra eis construxit, sacra arcani & mystici sacrificij celebrauit, & nouis miraculis incolas dæmones ex ea regione exturbauit. Sunt qui Gregorium vnà cum Tiridate ad Imperatorem magnum Constantinum venisse tradunt, eumque tam miranda, & inopinata audientem, magnopere lætatum esse, & Gregorium ipsum totius eius regionis ordinatum eò misisse.

De Concilio Elibertano. Cap. IX.

Elibertano concilio legitimus sacrarum imaginum vsus probatur.

CONCILIVM Elibertanum Hispaniæ episcoporũ vndeuiginti in suam detorquere sententiam solent Iconomachi, verborum vim deglutientes, & sapientię verba nolẽtes intelligere, ne benè agãt: sed nos pro ecclesia catholica legitimũ picturarum vsum ex illo cõcilio cõprobari posse euidentissimè demõstrabimus; vigebat enim plurimum idololatria illis temporibus. Quare cum illud concilium fuisset coactũ, nulli rei æquè studuerunt patres illi, atque idololatrię gentiliũ euertendæ: immo ad hanc rem constitutio prima promulgata est, & quatuor priora capitula de ea tractant, & quam frequentissimè de gentilibus agitur, & eorum idolis, vt cap. 40. 41. 59. 60. Hinc igitur illud acciderat, vt nõ liceret

ceret tam aperta fronte gentes coarguere idololatriæ, quãdo retundebãt (quã-
quam falso) idem aduersus Christianos, quòd picturas in ecclesijs haberent:
& quoniam eo loci sępe fit mentio de Christianis idololatriam committenti-
bus, iure aperto constat potuisse multos huiusmodi labis suspicionem incur-
rere, quod qui Deo, & sanctis tamquã prototypis debebatur cultus, hunc soli
picturæ, & nudæ materiæ exhiberent, quod sanè est idololatrare: propterea ad
diluendam hanc sinistram à mentibus calumniosis opinionem, legem illam,
quę habetur illo concilo cap. 36. promulgauerant his verbis: Placuit picturas
in ecclesia esse non debere, ne quod colitur, aut adoratur in parietibus depin-
gatur. Si quis igitur diligenter contempletur verba hęc, non absolutè prohi-
bent picturas in ecclesijs, sed tum demum quando cultus exhibetur parieti:
alioqui sufficiebat prohibere picturas; verum quia addidit, ne quod colitur, &
adoratur in parietibus depingatur, indicat ideo non esse pingendum aliquid,
quia colitur in pariete; ergò si alio respectu colatur, idest ob prototypum, &
non ex pariete, licebit pingere; vnde nihil aliud cõtinet hoc concilium, quàm
illud vt non fiant picturæ, cum in eis paries, aut materia colitur: concedit igi-
tur fieri si à materia cultus abstrahatur, & referatur in exẽplarũ. Sanè si hęreti-
cus ille Balthassar Hiemarius, qui Viennæ cõbustus est anno Dñi 1528. per-
tinax nimiũ fretus nudis verbis huius cõcilij piũ studiũ adhibuisset in eliciẽda
cõcilij mẽte, nõ adhæsisset procaciter proprię sentẽtiæ, & cũ anima etiã corpus
reseruasset. Vidẽda bibliotheca patris Sixti Dñicani, tom. 2. lib. 5. ad not. 247.
Huic rei alludit, quod narrat Athanasius. s. cum gentes Christianis idololatriã
exprobrarent ob crucis adorationem, ad euitandam huiusmodi calumniã stu-
debant Christiani ligneas cruces ita conficere vt facile diuidi possent, vt diui-
sione sublato signo, ac forma possent lignum contemptui habere absque irre-
uerentiæ metu, indicantes non rem, aut materiam se reuereri, sed signum; at-
que ideo oportuit patres concilij Elibertani firmare in mentibus hominum
hanc sententiam, vt parieti nullus omnino cultus exhiberetur, sed prototypo:
ideoque illa constitutio promulgata est aduersus eos, qui gentilizarent, non
autem vt pijs Christianis aliquid circa picturarum vsum inhiberet, & vt sua-
deret gentilibus odio esse Christianis omnem idololatriam, non autem (vt illi
sentiebant) in picturis Christianos idololatriam committere.

De sancto Athanasio. Cap. X.

*Athanasius crucis vsum probauit: è crucifixi imagine fluit sanguis, miracu-
la fiunt; festiuitas instituta: Ex ipsius Athanasij scriptis, ex septima synodo, ex
Louanij, & Traiecti populis.*

THANASIVM cuius iam meminimus, æquum est, vt profe-
ramus, ex illo que sententias exhibeamus: de eo sic narrat con-
cilium Coloniense, cùm de imaginibus agit. Nec crucis mate-
riam nos adoramus, sed quod typo, figuraq; exprimitur: Atque
hinc

hinc nimirum factum est, quemadmodum Athanasius ille Alexandrinus episcopus testatur, vt olim fideles cruces quidem conformes cruci Christi facerent: sacrę autem lanceæ, vel arundini, vel spongiæ conformia non fabricarēt, ea scilicet ratione, vt si quis infidelium eos accusare pergeret, quòd lignum adorarent, facilè possent crucis figuram ex duobus lignis compositam separare, & sic formam crucis destruentes (quasi inanem hanc ligni materiam reputando) eidem infideli persuadere, quòd non lignum colerent, sed crucis figuram: de lancea autem, & arundine, & spongia hoc facere & ostendere non possent; Est autem & aliud longe insignius pro imaginibus tuendis encomium ab eodem Athanasio scriptum proprio ad eam rem libello, cuius hęc est inscriptio: Libellus Athanasij episcopi Alexandrinæ vrbis de passione imaginis domini nostri Iesu Christi, qualiter crucifixa est, &c. suo etenim tempore (vt ille exorditur) quę hic sequuntur contigerant. Capite igitur primo: Est quædam, inquit, ciuitas Syria inter terminos Tyri, & Sidonis, posita Berytus vocata, Antiochię olim subdita; in hac vrbe innumerabilium multitudo erat hebræorum, cum eo tempore ciuitas illa Metropolitanam obtineret dignitatem; accidit autem vt iuxta synagogam hebræorum, quę magna valde habebatur, quidam Christicola à quodam suscepisset cellulam, censumque ei ex ea redderet, in qua dum ingressus esset ad habitandum, Iconam domini nostri Iesu Christi, quam apud se habebat, fixit in pariete contra lectuli sui faciem, quę etiam cōtinebat in se integram Domini staturā; euoluto denique non paruo temporis spatio, iam prælibatus Deicola perquirere studuit in alio loco eiusdem vrbis magis spatiosam domum ad habitandum, quam cum reperisset tollens cuncta, quæ ad se pertinere videbantur, egressus est de cellula: Domini autem prouidentia id agente Iesu Christi domini nostri Iconam ibi neglectam reliquit. Nec autem Domini occulto peractum est cōsilio; qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, vt ostenderet cunctis se colentibus suorum miraculorum virtutem ad increpationem impiorum, firmamentum verò suorum fidelium. Factum est autem post hæc, vt hebræus quidam eandem cellulam susciperet ad habitandum, quam ingressus cum suis omnibus cœpit habitare, in ea minimè contemplatus locum illum, qui Dominicam Iconam apud se retinebat absconditam. Die verò quodam idem hebræus de suis contubernalibus inuitauit vnum ad prandium: epulantibus illis eleuauit hebræus, qui inuitatus fuerat, oculos, & vidit in interiori loco illius cellulæ Iconam Dominicam parieti connexam: tunc vehementi furore exardescēns cœpit fremere dentibus aduersus eum, qui ipsum conuocauerat, dicens: Tu hebræus cum sis, quomodo apud te Iesu illius Nazareni Iconam habes repositam? conuitia quoque, & opprobria tanta aduersus Dominum Saluatorem emisit, quanta nec aures fidelium sufferre possunt, nec nos scriptis tradere præsumimus, ob iniuriam nostri Redemptoris: Iudæus verò, qui illum maleuolum conuocauerat ad prandium, satisfacere illi cupiens sacramentis terribilibus profitebatur, se num-

se numquam illam,quam præmonstrabat vidis se Iconam:ad hæc,qui inuitatus fuerat siluit.Finito autem conuiuio abscessit, & abijt ad summos sacerdotes,& principes, & dixit eis. Notum vobis sit quoniam hebræus ille talis Iesu Nazareni Iconam apud se retinet clanculò. Admonitis igitur de ea re summis sacerdotibus,atque extra synagogam eiecto, penes quem ipsa imago fuerat reperta, sic habet, cap.2. Deponentes autem Domini nostri Iconam in terra,dixerunt ad inuicem;Quoniam aures nostras tetigit non exigua opinio, quòd Iesum Nazarenum patres nostri diuersis modis illuserunt, ita & nos huic faciamus,tunc cęperunt spuere in faciem imaginis Domini saluatoris nostri,& percutiebant eam alapis;inde dicentes: Quanta Iesu Galilęo nostri genitores fecerūt,eadem,& nos huic eius imagini faciamus; innumerabilibus itaque illusionibus dominicam illuserunt Iconam; iterum dicunt: In eius passione scriptum esse agnoscimus, quòd eius pedes, & manus in cruce confixi sunt,nos verò quāuis moderniores tempore, nil prætermittentes addamus, & hæc: Tunc crucifigentes Iconam dominicam,clauos acutissimos adhibuerunt in manibus,& pedibus ipsius imaginis. Post hæc permoti magis ac magis fellis amaritudine, dicunt inter se;audiuimus,quòd patres nostri Iesu Galilęo acetum & fel in potum cum spongia præbuerunt,hoc & huic faciamus, quod & sic fecerunt, apponentes ad os sanctæ Iconæ nostri redemptoris acetum cum felle mixtum. Nec sic itaq; cordis sui malitiam refrenantes,iterum dicunt: Didicimus quòd nostri maiores coronam contextam de spinis capiti illius crucifixi circumponebant,postmodum arundine percutiebant,insultantes ei,& nos igitur nihil postponentes id ipsum faciamus; cumque coronā spineam capiti illius circumposuissent, accipientes arundinem percutiebant caput imaginis illius,qui caput est omnium sanctorum; ad extremum verò cū insaniam suæ mentis tolerare non possent dixerunt; sicut veraciter didicimus, patres nostri latus Iesu lancea aperuerunt; nos verò, ne aliquid minus fecisse videamur,& hoc ipsum adijciamus; Nullam ad hęc moram mediam fecerūt, & afferri lanceam iusserunt,& pręceperunt cuidam hebręo tollere eam, & valido ictu latus dextrum Iconæ illius transfodere; cumque tàm maximum facinus fuisset perpetratum,res mira,& vehemēter stupenda, nulloque umquam sęculo audita,ibi repente est effecta;nam ipsius vulneris locus aqua,& sanguine illinc cępit decurrere.

Postea orans ob hoc immane facinus ad Deum Christum Athanasius,commemorata Christi passione,sic addit:nunc autem in sancta imagine tua crucifigens Domine iterum,ad confusionem impiorum omnium infidelium,& ad comprobationem omnium in te credentium.

Cap. 3. narrantur miracula. Tacto etenim huiusmodi sanguine paralyticus, cæcique nonnulli, atq; alij plurimi variarum ægritudinum,morbo sanati sunt;quin & tota illa hebręorum multitudo populariter conuersa est,his verbis,inuocantes Christum, Gloria sit tibi Christe, quem patres nostri verum Deum, & verum hominem in cruce morti horribili afficere non metuerunt,

qui

qui nunc etiam à nobis iterum passus es, te in imagine tua cruci affigi.

Inde c.4. accitus homo ille cuius fuerat Icona, ad Metropolitanum, narrat hanc imaginem Nicodemi primùm fuisse, postea Gamalielis, Iacobi, Symeonis, deinde Zacchæi: ereptamque ab excidio Hierosolymitano.

Capite autem vj. quid egerit Metropolitanus, audiamus; Denique ampullas præcepit fieri vitreas in quibus posuit portiones singulas de sanguine, & aqua, quę de imagine Domini saluatoris nostri decurrerat, eaq; statim per Asiá, Africam, & Europam per suos nuncios dirigens; cuncta, quæ apud vrbē iam dictam suo tempore contigerant suis scriptis manifestissime vniuersis sanctæ Ecclesiæ filijs significauit: hoc insuper ab eis efflagitans, vt per annos singulos in mense Nouembri, qui apud Hebręos est nonus, apud nos vero mensis vndecimus, nono die ipsius mensis, idest quinto Idus Nouembris non minori re uerentia, quàm Natalis Domini, vel Pascha ista dies pręcipua obseruatione colatur. Quæ res tantum abest, vt obliuioni fuerit tradita, quin Molano teste ad Vsuardi Martyrologium Louanij, Traiecto, & in Ecclesia sancti Lamberti hac ipsa die in Martyrologijs fit huius crucifixionis commemoratio: verum ne ulla Caluinistis, cæterisq; Iconomachis tergiuersandi relinquatur occasio, & vt hic locus sudes in illorum oculis perpetuò habeatur, dignam fide historiam esse probamus, non vno atque altero teste sed trecentumquinquaginta patribus in septima synodo Nicææ constitutis, Hi actione 4. hác Athanasij historiam his verbis comprobant: Extat adhuc sermo sancti Athanasij de imagine Domini nostri Iesu Christi, & de miraculo in Beritho ciuitate prodito, cum imago cæsa est à perfidis Iudæis, & percusso latere sanctæ imaginis continuò exiuit sanguis, & aqua. vtinam hęc legerent hæretici, ac lecta perpenderēt, quo discerent contemptum omnem circa imagines aliunde nō proficisci, quā ex ardentissimo Iudaico odio in ipsum Christum, caput ac membra eius: quē illi quidem in vna hac imagine semel crucifixerūt, isti quotidie discindunt, cō culcant, comburunt infinitis in imaginibus; atque ideo videntur Iudęis longe deteriores: Aliud miraculum effusi sanguinis ex imagine à Iudæo confossa, vi dere licet infra sæculo 8. cap. 23.

De sancto Cyrillo Hierosolymitano patriarcha. Ca. XI.

Cyrillus Hierosolymitanus crucis figuram encomijs attollit, suis scriptis; ex Sozomene, Metaphraste, Nicephoro.

PROFERT Cyrillus Hierosolymitanus egregium de crucis signo testimonium simul & miraculum; sic enim ille habet in epistola quadam ad Constantium: Imperatori religiosissimo, & pietatis amantissimo Constantio Augusto Cyrillus Hierosolymorum Episcopus in Domino salutem, & cæt. post multa; Quo quidem tempore diuinæ pietatis amantissimus, & beatæ me mo-

moriȩ Constantinus pater tuus imperabat, salutare crucis signum Hierosolymis inuentum est, diuina gratia ei viro, qui pietatis erat studiosus, quique res ad pietatem spectantes diligenter exquirebat, occultam antea sanctorum locorum notitiam aperiente: Te autē imperante religiosissime domine propter tuam in Deum pietatem, cælestia etiam miracula sunt edita, ipsius inquā Domini, & saluatoris Iesu Christi vnigeniti filij Dei trophæum contra mortis victoriam erectū, beata scilicet illa crux lucis multæ splendoribus effulgens Hierosolymis apparuit. His enim sāctis diebus sanctæ Pētecostes Nonis Maij circa tertiam diei horam ingentis magnitudinis crux, quȩ tota ex luce constabat, super sanctissimum Golgothæ locum vsque ad sanctum montem oliuarum extensa in cælo apparuit non vni, aut duobus hominibus, sed ab vniuersa vrbis illius multitudine manifestissimè visa, neque vt aliquis putaret, repente apparens statim euanuit, sed pluribus horis super terram spectantium oculis, visa est splendoris fulgore solis radios vincens: nisi enim splendorem suum his, qui crucem illam aspiciebant, solis ipsius radijs efficaciorem præbuisset, solis splendore superata, & contecta fuisset. Quamobrem vniuersa Hierosolymorum multitudo, præ diuinæ illius visionis terrore ac lætitia, repentè ad sanctā Ecclesiam accurrit [& post pauca] Nos qui vrbem Hierosolymitanam incolimus, & miraculum valdè magnum oculis nostris vidimus, atque comprehēdimus, Deo ipsi vniuersorū regi, & vnigenito Dei filio, vt decebat, gratias egimus, atque agemus, quem adoramus, & adorabimus, assiduasque pro religioso imperio tuo in ijs sanctis locis preces ad illū ipsum mittimus, & mittemus. Docuit autē huiusmodi visiones cœlestes nō silentio prȩterire, sed pietati suȩ recēti adhuc eius rei memoria significare, vt ad fidei, quæ in te inest bona fundamenta earum rerum, quæ nuper ostensæ sunt, cognitionem adiungens, firmiorem in Dominum nostrum Iesum Christum fiduciam assumas, simulq; omni fortitudine cōsueta vndique roboratus, vt Deum ipsum adiutorem habens crucis trophȩum salutare, & omni gloria sublimius præferas: signum inquam illud, cuius figuram cælum ipsum hominibus ostendens maxime gloriosum esse docuit. Hanc integram Epistolam habet Metaph. 7. Maij; retulit ipsam historiam, & Sozomenus lib. 4. cap. 4. Nicephorus etiam hisce Cyrilli litteris meminit lib. 9. cap. 32.

Libet addere quæ habentur apud S. Augustinum inter eius Epistolas 206. quæ Cyrillo Hierosolymitano tribuūtur: ibi enim egregia sacrarum imaginū mentio fit: Beati enim Hieronymi imaginem in monte Sion seruatam, tum fuisse testatur, quin hæreticum quendam, qui eam gladio inuaserat scribit, & sanguine profluente confusum, & immobilem redditum à populo fuisse interemptum: quin etiam addit inter sanctimonialium Palestinæ claustra eiusdē beati simulachrum appingi, & coli consueuisse: dæmonem quoque magica arte ad corrumpendā sanctimonialem eò immissum, huiusmodi cōspecta imagine profugisse: Et quamquam censuris suis audeat Erasmus huiusmodi Cyrilli epistolam expungere: tamen probatur illa epistola, eamque tamquam Cyrilli

rilli passim imprimunt: ac Dionysius Chartusianus de quatuor nouissimis libro.cap. 39.52.53. tamquam Cyrilli Hierosolymitani eius meminit, & in libro de Iudit anim. cap. 10.29.35.

Ac præterea cum constet Augustinum rogasse per literas Cyrillum Hierosolymitanum vti ad se de Sancti Hieronymi miraculis quæ nosset destinaret, patet id epistola 205. sanè indubitabile quoque erit Cyrillum facile obsequutum, quod per epistolam præcipuè illam effecisse nemini dubium esse debet, cum ab his temporibus Constantij vsque ad Augustini tēpora peruenire sua senectute potuerit: quòd si nec Cyrilli esse quis contendat, alterius tamen auctoris non contemnendi, eiusdemque sæculi fatetur Marianus Victorius in cēsura noni voluminis operum diui Hieronymi, adstipulante diuo Antonino.

De Eusebio Cæsariensi Cap. XII.

Eusebius Cæsariensis legitimum sacrarum imaginum vsum, ac crucis signum, & Erectiones Ecclesiarum sub titulo crucis admittit suis scriptis; teste Ruffino, Alexandrinis Sacerdotibus, ac miraculis.

EVSEBIO Cæsariensi non fuerit incongruus hic locus: ex eo enim habuimus priore cēturia (qa sic ille locus exigebat Hemorrhoissæ, & Christi statuam in Paneade, & eius miracula, de quibus ille lib. 7. cap. 14. cui subscripserunt Sozomenus, Cassiodorus, Metaphrastes, Nicephorus, vt ibidem abunde probauimus: ex eodē Eusebio innumeri alij loci sunt, de signo crucis, de visione Constātini, de vexillo exercitui præmittendo; sed illud vnum prosequemur hic ad verbum: Deuicto enim Maxentio per hoc signum crucis, cum vrbem Romā illi statuas in triumphū erexisse narrasset, sic subijcit; statim denique vbi imagines sibi ob honorem triumphanti Senatus erexit, vexillum dominicæ crucis in dextra sua iubet depingi, & subter ascribi; Quia in hoc signo singulari, quod verè est virtutis insigne Vrbem Romam, Senatumque, & populum Romanum iugo tyrannicę dominationis ereptum, pristinæ libertati, nobilitatique restitui.

Sed ex eodem multa habemus in illis libris, quos scripsit de vita Constantini: lib. etenim 2. cap. 7. Nam in qua parte, inquit, istud Crucis vexillum visum fuit, hostes fugam capere, victores persequi; quarè intellecta Imperator si cubi partem aliquam sui exercitus languentem cernebat, ibi salutare illud vexillum, tamquam quoddam subsidium ad victoriam obtinendam, locari mandauit: cuius adiumētis extemplo parta est victoria; quippe dimicantium vires diuina quadam potentia fuere admodum confirmatę.

Deinde cap. 8. Quapropter suis, inquit, iussit satellitibus, qui & corporis robore erant, & virtute animi, & pietatis institutis in primis eximij, vt in solam vexilli illius gubernationem, omni cura ac studio incumberent, erant viri non paucio-

pauciores quinquaginta numero, quibus nihil aliud impositum erat negotij quàm vt vallarent vndique vexillum, præsidijs munirent; singulique ordine illud ipsum humeris gestarent. Atque ista quidem Imperator ipse longo post temporis interuallo interiecto, cum animo vacuo erat, nobis, qui hác historiã scribimus, exposuit, addens etiã rem dignam esse, quæ litteris ad posteriorum memoriam commendaretur. Viden, ò Hæretice, testem sensatum, & oculatũ, non alterius relatu id scribentem, quàm ex eo, cui res ipsa contigerat? Narrat præterea cap. 9. illos satellites, qui laborem ferendi hoc vexillum, metu, seu alia ratione deuitarãt, fuisse ab hostibus interemptos; at laborem istum subeũtes, miraculo fuisse seruatos; idq; se ab Imperatore ipso didicisse testatur Eusebius his verbis: Neque certè, inquit, hęc nostra est oratio, sed ipsius Imperatoris, qui præter alias res hanc etiam coram memorauit. sed & cap. 16. narrat Licinium hortatum esse milites suos, ne ex aduerso vexillo crucis irent, cauerentque ne fortuitò, aut per imprudentiam in illud oculos conijcerent, quòd vim eius experimento didicisset. lib. etiam 3. cap. 3. Quin etiam, inquit, in tabula depicta, quam in sublimi ante palatij vestibula suspenderat, se omnium oculis contemplandum proposuit, salutareque passionis insigne supra caput ipsius locatum, in pictura exprimendum: inimicam autem illam, & hostilem belluam, quæ ecclesiam Dei impiorum tyrannide oppugnasset, in altum demersam draconis specie, & figura describendam curauit; sacra enim oracula in Dei prophetarum libris, eum draconem, & tortuosum serpentem nuncupant, & propterea Imperator, quò occultum humani generis hostem diabolum, quem ipsius salutaris trophæi, capiti eius imminentis virtute ad extremum exitum prolapsum significauit, tum sub suis, tum suorum pedibus cõculcatum perspicue indicaret, draconem medio ventre transfixum, & in profundos maris fluctus precipitatum subtili & artificiosa pictura, sub omnium aspectu ad contemplandum subiecit; atque istæ quidem res in imagine scitè depictę varijs colorum flosculis significabantur, vnde permagna de Imperatoris acumine, & solertia me cœpit admiratio, quomodo diuino afflatu pulsus eadem ipsa figurauit, quæ vocibus prophetarum ita de ista bellua pronunciantur Deũ gladium ingentem, & terribilem contra draconem, & serpentem fugientem illaturum, & draconem in mare interfecturum. Istarum rerum igitur imagines Imperator formauit, voces illas prophetarum adumbratione quadam imitatus: hæc ille.

Sanè si hanc historiam fuisset contemplatus Baltassar Hiemarius, cum Viennæ combustus est, nõ hoc genus mortis fuisset expertus, nec ausus fuisset asserere Eusebium non probare vsum imaginum, sed de hoc paulò inferius; verùm ne forte calumniose obijciat aliquis Iconomachus simulachrorum cultorem fuisse Constantinum; lege apud Eusebium eundem in vita eius eodem libro 3. cap. 47. quo studio omnia simulachra gentium, & sacrificia euerterit, & ibidem cap. 48. lege, quo studio imagines sanctorum probarit. sunt hæc ipsa Eusebij verba. Videas etiam adhuc, licet apud fontes

in medio foro positos pastoris præclari symbola, illis, qui sacris litteris eruditi sunt, satis cognita: Danielem quoque cum leonibus in ære incisum, aurique laminis splendescentem. Tantus item, & tam diuinus amor Imperatoris animum complexus est, vt in ipso palatij introitu, in ædificio omnium excellentissimo, in medio tecti laqueari inaurato, in tabula maxima explicata salutaris passionis insigne, ex lapillis preciosis, cuiusque modi, auroque multo politè elaboratis confectum, figendum curauerit. Quid moror? idem Eusebius scribit luculentam orationem de Constantini laudibus, quæ vix quicquam aliud resonare videtur, quàm quod vexillo crucis hostes vicerit simul & dæmones, quòd ecclesias sub titulo sanctæ crucis dedicauerit. Quamobrem mirandum est, Iconomachos ausos fuisse affirmare, Eusebium hunc sacris imaginibus fuisse aduersarium, cum tamen miris encomijs attollat Constantinum hoc præcipuo nomine, quòd crucis signum, aliasque picturas effinxerit, draconis conculcationem, Danielis historiam inter Icones; scribitque se mirari in Constantino tantam solertiam, dicens illum hæc fecisse diuino afflatu; si diuino afflatu crucem veneratum dicit Constantinum, diuinoque afflatu premissas picturas effinxisse, quomodo reprobasse putandus est? Sed hic omnium hæreticorum mos est, vt apertissimos deuitent locos, quibus conuincuntur, confugiantque ad abstrusos, & obscuros: dicunt enim Iconomachi, & præcipuè prædictus Balthassar Hiemarus pertinacissimus vsque ad mortis supplicium, Eusebium hunc quadam in epistola ad Augustum damnasse imaginum vsum, his verbis: Quoniam de Christi imagine ad me scripsisti vt tibi mitterem, velim mihi significes, quam nam putes Christi imaginem, vtrum illam veram, & incommutabilem naturæ illius characteres ferentem, aut hanc, quam propter nos assumpsit seruilem formam pro nobis induens, sed sanè de diuina forma non arbitror etiã ipse ego te esse solicitam, cum fueris ab illo edocta. neminem patrem cognouisse præter filium, neque ipsum filium condigne quempiam cognouisse nisi qui illum genuit patrẽ. [& post] Sed omnino serui requiris imaginem formæ, & carnis, quam propter nos induit, sed & hanc gloria deitatis suę commixtam esse didicimus, & passam, mortuamque. [& post pauca] Quis igitur gloriæ eiusmodi, & dignitatis splendores lucentes, & fulgurantes effigiare mortuis, & inanimatis coloribus, & vmbratili pictura posset? cum neque diuini illius discipuli, in monte illum contemplari quiuerint, qui cadentes in faciem suam, non posse se eiusmodi spectaculum inspicere confessi sunt. Igitur si carnis illius figura tantam ab inhabitante in ea diuinitate accepit potentiam, quid oportet dicere nunc, cum mortalitatem exuit, & corruptionem abluens, formam serui in Domini & Dei gloriam transtulit? hactenus Eusebius. Ex cuius verbis nullum mihi videtur trahi posse argumentum pro Iconomachis, præsertim si reliqua eiusdem Eusebij scripta perpendantur: hic enim locus est floccipendendus; quandoquidem trecentum quinquaginta septimę synodi patres Nicææ ipsum damnarunt act. 6.

Debuis-

Debuissent igitur potius Iconomachi ex hoc Eusebij loco discere, quòd in vsu erant imagines Christi; in vsu erant picturæ, atque hæ quidem apud Eusebium, apud episcopum; Quid enim ab Eusebio Augusta petebat imagines, si apud Eusebium non erant? Iconomachis expedit hinc discere, Christi simulachra solo corporeorum oculorum intuitu non esse contemplanda: virtus enim in eis est, si in imaginū prospectu, ad prototypum mens ipsa dirigatur.

Eusebij historię addere hic libet Ruffini additamenta illa, quæ ad Eusebij ipsius tempora contexuit; libro enim vndecimo, cap. 29. de crucis signi virtute admodum insigniter loquitur, his verbis: Apud Alexandriam abrasis Serapis simulachris sub Iuliano, pro his crucis Dominicæ signū vnusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisque depinxerat: quod cum factum hi, qui ex paganis viderant, in recordationem rei magnæ ex traditione sibimet antiquitus commendatæ venisse perhibentur sacerdotes, inter litteras signum haberi. [& mox] Vnde accidit, vt magis hi, qui erant ex sacerdotibus vel ministris templorum, ad fidem conuerterentur.

De sancto Basilio magno. Cap. XIII.

Basilio probantur pictura, & crucis signum; ex eius scriptis, ex septima synodo, ex Hadriano I. Papa.

BASILII sanctitas præcipuæ eruditioni coniuncta sufficere videtur ob hominis auctoritatem ad persuadendum legitimum picturarum vsum. Hunc enim Basilium Cassiodorus histor. trip. libro septimo, cap. 36. totius orbis lumen appellat, & libro octauo, cap. primo, columnam veritatis. Audiamus igitur eum in homil. 47. de sancto Barlaam martyre ad finem: Exurgite, inquit, nunc mihi ò splendidi egregiorum factorum athleticorum pictores; Imperatoris mutilatam imaginem vestris artibus magnificate; coronatum athletam obscurius, à me depictum vestrę sapientię coloribus illustrate; ab eo fortium martyris factorum pictura, à vobis superatus, gaudeo tali vestræ fortitudinis victoria; hodie victus video manus ad igneam luctam exactius à vobis descriptum, video luctatorem in vestra imagine illustrius depictum; plorent dæmones etiam nunc, dum per fortia martyrum in nobis facta verberantur: ardens rursus ipsis manus etiam victrix ostenditur: inscribatur tabulæ, etiam certaminum præfectus Christus, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Insignis sanè locus, & probatus concilio Nicæno II. Extat & alius locus æquè insignis: nam homil. 49. de sanctis quadraginta martyribus sic habet; Age igitur commemorationem ipsis in medium productis, communem ab

ipsis vtilitatem præsentibus exhibeamus, demonstrantes omnibus velut in tabella picta virorum fortia facta: nam & res in bello fortiter gestas, tum eloquentes homines sæpenumero, tum pictores exprimunt. Illi sermone orantes, hi tabulis delineantes; & vtrique multos ad fortitudinem excitarunt: quę enim sermo historiæ per auditum exhibet, ea pictura tacens per imitationem ostendit. Sic sanè & nos apud præsentes virtutem virorum commemorabimus, & factis ipsorum velut ob oculos productis, generosiores, & voluntate ipsis coniunctiores ad imitationem commouebimus. En Iconomachi habemus hoc columen veritatis; non enim ita loquitur, vt liceat vobis calumniari aut tergiuersari: perspicui hi loci sunt, quibus nil valeatis respondere. Sed audiamus eum etiam de signo crucis: sic enim habet ille libro de Spiritu sancto cap. 27. Si enim aggrederemur non scripto proditas consuetudines, velut non magnam vim habentes reijcere, imprudentes etiam ipsis principalibus Euangelij partibus damnum inferremus, imò potius ipsam Euangelij prædicationem ad nudum nomen contraheremus, velut verbi gratia, vt eius, quod primum, ac communissimum est primam mentionem faciam, figura crucis signare eos, qui in nomen domini nostri Iesu Christi spem habent, quis scripto docuit? Crucis signum ecce communissimum est, absque scripto traditū; quid vobis contra hoc, si totus habet mundus, tota obseruat Ecclesia? quid vos pauci obsistitis? Sed & Hadrianus Primus Papa ex Basilij epistola ad Iulianum hęc verba recenset: Historias, inquit, imaginum illorum honoro, & palam adoro; hoc enim nobis, & à sanctis Apostolis non est prohibitum; sed in omnibus ecclesijs nostris eorum historias erigimus: & sanè tantorum virorum auctoritas vna sufficere videretur, quæ posset omnibus hanc suadere veritatem.

De sancto Gregorio Nissæ. Cap. XIIII.

Gregorius Nissę mire extollit legitimum sacrarum picturarum vsum; ex eius scriptis, septima synodo, ac vniuersa Amasiæ prouincia, ac populorum votis.

BASILIO consanguineus Nissænus Gregorius, eiusdem fuit cum illo sententię: nam, vt superiore sæculo docuimus, ille describit sācti Theodori martyris Ecclesiā in Amasia fuisse, vniuersam picturis ornatam, quibus agones eiusdem martyris repræsentabantur, totamque prouinciam ad eam ecclesiam, pietatis causa, formicarum more confluere; illamque Gregorij huius orationem probari docuimus Nicæna synodo secunda. Lectorem igitur reijcimus ad superiorem centuriam, qua de Theodoro martyre egimus, ne supervacaneè eadem hîc verba repetamus. Sed ex eadem Nicæna synodo pro hoc Gregorio aliud adfertur testimonium act. 4. Nam huius, inquit, extat pathetica oratio de pictura, in qua à patre Isaac immolabatur, in qua

in hunc

in hunc modum loquitur Gregorius: Vidi sæpius inscriptionis imaginem, & sine lachrymis transire non potui, cum tam efficaciter ob oculos poneret historiam, &c.

Sed nullo alio loco adeò apertè subindicat imaginum efficaciam, quàm in priore oratione de pauperibus amandis, in hæc verba: Iacêtes pauperes tamquam nullius pretij sint, ne despexeris: Considera quinam sint, & eorum cognosces dignitatem; Seruatoris Christi personam induerunt; propriam enim benignus ille personam eis largitus est, vt quemadmodum illi, qui aduersus vim inferentes, tamquam propugnaculum regias prætendunt imagines, quò pij principis effigie irruentium impetus frangatur & retardetur: sic ipsi eos, qui nulla mouentur commiseratione, quique pauperes odio prosequūtur per illam flectant, mitigent, & exorent. Efficaces igitur sunt imagines in commouendis inspectorum cordibus, dum in eis quis côtemplatur exemplati diuinitatem, aut quamlibet virtutis sublimitatem.

Crucis quoque figuram ære confectam, testatur Macrinam sororem suam in pectore pendentem tulisse, annulumque eodem signo ornatum; ita ille in epistola ad Olympium monachum, in qua Macrinæ vitam narrat.

De sancto Gregorio Nazianzeno. Cap. XV.

Gregorius Nazianzenus crucis efficaciam aduersus dæmones docet; tradit miracula ab ea prodire: probat & Angelorum picturas; ex eius scriptis.

Alivs etiam Gregorius Nazianzenus, in oratione prima in Iulianum, paucis verbis crucis vim totam demonstrat: Iulianus, inquit, dæmonum conspectu perculsus, crucem vetusque remedium confugit; valuit signaculum, cædunt dæmones, pelluntur timores: Vides miram vim crucis etiam in hoste crucis: latentes Iuliano Deus insinuauit frustra adniti se aduersus crucem, qua & ipse vellet, nollet vteretur metu perculsus, quasi propriæ salutis remedio. Idem quoque scribens ad Nemesium profitetur sese dæmonibus imperasse solo crucis signo. sic enim ait: Hoc ipsum mihi sæpe vsu venit, cum crucem ne in tabula quidem, sed in medio tantum aere descripsissem. Probat etiam Angelorum picturas in oratione in laudem Heronis philosophi ab exilio redeuntis circa princ. Angelis, inquit, cum corporeo modo informantur candida vestis, atque hilaris, & exporrecta facies tribui solet, ad designandam, ni fallor, naturæ illorum puritatem.

De sancto Ephræm. Cap. XVI.

Ephrem crucis figuræ encomia miris modis attollit: Christi imaginem ad Abagarum probat; ex eius scriptis.

BEATVS ille Ephræm Edessę diaconus, & Basilij familiaris prę clarum gloriosumque crucis encomium prædicat in sermone de sancta, & viuifica cruce: Nos Christiani, inquit, à gentilibus ac Iudęis declinemus postesq; nostros preciosa, ac viuifica cruce coronemus, dicentes cum Apostolo, Mihi absit, gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi; pingamus in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus viuificum signũ: armemur insuperabili hac Christianorum armatura. [& mox]: Hanc ò Christiane armaturam diebus singulis, & noctibus, horis atque momentis in omni loco circumferre non desinas, nihilque sine ipsa perficias, sed siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue transmittas flumina, hac te lorica circumtege; membraque tua omnia salutari signo exorna, atque circumsepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim signo conspecto aduersariæ potestates conterritæ, trementesque recedunt: crux ipsa Christi veraciter sanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucemque reuexit: hæc eliminauit errores, viamque monstrauit: hæc ab ortu solis, & occasu, à septemtrione, & meridie collegit gentes, atque in vnam ecclesiam, in vna fide, sub vno capite in charitate connexuit: hęc orthodoxorum inexpugnabilis murus est. econtra qui contemnunt hanc, perduntur, ab ecclesia separantur, malis subiiciuntur, in dęmonũ potestate deduntur, in tenebris ambulant, allucinantur, viam deserunt.

Idem quoque Ephræm, cum in suæ vitæ exitu testamentum conficeret de Abagari historia, ac eius cum Christo gestis ob missam imaginem veneranter meminit: quod quia priore sæculo exposuimus, superfluum videretur hic repetere. testamentum istud extat apud Pal. Cappad. cap. 28. Huc huc Caluinistæ audistis qui crucis figuram contemnit, ab ecclesia separatur, malis subijcitur, dęmonum potestati deditur, in tenebris ambulat: insignis sanè est hęc contra vestram hæresim sententia, & digna, quæ omni loco, omniumque cõspectui describatur.

De sancto Hilarione. Cap. XVII.

Hilarion crucis signo miranda facit; ex Hieronymo, Metaphr. Dalmatis populis.

HILARIONEM etiam monachum, opportunum fuerit hoc loco attexere; qui crucis signo admiranda patrauit. De illo enim sanctissimus doctor Hieronymus illi sæculo proximus, in vita eius dæmonum vexationes & ludibria narrans, sic ait: Prouolutus genibus Christi crucem signauit in fronte, talique armatus

tus cafside, & lorica fidei circundatus iacens, fortius pręliabatur. [& inferius] agens de terræmotu, & maris inundatione Epidauri, quę est ciuitas Dalmatię: Ea tempestate, inquit, terræmotus totius orbis, qui post Iuliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos, & quasi rursum Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta de latere montium pependerunt, quod cum viderent Epidauritani frementes fluctus, & vndarum moles, & montes gurgitum littoribus inferri, verentes, quòd iam euenisse cernebant, ne oppidum funditus subuerteretur, ingressi ad senem Hilarionem, & quasi ad pręlium proficiscentes posuerunt eum in littore; qui cum tria crucis signa pinxisset in sabulo, manusque contra tenderet, incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare, ante eum steterit, ac diu fremens, & quasi ad obicem indignans, paulatim in semetipsum relapsum est. Eadem quasi totidem verbis narrat Metaphrastes xxj. Octobris. De dæmonis tentationibus: non modo, inquit, nihil Hilarion curabat eorum, quæ fiebant, sed etiam arma propè habens, quibus in eum erat vsurus, figurã inquam diuinę crucis, ea strenuè illum percutiebat. [& inferius] cum narrasset Italici aurigæ equos per præstigium dęmoniacum furẽtes, & maleficiatos ab Hilarione fuisse sanatos, sic subijcit: Aqua equos impeditos omnes aspergit; deinde etiam in venerãda signat crucis figura. [& infra] de Epidauri terræmotu, cum rogatus Hilarion accessisset: Is autem, inquit, cum cruces in quibusdam locis fixisset in conspectu maris, & ipse manus ad cælum extendisset, sistit minas, & cessauit confractio.

De Iosepho Hebræo ad fidem conuerso Cap. XVIII.

Iosephus aqua crucis signo benedictas dæmone, pellit; ex Epiphanio.

NON fuerit à cœpto ordine alienum huc adferre egregium illud facinus Iosephi primum hebręi, postea ad Christianam fidẽ cõuersi; qui cum à Cõstantino magno comitatus dignitatem esset consecutus, vnà cum libera ecclesiarum ędificandarum facultate, cœperat in Tiberiade Hadriani templum restaurare, at Hebręi incantationibus, & maleficijs obsistebant. Commotus igitur vir ipse Iosephus (vt narrat Epiphan. de hęres. lib. 1. cap. 30.) & zelo erga Dominum correptus, extra ciuitatem currit, & vbi aquam in vase afferri iussisset accepto vase aquæ, coram omnibus (multitudo enim ingens Iudæorũ confluxerat ad spectaculũ, euentũ videre cupidi, & quid Iosephus facturus esset) magna voce crucis signaculũ proprio suo digito vasi imposuit, & inuocato nomine Iesu sic dixit: In nomine Iesu Nazareni, quem crucifixerunt patres mei, & horum omnium circumstantium, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magię, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiæ

ignis ad perficiendum domum domini; & sic accepit aquam in manum, & de aqua singulos fornaces respersit, & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emersit. Vtinam hæc hęreticorum auribus sæpe inculcarentur, puderet sane eos sui erroris.

De sancto Pachomio, & Zacchæo eius discipulo. Cap. XIX.

Pachomius crucis figura facit miracula; Zacchęus eodem signo se muniebat; ex Metaphraste Marulo, ac recentioribus, & miraculis.

AB Abbate quoque Pachomio quędam admiratione digna hoc signo crucis sunt patrata. Prima etenim iuuentute cum nouus esset athleta in Thebaide, sub Palamone anachoreta, ipso doctore hoc d idicit; nam vt scribit Metaphra. in hoc Pachomio xiiij. Maij: Cum senex Palamon, inquit, mensæ appropinquasset, & vidisset oleum in sale suum frontem pulsans, dixit cum lachrymis; Dominus meus fuit crucifixus, contumelijs affectus, colaphis appetitus, & ego oleum comedam? eo autem rogante, vt vesceretur ijs, quæ erant apposita, non sustinuit donec sublatus esset sal, & alius esset positus. Cum sedissent verò, vt comederent; pro more Palamon fecit signum crucis super cibos, Deo agens gratias; quem etiam corde humili sequebatur. mortuo tandem Palamone cum optimus discipulus ab optimo magistro luctam aduersus dæmonē perdidicisset, orans semper ab illo infestabatur miris spectris & visis: sed (vt ait Metaphr.) Is cum in eum insufflasset, & signum crucis in fronte fecisset, effecit, vt is statim euanesceret. Sed & suos etiam discipulos hic Pachomius crucis signum docuit; nam Zacchęus quidam insignis Christi athleta, in vitę abstinentia, & carne fermè emortua; cum esset (inquit) idem Metaphr. eodem loco, in tanta imbecillitate corporis, numquam abfuit à fratrum congregatione, nec interdiu vnquam dormijt, vsque ad suum decessum; solebat autē noctu antequam ipse dormiret, apta quędam dicere memoriter ex scripturis; & cum totum corpus suum signasset, & Deo dedisset gloriam sic recumbere, deinde media nocte expergisci, & vsque ad mane implere hymnodiam. Sed & Marulus egregius scriptor, & ex eo Andreas Eborensis scribunt, de hoc Pachomio insigniter tit. de ratione resistendi diabolo, his verbis: Diabolus omnis mortiferæ fraudis artifex Pachomio Aegyptio Abbati apparuit, pulcherrimæ fœminæ formam præferens: sed qui libidinis ardorem ieiuniorū frigore iam extinxerat, nulla carnis concupiscentia intellectum occupante, facilè perspexit inimici insidias, & frontem cruce signans, ipsum crucis fugauit aduersarium.

De sancto

De Sancto Quiriaco. Cap. XX.

Quiriacus crucis inuētor, Cruciferorum auctor, ex Io. Belethο, Bergomate, ac recentioribus.

ADDAMVS & Quiriacum insignem martyrem, hic & Iudas dictus est, & Hierosolymitanum episcopatum administrauit; ferturque is fuisse, qui Helenæ Constantini matri, in quo crux Christi fuerat abscondita, locum ostenderit: & quia crucis gloriam prædicabat à Iuliano cruci affixus est, à quo & Cruciferorum ordo initium sumpsisse fertur. Hæc Bergomensis sub Iuliano apostata: sed ante ipsum paulò latius hæc scripserat Ioannes Belethus de diuinis officijs, cap. 125. Iudas ille, inquit, per quē crux inuenta fuit, legitur postea ad fidem fuisse conuersus, & appellatus mutato nomine Quiriacus, creatusque tandē episcopus Hierosolymitanus, de quo quidem diabolus cum alterum sibi amicū expectaret, sic dixisse fertur: Per Iudam Christus morti traditus est, & per hunc Iudam Christus mortuus exaltatus est. [& infra] Iulianus signa crucis vbiq; destruxit, & Christianos quantum potuit persecutus est, credens aliter fieri non posse, vt sibi dęmones obtemperarent. Quarè etiam tunc Iudam modo appellatum Quiriacum interfecit, per quem crux fuerat inuenta. Non aliter sanè agunt hodie Iulianizantes Iconomachi, qui ideo crucis signum odio persequuntur, vt sibi diabolum ipsum concilient. Sed vt prosequamur adhuc de hoc Quiriaco, credunt nonnulli Cruciferorum ordinem ab ipso deduxisse initium, vt scribit Ioannes Lucidus lib. 10. gestorum post Christum cap. 7. & ante eum idem testatus est Bergomensis, vt diximus.

De Phritigerne Gotho. Cap. XXI.

Phritigernes exercitui præmittit crucem, victoria potitur; ex Metaphraste, & populis Gothicis.

PHRITIGERNEM Gothicum non est fas hoc loco præterire, de quo Methaphrastes in vita sancti Nicetæ xv. Septembris honorificam facit mentionem, his verbis: Cum in gente Gothorū bella erupissent intestina, & esset diuisi in duas partes, & vni quidē preesset Phritigernes: altera autē valde terribili pareret Athanarico; hic Athanaricus suscepta maximis copijs expeditione aduersus Phritigernē, qui erat quidē eiusdē generis, sed erat ab eo auulsus, victoria parta, erigit trophęum. Quamobrem Phritigernes in rebus suis afflictis spectauit ad Romanam dexteram, & veniens transfuga petiuit auxilium: Valēs autē Christi inimicus, eo tempore tenebat sceptra Romana, qui cum iussisset ijs, qui erant in Thracia militibus ferre opem exuli: Phritigenes Thracio exercitu accepto

cepto, & eo, qui sibi remanserat transmittit Istrum. Itaq; ferentes diuinã Christi crucem pręcedentem omnes suas copias, pręlio confligũt cum aduersarijs, & eum, qui vicerat facilè uincunt, & illius multitudo partim quidem cęditur, partim capitur, cum Athanaricus turpissimè cum paucis suę vitæ fuga consuluisset. Hæc fuit causa, & occasio cur multi ex ijs, qui præcesserunt Gothis religionem amplexi sint Christianam.

De sancto Barlaam eremita, & Iosaphat rege. Cap. XXII.

Barlaam sacras imagines, ac crucis signum apertissimis verbis, ac rationibus probat, & veneratur: Iosaphat cruce se munit, spectra eliminat, imagines sacras veneratur; teste Demasceno, atque Indicis populis, atque etiam miraculis.

TRANSEVNDVM est nobis à Gothis ad Indos, nec vsquam legimus tam insigne documentum de venerandis imaginibus, atq; in hac Barlaam eremitæ historia, quem sub Valentiniano vixisse compertum habemus. Hic admodum Christi fidem apud Indos propagauit, eiusque gesta libro non exiguo enarrat Ioannes Damascenus, illudque præcipuè, quod conuertisset Iosaphat, qui Indorum regis Auuenir filius erat, atque quod in catechismo multa illum docuisset, & pręcipuè quę sequuntur: Adora eum fide, osculando, venerando imaginem Dominici characteris propter nos incarnati Dei verbi, ipsum te reputans creatorē cernere imagine sua: Reuerentia namque imaginis ait quidam sanctorum, ad exemplar eiusdem transit imaginis: exemplar verò est, ex quo ipsa imago deriuatur: nam in imagine figuram intuentes mentis oculis ad verum transimus illius aspectum, cuius imago est, piè adorãtes propter nos incarnati effigiem; nõ Deum facientes, sed imaginem incarnati Dei osculantes desiderio, & amore, qui semet ipsum exinaniuit propter nos vsque ad formam serui, similiter & figuram viuificę, & venerandę crucis, & adorando cole propter eum, qui in ea carne pependit pro salute generis nostri, scilicet Christum & Saluatorem mundi, qui dedit nobis huius protectionem contra insidias diaboli; pauescit enim ipse, & tremit non sustinens adorandam ipsius virtutem.

Postea cum idem Damascenus narrasset Iosaphat, iam fide initiatũ, & baptizatum perrexisse in temporale regnum, sibi à patre donatum, ostendisseq; non se fauere Idololatrię, sed aduersari, sic sequitur: Tunc Iosaphat regni potestate percepta, cum peruenit ad ciuitatem, in qua regnaturus erat, passionis quidem signum, idest Christi crucem venerandam in vnaquaque vrbis turriũ posuit: Templa verò idolorum, & delubra in statuis insequẽs destruit, & vsq; ad fundamenta diruit, ipsaque etiam fundamẽta effodit, nullas impietatis reliquias derelinquens: In medio autem ciuitatis templum magnum, & spacio-

sum

sum Domino ædificauit Christo, & præcepit multitudini, vt ibi frequenter conueniant ad exhibendum Deo cultum, per sanctæ crucis adorationem.

Et inferius: Theodas magus Dæmones commouit ad præuaricationem Iosaphat, rege patre sic assentiente; sed cum dęmones frustra adnixi fuissent, referunt ipsi dæmones se aduersum Iosaphat imbecillos esse. narrat ergo Damascenus: Tunc maligni spiritus diuina virtute compulsi in lucem (licet inuiti) veritatem protulerunt, dicentes, non valuimus sustinere, nec omnino respicere Christi virtutem, & vexillum passionis eius, quod crucē vocant: illo enim signo rediuimus eneruati, fugientesq; exusti omnis aeris principes, & rectores tenebrarum; nam priusquā perfectè eo signaretur iuuenis iste, super eum irruentes fortiter conturbauimus eum; vt autem Christum vocauit in auxiliū, & signo crucis armauit semet ipsum, nos persecutus est cum ira, & presidium sibimet tutissimum posuit.

Rursum inferius, Ipse Auuenir pater litteras ad filium Iosaphat scribit: quibus se pęnitere testatur persecutionis in Christianos, profiteturq; Christum veram lucem esse; insuperq; à filio salutis consilium petit. & sequitur idem Damascenus: Hanc epistolam Iosaphat suscipiens, & quæ in ea continebātur, legendo pertransiens, & gaudio simul, & admiratione replēbatur, moxq; ingressus in suum cubiculum ante dominicam imaginem, in faciem corruit, & lachrymis terram rigans, gratias egit Domino, simul & confitēs, & labia exultationis mouens hymnum dixit: Exaltabo te Deus meus rex, & benedicam nomini tuo in sæculum sæculi; cumq; prædictis paternis litteris minimè respōdisset, sed ad eum ipse accessisset, veramque fidem eum docuisset, sequitur ibidem Damascenus: Cōpunctus itaque rex in hac à Deo docta sapientia, voce magna flagrantissimo animo saluatorem Christum confitetur, ab omni dæmoniorum errore discedens, signumq; viuificæ crucis adorat sub aspectu omnium, & in cunctorum audientia Deum prædicat esse verum Dominum nostrum Iesum Christum. Tandem cum Iosaphat per vastam eremum quæritans Barlaam, vt eum inuiseret, duobus annis errans vagaretur, & spectris dęmonum tentatus versu illo vteretur: Confundantur, & reuereantur omnes inimici mei; auertantur, & erubescant valde velociter: hæc dicens, & crucis signum sibimet imprimens, arma inexpugnabilia omnia diaboli phantasmata absentauit; atque hæc quidem Damascenus. Potestnè illustrior locus reperiri, magisque perspicua doctrina adferri pro confirmando crucis, & imaginum vsu? vidistis regna integra hic conuersa; crucem ante omnia initio susceptę signi palam figi, coram imaginibus orationes, & gratias agi, crucē adorari. Quid aduersum hæc habent Iconomachi? Iam tandem erubescant.

De Zosima Anachorita, & Maria Aegyptiaca. Cap. XXIII.

Zosimas cruce se munit; Maria cruce se munit, & ad crucem adorandam pe regri-

regrinatur, coram sacra imagine orat: teste Paulo Diacono, ac etiam miraculis.

POSTQVAM proximo superiore exēplo de Anachorita egimus, æquum est vt & hic celebre aliud exemplum subijciamus, in gloriam Christi, & crucis eius sempiternam. Zosimas enim trāsmisso Iordane, peragrato viginti dierum itinere in vastam Aegypti solitudinem sese recepit, at eius gesta sic narrat Paulus diaconus, in ipsius vita: Solitus erat Zosimas statuto diei tempore, idest tertia, sexta, & nona abstinere se à sui itineris cursu, orationis causa; eleuansque oculos ad superna, & respiciens ad dexteram vidit in quodam loco stare quasi vmbraculum humani corporis; stupefactus, ac turbatus valde existimabat phantasma esse, quod videbat, & signaculo sibi redemptoris sanctæ crucis faciens, ac completa oratione, vidit quandam fœminam ambulantem in parte meridiana nudo nigroque corpore ex incendio solis exustam [& infra] Tametsi didicisset eam mulierem esse, animo tamen adhuc hærebat dubius an phantasma esset; tunc sic illa mulier cuius nomen Maria Aegyptiaca, Quid te Abba cogitationes tuæ perturbant? scandalizaris in me, quia spiritus sim, & fictam faciam orationem: satisfactus esto peccatricem me esse mulierculam, quæ tamē sacro circundata sum baptismate, & spiritus phantasiæ non sum, sed fauillā, & cinis, & totum caro, & nihil spiritalis phantasiæ aliquando, vel ad mentem reducens. Hæc dicens signat frontem suam, oculos, & labia simulque pectori vexillum crucis infigens, ita dixit, &c.

Et inferius, cum Maria Zosimæ narraret præteritæ vitæ turpitudinem, & à vitijs conuersionem suam, & quòd aliquando Hierosolymitanam Ecclesiam in die exaltationis sanctæ crucis diuino impedimento ingredi non fuisset permissa, sequitur: Cœpi igitur flens nimium conturbari, & pectus meum tundere, atque suspiria de profundo cordis proferens, gemens, & eiulans prospexi in loco, in quo stabam sursum imaginem sanctæ Dei genitricis stantem, & animo ad eā intendens, & indeclinanter intendens, dixi: Domina virgo sancta Maria, quæ Deum verum secundum carnem genuisti, scio enim scio, quia nō est condecens nec opportunum sic horridam me, & peccatricem adorare sacram imaginem tuam, vel contemplare oculis tantis sordibus pollutis, &c.

Et post pauca: Cū iungerē me ad ianuam, cuius mihi aditus primo claudebatur, quasi omnis virtus, quæ prius ingredi me prohibebat, post autem viam ingrediendi prępararet, ita absque impedimenti molestia introiui, & sic intra sancta sanctorum recepta sum, & preciosi & viuifici crucis ligni adorare mysterium digna habita sum, & tunc vidi Dei sacramenta, & qualiter est paratus suscipere pęnitentes; tunc proijciens me pronam, & sanctum illud osculans pauimentum, exibam: currens autem ad illam, quæ me fide duxit, veni restans: Coniunxi me igitur in illum locum, vbi fide dictionis conscriptum est chirographum, & genu curuans coram imagine sanctę Virginis Dei genitricis, his precata sum verbis: Tu quidem semper, ò benignisma Domina tuam osten-

sten-

ſtendis pietatem, &c.

Et mox audita voce diuina eam conſolante, quaſi ex imagine prodeunte ſequitur: Ego autem hanc vocem audiens, & pro me factam credens, lachrymans exclamaui, & ad Dei genitricis imaginem proſpiciens, ſic vociferata ſũ; Domina, Domina, & Regina, &c. Pudeat Iconoclaſtas, cum hos duos locos Barlaam, & huius Mariæ legunt, non conuerti ad probandum vſum imaginum? ſed ſanè quoniam veri, & pertinaces hæretici ſunt, cognitam hanc veritatem impugnant, quò ſic peccati in ſpiritum ſanctum pœnas luant, vt nulla, neque iſto neque alio ſæculo illorum peccatis remisſio concedatur, ita Chriſto Domino comminante.

De ſancto Ambroſio. Cap. XXIV.

Ambroſius crucis figuram extollit; picturarum vſum probauit ſuis ſcriptis; teſte Zonara, Theodoſio Imperatore, ac Mediolanenſi populo.

AMbroſium ſanctisſimum æquè ac doctisſimum ordo non patitur, vt prætereamus, cum ex illo imaginum, & crucis vſum apertisſime cõpertum habeamus. Primum enim videtur nobis locus ille afferendus, qui eſt Zonaræ in Valentiniano. Cum enim Imperator Theodoſius Iudæis ſynagogam in foro ærario Conſtantinopoli conſtrui permiſiſſet: non eſt hoc paſſus Ambroſius, vt habet Zonaras his verbis: Hoc magnus Ambroſius cognito, cum quodam Dominico feſto Imperator Mediolanenſem eccleſiam ingrederetur, ſic exorſus eſt: Cur Imperator eum, qui te ex priuato Regem fecit, ſuo grege tibi commiſſo, qui caput tuum prius ſqualidum diademate exornauit, Tu contumelijs afficis? eos à quibus ille reijcitur ijs præferendo à quibus colitur, vi etiam illata, vt in media vrbe in qua Chriſtus colitur, & crux adoratur, ſynagogam Chriſti interfectoribus ædificent? Ea reprehenſione verecundatus Imperator eſt: Sed interim omisſis aliorum ſcriptis veniamus ad ipſius Ambroſij verba, quæ ſuis ipſe libris intexuit: defuncto enim Theodoſio, is de illo funebrem habuit orationem, cuius pars habet hæc verba: Inuenit ergo Helena titulum, regem adorauit, non lignum: vtique, quia hic gentilis eſt error, & vanitas impiorum: ſed adorauit illum, qui pependit in ligno, ſcriptus in titulo: ſapienter Helena egit, quæ crucem in capite regum leuauit & locauit, vt crux Chriſti in regibus adoretur; non inſolentiæ iſta, ſed pietas eſt; quæ defertur ſacræ redemptioni. Eſt ſanè hic locus Ambroſij inſignis, ex quo quiſque diſcernere valeat Chriſtianorum cultum circa ſacras imagines ab impio paganiſmo: Chriſtianus ab inſpecta, imagine mente ſancto coniungitur prototypo, vt hic docet Ambroſius: at paganus, quod colit nil niſi lignum, vel lapis eſt, atque ideo vanisſima impietas.

Alius eiuſdem diui Ambroſij extat locus, quo apertisſimè picturarum vſum probat: In vita enim ſanctorum Geruaſij, & Protaſij, cum viſione nocturna

sturna fuisset monitus reperiri horum sanctorum corpora, ieiunauit, vt abstinentia perdisceret, an ludificatione falleretur; atque de ea re sic scribit: Tertia nocte defecto ieiunijs corpore, non dormienti, sed stupenti cum quadam mihi tertia apparuerunt persona, quæ similis esse B. Paulo apostolo videbatur; cuius me vultum pictura docuerat. Cur meminit hic Ambrosius vultum Pauli pictura se didicisse, nisi quia illum sæpe pictum venerabatur? Si damnandam censuisset Pauli imaginem, non vtique tam aperte asseruisset se eam pictura dicisse: ideo autem apertis verbis id profitetur, quia pictura iure laudatur, iureque apud fideles sacra imago picta & asseruatur, & colitur.

De beati Meletij imaginibus. Cap. XXV.

Meletij imago publice Constantinopoli vbiq; picta, & exculpta; Ex Nicephoro, & Constantinopolitano, Antiochenoq; populis testibus.

NON est omittendum id, quod de Meletio Antiocheno episcopo iã vita functo retulit Niceph. lib. 12. c. 14. Sub idem Damasi tempus sacri Meletij reliquiæ Constantinopoli Antiochiam sunt perlatæ, & proximè apud martyrem Babylam repositæ. Dictum autem est Imperatoris iussu corpus eius in publicis vijs omnibus præter Romanorũ morem intra vrbium mœnia receptum, precationibusque & psalmodijs alternis, in vrbibus decantatis, donec Antiochiam pertigit, honoratum esse; tantum verò viri huius desiderium in animis hominum omnium relictum esse ferunt, vt illius formã & effigiem in parietibus & tabulis depingi, & in annulis exculpi curauerint.

De sancto Petro Alexandrino. Cap. XXVI.

S. Petrus Alexandrinus crucis signum in munimentum esse probat; ex Theodoreto, & Nicephoro.

PETRVS etiam Alexandrinus Athanasij in episcopatu successor, testatam suam fidem facit, in colendo signo crucis; nam eximie elaboratam epistolam de gestis nefandis Lucij Ariani scribens, illud præcipuè enarrat, quod aduersus diaconum à Damaso Papa redeuntem facinus patrauerat: sic enim scribit, vt est apud Nicephorum libro 11. c. 28. Diaconus inquit quidam, qui à dilecto fratre nostro Damaso Romanæ Vrbis episcopo ad nos consolatorias simul, & communicatorias attulerat reuinctis in tergum manibus non aliter quàm insignis quisque ex maleficis latro publicè à carnificibus est ductus, atque ubi crudelius etiam, quàm homicidæ solent est excruciatus, saxisque & plumbeis vncis in ceruicibus admodum flagellatus, scapha in mare descendit, atque itidem vt alij signũ

diuinæ

diuinæ crucis in fronte impressum habens, curæ atque creaturæ omnis expers Phennesum in metalla, quæ æris sunt, missus est. De Petri huius litteris, si surrepat vobis hæreticis addubitatio, eas habetis apud Theodoretum illius temporis scriptorem eximium, hist. lib. 4. cap. 20. qui hæc verba habet: Nam omni ope, ac subsidio destitutus erat hic diaconus, & propterea frontem signo sanctæ crucis consignauit, sicque metallis æneis, quæ sunt in Phenneso traditus est, sanè perditis humanis auxilijs, nullum superest confugium, quàm signum crucis.

De sancto Alexio. Cap. XXVII.

Alexius ad Christi effigiẽ ad Abagarum, adorandam Edessam peregrinatur: imaginem. B. Mariæ veneratur; teste Metaphraste ac miraculis.

ALEXIVM Romanum, quamquam defunctum sub Innocentio primo compertum habeamus; tamen quia quod hic de illo scribimus circiter annos viginti, ante obitum illi contingerat, iure hoc sæculo adscribi potest. Ille intacta vxore dimissa, prima nuptiarum die Roma discessit, Laodiceamque adnauigauit; narrat insuper Metaphrastes xvij. Martij his verbis: Cumque è naui egressus esset, agasones reperit quibus se itineris comitem adiunxit, donec Edessam Mesopotamiæ vrbẽ, vbi Domini Iesu imago seruatur, non manu facta, quam ipse dedit Abagaro in vita sua petenti. [& post pauca] At Alexius cum decem & septem annos in vestibulo ædis Dominæ nostræ Dei genitricis Mariæ transegisset, Deoque gratus esset, imago ipsius beatæ Mariæ virginis, sic ædis custodem est allocuta; introducite huc virum illum Dei, qui dignus est regno cælorum: nam oratio eius sicut incensum ascendit in conspectu Dei, & spiritus sanctus super eum requiescit.

De beato Marcello episcopo. Cap. XXVIII.

Marcellus aqua crucis signo benedicta, dæmonis potestatem eneruat; ex Cassiodoro, & Nicephoro.

MARCELLVS Apamiæ optimus episcopus Iouis templum structura, atque arte firmissimum, præter id quod etiam diaboli opera destrui nec igne quidem posse videbatur, sola crucis virtute demolitus est, vt est apud Nicephorum lib. 12. cap. 27. his verbis: Marcellus autem in sacrum ingressus templum, aquam vasi infusam sub sanctiore altari occultauit, & pro sacris cancellis humi prouolutus generis humani amantem Deum supplex orauit, vt depulsa dæmonis tyrãnide, illius quidem in apertum referret imbecillitatem, suam autem ipsius manifesto

nifesto exhiberet vim: ne scilicet maius etiam detrimētū ad eos, qui nondum, vt Christianę parerent religioni, in animum induxissent perueniret: Hęc cum dixisset, & crucis signum aquæ iniecisset, Equitio cuidam diacono eam dedit, flammam ingentem ea conspergere iubens, quod vbi est factum dęmon ille aquæ vim non ferens profugit, & ignis contraria sibi aqua perinde atque oleo vsus, ligna optimè comprehensa paruo momento consumpsit, & totum templum corruit. Eadem ante Nicephorum narrauit Cassiodorus sęculo illi proximior, lib. 9. cap. 34.

De Theodosio seniore Imperatore. Cap. XXIX.

Theodosius signo crucis se muniens, victoriam retulit, ex Orosio, ac Paulo Diacono.

MIRE eluxit signi crucis virtus in protegendo Imperatore Theodosio. Nam vt habet Orosius lib. 7. cap. 35. Eugenius, & Arbogastes tyranni instructas acies campis expedierant, arcta Alpium latera, atque ineuitabiles transitus pręmissis callidè insidijs occuparant. At verò Theodosius in summis Alpibus constitutus, expers cibi ac somni, sciens, quod destitutus suis, nesciens quod clausus alienis, Dominum Christum solus solum qui posset omnia, corpore humi, fusus mente cælo fixus orabat: De hinc postquàm insomnem noctem precum continuatione trīsegit, & testes propemodum, quas in pretium præsidij cælestis appenderat lachrymarum lacunas reliquit, fiducialiter arma corripuit solus, sciens se esse nō solum signo crucis tuendum, sed & victoriam adepturum, signo crucis se muniens, signum victoriæ dedit, ac signo crucis signum prælio dedit, ac se in bellum, etiam si nemo sequeretur victor futurus immisit. Eadem habet Paul. Diac. lib. 12. qui & addit hæc: Nam à Theodosio consultus Ioānes Anachorita, eum victorem spoponderat: Eugenius enim captus, atque interfectus est; Arbogastes sua se manu percussit.

Pudeat iam Iconomachos reluctari huic catholicæ veritati: vidimus enim hoc sæculo tot martyres probasse vsum sacrarum imaginum; vidimus tot patrata miracula; vidimus tot insignes patres cuiusmodi fuerunt Siluester, Gregorius magnę Armeniæ, Athanasius, Cyrillus Hierosolymitanus, Eusebius, Basilius, Gręgorius Nissæ, Ambrosius, Petrus Alexandrinus, Marcellus Apamiæ; ac præter eos etiam uidimus, Lactantiū, Ephræm, Barlaam, Alexium, Pacomium, & alios perplures nostræ fidei consentire: vidimus insuper de Imperatoribus Constantino, & Theodosio, & cum ijs de Phritigerne Gothico. Hi sanè sufficere posse videntur, qui possint toti orbi suadere hanc catholicam veritatem, quamquam plurima alia huius sæculi gesta prætermisimus, ne plus

æquo

æquo centuria ista adaugeretur. Cum itaque etiam hoc sæculum testes habeat summa auctoritate præditos, habeat & miracula, totumque per orbem propagatá fuerit hæc pietas, æquissimum esset, vt cordis duritie deposita Iconoclastę resipiscerent: perseuerauit enim (vt vidimus) iam quatuor prioribus sæculis sacrarum imaginum veneratio, non solum Romę, totaque Italia ipsa, verum etiam Constantinopoli, Hierosolymis, Alexandria, sed & ipsa in Hispania, Dalmatia, Thracia, Gothia, Syria, Cappadocia, Perside, & Aegypto; quin & in Armenia, atque ipsis extremis Indis, præter insignes ciuitates illas, quas commemorauimus, videlicet, quæ sunt Berithus Cæsarea, Nissa, Nazianzum, Epidaurus, Mauma Gazæ, Tiberias, Thebais, Edessa vsque ad Istrum ipsum fluuium, quibus compertum esse vnicuique potest, Asiam, Africam, atque Europam, totum nempe orbem hanc fidem tenuisse. Adeòne igitur pręualere debebit paucorum, obscurique nominis Iconomachorum falsitas tantę propè innumerabili clarorum virorum multitudini? an ita credendum fuerit perditis hominibus, vt mundus vniuersus, omnesque doctissimi, æque ac sanctissimi viri contemnantur?

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Saeculum Quintum.

A Christo nato anno quadringentesimo circiter, vsque ad annum quingentesimum circiter.

CENTVRIA QVINTA:

Cap. I.

PACE omnibus ecclesijs data; quoniam Christi nomen amplificabatur, aperta sunt Christianorũ ora, & bibliothecę, publiceq;, ac liberè tota res Christiana peragebatur, adaugebaturq; Scriptorum numerus: quo factum est, vt superiore centuria ex sacris historijs vberiora exempla protulerimus. Qua ratione, & hac quoque quinta centuria plurima cógeremus testimonia; nam vix vllum sæculum à Christo nato, tot peperit insignes viros, tum sanctitate, tum literis, quot hęc duo sæcula pepererunt. Vnde de imaginibus, & sacro crucis signo; atque alijs orthodoxæ fidei argumentis, omnia scriptorum volumina redundarunt. Nos igitur, quantum humanæ nostræ imbecillitatis vigor ferre poterit, istius sæculi Scriptores pro tuendis imaginibus afferemus; omnem nauantes operam, vt soli probatissimi auctores adducantur.

De Aurelio Prudentio. Cap. II.

Prudentius crucis signum metro attollit, & picturarum sacrarum vsum magnifacit; ex eius scriptis.

AVSPICARI igitur libet ab Aurelio Prudentio, qui circiter huius sæculi initium defunctus est. Is igitur cum sancti Romani martyris vitam enarraret elegantissimo carmine suo in Peristephano, sic loquentem Romanum aduersus Asclepiadem de sancta cruce repręsentat:

Crux ista Christi, quam nouellam dicitis,
Nascente mundo factus vt primum est homo.
Expressa signis, expedita est litteris,
Aduentus eius mille per miracula
Prænunciatus ore vatum consono:
Reges, Prophetæ, Iudicesque, & Principes
Virtute, bellis, cultibus, sacris, stylo,
Non destiterunt pingere formam crucis;
Crux pręnotata, crux adumbrata est prius;
Crucem vetusta combiberunt sæcula.

Quis non putet hæc carmina opportunè aduersus Iconomachos compositа fuisse dedita opera? cum iam tamen lapsi sint anni ducentum supra mille: sed videamus eundem alibi scribentem de Constantini victoria aduersus Maxentium, Romæ ad pontem Miluium. sic enim habet:

Testis Christicolæ ducis aduentantis ad vrbem,
Miluius, exceptum Tiberina in stagna tyrannum
Præcipitans; quæ nam victoria viderit arma

Maiestate regi; quod signum dextera vindex
Prætulerit, quali radiarint stemmate pila:
Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum; clypeorum insignia Christus
Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.

Idem quoque de Cassiano scribens in Foro Syllæ, testatur se se vidisse ipsius martyris passionem studiosè depictam, vt iam Centuria tertia, agentes de Cassiano, ex hoc auctore carmina desumpsimus, quæ hoc loco non esse repetenda æquum putamus, duobus tantum disticis contenti,

Erexi ad cælum faciem, stetit obuia contra
Fucis colorum picta imago martyris:
Et infra
Historiam pictura refert, quæ tradita libris,
Veram vetusti temporis monstrat fidem.

De sancto Epiphanio. Cap. III.

Epiphanius plurima miracula egit signo crucis: peregrinatur ad crucem adorandã: eius ecclesia tota sacris imaginibus ornata; teste ipsius discipulo Ioanne, Rege Persarum, Aegypto tota, Arcadio, Honorio, ac Theodosio Imperatoribus; Hierosolymitano populo, Damasceno, septima synodo, atque alijs multis.

IRCITER priores huius sæculi annos defunctus etiam est Epiphanius Cyprius, de quo tantò nobis accuratiùs agendum est, quantò iniustiùs Iconomachi in suam conantur trahere sententiam quædam ab illo sapienter scripta. Illius igitur vitam enarrat Ioannes eius discipulus; qui quod narrat, oculata fide profitetur; & nos totius vitę eius cursum adnotabimus sub hoc sęculo. Cum etenim Persarum regis filia à dęmone affligeretur, Epiphanius à rege accersitus; cum eam (inquit Ioannes prefatus) ter signasset, dixit spiritui, qui eam affligebat: Cucurristi scelesté ad filiam regis? fuge ab ea in loca, ad quæ non patet aditus; & statim ab ea recessit: [& infra,] cum Epiphanium in Aegyptum migrasse narrasset, sic addit; Cum autem decem dies præterijssent, accepit me noctu; egressique sumus, & iuimus Hierosolymam, nostramque vitam adorauimus, nempe venerandam Domini crucem; fuimusque in ciuitate loca obeuntes, & orantes decem dies: [& infra,] ad Bubilia aduersus Eudęmonem philosophum disputans Epiphanius, cum curasset illius filium; Epiphanius, inquit, Eudæmonis puerum manu tenuit, & eius oculum, qui non videbat, ter signauit, & statim respexit: vnde Eudæmon Christi fidem suscepit.

Et infra, cum Hierosolymã profectus Epiphanius, Ioannis episcopi hospes fuisset factus, & ab eo argenteã supellectilẽ cõmodatò accepisset, eã totã paupe-

pauperibus erogauit. Quamobrem Ioannes conuitijs impetebat Epiphaniũ, quòd supellectilem non restitueret: at Epiphanius, inquit, nihil commotus expuit in eius faciem, & statim fuit excæcatus: ceciditque metus super omnes, qui aderant: Ioannes vero pronus cecidit ad pedes Epiphanij orans, vt visum reciperet; eo autem dicente, vade, & crucem adora venerandam; eaq; id tibi præbebit: perseuerabat ipse rogans Epiphanium; Epiphanius verò, cũ eum docuisset, manum ei imposuit, & apertus fuit dexter eius oculus. [& infra] cum idem Epiphanius Romæ Archadij, & Honorij Imperatorum ęgrotantem sororem curaret: Epiphanius, inquit, tenuit manum mulierculæ, & eam ter signauit, & illico leuata est doloribus.

Et infra accersitus Constantinopolim à Theodosio pedibus admodum laborante: Epiphanius, inquit, cum ei appropinquasset, & tetigisset eius pedes; cumque ter signasset, dixit ei; fili surge è lecto: Hæc cum Imperator audisset ab Epiphanio surrexit è lecto supra pedes nihil omnino habens mali.

Patet igitur ex his gestis Epiphanij feruens pietas erga crucis signum, teste ipso, qui indiuiduus omnium itinerum eius comes fuit; vnde insanire videntur ij, qui Epiphanium prædicant damnasse vsum imaginum: occasionem rei huius accipientes ab ijs, quæ ille scribit ad Ioannem episcopum Hierosolymitanum ijs verbis: Audiui quosdam murmurare contra me, quia quando simul pergebamus ad sanctum locum, qui vocatur Bethel, vt ibi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem; & venissem ád villam, quę dicitur Anablatha, vidissemque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogassem quis locus esset; didicissemque esse ecclesiam, & intrassem, vt orarem, inueni ibi velum pendens in foribus eiusdem ecclesiæ tinctum, atque depictum, & habens imaginem quasi Christi, vel sancti cuiusdam, (non enim satis memini cuius imago fuerit): cùm ergo hoc vidissem in ecclesia Christi, contra auctoritatem scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi cõsilium custodibus eiusdem loci, vt pauperem mortuum eo obuoluerent & efferrent: illique contra murmurantes dixerunt: Si scindere voluerat, iustum erat vt aliud daret velum, atque mutaret; quod cum audissem, me daturum esse pollicitus sum, & illicò esse missurum: paululum autẽ morarum fuit in medio, dum quæro optimum velum pro eo mittere: arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendum: nunc autem nisi, quod potui reperire, & precor vt iubeas presbyteros eiusdem loci suscipere velum à latore quod à nobis missum est, & deinceps præcipere in ecclesia Christi huiusmodi vela, quę contra religionem nostram veniunt, non appendi: decet enim honestatem tuam hanc magis habere solicitudinem, vt scrupulositatem tollat; quæ indigna est ecclesia Christi, & populis, qui tibi crediti sunt. hactenus Epiphanius. Retorquent hunc locum in suam sententiam Iconomachi, tantũq; roboris in hac epistola constituunt, vt Baltassar Hiemarius pertinacissimè defenderit Iconomachiam, & Viennæ ob hoc ipsum fuerit combustus an-

 no Do-

no Domini MDXXVIII.

Sed habemus qui ante annos octingentos circiter huic rei responderit, nępe Ioannem Damascenum lib. 1. contra Iconomachos, his verbis: Quòd si obijcias, eximium illum & admirabilem Epiphanium palam interdixisse earum cultum, primum quidem responderim doctrinam illam à marginaria annotatione fortè relatam in contextum, atque ita esse commentitiam, non item perfectam ex eius lucubratione; alterius magis esse, qui eodem dictus sit nomine; id quod multi facere consueuerunt. [& infra] Tum secundo loco, si opponis, scimus beatum Athanasium vetuisse sanctorum reliquias imponi capsulis, siue loculis verius præcepisse vt eædem terra conderentur, ob id quod modis omnibus cuperet abrogare absurdam Aegyptiorum consuetudinem, qui suorum cadauera non terra tegebant, sed in lecticis, & feretris deponebant; forsan & Epiphanius eximius tale aliquid ad rectitudinē reuocare volens, lege cauit, ne depingerentur imagines, vt & donemus, ipsius fuisse sententiam; nam quod huius propositum non fuerit eas submouere, ecclesia huius beati Epiphanij testimonio est ad nostra vsque tempora exornata omnī ex parte imaginibus. Tertio responderim non infrequens, aut rarum quid inuentu est lex ecclesiæ tradita, neque enim vna hirundo facit ver, vti Gregorio theologo, & ipsi veritati videtur: neque vna sententia potest totius ecclesiæ traditionem funditus demoliri, & à termino terræ ad extremum vsque limitē conuellere.

Certe ex ijs Damasceni fundamentis dissoluta est aduersariorum ratio; quam etiam conuellere voluerunt trecentum quinquaginta illi patres Nicęnę secundæ synodi, act. 6. qui cum audissent hanc Iconomachiæ alapam perperam impingi Epiphanio, ob quandam falso sub illius nomine, tunc allatam sententiam aduersus imaginum vsum; plena synodo responderunt his verbis act. 6. tomo quinto: Decet omnem Christianum, cum libros aliquos adulterinos audit, aut legit respuere, nec omnino animum adhibere; nam & inter epistolas diuini Apostoli quædam fertur ad Laodicenses, quam patres nostri tanquam alienam reprobauerunt. Ad hęc Manichæi Euangelium secundum Thomam inuexerunt, quod ecclesia catholica merito vt impium auuersatur, quemadmodum etiam id, quod nunc è beato patre nostro Epiphanio dictum est, cum illius nequaquam existat. Diuinus enim hic pater octoginta capitum librum edidit, in quo omnes hęreses gentiles, & iudaicas, item quotquot post Christianismum susceptum inuectæ sunt, damnauit; in quo procul dubio & eam posuisset, quæ de imaginibus ab istis fertur, si alienam Christi religione hanc existimasset: ita & libros illos contra imagines nemo Christianorum (præter istos nouitatis magistros) recepit: quòd si tanto tempore in ecclesia non sunt recepti, quamobrem nunc à nobis recipi debent? Attendamus autem qui floruerint per tempora supradicti patris nostri Epiphanij in ecclesia, quos tanquam gloriosos doctores, & tuta monimēta ecclesiæ dicere possumus: profecto Basilius magnus, Gregorius cognomento

gnomento theologus, Gregorius Nissensium episcopus: quem omnes patrum patrem vocant, Chrysostomus, præter hos etiam Ambrosius, Amphilochius, Cyrillus Hierosolymorum episcopus: quòd si is, qui hanc expositionem doctorum contra venerandas imagines edidit, ait se à sanctis patribus, qui per ea tempora floruerunt, non fuisse receptum; quomodo ea quæ sancti patres non probauerunt, nos qui circa finem sæculorum occurrimus, & indigni sumus, vt discipuli eorum vocemur, recipiemus? præsertim cum falso contra ecclesiam edita sint. Apage cum ista impia, & intolerabili editione neque hic linguas suas acuant, & exerceant vaniloqui isti accusatores recte sentientium, quasi illi, qui antiquam ecclesiæ traditionem recipiant, beato Epiphanio aduersentur, nequaquam. Commentarium enim illud reijcimus, beatum autem patrem catholicæ ecclesiæ doctorem cognoscimus. Non duo, tresuè fuerunt testes, aut iudices, qui reprobarunt huiusmodi Epiphanio perperam adscriptam sententiam; trecentum quinquaginta ij fuere tum sanctissimi, tum doctissimi episcopi, quos iure nominaueris vniuersum orbem.

Quòd si pertinaciter quis confingat Epiphanij scripturam illam fuisse, idque conetur defendere, possem tamen & ego (quanquā vermiculus) addere aliam rationem ad confutandos huiusmodi Iconomachos in defensionem Epiphanij. Si quis enim animaduerterit ad illa verba, quæ adscribuntur Epiphanij epistolæ ad Ioannem, non apparet scidisse illum vllam veram Christi aut sancti imaginem; vt ex dictione illa quasi conijci potest: At aliam quandam profanam imaginem habitu aut ornatu Christi, aut sancti scidisse uidetur; quam rem vt ille, ita quisque damnaturus esset. Nam quanti sceleris sit Christi formam profano aliquo effingere simulachro, docuit miraculo Deus ipse, Leonis Imperatoris tempore, cum Gennadius Constantinopolitanæ præesset ecclesiæ. Nicephorus enim libro 15. cap. 23. Gennadio, inquit, episcopum gerente pictor quidam Seruatorē habitu & forma Iouis pingere ausus, facinoris eius mercedem tulit; nam manus eius exaruit, quam cum ille crimen id publice confiteretur, Gennadius restituit. Non patitur igitur diuinitas Christum aut sanctos eius alia effigiari forma, quàm ea quæ deceat; hoc enim est miscere sacra profanis: crimen quidem semper acriter à Deo vindicatum; refert enim Eusebius Cæsariensis de præpar. Euang. libro 8. cap. 1. Demetrium affirmasse, se audisse à Theopompo, quòd cœperat nonnulla à Iudaica scriptura translata, Græca oratione ornare, & illico turbatione quadam mentis & animi perculsus magno studio Deum orasse, cuius rei gratia id sibi accideret, audiuisseque per somnium, quia res diuinas lenocinio inquinatis hominibus ederet: Ego quoque ipse, inquit, à Theodoto tragœdiarū poeta accepi, quòd cum nonnulla à Iudaica scriptura ad fabulam quandam transferre vellet, luminibus captus fuerit, qui quoniam credidit hac de causa id sibi euenisse, magno tempore pænitentiam egit, & tandem sibi visus fuerat restitutus. Eadem narrauit Zonaras Annalium tomo primo, in Ptole-

mæo Philadelphio.

Potuit igitur hoc tunc contigisse, vt Christi imago profana aliqua forma fuerit efficta, quam ideo iure resciderit Epiphanius, qui catholicæ fidei propugnator, improbum, illegitimumque simulachrorum vsum aspernandum edocuerit sicut legitimum adimittendum esse censuerat.

De sancto Ioanne Chrysostomo. Cap. IIII.

Chrysostomus crucem, eiusque signum miris attollit encomijs, picturas sacras excoluit, ex suis scriptis; teste Proclo, septima synodo, Metaphraste, Cassiodoro, Socrate, Sozomeno, Nicephoro, & alijs.

AD Ioannem Chrysostomum nostra nunc euerti debet oratio: qui & domi picturas diligenter asseruauit, & crucis signum magnis extulit encomijs, eoque vsus est quodam quasi magno munimento: Nam coluisse eum eximiè sacrarum rerum picturas testantur patres Nicænæ secundæ synodi, act. 4. sic enim ibi: Temporibus Chrysostomi sanctorum imagines pingebantur, & ipse Chrysostomus habuit tabellam continentem picturam cædis Assyriorum veteris testamenti: Quin (vt habet Metaphraste xiij. Nouemb.) teste Proclo, Pauli imago perpetuò stabat ante Ioannem Chrysostomum, quam assidue solebat intueri.

De signo autem crucis, eiusque encomijs multa scripsit; imò insignius de crucis virtute ille tractasse explicasseque videtur, quàm alius quisquam scriptorum. Is igitur in demonstratione contra gentes quòd Christus sit Deus sic habet: Nam maledictus omnis, qui pendet in ligno: Verumtamen hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum crux, diadematibus & coronis clarius factum est: neque enim sic regia corona ornatur caput vt cruce, quæ omni cultu dignior, & quam omnes prius abhorrebant eius figuram tantopere quærunt, atque adeo vbique ea inuenitur, apud Principes, apud subditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud seruos, apud liberos: subinde omnes ea se signant inscribendo in nobilissimum membrum nostrum: in fronte enim nostra quasi in columna quotidie figuratur; sic in sacra mensa, sic in sacerdotum ordinationibus, sic iterum cum corpore Christi in mysticis cœnis fulget: Hanc vbique celebrari videre licet in domibus, in foro, in solitudine, in vijs, in montibus, in collibus, in vallibus, in mari, in nauigijs & insulis, in lectis, in vestibus, in armis, in thalamis, in symphonijs, in vasis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorum picturis, in corporibus à dæmonijs obsessis, in bellis, in pace, in diebus ac noctibus, in delicatorum choreis, in monachorum ordinibus adeo certatim donum hoc mirabile rapiunt

piunt omnes; mira est hæc gratia, nullus confunditur, nullus erubescit, cogitans, quòd maledictum mortis symbolum fuerit; sed omnes ipso magis ornantur, quàm diadematum coronis, vel multis gemmatis monilibus & torquibus, & non solū non fugitur, sed & desideratur, & adamatur; & omnes de ea soliciti sunt: & vbiq; fulget, & sparsa est in parietibus domorū in culminibus, in libris in ciuitatibus, in vicis, in locis quæ habitātur, & quæ non habitantur.

Cur non erubescunt aduersarij tanto iudice damnati? qui vt docuit, ita & egit? Sed sanè vt hominis animum Iconomachia possederit, tanta inde nascitur mentis obcęcatio ut (non dicam mortales) sed nec ipsum Deum auditurus docentem videatur. videamus igitur reliqua Ioannis gesta. Arcadij Imperatoris tempore, cum Ariani hymnos pro suæ sectę atque hæresis dogmate composuissent, publiceque decantarent, veritus Chrysostomus ne simpliciores Catholici quasi veneno inficerentur, antidotum excogitauit, de quo Cassiodorus hist. trip. lib. 10. cap. 8. ex Socratis lib. 6. cap. 8. & Sozomeni lib. 8. cap. 8. sic habet: Tunc Ioannes metuens, ne simplices huiusmodi Arianorum cantibus traherent, instituit suum populum, vt & ipsi nocturnis occuparentur hymnis quatenus & illorum obscuraretur opus, & fidelium professio firmaretur. Studium ergo Ioannis nimis vtile cum turba, periculisque finitum est: nam dum clariores hymni. Omusianorum noctibus apparerent, fecerat enim cruces argenteas, quæ cum argenteis cereis portabantur, expensas ad hæc Eudoxia Augusta præbēte: tunc Ariani zelo tacti; vsq; ad neces insurgunt: hæc Cassiodorus. Eadem refert & Niceph. lib. 13. cap. 8.

Sicut igitur videmus Arianos magis commotos crucibus ac cereis, vt sapienter prędiderat Chrysostomus; ita hodie non est absimilis Iconomachorū furor visa Christi cruce præsertim, si cum cere atque alijs eiusmodi veneratione colatur, vnde eos Arianizare iure dicere possumus: præter id quod contra eos euangelica est prophetia: nam Lucæ 2. habetur; Et in signum cui contradicetur: quæ verba interpretatur idem Chrysostomus in quadam homilia de occursu Domini, & de Dei parente & Symeone, quæ est apud Metaphrastem, Lipom. tom. 5. sic enim ibi? Quod signum dicitur: signum crucis, quod ecclesia nouit mundi salutare, cui inimici sunt Iudæi, quod sępenumero cælum quoque prædicauit: contradicitur autem Signo, vt vincat veritas: nā absq; contradictione non est integra victoria, oportebat ergo introduci contradictionem, vt Iudex per totum sęculum ferat sententiam: quamobrem dicit, & in signum cui contradicetur, nempe ab incredulis: Ipsi ergo Iconomachi qui contradicunt huic signo, extra ecclesiam sunt; contra cælum pugnant; veritatē ecclesię confirmant absque suo profectu: victoriam ecclesiæ adaugent; propriam incredulitatem manifestant, & propheticum sermonem adimpleri in perniciem & ruinam suam efficiunt. Sed videamus alia de Chrysostomo: nā præter miracula multa, solo crucis signo ab ipso patrata, de quibus Leo Imperator apud Metaph. XIII. Nouēb. illud est omni memoria dignū, quod Alexandrino in agro, ob sęuissimum leonem, qui iam innumerabilem hominum

multi-

multitudinem disceipserat, crucem figi iusserat, iuxta quam bellua transiens expirauit; Metaph. XIII. Nouemb.

Ipse quoque vltimus vitæ spiritus Chrysostomi, integrum reddit testimonium pro fide in crucis signum. Obitum igitur Chrysostomi narrans Niceph. lib. 13. cap. 37. sic habet Itaque cum res suas Chrysostomus disposuisset, linguam ad docendum mouisset, lætius se ita, vt calceos quos indueret vestibus suis ornasset, et per communionem diuinam sanctificationẽ percepisset: Gloria tibi, inquit, Domine de rebus omnibus; & seipso signo crucis sub qua vixerat, obsignato, beatam illam ingressus est profectionem, cum Christo viuens, & regnans: pro quo labores longos pertulit, suo quidem nomine per migrationem talem felix & beatus: eis autem, qui eum cognouerunt & vel mediocriter mellitam eius doctrinam degustarunt deplorandus. Obitus eius in eam diem incidit, qua uiuificæ crucis exaltationem celebramus Septembris mẽsis decimam quartam, sic enim conueniebat eum, qui vitam omnem sub cruce transegerat & gloriam non in alia re, quàm in cruce Christi collocauerat festo ipsius die, quem ex materia ista acceptum circumferebat cinerẽ, deponere, atq; ad Deum in sublime ferri & exaltari, eadem & Metaph. XIII. Nouembris.

De Palladio episcopo Helenopolitano. Cap. V.

Palladius crucis signum venerabile excolit suis scriptis, teste Nicephoro, & alijs.

PALLADIVS Helenopolitanus episcopus Ioannis Chrysostomi peroptimus defensor, nempe qui pro illo legationem obierat ad Innocentium Papam primum, imò totam Chrysostomi vitam eleganti oratione conscripsit, cum Romæ in illa legatione cum Theodoro Rom. ecclesiæ diacono pro defensione Chrysostomi sermocinaretur; narraretq; quicquid malorum euenerat Antiochiæ in dormitione pij Flauiani, & promotione impij Porphyrij, sic addit: Isauri quidem ferocissimi Rhæsum Seleuciamque vastabant, Prophyrius verò & Valẽtianus comes cum exercitu catholicorum ecclesiam prædabantur crucis signũ venerabile, quod illi ferentes in humeris litanias in campo agebãt, pedibus suis conculcantes. Quid aliud agunt igitur nostrates hæretici quàm hoc ipsum quod isti Ariani egerunt, vt iure videantur etiam Arianizare: Palladium hunc per benignè susceperãt Innocentius, Arcadius & Honorius, & ad Chrysostomum litteras dederunt, honorificam de eo mentionem facientes, vt est apud Nicephorum lib. 13. c. 32.

De sancto Paulino Nolano Cap. VI.

Paulinus metro sacrarum picturarum vsum probat: Idiotis librorum vice haben-

habendas scribit; crucis figuram colit: crucis ligni miracula narrat; ad adorandam crucem peregrinationis vota emittit; Ex eius carminibus, & prosa; ac miraculis.

PAVLINI quoque Nolani episcopi insigne est testimonium pro picturis, atque ipso sanctæ crucis signo; tam soluta oratione quàm metro: In vita igitur sancti Felicis martyris Natal. 8. sic habet:

Nos crucis inuictæ signum, & confessio munit,
Armatique Deo mentem, non quærimus arma
Corporis; & quamquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus; quibus & sub pace serena,
Contra incorporeos animis decernimus hostes.

Idem Natali 9. cum totius testamenti veteris picturas in ipsa sancti Felicis ecclesia elaboratas sigillatim quasi indice demonstrasset, sic addit:

Fortè requiratur, quanam ratione gerendi
Sederit hæc nobis sententia, pingere sanctas
Raro domos, uisum est animantibus adsimilatis;
Accipite, & paucis tentabo exponere causas,
Quos agat huc sancti Felicis gloria cœtus
Obscurum nulli; sed vera frequentior his est
Rusticitas, non cassa fide, neque docta legendi
Hæc assueta diu sacris seruire profanis,
Ventre Deo, tandem conuertitur aduena Christo,
Dum sanctorum opera in Christo miratur operta,

Ecce picturam Idiotarum librum esse, & serere pietatem in simplicibũ cordibus. In Natali quoque x. cum porticus, & aulas ecclesiæ sancti Felicis ornatas picturis describeret, sic idem ait:

Et paribus varie, & speciosæ cultibus extant
Marmore picturæ, laquearibus, atque columnis
Inter quæ & modicis variatur gratia cellis,
Quas in porticibus, qua longius vna coactum
Porticus in spatium, tractu protenditur vno;
Adpositas lateri tria cominus ora recludunt:
Trinaque cancellis currentibus, ostia pandunt:
Martyribus mediam pictis pia nomina signant,
Quos par in vario redimiuit gloria sexu:
At gemina quæ sunt dextra, læuaque patentes,

Binis

Binis historijs ornat pictura fidelis,
Vnam sanctorum complent sacra gesta virorum;
Iob vulneribus tentatus lumine Tobis:
Ast aliam sexus minor obtinet inclita Iudith,
Qua simul & Regina potens depingitur Esther.

Et infra eodem Natali, cum allato crucis ligno suppressum fuisset, ingens incendium de huiusmodi miraculo sic canit:

Nostra salus etenim cruce Christi,& nomine constat,
Inde fides nobis,& in hac cruce nixa periclo
Profuit,& nostram cognouit flamma salutem;
Nec mea vox,aut dextra illum,sed vis crucis ignem
Terruit, inque loco de quo surrexerat ipso,
Vt circum septam præscripto limite,flammam
Sidere,& extingui fremitu moriente coegit:
Et cinere exortam cineri remeare procellam,
Quanta crucis virtus? vt se natura relinquat,
Omnia ligna vocans,ligno crucis vritur ignis:
Multa manus crebris, tunc illa incendia uasis
Aspergens largis cupiebat uincere lymphis:
Sed licet exaustis pensarent fontibus imbres
Vi maiore tamen lassis spargentibus omnem
Vicerat ignis aquam;nos ligno extinximus ignem:
Quasque aqua non poterat vicit breuis hastula flammas.

Solutam quoque eius orationem lubet huc adferre, pro gloria crucis; scribens enim ad Seuerum epistola 11. cum Helenæ gesta & crucis inuentę miracula narrasset,quibus Christi eam fuisse compertū fuerat, sic ait: Ergo crux domini tot operta ętatibus & Iudęis in tempore passionis abscondita, neque gentibus in ędificatione Fani terram sine dubio, ad ipsam fabricam egerentibus reuelata est;nonne diuina manu latuit, vt nunc inueniretur, cum religiose quęreretur?ita vt crucem Christi decuit experimento resurrectionis inuenta, & probata crux Christi est,dignoq; mox ambitu consecratur condita in passionis loco basilica,quę auratis corusca laquearibus, & aureis diues altaribus, arcano positam sacrario crucem seruat; quam episcopus verbis eius quotānis, cum pascha Domini agitur adorandam populo princeps ipse venerantium promit.Neque præter hanc diem, qua crucis ipsius mysterium celebratur,ipsaque sacramentorum causa est,quasi quadam sacræ solennitatis insigne,profertur:nisi interdum religiosissimi postulent, qui ea tantum causa illò peregri nati aduenerint,vt sibi eius reuelatio, quasi in precium longinquæ peregrinationis deferatur,quod solum Episcopi beneficio obtineri ferunt: cuius & tan

tum

tum munere de eadem cruce hæc minuta sacri ligni, ad magnam fidei & benedictionis gratiam haberi datur: quæ quidem crux in materia insensata vim uiuam tenens, ita ex illo tempore innumeris penè quotidie hominum votis lignum suum commodat, vt detrimēta non sentiat, & quasi intacta permaneat quotidie diuiduam sumentibus, & semper totam venerantibus; sed istam imputribilem & indetribilem soliditatem, de illius profectò carnis sanguine bibit; quæ passa mortem, non vidit corruptionem.

De sancto Donato episcopo Euoreæ. Cap. VII.

Donatus signo crucis draconem occidit; Ex Sozomene, Nicephoro, & alijs etiam miraculis.

DONATUS Euoreæ in Epiro episcopus, crucis signo non nè ingentem occidit draconem? Scribit de hac re Sozomenes lib. 7. cap. 25. his verbis: Neque enim ille vel gladium, uel hastam ferens, vel aliud aliquod telum habens, hanc belluam adortus est. Sed cum illa eum aduentantem sensisset, & caput velut impetū factura exeruisset, signum crucis aduersus ipsam aeri digito inscripsit, & illi in faciem expuit; illa sputo in os accepto, statim concidit, ac mortua iacēs, amplitudine non minor apparuit ijs serpentibus, qui visuntur apud Indos; siquidem vt ego quidem accepi, octò iugis in proximum campum extractam indigenę combusserunt: totidem verbis idem narrat Niceph. lib. 12. cap. 45.

De excitatione septem Dormientium. Cap. VIII.

Septem dormientium excitatio memorabilis, crucis signo publice proposito: ex Gregorio Turonensi, ac recentioribus.

HOC sęculo etiam contigit illa septem Dormientium excitatio, quę fuit sub Theodosio iuniore; quo tempore crucis signum publicè & Ephesi, & vbicunque Christianorum nomen uigebat, prostabat. Audiamus Gregorium Turonēsem in libro plurimorum martyrum c. 95. cum narrasset ipsos excitatos, vnumq; ex eis ad cibos emendos in vrbem Ephesum descendisse, sic addit: Cumque veniens, supra portam ciuitatis vidisset crucis gloriosę signaculum, audissetque per Christi nomen iurare populum, obstupuit: prolatisq; nummis, quos à tēpore Decij habebat à mercatore cōprehēditur &c. Hæc ex Syro scriptore trāstulit Cregorius vt probat Ioannes Molanus ad Vsuardi Martyrologium. XXVII. Iulij eandem etiam historiam quo ad dormitionis initium retulimus ex Metaphraste, supra Centuria III. cum de tempore Decianę persecutionis ageremus.

De

De sancto Symeone Cilice. Cap. IX.

Symeonis Cilicis imago in tutelam haberi solita; testibus Theodoreto, Persis Ismaelitis, Armenis, Hiberis, Homeritis, Hesperis Hispanis, Britannis, Italis, Gallis.

INSIGNIS est etiam huius temporis pro imaginibus historia, quam de Symeone Cilice Columella scribit Theodoretus, illius ætatis historicus optimus; in Philotheo etenim, postquam hominis sanctitatem exposuit, sic habet: Quare, inquit, hominũ pelagus vndique aduentantium, & more fluminum confluentiũ apud illum videre est: nõ enim nostrates tantum; sed & Ismaelitæ, & Persæ & horum finitimi Armeni, & Hiberi & Homeritę & interiores etiam populi cõueniunt; multi etiam illorum qui vltimam Hesperiam incolunt videlicet Hispani, Britãni, & Galli qui in medio horum sunt: nam de Italia dicere superuacaneũ est; ita enim virũ hunc celebrẽ apud Romanos esse dicunt, vt præ omnibus officinarum vestibulis paruulę huius imagines collocatæ sint: quippe sui custodiam, ac tutelam in illis esse credunt. Quid hic vos ò Iconomachi videtis ne totum ferè orbem probasse imagines? Fausto Manichęo vestro præcessore ijs temporibus eiecto ac exploso; sed aduersus eum habebimus paulò inferius etiam Augustinum, quo loco fusius de illo agemus.

De Sedulio presbytero. Cap. X.

Sedulius docet crucis signum esse colendum, ex eius metris, teste Gelasio Papa, Ruperto Trutiensi, ac recentioribus.

CAELII Sedulij Scoti presbyteri carmen non est hoc loco prætermittendum; quandoquidẽ scripta eius metrica collaudat Gelasius Papa in cap. sancta Romana, dist. 15. est autem huiusmodi.

Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam,
Quæ dominum portauit, ouans ratione potenti,
Quatuor inde plagas quadrati colligit Orbis.

Retulit tacito auctore hæc carmina Rupertus Tuitiensis de diuin. offi. lib. 6. cap. 9. meminit quoque Sanderus lib. 7. Monarchiæ, expresso Sedulij nomine.

De sancto Hieronymo. Cap. XI.

Hieronymus crucis signum probat, habendum pro munimento & adorandum; picturarum vsum sacrarum admittit; Ex eius scriptis, teste Hadriano Papa, ac miraculis.

HIERONYMVM Stridoniensem egregium Ecclesię doctorem, pro imaginibus, et crucis signo efficaci stylo scripsisse nemini dubiũ esse debet; quandoquidẽ plurimi perspicui loci sunt, quibus de ea re insignem facit mẽtionẽ: atq; in primis illum omittemus locũ, quo de Hilarione scripsit, ne eadem repetendo pariamus fastidium: Sed audiamus eum in Paulo primo eremita iam morituro: Cum enim ad eum Antonium iam nonagenarium impellente spiritu Dei accedentem errasse per inuiam eremũ scripsisset, sic addit: Et iam media dies coquente desuper sole feruebat; nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quia quod mihi seruo suo promisit, ostendet: nec plura his, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro uocabulum indidit: quo uiso salutaris impressione signi armat frontem, & ab illo didicit iter ad Paulum.

Idẽ scribens ad Demetriadẽ de virginitate seruanda, sic docet: Hęc cursim quasi de prato pulcherrimo sanctarũ scripturarũ paucos flores carpsisse sufficiat pro cõmonitione tui; vt & claudas cubiculũ pectoris, & crebro signaculo crucis munias frontẽ tuã, ne exterminator Aegypti in te locũ reperiat, sed primogenita, quę apud Aegyptios, pereũt, in tua mente saluẽtur: In vita S. Paulæ ita habet: Prostrata ante crucẽ, quasi pendentẽ Dominum cerneret, adorabat.

Idem in Epitaphio eiusdẽ Paulæ ad Eustochiũ: In luctu, inquit, mitis erat, & suorũ mortibus frangebatur, maxime liberorum: nam & in viri et filiarum dormitione semper periclitata est; & cum os, stomachumq; signaret, & matris dolorem crucis niteretur impressione lenire, superabatur affectu. Et inferius: Post hæc obmutuit Paula, & clausis oculis, quasi iam mortalia despiceret, vsque ad expirationem animę eosdẽ repetebat versiculos; vt quod dicebat, vix audire possemus, digitumque ad os tenens, signum crucis pingebat in labijs.

Sed illud pro picturis est memoratu dignissimũ, quod ex Hadriano Papa collegimus. in calce. n. epistolę ad Constantinũ & Irenẽ sic habet: Accedant his, quę beatus Hieronymus presbyter Hierosolymitanus in quodã sermone scripta reliquit; Etenim vt cõcessit omnibus gẽtibus adorare quę manufacta sunt, Iudęis quidẽ crustas illas quas fabricauit Moses, pręterea duo Cherubin aurea; ita nobis Christianis crucẽ largitus est, & bonorũ operũ imagines pingere, & venerari: atq; ita nostrũ opus apud eũ ꝓbare. hęc ex Hieronymo Hadrianus. Nec miretur qs Hieronymũ nũcupari presbyterũ Hierosolymitanũ: cũ enim diutissime Palęstinã celeberrimo apud oẽs nomine incoluisset, placuit Hadriano hoc loco Hierosolymitanũ nuncupare. Si igitur Caluinistę tã sancte viuerent atque Hieronymus, perfacile crederent quod illę docuit, ac credi-

credidit. Sed quem vnquam ex Caluinistis videbit orbis Doctorem, qui vllũ sanctitatis, ac doctrinæ vestigiũ præseferat, nõ dico qui Hieronymo minima vlla ex parte valeat cõparari? quomodò ergo tã perfricta frõte possunt aduersari crucis signo, quod homo adeò egregius tãtopere magnifacit? Audiamus adhuc ipsum in epistola ad Marcellam, cum hortatur vt migret in Betlehem, sic ait: In sepulchro Dñi flere cum sorore, flere cum matre; crucis deinde lambere lignum; & in oliueti Monte cum ascendente Domino, voto & animo subleuare. Sed & super Ionam ad cap. 4. apertissimis verbis tradit Apostolorum imagines adumbrari consueuisse.

De Cyrillo Alexandrino Patriarcha. Cap. XII.

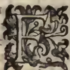
Cyrillus Alexandrinus docet, crucis signum esse in munimentum, & adorandum; ex eius scriptis.

SVFFRAGATVR huic fidei catholicę & Cyrillus Alexandrinus: nam aduersus Iulianum apostatam crucis Christi signum, vt hodie Caluinistæ repudiantem decem libros conscripsit, in quibus laude & honore prosequitur hoc signum: illud autem in sexto libro habet memoratu semper dignũ, dum dicit, curę semper esse Christianis domos, frontesq; signare signo pretiosæ crucis: libro etiã 2. tom. 4. c. 19. in Esaiã scribit, Columnã de qua Esaias loquitur sanctę crucis esse signum, quo obsepiri credentes solent, & communiri. Sed & quodam in sermone, cum beatæ Mariæ laudes prosequeretur, sic habet: Per te Trinitas sanctificatur: per te crux pretiosa dicitur, & adoratur in toto orbe terrarum.

De Palladio Cappadoce. Cap. XIII.

Palladius Cappadox scribit hanc sententiam, Vbi crux adest, nihil valet Satanæ malignitas; ex eius scriptis, ac miraculis.

EVERAT hoc nostro sęculo euulgatus liber quidam de sanctis viris ac mulieribus sub Heraclidis nomine: Paradisusque Heraclidis inscribebatur absque vlla eiusmodi inscriptionis auctoritate: quandoquidem verius est (vt testatur Nicephorus Callisti historiæ lib. XI. cap. 44.) Palladium Cappadocem libri illius auctorem fuisse. Quare nos quoque sub huius Palladij nomine referendum censuimus, vt etiam annotauit Lipom. to. 3. Scribit igitur illo in libro hic auctor, quem inscripsit, De sãctis Patribus, nõnulla de signo crucis notatu digna, atq; in primis cap. 1. egregiam profert sententiam Dorothei Thebani. Cum enim in puteo ex quo aquam hauriebat hic Palladius adhuc iuuenis aspidem comperisset, ideoque perterrefactus ad Dorotheum magistrum confugisset; Egressus

ſus, inquit, ieiunus Dorotheus aquam traxit de puteo, ac prior ipſe ſignatam deguſtans ait: Vbi crux adeſt, ibi nihil Satanæ valet malignitas. O egregiam ſententiam locis omnibus aureis litteris conſcribendam. Eodem lib. cap. 53. ſcitu dignam narrat hiſtoriam ex Hippolyto Apoſtolorũ diſcipulo, qua edocet Apoſtolorum temporibus crucis ſignum in vſu fuiſſe: ſed quia de ea re egimus ſecundo ſeculo, non eſt æquum vt hic repetamus; eò lectorem reijcimus.

De ſancto Auguſtino epiſcopo & doctore. Cap. XIIII.

Auguſtinus crucem, crucis ſignum, ſacras picturas innumeris locis admittit; adfert & miracula.

VGVSTINVM quoque doctorem eximium tulit hoc idem ſæculum, ex quo perplura ad inſtitutum noſtrum adduci poſſunt. Primùm igitur ab eo exordiemur, quod ſentit aduerſus Carpocratianos, qui imaginibus abutebantur; colentes Chriſti imaginem æquo cultu, quo Pauli, Homeri, & Pythagoræ: ſic igitur habet lib. de hæreſ. cap. 7. Sectæ Carpocratis fuiſſe traditur ſocia quædam Marcellina, quæ colebat imaginem Ieſu, & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ adorando, incenſumque ponendo. Hoc nos etiam ex Irenæo, & Epiphanio adnotauimus ſuperioribus ſeculis. Idem preterea Auguſtinus de crucis imagine tam inſigniter loquitur, vt nemo magis: & quamquam innumeri ſint loci, paucos tamen maximè perſpicuos ſubijciemus. libro etenim de ciuitate Dei 22. cap. 8. ſe legitimum teſtem eſſe profitetur, Innocentiam Carthaginenſem ciuem primariam ab immedicabilis cancri vlcere in mammilla, ſolo crucis ſigno fuiſſe ſanatam. Sed & alibi inſignes de hac imagine profert ſententias. ſcribit igitur ſuper Ioan. tracta. 118. ad cap. 19. his verbis: Poſtremò quid eſt, quòd omnes nouerunt ſignum Chriſti, niſi crux Chriſti? quod ſignum niſi adhibeatur, ſiue frontibus credentium, ſiue ipſi aquæ qua regenerantur, ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur; quomodo ergo per id, quod mali faciunt, nihil boni ſignificatur, quando per crucem Chriſti, quam fecerunt mali, in celebratione Sacramentorum, eius bonum nobis omne ſignatur.

Idem etiam libro ſecũdo de viſitatione infirmorum, cap. 2. & 3. Sunt quędam, ait, exteriora ſigna pigritantis etiam fidei aliquando excitatoria, & quaſi quandam compunctionem penetralibus ſuis figentia; quæ & Chriſtianitatis religio vult obſeruari, & amicorum ad infirmos conuenientium deuotio gaudet adimpleri. Hæc & tu fili mi, non negligas. Erunt ſiquidem & tibi

Nunc videamus de imaginibus. lib. etenim contra Faustum 20. cap. 15. cum Manichæi externas Christi imagines detestarentur, contra eos sic disputat: Iam vero quod etiam inde paganis vultis esse meliores, quod illi delubris, & simulachris Deum colendum putant; vos autem nihil horum facitis, quis non irrideat? [& infra] Planè Christus vester phantasticus habitet in tali templo sacrilegæ vanitatis, ille quippè non à similitudine sed à simulatione simulachrum vocari potest. & libro 22. cap. 73. testatur Abrahæ & Isaac picturas frequentatas fuisse, sic dicens: Faustus cum in ipsum Abraham, quid diceret vnguibus, & dentibus, quærens, vsque ad calumniosum mendacium perueniret: hoc tamen reprehendere non auderet; nisi forte non ei ueniret in mentem factum ita nobile, vt & non lectum, nec quæsitum animo occurreret; vt denique tot linguis cantatum, tot locis pictum & aures & oculos dissimulantes feriret. Idem libro primo de consens. euang. cap. 10. cum aliqui putarent Christum libros scripsisse, seu epistolas ad Apostolos, ipsos autem Euangelistas non ita scripsisse, vt viderant; refellit eos his verbis: Cum enim vellent tale aliquid fingere, Christum scripsisse ad discipulos suos cogitauerunt, ad quos potissimùm scribere potuisse facile crederetur; tanquam ad illos, qui ei familiarius adhæsissent; quibus illud quasi secretum digne committeretur; & occurrit eis Petrus & Paulus, credo quòd pluribus locis simul eos cum illo pictos viderunt; quia merita Petri & Pauli, etiam propter eundem passionis diem celebrius, & solemniter Roma commendat: sic omnino errare meruerunt, qui Christum, & Apostolos eius non in sanctis codicibus, sed in pictis parietibus quæsierunt; nec mirum, si à pingentibus fingentes decepti sunt. Vides & hic attestari Augustinum Romæ extitisse imaginũ vsum manifestissimum in ecclesiarum parietibus, quãquam in ipsis parietibus quęrendus, aut colendus non sit Christus.

De imagine sancti Nicolai. Cap. XV.

Nicolai imago, ac eius miracula; ex Ioanne diacono, ex Methodio, ac ipsa Africa.

NVNC succurrit nobis referendum notatu dignum miraculum de imagine sancti Nicolai, quod circa hæc Augustini tempora in Africa contigisse historici retulerunt. Nam Ioannes diaconus sancti Ianuarij ex Methodio Patriarcha sic scribit. Cum de Africæ partibus Vandalorum exercitus applicuisset ad terram Calabrindem, atque eandem regionẽ igne succenderent, reperta ibi est à quodam barbaro in cuiusdam Christicolæ domo sancti Nicolai imago, in tabula honestè depicta, quam protinus in sinu suo proiecit, & abscondit, quamuis ab eo ignoraretur omnino quid esset: cum autem peruenisset ad eos, qui Christicolas captiuos deducebant vinctos, interrogauit vnum ex eis, & ait:

Rogo vt mihi indicetur cuius est figura in hac tabula tam pulchre depicta; & hęc dicens demonstrauit eis iconam. Cum ergo cõtemplati eam essent Christiani cum gemitu & lacrymis dixerunt: Imago hęc quam cernimus, sancti Nicolai dicitur, qui multis miraculis & virtutibus apud Deum existens clarus, manifeste edocet se viuere, etiam post sepulchrum; cumque hoc auditu percepisset ille barbarus, continuò abscondit eam, propter suos socios; nemini eorum hoc pandens; cum autem reuersus esset exercitus Vandalorum in Africam cum plurimis captiuis, & spolijs multis, redijt & ipse barbarus, qui sancti Nicolai habebat tabulam in domum suam; erat autem ipse telonarius. quadam autem die tulit ipsam iconam, & posuit eam ante teloneum suum, vbi erant omnia quæ habebat, aurum, argentum & vestes; & sic loquutus est ei dicens: Nicolae habeto custodiam super teloneum hoc; nam ego aliò necesse habeo proficisci. hæc loquutus imagini discessit; apertum omnino relinquens teloneum secus proficiscens, quasi ibi plurimos custodes dimitteret. cum autem secus idem teloneum latrones transirent & vidissent apertum, & neminem custodem ibidem esse, dixerunt ad inuicem; vt venientes nocte eadem diriperent omnia, quæ intrinsecus erant posita. quod ita factum est; nam venientes nocte omnia abstulerunt, aurum, argentum, vestes, & cetera; & sic profecti sunt, sola icona de foris pendens superstes remansit. hæc autem Dei despensatione agebantur, vt huiusmodi occasione reperiretur, quanti meriti Nicolaus esset, & apud Africanas regiones manifeste claresceret. veniente autem barbaro, cuius teloneum erat, reperit illud vacuum, nihil omnino habens nisi ipsam sancti Nicolai iconam; tunc plorans, & gemens vehementissimos stridores mittebat, & turbido aspectu conuersus in faciem imaginis beati Nicolai, quasi ad viuentem hominem & ratione vtentem, hæc verba proferebat, dicens:

O Nicolae bonum te custodem telonei mei posui, quid fecisti? redde mihi res meas, alioqui cædo te flagellis: & cum hæc diceret, accepto flagello tundebat sancti Nicolai imaginem. cum vero fatigatus esset cædendo eam, dixit ei: Certè te in ignem proijciam, nisi reddideris causam meam: pijssimus autem confessor beatus Nicolaus, nimia miseratione ductus super iconam suam, ac si ipse flagellis cæderetur sub festinatione ad locum accessit propius, vbi latrones cuncta diuidebant, quæ de illius Saraceni teloneo abstulerunt; tunc dixit ad eos sanctus Nicolaus: ò infelices & miseri quid facitis? numquid ignoratis, quoniam ego ipse ibidem eram, quando hoc malum perpetrastis? nam oculi mei conspexerunt, quando has, & illas res abstulistis, quantitatem & numerum etiam cunctarum rerum, quas de teloneo abstulerant sigillatim eis exponens, addidit dicẽs: Scitote autem quoniã furtum quod perpetrastis, si non mihi acquieueritis, vt reuocetis cuncta quæ abstulistis, ego illud publicè manifestare curabo. Nam sub mea cura vniuersa fuerunt posita; & ideo pro vestro scelere, ego innocens quàm grauiter

flagellis

flagellis cæsus sum: credite mihi, quia nullo modo vobis parcam, si meis nõ acquiescitis consilijs; sed crastina die morti tradere vos faciam: illi autem fures cum viderent se deprehensos, existimantes quempiam fuisse de populis, qui eos explorauisset, nimium mente consternati, & vltra quàm credi potest exterriti, vehementer metu mortis coacti, per tetræ noctis silentia reportauerunt omnia, & in teloneo reposuerunt. Mane autem facto, cum venisset barbarus, & videret cunctam substantiam, quam amiserat, flere cœpit præ gaudio, cui tale miraculum fuerat demonstratum per sanctum Nicolaum. tunc apprehensa imagine deosculari eam cœpit dicens: O sancte Nicolae fidelis, & iuste, pijssime & misericordissime serue Dei excelsi, quàm sublimis, quàm magnus, quàm prępotens factus es, quàm proximus & familiaris Deo regi immortali, cui viuens militare non cessasti, à quo potestatem accepisse comprobaris, vt talia facere possis, qualia mihi Gentili ex ære insensibili patrare dignatus es: ab ista namque die credo in Christum, & in te. Credidit autem in Christum dominum, & baptizatus est ipse, & domus eius tota, & construxit ecclesiam in honorem sancti Nicolai, in qua mortuus est cum vxore sua, & filijs pariter glorificãtes Dominum, & beatum Nicolaum. Hæc fuit prima occasio, qua apud Africanas regiones beatus agnitus est Nicolaus, & paulatim ita nomen eius apud barbaros succreuit obsequijs, vt etiam ab ijs qui carent baptismate, frequentaretur assiduè. Eiusdem meminit S. Anton. histo. p. 2. tit. 9. cap. 2. §. 5.

De Theodosio iuniore & Valentiniano Imperatoribus. Cap. XVI.

Theodosius, & Valentinianus Imperatores *crucis signum excolunt, & sacras imagines venerantur; ex ipsorum lege, teste Azone, Saliceto, Platina.*

IMPERATORES etiam ipsi Theodosius iunior, ac Valentinianus posterior crucis signum venerãdum suo diplomate statuerunt ijs verbis: Cum sit nobis cura diligens per omnia superni numinis religionem tueri, signum Saluatoris Christi nemini licere vel in solo, vel in silice, vel in marmoribus humi positis insculpere, vel impingere: sed quodcũque reperitur tolli, grauissima pœna mulctando eos, qui contrarium statutis nostris tentauerint, specialiter imperamus. Habentur hæc Codice nemin. lic. sign. & confirmantur concilio sexto generali Constãtinopolitano, cap. 73. Notanda verba albo lapillo: hinc enim patet, & si per incogitantiam crucis sanctæ signum conculcetur, superni numinis religio conculcari videtur. Scio, ideoque miror nonnullorum impudentiam, qui hunc locum detorqueant vt velint Valentinianũ fuisse Iconomachum; ideoque vetuisse ne hoc signum sculperetur: quod quàm tur-

Hic Socrates (cum studio Theophili episcopi delubra Gentilium diruerentur, præsertimque Serapidis templum) ita scribit: Litteræ repertæ fuerunt, lapidibus incisę, quas hieroglyphicas appellant; erãt formæ insculptæ, quæ crucis habebant effigiem, quas etiam Christiani, & Gentiles oculis intuentes, vtrique eas ad suam ipsorum religionem accommodarunt: nam Christiani crucem salutaris Christi passionis signum esse dixerunt, propriamque suæ religionis notam censuerunt; gentiles aliquid in ea commune esse Christo & Serapidi affirmarunt; nam effigiem crucis aliud gentilibus, Christianis aliud significare: dum isti inter se de hac re digladiantur, gentiles quidam ad fidẽ Christianam conuersi, qui litteras Hieroglyphicas accuratè nouerant, formã crucis, quid sibi vellet interpretabantur, vitam venturam significare docẽt; quod quidem Christiani, vt potè pro sua religione maxime faciens, cupidi arripere & de eo animos efferre cœperunt, posteaquam etiam per alias litteras Hieroglyphicas significatũ erat, Serapidis templum tum dirutum fore, cum crucis effigies appareret, (id enim esse vitam venturam) multò plures ad religionem Christianam se transtulerunt; peccataque confitentes baptizati sunt. hæc de crucis effigie ipse equidem accepi. Nicepho. eadem habet lib. 12. cap. 26.

Lib. quoque 6. cap. 8. scribit idẽ Socrates Chrysostomum aduersus Arianos cum hymnis etiam argenteas cruces prętulisse: sed & lib. 7. cap. 16. hoc facinus scribit: Non longè à Chalcide Iudæi cum more suo ludos facerẽt, & interludendum multa absurda admitterent, tandem præ ebrietate, è mentis potestate egressi; non Christianos solum, verum etiam ipsum Christum in ludis suis cõtumelia afficere cœperunt; crucem etiam, eosque qui in Crucifixo spem ponunt, habere ludibrio: & propterea tale quoddam facinus moliri; puerum scilicet Christianum comprehendere, cruci alligare, in sublime suspẽdere; quo facto primum irrisione illudere, cachinnos in eum tollere, post paulò insania correpti illum vsque eò verberibus cædere aggrediuntur, quoad præ cruciatu vitam amittat. eadem habet Niceph. lib. 14. cap. 16. Numquid non cum istis iudaizant Caluinistæ ludibrio habentes crucẽ? quæ veri Christiani proprium est insigne, vt hic attestatur Socrates.

De sancto Theodoreto. Cap. XVIII.

Theodoretus crucem, eiusque signum, ac miracula innumeris locis probat, ex eius scriptis, & Nicephoro.

HEODORETVM insignem historicũ nũc ordo expostulat vt videamus. lib. enim historiarũ 3. cap. 3. cũ narrasset Iulianũ magicis artibus deditũ, dęmones inuocasse, subdit hęc verba: Quibus specie qua solent apparentibus, metus coegit Iulianũ, signo crucis frontem suam signare, dęmones igitur Dominici trophæi

conspicati figurā, & vt ipsorum cladis recordati, confestim euanuerunt; tum præstigiator causa cur fugerent intellecta, Iulianū obiurgat; qui tum timorē, in quo erat declarauit, & se virtutē crucis vehemēter admirari dixit; nam dæmones, quoniā eius figurā ferre non poterant, aufugisse; idq; etiam habet Nicephorus lib. 10. cap. 3. Deteriores ergo Iuliano nostri sunt hęretici.

Eod. lib. cap. 16. cum per fraudulentam Iuliani largitionē pecunię nōnulli fideles milites thus litassent, ignorantes quid agerent, sic sequitur Theodoretus: Post istam perniciosam pecunię distributionē, nonnulli qui aurum acceperant in conuiuio quodā fortè vnà epulantur, quorum vnus sumpto in manu poculo, non ante bibebat, quàm salutare crucis signū adhibuisset; atq; cū quidam è conuiuis eum increparet, diceretq; illud rei paulò ante ab eo gestæ prorsus repugnare; sciscitatur quid sit, quod in factis suis repugnantiā habere asserat: Ille tum aræ, thuris, & negatæ fidei eum in memoriam redigit, &c. sic repugnantia ingens est idololatrare, & crucem adorare, non ergo idololatrat, qui crucem adorat. Insignis sanè locus & albo lapillo notandus; nam & omnes huiusmodi milites postea sese martyrio obtulerunt.

Sed & lib. 5. cap. 24. cū Theodosius Imperator à Ioanne Monacho Aegyptio perdidicisset, se aduersus hostes victoria potiturum; ducesq; Theodosio consulerent, vt tardato bello, numerosiorē exercitū compararet: Respondit Theodosius (ò diuinum verbum) Nō committendum est, inquit, vt salutaris crux tantę arguatur imbecillitatis, Herculisq; statuę tantū virtutis nostro testimonio tribuatur; quippe vt crux nostrum exercitum, ita illa hostium antecedit: quę etiam Nicephorus habet lib. 12. cap. 39.

Scripsit pręterea Theodoretus sui temporis virorū insigniū vitas; ipsumq; librum inscripsit Philotheum; atq; ex illo in primis ad rem nostrā occurrit Iacobus Nisibenus, cui ipse Theodoretus arcā sepulchralē fecit (sed mortuus est ipse prior, ille verò superuixit, vt est apud Niceph. lib. 15. cap. 22.) De illo igitur, quod ipse nouit narrat Theodoretus: In Perside, cū lauantes puellæ ad fontem impudice ipsum inspexissent, fontem exiccauit, & puellas canas fecit, quasi senuissent; sed rogatu populi, & fontē restituit, & genuinos capillos puellis reddidit: post hęc sic addit: Tale fuit noui huius Mosis miraculum nō ictu virgæ factum, vel signo crucis suscipiens efficaciam.

Eodē Philotheo idē Theodoretus refert verba Iuliani Sabę ad Iacobū Monachū, quę sunt: Scito quòd me iter facientem bellua illa draco dehiscens, vt deuoraret inuasit: Ego Dei ope implorata crucisq; trophæo digitis obiecto, omnem prorsus errorem excussi, confestimque bestiam cadentem aspexi. Simile ibidem narrat de Martiano: cum etenim alius draco metum incussisset Eusebio etiam Anachorita, Martianus illius metum tanquam perniciosam affectionem increpans, digitis signata cruce, antiquas inter illum & hominem inimicitias ostendit, quo veluti flamma quædam correptus, & velut arundo concrematus in multas partes est diffectus. eodem libro etiam de Aphraate agens, cum narrasset Iouiani Imperatoris equum insanabili morbo

laborasse,

laboraſſe; illumque fuiſſe adductum ad Aphraatem, ſic ſubdit; Ille omni mora poſthabita, poſt aliquas preces, aquam è puteo hauriri iubet, quã ſigno crucis ſignatam, equo bibendam exhiberi mandat; bibit & ſanatus eſt: quod nulla medicorum arte fieri potuit.

De beato quodam Petro agit eodem libro. Nam matri ipſius Theodoreti æger erat alter oculus, nulla medicorum arte ſanabilis, manum autem oculo imponit Petrus, factoque ſalutis noſtrę ſigno, omnem morbum depellit.

Scribit inde de Macedonio: Mulieri tanta inteſtinorum erat ęgritudo conſumens; vt quotidie triginta gallinæ ei ad eſum non ſufficerent. Quare, inquit, propinqui opes eius ita diſsipare miſerti, virum ſanctum rogant, vt illi aliquid afferat remedij; ille obſecutus venit, poſtque multas preces dexteram immergit aquę, quam crucis ſigno ſignatam mulieri bibendam porrigit, mox ex hauſta morbum depellit adeoque edendi cupiditatem illam obtundit, vt deinceps exiguo admodum gallinæ fruſtulo contenta eſſet.

Limnei etiam eodem libro meminit, qui cũ inteſtinorum ægritudine laboraret, nõ ad medicos inquit aut lectũ cõfugiebat, nec aliquod à medicinis, ſiue cibis refrigerium appetebat, ſed humi ſuper quandam tabellam aſsidens, precibus & ſigno crucis, diuinique nominis appellatione tantum ſedatis doloribus à morbo conualuit. Aliàs etiam cum noctu ambularet, anguem iacentem pede preſsit: quare conuerſus ille pedem momordit, dumque altera manuum pedi opem ferre ſtudet, ſe quoque anguis dentibus ictam ſenſit; quod etiam ſiniſtrę contigit, dum dextræ pręſidio eſſe conatur: quare cum anguis ira deferbuiſſet (pluribus enim, quàm decem vulneribus illum affecerat) diſceſsit, ſeque in latibulo recondidit; vir Dei quamuis acerbis doloribus laboraret, nullo tamen medicæ artis pręſidio vſus eſt, ſed fidei tantum remedia, crucem, videlicet, preces, Deique nomen vulneribus adhibebat.

De Nonno Edeſſæ epiſcopo. Cap. XIX.

Nonnus crucis ſigni efficaciam docet. ac miracula; ex Iacobo Diacono, Metaphraſte, Nicephoro, Marulo, ac recentionibus.

EIVSDEM Theodoreti ſęculo, etiam vixit Nonnus Edeſſenę Eccleſiæ epiſcopus, vt eſt apud Nicephorum lib. 14. cap. 30. Hic Pelagiam Antiochenam à meretricio, ad frugalem, ac ſanctam vitam conuertit. Iſtius autem Pelagiæ vitam Iacobus pręfati Nonni diaconus, eleganti ſtylo conſcripſit, & cum aliquando dęmon aperta voce huiuſmodi conuerſionem iniurioſam ſibi quereretur: ſubdit Iacobus hæc verba: Tũ dicit ad eã ſanctus Nõnus epiſcopus: ſigna te cruce Chriſti, & abrenũcia ei; quę ſignauit ſe in nomine Chriſti, & inſufflauit in dęmonẽ, & ſtatim nuſquam cõparuit. Habet hoc idem totidẽ fere verbis Metaphr. v i i i. Octob. ſic enim habet: Illa autem extendit manum & malignum pulſat cruce: Hoſtis vero protinus euanuit

nuit. Habet & politiore stylo Marulus, & ex eo Andreas Eborensis tit. de ratione resistendi diabolo, sub his verbis: Facile deprehendit dolos mulier, quæ iam veras diuitias Christum esse nouerat, et cum crucis in pectore signũ dexteræ manus ductu impressisset, sufflauit in suasorem impietatis, et tam facile abegit, quàm solet puluerem vetus. Non mirum mihi videri potest si ministri Satanæ oderint crucem; nam diabolica omnis virtus corruit hoc signo conspecto, vnde vt ministerium Domini sui vbique impleant, adnituntur hæc sibi hostilia arma, quæ crux est, eliminare.

De Sozomeno Historico. Cap. XX.

Sozomenus crucem, eiusque signum innumeris locis probat; Ex eius scriptis.

SVPEREST tractanda Sozomeni historia lib. 1. cap. 3. habet Constantini visionem de signo crucis, sibi ad omnes victorias habendas forman do. At cap. 4. narrat satellites præpositos, ferendo crucis vexillo; & ab omnibus hostium incursibus & ictibus fuisse illæsos, & qui non tulissent facilè læsos fuisse. In cap. 8. in omnibus Constantini imaginibus, aut nummis signum crucis fuisse impressum, suoque tẽpore adhuc existere attestatur: libro autẽ 4. c. 4. Cyrillo signũ crucis Hierosolymis apparuisse narrat; quod etiã scribit Niceph. lib. 9. c. 32. Quod autem habet idẽ Sozomen. lib. 5. c. 1. ad verbũ, æquũ est vt referamus: cũ enim Iulianũ iam factũ Imperatorẽ in Illyriũ per rexisse narrasset, subdit: Fertur autem, cum primũ fines Illyrij ingrederetur, uites post vindemiam, circiter virgiliarũ occasum, vuis acerbis minimeque maturis onustas visas esse; roremque tunc in eius, tum in comitum suorum vestes ex aere delapsum, singulis guttis signum crucis in eas impressisse.

Eodem etiã libro cap. 2. de eiusdẽ Iuliani magia & idololatria scribens, sic ait: Fama est quodam tempore, ei viscera animalis inspectantis, signum crucis in eisdem apparuisse corona circundatum; & nonnullos, qui eius diuinationis erant participes in metũ coniectos esse; quippe qui inde conijcerent, religionem Christianam deinceps uires acquisituram, & doctrinam Christi perpetuò duraturam: coronam enim crucis signo circumiectam, tũ victoriæ inditium esse, tum æternitatis. vides hostes fidei terreri conspecto signo crucis? vides Christianæ religionis inditium esse hoc signum? vides æternitatis referre vestigium? Sudes igitur est in oculis diaboli, & ministrorum eius hoc uiuificum vexillum Christi.

Eodẽ lib. c. 16. scribit ꝙ crucis signi odio Iulianus insignia militaria mutauerit, sublato hoc signo, vt discant nostrates Hæretici se Iulianizare. c. 20. eiusdem libri scribit, quòd Iulianus Christi statuam in Paneade sustulerit, sua ibi collocata, sed fulmine postea demolita. At subdit de statua Christi: Christiani, inquit, postea eius fragmenta cum collegissent, in ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc custoditur. cap. autem 21. meminit illius terræmotus, qui Contige-

tigerat cum Iudęi Iuliani iussu Hierosolymitanum templum instaurare nitetentur, quòd omnibus Iudæis crucis signum in vestibus apparuerit. At lib. 7. cap. 15. scribit litteras hieroglyphicas, cum signo crucis, in demolitione templi Serapidis adinuentas. At in cap. 25. de dracone à Donato Epiri episcopo solo signo crucis occiso. At lib. 8. cap. 8. de crucibus argenteis à Chrysostomo fabrefactis aduersus Arianos. Hæc igitur sub breuitate ex Sozomeno meminimus, ne vel tędio repeterentur, nec omnino prętermissa viderentur.

De sancto Leone Papa primo Cap. XXI.

Leo crucis signum regnis omnibus adorandum scribit: & in rebus sanctificandis illo est vsus; ex eius scriptis, ac Iacobo de Voragine.

LEO etiam primus Papa, de signi crucis gloria, perspicue loquitur in sermone de passio. 8. nam sic ait ex Isaia: Ecce natus est puer, & datus est nobis filius, cuius Imperium super humeros eius. Cum ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi conuerteret potestatis, erat hoc quidem apud impiorum oculos grande ludibriū; sed manifestabatur fidelibus grande mysterium; quia gloriosissimus diaboli victor, & inimicarum virtutum potētissimus debellator, pulchra specie triumphi sui, portabat trophęum & inuictę patientię humeris, signum salutis adorandum regnis omnibus inferebat; tanquam & tunc ipsa operis sui imagine omnes imitatores suos confirmaret, & diceret; Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus: euntibus autem cum Iesu turbis ad locum pœnæ, Simon quidam Cyrenēsis inuentus est, in quē lignum crucis transferretur à Domino, vt etiam tali facto præsignaretur gentium fides, quibus crux Christi nō confusio erat futura, sed gloria. Audistis ne ò Caluinistę omnibus regnis adorandum signum salutis, & nobis gentibus esse non confusionem sed gloriam? Idem quoque de eodem signo perspicuè sequitur in sermone primo in Natiuitate Apostolorum Petri & Pauli: sic enim Petrum alloquitur: Iam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, atque Bithyniam legibus euangelicę prędicationis impleueras, nec aut dubius de prouectu operis, aut de spatio tuę ignarus ætatis, trophęum crucis Christi Romanis arcibus inferebas, quos te diuinis præordinationibus anteibant, & honor potestatis & gloria passionis, pereleganti sanè metaphora subindicat, Leo per crucis vexillum, & Romam Petro antesignano expugnatam; reliquiasque orbis totius partes eodem vexillo debellandas, quod sanè nostro hoc sæculo factum est.

Ipsum autem hunc Leonem, crucis signo etiam vsum fuisse in sanctificādis rebus, testatur Iacobus de Voragine. In calce etenim vitæ, quā de hoc Leone scripsit, narrat imminentem mortem Dei dono pręsensisse, sepulchralemq; arcam sibi prępárasse, eamque uniuerso Romano clero astante, crucis signo consignasse.

De

De Sanctæ Euphemiæ miraculo. Cap. XXII.

Euphemia martyr depingitur chirographum manu tenens magno quodam miraculo; Ex Constantino Thio, ac Metaphraste.

CIRCITER hæc tēpora scilicet sub Martiano Imperatore, contigit sanctę Euphemiæ miraculum: vnde illa consueuit depingi manu cartam tenēs. Narrat ipsum miraculum Cōstātinus Thius episcopus in oratione, quā ante annos octingentos, de hac Sancta Euphemia egit: scribit enim decreta Chalcedonēsis synodi fuisse allata ad sepulchrum Sanctæ huius martyris, vt inde signo Dei comprobarentur; & addit: Cum hæc ergo fecissent, simulatque appropinquauit carta preciosis eius reliquijs, aliquid admirabile & magnum fecit Dominus opifex miraculorum: nam cum martyris mortuam & inanimam manum animasset, eam extendit; cum autem cartam manu accepisset benedicta Christi martyr, & eā esset amplexa, pię rursus reddidit fidei decretū ministris rectæ fidei. Hoc cum omnes essent admirati, & stupore essent repleti, laudarunt Deum omnipotentem, & sic in perfectione orthodoxæ fidei stabiliti, confirmarunt sanctā, & œcumenicā quartam synodum per reuelationem, quæ facta est à benedicta Euphemia: & ideo quæ inter sanctas imagines cernitur Christi martyr Euphemia, vbique ponitur habens cartam in manu. Habet hęc Metaphrastes XI. Iulij.

De Sancto Anthemio episcopo. Cap. XXIII.

Anthemius episcopus in supplicationibus crucem præferebat: ex Alexādro monacho, & Metaphraste.

CRVCEM etiam hoc sęculo præferri consuetum in publicis supplicationibus non est dubitandum: nam Alexander monachus in reuelatione sancti Barnabę, sub Anthemio Salaminę episcopo Zenonis Imperatoris tempore; narrans sancti Barnabę predicti visionē, monētis ipsum Anthemium, vt certū in locum proficisceretur, suas ibi reliquias latere, sic addit: Episcopus verò experrectus Deum adorauit, totoque clero & populo Christi amantissimo congregato, exijt in eum locum, quem per reuelationem didicerat, multo apparatu, & cruce ipsa prælata. Hęc apud Metaphrastem XI. Iunij.

De

De sancto Gennadio episcopo. Cap. XXV.

Gennadius pictorem, ob Christi imaginem à manuum imbecillitate sanauit, crucis quoq; signo vsus est; Ex Nicephoro.

HOc ipso quoq; sæculo insigne patratum est miraculum, quo innotescere omnibus potest, quanta Christi imaginibus sit habenda veneratio. Constãtinopoli etenim (vt narrat his verbis Nicephorus lib. 15. cap. 23.) Gennadio episcopum gerente, pictor quidam Saluatorem habitu & forma Iouis pingere ausus, facinoris eius mercedem tulit; nã manus eius exaruit, cum ille crimen id publice confiteretur, Gennadius restituit. Illud verò notandum est, verius esse Saluatorem nostrum capillum molliter inflexum & subcrispum, eumque minus densum habuisse, in historijs colligitur. [& infra] admirandum etiam quiddam aliud, quod Gennadio accidit, exponam. cum enim noctu ad sanctius sacrificij altare astaret, & preces ad Deum pro mundo funderet, spectrum quoddam dęmoniacum visum est, quod crucis signo ab eo repulsum, humana voce ita illi respondit: Illo quidem viuo secessurum, atque quieturum; postea vero modis omnibus Ecclesiã perturbaturum. Nobis hic locus duo perspicue indicat, & Christi veras Deo placere imagines; infestissima autem esse falsorum Deorum simulachra, atq; eum irritare; crucem quoq; dæmoniaca spectra discutere, & vim diaboli penitus eneruare.

Et quoad hoc sęculum suaderi perfacilè vobis volentibus potest hæc veritas, ò Iconomachi: nam si quæratis miracula, vidistis plurima; si magnæ auctoritatis eruditionisq; scriptores, habuistis Prudentium, Epiphanium, Chrysostomum, Palladios, Helenopolitanum & Cappadocem, Paulinum, Sedulium presbyterum, Cyrillum Alexandrinum, Hieronymum, atq; Augustinũ; ac demum Imperatores Theodosium, ac Valentinianum; si historiarũ scriptores, Socratem, Theodoretum, ac Sozomenem: si plures orbis prouincias, vel Vrbes, quo hæc fides peruenerit nosse vultis, Romam primùm audistis, & non longè distantes Imolam ac Nolam pro Italia, dein Hispaniam, Galliam, Scotiam, ac Britanniam, Illyrium, Constantinopolim, Hierosolymam, Betlehem, Antiochiam, Salaminam, Chalcedonem, Euoream Epiri, Ephesum, Ciliciam, Cappadociam, Chalcidem, ac ipsum Euxinum, nec non Parthos iuxta Euphratẽ, Edessam, Armeniam Sarmatiam, Gothiam, Persidem, ac demum Aegyptum, Alexãdriam, ac alias Africę partes, Hipponem, & Calabrindem. Si quæritis diuturnitatem Catholicæ huius doctrinæ, iam quingentis annis vidistis perpetua successione illibatam perseuerasse. Quid igitur vltra efflagitare potestis, vt vobis suadeamus, si hæc non sufficiant? Iam pertinaciam vestram manifestatis ab omni veritate perdiscenda longè alienissimam.

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum Sextum.

A Christo nato anno quingentesimo circiter, vsq; ad annum sexcentesimum circiter

CENTVRIA SEXTA.

In Xenaiam Iconomachorum Principem. Cap. I.

Xenaię Iconomachorum principis facinora recensentur, ex Nicephoro.

AM quingentis à Christo nato annis, vniuersus orbis sacrarũ imaginum venerationem probarat, vt demõstrauimus peroptimis, tũ Scriptorum testimonijs, tum miraculis. Quamobrem Satanas rabidus generis humani hostis, tantæ felicitati Christianæ inuidẽs, peridoneum sibi adinuenit mancipium (Xenaiam videlicet) qui quasi antesignani fungens officio, venerationem imaginum, vnus, & omnibus prior infringeret: & sanè similes habuerunt labra lactucas; vt est in prouerbio, Sicut enim huiusmodi sententia, qua sacris imaginibus detrahitur, omnium turpissima est; ita, & qui eius auctor existeret, fędissimum hominem esse oportuit: ac sicut quidquid repente ortum, repente euanescit; ita sanè in hac quoq; re effectum est, vt qui hãc prior blasphemiam euomuit, breui defecerit, & quasi solitarius buccinator, nullo penitus sectatore adinuento, euanuerit. Huius igitur sęculi initio blasphemus quidam surrexerat, quem barbarum ipso nomine noueris; huic Xenaias nomen fuit; de quo quid scripserint historici, operæprecium est videre. Nicephorus lib. xvj. cap. 27. ita de illo scribit: Xenaias quidam erat, Philoxenum gręca lingua recte voces, genere Persa, & fortuna seruus, peridoneus Satanæ minister; qui sub Calandionis episcopatu, cum ab hero suo profugisset, ad ecclesiam Dei accessit, clericum se esse affirmans, cùm quidem nondum diuino regenerationis lauacro initiatus esset. Calãdion vbi hominem eum, & latentem in eo maleuolentiam ex signis & coniecturis quibusdam cognouit, ab ecclesia eũ proscripsit; vbi vero Calandioni Petrus Cnaphæus successit, Xenaiam ille non solum recipit, verum etiam nondum baptismo initiatum; vicinæ Hierapolis episcopũ creauit, & Philoxenum nominauit; & Petrus, vbi tandem se episcopatum viro nondum baptizato mandasse intellexit, dixisse fertur; sufficere ei pro baptismo consecrationem. Xenaias iste primus (ò audacem animum, & os impudens) vocem illam euomuit: Christi, & eorum qui illi placuere imagines venerandas non esse. Itaque impietatis istud mancipium magno cum tumultu, multis sibi ex prima Syrorum gente ascitis, & nõ exigua ex Cynegico, siue Venatico monasterio, multitudine assumpta, vnà cum innata sibi improbitate in Vrbem peruenit, & Flauiano vim maximam intentauit, ut Chalcedonẽsem synodum, & Leonis tomum ille anathemate damnaret. Ecce veram Iconomachi primi effigiem; Baptismo caret, Satanę minister, schismaticus. Sed addamus memoratu dignũ ex litteris, quas Palęstini Monachi ad Alcisonem scripserunt, vt est apud eundem Nicephorum illo eodem libro cap. 28. Cum enim meminissent Xenaię persecutionem in sanctum Flauianum, vt hominis virtutem ipso nomine indicarent, sic scribunt: Xenaias re ipsa nomini suo respondens (alienus quippè prorsus à Deo) nescimus, quo consilio, quasue aduersus Flauianum inimicitias vindicans,

cans,sub obtentu fidei ficuti plerique aiunt,contra eum commotus,veluti Nestorianum calumniose criminari cœpit. Videte Caluinistę ac cęteri Iconomachi,quem antesignanum habeatis,nempe hominem à Deo alienum. Hoc nobis Catholicis maximo est solatio;quod multis exinde seculis, nec vnum quidem ille habuit sectatorem, vnde imaginum perseuerantiam nequaquam infregit: cum è contrario vsus earum, & veneratio in ecclesia Dei,illo nebulone contempto perseuerauerint.

De Theodorico Imperatore, ac militibus Gothis. Cap. II.

Theodoricus Gothorum Rex in angustia se crucis signo munit; ex Gregorio Turonensi.

SED videamus pro catholicis,quot veræ fidei argumenta Deus ipse vindicauerit,quæ sanè sunt penè innumerabilia; & in primis illud adducemus,quod ad huius sæculi initium circiter contigerat.Nam cum Theodoricus Gothorum rex rerũ potiretur, viuebat pijssimus episcopus Quintianus Afer,qui Ruthenorum ciuitati præerat, quam obsidione vallauerat Theodoricus,vt euerteret. Porrò Theodoricus rex (vt Gregorius Turonensis scribit in huius Quintiani vita)cũ cogitaret etiam muros vrbis euertere,mollitus est misericordia Domini;& oratione sacerdotis eius quem in exilium retrudere cogitabat; nam nocte pauore perterritus,de statu suo exilit,ac solus per viam publicam fugere nititur; perdiderat enim sensum,nesciẽs quid ageret:quod aduertentes sui,eumque retinere conantes,vix potuerunt,cohortantes vt se signo salutari muniret. Ecce & ipsos Gothos barbaræ nationis, tãtum habuisse in Domino luminis, vt scirent diabolicum furorem signo crucis temperari oportere.

De sancto Portiano Abbate, & Siginaldo Gotho. Cap. III.

Portianus signo crucis miracula agit, spectra eliminat; ex Gregorio Turonẽsi.

SED & illud memorabile est, quod hoc ipso tempore contigisse narrat idem Turonensis in vita Portiani Abbatis. Cum etenim Portianus seruilis cõditionis esset, velletq; monachatum profiteri, illi temporalis dominus admodum obsistebat; quin à claustro eum reuocauerat:quamobrem miro modo obcæcatus est;monasterij autem Abbas Portiano iusserat, vt dominum cæcum factum sanaret;cumque illum refutaret (inquit ibi Gregorius)

gorius) tandem Abbatis deuictus precibus, super oculos domini sui signum crucis imposuit; statimque dirupta caligine, & sedato dolore pristinæ redditus est sanitati.& infrà: Cum Siginaldus ex Theodorici proceribus, ad potandum Portianum inuitaret; imo quasi quadam vi compelleret, allatum vasculum, quo potio tenebatur, rogat vt sanctus imposita prius manu, sanctificet, qui eleuata dextera cum signum crucis imposuisset, vasculum scinditur medium, ac vinū quod intra tenebatur cum immenso serpente terræ diffunditur; & mox eiusdem narrans visionem, expergefactus vidit cellulam suam quasi incendio concremari, exurgensque perterritus ostium petijt, quod cum reserare nequiret, in oratione prosternitur, signum salutare coram se, & circum se faciens, ac protinns phantasia flammarum, quæ apparuerat euanuit, cognouitque hoc diaboli fuisse fallaciam.

De sancto Protasio. Cap. IIII.

Protasius in omnibus crucis signum pro munimento docet habendum; ex Greg. Turonen.

PROTASIVS quoque vir sanctitate insignis, cum didicisset huius Portiani tentationes, sic illum est cohortatus: Oportet te, dilectissime frater, insidijs diaboli resistere viriliter, & nihil de eius dolositate pauescere, sed omnia quæ intulerit, oratione assidua, ac signo crucis è contra apposito euincere: quia talibus semper tentationibus seruos Dei nititur expugnare. hęc in vita Portiani Gregor. Turonen.

De sancto Benedicto abbate. Cap. V.

Benedictus crucis signo veneni vim superat; ex Gregorio I. ac miraculis.

SANCTVM Benedictum abbatem edidit hoc idem sæculum: in illo quoque effulsit crucis signi virtus; de illo enim magnus Gregorius dialogorum lib. 2. cap. 3. cum narraret subiectos illius monachos rectam vitæ eius disciplinam ferre non posse, sic subijcit: Quia grauis est semper prauis moribus vita bonorum, tractare de eius morte aliqui conati sunt, qui inito consilio venenum vino miscuerunt; & cum vas vitreum, in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monasterij ad benedicendum fuisset oblatum; extensa manu Benedictus signum crucis edidit, & vas quod longius tenebatur, eodem signo rupit; sicque confractum est, ac si in illo vase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus vir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum vitæ.

De sancto Placido. Cap. VI.

Placidus innumerabilia miracula crucis signo agit, inspectante Gordiano historia scriptore.

IBET nūc huic Benedicto subnectere præcipuos discipulos eius duos, Placidum in primis insignem martyrem, ac ipsius alumnum; deinde etiam Maurum prosequemur. Scripsit igitur Placidi vitam Gordianus comes illius fidissimus. de illo igitur sic narrat; quòd cum ad eum cæcus quidam adductus fuisset, rogans eum per sanctum & terribile nomen Domini, & obtestans vt suis sanctis precibus sanitatem impetraret à Domino: Sanctus autem, inquit, Domini Placidus, more sibi solito in fletum erumpens, iussit eum adduci ad se; & cum appropinquasset, super eius oculos signum salutiferæ crucis faciens, orauit ad Dominū dicens, &c. & visum recepit, præsente ipso Gordiano, Donato, atque etiā Germano episcopo. Ecce fidelissimos testes oculatos: quid superest agendum vt credas, ò Caluinista?

Et mox, inde quoque sanctus Domini dum recessisset, ac iuxta ciuitatem Calatiam iter ageret, quidam languidus ei factus est obuius, conquerens quòd accolæ regionis illius graui tædio laborarēt; Vir autem Dei illius fidem admirans, oratione præmissa, salutiferæ crucis vexillo, languidos cunctos, qui præsentes erant consignans, pristinæ saluti restituit. Et statim cum puerulum quendam iam iam expirare, & rogatum Placidum à matre narrasset, subdit: Qua flebiliter poscente, mox vt beati Placidi dextra super expirantē signum salutiferæ crucis expressit, quasi euigilans de sopore, matris papillas expetijt, qui iam frigebat in mortem; & mox oblato illi paralytico, sanctus Domini Placidus, qui dona larga præstabat mortalibus, super eum salutiferę crucis signaculum fecit, confestimque morbus excluditur.

Et infra; allato illi penitus claudo & muto; super quem, inquit, misericorditer, vt signum salutiferæ crucis Placidus pater impressit, confestim omnis vigor per membra diffunditur; sanaturque & plantis & lingua, & statim cum eum quidam ægrotans chiragra rogasset; quem, inquit, vir Domini, præmissa oratione, signauit; eodemque momento debilis, manibus directis, de languore longinquo, gressu solidato prosiliuit. Deinde oblata illi muliere cæca, muta, & surda; Vir autem Sanctus, inquit, ab oratione exurgens, salutiferæ crucis signaculum super languidam faciens, statim patefactis aurium, oculorumque meatibus, plaudentibus cunctis, muta loquax, surda audiens, cæca videns effecta est.

Et infra; putrescente cuiusdam brachio, mox vt eius brachium vir Dei sacro vexillo muniuit, mirificus medicus, quidquid inerat vlceris precioso signo restrinxit. & post; rogatus pro sene cæco, qua supplicatione Placidus pater permotus languidi senis, & debilis oratione pręcedēte sanctę crucis signaculo,

culo, lucernæ oculorum reddunt luminis radium, & dato ſpeculo crucis, tenebræ diffugerunt. Et inferius de hydropico à medicis derelicto: mox vt veſte exutus & ſacratiſsimæ crucis eſt ſigno munitus, hydropis incluſus liquor ſacri ſigni impreſsione conſumitur.

Et infra, de cæco ad furcas caudinas ſalutem petente: Cum, inquit, orbem compleſſet Placidus, ſuper eius oculos ſignum luciferæ crucis imprimens, dixit: Illuminet te Dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei, qui cæco nato lumen reſtituit: his dictis, mox vt ſuper eius oculos ſignum crucis expreſsit, lux effulſit; & totum laborem medici, virtus crucis ceſſare fecit. & poſt pauca: nam beati Placidi quis exęquare poterit prima ad vltima? cum per ſignũ crucis ſanaret languidos, curaret energumenos, ante quem quamuis occultè veniſſet, antiqui hoſtis verſutia, ſtatim ſe manifeſtauit fraudulenta fallacia.

Et infra; adducto cæco coram ſe: ſanctus autem Domini Placidus, pietatis diſcipulus, more ſibi ſolito ad miſericordiam flexus, viuificum ſignum crucis ſuper oculos eius faciens, & aperti ſunt oculi eius. Et inferius: Cum Siluius Romanus nimio fletu viſum amiſiſſet, ante annos octodecim, & à Placido efflagitaret ſalutem; tantis vir domini Placidus ſupplicationibus motus, ſubſtitit, iuſsitque cæcum adduci ad ſe; & dum veniſſet poſuit manũ ſuper caput eius, orans intra ſe parumper; completa oratione, ſacroſanctum ſignum ſuper oculos eius faciens, & manus ſuas ſuper eum imponens orauit, & reſtitutus eſt illi viſus. Et infra; ad paralyticum accedens & orans, completa oratione ſignum crucis ſuper eum faciens, de lectulo conſurgere iuſsit, & ſurrexit. Et infra; pro altero quoque membris attracto rogatus orauit, atque addito crucis ſigno, reſtituit omnem corporis virtutem. Et in calce vitæ; oblato illi energumeno orauit, qui cum orationem compleſſet, ſignum crucis contra uexatũ faciẽs, antiquum hoſtem ab eo protinus effugauit. Audiſtis Caluiniſtæ oculatum teſtem errantem non vnum, atque alterum miraculũ, ſed quamplurima, non vno tantum loco, ſed pluribus; non vnã tantum ęgritudinem curaſſe hoc ſigno Placidum, ſed omnes? quos igitur teſtes requiri vultis, ſi oculatos non recipitis?

De ſancto Mauro. Cap. VII.

Maurus innumerabilia miracula ſigno crucis egit, inſpectãte Fauſto hiſt. ſcriptore.

MAVRVM nũc ordo expoſtulat, vt proſequamur; nã eiuſdẽ Benedicti diſcipulus fuit: de illo locuples teſtis eſt in eius vita coalumnus eius Fauſtus, à quo ſic videtur exordiendum. Cũ enim puer mutus & claudus ei fuiſſet oblatus: Ille, inquit, vt erat pijſſimus lachrymis perfuſus, atq; in oratione proſtratus, poſtquã diutiſsimè orauit, ſtolam cum qua eodẽ anno, iubẽte magiſtro ſuo ordinatus ad miniſterium fuerat leuiticum, & quam iuxta morẽ gratia ſanctitatis primo indeſinẽter ferebat anno, de ſanctiſsimo collo ſuo protulit, & ſuper caput in-

firmi crucis signũ faciens, posuit; & orãs sanauit. Et infra; nobili Alderado de altissimis gradibus delapso, & toto corpore ob id debilitato: Ibi, inquit, rursũ cũ oratione præmissa salutiferũ retegit lignum, & de eo à scapula vsque ad vngulas manuum, ex omni parte signum crucis faciens & orans, sanauit.

Et infra: Sergius cũ esset equo lapsus, pede sub equo penitus contrito, beatus Maurus ad eũ accedens, sinistraq; manu collisum apprehendens pedẽ, & dextra super eum signũ crucis faciens, iubet sanari; & sanus efficitur. Et inferius; Cęco nato postulanti salutẽ, cum Maurus non obtemperasset; sed progressus fuisset, cęcus quędã horrenda, & pauẽda vociferãdo inclamare sacramenta non intermittebat, vsquequo sanctus vir, nobis etiã cõpellẽtibus, sedibus oculorũ eius, quibus eatenus lucicomi solis nõ splẽduerat claritas, lachrymis madefactus dexterę manus suæ impressit digitos; cęloq;' aliquãtisper intendens, ac super eos signũ nostræ redẽptionis edens, cum oratione visum ei restituit. Et infra: Cũ clericus quidã cęmentarijs in ædificio præesset, ac de sublimi ponte pensili lapsus esset, pro mortuo habitus fuit: cũq; omnes abscessissent, ipse Placidus in terrã se ante altare orationi dedit; qua completa egrediens, & super collisa membra signum crucis faciens, sanauit.

Cum autem detraherent nonnulli his Mauri miraculis, dæmon illorũ tres obsedit, & vnũ occidit. Quod, inquit, vbi vir Dñi, quid euenisset agnouit: vehementer flere cœpit, iterũq; oratoriũ beati Martini ingressus, attentius Dñm tam pro ijs qui torquebantur, quàm & pro illo, qui mortuus fuerat, deprecabatur, & cum per tres continuas horas orationi incubuisset, ad eos qui vexabantur, & se inuicem dentibus lacerabant accessit, & signũ crucis tertio contra eos faciens, & sanauit, & suscitauit mortuum:.

Et inferius: Ansegarius archidiaconus Andegauẽsis ad Maurum aduenerat, & cũ eius comitatus plusq̃ sexaginta virorũ esset, nec posset tantus numerus cibo aut potu recreari, dicẽte Simplicio monacho, nihil vini adesse, nisi in vno paruissimo vasculo, quod ad sellã pendere cõsueuerat; sanctus Maurus dixit illi, defer illud huc; cũq; allatũ fuisset, adiecit: panem etiã huc deferte; & cũ corã eo panem quoq; attulissent, signũ crucis contra paruissimũ vasculũ faciens, dixit; potens est Dñs qui mensam populo suo in eremo parauit, & aquã in abũdãtia de petra produxit, etiã & nobis seruis de hoc paruulo vasculo, sufficienter vini ministrare affluentiã. Mirũ dictu penè, & incredibile factu opus est sequutũ: cũ.n. sexaginta, & eo amplius homines ibi adessẽt, qui tribus vicibus de ipso biberẽt vasculo, ita plenũ sẽp reptũ est, ac si intactũ post primã permãsisset impletionẽ. & mox: Cũ cancri vlcus cuidã superius labrũ, nasũ, ac maiorẽ genarũ partẽ arroderet; illius calamitatis vir dñi misert⁹, de cõtra signo crucis edito, pristinæ eũ restituit sanitati. Habuim⁹ & alterũ hũc oculatũ testẽ, de his tãtis signi crucis miraculis. Quid aduersum hęc? video vos Caluinistæ ẽt derisuros sanctissima hæc miracula, sed cauete ne hac detractione id vobis cõtingat quod supra enarratũ est, vt inuicẽ efferati dilanietis; atq; eiusdẽ signi virtutẽ vos oporteat (ò vtinã) experiri p̃ pioꝝ man⁹, vt credatis, & resipiscatis.

De Iu-

De Iustiniano Imperatore, & de Constantinopolitano clero. Cap. VIIII.

Iustinianus Imperator magnifacit crucis signum; ex suis legibus: Clerus Constantinopolitanus sacras imagines veneratione prosequitur; ex Zonara.

VNC autem post tot sanctorum per crucis signum miracula enarrata, operæ pretium est aliunde testimonia conquirere; atque opportunè occurrit Iustinianus Imperator. Is igitur præter id quod suo in Codice intexuit legem Theodosij, & Valentiniani de veneratione signi crucis libro primo tit. 11. ipse suam quoque legem promulgauit his verbis: Si quis voluerit fabricare venerabile oratorium, aut monasterium, præcipimus non aliter incohandam fabricam, nisi locorum sanctissimus episcopus orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit crucem. ita in authen. de ecclesiast. tit. Sed & pro ipsis sacris imaginibus promendus est alius locus: sub eodem enim Iustiniano in Constantinopolitana seditione, tum ipsius, tum vxoris odio suborta; Sacerdotes compescere huiusmodi seditionem, nulla alia potiore ratione rati sunt, quàm obiectis, & importatis inter seditiosos venerandis imaginibus. Audiamus igitur Zonaram in hoc ipso Iustiniano; sic enim habet: Populi inter se se consenserant tam Venetæ quam Prasinæ factionis, quanquam aliàs dissidere soliti, seditionemque mouerunt, ad quam comprimendam parte barbarorum Heruli ab Imperatore immissa, qui Heluri nominantur; ea magis etiam commota est. Pugna etenim inter ciues & barbaros commissa in loco qui milium dicitur, & multis vtrinque cadentibus, ecclesiastici bellum & seditionem sedare cupientes; eum sacratissimis diuinorum Euangeliorum codicibus, & Seruatoris nostri venerandis imaginibus in medium agmen præliantium penetrarunt, rati eos verecundia sacrarum rerum, positis armis pugnam omissuros: sed Barbari illis plane despectis, populum trucidabant, neque sacris, neque baiulis eorum parcentes. Id vrbanæ multitudini velut incentiuum seditionis fuit, vt tanquam numinis vlturi iniuriam, maiori desperatione inflammarētur; neque viri solum, sed mulieres etiam è cænaculis pugnarent, lapides, & testas, & quicquid obuium erat in barbaricam illam multitudinem supernè iaculantes.

Cogitandum hoc loco est, quo honore quaque veneratione catholicus populus imagines prosequeretur; quandoquidem tanto zelo in barbaros ipsarum contemptores exarserat, vsque ad cædes. Barbarici enim efferati, atque indomiti cordis est, imaginibus sacris nolle vllam exemplati intuitu venerationem exhibere.

De Vigilio Papa, & Belisario Duce. Cap. IX.

Vigilius Belisarij oblatam crucem beato Petro suscipit, in qua exculpta erãt Dei beneficia; ex Paulo Diacono.

ELISARIVS eiusdem Iustiniani miles, & exercitus ductator deuicta Africa religionem suam crucis oblatione Vigilio Papæ testatam fecit. Paulus enim Diaconus lib. 17. in Iustiniano, sic habet: Belisarius Romam venit auream crucem centum librarum pretiosissimis gemmis exornatam, in qua suas victorias descripserat, beato Petro per manus Papæ Vigilij obtulit. Est ergo pietatis opus beneficia à Deo accepta picturis ac tabellis in ecclesia locatis, recolendo testari; crucique quasi potissimæ virtuti Dei affigere: grati enim erga Deum animi est, beneficia interius corde recolere; exteriusque munere oblato confiteri.

De Cassiodoro Senatore. Cap. X.

Cassiodorus perplura crucis encomia, ac miracula scribit: De Christi statua in Paneade, eiusque miracula narrat; ex eius scriptis.

CASSIODORVM de Senatore Monachum factum, tripartitæ historiæ auctorem hoc loco reponendum censuimus; & quamquam quicquid in ea continetur iam ex Socrate, Sozomene, & Theodoreto superioribus sæculis promendum curauimus; tamen non fuerit superuacaneum (vt huius quoque sæculi idoneum testem habeamus) saltem sub compendio eadem recensere. Hic igitur Cassiodorus trip. lib. 1. cap. 4. narrat Constantini visionem de crucis signo ad hostes debellandos: Deinde cap. 5. narrat Constantinum mandasse crucis sanctæ vexillum ex auro ac gemmis pro labaro fieri; studuisseque hoc signo pedetentim milites ad Christum colendum assuefacere; statuisseque satellites, qui mutatis vicibus vexillum hoc crucis aduersus hostem ferrent, incolumesque semper extitisse qui ferrent, qui autem se se subduxissent, fuisse interemptos.

Eodẽ quoq; lib. cap. 9. signum idem crucis militum armis affingi iussisse Constantinum narrat, vt eo conspecto assuescerent verum Imperatorem Christum colere: Felices quoque successus ab huius signi virtute manantes, animos ad sui cultum excitasse.

Libro quoque secundo cap. 19. ex Sozomene insigne recolit de Probiano miraculum, his verbis: Audiui enim & Probianum virum in Palatio habentem militiam medicorum, crudeli podagrę passione detentum ibi, in Michaelio liberatum; eique apparuisse sanctam mirabilem visionẽ. Cum enim dudum paganus esset, factus postea Christianus, aliquatenus dogma sequebatur,

batur: totius verò salutis causam, ideſt ſacratiſsimam crucem, nolebat adorare; hanc habenti ſententiam diuina virtus apparens, ſignũ monſtrauit crucis, quod erat poſitum in altario eius eccleſiæ; & apertè palam fecit: quia ex quo crucifixus eſt Chriſtus, omnia, quæ ad vtilitatem humani generis facta ſunt, quolibet modo præter virtutem adorandæ crucis geſta non eſſent, nec ab Angelis ſanctis, neque à pijs hominibus. Num notatis hunc inſignem locum Iconomachi? hic Probianus vno viſo ſigno, conuerſus eſt ab hac veſtra hæreſi; vos denis millibus non conuertimini? pagano viro aut longè duriores eſtis, aut imbecilliores, aut (quod verius eſt) diabolo conglutinatiores. Rem hanc ſanè in dubium vertere non poteſtis; nam ſcripſit Sozomenus, & ex illo poſtea hic Caſsiodorus, & poſt hos Nicephorus lib. 7. cap. 50. ſed proſequamur reliqua ex Caſsiodoro. Ille lib. 5. cap. 5. narrat de columna in cælo viſa crucis figuram habente, quando Conſtantius Imperator Antiochiam eſt profectus.

Eodem libro cap. 50. ſcribit, in Iuliani ac ſuorum militum veſtibus crucis figuram ex imbre fuiſſe depictam. Libro quoque 6. cap. 2. narrat Iuliano ſuperſtitiones gentiles in ſacrificijs agenti, apparuiſſe in extis animalium crucis ſignum; quod etiam habet Nicephorus libro 10. cap. 3. Eodem etiam 6. lib. cap. 30. de eodem Iuliano ſcribit, quòd iuſſerit ſignum crucis conuerti in antiquam labari formam, vt milites deſueſcerent crucem venerari; quod etiam habet Nicephorus libro 10. cap. 23. Idem etiam Caſsiodorus lib. eod. 6. cap. 41. narrat de Chriſti ſtatua in Paneade, quam & Iulianus ſuſtulerit, ſuam ibi collocans; ſed ſuam de cælo tactam fuiſſe; eam vero, quæ Chriſti fuerat, fuiſſe à fidelibus honorificè aſſeruatam, etiam confractam; & de herba quæ in baſi ſtatuæ Chriſti naſcebatur, ad omnes ęgritudines ſanandas peropportunam, quod etiam habet Nicephorus libro 10. cap. 30. ſed & eodem Caſsiodori lib. 6. cap. 43. agitur de veſtibus Iudæorum, ſigno crucis miraculo ſignatis.

Idem etiam Caſsiodorus lib. 9. cap. 29. agit de hieroglyphicis litteris ad figuram crucis, in demolitione templi Serapidis, quod & Nicephorus lib. 12. cap. 26. ſed & Caſsiodorus lib. eodem 9. cap. 34. Marcelli epiſcopi Apamiæ miraculum narrat, cum aqua ſigno crucis benedicta patratum, in demoliendo Iouis templo, & diaboli virtute ſuperanda. Sed & eodem lib. cap. 46. habet de dracone à Donato epiſcopo Epiri, per ſignum crucis occiſo, libro etiam 10. cap. 8. agit de argenteis crucibus à Ioanne Chryſoſtomo confectis, vt in proceſsionibus deferrentur; quod etiam habet Nicephorus lib. 13. ca. 8.

Hæc ex Caſsiodoro ideo ſummatim diximus, ne eadem, quę iam ſuperioribus ſęculis dixeramus, hic repeterētur. ſufficere enim putauimus celebris huius viri adferre nudum teſtimonium. Illud non videtur per nos prętermittendum, ad fidem catholicorum confirmandam, Conſtantinus videlicet aſſuefacit milites ad Chriſtum colendum, per ipſius crucis ſignum. Iulianus apoſtata abolitioñe crucis ſtudet deſueſacere Chriſti cultum. Quid ergo aliud

adnituntur Iconomachi in abijciendis crucibus, nisi Iulianizent? studentes, vt & Christus ipse ex hominum memoria prorsus obliteretur.

De Samsone hospitum exceptore.
Cap. XI.

Samsonis imago incendium restinguit, Pictura quoque eius vnguentum emittere solita ad omnes sanandas ægritudines; ex Metaphraste.

HOc etiam sæculo (nempe Iustiniani senioris tempore) Samson ille quidem Romanus, sed Constantinopoli hospitum exceptor vita functus est; statimque (vt etiam viuens) cœpit coruscare miraculis, ac postea etiam ædes illius sub nomine dicata est, vt est apud Metaphrastem xxvij. Iunij. Cum etenim narraret incendium illud, quod in seditione Constantinopolitana sub ipso Iustiniano, vrbem ferè totam peruaserat, sic scribit: Incepit quidem malum à maximo templo Dei Sophiæ, quod cum in orbem omnia exedisset, deinde serpens venit vsque ad præclaras ædes diuini Samsonis, & tectum arripuit celeriter, & fremens vlterius procedit; & existimabatur fore, vt mox tota domus omnino interiret. Quid ergo postea est consecutum? multæ quidem ex aduerso in eo mouebantur manus gratæ, & piæ quid non facientes, & quid non molientes ex ijs, quæ possunt fieri ad ignis cohibendum impetum? sed malum erat inexpugnabile, & omne superabat auxilium: Vincitur tamen, & eo fuit potentior cura magni Samsonis. Fuerunt enim fuerunt qui tunc digni sunt habiti, qui diuinum viderent Samsonem per tectum circum circa cursitantem, & ignem increpantem, & veluti frementem, & admirabiliter eius impetum retardantem; cuius quidem aspectu ille veluti obstupefactus retrocessit, & est repressus. Deinde cum tonitru repente erupisset copiosa quoque affluxit pluuia, quo factum est, vt ignis quidem extingueretur, domus autē conseruaretur illæsa, præter tectum. Nec vna hac solum occasione sui imaginem conspiciendam præstitit Samson; sed aliàs quoque posterioribus sæculis sæpe: sed illud est insignius, quòd in ipsa æde in qua Samsonis extabat imago omnibus venerabilis, vnguentum quoddam scaturire consueuerat, quo illiti à quibuscunque morbis incolumitati restituebantur. Sed quia huiusmodi miracula in hoc sæculum non contigerunt, sed in aliud, nempe sub Ioanne Zimisce, videlicet centuria decima, eò loci opportunius referenda censuimus.

De sancto

De sancto Ioanne Silentiario episcopo, & Atherio Archiepiscopo. Cap. XII.

Ioannes Silentiarius crucis signo dæmonem eijcit: Atherius Archiepiscopus Hierosolymam peregrinatur ad adorandam crucem; ex Metaphraste.

AD hæc Iustiniani tempora peruenit eximiæ sanctitatis vir Ioannes ille Silentiarius, qui omisso episcopatu Monachi habitum susceperat, miram vitæ austeritatem seruans, longè vltra annum suæ ætatis centesimum. huius acta scripsit adhuc ipso viuente, egregius sanè scriptor illi familiaris, cui fides tantò maior adhibenda est, quantò quod narrat sese oculis vidisse commemorat; vt est apud Metaphrastē XIII. Maij, de Ioanne Silentiario. Primùm igitur narrat ibi Atherium Archiepiscopum cū Hierosolymam inuiseret, loca sancta, ac viuificum lignum crucis adorasse, visioneque Angelica didicisse sanctitatem huius Ioannis, ad eumque perrexisse angelico ductu; atque hominem supra modum fuisse admiratum. Hęc præfati sumus, vt sciamus interim tunc crucem adorari consuetam, gratumque Deo facere, & angelica auxilia experiri eos, qui Christi amore crucem adorant: sed & præfati sumus illa quoque ratione, vt quod nunc narrabimus, à viro Dei factum discamus, de cuius sanctitate etiam Angeli testati sunt. Audiamus igitur scriptorem ipsum, quid se vidisse narrat: Aliquo, inquit tempore, conueni hūc sanctum senem Ioannem grauatus à cogitatione aliqua phanatica; quam cum ei exposuissem, & preces ab eo accepissem, sum statim relaxationem ab ea cōsecutus: me vero eius fenestræ assidente, & diuina fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium suum, qui vexabatur à dęmone; quem cum ante eius fenestrā proiecisset, recessit. Puero autē iacente, & lachrymante, cū cognouisset senex eum habere immundum spiritum, motus est misericordia; fusisque pro eo precibus, cum eum vnxisset oleo sanctissimæ crucis, eum sanum reddidit. Nam cum malignus dęmon statim recessisset mundatus est puer ab illa hora. Quid ad hæc Iconomachi? si oculatum testem habemus, quis reijciet? Testis hic hominis huius sanctitatem in se primùm est expertus, sed & alios quoque fuisse expertos oculis, ipse conspexit; & sanè nulla alia ope, quàm crucis signo huiusmodi sanctitas coruscauit.

De sancto Gregorio Lingoniensi. Cap. XIII.

Gregorius Lingoniensis crucis signo dęmones pellit; ex Gregorio Turon. & Platina.

GREGORIVS quoque Lingoniensis episcopus, & sanctitate insignis, sub Pelagio primo vixit; vt est apud Platinā in hoc Pelagio; signumq; crucis quanta veneratione sit habendum, suis miraculis apertum fecit.

De illo igitur narrat Gregorius Turonensis in ipsius vita his verbis: Cũ energumeni eum in primo die episcopatus sui confiterentur, rogabant cum presbyteri, vt eos benedicere dignaretur; quod ille viriliter, ne vanam incurreret gloriam refugiebat, clamans indignum se ad manifestandas virtutes dominicas esse ministrum. Sed tamen quia diutius hoc dissimulare non potuit, adduci eos ad se iubens, sine vllo tactu, facto tantum signo crucis è contra verbo demonia discedere imperabat, quod illa protinus audientia, corpora quę requitia sua diuexarant, absoluebant: & illo absente multi cum virga, quam in manu ferre solitus erat, suspensos atque signatos energumenos liberabant. Nam & de stratu eius si quis ægrotus quidpiam abstulisset, erat pręsens medicamẽtum. Si dicitis ò Caluinistæ, diabolum fugere crucem non timore, sed simulatione, habetis hic etiam baculum viri huius sancti, & minimas lectuli eius reliquias illum effugasse; vt sciatis inuitum ad fugam ipsum cogi, quasi à maiori quapiam potestate.

De sancto Patroclo. Cap. XIIII.

Patroclus crucis signo agit miracula, illudque putat in rebus omnibus esse munimentum; ex Greg. Turon.

INSIGNIVS est quod de Patroclo Abbate scribitur. Is cum in Diaconatus ordine existeret, in Mediocantus silua cellulam sibi proprijs manibus extruxerat, ibiq; (vt est apud Gregorium Turonensem in eius vita) Deo vacabat. Cũ igitur inibi multos energumenos manu imposita, per signum crucis effugatis dęmonibus menti integrę reddidisset, vnus ad eum adductus est rabidus, qui rictibus patulis ac ore cruento, quicquid attingere poterat, dentibus proprijs laniabat; pro quo triduum in oratione prostratus, obtinuit ab illa diuinæ miserationis potentia, vt mitigato furore, miser homo mundaretur: immissisque in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis spiritu, personam restituit incolumitati. Nullas verò ante eum vires habere poterat persuasionis iniquę pręstigium: Nam sicut hos, qui vexabantur emundabat, ita & quæ immittebat occultè atrocia auctor criminis repellebat per crucis sacratissimæ virtutem. Sed videamus insigniorem locum ex eadem vita. Tentabatur is de reditu ad sęculum, sed angelica visione correptus est his verbis: Desine ergo quęrere mũdũ, ne pereas cum eo; sed potius vade in oratorium, in quo dominum depreceris, et quod ibi inueneris, hoc tibi erit consolatio in peregrinatione tua. Ingressus igitur cellulam oratorij, inuenit tegulam fictilem, in qua signum crucis Dominicę erat impressum; agnoscensque munus diuinum, intellexit sibi ad omnia mundanæ persuasionis incitamenta hoc esse inexpugnabile munimentum. O quàm varia sentiretis ab ijs, quę sentitis, heretici, si hoc munimẽtũ magnificaretis vbiq; at in omnibus rebus vexamini, menteq; ac corporę vacillatis; atque ob huius muni-

munimenti contemptum tentationum procellis obruimini.

De sancto Friardo. Cap. XV.

Friardus Signo crucis agit miracula; ex Gregor. Turonensi.

FRIARDI quoque reclusi vita vos redarguit, Caluinistę; hic enim sese recluserat in Insula Vindunita vrbis Nãneticę. Cumq; messores quidam vesparum multitudine admodum vexarentur, debuissentq; ad Deum confugere, versi sunt ad Sancti irrisionẽ, his verbis, (vt est apud Gregorium Turonensem in huius vita): Veniat benedictus, veniat religiosus, qui orare nõ desinit, qui crucem auribus & oculis semper imponit, qui vijs itineris sui salutaria vexilla premittit; ipse metat, super examen ipse illas sua oratione mitescat; tunc quasi ad confusionẽ dominicæ virtutis hæc verba suscipiens, prouolutus terrę orationem fudit ad Dominum; & accedens facto desuper signo crucis, ait: Adiutorum nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram: ad hanc eius orationem confestim omnes vespæ se intra antrum, vnde egressæ fuerant, abdiderunt. Irrisores ergo crucis aperto miraculo confusi sunt: nulla enim alia re magis perspicuè à diaboli operibus, Dei opera distinguũtur quàm cruce, vt mox dicemus.

De Secundello diacono. Cap. XVI.

Secundellus crucis signo dæmonem pelit; ex Gregor. Turon.

SECVNDELLVS diaconus eadẽ in insula, Friardi comes; cum aliquando dæmoni suadẽti, vt ab insula discederet, paruisset, à Friardo correptus est; qua correptione factus cautior, eandem dæmonis suasionem sapienti responsione retudit his verbis: In veritate comperi, quòd seductor sis, neque te Deum credo, crucis te speciem mentiris habere. Tamẽ si Christus es, crucem tuam quam reliquisti ipsam ostende, & credam tibi: cũq; non ostenderet, diacono crucem Domini in os eius faciente, cõfusus euanuit. hæc Gregorius Turonensis in Friardi vita.

De sancto Caluppane. Cap. XVII.

Caluppanes crucis figura dęmoniacum spectrum eliminat; ex Gregorio Turonensi.

CALVPPANES non longe à monasterio Meletensi apud Aruernos sese recluserat: cumque Trigentez Draconez quasi se deglutientez visione conspiceret, constãs extitit, vt de illo idem Turonensis in eius vita

vita, quam ex familiari necefsitudine, qua illi iunctus fuerat, optimè nouerat, ſcribit his verbis: At ille timore perterritus tanquam æneus valde diriguit, nullumque penitus membrum mouere poterat, neq; manum eleuare, vt ſignum beatæ crucis opponeret. Cumq; diutiſsimè in ſilentio conſtitiſſet; venit in mẽtem ſancto per ſpiritum, vt orationem dominicam, etſi labia mouere non poterat, vel corde clamaret: quam dũ tacitus pronuntiat, cœperunt paulatim mẽbra eius, quę inimici fuerant arte reuincta, diſſolui; & ſentiẽs ſe manum dexteram habere iam liberam, ori ſignum beatæ crucis imponit; rurſumque conuerſus ad hydram, pingit iterum crucem Chriſti aduerſus eam dicens: Tune ille es, qui protoplaſtum de Paradiſi habitaculo proieciſti? qui germani dexteram parricido cruentaſti? qui Pharaonem, vt populum Dei perſequeretur armaſti? qui ad extremum ipſum hebræum populum, vt inuidia ſuccedente perſequeretur, dominum excitaſti? diſcede à ſeruis Dei, à quibus ſæpius ſuperatus diſceſsiſti cõfuſus. Tu es enim in Cain proiectus, in Eſau ſupplãtatus, in Golia proſtratus, in Iuda traditore ſuſpenſus, & in ipſa illa Dominicæ virtutis cruce cum poteſtatibus, & dominationibus tuis triumphatus atque contritus es. Abde nunc inimice caput, & humiliare ſub ſignaculo crucis diuinæ: quia nõ eſt tibi portio cum ſeruis Dei, quorum hęreditas eſt regnum Chriſti. Hæc & huiuſmodi ſancto dicente, crucemque per ſignacula faciente, draco huius vexilli virtute confuſus, viciſsim ſe humilians terræ ſubditur. Et infra: Nulli tamen cellulam egreſſus ſe præbuit contemplandum, ſed tantum per feneſtellam extendens manum, ſalutare ſignaculum imponebat. Hæc narrat Turonenſis, non quia id alieno didiciſſet eloquio, ſed ipſe proprijs oculis inſpexerat vna cum Auito epiſcopo, vt ibidem ipſe teſtatur. Legite, legite hęc Caluiniſtæ, omnis enim hæc Caluppanis oratio, aduerſus caput veſtrnm concinnè prolata eſt, vobis quoque illius membris eſt percommoda.

De ſancto Aemiliano eremita, & Bracchione adoleſcente. Cap. XVIII.

Aemilianus Apoſtolorum, aliorumque Sanctorum magines in oratorio habebat, quarum occaſione Bracchio quidam nobilis ad meliorem frugem conuerſus eſt; ex Gregorio Turonenſi.

NE videamur de ſolo crucis ſigno pertractare, occurrunt præterea etiam nonnulla de reliquis ſacris imaginibus memoratu digna. Nã in Põtiniacenſi ſilua eremiticam vitã Aemilianus agebat; ad huius cellulam Bracchio nobilis adoleſcens, dum aprum venãdo inſequeretur, fortè fortuna peruenit; atq; cum ab eo eximia ſalutis monita colloquẽdo perdiſceret, cœpit Bracchio de ſua ſalute eſſe ſollicitus. plurima igitur animo tractans (vt habet Gregorius Turonẽſis in hoc Aemiliano) ac multùm

secum reuoluens,quid ageret,quid ue faceret;vtrum sæculum relinqueret, an sæculo deseruiret; tandem compunctus & diuina pietate, & (credo) a sancti Aemiliani oratione,aditum quærere cępit occultè,qualiter clericus esse posset, quia publicè propter terrenum dominum non audebat. Itaque cum esset adhuc laicus in nocte bis,aut ter de stratu suo consurgēs,terræ prostratus orationem fundebat ad Dominum;nesciebat tamen quid caneret, quia litteras ignorabat. videns autem sæpius in oratorio litteras super iconas Apostolorum, reliquorumque Sanctorum esse conscriptas, exemplabat eas in codice. Cūq; ad occursum Domini sui, clerici, vel Abbates conuenirent,hic ex iunioribus quem primū potuisset accersire,secretiùs interrogabat de nominibus litterarū; & ob hoc eas intelligere cœpit, tandem & monachus, & dein Abbas effectus est. versari igitur circa sacras imagines,sepę numero pię mēti conuersionis occasionem præbet.

De sancto Lupicino, ac Matrona Transaliacensi Cap. XIX.

Lupicinus signo crucis ęgritudines curat, eius sepulturę crux prælata fuit; ex Gregor. Turon.

FVERAT Lupicinus apud Bitheram reclusus,de quo etiam scribit Turonēsis his verbis:Multos infirmos & præsertim ab accessionibus frigoriticis, vel pustulis malis oppressos,tactu tantum, vel signo salutari imposito, sanitati restituebat. & infra: Cum matrona Transaliacensis de hoc ipso sepeliendo iam defuncto,omni ope adniteretur,sic ait; Rapuit sanctum corpus, ac ferre cœpit in feretro ad vicum Transaliacensem, dispositis in itinere psallentium turmis,cum crucibus,cęreis,atque odore fragrantis thymiamatis.Non ergo nouitium est inuentum, in tumulandis fidelium cadaueribus crucem præferre.

De sancto Senoch abbate. Cap. XX.

Senoch crucis signo cæcos illuminat; ex Gregor. Turon.

SENOCH quoque Pictauus,& apud Turonos factus abbas, signo crucis multa patrauit,teste ipso Turonensi, cui fuerat familiaritate coniunctus; narrat igitur de illo in hæc verba: cæcus quidam Popusitus nomine ad eum venit;erat autem tūc beatus Senoch iā presbyter ordinatus, qui dū aliquid alimēti postulat,tactis à sācti sacerdotis manu oculis, vt signū salutare meruit,protinus visum recepit. Alius quoque Pictauiensis puer huiusmodi morbo laborans,audita huius confessoris opera, pro luminis perditi rece-

receptione precatur: non moratur ille, sed inuocato Christi nomine, crucem oculis cæci imponit; statimq; defluente riuo sanguinis, lux intrauit.

De sancto Venantio. Cap. XXI.

Venantius crucis signo ægritudines pellit, & dæmones superat; ex Gregorio Turonen.

DE Venantio apud Turonos agente, præter id, quod Gregorius Turonensis meminit, in eucharistia consecranda catholico ritu crucis signo vsum fuisse, scribit etiam alia notatu digna his verbis: venenum malæ pustulæ, imposito salutari signo restinxit; obsessos à dæmonibus, inuocato Trinitatis nomine emundauit; surgente autem eo quadam nocte de stratu suo ad reddendum officium, vidit duos arietes magnos, suis foribus assistentes, quasi præstolantes aduentũ eius; quo viso furibundi ad eum cum impetu valido diriguntur; at ille signum crucis opponens, illis euanescentibus, absque metu oratorium est ingressus.

De duobus Nicetijs episcopis, altero quidem Treuirorũ altero Lugdunensium, ac de Gallo etiam episcopo. Cap. XXII.

Nicetius Treuirorum dæmones, ac ipsos etiam fluctus maris crucis signo superat: Nicetius Lugdunensium crucis signi visione incolumis redditur: libro quoque quo eius gesta sancta narrabantur, cæcus tactu illuminatus est; & alio libro euangeliorum Gallus incendium restinguit; ex Greg. Turon.

NICETIVS Treuirorum episcopus (vt scribit Turonensis) monstruosum spectrum, quo se deglutiendum putabat, signo crucis in fumi modum dissoluit: cumq; in atrio templi sancti Maximini tres energumeni dormitarent, scribit idem his verbis: cernens eos somno deditos, fecit signum crucis è contra; statimque expergefacti, eleuantes in sublime voces, dato impetu ad vomitum, emundati sunt. & mox: Cum Nicetius à Francorum Rege inuitatus, expleto officio naue domũ reueheretur, commotione & tumore fluctuum, nauis ipso dormiente mergebatur; excitatus autem à suis, fecit signum crucis super aquas, & cessauit procella.

Alter quoque Nicetius Lugdunensium episcopus fuit, qui cũ adhuc puer ægritudine inualescente, iam iã in extremis ageret; materque iam funus præpararet, miraculo conualuit, extemplò in hæc verba prorumpens; Ne timeas, inquit, mater; beatus enim Martinus super me crucem Christi faciens, surgere me iussit incolumem: hæc effatus statim surrexit à lectulo. hæc ex Gregorio Tu-

Turonensi in eius vita. Sed ipso postea senectute defuncto, egregium contigit miraculum ad comprobandum vsum imaginum.

Nos enim iam secũdo sæculo perspicuè edocuimus, sacras historias vtroq; modo in ecclesia seruari, vel scripturis, vel picturis; ac vtrisque eandem exhiberi venerationem; ac ex vtrisque miracula promanare. Idem quoque egregiè à nobis circiter hoc sextum sæculum contigisse demonstrari potest. Cum etenim diaconus Augustodunensis cæcitate laboraret, allatusq; ad eum fuisset codex, quo Nicetij huius sacra gesta continebantur, pia erga ipsum deuotione permotus, (vt in calce eius vitæ scribit idẽ Gregorius) statim posuit volumen super oculos suos; extemplò autem fugato dolore, disruptaque caligine, vsum videndi recipere meruit à voluminis virtute: & in tanta claritate positus est, vt ipse proprijs oculis legens, virtutum gesta cognosceret. Non nuda sanè cartarum materia virtutem illam operata est; sed narrationum spiritus latens, & imagines illæ, quæ sub syllabis repræsentabantur, vt solent picturis quoque repræsentari, Dei virtutem attestatæ sunt.

Et quanquã volumen huiusmodi è quo miraculum manarat, euangelici hominis vitam, non autem euangelium ipsum contineret: nihilominus eodem ipso sęculo, paulò prius quàm Nicetij prædicti Pontificia dignitate persungerẽtur, Aruerniorum episcopum Gallum vixisse cõstat; de quo ipse etiam Turonensis sic habet in eius vita, ad sanctorum euangeliorum codicis gloriam sublimandam: Cum Aruernia ciuitas maximo incendio cremaretur, & hoc sanctus cõperisset Gallus, ecclesiam ingressus diutissimè Dominum ante sanctum altare cum lachrymis exorauit; surgensque euangelijs comprehensis, apertisque obuiam se igni obtulit: quo obtemperante, protinus ad aspectũ eius ita omne incendium est extinctum, vt nec fauillæ quidem in eo igne remanerent. Miraculum est insigne cartas igne non aduri; insignius cartis ignem extingui: propterea iure euangeliorũ codex ferri potest à fidelibus sicut de beata Cæcilia scriptum est; vti testatur S. Th. quodl. 12. art. 15.

De sancta Monegunde. Cap. XXIII.

Monegundis cęcos, ægrotos, & veneno infectos signo crucis sanat, ex Gregor. Turon.

SCRIBIT etiam idem Turonensis de Monegunde Carnotensi coniugata; quòd cæcam quandam mulierem, solo signo crucis expresso, ad videndi virtutem restituisset, ac de puella quoque mortifera pustula laborante sanata scribit his verbis: At illa more solito in oratione prostrata, supplicauit pro ea ad Deum omnium creatorem, erectaque signum crucis imposuit: sicque in quatuor partes vulnere excrepante puellam pure decurrẽte, mors importuna reliquit. & inferius: Cum puer venenum hausisset quo serpentes viui in intestinis gigni, & ali solent; illa tunc accepto pampini viridis folio

folio faliua liniuit:fixitque fuper eum crucis beatæ fignaculum;quo pofito fuper aluum iuuenculi, dolore paululum fedato, dormiens omnes ferpentes egefsit.

De fancto Leobardo reclufo. Cap. XXIIII.

Leobardus ægrotos, & cæcos figno crucis fanat; ex Gregor. Turonen.

LEOBARDVM quoque reclufum apud Aruernos,fcribit idem Turonenfis, frigoriticis per poculum vini charactere crucis beatæ fanctificatum,frigus accedēs,æftumque reftinxiffe: Addit quoque cęcū, cum rogaret reftitui fibi vifum,facta trium dierum oratione, cruceq; fuper oculos cæci depicta,pulfis tenebris,lucem de præfenti recuperaffe.

De Tiberio fecundo Imperatore. Cap. XXV.

Tiberius II. crucis figuram digne coluit; ex Paulo Diacono,& Greg. Turon.

TRANSEAMVS nunc ad Tiberium fecundum Imperatorem, virū omnium teftimonio pium.In illo Paulus Diaconus libro decimo octauo his verbis vtitur:Mortuo igitur Iuftiniano,Tiberius Conftantinus Romanorum regū quinquagefimus, fumpfit imperium. Hic cum (vt fuperius diximus) Iuftiniano adhuc Cæfare palatium regeret; & multas quotidie eleemofynas faceret,magnam ei Dominus copiam fubminiftrauit;nam deambulans per Palatium vidit in pauimento domus tabulam marmoream;in qua erat crux Dominica fculpta,& ait: Crucem Domini, qua frō tem noftram,& pectora munire debemus,eam fub pedibus conculcamus? & dicto citius iufsit eandem tabulam auferri de foffa;qua leuata, atq; erecta, inueniunt fubter & aliam hoc fignum habentem, qui et ipfam iufsit auferri,qua amota repererunt & tertiam, iuffuque eius cum hæc fuiffet ablata, inueniunt magnum thefaurum habentem fupra mille auri centenaria:et ne huic vni credere videamur, lubet addere etiam eadem propemodum verba, apud Gregorium Turonenfem defcripta lib. Gall. hift. 5.cap.19. Cum enim narraffet Tiberium hunc ab Augufta correptū, quòd in pauperes effet plus æquo largior;cumque illi refpondiffe nil effe perditum,quod pauperibus fit erogatum, fic addit: Nam deambulans per palatium vidit in pauimento domus tabulam marmoream,in qua crux dominica erat fculpta,& ait: Cruce tua Domine frō tem noftram munimus,et pectora,& ecce crucem fub pedibus conculcamus? & dicto citius iufsit eam auferri; defoffaque tabula;atq; erecta inueniunt fubtus & aliam hoc fignum habentem, nunciantibufque iufsit, vt & aliam auferrent;qua amota reperiunt & tertiam,iuffuq; eius & hæc auferturea vero ablata,inueniunt magnum thefaurum habentem fupra mille centenaria auri. Sed

quor-

quorſum hæc eiſdem verbis repetita? ſane vt ſciat quiſque, in ore duorum, vel trium ſtare omne verbum veritatis. Duo iſti contemporanei ſunt, iiſdem propemodum verbis vtuntur, vt ſciamus, nulla ratione circa hanc hiſtoriam eſſe ambigendum; quin illo ſæculo omnes crucem venerarentur, omnes frontem pectuſque munirent; ſacrilegijque crimen fuiſſe, ſi non haberetur ea, qua decet, veneratione, ne dicam ſi conculcaretur.

De Eutychio Patriarcha, & Androgino Amaſeo. Cap. XXVI.

Ex ſacris imaginibus vnguento manante Eutychius Androgino prolem impetrat; teſte Euſtathio miraculi inſpectore.

SVB hoc Tiberio mortuus eſt Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus, cum quo latiſsimè de palpabilis carnis reſurrectione diſputauit Gregorius magnus in ipſo Conſtantinopolitano imperiali palatio, vt in libro moral. 14. cap. penul. ſcriptũ reliquit: adeò quod, & ex huiuſmodi diſputatione ille reſipuerit, & in fide catholica fuerit defunctus. Quare lubet & ex ipſius geſtis aliquid ad rem noſtram referre, memoria dignum. Fuerat autem huic Eutychio familiaris presbyter Euſtathius, quo pręſente, quod hic narrabimus, patratum eſt miraculum. Cum igitur totam Eutychij vitam ſolerter deſcribat hic Euſtathius, hoc inter reliqua narrat, his verbis: Quãuis alia ſunt miracula præſtãtiora, ab hoc tamen initium ſumendũ exiſtimo. Erat in vrbe Amaſea quidam Androginus legitima vxore copulatus; qui cum filijs procreandis operam darent, ita fruſtrabantur, vt infantes antequã ex vẽtre exirent, immaturi præriperẽtur: ex quo parentes ipſi magno mœrore afficiebantur. Quid igitur faciunt? Vtile conſiliũ capiunt: confugiunt ad Deũ qui mortuos etiam poteſt per ſeruos ſuos in vitam reuocare; imitantur viduam illam Sareptanam, cuius filium Elias ſuſcitauit; Sunamitidem imitantur, quę cucurrit ad Eliſæum, cum filius eius in cænaculo mortuus iaceret: confugiũt & ipſi ad beatũ virum; ſupplicant, vt precibus ſuis impetret, ne infantes ſibi in lucem editi ſtatim moriantur; qui cum pro illis precatus eſſet, ambos vnxit oleo ſancto, tum eo, quod è precioſa cruce, tum illo, quod ex ſanctæ, puręq; Dei genitricis, & perpetuò virginis Mariæ noſtræ dominæ venerãda imagine ſcaturire ſolet Sozopoli, dicens: In nomine dñi noſtri Ieſu Chriſti, &c. tũcq; ſtatim grauidã factã fuiſſe cõiugem teſtatur ibi Euſtathius, & ſe baptiſmo infantis poſtea ſuo tẽpore interfuiſſe, quẽ & maſculũ, & Petri nomine nominãdũ ipſe Eutychius initio ventris, Euſtathio pręſente pręedixerat. Quid ad hęc veritatis hoſtes reſpõdebũt? teſtẽ oculatũ habemus, miracula tã grãdia fieri vidimus circa imagines ſacras; tantaq; inibi ſuſcepta fuiſſe beneficia; teſtẽ, qui viderit quo demum argumento, quaue arte refellendum putabunt?

De Theodoro Sicæorum; & Thoma Patriarcha, ac Domitio patritio. Cap. XXVII.

Theodorus coram Christi imagine conualuit: & psalterium totum didicit: rursum coram imaginibus Cosmæ, & Damiani sanatus est; crucis figura flumen cohibuit: peregrinatur ad crucem adorandam: tempestatem cruce sedat: mutos, & dæmoniacos liberat: feras reddit mansuetas: ægritudines curat hoc signo. Picturis sacris est delectatus; ex Georgio presbytero teste oculato historiæ scriptore.

THEODORVM Sicæorum Archimandritam, qui ad Mauritij vsque tempora peruenerat, iure hoc loco attexere possumus, quanquam & pueritiæ, & totius ipsius uitæ gesta uno hoc capite perstringemus. Fuerat illi Georgius presbyter discipulus: quamobrem magistri uitam summa solertia uberrimè enarrauit. narrat igitur primum de illius pueritia; quoad rem nostram his uerbis: Cum autem decimũ ętatis annum impleret, quodam morbi genere, quod regionem illam innuaserat, ipse quoque correptus est, adeò ut in uitæ discrimine uersaretur; tulerunt igitur eum in templum sancti Ioannis Baptistæ, quod non longè aberat, & ad altaris introitum collocarunt, supra autem in ipso crucis receptaculo erat imago domini nostri Iesu Christi, ex qua duæ super ipsum morbo laborantem roris stillę deciderunt; statimque Dei gratia subleuatus conualuit, & redijt domum.

Et inferius, cum idem Theodorus studeret memorię mandare psalterium, nec ualeret, sic ait: Quamobrem cum in oratorio propinquo sancti Christophori meditando commoraretur, & non posset ediscere, humi prostratus Dominum obsecrabat, ut se ad psalmos facile memoriæ commẽdandos idoneũ redderet; clemens autẽ Deus, qui dixit: Petite & dabitur uobis, id illi cõcessit quod flagitabat; cũ enim surrexisset, & Saluatoris imagini supplicaret, dulcedinem melle suauiorẽ sensit in ore suo, & Dei munus agnoscens dulcedinemq; degustans, & Christo gratias agens, deinceps facile, & commodè paucis diebus totum psalterium memoriæ commendauit.

Et inferius, cum Theodorus iam adultus ægrotaret, sic narrat: Ipse verò cœpit flere ac tristis esse; erat autem super ipsum imago sanctorũ Cosmæ & Damiani miraculis illustrium, qui tales se illi secundum quietem conspicuos obtulerunt, quales ea pictura exprimebantur, eaq; uisione sanatus est. Et inferius: A dæmone vexatis succurrens, illa dæmonia torquens, diuina gratia uenerandæque crucis signo, tunsionibus in pectus adhibitis, diu precationibus incubuit, iussitque ut ex hominibus egrederentur.

Et infra: Porrò cum Siberis amnis, qui prope monasteriũ fluit, Sicęorum sata; atq; adeo agros ipsos auferret, vir sanctissimus accessit, amniq; pręcepit in Christi nomine, vt in alueũ suũ rediret; nec agris amplius appropinquaret; ligneaq; cruce defixa, & precibus fusis, impetũ eius repressit. Et post; cũ ipse Theo-

Theodorus peregrinationis causa,in Hierusalē profectus esset: Cū,inquit,sanctā ciuitatē Hierusalē ingressus esset, & salutiferā crucē,& sanctū Christi sepulchrum adorasset, ab Patriarcha, & clero venerabunde recipitur. Et infra: Sterilitate imminēte ob vim nubium, rogatus Theodorus à populis, constituta supplicatione regionem lustrauit, & cruces quatuor ad regionis fines cōstituit, & ad monasterium reuersus est; ex quo factum est, vt sæua illa nubes nunquam amplius regionem inuaserit.

Et infra:rursū Hierosolymā profectus: Ad sācta,inquit,loca profectus est, & crucē salutarē,Christiq; sepulchrū,& omnia,quę illic sancta sunt adorauit. Et infra,cū adolescens quidā propemodū mutus & elinguis esset: Pro illo,inquit,precatus Deū,os illi aperuit,& ter insufflauit; cūq; illū signo crucis obsignasset,sanctū Christi corpus impertiuit: In nomine,inquiens dñi Iesu Christi loquere,& Dei gratia statim locutus est,dicens,Amen. Rursum cū mulier iam octodecim annis à dæmone obsideretur, & hunc sanctum appellaret filiū meretricis, sic addit: at Dei seruus Theodorus ipsum signo crucis increpuit, & dixit: Quamuis meretricis filius sim, vt ais,tamen ad gloriam domini nostri Iesu Christi filij Dei præcipio tibi in nomine eius,vt recedas ab hac muliere, nec amplius in illam ingrediaris; & egressus est.

Puer alius tabescebat corde obsessione dęmonis occulta;sed vir sanctus cognita morbi causa,duxit eum in cellulam suā,& lateri eius inhęrens,crucis signo faciē ipsius obsignauit, percussitq; illum iuxta cor, & iussus exire, exijt. Rursum rogatus Theodorus ad monialem sanandam,quæ triēnio obmutuerat: Cum pro illa,inquit,Deum obsecrasset,pręcepit,vt quotidie mane & vespere ad se veniret; quod cum illa faceret, & ipse pro ea precaretur, quo die curanda erat iussit, vt os aperiret & apprehensa lingua eius signo crucis obsignauit, & ter insufflauit præcipiens ei, vt deglutiret, Deique gratia statim loquuta est.

Et infra: Mula quędā omnino furebat, nec disciplinari poterat,cui,inquit, vir sāctus,signo crucis adhibito,dixit: Benedictus Deus,ne post hac amplius fera peruersaq; sis; sicq; mansueta facta est. Et infra: Quidā coniuges ab immundo spiritu vexati ad hūc accesserunt. Hi quotidie benedictionē accipiētes,spiritibus immundis breui temporis spatio liberati sunt; vt ex depicta tabella, quam in vestibulo templi Archangeli,vbi dormiebāt,testē miraculi reliquerunt, intelligi potest. Et infra: cum Theodorus accessisset ad dæmoniacū & paralyticū,cœpit,qui latebat dęmon ita clamare: Cur venisti huc seriuore cū Georgio Cappadoce, vt me torqueres & configeres? tot annis latui,& per te nunc indicor? Tunc oēs spectatores obstupuerūt. Beatus autē vir spiritū immundū increpans,signo crucis, & precibus adhibitis, paralyticū curauit.& mox;cū puellam quandā paralyticā iacentē inuenisset,accedēs signauit eam, & Deum obsecrauit, ab eaque recedens ad altaris introitum ascendit, & populo benedixit; & puellæ paralyticæ præcepit, vt ad se veniret; quæ repente solutis diaboli vinculis, surrexit, & ad eum venit.

Et infra; in oppido Sandi, & homines, & iumenta plurima à dæmonibus quadam ſpelunca egreſsis vexabantur; Poſtridie, inquit, ſupplicationẽ indixit Theodorus, & cum locum vniuerſum, illis etiam qui vexabantur comitantibus luſtraſſet, ad collem effoſſum peruenit, vbi cum preces inclinato capite fudiſſet, omnes ſpiritus immundi, qui in animantia, & diuerſa loca introierant, illuc redierunt; obſecrans autem Deum, & pro hominibus illis, qui vexabãtur ſpiritus immundos increpuit, & dñi Ieſu Chriſti inuocatione depulſos, adiuuante ſpiritu ſancto, ibi eos incluſit: & cum lapidem emotum repoſuiſſet, foſſamq; compleſſet, almæ crucis ſignũ impoſuit; totamq; noctem pſallẽs & laudans Deum illic tranſegit. Et mox: cum in oppido Permetaniæ, ſublata quadam tabula dæmones prodijſſent, & ſex viros ſeptemq; fœminas fuiſſent aggreſsi, eò acceſsit Theodorus. Cum igitur ſanctæ crucis ſigno locum obſignaſſet, inde cum omnibus diſceſsit, & ad monaſterium reuerſus eſt, ſublata vexatione. Et infra, de quodam obſeſſo à dæmone, cui vir ſanctus, cum manu m impoſuiſſet, auſugiens per eius membra dæmon curſitabat; ſed vir ſanctus cum illum in brachio ne curſitaret concluſiſſet, homini iuſsit, vt in ipſo diuerteret monaſterio, ſeque itineris labore feſſum recrearet; mox autem precibus adhibitis, brachio crucis ſignum impoſuit, expulſoque dæmone liberum dimiſit. Et poſt: Cum in oppidis finitimis ſupplicationes fierent, & cruces, quæ geſtari ſolent, horribili, miſerandoque ſpectaculo per ſe concuterentur, & commouerentur, interrogatus vir diuinus, quid ſibi id vellet; reſpondit: Deum ò filij precibus placate, quoniam magnæ mundo imminent calamitates. Domitius autem patritius vir clariſsimus promiſerat ſe auream crucem ad ſupplicationis, adorationiſque vſum effecturum: itaque miſit vir ſanctus Epiphanium diaconum ad illum, qui cum aurifici aurum dediſſet, diaconum rogauit, vt tantiſper moraretur dum aurifex opus conficeret; & ſanctiſsimus Patriarcha Thomas, qui poſt beatæ memoriæ Cyriacum in Pontificia regiæ ciuitatis ſede ſucceſſerat, laudata viri glorioſi pietate, dedit ipſe particulam venerandi ligni ſanctæ crucis, & particulam ſancti Sepulchri Saluatoris noſtri Dei, & veli particulam ſanctiſsimæ Dei genitricis, conijciendas in vmbilicum illius crucis, quæ ex auro conflabatur.

Et inferius: Pietatis colentiſsimus Chriſtophorus, manſionis præfectus, & fratres omnes, cupientes imaginem ipſius Theodori apud ſe manere, pictorem accerſiuerant, qui perſpecta eius facie, effigiem illius exprimeret; cum igitur eorum deſiderio pictor ſatisfeciſſet, antequam virum ſanctum dimitterent, duxerunt eum vbi imago illa erat, vt ei benediceret, qui cum grauitate ſubridens: Vos, inquit, fures eſtis; cur enim hoc feciſtis niſi, vt aliquid aliquando furemini? & cum ei benedixiſſet, diſceſsit. Et inferius, cum rogatus fuiſſet propter grandines, imbres, atque inundationes, quæ iam perniciem afferebant, in ea parte in quam ſolebat nubes deſæuire conſtitutus, fuſis ad Deum precibus, crucem ibi collocauit, & Dei gratia factum eſt, vt nunquam amplius ſæua illa nubes ingrueret.

Vidiſti

Vidisti ad imagines Christi egregia beneficia obtineri; crucis signo tot patrari miracula; tabellas ad imagines affigi in suscepti beneficij testimonium; cruces præferri in supplicationibus; in vmbilico crucis venerabiles includi reliquias sanctorum; imagines etiam viuentium ad memoriam perpetuam fieri; imagines etiam sanctorum benedici consueuisse. hęc narrat, qui vidit; quomodo & hunc oculatum testem refellere quis ausus fuerit?

De Mauritio Imperatore. Cap. XXVIII.

Crucis figura etiam Turcas à fame defenderat: Mauritius quoque Imperator vocem ex Christi imagine minitantem audit; teste Zonara, Nicephoro, ac miraculis.

HOC sextum sæculum claudit Mauritius Imperator; de quo multa ad rem nostram opportunè adferuntur. primū illud occurrit, quod de ipso est apud Zonaram: cum enim Chosroes Baram deuicisset, Turcas omnes captiuos ad Mauritium misit, quorum, inquit, multi cruces in frontibus gerebant, compunctis supercilijs in crucis modum; infusoque atramento; cuius rei quæsita causa, responderunt superiori tempore, cum sua gens fame periclitaretur, se à Christiano quodam monitos hoc fecisse; nec vllum ex eis, qui paruerit, fame perijsse. Sed & inferius idem Zonaras, cum præsagia Mauritij mortem prænūciarent, sic ait de quodam eius somno: Putabat magnam turbā insistere effigiei Seruatoris nostri, quę supra æream portam est, & contra Imperatorem vociferari: audirique vocem ex imagine, quæ Mauritium adesse iuberet; eumque statim adductum interrogari, vtro in loco facinoris in captiuos adimissi pœnas dare mallet in hac vita, an in futura? eum dixisse, in hac, humane domine; & audisse vocem, quæ diceret; tradite eum ergo cum omni familia Phocæ militi. quam rem explicatius etiā scribit Niceph. lib. 18. cap. 42. his verbis: Mauritius sane Imperator aliquo ante cædem tempore, metuens propter conscientiā sibi, quòd captiuos despexisset, eosque vili pretio pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, non redemisset; in celebrioribus orbis terrarum templis missis eò litteris supplicari pro se, vni ex supersubstantiali Trinitate Christo Deo mandasse; & ab hominibus virtute præstantibus, vt Deum exorarent petijsse dicitur, quo scilicet suorum per vitam actorum ipsi remunerationem in mortali hac vita fatisque obnoxio mundo recipere liceret; & imaginē quandam Christi clarè & euidenter vocem edidisse ferunt, qua illi fore prædictum est, vt desiderij, votiq; sui compos fieret, & in hac vita pœnas penderet. Nōnulli eam imaginem esse volunt, quæ in ærea palatij; alij vero maxime, quæ in speciosa porta templi sanctorum quadraginta Christi martyrū sita est, & pictura sua, quamproximè ad similitudinē vultus Christi accedit.

Sanè non est hoc commentitium quod tot sæculis confirmatur, atque tot

egregijs ſcriptoribus eſt enarratum; ſed catholicæ veritati res eſt conformis; per quam exploditur Iacobitarum hæreſis his temporibus ſuborta: ſub eodē enim Mauritio Iacobus Syrus hæreſim peperit monſtruoſam; qua vt ſcribit Bernardus Lutzemburgus, præter Eutychianam hęreſim, candenti ferro, characterem crucis baptizatorum frontibus inurebat, quia ſcriptum eſt: Ipſe baptizabit vos aqua & igni, mordicus inhærens litteræ euangelicæ: attamen propemodum nihil profecit, nec vſquam peruagata eſt huiuſmodi lues, inuiolata ſemper ſeruata catholica veritate.

Non eſt ô heretici, quòd exultetis hoc ſæculum duos peperiſſe crucis & imaginum hoſtes: vnum, quem vos imitamini Xenaiam, alterum Iacobum Syrum, videlicet neutram ſequentem ſententiam neque catholicam, neque eam, quam vos tenetis. Omittentes igitur interim hos Iacobitas impijſsimos, de veſtro ſceleſtiſsimo anteſignano agere libet: nam ſi cōferamus qui catholicam fidem hoc ſæculo tenuerunt, cum veſtro Xenaia, pudebit vos huiuſmodi auctoris ſectatores eſſe. audiſtis primum natura ſeruū fuiſſe, nō ingenuum, Satanæ peridoneum miniſtrum, clericum ſe ſimulantem, non alia ratione, quàm ad effugiendas heri ſui manus; baptiſmo caruiſſe: proſcriptum quoque fuiſſe ab eccleſia; in epiſcopatum abſque baptiſmo intruſum, & re vera (ipſo etiam nomine adnotante) virum à Deo prorſus alienum, audiſtis neminē illius adhæſiſſe ſententiæ. Conferte igitur ipſum cum Benedicto, Placido, Mauro, Caſsiodoro, cum Gregorio Lingonienſi, cum Eutychio Patriarcha, ac cum Theodoro Sicęorum, atque cum alijs præſtantiſsimis ſanctitate viris; quorum miracula toto orbe coruſcarunt; nonne videbitis perſpicuè, neglectis angelis, diaboli tenebrarumque eius vos factos eſſe ſectatores? Vidiſtis pręterea Beliſarium, Tiberium, Mauritium quoque Imperatores in omnibus orbis partibus imaginum vſum comprobaſſe, miraculis accedentibus: ſed etiam (vt ſcitis) meminimus quædam contigiſſe in Italia, Europaq; ipſa, videlicet Romæ, Vmbriæ, Nurſiæ, Samnio, Ruthenis, Andegauo, Lingonis, Mediocantus ſilua, Auguſtoduno, Turonis, Bithera, Treuiris, Nannetica vrbe, Aruernis Pontiniacenſi ſilua, Inſula Vindunita, atque Carnuto, inde Conſtantinopoli, Epiro, Hieropoli, Amaſea, Sozopoli, Antiochia, ipſa quoque in Perſide, atque alijs Aſiæ, & Africæ partibus. Conferatis igitur locos, quibus Iconomachia veſtra propagata eſt, cum ijs quibus imaginum cultus floreſcebat, ne vnum quidem cubitum veſtra auctoritas dilatata eſt hoc ſæculo. Hinc igitur diſcat totus orbis, Dei virtutē nullatenus veſtrorum auctorum conatibus vnquam aſtitiſſe.

SIMONIS

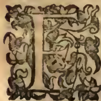
SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum Septimum.

A Christo nato anno sexcentesimo circiter, vsque ad annum septingentesimum circiter.

CENTVRIA SEPTIMA.

VERAT quoque summa sacrarum imaginum quies toto hoc sæculo. Nam citra vllum aduersarium earum cultum perseuerasse, atque euidentissimis confirmatũ fuisse miraculis, ac vnà cũ cæteris omnibus sæculis optimos habuisse Scriptores testes, perspicuè demonstrabimus ex his, quæ subiiciemus: Et primum libet exordiri ab Euagrio.

De Euagrij historia. Cap. I.

Euagrius innumerabilibus locis sanctæ crucis vsum, sacrasque imagines habendas scribit, frequentissima narrans miracula: Christi quoque imaginem ad Abgarum; ex Procopio probat; ex eius libris, septima Synodo, Nicephoro, ac principum multis votis, atque etiam miraculis.

EVAGRII Scholastici Epiphaniensis ecclesiasticā historiam probari, fideque dignam esse nemo est, qui dubitet; quandoquidem sacrosancto Nicæno secundo concilio, act. 5. ad confirmandas imagines citata est. Iure igitur quoniam ad hęc vsque tempora peruenit, huic centuriæ initium dabit, atque ex ea omnes proferemus locos, cum ad crucis figurā, tum ad imagines alias sacras pertinentes. lib. igitur 1. cap. 14. cum Symeonis illius, qui columnam inhabitauerat, mortē, & à morte etiā miracula, quę Euagrius ipse viderat scribere conaretur, descripto ipsius Symeonis templo apud Antiochiam, sic vnum narrat: Ad læuam columnæ, in vno cancellorum ipse equidem cum tota agricolarū circa columnam incedentium multitudine, ibi in vnum coacta, vidi stellam inusitata magnitudine discurrentem per totam rimam, iubarq; fundentem, neque id quidem semel, bisuè, aut ter, sed sæpius, eandemque crebro euanescentem, & ex improuiso apparentem denuò, quæ solum in istius sanctissimi viri die festo cernitur. Sunt qui memorant (ac miraculo sanè, tum propter fidem eorum, qui idem ipsum narrant, tum propter alia, quæ ipsi sumus conspicati credendum est) veram personę illius effigiem huc illucque volitantem se vidisse, barba demissa, & capite, ut solet, tiara operto. Idem quoque lib. 4. cap. 25. Vt primum, inquit, Apameenses intellexere Antiochiam igne incensam, Thomam ipsorum episcopum rogabant, vt salutare vitaleq; lignum crucis (licet consuetudo id minimè pati videretur) in medium proferret, inque omnium oculis statueret; quò iam cum supremū vitæ diem viderentur obituri, illud contemplarentur, amplexarenturque, vt potè in quo solo hominum salus posita esset; atque ideo ad alteram vitā profecturi, crucem venerandam haberent pro viatico, quæ posset eos ad meliorē locum incolumes peruehere. Itaque Thomas facit quod rogatum est, certisque diebus ad eam rem præstitutis, vitale crucis lignum profert, vti omnes vicini ibi in vnū conuenire possent, & salutis inde promanantis participes fierēt. Eò etiā parentes mei, vnà cum alijs cōmearunt, meq; id tēporis ad scholā euntem secū duxerunt. Postquā verò data nobis fuit potestas honoratā crucem orandi, amplexādique, Thomas sublatis manibus, lignū crucis quo vetus peccati maledictio deleta fuit, totum sanctuarium circumiens, (vti in statis adorationis diebus fieri solebat) omnibus ostendit, ac Thomam de loco ad locum progredientem ingens flamma ignis splendescentis non ardentis sequebatur; adeo vt totus locus, in quo consistens venerandam crucem populo ostendebat, conflagrare videretur: atque hoc factum est non semel,

mel, aut iterum, sed sæpius cum Thomas omnem illum locum circumiret, & populus congregatus cum vt illud fieret rogaret, quæ res salutem, quæ postea Apameensibus cōtigit, præsignificauit. Ob quā causā imago in testudine sanctuarij statuta fuit, quæ inscriptione in basi incisa, hoc miraculum illis qui eiusdem ignari erant, commonstrauit, eaque ipsa imago ad irruptionem ab Adearmano & Persis in ea loca factam, seruata fuit; ac tum vnà cum sancta Dei ecclesia, quæ ibi fuit, & cum tota vrbe combusta. Ecce quos testes nos catholici exhibemus, nempè oculatos, & rei ipsi præsentes: Quam rem etiam narrat Nicephorus lib. 17. ca. 15. cuius verba illa tamquam insigniora hic perpendimus, videlicet: Viuificum crucis lignum proferret, vt postremùm intuerentur exoscularenturque vnicam hominum salutem, & quasi viaticum adorationem illius ad meliorem illam vitam migraturi sumerent.

Eodem libro Euagrius ca. 26. cum ex Procopij historia narrasset Chosroē Edessenos obsedisse, eosque quasi de salute desperasse, sic scribit: Ad extremum igitur, cum desperatione debilitati ferè succumberēt, sanctissimam imaginem diuinitùs fabricatam, quā non hominum manus effinxerant, sed Christus Deus Abagaro, quandoquidem eum videre cupiebat, miserat, proferunt; eamque in fossam quam construxerant importatam aqua cōspergunt, ex qua non parum in rogum, ac struem lignorum immittunt, atque diuina potentia fidei illorum, qui istud moliebantur, subsidio veniente, quod ab illis ante fieri neutiquā poterat, iam facile confectum fuit: nam aggeres hostium omnes adusti, & obsidio soluta † est, sed & cap. 27. narrans Chosroem etiam Sergiopolim obsedisse: Ac simul, inquit, vt mœnia aggreditur, fit vtrinq; sermo & colloquium de seruanda ciuitate; conuenitq; inter eos, vti sacris thesauris ac monumentis, inter quæ † crux à Iustino & Theodora missa fuit, Vrbs redimeretur. lib. quoque 5. cap. 18. cum Anatholius à Tiberio II. Constantinopoli carceratus, se magiæ damnandum persensisset, sic scribit idem Euagrius: Quibus rebus cognitis, Anatholius ad imaginem quandam Mariæ deiparæ tunc in carcere sublimem appensam accurrens, manibus à tergo complicatis, se ei supplicare precesque adhibere ostendit: Illa autem † eum velut sacrilegum detestata, & vt Deo inuisum coarguens, penitus ab se auertit; spectaculum planè horribile, & sempiternæ memoriæ prodendum, quod quidem à præsidiarijs militibus, & ab ijs, quibus illius custodia commissa fuit, visum est, & ab eisdē omnibus alijs diuulgatum. Apparuit item Deipara, re ipsa, nonnullis alijs fidelibus, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiēs; Anatholium filium suum contumelijs afficere.

† *Nicepho. lib. 17. c. 16.*

† *Idē lib. 17. c. 17.*

† *Idē lib. 18. c. 4.*

Sed & lib. 6. cap. 20. Chosroes autem, inquit, † ad suum regnum restitutus, mittit ad Gregorium crucem multo auro & lapidibus preciosis exquisitè elaboratam, qua honorem Sergij martyris inclyti illustrare voluit. Hanc crucem primum Theodora cōiunx Iustiniani ei dedicauerat, deinde Chosroes senior cum alijs monumentis (vti à me supra libro quarto capite uigesimoseptimo om memoratum est) inde abripuerat: mittit quoque aliam crucem auream, † *Idē lib. 18. c. 21.*

in

in qua literis græcis iſta curauit inſcribenda. Hanc crucem ego Choſroes Rex regum filius Ormiſdæ miſi: Cum enim Diabolico conatu, & veteratorio infeliciſsimi Baramis, & ſuorum caballariorum in Romaniam confugere eramus compulſi, & propter aduentũ ſcelerati Zadeſpram cum exercitu ad Niſibim, quò caballarios, qui à partibus Niſibenſium ſtabant, ſubduceret: caballarios cum duce ad Charchas vſq;, qui Zadeſpram reſiſterent, eiuſque vires frangerent miſeramus, ope & præſidio communiti S. Sergij martyris honoratiſsimi, & in primis memorabilis; quoniam acceperamus eum res ab ſe poſtulatas ſolere largiri. primo anno regni noſtri, ſeptimo idus Ianuarij poſtulauimus opem ab eo, votumque fecimus, ſi caballarij noſtri Zadeſpram vel interficerent, vel captiuum ſecum ducerent, nos auream crucem lapillis diſtinctam ad eius templum miſſuros, qua venerandum eius nomen illuſtraretur; atque ad quintum Idus Februarij caput Zadeſpram ad nos perlatum fuit. Itaque poſtulationis noſtræ facti compotes, quò res geſta nemini dubia eſſet, ad uenerandum ſancti Sergij nomen illuſtrandum, hanc crucem à nobis fabricatam ad templum eius miſimus, vnà cum cruce, quam Iuſtinianus Imperator Romanus ad idem templum miſit: quamquè Choſroes Rex regũ, filius Cabadi proaui noſtri temporibus, quibus Roman i, & Perſæ grauiſsimè inter ſe diſſidebãt, hûc aduexit; quam denique nos in noſtris theſauris inuenimus, & ad ædem ſancti, & venerabilis Sergij mittendam curauimus. Has cruces Gregorius cum de ſententia Mauritij Imperatoris accepiſſet, cum magna pompa ad ſacrum martyris templum defert, inque eo reponit.

Et poſt pauca, idem Choſroes: Cum fortè Beramais eſſem, petebam abs te ſancte Sergi, vt mihi ſubſidio venires, & Syra coniunx cõciperet; ac cum Syra Chriſtiana eſſet, & ego gentilis, & lex noſtra non permitteret nobis poteſtatẽ, mulierem Chriſtianam in vxorem ducendi; tamen ob meum ſingularem erga te amorem, legem in hac muliere neglexi, & eam de die in diem inter cæteras vxores ingenue diligere non deſtiti, neque deſiſto. Quamobrem viſum erat tuam bonitatem, ſancte Sergi deprecari, vt grauida fieret, quin etiam votum tibi nuncupaui, ſumque pollicitus ſi Syra conciperet, me crucem quam illa geſtat, ad ſanctiſsimum templum tuum miſſurum. Qua propter ipſe equidem, & Syra hoc apud animos noſtros proponebamus, vt hanc crucem in memoriã nominis tui, ſancte Sergi, ipſi teneremus, & viſum erat pro illa pretium eius, quod quatuor millia, & quadrigentos ſtateres miliareſios non excederet, mittere; & ſic idem augere, vt eius ſumma quinque millia ſtaterum complecterentur. Et infra, cũ miraculo grauida facta fuiſſet Syra, addit: Quocirca crucem hanc illicò, & eius pretium vnà ad tuam ſanctiſsimam ædem miſi, dediq; mandatum, vt ex eius pretio diſcus vnus, & vnus calix fierent; qui diuinis myſterijs celebrandis inſeruirent; quin etiam, vt crux fieret, & turibulum fabricaretur, vtrumque aureum in vſum ſacræ menſæ hæc ipſius ſunt teſtimonio relata, qui fecit (népe Choſroes ſcribit) refert & Euagrius, & poſt hos etiam Nicephorus habet lib. 18. cap. 22. crucis lignum vitale dici, amplexari, pro via-

tico haberi, audiuimus ab ea salutem promanare, honorari, atque adorari, miracula edere, ad memoriam depingi, cruces voti causa Deo offerri, beneficia à Deo obtineri per huiusmodi oblationem, hæc vidimus, retulit testis hic oculatus. Quis contra hæc? Habuimus præterea insignia imaginum miracula. Quis ergo dubitabit de veneratione ipsis habenda?

De sancto Gregorio Magno Papa. Cap. II.

Gregorius Magnus crucis figuram, Christi, sanctorumq; imagines defendit omnibus suis libris: innumerabilia profert miracula; ex eius scriptis, Ioanne Diacono, Ion a Aurelianensi, Romana vrbe, Britannis, ac toto pene orbe.

GREGORII Magni de imaginibus sententiam ordo expostulat, vt recenseamus; nam huius sæculi initium pertigerat. Ex ipso multi insignes loci habentur, quos diligenter collegimus. In primis igitur referenda sunt illa, quæ habet epistola 5. ad Ianuarium episcopũ Caralitanum. sic enim habet: Iudæi de ciuitate vestra huc venientes questi nobis sunt, quòd synagogam eorũ, quæ Caralis sita est, Petrus, qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum, Deo volente perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis sequenti die baptismatis sui, hoc est Dominico, in ipsa festiuitate Paschali, cũ graui scandalo, sine vestra occupauerit voluntate, atque imaginem illic genitricis Dei, dominique nostri, & venerãdam crucem, vel birum album, quo de fonte surgens indutus fuerat, posuisset. & infra: His hortamur affatibus, vt sublata exinde qua dignũ est veneratione, imagine, atque cruce debeatis, quod violenter ablatum est, reformare.

Præterea eodem libro, epistola. 53. ad Secundinum sic habet: Imagines, quas tibi dirigendas per Dulcidum diaconum rogasti, misimus; vnde valde nobis tua postulatio placuit, qui illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginem prę oculis habere desideras; ab re non facimus, si per visibilia inuisibilia demonstramus: sic homo, qui alium ardenter videre desiderat, aut sponsam amans videre conatur, si contigerit eam ad balneum, aut ad ecclesiam ire, statim per viam incedenti se præparat, vt de uisione eius hilaris recedat. Scio quidem quòd imaginem Saluatoris nostri, non ideo petis, vt quasi Deum colas, sed ob recordationem filij Dei, in eius amore recalescas, cuius te imaginẽ videre consideras; & nos quidem non quasi ante diuinitatem, ante illã prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut passum, sed et in throno sedẽtem recordamur. Et dum nobis ipsa pictura, quasi scriptura ad memoriam filium Dei reducit, animum nostrum aut de resurrectione lætificat, aut de passione demulcet. Ideoq; direximus tibi surtarias duas, imaginem Dei saluatoris, & sanctæ Dei genitricis Marię, beatorumque apostolorum Petr. & Pauli continentes, per supradictum filium nostrum; et vnam crucem; clauẽ etiam pro benedictione à sanctissimo corpore Petri apostolorum principis,

cipis, vt per ipsum à maligno sis defensus, per cuius signum munitum te esse credis.

Sed & eodem lib. 7. epistola 109. ad Serenum episcopum Massiliensem: Præterea, inquit, indico dudũ ad nos peruenisse, quòd fraternitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem ecclesia imagines confregit, atq; proiecit; & quidem Zelum nos ne quid manufactum adorari posit habuisse laudamus; sed frangere easdem imagines, non debuisse iudicamus. Iccirco enim pictura in ecclesijs adhibetur, vt hi, qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quę legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas, & illas seruare, & ab earum adoratu prohibere debuit, quatenus, & litterarum nescij haberent vnde scientiam historiæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minime peccaret.

Sed & in lib. 9. epis. 9. ad Serenum episcopum eundem: Perlatum siquidem, inquit, ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus sanctorum imagines, sub hac quasi excusatione ne adorari debuissent, cõfregeris; & quidẽ q̃a eas adorari vetuisses, omnino laudauimus: fregisse verò reprehendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquando auditũ est, quod fecisti? si non aliud, vel illud te non debuit reuocare, ne despectis alijs fratribus, solum te sanctũ, & esse crederes sapientem? aliud est enim picturam adorare, aliud per picturę historiam quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis pręstat pictura cernentibus, quia in ipsa etiam ignorantes vident quod sequi debeant, in ipsa legũt qui litteras nesciunt; vnde & pręcipue gẽtibus pro lectione pictura est: quod magnopere à te, qui inter gentes habitas attendi debuerat; ne dum recto zelo incaute succenderis, ferocibus animis scãdalum generares. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in ecclesijs, sed ad instruendas solummodo mẽtes fuit nescientium collocatum: & quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias, non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condijsses, sine dubio & ea quę intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius dispersum poteras congregare, vt pastoris in te meritum nomen excelleret, non culpa dispersionis incumberet. Et post pauca: Conuocandi enim sunt dispersi ecclesiæ filij, eisque scripturæ sacrę est testimonijs ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat; quoniam scriptum est: Dominum tuum adorabis, & illi soli seruies: ac denique subiungendum est, quia picturas imaginum, quæ ad ædificationem imperiti populi fuerant factæ, vt nescientes litteras, ipsam historiam attendentes, discerent quid actum sit, quia transijsse in adorationem videras. iccirco commotus es, vt eas imagines frangi pręciperes: atque eis dicendum, si hanc instructionem, ad quam imagines antiquitus factæ sunt habere vultis in ecclesia, eas modis omnibus & haberi, & fieri permitto: atque indico, quòd non tibi ipsa visio historiæ, quæ pictura teste pandebatur displicuerit, sed illa adoratio quæ picturis fuerat incompetenter exhibita; atque his verbis eorum mentes demulcens, eos ad concordiam tuam reuoca: & si quis imagines facere vo-

re vo-

re voluerit, minimè prohibe, adorare vero imagines omnibus modis deuita: sed hoc solicite fraternitas tua admoneat, vt ex visione rei gestę ardorem compunctionis percipiant; & in adorationem solius omnipotentis sanctę Trinitatis humiliter prosternantur. atque hæc quidem ex ipsis scriptis beati Gregorij quoad vsum imaginum. At de signo crucis sæpissimè honorificam mentionẽ facit, vt patet dialog. lib. 1. cap. 1. narrat enim Honoratum Abbatem Fundis ingens saxũ à monte excisum, collapsum in medio cursu solo crucis signo continuisse. sed & cap. 4. scribit, Sanctimonialem, quoniã crucis signum omiserat in edenda lactuca, à dæmone fuisse correptam. At cap. 10. narrat, Fortunatum Tuderti episcopum hoc solo crucis signo vidẽdi uim cæco restituisse; furentemque equum mansuetum reddidisse. In cap. autem 11. Cum monachi panem hoc signo (vt moris erat) non consignassent, coqui igne numquàm potuit: sed Martinus illum consignans, effecit, vt mox excoqueretur: quin & miraculo crucis figura, absque humano opere in ipso pane reperta est.

In tertio autem libro Dialog. cap. 7. scribit, in Fundano cliuo Iudæum à dęmonibus perterritum se hoc crucis signo munijsse, magnamq; dęmonum multitudinem inde eliminatam fuisse, accessisseque ad episcopum, ac enarrato miraculo baptismũ subijsse: Subijcitq; ibi Gregorius: Nec res est hæc dubia, quia penè tot in ea testes sunt, quot eiusdem loci habitatores existunt. & omisso sancto Benedicto, qui calicem veneno mixtum solo hoc signo confregerat, vt in lib. 2. dialog. cap. 3. omisso quoque Sabino episcopo, de quo lib. dialog. 3. cap. 5. qui calicem veneno mixtum hoc signo liber ebiberat; atque alijs omissis, libet de Amantio præsbytero agere, de quo eod. 3. lib. cap. 35. sic habet. Amantius presbyter in quolibet loco, quamuis immanissimæ asperitatis serpentem repererit, mox vt eum signo crucis signauerit, extingui; ita vt virtute crucis, quam vir Dei digito ediderit, diruptis visceribus moriatur: quẽ si quãdo serpens in foramine fugerit, signo crucis os foraminis benedicit, statim ex foramine serpens iam mortuus trahitur: quem tantæ virtutis virum ipse etiam videre curaui.

Sunt & alij loci insignes de imaginibus ac cruce, qui colliguntur de gestis eius ex libris Ioannis Diaconi ad Ioãnem Papam nonum: nam lib. 2. cap. 35. cum beatus Gregorius ad Britannos direxisset Augustinum & Melitum, illique cum socijs in vrbem Dornenien sem propè applicuissent, sic ait Ioannes præfatus: Ad ciuitatem Augustinus cum socijs prælata cruce, seu Saluatoris imagine appropinquans, cecinit dicens: Deprecamur te domine in omni misericordia tua, vt auferatur furor tuus, & ira tua à Ciuitate ista, & à domo sancta tua; quando peccauimus: prędicantibus autem eis, & in nomine Iesu miracula facientibus, crediderunt multi, & baptizati sunt, mirantes innocentis vitæ simplicitatem, complectẽtesque dulcedinem cęlestis doctrinæ. Cęlestis doctrina illorum fuit tum verbo, tum exemplo crucem adorantium, qui quia crucem, Christiq; imaginem glorificauerant, sunt ab ipso quoque Christo glorificati miraculis,

Libro

Libro quoq; 4.cap. 83. sic habet: In Gregorij venerabilis Monasterij atrio iussu eius iuxta Nymphęum duę Iconę veterrimę artificialiter depictæ vsq; hactenus videntur, in quarum altera beatus apostolus Petrus sedens conspicitur, stãtem Gordianum regionarium, videlicet patrem Gregorij, manu dextra per dexteram nihilominus suscepisse, cuius Gordiani habitus castanei coloris planeta est: sub planeta dalmatica, in pedibus caligas habens, statura longa, facies deducta, virides oculi, barba modica, capilli condensi, vultus grauis: in altera uero mater Gregorij sedens depicta est Siluia, candido velamine, à dextero humero taliter contra sinistram reuoluto contecta, vt sub eo manus tãquam de planeta subducat; & circa pectus sub gula inferior tunica pseudolactinei coloris appareret; quę magno sinuamine super pedes defluat; duabus zonis ad similitudinem dalmaticarum, sed latioribus omnino distincta: statura plena, facies rotunda quidem, & candida, sed senio iam rugosa, quam ipsa quoque senectus pulcherrimam fuisse significat; oculis glaucis, & grandibus, supercilijs modicis, labellis venustis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram candentis brandei raritatem niblatam, duobus dexterę digitis signaculo crucis se munire velle prætẽdens. In sinistra verò patens psalteriũ retinẽs, in quo hoc scriptum est; Viuit anima mea, & laudabit te; & iudicia tua adiuuabunt me. A dextero verò cubitu, vsq; ad sinistrum circa scapulas uersus ascẽdens reflectitur, qui ita habet: Gregorius Siluię matri fecit. Sequitur ibi cap. 84. Sed ab apsidicula post fratrẽ Cællarium Gregorius eiusdem aurificis magisterio in rota gypsea pictus ostenditur, statura iusta, & benè formata, facie de paternę faciei longitudine, & maternę rotũditate ita medie temperata, vt cũ rotunditate quadam decentissime videatur esse deducta, barba paterno more subfulua, & modica, ita caluaster, vt in medio fronte gemellos cincinnos raru sculos habeat, & dextrorsum reflexos, corona rotunda & spatiosa, capillo subnigro & decenter intorto, sub auriculæ medium propendente, fronte spaciosa: claris & longis, sed exilibus supercilijs, oculis pupillę furuis, non quidẽ magnis, sed patulis, sub ocularibus plenis, nasum à radice vergentium superciliorum subtiliter directo; circa mediũ latiore, deinde paulo recuruo, & in extremo patulis naribus præminente, ore rubeo, crassis & subdiuiduis labijs, genis compositis, mento à confinio maxillarum decibiliter prominente, colore aquilino, & viuido; non dum sicut ei postea contigit cardiaco; vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus ad scribendum, preterea planeta super dalmaticam castanea; Euangelium in sinistra, modus crucis in dextera: pallio mediocri, à dextero videlicet humero, sub pectore super stomachum circumlatum deducto, deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito, cuius pars dextera super eundem humerum veniens, propria rectitudine, non per medium corporis, sed ex latere pendet: circa verticem verò tabulę similitudinem, quod viuentis insigne est pręferẽs non coronã. Ex quo manifestissimè declaratur, quia Gregorius dum adhuc viueret, suam similitudinem depingi salubriter voluit, in quo posset à suis monachis, non pro elationis

tionis gloria,sed pro cognitę districtionis cautela frequētius interi, vbi huiusmodi distichon ipse dictauit:

Christe potens domine,nostri largitor honoris
Indultum officium solita pietate guberna.

Alijs verò locis fit insignis memoria,de signi crucis virtute, ijsdem Ioannis de Gregorij vita libris: Nam libro 1.cap.38. Cum idem Gregorius adhuc le uita esset, quidam adolescens incorrigibilis, in monasterio, quasi agens animam,omnium membrorum vsum perdiderat; eique dęmon draconis forma illum deuoraturus apparebat; astabat tũ cũ alijs Gregorius, vtens his verbis: Quid est quod loqueris frater? signum tibi sanctæ crucis imprime: respondet ille cũ magnis clamoribus dicēs:volo me signare,sed nō possum,quia squamis huius draconis premor. Sed & lib.2.c.43.cũ adulterũ Gregoriũ excõicasset, illeq; vlciscẽdi aĩo magos quosdã adegisset,vt equitãtẽ Gregoriũ processione publica equus excuteret,immissa equo tãta rabie,vt à nemine cohiberi posset, sic scribit Ioãnes: Tũc Gregorius reuelãte spiritu sancto dæmoniacã ĩmisionẽ cognoscens,facto crucis signaculo,tã caballum à pręsenti rabie liberauit,q̃ maleficos ex latenti culmine, iubens deponere,perpetua cæcitate mulctauit; quos postea conuersos & baptizatos,ecclesiastica stipe nutriri præcepit.

Ionas quoque Aurelianensis episcopus, Caroli magni tempore, qui de imaginibus pijssimè scripsit,in lib.1.testatur D.Gregorium in libro sacramentorum,hanc quæ sequitur orationem scriptam reliquisse. ***Deus,qui vnigeniti tuĩ Domini nostri Iesu Christi precioso sanguine humanum genus redimere dignatus es; concede propitius,vt qui ad adorandam viuificam crucem adueniunt, à peccatorum suorum nexibus liberentur.***

Quis non miretur huius nostri miserandi sæculi insaniam? Gregorius omnium Pontificum quasi columen, probat vsum imaginum, redarguit corruptores,distribuit iconas viris pijs,iubet in ecclesijs & fieri & haberi,vtilitatem ab earum vsu recipi docet,idiotarum librum esse, manuque nos per imagines duci ad Christi redemptoris contemplationem, apertissimo stylo commonstrat:Crucifixi,crucisque materialem probat effigiem fieri, signique eius per digitos expressionẽ: Nihilominus vecordia tanta in huius tpis hæreticorum cordibus imperat,vt videntes hæc non videant; intelligentesq; nõ intelligant.

In Armeniorum hæresim. Cap. III.

Armeniorum hæresim monstruosam esse apertissimum fit ; ex Guidone Carmelita, Nicephoro.

PEPERIT hoc sæculum etiam monstra sua: nam & Armeniorum hæresis orta est,illa quidem fœdissima;vt enim Guido Carmelita refert, crucem non prius venerantur,quàm eam baptizauerint, & in eius medio vnum clauum fixerint (quo significant vnum ex Trinitate crucifixum,

fixum, id est diuinam eius naturam) & sacrificij sanguine ipsam inunxerint: habet hoc & Nicephorus lib. 18. capit. 53. Sed hoc monstrum confodit ille ipse Gregorius magnæ præsul Armeniæ, quem sibi vindicant in doctorem præcipuum: ille etenim (vt superioribus sæculis edocuimus) cruces ligneas quibusdam in locis à se collocatas iusserat adorari; ad easque tamquam ad sacra profugia concurri; idque cum nondum esset Pontifex declaratus, easque nec ablutione, nec clauo, nec sanguine expiasset, quod & scribit Euthym. par. 2. tit. 20. circa medium.

Habent & aliud monstruosum ijdem Armeni, vt est apud Nicephorū lib. 18. cap. 53. Nam etsi imagines sacras honorant, non tamen osculantur, sed digito tantum eas contingunt, & digito osculum figunt; sed & crucem sanctam magno Parasceues die sub terra abscondunt, vsque ad magnum Dominicum diem. Hęc nos catholici non accipimus: nam osculamur, & veneramur imagines; neque crucem terra obruimus, sed summo cum honore velamus. Horum quoque Armeniorum partus monstruosus alius fuit, nempe Cazinzariorūm, qui & Nestoriani sunt, & solam crucem, non etiam & alias imagines venerantur, vt est apud Niceph. lib. 18. cap. 14.

Ex quibus monstris videmus semper hæreticos vacillare, nam vt scripturarum sanctarum, ita & ecclesiasticorum dogmatum partem fatentur, partē negant, vel parti aliquid addunt, aut aliquid demunt, ne vmquam cum catholica fide consentire videantur; sed prosequamur catholicorum testimonia, ut collatione facta, & tamquam oppositis, opposita contraria magis elucescant.

De sancto Gregorio Archiepiscopo Turonensi. Cap. IIII.

Gregorius Turonensis crucis, & imaginum sacrarum vsum defendit, docetque ab eis plurima recipi per Dei gratiam, beneficia: narrat quoq; innumerabilia miracula; ex eius libris, Romanis Imperatoribus, Regibus, episcopis quamplurimis, totaq; fere Gallia.

VIXIT hoc tempore Gregorius Turonensis, ex quo tametsi superiore sæculo multa protulimus, quæ in illud sæculum inciderāt; nō fuerit tamen inconueniēs ipsius sententias tā circa imagines quàm crucis signū hoc loco attexere; & in primis illud adferemus quod is narrat histor. gallic. lib. 2. cap. 3. Cum enim Cirola episcopus Arianus, pecunia quendam corrupisset, vt se cæcum simularet, quò ipse Cirola postea miraculum patrare videretur, in visu illi restituendo; ac contra euenisset, nempe ꝙ huiusmodi simulatione, re uera ille in cæcitatem inciderat: cum igitur homo infortunium hoc perpessus, blasphemare episcopum Cirolam, & eius dogma cœpisset, conuersus ad catholicam fidem, petijt ab orthodoxis episcopis Eugenio,

nio, Vindemiali, & Longino visum sibi restitui: Hæc illis (inquit Gregorius) audientibus, & se inuicem honore mutuo præuenientibus, oritur inter eos sancta contentio, quis oculis eius signum sanctæ crucis imponeret, Vindemialis verò, ac Longinus, Eugenium; ille verò eos orat, vt manus imponerēt cæco: quod cũ fecissent, & manus suas super caput eius tenerent, sanctus Eugenius crucē super oculos cęci faciens, ait: In nomine patris, & filij, & spiritus sancti veri Dei, quem trinum in vna æqualitate, atque omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tui, & statim ablato dolore ad pristinam redijt sanitatē.

Sed & eodem libro cap. 17. de picturis, & sacris imaginibus ita habet: Numantij coniunx basilicam sancti Stephani, Aruernis in suburbio murorum ædificauit: quam cum fucis colorũ adornare vellet, tenebat librũ in manibus, legens historias Ecclesiæ antiquas, & pictoribus indicās, quæ in parietibus fingere deberent. Factum est autē quadam die, vt sedente ea in basilica, ac legente, adueniret quidā pauper ad orationē, qui aspiciens eam in veste nigra senio iam prouectam, putauit esse vnā de egentibus, protulitq; quadrā panis, & posuit in sinu eius, & abscessit. Illa verò nō dedignans munus pauperis, qui personā eius non intellexit, accepit, & gratias egit, reposuitq; hanc suis epulis anteponens. Hæc ideo retulimus, non solũ vt discant Iconomachi picturas sacras semper in Ecclesia haberi cōsueuisse, sed etiā vt discant egregiam humilitatem in illorum versari cordibus, qui ipsis oblectantur.

Eodem libro cap. 37. cum prædones Alarici Gothorum regis irruerent in Maxentium Abbatem, ei, qui primo ictum emiserat, quasi ictu illo abbatis caput esset amputaturus: manus erecta, inquit, diriguit, gladiusq; retrorsum ruit; at ille ad pedes beati viri, veniam deposcens sternitur: quod vidētes reliqui cũ timore maximo ad exercitum redierunt, timentes ne & ipsi pariter interirēt. huius verò brachium beatus confessor cum oleo benedicto contrectans, imposito signo crucis, restituit sanum. Lib. etiam 6. hist. cap. 6. simile quid narrat de hospitio recluso apud vrbem Nicensem, quem cum Longobardi vidissent catenis ligatum (ijs enim se ipsum sponte inclusum vincierat) putarunt homicidam, aut alioqui scelestissimum: Tunc, inquit, cum vnus extraxisset gladium, vt caput eius tolleret, dextra eius in ipso ictu suspensa diriguit, nec eam ad se potuit reuocare; itaque gladium laxans terræ deiecit; hæc videntes socij eius clamorem in cælum dederunt, flagitantes à Sancto, vt quid agi oporteret clementer insinuaret. ipse igitur imposito salutis signo brachium sanitati restituit. Ille autem in eodē loco conuersus tonsurato capite fidelissimus monachus nunc habetur.

Earundē hist. lib. 6. cap. 7. de eodem hospitio, cum Dominicus quidā à natiuitate cæcus corā illo astaret: Tunc inquit, cum oleo benedicto super oculos eius crucem sanctam faciens, ait: In nomine Iesu Christi redemptoris nostri aperiantur oculi tui, & statim aperti sunt oculi eius, & erat admirans; cernensque mirabilia Dei, quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quædam, vt ipsa declamabat, tria habēs dæmonia, ad eum adducta est, quam cum tactu

sacro benedixisset, atque ex oleo sanctam crucem fronti eius imposuisset, eiectis dæmonijs purgata discessit; sed & aliam puellam à spiritu immundo vexatam, benedictione sanauit.

Idem in lib. in glor. confess. cap. 7. Fuit, inquit, in Nobiliacensi pago vrbis Turonicæ arbor, quæ ab impulsu venti ruens, viā publicā impediebat; quod iter cum vir beatus Martinus ageret, viantium motus misericordia, facto desuper signo crucis erexit eam, & mox Gregorius ipse testatur se vidisse arborem rectam. Eodem lib. in glor. confess. cap. 20. cum de oratorij sacra dedicatione Turonis à se peracta, ijsdem ritibus, quibus & nunc omnis ecclesia vtitur, meminisset, vtitur his verbis: Cellula diligenter composita, & altari ex more locato, ad basilicam sanctam vigilijs noctem vnam duximus; manè verò venientes ad cellulam, altare quod erexeram sanctificauimus; regressiq; ad basilicam, sanctas reliquias Martini, Saturnini, Iulianiq; martyrum, & etiā beati Illidij, exinde solēniter radiantibus cereis, crucibusq; admouimus: erat autem sacerdotū, ac leuitarum in albis vestibus non minimus chorus, & ciuiū honoratorū ordo præclarus, sed & populi sequentis ordinis magnus conuentus. Disce vno hoc ex loco, & crucis vsum in processionibus, & sacri loci dedicationem cum sanctorum reliquijs fieri consueuisse. Eodem in glor. confess. cap. 24. agens de Monegundi cōiugata Carnotensi, sic scribit: Nam si quis pustulam malā incurrisset, & ad eam veniens oratione precaretur, confestim illa prosternebatur ad supplicandum dominū, & colligens folia cuiuslibet oleris, aut pomi, saliua illiniebat, faciensq; crucē super vlcus imponebat foliū, & cōfestim ita oē venenū euanescebat, vt nihil penitus letiferi ęgrotus vltra proferret.

Eodē in glor. conf. c. 29. Quidam, inquit, loquelam emeruit hoc modo: hic vt cruda operatur rusticitas populorum, iuramentū mēdax in ecclesia protulit, moxq; rigente lingua mutus effectus est, ita vt non vocis humanæ, sed bidentis mugitum simulare videretur: veniens autem ad Detremonij episcopi tumulum prosternitur ad orationem, sentitque, vt postea asserebat, tamquam si aliquis guttur eius tangeret (quod, vt credo, virtus erat dñici confessoris) egressusq; presbyterū, qui aderat nutu deprecabatur, vt signū crucis faucibus clausis imponeret; quod cū presbyter fecisset, iterū prosternitur ad orationē, protinusq; eleuatur, vocis officio reddito, omnia quæ pertulerat proprio patefecit eloquio.

Eodem lib. in glo. confess. c. 35. testatur se vidisse sculpturas rerum gestarū Christi, & Apostolorū, sic scribens: In basilica sancti Venerādi, quæ Aruernæ sancti Illidij est proxima, transuoluta cellula à parte occidentis fuit, in qua multa ex marmore pario sepulchra sculpta sunt: In eis verò nonnulli virorū sanctorum, & mulierū aliquæ religiosarum quiescunt: namq; non ambigitur eos esse Christianos, quia ipsę historiæ sepulchrorū sunt de virtutibus Domini & Apostolorum eius; & ne quis putet huiusmodi sculpturas minime Deo gratas fuisse, ibi cæca mulier visum recepit, dum pietatis studiū ad illa sepulchra exerceret. Ibid. cap. sequenti 36. testatur etiā extitisse exculptā effigiem beati

beati Alexandri viri religiosi, his verbis vtens: Est & illud sepulchrũ eius, qui ibi sculptus est meritis gloriosũ, inter egressum basilicæ sancti Illidij, & ingressum templi beati Venerandi in edito positum, in quo ferunt Alexãdrũ quendam religiosum fuisse sepultum; ex eo autem freques infirmorum necessitas eraso puluere, atque hausta potione extemplò consequitur sospitatem. Inde igitur tam frequens hauritur medicamentũ, vt pro assiduis beneficiorũ cõmodis transforatũ ab aspiciẽtibus cernatur. Eod. in glo. conf. c. 56. Victorius Cenomanorũ episcopus, vrbe incendio flagrante, obuiã sese turbini obtulit, eleuataq; manu, facto signo crucis è contra, illicò omne cessauit incendiũ: sed & cap. 62. refert sese Lugdunum ad B. Helij sepulchrũ perrexisse, ac de appicto ibi miraculo sic scribit: Aspicio in ostio esse scriptũ, qualiter sepulchri violator cadauere exanime spoliare voluerit: Inquirẽti verò causam, si hęc vera essent, quæ in ostio picta cernebantur, vir mihi talia retulit: S. Helius tempore paganorũ in hac Lugdunensi vrbe fuit episcopus, qui defunctus sepultus est à fidelibus: Nocte autẽ sequenti veniens quidã paganus, lapidẽ, qui sarcophagũ tegebat reuoluit, erectũq; contra se corpus sancti conatur spoliare: At ille extensis lacertis constrictũ ad se hominẽ fortiter amplexatur, & vsq; mane populis aspectantibus, tãquam deuinctũ loris, ita miserũ brachijs detinebat. Igitur iudex loci violatorẽ sepulchro iubet abstrahi, ac legalis pœnæ sententia cõdemnari: sed non laxabantur à sancto. Tunc intelligens voluntatẽ defuncti, fecit iudex de vita promissionẽ; moxq; vinctus laxatur, & sic incolumis redditur. ò vere sanctam vltionẽ pietate permixtã, retinuit hominẽ, vt argueret, sed tradi nõ permisit supplicio, quem iam reddiderat emendatũ. Eod. in glor. conf. cap. 63. Leonis Romani Imperatoris filia à dæmone vexabatur; hanc sanaturus Lugdunensis archidiaconus: Ad basilicam, inquit, B. Petri apostoli se confert, ibiq; cõtinuato cũ vigilijs & orationibus triduano ieiunio, quarta die per inuocationem dñi nostri Iesu Christi, & crucis vexillum, immundũ spiritũ à corpore puellę depellit. Eod. in glor. conf. c. 77. narrat Simpliciũ Augustodunesem episcopũ idololatriam ad Berecyntię simulachrũ deleuisse, oratione his verbis pronũtiata: Illumina quæso dñe oculos huius populi, vt cognoscat, quia simulachrũ Berecyntię nihil est; & facto signo crucis contra illud, protinus simulachrum in terram ruit. Eod. in glor. conf. c. 79. describens Rementium ritum, quo in processionibus peragendis, ad inguinarium morbum propellendum vtebantur, sic narrat: Accensis super cruces cereis, atq; cereo feralibus, dant voces in canticis, circumeunt vrbẽ cum vicis, nec prætereunt vllum hospitiũ, quod non hac circuitione concludant. Eod. in glor. cõf. c. 82. de Eusychio eremita apud Bituricas: Ad hũc, inquit, cum diuersi propter diuersas infirmitates venirẽt, plerumque ei infantes, quibus fauces intumuerant deferebant, quos ille tactu blandissimo pertractans, aiebat quasi spiritali loco delectatus: Meritò hęc gula doloribus quatitur, quæ inglutire nõ desinit; sed in Trinitatis nomine, signum crucis imponens, infirmas fauces à doloribus & tumoribus liberabat.

Videamus ex eodem Gregorio in libro in gloriam martyrum. ibi enim cap. 5. sic habet: Crux Dominica, quæ ab Helena Augusta reperta est, Hierosolymis quarta & sexta feria adoratur; huius reliquias, & merito, & fidei Helenæ comparanda regina Radegundis expetijt, ac deuote in monasterio Pictauiensi, quod suo studio constituit, collocauit. misit pueros iterum Hierosolymā, ac per totam orientis plagā, qui circūeuntes sepulchra sanctorum martyrū, confessorumq; cunctorū reliquias detulerunt; quas in arca argentea cum ipsa cruce sancta collocatas seruauit, multaque exinde miracula conspicere meruit; de quibus illud primum exponam, quod ibidē Dominus in diebus passionis suæ dignatus est reuelare: sexta feria ante sanctū Paschas, cum in vigilijs sine lumine pernoctarent, circa horam tertiam noctis apparuit ante altare lumen paruulum in modū scintillę; deinde ampliatum, huc illucq; comas fulgoris spargere cœpit, gradatim in altum cōscendens; effectaq; pharus magna obscuræ nocti, vigilantiq; plebeculæ lumen præbuit supplicāti: illucescente autē cælo paulatim deficiens, data terris luce, ab oculis mirantium euanuit. Ego autē audiebā sępius, quòd etiā lychni, qui accēdebantur ante hęc pignora ebullientes virtute diuina in tantū exundarent oleo, vt vas suppositū plerūq; repleret; & tamen iuxta stultitiā duræ mentis, nunquā ad hęc credēda mouebar, donec brutam segnitiem, ipsa ad præsens, quę ostensa est virtus argueret: Ideoq; quę oculis proprijs viderim explicabo. Causa deuotionis extitit, vt sepulchrū sancti Hilarij visitans, huius reginæ adirem colloquia, ingressusq; monasteriū, consalutata regina, coram adoranda cruce ac sacris beatorū prosternor pignoribus. Denique oratione facta surrexi: erat enim ad dexteram lychnus accensus, quem cum stillis frequenter defluere conspexissem, testor Deum, quia putaui quasi vas esset fractum, quia erat ei concha supposita, in quam oleum defluens decidebat. Tum conuersus in abbatissam aio: Tantane te retinet mentis ignauia, vt integrum cicendilem laborare non possis, in quo oleum accendatur, nisi effractum, in quo defluat ponas? At illa; non est domine mi, sed virtus est crucis sanctæ, quam cernis: Tunc ego ad me reuersus, & ad memoriam reuocans, quæ prius audieram, conuersus ad lychnum in modum ollæ feruentis, magnis fluctibus exundare conspexi, vt per oram ipsam vndis intumescentibus superflueret, & (vt credo) ad incredibilitatem meam arguendam magis ac magis augeri, ita ut in vnius horæ spatio plusquam vnum sextarium redderet vasculum, quod quartarium non tenebat, admiratusque silui, ac virtutem adorandæ crucis deinceps prædicaui.

Puella quædā Chrodegildis nomine, dum post mortē patris in vrbis Cenomanicę territorio desideret, oculorū amissione mulctatur. Postquā autē ex iussione Chilperici regis adhuc beata Radegunde regina superstite, ad antedictam monasterij transiuisset regulā, ipsa beatissima ostendente, ad sanctā prosternitur crucem; ibiq; cum reliquis sanctimonialibus vigilias explicans dato mane ijsdē discedentibus, prostrata solo in eodem loco quieuit: apparuitq; ei

per

per visum quasi aperiret aliquis oculos eius, & vnū sanitati redderet, cū alius adhuc laboraret: ita subitò ad ostij reserati sonum expergefacta, vnius oculi lumen recepit; quod non ambigitur per crucis virtutem fuisse præstitum; Energumeni, claudi, & alij quoque infirmi persæpe in hoc sanantur.

Insignissimum etiam est quod idem scripsit eodem libro cap. 10. his verbis: Beatæ Mariæ virginis reliquias cum sanctorum Apostolorū, vel beati Martini reliquijs super me in cruce aurea positas gestabam, cumque conspicerem hospitiolum cuiusdam pauperis incendio concremari, quod erat folijs contectum, currebat miser cum liberis, & vxore aquam deferens, sed flammæ nō mitigabantur: Tunc extractam à pectore crucem eleuo contra ignem: mox in aspectu sanctarum reliquiarum ita cunctus ignis obstupuit, ac si non fuisset accēsus. Eidem narrationi suffragantur clerici Turonenses in vita ipsius, quam edidit Lipom. tomo 3.

Sed & capite 21. idem Gregorius alia narrat his verbis: Nam & isto nunc tempore per credulitatem integram tanto Christus amore diligitur, vt cuius legem in tabulis cordis credentes populi retinent, eius etiam imaginem ad cōmemorationem virtutis in tabulis uisibilibus pictam per ecclesias, ac domos affigant: sed etiam in hoc inimicus semper humani generis æmulus extat. Nam Iudæus quidam cum huiusmodi imaginem in tabula pictam, & parieti affixam in ecclesia sæpe vidisset, ait: Ecce seductorem illum, qui nos, genusq; nostrum humiliauit, & sic nocte veniens telo ipsam imaginem verberat, elisamque de pariete, opertam veste ad domum portans flammis parat exurere: sed res mira apparuit, quæ de virtute Dei exisse non potest ambigi; nam de vulnere vbi imago transfossa fuerat, sanguis effluxit, quod ipse iniquus spiculator, oppletus furore non sensit. Cum autem per obscuræ noctis tenebras domum suam fuisset ingressus, lumine adhibito cernit se totum sanguine cruentatum; timensque ne scelus suum patefieret, abiectam à se tabulam abdidit in obscuris, nec ausus est vltra contingere, quod iniquè præsumpsit auferre. Venientes autem Christiani diluculo ad domum Dei, imaginem non inueniunt, stupentesque ac requirentes, quod fuerat factum cruoris vestigia deprehendunt, quæ sequentes ad domum Iudæi accedunt. denique sciscitati de tabula nihil certi cognoscunt: Requirentes autem eam solicitè in angulo cellulæ Iudæi reperiunt, qua ecclesiæ reddita, furem lapidibus obruunt.

Eadē S. Antoninus hist. p. 2. tit. 12. c. 5. §. 11.

Est & apud Narbonensem vrbem in ecclesia seniore, quæ beati Genesij martyris reliquijs plaudit, pictura, quæ dominum nostrum quasi præcinctum linteo indicat crucifixum, quæ pictura, dum assiduè cerneretur à populis, apparuit cuidam Basilio presbytero per visum persona terribilis, dicens: Omnes vos obtecti estis varijs indumentis, & me iugiter nudum aspicitis: Vade quātocius, & cooperi me vestimento: & persona non intelligens visionem data die, nequaquam ex ea rememoratus est, rursumque apparuit ei, sed & illud paruipendit: Post tertium autem diem secundæ visionis grauiter excruciato eo verberibus ait: Nonne dixeram tibi, vt cooperires me vestimento, ne cérnerer

nerer nudus, & nihil ex hoc à te actum est? Vade, inquit, & tege linteo picturam illam, in qua crucifixus appareo, ne tibi velox superueniat interitus: at ille commotus, & valde metuens, narrat ea episcopo; qui protinus iussit desuper velum expandi, & sic obtecta nunc pictura conspicitur: nam & si parumper detegatur ad contemplandum, mox dimisso velo contegitur, ne detecta cernatur.

Tandem illud non est prætermittendum, quod eodem libro cap. 105. his verbis tradit:

Ergo si te senseris captiuum abduci in lege peccati, tutare frontem tuam signo crucis insigni, quo propellas iaculum huius insidiæ: quia iuxta Prudētium; Crux pellit omne crimen fugiunt crucē tenebræ, Et hoc munita signo mens fluctuare nescit. & mox, Ergo si viriliter, & non trepidè signum, vel fronti, vel pectori salutare superponas, tunc resistendo vitijs martyr habeberis, quia & ipsi martyres ea, quæ vicerunt, non suis viribus, sed Dei auxilijs per signaculum crucis gloriosissimæ peregerunt. Præter tot crucis miracula, quæ huius Gregorij scriptoris, & episcopi temporibus euenerunt, habes & alia ipso inspectante contigisse. Ab eius quoque scriptis collegimus contumeliam imaginibus irrogare, nihil esse aliud, quàm Christum membraque eius iniuria afficere: vt discant Iconomachi tot se conuitijs Christum impetere, quot illius imagines irrisione contempserint.

De Hierosolyma à Persis expugnata. Cap. V.

Phocæ sæculo crux Christi in Perside rapitur; ex Paulo diacono, Adone: postea magna Christianorum omnium gratulatione repetitur.

PONTIFICVM sententijs iam exploratis, æquum est, vt eiusdem sęculi etiam Cæsarum aliquas perquiramus, & primum sub Phoca contigit id, de quo Paulus Diaconus lib. 18. in Phoca: Huius, inquit tempore, Persæ quoque aduersus Rempublicam grauissima bella gerentes, multas Romanorum prouincias, & ipsam Hierosolymam auferūt, & destruentes ecclesias, sancta quoque profanantes inter ornamenta locorum sanctorum, vel communium etiam vexillum Dominicæ crucis abducunt. Hoc totidem verbis habet Ado Viennensis initio huius sæculi: Persæ, inquit, aduersus rempublicam grauissima bella gerentes, multas Romanorum prouincias, & ipsam Hierosolymā capiunt, ac destruentes ecclesias, sancta quoque loca profanantes, etiam vexillum dominicæ crucis auferunt: maior enim censenda fuerat iniuria illata Christo Deo, quòd crucis vexillum (vnde pēdent regna omnia) ad Persarum manus peruenisset, quàm quòd forte Hierosolyma deleretur: insignius enim est postea triumphatum recuperata cruce, quàm recepta Hierosolyma.

De Hera-

De Heraclio Imperatore. Cap. VI.

Heraclius Imperator magno fidei zelo e Persarum manibus Christi crucem eripit, crucis figurā coluit, sacras imagines veneratus hostes deuicit; teste Adone, Zonara, Nicephoro, Fulgoso, Egnatio, Hierosolymitena vrbe, Constantinopolitano populo, præter id quod eius rei vniuersa ecclesia festiuum diem quot annis agit: ac præterea sunt miracula.

HERACLIVS non solum Phocæ Imperio succedit, sed perditam à Phoca Christi crucem, victis Persis recuperat, vt est apud Adonē Viennensem his verbis: Heraclius Imperator cum exercitu superueniens, Persis victis, Christianos qui ibi erant captiui, reduxit; ac vexillū dominicæ crucis Hierosolymam triumphans reportauit. Sed hoc habet politiore stylo, & explicatiore historia Zonaras: Post hęc, inquit, quidam accidit ad Chosroe interitū maturandū: nam cum multos haberet liberos, reiecto natu maximo Siroe, alij tradere voluit regnū nomine Merdasæ; quo Siroes cognito, conciliatis sibi quibusdā Satrapis patrem inuadit, eiq; in vincula coniecto, cum multum auri, & pretiosarum gemmarum aceruos proposuisset, ob hoc, inquit, Romanos contra Persas concitasti, & mutuis cædibus & cladibus grassari coegisti: fruere igitur desiderijs tuis. deinde filium quoque illius Merdasam, cui regnum destinarat, ceterosq; liberos in conspectu illius, ac tum demum ipsum quoq; sustulit. Ita regno Persarum potitus, legatos ad Heraclium mittit Chosroe interitum illi nūcians, paceq; facta omnes Romanos captiuos dimittit, & venerabilia ligna salutaris crucis, & Patriarchā Hierosolymitanū Zachariam illi restituit: Imperator vicissim Persis, qui à Romanis tenebantur domum redeundi potestatem dedit. His sexennio peractis. Et preciosis lignis, ipsoq; Patriarcha Hierosolyma restitutis; Heraclius anno septimo in regiam regressus à senatu, populoq; Bizantino lętis acclamationibus, & cum plausu splendidissime excipitur; quod etiam narrat Suuinctius Egnatius: Heraclius, inquit, ingentibus copijs in Chosroem ductis, victis sæpe eius ducibus, & cū omnibus copijs cæsis mox profligato Chosroe, Persideq; omni in vltionem nostram igni, ferroque vastata, lignum salutiferæ crucis recepit. Celebris adhuc est Christianis dies festus, argumentum victoriæ, insignis pacis videlicet partæ, & Tigridis fluuij inter vtrumque Imperiū termini; triumphatumque egregiè, cruce prælata.

Aliud memoratu dignum de hoc Heraclio, ad rem nostrā conueniens habet Niceph. lib. 8. cap. 32. Cū enim à Constantino tres publicè propositas cruces enarrasset, tertiā in foro Panario describit, eiusq; miracula; dicitq; ab Heraclio ἀνίκητον, hoc est inuictam fuisse nominatam; subijcitque hæc verba: Hanc sanè venerādam Domini crucem, longo post tempore decimum octauum annum, Mauritio imperante, quòd immenso terręmotu corruerat, ferreis quibusdam operibus Heraclius firmauit, & in basi eius huiusmodi incidit

dit inſcriptioné: Opus Deo acceptũ Imperatoris magni Heraclius firmauit. Quæ inſcriptio ad mea vſque tempora durauit.

Habet de Heraclio quoq; inſignisſimã hiſtoriam Baptiſta Fulgoſus lib. 1. cap. 1. de cultu religionis: Heraclius, inquit, Imperator graui Choſroe regis Perſarum bello preſſus, cum is omnes pacis conditiones aſpernaretur, ad diuinam opem confugit; nam cum ſæpius ſolemni more ſupplicaſſet, & ſupplicationibus ieiunia, atque orationes addidiſſet, Conſtantinopoli ipſo Paſchatis die egreſſus manu dextra ſacræ virginis imaginem, quæ miro modo facta fertur tulit, atque in hunc modum fide, ſpeque armatus, cum immani hoſte duobus prȩlijs conflixit, ac ſemper victoriam reportauit.

De Sophronio, ſeu Ioanne Euirato. Cap. VII.

Sophronius crucis vſum probat, ſacrarum quoque imaginum defenſor eſt: beneficia ab eis recipi per Dei gratiam, ac etiã miracula fieri narrat; ex eius libris, teſtibus epiſcopis pluribus, abbatibus, ſeptima ſynodo, ac tota fere Aegypto; præter innumera vota, atque etiam miracula.

SOPHRONII Hieroſolymorum Patriarchæ, ſiue Ioannis Euirati ſpirituale pratum hoc loco referendum eſſe cenſemus, librũ quidem omni fide dignum, & ipſorum omnium patrum teſtimonio comprobatũ, qui ſecũdæ Nicȩnæ ſynodo interfuerũt; probatur etiam Ioanni diacono, qui Gregorij magni vitam conſcripſit lib. 2. c. 45. & lib. 4. c. 192. probatur & ipſi Niceph. lib. 8. c. 41. atq; alibi, vt eſt apud Lipomanum tomo 7. Habetur igitur primũ in Prato ſpirituali cap. 45. hȩc uerba: Dicebat abbas Theodorus Aeliotes, quòd fuerat quidam incluſus in mõte oliuarum certator maximus, impugnabat autem illum fornicationis ſpiritus; die verò quadam cũ inſtaret illi vehementer cœpit eiulare ſenex, & dicere dȩmoni; quamdiu non dimittis me? recede iam à me, quia mecum conſenuiſti; apparuit autem ei dȩmon viſibiliter dicens: Iura mihi, quia nemini dices, quod tibi dicturus ſum, & te nõ amplius oppugno, iurauitq; illi ſenex dicens, per habitantẽ in altiſsimis nulli dicam, quæ mihi dixeris: Tunc ait illi dæmon; noli adorare hanc imaginem, & vltra te non impugnabo. habebat autem hæc imago expreſſam figuram Dñæ noſtrȩ ſanctæ Dei genitricis Mariæ, ferentem dñm noſtrum Ieſum Chriſtũ; ait incluſus dȩmoni dimitte me, vt deliberem: in craſtinum autem hoc ſignificauit ipſi abbati Theodoro Aeliotæ tunc habitanti in Caura Pharan; narrauitq; illi omnia. ſenex autẽ ait recluſo: vere dñe Abba illuſus es, quia iuraſti dæmoni, verumtñ bene feciſti hoc reuelãs; expedit autẽ tibi nullũ in iſta vrbe lupanar omittere, quod non ingrediaris quàm vt neges te adorare Deum, & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cum matre ſua. Probatur hiſtoria, & in Nicæna ſecunda ſynodo, act. 5.

Eodem Prat. ſpirit. cap. 81. Cum quædam mulier inanes, ac fruſtratorios

sumptus fecisset in puteo fodiendo, atque ob id mœsta esset: Apparuit, inquit, ei sic afflictæ mulier quædam in somnijs dicens; mitte in scopulum, & adduci tibi fac imaginem abbatis Theodosij, & per ipsum tibi Deus aquam præstabit; mulier autem protinùs duos homines misit ex suis, accepitque imaginem sancti, quam cum in puteum submisisset, statim aqua manauit, ita vt dimidium putei impleretur.

Eodem Prato spirit. cap. 180. In spelunca, cui nomen Sochus, nō longe ab Hierusalem habitabat Ioannes Anachoreta senex: Habebat autem, inquit, in spelunca imaginem immaculatæ dominę nostræ Dei genitricis, semperq; virginis Mariæ in vlnis ferentem Christum Dominum, & Saluatorem nostrum: quoties igitur abire volebat ad locum aliquem, vel per vastam solitudinem, siue Hierosolymam ad adorandam sanctam crucem, & venerabilia loca, vel in Sinai montem orationis gratia, siue ad martyres distantes ab Hierosolymis, multis prolixisque interuallis; (erat enim senex martyrum reuerentiæ mirabiliter deditus) & nunc quidem pergebat Ephesum ad sanctum Ioannem, nunc autem Eucaitam ad sanctum Theodorum, nunc verò ad sanctam Theclam in Seleuciam Isaurię; nunc ad sanctum Sergium in Saraphas, & modo ad istum, modo ad illum sanctum, reficiebat candelam, & accendebat, vt sibi consuetudo erat; atque ad orationem stans, & Deo, vt suum iter dirigeret, supplicans, dicebat ad dominam, intendens in imaginem ipsius: Sancta domina nostra Dei genitrix, quia longum iter iturus sum, diebus multis perficiendum, candelæ tuę tu curam habē, eamque ne extinguatur iuxta propositum meum serua; ego enim adiutorio tuo comitante iter arripio. hisque ad imaginem dictis egrediebatur; peractoq; proposito itinere, reuertebatur aliquando post mensē: sępe etiam post duos, vel tres menses; nonnunquam post quinque, vel sex, & ita reperiebat integram candelam, & ardentem, sicut eam, cum iter arriperet dimiserat; & nunquam hanc à se ipsa extingui vidit, neque de somno surgens, neque à peregrinatione rediens, neque ex eremo in speluncam pergēs. Probat historiam hanc Nicena II. synodus act. 5. atque hactenus quidem ex Prato Sophronij de imaginibus.

Nunc ex eodem agemus, & de crucis figura. cap. igitur 3. habet quòd Conon presbyter effugerat à Monasterio Penthacula, quia in baptizandis mulieribus non nihil sentiret carnis motus. Fugienti illi factus est obuiam sanctus Ioannes Baptista, iubens vt reuerteretur. addit autem auctor: Amotisque vestimentis eius, signauit eum ter signo crucis sub umbilico; dixitque ei: crede mihi, presbyter Conon, volebam te pro hac pugna mercede donari; sed quia non vis, ecce abstuli à te hoc bellum; mercede autem huius operis carebis. Eodem Prat. spir. cap. 83. Ioannes monachus senex, cum rogatus esset ad opem ferendam naui, quę magica arte littori adeò adhęserat, vt nec trecentis operarijs loco dimoueri posset: Accessit, inquit, senex solus ad nauē, & tertiò se in terram prosternens, & orans Deum, tertiò signauit nauim signo sanctę crucis, in nomine domini nostri Iesu Christi; postea paruo auxilio deducta est: eodē Prat.

spir.

ſpir. cap. 87. Cum in Roſo Ciliciç duo viri nocte vidiſſent in ſylua proxima ingentem ignem lucere,& eò accedētes nihil reperiſſent, ſic narrat:nocte qua dam aſſumentes quoſdam ex vico cum armis,propter feras, aſcēdimus in mō tem ad lucem,quç apparuerat; manſimuſque vbi lux erat vſque ad diē ſequen tem: manè verò facto,aſpicimus modicam ſpeluncam in eo loco, vbi lumina videramus;ingreſsi autem,inuenimus anacoretam defunctum;erat autem indutus cilicio & pallio,tenebatq; in manibus argenteam crucem;inuenimus etiā chartam ita ſcriptam; defunctus ſum ego Ioānes humilis, indictione quintadecima:computatis ergo annis,inuenimus eum ante ſeptem annos defunctū eſſe; ita vero erat integer,ac ſi die eadem obijſſet:ſublatum ergo in Eccleſia cū honore ſepeliuimus.

Eod. Prat. ſpir. cap. 91. Tallælus anacoreta ſenem ſuum magiſtrum his verbis eſt allocutus:Duc me queſo Hieroſolymam, vt adorem ſanctam crucem,& ſanctam Chriſti Domini,& Dei mei reſurrectionem. eod. Prat. ſpir. cap. 94. Iulianum epiſcopum Boſtrenſem, nonnulli conſpirauerant veneno necare,corrupto pincerna. Qua re Iulianus cognita,primarios ciuitatis aduocauit,atque his verbis eos eſt allocutus:ſi arbitramini humilem Iulianum veneno ocidere,ecce coram vobis peſtiferum calicem bibo, ſignanſq; ter digito ſuo calicem,& dicēs: In nomine patris,& filij, & Spiritus ſancti bibo hunc calicem,bibit illum coram omnibus totum, atq; illæſus perſtitit. Quod illi cum vidiſſent,proſtrati veniam petierunt.eod Prat. ſpir. cap. 105. Abbas Chriſtophorus aſcenderat Hieroſolymam adoraturus ſanctam crucem;poſtea ſic nar rat: Cum adoraſſem, & iam exirem, aſpicio fratrem quendam in limine atrij pretioſæ crucis,neque intrātem,neque exeuntem;aſpicio item & duos coruos impundenter ante illius faciem volātes, & alis ſuis oculos eius importune im petentes,nec illum intrare permittentes.intellexi vero eos dęmones eſſe,& dixi illi:dic frater,cur ſtas in medio ianuæ nec intras?qui ait mihi: ignoſce mihi pater mi,cogitationes habeo;ex quibus vna mihi dicit ingredere,& adora precioſam crucem,alia dicit non,ſed vade,& fac reſponſum,& alia vice adorabis; ego autem vt audiui,tenui manum ipſius, & introduxi in templum, & continuò fugerunt corui; cumque feciſſem illum adorare ſanctam crucem, & ſanctam Chriſti Domini reſurrectionem,dimiſi eum in pace.

Eod. Prat. ſpir. cap. 200. Narrauit nobis quidam ſanctorum patrū, quòd iuuenis quidam ingenioſus,ſe ad aurificem pro diſcenda arte cōtulerit, quam dum ſolerter addiſceret, vnus ex patritijs iniunxit eis, vt crucem auream lapidibus pretioſis ornatam facerent, quò illam eccleſiæ offerret, & quoniam val de ingenioſus erat adoleſcens, iniunxit illi magiſter eius id opus. cœpit ergo adoleſcēs cogitare intra ſe,ac dicere:ſi iſte tantas offert pecunias Chriſto, cur non & ego mercedem meam in iſtam crucem conferam,vt eam mihi tamquā duo minuta viduç,computet Chriſtus? Cogitans igitur quantum mercedis eſſe tacccepturus, mutuatur id,& in crucem mittit:veniens itaq; patritius ponderat crucem, priuſquam in illa lapides includerentur, inuenitq; plus habere pō

deris

deris;quàm constituerat. Cœpit itaque minitans vrgere adolescentem,quasi fraudem fecisset,aurumque adulterasset.Tunc ait illi adolescens:Nouit ille, qui solus cordium scrutatur arcana,quia nihil tale feci;sed cum viderem te tantum pecuniarum Christo Domino obtulisse, cogitaui immittere mercedem meam,vt & ego partem habeam tecum,vtque me suscipiat Christus, quemadmodum duo minuta viduæ illius accepit.stupefactus ille dixit iuueni:ita ne fili cogitasti?ait ille;ita sanè: Patritius verò dixit illi:Quoniam ita cogitasti, totamque voluntatem tuam obtulisti Christo, volens habere partem mecum, ecce ex hodierna die suscipio te mihi in filium, hæredemque constituo: & assumpsit eum secum, atque hæredem suum fecit. Si esset idololatrię scelus imagines venerari,suaderet id,nõ dissuaderet diabolus, sed ideo conatur ipse, ac ministri eius cultum huiusmodi euertere, quod optimè norunt veram esse Theodori Aeliotæ sententiam; imaginis venerationem, ipsius esse prototypi venerationem, cuiusmodi & illo ingenti miraculo hic probatum est, quo sex ad menses coram Beatę Mariæ effigie, parua candela potuit lumen præstare.

De Leontio Cirrhorum episcopo. Cap. VIII.

Leontius tradit Zacchariam episcopum semper crucem secum tulisse, & Ioannem Eleemosinarium crucis signum coluisse; Ex eius scriptis, ac septima Synodo.

LEONTIUM Cirrhorum episcopum,eleganti stylo Ioãnis Eleemosinarij vitam circa hęc tempora scripsisse compertum est; in qua nonnulla memorantur post Ioãnis obitum contigisse,quę huic labori nostro rectè conueniant; narrat igitur ibi opportunè etiam de Zaccharia quodam venerabili,huius Ioannis alumno,qui magistri virtutem imitatus, eleemosinæ studio totus incumbebat,illumque se inspectante,egregium opus peregisse scribit:Mẽdicus enim quidam stipem petierat ab hoc Zaccharia,alijs pluribus viris pijs eodem loco considentibus;nemo autem illorum quicquam habebat,quod egeno porrigeret;sic vacuus mendicus ille pręterijt.cumque recessisset,ait Leontius,qui petebat,prosequutus est eum ingeniose Zaccharias, & abstulit à se,quam ferebat cruciculam argenteam,& dat ei, dicens se non habere aliud aliquid vsq; ad siliquam vnam in vita sua. Ecce ab Eleemosinario magistro Ioanne,quid didicit discipulus,nempe & occultam eleemosinam facere,& crucem ferre.

Paulò etiam inferiùs narrat idem Leontius,Ioannem sic locutum aliquãdo fuisse. Cum essem adhuc in Cypro iuuenis, quasi annorum quindecim, vidi vna noctium in somnijs puellam quandam,cuius species supra solem splendebat,ornata supra omnem humanum sensum,quæ venit, & stetit ante lectũ meum,& pulsauit me in latere: expergefactus verò vidi eam in veritate stãtẽ, & existimaui eã esse mulierem: figura igitur crucis signatus,dixi ei;quę es tu? Et quomodo ausa es intrare ad me dum dormirẽ? Ecce & ipsum Ioãnem cru

cis

cis signo vsum in spectris, aut visionibus discutiendis, quasi optima armatura. Hanc autem Leontij historiam cum alijs eius scriptis probat synodus Nicęna 2. act. 4. Insignis sanè locus iste est, quo probari queat episcoporum consuetudinē vetustissimam esse, crucē deferre in pectore à collo pendentē.

De Sancto Osuualdo rege. Cap. IX.

Osuualdus Rex Christi crucem figit. in eius uirtute omnē spem suam collocat, de hoste victoriam refert: ab cruce frequentissima manarunt miracula; teste Beda, totaque Anglia.

OSVVALDVS Nordamhibrorū Angliæ Rex, circa Honorij. 1. Papę tempora vixit, deque eo multa notatu digna scribit Beda hist. Angl. lib. 3. cap. 2. his verbis: Ostenditur autem vsque hodie, & in magna ueneratione habetur locus ille, vbi uenturus ad pugnam Osuualdus, signū sanctę crucis erexit; ac flexis genibus Deū deprecatus est, ut in tāta rerum necessitate, suis cultoribus cęlesti succurreret auxilio. Deniq; fertur quia citato opere, cruce ad foueam pręparata, in qua statui deberet, ipse fide feruens hanc arripuerit, ac foueæ imposuerit, atque vtraque manu erectā tenuerit, donec adgesto à militibus puluere, terrę figeret: & hoc facto, elata in altum voce, cūcto exercitu proclamauerit; flectamus omnes genua, & Deum omnipotentem, ac verum in communi deprecemur, vti nos ab hoste superbo & feroce, sua miseratione defendat; scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostrę bella suscepimus. fecerunt omnes vt iusserat, & sic incipiente diluculo in hostem progressi, iuxta meritum suę fidei victoria potiti sunt. In crucis loco orationis innumerę virtutes sanitatum noscuntur esse patratę, ad indicium videlicet, ac memoriam fidei eius: Nam & vsque hodie multi de ipso ligno sāctę crucis hastulas excidere solent, quas cum in aqua miserint, eisque lāguētes homines, ac pecudes potauerint, siue asperserint, mox sanitati restituuntur. vocatur locus ille lingua Anglorum Hefenfeld, quod dici potest latine cęlestis campus; quod vtique pręsagio futurorum, antiquitus nomē accepit; significās nimirum, quòd cęleste ibidem erigendum trophęum, cælestis inchoanda victoria, cęlestia vsque hodie forent miracula celebranda.

Et post, cum narrasset ecclesiam quandam omnibus alijs celebriorem circa illa loca fuisse constructam sic addit: Nec immerito, quia nullum, vt comperimus fidei Christianę signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquam hoc sanctę crucis vexillum, nouus militię ductor, iuuante fidei deuotione, contra hostem immanissimum pugnaturus statueret. Nec ab re est vnum è pluribus, quę ad hanc crucem patrata sunt, virtutis miraculum narrare. Quidam è fratribus Hagustaldensis ecclesię nomen Bethlem, qui nunc superest, ante paucos annos, dum incautus forte noctu in glacie incederet, repentè corruens brachium contriuit, at grauissima fractura ip-

ra ipsius cœpit molestia fatigari; ita ut nec ad os quidem adducere ipsum brachium vllatenus dolore arcente valeret, qui cum die quadam mane audiret vnum de fratribus ad locum sanctæ crucis ascendere disposuisse, rogauit, vt aliquam ille partem de illo ligno venerabili rediens afferret; credere se dicens, quia per hoc, donante Domino, salutem posset consequi, vt verè consecutus est.

In Mahometanos. Cap. X.

Iconomachi Mahometizare probantur.

HACTENVS audistis Iconomachi nostros catholicos cultores crucis & imaginũ, & postremò hunc Osuualdum egregium; videamus nunc vestros antesignanos; quippe habuistis, & hoc sæculo perinsignes vestræ sententiæ magistros. Nam istis temporibus Mahometani insurrexerant: scitis quid docuerint, sanè id ipsum quod vos docetis, docebant; crucem abominandam, Christianosque eam adorantes appellabant idololatras. videte quorum sententiam sequamini? quid enim aliud vos facere videmini in repudiãdo signo crucis, quàm Mahometizare? Sed non passus est Christus hanc labem irrepere in suos fideles.

De concilio Bracharense tertio. Cap. XI.

Concilium Bracharense tertium crucis figuram expressim veneratur; patet ex eius decretis.

REDEAMVS nunc ad nostros orthodoxos. Concilium igitur Bracharense tertium sub Vitaliano Papa celebratum est, quo venerationi crucis signum haberi oportere apertissimè demonstratur, canone 3. his verbis: Quando sacerdos missam celebraturus accedit, non aliter accedat, quàm orario vtroque humero circumseptus, sicut & quando fuit consecratus, ita ut de vno, eodemq; orario ceruicem pariter, & vtrũq; humerum premens, signũ in suo pectore præparet crucis; Si quis aliter egerit, excommunicationi subiaceat.

De sexta Synodo. Cap. XII.

Concilium sextum maximè veneratur crucis figuram, ac reliquas sacras imagines; ex eius decretis, ac septima Synodo.

SED & aliud frequentius, & generalius concilium sextũ, scilicet Constãtinopolitanum insignius de hoc sacratissimo crucis signo encomium habet:

bet: capite enim septuagesimo tertio: Cum crux, inquit, viuifica illud salutare nobis ostenderit, nos omne studium adhibere oportet, vt ei, per quam antiquo lapsu saluati sumus, eum, qui par est, honorem habeamus; vnde & mente, & sermone, & sensu adorationem ei tribuentes, crucis figuras, quę à nonnullis in solo, ac pauimento fiunt, omnino delere iubemus, ne incedentium conculcatione, victoriæ nobis trophęum iniuria afficiatur: qui secus fecerit, excõmunicari decernimus.

Sed & capite octuagesimo secundo habet & insigne testimonium de vsu imaginum, Inter venerabilium imaginum, inquit, picturas agnus digito præcursoris monstratus depingitur, qui in figuram receptus est gratiæ, adumbrãs nobis verum illum (per legem) agnum Christum demonstratum. Antiquas ergo illas figuras, & vmbras velut quasdam veritatis notas, adumbrationesq; ecclesiæ traditas vendicantes, gratiam eisdem preponimus, & veritatem hanc (vt legis complemẽtum) suscipimus. Itaque hoc iam quidem re perfectum pictorum artibus, ante omniũ oculos præscribatur, & picturam illius agni Christi Dei nostri, qui tollit peccata mũdi, vt humanus character valet exprimere, & in imaginibus in posterum pro uetere agno erigendam sancimus, per quam humilitatem Dei verbi contemplamur, & velut manuducimur ad memoriam illius conuersationis in carne, & passionis, eiusque mortis salutaris & redemptionis, quæ huic pro mũdo facta est. Quamquam plures huic synodo adscripti Canones nõ adeo ab Eccesia recipiantur, quòd falsò ei adscribãtur: tamen hos à nobis citatos locos, haud quaquàm reiectos legisse meminimus, quin subscripserunt omninò non duo, aut tres patres, sed ducenti septem & viginti; & præter hos alij trecentum quinquaginta Nicęnę synodi II. in act. 6. tom. 1. decretum huiusmodi sextę synodi confirmarunt.

De Sergio Papa. Cap. XIII.

Sergius Papa crucis lignum veneratur; Apostolorum quoq; imagines exornauit; teste Adone, & Platina, ac Romana vrbe.

SERGIVS primus Romanus Pontifex, qua pietate foret erga crucem, atque imagines affectus, scripsit Ado Viennensis, & Platina. Ado igitur sic habet circa finem huius sæculi: Papa Sergius in sacrario beati Petri capsam argenteam, quæ in angulo obscurissimo diutissimè iacuerat, & in ea crucem diuersis ac pretiosis lapidibus adornatam Domino reuelante reperit; de qua tractis quatuor petalis, quibus gemmæ inclusæ erant miræ magnitudinis portionem ligni salutiferi Dominicæ crucis interius repositam inspexit, quæ ex eo tempore omnibus annis in basilica Saluatoris, quę appellatur Constantiniana, die exaltationis eius ab omni osculatur, atque adoratur populo.

Sed audiamus Platinam, & fusiùs, & venustiùs de hoc Sergio scribentem, sic

sic enim habet: At verò Sergius Pontifex relegato Iustiniano pace, atq; quiete vsus, basilicam Petri ablatis ruderibus, renouatisque tignis, stillicidijs, ac parietibus in antiquam formam restituit, frontispicium basilicę opere vermiculato exornauit: candelabra, atque alia ornamenta templi ex auro, & argento confecit; in eadem basilica, & partem Dominicæ crucis inuenit in capsula ænea, & beati Leonis corpus, vilius vsque ad tempora sua iacens, quàm eius merita requirebant, honestiore, ac celebratiore loco reposuit; statuas Apostolorum vetustate exoletas renouauit: multarum præterea ecclesiarum, quas commemorari longum esset ornamenta collapsa, vel restituit, vel noua de integro fecit.

De Ioanne episcopo Hagustaldensi. Cap. XIIII.

Iannes crucis signo mutum reddit eloquentem; ex Beda.

FVERAT circa huius sæculi exitum Ioannes Hagustaldensis, deinde Eboracensis episcopus, de quo honorificè meminit Beda histor. lib. 5. cap. 2. Cum enim adolescens quidam mutus esset, & capite ob scabiem sordido, ac ferme penitus decaluato, iusserat Ioannes hunc apud se ali integram quadragesimam: Cumque vna (ait Beda) quadragesimę esset impleta septimana, sequenti Dominica iussit ad se intrare pauperem; ingresso, linguā proferre ex ore, ac sibi ostendere iussit, & apprehendens eam signum sanctæ crucis linguæ eius impressit, quam signatam reuocare in os, & loqui illum pręcepit: Dicito, inquiens, aliquod verbum; dicito Gege, quod est lingua Anglorum verbum affirmandi, & consentiendi, idest, etiam.

Post tot insignis auctoritatis Scriptores, post tot insignis sanctitatis viros, colligere quisquis voluerit potest ex locis, quorum meminimus, hac nostra Centuria, apertè totū orbē fauisse imaginibus, ac vbiq; ferè terrarum patrata fuisse miracula. Testis est Roma, & Nicęa Italię, Narnia, Tudertū, Fundi, Canusia, Nobiliacensis Pagus in Gallia, & cum Turonis etiā Lugdunum, Carnutum, Augustodunum, Massilia, Narbona, Cenomani, Remenses, Biturices, Pictaui, Aruerni, deinde Caralitani, & Bracharenses Hispanię; sed & Angli Dorouenienses, Hagustaldenses, Eboracēses Bernici probarunt: idem etiam Constantinopolis, Hierosolyma, Antiochia, Apamea, Cilicia, Sergiopolis, Nisibis, Tigris fluuius, Bosdra, Edessa, Persis, ac ipsa Alexandria. His locis testamur imaginibus, crucisque signo, & pręstitā venerationem, et miracula hoc sæculo coruscasse, præter alios, quos sponte omisimus, & ipsa quoque uetustas obliuioni tradendos esse voluit: ita fit, vt Iconomachia, & hoc sæculo omninò, & vbique conticuerit, catholica fide vbique coruscante.

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum octauum.

A Christo nato anno ſeptingẽteſimo circiter, vſq; ad annum octingenteſimum circiter.

CENTVRIA OCTAVA.

Cap. I.

Q VIEVERAT totis ſeptingentis annis imaginum cultus, totaque Dei Eccleſia abſq; vllo aduerſario probabat vbique illarum vſum: ſed is, qui in Chriſtum ipſum Iudaicam gentem impulerat ad illum crucifigendum, Imperatores quoque tunc eccleſiaſticæ maieſtatis hoſtes, ad Eccleſiam Dei perſequendam adegerat hoc imaginum prętextu. Sed quia catholica fides tunc augetur, cum conteritur, tunc attollitur, cum premitur; veritatis ſuæ lucem his oppreſsionibus magis illuſtrem vidit.

De Ioanne ſeptimo Papa. Cap. II.

Ioannes ſeptimus Papa Romę picturas ſanctorum multis locis fieri curauit; ex Platina, & Martino Polono.

A Ioanne igitur ſeptimo Romano Pontifice huius centuriæ exordium ducemus. de illo enim ſic ſcribit Platina: Ad Ioannem Pontificem redeo, virum certè multæ eloquentiæ, & ſanctitatis, qui in baſilica Petri oratorium (ita enim appellant locum orandi in honorem Dei genitricis) extruxit; cuius parietes vermiculato opere intecti, dextera læuaque quorundam ſanctorum patrum vultus oſtendebant, quod ante eum tradidit Martinus Polonus in hoc ipſo Ioanne. Baſilicam præterea ſanctæ Eugeniæ reſtituit, iampridem vetuſtate collapſam: cœmeteria quoque ſanctorum martyrum Marcellini, Marci, Damaſique pontificis exornauit. Poſtremo verò multas baſilicas pictura, & ſtatuis ſanctorum cultiores reddidit: has autem qui cernebant, ipſum Põtificem intueri videbantur; vnde exemplaria grauitatis, & dignitatis pictoris ac ſtatuarij ſumpſerant.

In Philippicum Imperatorem pro Conſtantino primo Papa. Cap. III.

Philippicus Imperator à latina & græca Eccleſia ob Iconomachiam damnatus eſt, ſimulque & oculis, & imperio per diuinam vltionem priuatus; ex Paulo Diacono, Platina, & Fulgoſo.

PEPERIT hoc ſæculum perinſignes diaboli miniſtros ſacris imaginibus aduerſantes, & in primis Philippicum Imperatorem, quem catholicorum ſtatim repreſsit auctoritas, & diuina vltio apertiſsimè

eum damnandum declarauit. sic igitur de illo loquitur Paulus Diaconus libro 18. Hic Philippicus Constantino Papæ litteras praui dogmatis direxit; quas ille cum apostolicæ sedis consilio respuit, & huius rei causa, fecit picturas in porticu sancti Petri, quæ & gesta sex sanctarum synodum vniuersalium continet; nam & huiusmodi pictura cum haberetur in vrbe regia, Philippicus iusserat auferri. statuit populus ne hæretici Imperatoris nomen, aut chartam aut figuram solitas susciperent; vnde nec eius effigies in ecclesia introducta est; nec nomen ad missarum solemnia prolatum. Congrua sane Romani Papæ, & populi Constantinopolitani sententia, eum chartis & picturis, omnique memoria obliterandum fuisse, qui sanctorum imagines vetuerat ad conseruandam memoriam haberi posse.

Lubet etiam afferre Platinam de hac re fusius differentem in Constantino Papa primo: Constantinus, inquit, habita synodo, non modo Philippici, & Ioannis monachi opiniones improbat, verum etiam decernit, vt sanctorum patrum imagines, qui sex concilijs ab omnibus probatis interfuerant, in porticu beati Petri depingeretur; cum intellexisset eas à Philippico e parietibus sanctæ Sophiæ ignominiæ causa abrasas fuisse. Præterea verò idem Pontifex constituit, ne Imperatoris hæretici nomen publicis scriptis, aut priuatis in ære, argento, plumboue reciperetur: sic à tota latina totaque græca ecclesia hic impius Philippicus damnatus est; sed diuina quoque vltio illius impietatem apertam fecit, vt scribit Baptista Fulgosus libro primo cap. secundo: Philippicus quidem, inquit, Imperator non ob aliam causam ad hanc peruenisse miseriam creditur, vt per Anastasium oculis captus etiam Imperium amitteret; nisi quòd in imaginum hæresim se demisit; & pulso Cyro patriarcha, viro catholico, Ioannem abbatem hominem hæreticum ei suffecit; quem ob eam rem Constantinus Pontifex maximus extra catholicam fidem, illato anathemate, fecerat. Videtis Iconomachi statim atque orta fuerat hæc vestra hęresis, quasi paruulus serpens ad petrã allisus est, anathemate fulminato tum à synodo, tum à Romano Pontifice, tum ipso quoque Deo vltore.

De Theodosio tertio Imperatore. Cap. IIII.

Theodosius tertius Imperator vbique sacras imagines restituit; ex Paulo Diacono, & Platina.

THEODOSIVS tertius Imperator, non vt præcessor Philippicus Iconomachus fuit, sed fidelis, contraria illi pro imaginibus egit; nam vt est apud Paulum Diaconum libro 18. Ipse vero, inquit, Theodosius, vt regnum suscepit, mox in regia vrbe imaginem illam

vene-

venerandam, in qua sanctæ synodus erant depictæ, & à Philippico fuerat deiecta pristino in loco erexit. Habet hoc & Platina in Constantino Papa primo, his verbis: Theodosius catholicus Imperator, statim imagines sanctorum patrum à Philippico demolitas, restitui pristino in loco mandauit.

De Beda venerabili presbytero. Cap. V.

Beda sanctę crucis, sanctarumque imaginum cultor; ex eius scriptis, ac totius eius temporis Angliæ testimonio.

VENERABILIS ille Beda his quoque temporibus vixit, ex quo iam multa collegimus superiore centuria, cum de Osuualdo rege ageremus, deque cruce ab illo in terra fixa, quàm egregia patraret miracula, etiam ipso hoc Bedæ tempore. Verùm quia nimis frequens foret eiusdem rei repetitio, sufficiat hic tantum meminisse, vt eò lector redire posit. sed & in martyrologio ad XIIII. Cal. Iulij, sic scribit: Alexandriæ passio sanctæ Marinæ (seu Margaritæ) virginis, quæ per Olybrium præfectum multa tormenta passa est pro nomine Christi, vincula, carceres, equuleum; quam & diabolus in draconis specie similiter, & in Aethiopis tentauit, sed per signum sanctæ crucis superatus est: nouissimè verò per prædictum præfectum decollata, sacro martyrio vitam finiuit. Eadem refert Molanus ad Vsuardi martyrologium. sed & ad quintum idus Septembris sic habet: Sergij Papæ, qui sedit Romæ annos tredecim; hic inuenit miræ magnitudinis portionem ligni salutaris dominicę crucis in sacrario beati Petri; retulit hoc Molanus ad Vsuardi martyrologium.

Habet etiam Beda insigne testimonium de imagine Christi crucifixi Anglic. hist. libro 1. cap. 25. Cum peregrinationem ad Britannos sanctissimi Augustini, & Meliti, quos sanctus Gregorius eò ad Christianismum propagandum miserat, enarrasset, sic pręscribit ipsorum itinerandi morem: At illi, inquit, non dæmonica, sed diuina virtute prædíti, veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem domini Saluatoris in tabula depictam, litaniasque canentes pro sua simul & eorum propter quos, & ad quos venerant salute æterna domino supplicabant. Nostis omnes venerabilem hunc Bedam, quicunque estis ex Anglicis Iconomachi: pudeat aliquando vos à tanto catholico viro, progenitoreque vestro degenerasse; pro quo vel ipsi Angeli de cælo testimonium protulerunt.

In Leonem tertium Imperatorem pro Gregorio secúdo, ac Gregorio tertio. Cap. VI.

Leo Isauricus ob Iconomachiam à Venetis, Rauennatibus, Romanis, totaque Italia execratur: sed & Constantinopolitanus clerus, ac populus vsque ad martyrium ei obsistit; quin & Nurus ipsa Irenes eidem reluctata est: ex Paulo Diacono, Ioanne Hierosolymitano, Zonara, Platina, Constantinopolitanorum, ac Romanorum Pontificum gestis.

FVISSE autem hoc sæculo totum ferè orbem imaginibus sacris repletum, inde discere quisque potest, quòd Leo, & Constantinopoli, & in Italia, & vbilibet Imperij habenas gubernabat, abolendas curauit. His enim ipsis annis impijssimus iste Leo tertius virulentiam hanc euomuit aduersus sacras imagines: sed præcipuè totius orbis auctoritate hæresis eius repressa est, accedentibus etiam diuinis miraculis. Audiamus igitur primùm de eo loquentem Paulum Diaconum, qui sic habet lib. 18. Hac tempestate Leo Imperator apud Cōstantinopolim sanctorum imagines depositas incendit, Romanorū Pontifici similia facere si Imperialē gratiam habere vellet mandauit; sed Pontifex hoc facere contempsit, omnes quoque Rauennæ exercitus, vel Venetiarum talibus iussis vno animo restiterunt; & nisi eos Pontifex prohibuisset, Imperatorem super se constituere aggressi fuissent. Et mox: Per idem tempus Leo Augustus ad peiora progressus est, ita vt compelleret omnes Constantinopolim habitantes tam vi, quàm blandimentis, vt deponerent vbicunque haberent imagines tam Saluatoris, quàm eius sanctæ genitricis, vel omnium sanctorum; easque in medio ciuitatis incendio concremari fecit: & quia plerique è populo tale scelus fieri prępediebant, aliquāti ex eis capite trūcati, alij parte corporis multati sunt. Huius errori Germanus Patriarcha non consentiens, à propria sede depulsus est; & eius in loco Anastasius presbyter ordinatus est.

Audiamus Zonaram explicatius rem omnem enarrantē, in hoc ipso Leone Isaurico, qui & Conon dicebatur: Post hæc, inquit, Leo filiū suum Imperatorem creat, festo coronationis à sancto Germano celebrato: exinde cum Deo pugnare incipit, & contra venerandas imagines insanire, accersitoque Germano patriarcha, negat colendas esse imagines, earumque adorationem idololatriam vocat; at diuus ille pater: Bona verba, inquit, Imperator ita sentire noli; nam ista cogitatio planè impia est: scio equidem cantari fore, vt ista hæresis agitetur; tu vero illius auctor esse noli: nam Conon quidam eam auspicaturus esse dicitur. Tum ille statim; Ego, inquit, is sum, & non alius; Conon enim infans à parētibus meis sum appellatus: & inclytum Germanum assentiri nolentem, ac potius magno animo refragantem, & peruersam illam opinionem arguentem ecclesia eiecit, cum eam quindecim annos guber-

gubernasset, & Anastasium quendam sibi assentiētem Patriarcham designauit. Nunc vnde Leo istam opinionem adductus & huc impietatis progressus fuerit, exponam: Izitho Arabum principatum modo adepto, hebræi duo arte pręstigiatores, etsi futurarum rerum ex astrologia prædictionem profiterentur, imperium, & diuturnam vitam pollicebantur, si Christi, & matris eius imagines Christianis ecclesijs eiecisset. Paret haud segniter Barbarus, omnesque venerandas imagines in templis omnibus suæ ditionis abolet, nec multò post miserum diuina vindicta consequitur, anno nondum elapso mortuum; cuius filius regni successor, cum falsos illos vates ob deceptum parentem ad supplicium quęritaret; illi iam in Isauriam transfugerant. Ibi cum in hunc Leonem tum adolescentem opificem incidissent, Imperium ei Romanum prædicunt, qui cum suam fortunam intuens infinito interuallo à tanto imperio seiunctam, illorum oraculis fidem abrogaret; illi euēturum id quod prędixissent, constanter asseuerabant; eumque iureiurando abstringebant, vt se Imperio potitus voti compotes redderet; iurat ille se facturum. Potitum igitur (vt dictum est) Romano imperio, idque nonum iam annum tenentem; qui id ei vaticinati fuerant conuenere; prędictionis mercedem flagitantes. nō recusat Leo, ac dicere iubet quid petant; & profani illi duo Iudæi, neque diuitias, inquiunt, postulamus, neque vllum Imperij splendorem; sed illud dūtaxat, vt Nazareni, & genitricis eius imagines vbique tollantur. tum ille parū firma fide præditus, quasi res leuis, ac facillima esset, se ita facturum pollicetur, & decimum suæ tyrannidis annum auspicatus, vnà etiam bella contra Deum auspicatur. narrat ibidem martyres perplures pro defensione imaginum extitisse, præsertim insignem illum virū Oecumenicum cum duodecim socijs, per incendium martyrio coronatum; sacramque bibliothecam cum illis fuisse combustam. Cogita quo zelo statuerit hanc impietatem Leo, quando & sacros Euangeliorum, omnisque sacræ scripturæ codices concremauerit, in quibus tota Christiana fides continetur. Cogita quibus doctoribus sit vsus in hoc nouo dogmate disseminando, nempe hebræis, Christi infensissimis hostibus. Si hæc vos Iconomachi cogitaretis, puderet vos iudaizare; animaduerteretis etiam vos cum Christo & matre eius, ac cum sanctis bellum gerere.

Eadē ęgnatius ī hoc Leone.

Sed audiamus quos aduersarios habuerit etiam Leo hic. Platina in Gregorio secundo: Leo, inquit, tertius, edictum proponit, vt omnes qui sub Imperio Romano essent, sanctorum omnium martyrum & Angelorum statuas, atque imagines è templis abraderent, & auferrent; tollendæ (vt ipse dicebat) idololatriæ causa: qui vero secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturū. Gregorius autem, eius nominis secundus, tantę impietati nō modo non obtemperat, verum etiam omnes catholicos admonet, ne in tantum errorem timore, vel edicto principis vllo modo dilabantur: qua cohortatione adeò certè animati sunt Italię populi, vt paulùm abfuerit, quin sibi alium Imperatorem deligerent; quominus autem id fieret, auctoritate sua obstare Gregorius ad-

nixus est: Rauennæ, tamen tanta seditio orta est, cū alij Imperatori, alij Pontifici obtemperandum dicerent, vt in ipso tumultu Paulus Exarchus cum filio occideretur. Et infra: Leo autē Imperator phanatico spiritu iterum incitatus, omnibus mandat, vt simulachra vel lignea, vel ænea, vel marmorea ad se deferant, & delata statim incendit; non deferentes vero capit, & obtruncat: Germanum Patriarcham id potissimum improbantem, in exilium mittit, in eiusque locum Anastasium male sentientem sufficit; quem postea Gregorius synodo habita, priuauit, & ab officio diuino semouit; nisi ad catholicam fidem reuerteretur. Sæpius præterea, vt sanctissimū virum decuit, literis Imperatorem admonuit, vt omissis quorundam improborum erroribus, veram tandem amplecteretur fidem, & abolere sanctorum imagines desineret; quorum memoria & exemplari ad virtutem & imitationem excitarentur homines.

Nec Leoni solus Gregorius secundus Pōtifex obstitit, vt iam scripsimus, sed & successor eius Gregorius tertius, vt ex eodem Platina sic colligimus: Hic statim vbi Pontificatum inijt, cleri Romani consensu Leonem tertium Imperatorem Constantinopolitanum Imperio simul & communione fideliū priuat, quòd sanctas imagines è sacris ædibus abrasisset, & statuas demolitus esset. Et infra: Interim verò Gregorius Pontifex nequaquam ocio, & pace abutens, ad exornandas ecclesias animum adijcit; nam & altare beati Petri sex columnis onychinis augustius reddidit, dextra ac læua positis ad philopa reas, vetustate ferè comminutas. Stabant in his columnis trabes argento delibutæ, in trabibus vero æquis spatijs Saluatoris & Apostolorum simulachra distinxit. Et mox: Præterea verò huic basilicæ multa argentea u asa donauit, eiusque iussu & impensa aurea Dei genitricis imago Saluatorem amplectens extructa est; & in basilica sanctę Mariæ ad præsepe collocata.

Non videtur prætermittendus Ioannes Hierosolymitanus Patriarcha illi sæculo proximior, qui cum Ioannis Damasceni vitam eleganti oratione conscriberet, huius Leonis nomen, his verbis execrando meminit: Ingruerant, inquit, vniuerso orbi nox horrida, atque profundæ tenebræ ita, vt obscurarē tur venerabilium imaginum præclaræ figuræ, illarum auctor fuit non à triuio aliquis, ac plebeius, qui in exigua tantum parte orbis malitiam suam disseminaret; sed vir ille (vt sic dicam) manu fines orbis complectens, Romanorum videlicet princeps. Is potentia inflatus vi summa nitebatur, vt ad vnum venerandas imagines omnes, & locis in omnibus demoliri posset; & ea propter imaginum cultores partim dilaniare faciebat, sicut leo rapiens, & rugiēs; verè tam animo, quàm corpore Leo partim in diuersa rugitu suo fugabat, atq; adeò sæuiebat, vt fidelium plerique in subterraneis speluncis se se occulerent, existimarentque tutius leonibus ac draconibus conuenire, quàm cum illo, illiusque familiaribus habitare; nōnulli etiam metu perterriti, vsque in extremos orbis terminos procurrerunt. Leo enim rugiet, & quis non formidabit? Ab ipso, inquā, quasi à conspectu colubri fugiebant. Cœpit ergo ab humana pote-

potestate, ac vi Iconomachorum virus effundi, non à pietate. Videant tamen hæretici nullius auctoritatis fuisse Isaurici huius furorem, quãdo & Græci, & Latini, omnisq; ecclesia in propria catholica fide perseuerauit, etiam martyrio assumpto; illum autem sola vi adnixum, nec illa aliquid profecisse; cum nec Irenem nurum vitiare valuerit. nam vt scribit in Leone isto Zonaras: Irenes, nec Leonis, nec mariti Copronimi errorem amplexa est; sed pium dogma, quo imbuta fuerat, constanter tenuit.

In Constantinum Copronimum. Cap. VII.

Copronimus in ipso suscipiendo Baptismo spurcissimus, sanctorum omnium ac beatæ Mariæ Christi matris hostis infensissimus, mente Iudæus fuit: pueros Veneri immolauit, omnibus sceleribus contaminatissimus, Iconomachus fuit; teste oculato Theosteristo historico, Suida, Zonara.

PATERNAE impietatis æque ac Imperij hæres fuit Constantinus cognomento Copronimus, eiusdem Isauri Leonis filius; de cuius sacrilegis moribus ac perfidia prius est agendum. sic enim habet Zonaras in ipso Leone: Natus est autem Leoni catulus patre crudelior; cuius matrem Mariam diademate ornauit, & puerum in magna ecclesia baptizauit, Constantini nomine indito, qui cùm in sacrosancta illa aqua mergeretur, fertur excreuisse stercus; vnde Copronimus est cognominatus. Sed & sanctissimum patriarcham Germanum dixisse aiunt, id signum esse, quòd is puer sacra contaminaturus esset, & pietatis studiosis magno malo futurus, quod re ipsa pręstitit adultus homo nefarius; nam pręter imaginum hęresim, ipsum Deũ & Christũ odio habuit, testãte Anastasio patriarcha ipsius Leonis circa imagines sectatore. hoc.n.idẽ scribit Zonaras in hoc Copronimo: Anastasius, inquit, patriarcha iureiurando affirmauit, dixisse Copronimũ, Christũ non esse filium Dei, sed nudũ hominẽ ex Maria natũ, quemadmodũ ipse è sua matre Maria natus esset. Et infra: Eò impietatis est progressus, vt etiam sanctorum reliquias igni traderet, & sancti titulũ neque Deiparæ, neque vlli eorũ, qui Deo placuere tribui iuberet; sed dici vellet apostolus Petrus, & Paulus martyr, Theodorus, & Gregorius, & sic in cæteris. Cognoscite ergo Iconomachi hunc Leonis catulum ex vnguibus atque vestigijs, hominem tot hæresibus commaculatum, tot præsagijs, quasi Dei digito ecclesiæ contaminatorem indicatum; pudeat tandem & vos dici cum illo quoque Copronimos, ecclesiæ Dei conspurcatores.

Audiamus & ferinum illius animũ, etiã ipsis suis sectatoribus infidum. & diuini cultus osorem; quinimmo & Dei ipsius, matrisque eius sanctorumq; omnium hostem infensissimum. Nam ex eodem Zonara, Bactangium imaginum defensorem occidit, cuius vxorẽ ipsam voluit mariti ossa detrita proprijs manibus deferre; in eũque locum abijcere, in quem hostium Reip. &

condemnatorum ossa abijciebantur. Anastasium quoque Patriarcham sibi in imaginum hæresi consentientem, asino insidentem facie versus caudam conuersa, prius publicè verberatum, circumduci Constantinopoli iussit; quem etiam in sede postea restituit, vt sacra perageret, deinde præter innumeros martyres, senatores, monachos, sacerdotes, quos sua tyrannide coronauit, illud insigne sacrilegium fecit, de quo idem Zonaras his verbis: Dalmatæ monasterium vetustum, & omnium, quæ Constantinopoli erant antiquissimum, pulsis monachis militum diuersorium fecit, neque verò viuentes duntaxat Christi seruos exagitauit, sed & diuis martyribus, & alijs Deo gratis insultare non destitit, quos nihil posse asserebat, eorumque intercessiones ficulnum præsidium appellabat; reliquias autem partim per cõtumeliam terra obruit, partim demersit, partim in cineres redegit, vt & gloriosæ martyris Euphemię sanctum corpus.

Sed quia Zonaras recentior est, lubet contemporaneum historicum afferre, qui hominis impij huius mores oculata fide peruiderat. Theosterictus Nicetæ fuit discipulus; quem hic Copronimus martyrij confessione coronauerat; huius Nicetæ vitam scribit hic Theosterictus. sic igitur enarrat de hoc Copronimo: Post hæc successit Leonis imperio simul atque impietati Constantinus filius malæ radicis, malum germen pestilentis feræ progenies draco, animarumque corruptor; atque ex crudelissimo Leone, pardus natus est, varium habens ingenium, qui patrem ipsum multis partibus malitia superauit: non enim sola imaginum iniuria contentus fuit, verum etiam sanctos martyres, quanto in ipso fuit, honore priuauit, cum præceperit, non esse illos sanctos appellandos, sed simpliciter nominari apostolos, quadraginta martyres Theodorum, Georgium, & alios similiter: illorum autem reliquias omnino contempsit, ac pro nihilo duxit: Atque, vt summatim dicam, habitu erat Christianus, mente ipsa Iudæus; quam enim Christus sibi in domicilium delegit, gloriosissimam inquam suam matrem, omnibus alijs rebus creatis superiorem omnium hominum salutem, mundi patrocinium, quæ propter virginitatis suæ præstantiam propè Deum versatur, huius inquam venerandum nomen multis modis ab ecclesia expellere studuit. Eius verò intercessiones, per quas mundus ipse constitit, illas ne nominari quidem voluit; cum diceret nemini eam posse opitulari.

Et infra: Tantopere vero sordium, & impurissimę cuiusque rei odore malo delectabatur, vt & animalium brutorum stercoribus se illiniret, & eos qui cum illo erant, idem facere iuberet, quos amabat ob idque benignè accipiebat, quòd rebus male olentibus semper delectarentur. Et mox: De eodem & illud fertur, quòd cum infans esset, & baptismate lauaretur, piscinam ipsam fœdauerit; ita vt sanctus episcopus Germanus dixerit: turpem, & graue olentem odore ab illo puero ecclesiæ immiscendum; id quod re ipsa factum est. Alias eius hæreses præterea ibi narrat, de quibus iam supra diximus.

Lubet,& addere Suidę insigne testimouium : Constantinus, inquit Imperator Romanorum Leonis Iconomachi Isauri filius, è Leone autem nata est versuta Pardalis, de serpentino semine aspis atrox, & serpens volaticus, Dane Antichristus. Hic patris impij,& impietatis successor, & libidinibus, & dęmonum inuocationibus, & alijs improbis studijs deditus atq; vacans, eximium instrumentum, atque supra modum opportunum patris sui & praeceptoris extitit diaboli: & cũ narrasset eadem, quæ supra diximus de Beata Maria,& de sanctis,ac reliquijs,adijcit hæc verba : Venerem colebat, & humanas hostias immolabat vltra vrbem vbi sanctę Mauræ æde destructa, & in carnificinam mutata,Mauram locum illum dixit,in quo sacra illa peragebat,& pueros mactabat. Testimonio est Flauij, puer quem oculte ab eo immolatum Deus patefecit.Omittimus recentiores,qui de ea multa narrarũt.Si huiusmodi hominis gesta, sceleraq; perpendant Iconomachi,apertissimè nouerint habere se antesignanũ hominem pręcipuè idololatram, maleficum, sacrilegum, homicidam,apostatá, & diabolum;aut saltem diaboli ministrum peridoneũ. Pudeat ergo eos huiusmodi nefarij hominis esse sectatores; vtinam discerent sectatores esse pietatis,piorũmque hominum,quos statim proferemus.

De Arthabasdo Imperatore. Cap. VIII.

Arthabasdus Imperator imagines vbique erexit; teste Zonara, & Constantinopolitano populo.

CATHOLICI, reiecto hoc Copronimo, Arthabasdum elegerant in Imperatorem,de qua re sic Zonaras in Copronimo ipso: Senatus & Populus,atque etiam legiones, cum Constantinum odissent, Arthabasdo,vt orthodoxo Imperium decernebant. Et infra: Arthabasdus Imperator iam declaratus erat in Vrbe regia,Constantinus Theophanem magistrum rerum administratorem reliquerat: qui Arthabasdo deditus,acceptis ab eo litteris vulgabat,Constantino publicè interfecto;Arthabasdum à legionibus creatum esse Imperatorem: sic vrbana multitudo in magna Ecclesia congressa Constantinum anathemate notauit, & Arthabasdum laudibus prosecuta est,eadem hæc & Anastasio Patriarcha comprobante. Arthabasdus igitur susceptus,& ab omnibus Imperator salutatus,statim venerãdas imagines vbique erexit.

De Germano Constantinopolitano Patriarcha. Cap. IX.

Germanus vsque ad exilium defendit sacras imagines, prophetico adiutus spiritu; ex Theosteritto, Zonara.

IAM egimus supra in Leone Isaurio de sanctitate huius Germani ac quo zelo imaginum fuerit propugnator, aduersus tam Leonem, quàm aduer-

sus

suffecisset, Pontifex ipse omni ex parte religioni consulens, nuncios Constantinopolim mittit, qui Imperatorem adhortarentur, vt sacras imagines, & statuas restitueret: id si facere recusaret eidem anathematis censuram minarétur. Sed Constantinus in suo sacrilegio pertinax, & sanas admonitiones contempsit, & Sabinũ Bulgarorum regem in demoliendis sacris imaginibus eius impietatem imitatus in gratiam recepit; cum antea bello Bulgaros persecutus fuisset.

De Stephano tertio Romano Pontifice. Cap. XII.

Stephanus III. abrogat pseudosynodum Constantinianam, qua Iconomachia fauebat; ex Platina.

STEPHANVS Siculus Romanus Pontifex aduersatus est eidem Cõstantino Copronimo, eiusq; conciliabulo aduersus imagines, vt est apud Platinam: Postremò verò, inquit, abrogata synodo Constantiniana; qua decretum inter Græcos fuerat, vt sanctorum simulachra, & statuæ è tẽplis abraderentur, eijcerenturuè; constitutũ est, vt eædem statuæ vbiq; restituerentur; anathematizantes execrabilem & perniciosam illam synodum, qua Dei immortalis conditio peior quàm hominum fieret. Referre enim statuas mortalium benè de rep. meritorum licet, ne ingrati videamur, vtque eorum facta ęmulatione imitari cogamur, Dei non licet? quem semper ante oculos, si fieri posset, habere deberemus, si eius merita erga humanum genus, si naturæ diuinę dignitatem inspicimus?

De Hildeberto Abbate. Cap. XIII.

Hildebertus martyrium subijt pro defensione imaginum; teste Meiero, Molano, & gestis Flandricis.

HAC ipsa tempestate Hildebertus abbas Gandaui, pro defensione imaginum martyr efficitur. scribit enim de hac re Meierus in Commentarijs Flandriæ ad annum DCCLII. Gandaui excitato ciuili motu propter Sanctorum imagines, quas nonnulli ceu idololatrię instrumenta execrabantur, interfectus est Hildebertus abbas Blandiniensis; qui contra fautores Cæsaris, decretis Pontificum de habendis statuis adhęsit. Hęc etiam Molanus ad Vsuardi martyrologium post Decembrem mensem annotauit.

tatis prǽscriptio,blasphemię obstructio; crux,arma contra inimicos, sceptrum Regni,diadema pulchritudinis,figura non scripta,virga potentię,fidei propugnaculum,baculus senectutis,dux cæcorum, lux eorum, qui sunt in tenebris, eruditrix insipientium,magistra infantium,peccati deletio, pęnitentię indicatio,vitę conciliatrix,mortis solutio, interitus alienatio, ignis extinctio, apud Deum fiducia,clauis regni cælorum;crux custos in nocte,in die turris, in tenebris deductrix,reconciliatrix,refugium supplicibus,solatium amicis,patrona,tutatrix,in tentationibus opitulatrix,in periculis seruatrix,in necessitatibus auxiliatrix,in mari gubernatrix,in ęrumnis refrigeratio; crux noctu seruat dormientes,simul vigilat cum vigilantibus,vnà quiescit cū ijs, qui laborant; crux robur imbecillorum,requies laborantium,alimentum esurientium,uires ieiunantium,aliptes athletarum,tegumentum nudorum, comes hospitum, castigatrix diuitum,pauperum procuratrix, protectrix viduarum,tutrix orphanorum;crux honor magistratuum,potentia regum,belli ducum victoria, sacerdotum gloria, monachorum adiutrix, virginum chohabitatrix, signaculum castitatis, vinculum coniugij; crux custos ciuitatum, tutela domorum, quæ amicitiam coniungit,inimicos vlciscitur,resistit hostibus,gentes persequitur, quæ est stimulus barbarorū, pacis distributrix,charitatis administratrix,mundi reconciliatio,finium descriptio,cęli altitudo,terrę profunditas, creatæ naturæ coagmentatio,terræ quę apparet longitudo,latitudo orbis terræ, & vt paucis dicam;crux caput & summa Christi perpessionum, miraculorum, quæ in nos facta fuere coronis: hæc & Christi gloria vocatur, & Christi appellatur altitudo.

Et infra: Hæc est crux Domini,signum dominicum, arma salutaria, regia potentia, victoriæ trophæum, inter superna & inferna intermedium, eorum, qui firmiter credunt vexillum,coronis apostolica,specula prophetica, martyrum corona,eorum,qui Christum adorant arrha. Et infra: Est itaque crux adoranda,quoniam in ipsa Dominum benedicimus: crux est adoranda, quoniam cum per ipsam amarum ligni inobedientię gustum euomissemus,dulcedinem salutis gustauimus;& reliqua omnia,quæ illo argumētosissimo sermone continentur.

De sancto Ioanne Damasceno. Cap. XV.

Ioannes Damascenus scripsit pro defensione imaginum: manum sibi abscindi patitur: abscissam miraculo restituit: tyrannum conuertit: de venerabili cruce scripsit egregia encomia, docetque esse adorandam; ex eius libris, teste Ioanne Hierosolymitano patriarcha ac Damasceno principe, & populo.

IOANNEM Damascenum nunc perquiramus, quem aduersus Copronimum athletam pro imaginibus inuictum fuisse testantur omnes historię: verum quia illius vitam eleganti & copioso stylo scripsit Ioānes Hiero-

rosolymitanus Patriarcha, præcipua ex illo colligemus; postea etiam ab ipsis Damasceni libris. sic igitur habet Patriarcha Hierosolymitanus aduersus Leonem Iconomachum: Moderabatur, inquit, ea tempestate Leo Isauricus, qui aduersus venerādas imagines, & orthodoxæ ecclesiæ multitudinem Leonem agebat rapientem, & rugientem, & imagines quidem efferus, & furibundus exurebat; ipsarum uero cultores rapiens, & perdens, tyrannicę impietatis dentibus miserabiliter dilacerabat. peruenerūt hæc ad aures Ioannis Damasceni. Et mox: Imitatus est zelum Heliæ, & reprehendendi libertatem Baptistæ cognominis sui, prout inuisibiliter ipsum Spiritus docebat; & antequam iniret certamen, pręmisit sermonē oppugnatorem impietatis ceu gladium quēdam, & spiritualē armaturam, quæ dogmatis efferū caput desecaret. Dein pistolares libellos pro venerandarum imaginum honore ad notos, familiaresque dedit, clarè sapienterq; indicans necessariū esse diuinarum effigierum adorationem, illisque demandauit vt similia docerent & alios, commonstratis omnibus epistolis suis.

Sed ne verbis tantum putares sanctum hominem, non autem etiam sanguine tutari fidem Catholicam, scribit inferius; hunc Leonem confixisse falsas literas aduersus Damascenum, indicans esse perduellionis reum, easque litteras dedit ad Saracenum Damasci principem; vt Damascenum carceri manciparet: Quo carcerato, inquit idem auctor, quàm primùm dexteram Ioanni iussit abscecari; & ne paruum quidem tempus ad reddendam rationē, & insanias Regis declarandas, barbarus totus furore stupefactus concedebat: itaque obsecatur dextera, quæ inter orthodoxos scriptione sua tātas virtutes operata est, & pro atramento, cui prius intingebat scribendo libros de adorandis imaginibus diuinis, nūc proprio sanguine tingit: abscissam dein à Domino (vt sic vocem) manum in foro suspenderunt, & cum vesper factum coniectabat Ioannes furorem tyranni resedisse, & misit ad eum legationem; quæ huiusmodi verbis placaret: Incrudescunt dolores mei, intolerabilesque fiunt, neq; mitigatur uehementia doloris quamdiu amputata manus in aere suspensa manet; Iube obsecro, vt mihi reddatur, & recondam eam in humo, quò securè desinat doloris vehementia; annuit protinus precatui tyrannus, & reddita est iusso manus; qui mox vt eam recepit lararium suum ingreditur, & pronus ante diuinam quādam imaginem gerentem figuram genitricis Dei procidit, et congrue abscecta manu adaptata orabat è profundo pectore lachrymis, & gemitibus misericordissimam inuocando, dicens: Domina, & sanctissima mater, quæ Deū meum peperisti, amputata est dextera mea ob sanctas & diuinas imagines; tu qua de causa Leo sæuiat, non ignoras: proinde quantocius succurre: Dextera enim altissimi, quæ de te incarnata est, per tuas intercessiones, multas facit virtutes; sanet, oro, & hāc meam dexteram, tuis precibus, vt tuas, & eius, qui ex te incarnatus est, laudes, sicut dederis numeris rithmicis & melodijs perscribat, & orthodoxi cultus sit cooperatrix, ô Dei para. Hęc orans Ioannes, & lachrymans in somnum vertitur, videtque sanctam Dei genitricis imaginem miseri-

cordibus,ac lętis oculis ad se respicientem, & dicentem: Ecce sana facta est manus tua;caue post hæc ne segnis fueris, sed calamum eam fac scribæ velociter scribentis,quemadmodum nunc pollicitus es. Vt autem restitutus euigilauit,& manum curiosè contemplans curatam vidit, tum exultare cœpit Spiritu in Deo salutari suo,& matre eius;quia fecit secum magnalia,qui potens est; stansque manibus in cęlum sublatis; diuinum carmen accomodatissimum tēpori cecinit: Dextera manus tua Domine glorificata est in fortitudine; Dextera manus tua Domine hanc meam sauciam sanauit: propterea vulnerabit inimicos,qui sanctam imaginem tuam,genitricisque tuæ non venerantur, & per manum meam aduersarios illos imaginum incendiarios in multitudine glorię tuę conteres.

Narrat etiā, quòd Saracenus audito miraculo restitutæ manus, veniam ab illo petierit,confitens iniustè de eo sumptū fuisse supplicium; quinimo homo quamuis barbarus,hoc prodigio permotus Ioannem adorabat,detuleratque illi primores regni honores.tandem auctor sub finem enumerans operum Ioānis catalogum sic adijcit: Præterea longos aliquot sermones conscripsit: Item libros de præclara adoratione venerabilium imaginum.

Hęc ineffabilia Dei miracula,quem non valeat conuertere? emollitum est barbari hominis cor, vestrum ò Iconomachi non emollitur; quod ille infirmitate mentis,vos diabolica peccatis malitia. Audiamus igitur, & ipsum Damascenum præcipuè in sermone in laudem sanctæ & viuificæ crucis,qui habetur libro de orthodoxa fide 4.cap. 12. Crux hæc nobis signum data est super frontem,quemadmodum Israeli circumcisio; per ipsam enim fideles ab infidelibus & distamus & discernimur; ipsa est scutum, & arma, & trophæum aduersus diabolum; ipsa signaculum,vt nō tangat nos exterminator, vt inquit scriptura;ipsa iacentium erectio, proficientium perfectio; animæ salus, & corporis;omnium malorum auersio;omnium bonorū causa, peccati destructio, arbor resurrectionis,lignum vitæ æternę; ipsum nimirum pretiosum lignum, & per quam verè venerandum;in quo semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit,atq; vt sanctificatum tactu sancti corporis, & sanguinis decenter adorandum; clauique & lancea, & indumenta, & sacra ipsius tabernacula adorāda,quæ sunt præsepe,spelunca,golgotha,saluatoris viuificum sepulchrū, Sion ecclesiarum propugnaculum,& similia,vt Dei parens ait Dauid: Introibimus in tabernaculum eius,adorabimus in loco vbi steterūt pedes eius.quod autem crucem dicat,ostendit,quod sequitur: Resurge Domine in requiem tuam; sequitur enim crucem resurrectio: si enim amatorum desiderabilis domus,& lectus,& amictus,multò magis Domini & saluatoris nostri per quę & saluati sumus. Adoramus etiam figuram pretiosæ & viuificæ crucis, tametsi ex alia materia facta est,non materiam venerantes,absit enim,sed figuram tāquam Christi signum. Dixit enim discipulis suis contestans: Tunc apparebit signum filij hominis in cælo crucem dicens, & iccirco mulieribus dixit resurrectionis Angelus;Iesum quæritis Nazarenum crucifixum; Multi enim Christi,

sti,& saluatores,sed vnus crucifixus;non dixit lancea perfossum, sed crucifixum. Adorandum est igitur signum Christi; vbi enim fuerit signum eius, illic & ipse erit.materia autem ex qua figura crucis exprimitur,siue sit aurum, siue lapides pretiosi, aut alia quæuis materia post figurationem, si contingat dissolui,non adoranda. omnia igitur quæ Deo adiacuerunt adoramus,ipsi reuerentiam,pietatisque cultum exhibentes.

Et post enarratas prophetias, locaque prænotantia signum crucis subdit: Qui hanc igitur non adorant, non fiunt participes Christi crucifixi. Eod.li.4. cap.16. cum de sanctis venerandis eloquentissimè æque ac sanctissimè disseruisset,subijcit:Statuas illis erigamus, & visibiles imagines, & nos ipsi animatę statuæ & imagines ipsorum, virtutum imitatione efficiamur.

Sed & eiusdem libri capitu. 17. sic insigniter loquitur: Quia nonnulli nobis exprobrant', quòd adoramus, & veneramur saluatoris nostri, & Reginæ nostræ Deiparæ imaginem, insuper & reliquorum sanctorum famulorum Christi; audiant, quòd à principio Deus hominem ad suam imaginem fecerit: cuius igitur gratia inuicem adoramus, nisi quatenus ad imaginem Dei facti sumus? vt inquit Deifer & magnus in diuinis Basilius: Imaginis honor ad exemplaris transfertur honorem; exemplar autem est, quod imaginem efformat;& ex quo,quod deducitur fit;cuius gratia Mosaicus populus tabernaculum in circuitu adorabat, imaginem & formam gerens cœlestium; magis autem & totius creaturę. Dixit igitur Deus Moysi:Vide feceris omnia secundum formam tibi ostensam in monte; & Cherubin obumbrātia propitiatorium,non ne opera sunt manuum hominum?

Quid autem in Hierosolymis celebratissimum templum, non ne manufactum est, & hominum arte constructum? diuina autem scriptura accusat adorantes sculptilia;ac etiam sacrificantes dęmonibus.sacrificabant autem Gręci,sacrificabant Iudæi; sed Græci dæmonibus,Iudæi vero Deo, & detestabile erat Græcorum sacrificium & damnabile: Iudæorum autem Deo bene acceptabile. sacrificauit enim Noe,& odoratus est Deus odorem suauitatis, bonæ voluntatis,& beneuolentiæ erga se suauitatem suscipiens;sic Græcorū sculptilia,quia dęmoniorum erant simulachra detestabilia, & interdicta sunt. Ad hæc inuisibilis & incorporei,incircumscriptibilis & infigurabilis Dei quis potest facere repræsentationem? insipientiæ igitur & extremæ impietatis est figurarè diuinitatem. Hinc in antiquo testamento tritus non fuit imaginum vsus:at verò posteaquam Deus per viscera misericordiæ suæ secundum veritatem factus est homo propter nostram salutem; non ut Abrahæ visus est in specie hominis,non vt prophetis, sed secundū substātiam veraciter factus homo est,diuersatus in terra,& cum hominibus conuersatus est, miracula operatus est,passus est,crucifixus est,sepultus est,resurrexit,assumptus est: & hęc omnia secundum veritatem gesta sunt, & visa ab hominibus, & scripta nobis ob memoriam & doctrinam sunt,cum præsentes non essemus, vt cum non videremus;audientes & credentes adipiscamur beatitudinem Dei; & quia nō om-

nes

nes litteras norunt, neque lectioni incumbunt; patres nostri consenserunt veluti quædam trophæa hæc in imaginibus repræsentare ad promptam memoriam: siquidem ob negligentiam frequenter cogitatione non tenentes passionem Christi, imaginem transfixionis Christi videntes, in Saluatoris passionis memoriam recolimus, & procidentes adoramus, non materiam, sed imagine repræsentatum; vt neque materiam, ex qua scriptum est euangelium, neque crucis materiam adoramus, sed quod typo figuraque exprimitur; nam quid refert crux à materia, si non habet Christi repræsentationem? Identidem, & de Dei matris imagine; nam honor ad ipsam in illum, qui ex ea incarnatus est, reuocatur: similiter autem & sanctorum fortia facta præparant nos ad fortitudinem, & zelum, & imitationem virtutis illorum, & gloriam Dei. Vt enim diximus honorem, qui exhibetur benignis, gratisque conseruis beneuolentiæ ad communem omnium præseferre indicium; sic & imaginis honor, ad prototypum exemplar, imaginisque veritatem transfertur. est autem hæc traditio non scripta perinde ac adorationis ad orientem, adorare scilicet crucem, & alia plurima ijs quæ dicta sunt similia. Fertur autem & quædam historia, quòd cum Abagarus Edessenorum ciuitatis rex pictorem misisset, vt domini similem pingeret imaginem, non valente pictore id præstare ob resplendentem faciei domini claritatem, ipse dominus vestimentum suæ faciei diuinæ, & viuificæ applicans in vestimento sui ipsius imaginem impressit; & sic desideranti misit Abagaro.

Sed quid laboramus in excerpendis ramis huius sublimis arboris? Extat sanctissimi huius viri volumen egregium quo de venerandis imaginibus agit, cuius verba plena sunt mysterijs: illud legatur, illud memoriæ mandetur; noster hic labor obscurus est, si illius luci comparetur.

In Leonem quartum Imperatorum Iconomachum. Cap. XVI.

Leo IIII. Iconomachus miraculo Dei vltionem incurrit, ob contemptum sacrarum imaginum; ex Zonara, Egnatio, Fulgoso.

LEO quartus Imperator Romanorum ab Isaurico, & Copronimo cum genere etiam impietatem duxit; & eò perniciosiorem, quòd leoninum animum sub vulpina pelle gestaret, vt testatur Zonaras: Simulabat enim orthodoxam circa imagines fidem, vt sibi populos conciliaret, sed id diutiùs latere non potuit; nam & Iconomachus, & apertissimus religionis Christianæ contemptor euasit, vt Dei vltio prægrandi miraculo illius crimina vindicauit. habet enim Egnatius de illo hæc verba: Non imperij solum, sed paterni sceleris hæres, aduersante matre Bulgarici sanguinis pientissima, successit Leo, qui ad impietatem sacrilegium etiam addiderit.

Nam coronam à Mauritio principe Deo dicatam, nefario capiti imponens, captus gemmarum & auri splendore breui pœnas luit; caput enim impium carbunculi apostemate statim intumuit; tandem ardentissima febri subsecuta impium spiritum nefarius exhalauit, imperij anno quinto. Eadem quoque Zonaras habet: sed ne putes coronæ illius sacrilegium non pertinere ad rem nostram de imaginibus; declarant id alij historici, nempe coronam illam sanctæ Sophiæ capiti impositam, ab hoc Leone fuisse sublatam.

Audiamus Baptistam Fulgosum lib. 1. cap. 2. Graue, inquit, fuit quod Philippicus tulit, sed celeritate, miraculique magnitudine maius fuit, quòd in Leone quarto contigit, qui auaritia impellente per ioci speciem, ceu, alter Dionysius, ex sanctæ Sophiæ capite diadema sustulit, à superioribus Principibus magnis opibus in eius honorem factum. Itaque cum illud ipse postea gestaret, eam Deus impietatem vltus est: Nam pro gemmis venenati carbunculi atque anthraces Leonis caput obsederunt; coactusque diadema deponere, viuendi quoque finem fecit. Hactenus Iconomachos huius sæculi vobis enarrauimus, quorum exitum diuina vltio fecit omnibus sęculis futurum memorabilem: hinc discite quanta sit Dei indignatio aduersus sacrarum imaginum contemptores, quando tarditatem tanta supplicij grauitate compenset.

De Irene Imperatrice. Cap. XVII.

Irenes duę sacrarum imaginum propugnatrices aduersus maritos: & alterius studio septima synodus. CCCL. patrum ad defensionem imaginum coacta est Nicæa, ex ipsius synodi decretis, atque actis, Zonara, Egnatio, Platina.

IRENES Imperatrix seuerissimè imaginum cultum propugnata est. Sed interim sciendum est duas Irenes fuisse, alterá quidem Scythicám Chagani filiá, Leonis Isaurici studio baptizatá, Copronimo Cőstantino nuptui traditá, quam orthodoxæ fidei studium conseruasse refert Zonaras in Leone Isaurico his verbis: Irenes nec Leonis, nec mariti errorem amplexa est, sed pium dogma, quo imbuta fuerat constanter tenuit. Altera Athenis oriunda Leoni IIII. nupsit; huiusq; studio dum imperaret cũ Cőstantino filio, Nicæna synodus II. pro defensione imaginũ coacta est. De hac sic Zonaras: Irene Augusta, & filius eius Constantinus decimũ ætatis annum agẽs, ambo venerandarum imaginũ adoratores imperiũ susceperunt. sed habet de hac locupletius testimoniũ Egnatius his verbis: Redditus tandem his principibus veteri religioni suus nitor, reddita vetus pietas, Irenes matris opera, quę Attici sanguinis, forma insignis, sed probitatis opinione insignior, Leoni nupserat: Quare conuentu trecentorũ & quinquaginta patrum Nicææ indicto, quę septima synodus habetur, templis, diuisque suæ restitutę sunt imagines; habet hoc & Platina in Hadriano; habent, & reliqui omnes.

De

De Paulo Patriarcha. Cap. XVIII.

Paulus Constantinopolitanus ab Iconomachis ad catholicam fidem reuertitur; ex Zonara.

PAVLVM Constantinopolitanum patriarcham, ęquum est recensere; nam aliquando Iconomachus fuit: postea verò resipuit sub Hadriano primo Papa. de illo sic habet Zonaras in Irene, & Constantino: Cũ Patriarcha Paulus morbo affectus ab Ecclesia se subduxisset, & rasus esset; Imperatrix cum filio eum conuenit ob secessum expostulantes. at ille: vtinam, inquit, nunquam in Pontificatus solio consedissem, tyrannide oppressa Ecclesia, & dissidio inter eam, & alias catholicas sedes pro. Deinde rursus eruditos senatorij ordinis viros ad eum misit, sciscitans quo pacto res ritè administrandæ essent. Tum ille: nisi erratum synodo catholica correctũ, & ecclesię concordia restituta fuerit, salui esse non possumus. Senatoribus autem interrogantibus; cur ipse cũ eligeretur, non adorãdas esse imagines, assensus esset? respondit; ob eorũ insaniã, qui rerũ potiebantur, & vestrã crudelitatẽ: sed hoc lugeo, ac per pœnitentiam ad Dei misericordiã confugi; orãs vt de me, non tanquã de Pontifice iudicium fiat. at ille hoc modo vitã finijt: sed vtinã & nostri Iconomachi cũ hoc Paulo conuerterentur; cuius pijssimũ animũ quisq; suspicere debet, qui fidei cõtrouersias concilijs definitas indubitatas esse censuit. Ideo ardenti mouebatur desiderio, vt Cõcilium tum in tãta necessitate cogeretur: quod sane factum est in illa celeberrima Nicęna secunda synodo, de qua iam iam nobis agendum est.

De Tharasio Cõstãtinopolitano patriarcha. Cap. XIX.

Tharasius in synodo palam sacrarum imaginũ fidem profitetur; ex septima synodo, ex Zonara.

THARASIVS sanctissimus Cõstantinopolitanę ecclesię Põtifex, fidem quoque suam pro imaginibus apertissime testatam facit; vt est in act. 2. synodi Nicęnę II. his verbis: Nos, inquit, patrum pręceptis imbuti, sic confessi sumus, & confitemur; concordamus & vim litterarum lectarum Hadriani Papæ confirmamus, & imaginum picturas secundum priscam patrũ traditionẽ recipimus; & has desiderio nostro adoramus, vt in nomine Christi Dei nostri, & intemeratę Deiparæ virginis, sanctorum Angelorũ, & omniũ sanctorum factas: sed apertis verbis testamur nos duntaxat in vnum Deũ verum, latriã, hoc est cultũ, & fidem nostrã referre, & reponere. Habet & de illo perpulchrum testimoniũ Zonaras, in Irene & Cõstantino his verbis: Imperatores inclytum Tharasium à secretis patriarcham designarunt, approbante omni populo; sed ipse recusauit: neque enim se præesse

posse ecclesiæ à reliquis ecclesijs auulsæ, & anathemati subiectę. instantibus autem Imperatoribus, & populo: si permittitis, inquit, vt synodus œcumenica conuocetur, & ecclesiæ vniantur,& ipse designationē admittam. assensis omnib⁹,patriarcha electus diuus Tharasius,& ipse & Imperatores veterē Romā mittunt,cui Hadrianus præsidebat,& ad ceteros patriarchas petētes, vt ali qui ab eis mitterētur,qui cōcilio interessent. Missi igitur sunt ab omnibus ceteris Pōtificib⁹,& monachis Nicęę,Bithynię cōgregatis,etiā patriarcha Tharasius est egressus,ibiq; septimū œcumenicū cōciliū est cōstitutū; ac decretū, venerabiles imagines & adorandas, & colēdas esse, & tres anathemate notati, qui Cōstātinopolitanę ecclesię pręfuerūt, Anastasius, Cōstātinus, & Nicetas.

De septima synodo, quæ & Nicęna secūda. Cap. XX.

Nicæa septima synodus ex toto orbe CCCL. patribus cōgregatis resipiscentes Iconomachos recipit; ex omnibus ferè scriptoribus, sanctorum imagines venerādas decernit, anathema dicit sentientibus contrarium; ex actis ipsius synodi, ex innumerabilibus patrum testimonijs, ac miraculis.

SEPTIMA generalis synodus,quę & secūda Nicæna dicitur,hac pręcipua causa coacta est,vt de colēdis imaginibus decerneretur, iubēte Hadriano I. Romano Pont. suppetiasq; ferētibus Irene & Cōstātino filio imperantibus. Sufficeret hęc sola synodus ad cōuincendos quāuis pertinacissimos hęreticos,tū ob episcoporū numerū,nēpe trecentorū quinquaginta, tum ob lōgā ibi habitā de re huiusmodi disputationē,in qua nihil omissum est,quod non indagaretur; tum ex sacris litteris, tum ex veterū sententijs,tum etiā ex multitudine patrū,quorū sententiæ ibi memorantur,ad cōfirmandū & vsum,& cultū imaginū. Totā eā synodū referre prolixior res esset,ideò summatim sępe etiā ipsius verba huc adferemus.Primo illud est memorabile,tres Iconomachos episcopos resipuisse,Basiliū Ancyrę epum,Theodorū Cyrum epum Miron, & Theodosium Amorij epum; quorū verba scripto ab illis in synodo prolata actione prima pro imaginibus hęc sunt: Venerādas imagines, quę economiā Iesu Christi & Dei nostri, qui propter salutē nostrā homo factus est,& inuiolatę virginis dnę nostræ Deiparæ, sanctorū Apostolorū, prophetatū,martyrū,& omniū sanctorum suscipio,& amplector; eisq; honorem debitū exhibeo, abijciens, & execrans ex toto animo & corde congregatā ex deprauata mente,& insania, & appellatam septimam synodum, apud eos, qui ritè sapiunt nimium,quam iuste & canonicè pseudosynodum,hoc est falsum conciliabulum appellatum, vt potè ab omni pietate & religione alienam, & à Deo traditæ ecclesiæ legis lationi audenter & præfractè, nedicam impiè, oblatrantem, venerandasq; imagines contumelia afficientem, iubentemque has è medio sacrarum ecclesiarum tolli.

Actione secunda imaginum defensores infrascripti citantur, videlicet Cō-

stantinus

ftantinus magnus, Hadrianus I. Papa Romanus, Gregorius Nissæ, Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, Stephanus Bactrorum episcopus. Referant Caluinistæ, si pro ipsorũ sententia testes habeant, qui cum dictis comparentur.

Additur in eadem actione Tharasij patriarchę Cõstantinopolitani sententia pro sanctis imaginibus, & confirmantur Hadriani Papæ litteræ in eandem rem.

Gregorius Neocęsareæ in act. 3. ab Iconomachis resipuit, sed videamus verba synodi in hac 3. act. Sanctas imagines reueremur principio adorantes Dei verbi propter nos incarnati domini nostri, & Seruatoris Iesu Christi, qui formam serui assumpsit, imaginem; quamquam sciamus ipsam imaginem & typum deitatis, quæ cum carne illius immaculata inconuulsim vnita est, minimè posse figuram præstare. Et mox: Veneramur etiam, & adoramus imaginem Deiparæ & dominæ nostræ irreprehensibilis immaculatæ, & inexplicitæ castitatis matris, quæ illum peperit; quin etiam sanctorũ Apostolorum, prophetarum & victorum martyrum, sanctorumque & beatorũ veluti amicorum Dei imagines colimus; non in materia, aut coloribus honorem constituentes, sed per hoc officium nostrum, quod ipsis à Deo quorum typum imagines gestant, debemus, impartientes, cũ sciamus iuxta Basilij magni sententiam; quòd imagini honor exhibitus ad ipsum prototypum referatur.

Act. 4. afferuntur auctoritates ex scripturis Exod. 25. ibi: Facies propitiatorium, &c. Numeri, ibi: Ipsa est dedicatio altaris, &c. Ezechiel. 41. epistola ad Hebręos, cap. 9. Narratur quoque ibi Chrysostomi tempore sanctorum imagines consuetas pingi; nam Chrysostomus ipse tabulam habuit continentem picturam cædis Assyriorum veteris testamenti. Gregorij quoque Nissæni pathetica oratio de pictura, in qua Isaac à patre immolabatur, ibique hæc verba loquitur ipse Gregorius: Vidi sæpius inscriptionis imaginem, & sine lachrymis transire non potui, cum tam efficaciter ob oculos poneret historiam. ob quæ verba patres dixerunt: Si tanto doctori historia inspecta peperit vtilitatem, & lachrymas, quantò magis rudibus, & idiotis vtilitatem? alij dixerũt; Si Gregorius vigilantissimus ad diuina oracula, inspecta historia Abrahæ fleuit, quanto magis œconomia incarnati domini nostri Iesu Christi verbi Dei nostri à nobis inspecta, ad lachrymas, & vtilitatem contemplantes nos adhortabitur? & Cyrillus eandem picturam suo tempore extitisse probat in epistola ad Achatium episcopum.

Refertur eadem actione de imagine Christi crucifixa, ex Athanasio; citatur ibidem & Leontius episcopus Neapoleos Cypri lib. 5. suæ apologiæ, quo contra Iudæos disserit de imaginibus; citatur & Athanasius lib. 4. aduersus Arianos, vbi probat imagini exhibitum honorem referri ad prototypum. Citantur & Gregorij II. Papæ epistolæ ad Germanum Cõstantinopolitanum; sed & Germani episcopi Cõstantinopolitani epistolę tres ad episcopos orientales: citatur & sexta synodus cap. 82.

Citatur & Ioannis episcopi Thessalonicẽsis contra gentiles disputatio pro imaginibus, quo loco docet, qua ratione Angelos humana facie depingamus, his verbis: Quòd autem forma hominis pingatur in causa est, quòd in ea visi sunt si quando ministerium Dei apud homines obierunt. Citatur & scholion ad librum Exodi cap. 20. ad illa verba: Non facies tibi idolum, neque alicuius similitudinem. Et si facimus, inquit, hominum piorum similitudines, non tamen eæ fiunt vt adorentur vt dij, sed vt eas videntes ad imitationem facinorum illorum irritemur. Si verò similitudines Christi facimus, sanè non propter similitudinem adoramus, sed quo mens per eam, quæ conspexit sursum volet; non enim imaginem corruptibilem hominis corruptibilis adoramus, sed quia Deus homo incõmutate dignatus est fieri, facimus illius imaginem velut hominis, quamuis cum natura Deum existentẽ. Non idem igitur Deũ, & imaginem dicimus, sed Deum cognoscentes similitudinem in imagine dispensationis illius, humanè figuramus. Gentes autem errantes similitudines Deos esse arbitrantur.

Eadem actione agitur de miraculis ad imagines sanctorũ factis; Ibi quoq; multa disputauit Epiphanius Sardiniensis Vicarius pro defensione imaginũ. Ibidem probatur simulachrum ab Emorrhoissa factum; citatur Basilius, Gregorius Nissæ in sermone de Abraham, Gregorius theologus in poeticis versibus, Chrysostomus in oratione funebri in Meletium, & in sermone quod veteris & noui testamenti vnus sit legislator, Cyrillus in epistola ad Achatiũ episcopũ Scytopoleos, Athanasius, Sophronius, Maximus. Vellem hic interpellare Iconomachos, si eiusmodi viros habẽt suæ factioni fauentes.

Eadem actione, cum differat nihil ponderis considerari ex materia imaginis, sed considerari repræsentatum, sic subijcit: Non enim Christiani adorationem in spiritu & veritate imaginibus exhibuerunt, nec etiam diuinæ crucis effigiei; nec etiam vnquam inuisibilis, & incomprehensibilis naturæ imaginem appararunt. Nam cum diuinam crucis effigiem, ac venerandas imagines amore & desiderio amplectimur, ad ipsum prototypum respicimus. Sed quemadmodum Verbum caro factum est, ita quoque humanam eius œconomiam describimus, & depingimus. Sub finem actionis 6. citat Asterium Amasiæ episcopum, attestantem veterem esse de imaginibus traditionem.

Audiamus definitionem & anathematismos ipsius Cõcilij actione 7. Regiam, inquit, viam incedẽtes, & sanctorum nostrorum, & diuinorum patrũ doctrinæ insistẽtes, & catholicæ ecclesiæ in qua sanctus spiritus inhabitat traditionem obseruantes, diffinimus, cum omni diligentia & cura venerandas & sanctas imagines ad modum & formam venerandæ & viuificantis crucis è coloribus & tessellis, aut alia quauis materia commode paratas dedicandas, & in templis sanctis Dei collocandas, habendasque tum in sacris vasis & vestibus, tum in parietibus & tabulis, in ædibus priuatis, in vijs publicis, maximè autem imaginẽ Domini & Dei Seruatoris nostri Iesu Christi; deinde intemeratæ

meratæ dominæ nostræ Deiparæ, ac venerandorũ Angelorũ, & omnium deinde sanctorum virorum; quò scilicet per hanc imaginum pictarum inspectionem, omnes qui contemplantur ad prototyporum memoriam, & recordationem, & desiderium veniant, illisque salutationem, & honorariam adorationem exhibeant; non tamen secundum fidem nostram veram latriam, quę solum diuinæ naturæ competit: sed quemadmodum typo venerandæ & viuificantis crucis, & sanctis euangelijs, & reliquis sacris oblationibus suffitorum, & luminarium reuerenter attendimus, quemadmodum veteribus piè in consuetudinẽ hoc adductum est. Imaginis enim honor in prototypum resultat; & qui adorat imaginem in ea adorat descriptum argumentum. Et mox: Sancta synodus exclamauit: omnes sic credimus, omnes idem sapimus, omnes approbantes subscripsimus; hęc est fides Apostolorum, hęc est fides patrum, hęc est fides orthodoxorum, hęc fides orbem terrarum cõfirmauit; & in anathematismis sic decernit.

Quicunque sententijs sacrę scripturę de idolis contra venerandas imagines adducunt, anathema.

Qui venerandas imagines idola appellant, anathema.

Qui dicunt, quòd Christiani imagines, vt Deos adorent, anathema.

Et post:

Si quis euangelicas enarrationes per picturas repręsentatas non acceptauerit, anathema.

Si quis has non salutauerit, in nomine Domini & sanctorum eius, anathema.

Post peractam synodum, videamus quid egerit orbis. Zonaras id narrat in Irene, & Constantino his verbis: Sancti Concilij decreta in commentario relata sunt; Deinde qui concilium celebrant, in vrbem Imperatoriam profecti, cõmentarios in Regia Imperatoribus præsidentibus, atque omnibus audientibus recitarũt; qui statim ab Imperatoribus approbati & subsignati sunt; atque ita sacræ imagines templis restitutæ, & Ecclesiæ vniuersæ vnitæ.

De Hadriano primo Papa. Cap. XXI.

Hadrianus I. Nicænæ synodi in Asia auctor, pseudosynodum imaginibus aduersãtẽ rescindit: à Carolo magno rogatus, vt corrigat argumẽta Iconomachorũ; Iconomachos damnat, concilio in Europa coacto: sacras historias picturis repręsentauit; ex septima synodo, ex Francfordi Concilio, ex actis conciliorum, ex ipsius Hadriani scriptis, Adone, Rheginone, Norimbergensi Chronico, ac Vrspergensi, Platina, Nauclero, ac recentioribus.

HADRIANVM Papam synodi præfatæ auctorem ęquum esset, vt referremus ad vnguem: sed nimis longus labor esset. certum illud est, illius litteras extare ad ipsam synodum, quas synodus suscipiẽdo se-

quuta est, act. 2. Tharasio ipso pronunciante, & extant in tomo 3. cōciliorū de imaginibus cap. 18. sed hoc loco per nos agendum est, quòd cum Rhegino, atq; alij dixerint Hadrianum hunc rescidisse septimam quandam synodum, agentem de imaginibus, ne laqueus fidelibus inijciatur (vt fieri solet ab hæreticis) æquum est rem ad integrum inuestigare. Ante enim Hadrianum hunc Pontificem præter multa prouincialia concilia, sex generalia, & œcumenica iam extabant toto orbe, & apud Græcos, & apud Latinos recepta; videlicet Nicænum primum, Constantinopolitanum I. Ephesinum, Calcedonense, Constantinopolitanum II. & aliud quoque Constantinopolitanum. Hæc sex œcumenica concilia ab vniuersa Ecclesia recipiebantur; verum cum ingrueret tum hæresis aduersus sacras imagines, Cōstantinus Copronimus hęreticus conuentum priuatum Episcoporum suę sententiæ fauentium coegit; qui statuerunt diabolico penitus ductu aduersus imagines, cuiusmodi habet Zonaras in hoc Cōstantino: Potitus, inquit, est Copronimus, & Theodosiopoli, & Melitina; quo successu elatus acerbior in ecclesiam & orthodoxam fidem euasit, edictis propositis, quibus vulgi fęcem in sententiā suam impietatis plenam pertraheret. Et mox: Copronimus autem multis episcopis sibi suffragantibus cōuocatis, quorū princeps erat Theodosius Ephesinus, & Pastilas Pergamus, per eos quicquid libuit decreuit, nemine vel ex vetere Roma, vel ex alijs patriarchis præsente. eum conuentum profanorum hominum, synodum œcumenicam appellare nō dubitauit; cum quibus edē sacrosanctam Deiparæ Blacherniam ingressus, conscenso suggesto, & Constantino quodam monacho, qui Silæi episcopus fuerat, illuc collocato, exclamauit Constantinus œcumenicus patriarcha multos viuat annos. Post paucos dies tyrānus in forū venit cū patriarcha suo, & sectatoribus episcopis, qui coram omni populo venerandarū imaginum adorationē interdixerāt, idololatris ijs appellatis, qui eas colerent: & anathemate notarunt inclytum Germanum, & Georgiū Cyprium, qui Constantinopolitanus patriarcha fuerat, & doctrina virtuteq; pręstantem Ioannem Damascenum, qui hunc Dei hostem, & patrem eius per litteras sępe impietatis arguit. Et prętere infinitæ propemodum multitudinis cędes hac ipsa causa patrauit.

Hāc igitur diaboli synodum, Copronimus septimam, iuxta sex alias œcumenicas statuerat. cum autem sub Hadriano suffragante Irene, Nicæna secūda synodus expedita esset, conuenientibus Latinis, & Græcis, totoq; in vnum coacto orbe, legitima celebrandi synodos forma seruata; hæc Nicæna, vt erat verè septima, verè œcumenica à tota Ecclesia septima synodus nūcupata est: atq; illa quidem Constantini Copronimi absoleta facta, & repudiata fuit; & in hanc vsque diem nusquam illius extat toto in orbe vestigium; cum è cōuerso hæc secunda Nicæna toto orbe semper viguerit, & vigeat.

Verùm cum hoc nostro omnium infelicissimo sæculo, repullularit hæc contra imagines hęresis, Iconomachi, cum audissent veram septimā synodū illis aduersantem, confugerunt ad falsitatis asylum; nam multis locis veterū

scripto-

ſcriptorum reperitur damnata ſeptima Græcorum illorum ſub Copronimo ſynodus: iſti mendaciorum ſemper inuentores, ſtatuerunt, non eſſe credendũ ſeptimæ ſynodo Nicęnę, quoniam ſeptima pſeudò ſynodus damnata Francfordij ab Hadriano Papa reperitur, non animaduertentes homines impij, Hadrianum nihil vnquam feciſſe contra illam piam ſynodum Nicęnam, quam tot literis, totque factis cõfirmauerat; ſed illam, quam ſeptimam Copronimus & ſectatores appellarant, reiecisse, quia aduerſabatur ſacris imaginibus; quod, & ante Hadrianum Stephanus Papa tertius egerat: cũ enim audiſſet illã Copronimi ſynodum aduerſus imagines celebratã, ſtatim reſcidit, vt docuimus in ipſo Stephano III. & eſt apud Platinam his verbis: Poſtremò, inquit, abrogata ſynodo Conſtantiniana, qua decretum inter Græcos fuerat, vt ſanctorum ſimulachra & ſtatuæ templis abraderentur, eijcerenturve, cõſtitutum eſt eędem ſtatuæ vbique reſtituerentur, anathematizantes execrabilem & perniciosam illam ſynodum, qua Dei immortalis conditio peior quàm hominũ fieret. Sicut ergo Stephanus damnauit ſynodum Iconomacham, ita probauit imagines.

Ipſa quoque Nicęna II. ſub Hadriano, act. I. in cõfeſsione Catholica Baſilij pœnitentis, ſic habet aduerſus illam ſynodum Copronimi; Abijciens, & execrãs ex toto animo, & corde congregatam ex deprauata mente & inſania, & appellatam ſeptimam ſynodum: apud eos, qui rectè ſapiunt, nimium, quàm iuſtè & canonicè pſeudòſynodon, hoc eſt falſum cõciliabulum appellatum, vtpote ab omni pietate & religione alienam. ſed & act. 6. rationibus multis eadem improbatur. Ecce ergo iam bis publico decreto reſciſſam pſeudòſynodum ſeptimam, quæ fuit Conſtantini; non autem vlla parte diminutam illam ſeptimam veram & legitimam, quæ fuit Hadriani in Nicęa, quæ non ſolũ non improbata eſt, ſed viridi ſemper obſeruantia conſeruata. Vnde enim fieri potuit, vt in alicuius mẽtem ceciderit hæc coniectura, vt Hadrianus Franc forti iuſſerit ſeptimam hanc ſynodum Nicęnam repudiari, quam tot ſumptibus, laboribuſque coegerit; celebratam tot factis, ſcriptiſque comprobauerit? Extat ipſius Hadriani epiſtola ad Conſtantinum & Irenem, in qua probat Conſtantini magni ſomnium de viſione Apoſtolorum; & quod ad eum delatæ fuiſſent ipſorum imagines, quæ apud Syluestrum aſſeruabantur. In calce quoque eiuſdem epiſtolæ idem Hadrianus hæc habet verba: Accedant his quæ beatus Hieronymus presbyter Hieroſolymitanus in quodam ſermone ſcripta reliquit: Etenim vt conceſsit omnibus gentibus adorare quæ manufacta ſunt, Iudæis quidem cruſtas illas, quas fabricauit Moyſes. Præterea duo Cherubin aurea, ita nobis Chriſtianis crucem largitus eſt, & bonorum operum imagines pingere, & venerari, atque ita noſtrum opus apud eum probare. hæc ipſe Hadrianus. Quàm magna ergo eſt ſemper hæreticorum impudentia in confingendis mendacijs? Sed & illud eſt addendum, impoſsibile eſſe cogitatu, Hadrianum malè vnquam ſenſiſſe de Nicæna ſecunda ſynodo, idque primum probamus ex ipſius Hadriani ſcriptis ad Carolum magnum, quibus om

nia

nia aduersariorum argumenta refellit, diluens quicquid ab Iconomachis fuerat aduersus imagines excogitatum : sic enim responderi sibi per humilitatem efflagitarat Carolus magnus. habentur ipsa hæc scripta Concil. tomo tertio; deinde probamus ex Adone Viénensi; qui sic habet: Anno incarnationis Domini DCCXCII. Felix Aurelianus episcopus hæreticus deprehensus adoptiuum non proprium filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum dogmatizans; qui ad præsentiam Hadriani Pontificis Romani deductus, hære sim verbis solummodo abdicauit. Synodus iterum facta contra supradictã herefim in Francanofurt, Legatis apostolicę sedis præsidentibus, Theophilacto & Stephano episcopis, & auctoritate sanctorum patrum conuictus & dã natus est Felix cum errore suo, perpetuoque exilio, apud Lugdunum relegatus est; quem ferunt in eodem ipso suo errore mortuum: Sed pseudòsynodus, quam septimam Græci appellant pro adorandis imaginibus abdicata penitus; sed & Rhegino illius Sincronon, testatur Felicianam hæresim, quæ Iconomacha est in synodo Francofurt fuisse reiectam, ac pseudòsynodum illã Grçcorum fuisse damnatam, vt ille habet anno Domini DCCXCIIII.

Patet igitur ex præmissis quæ septima synodus fuerit abrogata, scilicet pseudòsynodus, cuius supra meminimus: & ea quæ à paucis Græcis approbata fuerat: sed quæ à Græcis & Latinis septima dicitur, & probatur, hęc in Francofort confirmata est, vt explicatius habet Platina in ipso Hadriano: Theophilactus, inquit, & Stephanus episcopi insignes Hadriani nomine synodum Frãcorum, Germanorumque episcoporum habuere, in qua & synodus, quam septimam Græci appellabant, & hęresis Feliciana de tollendis imaginibus abrogata est: atque ita abrogata apparet, illa falso septima synodus appellata, quæ aduersabatur imaginibus; confirmata autem illa quæ fauebat. Hadrianus igitur fauit semper imaginibus; quòd rebus ipsis post hanc Francoforti synodum gestis, probare possumus habet ibi Platina hæc verba. Hadrianus vero opera & auctoritate Caroli à terrore bellico securus, ad exornandam Vrbem sacrasque Basilicas animum adijcit: Nam & corpus beati Pauli laminis argenteis inclusit; & altare Petri pallio exornauit auro intertexto, in quo depicta historia inerat, quemadmodum Angelus beatum Petrum è vinculis liberauerat. Hoc egit Hadrianus post synodum ipsam Francofort; non ergo aduersarius imaginum fuit, quas tantopere collaudauit, & vsus est.

Audiamus & Nauclerum, qui ex vetustis quoque scriptoribus res gestas Hadriani scribit: Gener. 27. narrat Carolum magnum deuictis Hunnis, Fran cofort Germanorum Francorumq; episcoporum synodum coegisse. Hoc loco, inquit damnata est hæresis Feliciana de tollẽdis imaginibus, & alia quædã Reip. Christianæ necessaria tractata sunt. Sed & Ioannettus, qui hoc vnum sapi titur, vt probet ex Germanis auctoribus gesta Põtificum, sic habet in Hadriano, post narrata acta Nicęnę secundæ synodi: Tum Hadrianus, inquit, de imagine Iesu Christi habenda, optimam scripsit epistolam. Circiter hæc Hadriani tempora, nempè anno Domini. DCCXCIV. multi scribunt, quòd in Germa

nia

nia in ciuitate Francofurt Theophilus & Stephanus episcopi insignes, & ad eam rem Legati, synodum Francorum & Germanorum episcoporũ, Hadriani Pontificis nomine habuerunt; in qua præsente Carolo magno, hæresis Feliciana contra imagines fuit simili modo damnata. Rhegino sub annis Domini DCCXCIV. Chronica Norimbergensis, fol. 166. Naucler. vol. 2. Gener. 27. Vrspergen. fol. 187. In annis Constantini. hactenus Ioannettus: cui rei illud addẽdum puto, nemini dubium videri quòd Felix Aurelianus Iconomachus fuit: nam Claudius Taurinẽsis illius discipulus, picturas & cruces cum suo magistro aspernatus est, vt scribit Sincronon ipsorum Ionas Aurelianensis. ergo in illa synodo Francfurt, non pro Felice, sed contra Felicem est sancitum, & non pro Iconomachis, sed pro imaginibus. Damnata igitur manet pseudosynodus, falso septima à Græcis nonnullis dicta, quæ fuerat Constantini Copronimi: at septima quæ & Nicæna, eaque legitima, firmata vbique est, vt ex iam scriptis liquido patet.

De Carolo magno. Cap. XXII.

Carolus magnus crucis cultor, imaginum propugnator fuit, Romanum pontificẽ in ambiguis consulit; teste Iona Aurelianensi, Vsuardo, Rheginone, Norimbergensi, Vrspergensi, Nauclero, Constantinopolitano Imperatore, Leone papa, ac Romano clero & populo, Aegidio, Volaterrano, Gallia, Germania, & Italia.

CAROLVM magnum fauisse imaginibus negare non nisi insanientis est, sensuque ipso carentis; quandoquidem in probandis imaginibus prædictę synodo Francofurt ipse interfuit: nec quisquam debet (imo fœdissima insania est) cogitare Carolum magnum aliquid contra sensisse. Nam Nicolaus Sanderus vir singularis lib. 7. suæ monarchię sic habet: Ex eadem insania laborant qui putant Carolum magnum aut edidisse, aut edendum curasse librum aliquem contra sacrarum imaginũ veneratione̅, cum res ipsa declaret, eum quadriennio post illius libri, quem in synodo editum, & à Carolo approbatum fingunt conscriptionem, à Romano Pontifice Imperatorem salutatum, & inauguratum esse: quod beneficium Romanus Pontifex nunquam sponte obtulisset illi viro, quem sciuisset eam synodum septimam, cui Romana Ecclesia auctoritatem dedisset, oppugnasse. Hæc hęreticorum mendacia non tantum historijs, & monumẽtis antiquorum, sed etiã ipsis rebus & factis manifestissimis confutantur. De quibus omnibus, & D. Alanus Copus, in dialogis doctissimè, & nos pro mediocritate nostra disputauimus in libris, quos inscripsimus, De typica sacrarũ imaginum adoratione. hæc Sanderus tam pie, quàm vere scripsit: cui illud suffragatur, quòd libellus qui falso adscribitur Carolo non continet illius fidem: quandoquidem Pontifici Romano obtulit corrigendum. libro enim 1. cap. 6. censuit in causis fidei Romanam ecclesiam semp̲er esse consulendam, vt annotauit Surius conc.

tom.

tom. 3. & in Commentarijs de rebus gestis sub anno Domini MDXXIX. & Sanderus Monarch. num. 616.

Suffragatur pro Caroli pietate circa imagines, quòd crucis fuerit deuotissimus. Vsuardus enim Monachus martyrologium huic dedicauit, quo de crucis adoratione apertissimè scribit, vt dicemus proximo sæculo in ipso Vsuardo: Deinde (vt ex Ioannetto proximo superiore capite diximus) Carolus Felicianam hæresim Iconomacham, in synodo Francfurt damnauit, vt Rhegino, Chronicon Norimbergen. Abbas Vrspergen. ac Nauclerus scriptum reliquerunt. Bergomensis quoque de eodem Carolo hæc scribit: Christianos in Hierosolymam restituit, & firmis munitam præsidijs relinquens, Bizantium ad Constantinum Imperatorem profectus, magno & incredibili honore susceptus est: ibique cum oblatos thesauros repudiasset, multis sanctorum reliquijs donatus est. ac paulò post: In Galliam rediens coronæ Domini nostri Iesu Christi partem, partemque dominicę crucis, & clauum vnum, sudarium; nec non & beatissimę Virginis Mariæ camisiam secum detulit, & in Basilica Aquisgrani transmisit. Habet fusius eadem Nauclerus Gener. 27. Recuperata itaque, inquit, Terra sancta, loca sacra deuotissimè inuisit, posteaq; Cōstantinopolim venit, quem Imperator aliquot dies retinuit, magnaque donaria in auro, argento, ac gemmis offerens, quæ Carolus accipere recusauit; sed postulauit arcam vnam cum reliquijs. Territus Constantinus claudi fecit reliquias pretiosissimas in vna vili arca, sed alias in scrinijs aureis & gemmatis, ac electionem Carolo permisit. Carolus præmisso triduano ieiunio, elegit arcam vilem, in qua erat pars Coronæ spineæ salutaris, quæ ad preces eius eo die cernentibus cunctis floruit, & odorem suauissimum exhalauit. Item erat clauus, quo manus Domini affixa extitit, & satis magna portio crucis. Item sudarium Christi, beatæ virginis Mariæ indusium: quæ omnia non sine miraculis Carolus secum ferens transportauit Aquisgranum, et in basilica ibidem beatę Virginis collocauit.

Ad hæc concinnè est (nam post Hadrianum vita functum contigerunt) vt attexamus quæ scripsit Rhegino sub anno Domini DCCC. Cum Carolus, inquit, Romam venisset, occurrit ei pridie Leo Papa, et Senatus Romanorum apud Nomētum, duodecimo ab vrbe lapide, & summa cum humilitate, summoque honore suscepit, prandens cum eo in eodem loco. Igitur statim eum ad Vrbem præcessit, & in crastinum in gradibus Basilicæ beati Petri Apostoli stans, missis obuiam Romanæ Vrbis vexillis, cum crucibus, atque reliquijs ordinatis etiam atque dispositis per congrua loca, tam peregrinorum quàm ciuium turmis, qui venienti laudes dicerent: ipse cum clero & episcopis ante gradus ecclesiæ eum humiliter suscepit. Data itaque benedictione in basilicam beati Petri apostoli, cunctis psallentibus, introduxit. Atque ex ijs euidenter patet Carolum (Hadriano Papa iam vita functo) crucibus Romę fuisse exceptū, seseque subiecisse Pontificali benedictioni, quę cum signo crucis dari consueuit, cruce, ac crucifixi imagine coram Pontifice benedicente constituta.

Est

Est etiam insigne testimonium pro Caroli pietate erga imagines quod habet Raphael Volaterranus lib. 21. Aegidius, inquit, homo Atheniensis ac nobilis sub Carolo magno in Galliam nauigauit, fuitq; biennio apud Arelatem cum S. Cæsareo: inde ad Rhodani fluenta in loco deserto durissimè victitauit, ceruа quadam ei diuinitus pabulum suggerente; præfectus est demum cœnobio quod Rex ipse construxit: Romam deinde venit, vnde & à Pōtifice priuilegia sui loci, & portas cupressinas cum imaginibus Apostolorum in Galliā retulit. Hinc igitur etiam patet, cum Carolus cœnobium ipsum extruxisset, admisisse æquo animo portas huiusmodi Apostolorum imaginibus exornatas. Eadem habet Iacobus à Voragine in Aegidio: Præterea pro Caroli huius cultu pietateque erga imagines (Hadriano iam vita functo) sequentis capitis historia euidentissimo fuerit testimonio.

De Iudæi cuiusdam perfidia, insignique miraculo. Cap. XXIII.

Iudæus confodit Christi imaginem, vnde sanguis profluit; teste Segeberto, Bergomate, Leone III. Carolo magno, Platina, Syria ipsa.

AD exitum huius octaui sæculi circa initium Pōtificatus Leonis III. Iudæus quidam (scribit Bergomensis post Segebertum Semblacensem in chronico) his temporibus apud Syriam ira in Christianos percitus Christi imaginem lancea suffodit; ex qua illicò sanguis vbertim effluxit: quo prodigio tremore correptus, ne sanguis deperiret, vas vulneri apposuit; de quo cum nonnulli languentes liniuissent, & sanitatis beneficia recepissent, Iudæi compuncti ad fidem Christi conuersi sunt; quem sanguinem diuino disponente consilio Mantuæ allatum ferunt, vbi cum propter crebra miracula in pretio haberetur, Carolus Imperator ad Leonem Papam scripsit & petijt ab eo de hac re certificari. Leo igitur Pontifex cum Romanos molestos haberet, sumpta occasione Mantuam venit; visisque frequentibus miraculis, ipsum Christi sanguinem approbauit, quod & nōnulli alij Pontifices effecere; & nunc vsque magis habetur in pretio. habet hoc & Naucler. gener. 27. sub finem, cuius verba libet etiā recensere: Circa hæc tempora, inquit, Iudęus in Syria quadam die in vilipendium Christianorum imaginem Christi lācea suffodit, & mox sanguis vbertim effluxit: quo prodigio timore correptus, ne sanguis deperiret, vas vulneri apposuit, quo vsi plurimi sanitati restituti sunt. Iudęi ad fidem Christi conuersi, miraculum hoc ad episcopum Adeodatum nomine, vt videtur Segeberto, referunt; à quo baptizati sunt. Sanguis vero longè lateque missus, peruenit Mantuam, vbi propter crebra miracula magno in pretio habitus est: & Carolus Imperator, his auditis, ad Leonem Papā scripsit, vt de hoc eum certiorem redderet. Leo verò cum seditionibus vexaretꝰ,

crebris, Mantuam proficiscitur: à Mantuanis benignè susceptus est; approbatoque Christi sanguine ob frequentiam miraculorum quod & alij Pontifices post eum fecerunt, ad Carolum Leo pergit, certum facit de præmissis. Hanc profectionem Leonis ad Carolum narrat etiam Platina: At Leo inquit, cum seditionibus semper vexaretur, ab Vrbe discedens, Mantuam proficiscitur ad visendum Christi sanguinem, qui tum miraculis magno in pretio erat. Is autē à Mantuanis per benignè susceptus, approbato Christi sanguine ob frequētia miracula, ad Carolum proficiscitur, vt hominem cognoscendæ veritatis cupidum, eius rei certiorem faceret; simulque etiam vt de componendis rebus Italicis inuicem colloquerentur.

Iure ergo asserendum est, Carolum magnum perpetuam tenuisse pietatem erga imaginum cultum: quod sanè apertissimè iam liquet, ex iisque, & hic & superiore capite tradidimus: quibus illud etiam addēdum est, quod Ionas Aurelianēsis episcopus huic Carolo familiaritate coniunctus, qui de imaginū cultu conscripserat, surda aure non preterijsset tantum Caroli facinus, si audijsset Iconomachum factum.

Frustra igitur adnitimini vos Iconomachi, pro vestris antesignanis arrogare vobis hos Christi verè discipulos; cū Diaboli, nō illorū sectatores sitis. Illi.n. in luce ambularunt; toti orbi insignes; at vos tanta mentis caligine obcęcati, nō nisi obscurissimi nominis homines, & inglorios omnino Duces quęritis, nam (vt opportunè hic locus nobis suggerit) sectatores estis Paulianistarū huius temporis hæreticorū, qui præter Valētinianam, & Manichæam hæresim, etiā signum crucis adorare contemnebant, vt scribit Euthymius parte 2. tit. 21. cōtra quos, ac sequaces totus hic noster labor desudat, sicut & contra reliquos Iconomachos.

Itaque desertis tam insignes Doctores, virosque pios, & omni sæculo celebratos, & in nomen iuratis, quasi in seruitutem dediti Iuliano apostatæ, Xenaiæ, Mahometanis, Leoni Isaurico, Constantino Copronimo, Paulianistis, quorum & nomen, & dogma cum illis perijsse sepultumque esse videtis. Cur non magis sequimini tam numerosa Concilia, tot martyres, tot doctissimos æque, ac pientissimos scriptores, qualem vidistis Ioannem Damascenum; qui si, quoniam Grçcus fuit, non arridet vobis, sequimini Latinum nostrum Ionā Aurelianensem, qui hoc tempore de imaginibus scripsit, vixitque vsque ad tēpora Ludouici Pij, vt de illo proxima centuria agemus.

Totum igitur orbem pro imaginibus sensisse, non est quod numeratione locorum probare adnitamur; ipsa enim Synodus Nicæna, ad quam toto ex orbe episcopi confluxerant, vna pro mundo vniuerso sufficere videtur: quod in illa omnium omnino bibliothecæ perquisitæ fuerint, atque perpensæ omnium scriptorum sententiæ, ne quid ambiguitatis vlterius superesse permitteretur.

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum nonum.

A Christo nato, anno octingentesimo circiter, vsque ad annum noningentesimum circiter.

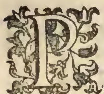
CENTVRIA NONA.

De

De Niceta Monacho. Cap. I.

Nicetas tyrannicam vim patitur ob sacrarum imaginum defensionem: muto reddidit loquendi virtutem solo crucis signo, sicut & dæmoniacum liberauit, oculato teste Theostericto historiæ scriptore, Metaphraste.

ERSEVERAVIT etiam hoc sæculo aduersus catholicos persecutio contra imaginum venerationem instituta. quare plurimos veritatis testes proferemus, qui pro Deo, ac sanctis eius mẽbris coronati sunt: atque in primis occurrit Nicetas Cęsareæ Bithyniæ Monachus à pueritia sanctissimus, huius sęculi initio propter imagines insignis cõfessor factus. fuit huic discipulus Theostericтus nomine, qui vt comes vitæ eius fuit, ita vberiore stylo illius vitam enarrauit, de qua apud Metaph. III. Aprilis. Narrat enim illum à beato Tharasio constantinopolitano fuisse ad presbyteratus ordinem promotum, vixisseq; vsq; ad Leonis Armeni imperium, patrasseque miracula per signum crucis, se ipso pręsente teste. Cum etenim adolescens quidam natura mutus fuisset adductus ad ipsum hunc Nicetam monasterij præsidem: Niceta, inquit, puerum accepit, et pro ipso Deum pręcatus crucis signo illum signauit, & adiuuante Christi gratia puerum, qui non dum locutus fuerat, benè loquentem ad patrem remisit. Et mox narrat aliud se pręsente patratum miraculum. Nouitio quodam Monacho vehementer, lateterque vexato, frater ille inquit sancti viri auxilio fretus, & dęmonem cõtemnens, in cellam magni Patris Nicetæ insilijt, & impuri dęmonis insidias ipsi aperuit: tunc sanctus vir eum cruce signauit, & pro ipso Deum precatus, illum admonuit, atq; hortatus est, ne talem dęmonem metueret, iussitque in cubiculum in quo dormiebat reuerti: at insidiator ipse per paucos dies seipsum subtraxit; cum autem non ferret sancti viri gratiam, & ab eo in se allatum ardorem, cępit rursum fratrem perturbare intolerabiles quosdam cordis dolores immittens: postremo illum collidens mutum atque immobilem reddidit, cuius viscera ita æstuabant, ac dilacerabantur, vt illa disrumpi nos existimaremus. Cũ igitur sanctus Niceta venisset, pro illo Deum precatus signo salutaris crucis eum signauit, & eadem illa hora opprimentem dęmonem ab ipso eiecit, & fratrem sanum erexit, itaque ex illa hora frater incolumis permansit, nunquam amplius à tali dęmone offensus. Elucent crucis signi miracula à Niceta monacho patrata. hic enim aduersus Iconomachum Leonem Armenum pugnauit vsque ad mortem, nec Imperatoris blanditijs, nec minis in illius vnquam transijt sententiam, malens sæpius carceribus, exilioque affligi, quàm de Catholicæ fidei dogmate tantillum quidem immutare, vt fusius apud Theostericтum prędictum.

De Nicephoro Constantinopolitano. Cap. II.

Nicephorus tyrannicam vim perpessus ob imaginum defensionem; ex Theophane eius familiari historiæ scriptore, ac Theosterict̃o.

NICEPHORVS Constantinopolitanus Patriarcha, hoc Armeni tẽpore multa passus est pro imaginibus, fuitq; illi familiaris Theophanes presbyter, ac martyr, qui ipsius certamina, quorũ fuit coathleta eleganti stylo conscripsit, à quo hęc desumpsimus: Nicephorus, inquit, imperij sceptra moderabatur, & Nicephorus sacram excelsæ, atq; vrbiũ Reginæ ciuitatis sedem obtinebat, qui luminis instar perpetuò fulgẽtis vniuersum orbẽ terrarũ virtutũ radijs illustrabat. Iam & in principe, ac beata Trinitate vna & eadẽ essentia, & in vna Dei verbi carnẽ induti persona duę naturæ, & duæ voluntates, clarissime fuerant opportunis concilijs constitutæ & declaratæ, contrarijs opinionibus reiectis, atq; improbatis, & vtilis sacrarũ imaginũ vsus iam inde ab initio institutus, & per manus traditus in omnibus ecclesijs ornatè decoreq; demonstrabatur, quẽadmodũ proximis tẽporibus sanctorum patrũ conciliũ celebratũ suffragijs diuinitus fuerat cõprobatus. verũ posteaq̃ Nicephorus Imperator vnà cũ filio huius vitę finẽ sortitus est, & ad Michaelẽ eius generũ imperij gubernatio peruenit, sub Leonis nomine crudeliter frendens inuasit hunc valde sęuus immanisq; leo, ex Armenia genus ducẽs, qui & defectionẽ à Deo, & aduersus Imperatorẽ, apud quẽ in honore erat, minime obscurã, aut tectã tyrannidem machinabatur; quod quidẽ illi è sententia successit: nam per vim sibi imperiũ vindicauit. Ceterũ haud aliter duxit potentiã suã fore diuturnam, nisi contra nos audacter bellũ susciperet, & venerabiliũ imaginũ interitum omni studio, atq; arte moliretur: ad hunc.n. furorẽ, atque dementiam à dæmonibus, à quibus instruebatur, & falsis vatũ mendaciũ somnijs, & incertis tẽporum promissis miserè compulsus erat; impiũ autẽ atq; audax facinus ad optatos exitus se perducturũ non sperauit, nisi præclarũ ecclesiæ ducem, & ab omni reprehensione remotũ, rectę doctrinæ regulã Nicephorũ e sacra sede exturbaret, vt propriæ malitiæ propugnaculum ecclesiã constitueret, & nemine conatibus suis repugnante, omnia ex sententia sua, & eorũ qui sibi fauebant tutò moderaretur. Primum igitur tempus obseruabat, vt eũ artibus, ac dolis in sententiã suã adduceret, fingens sese in recta dogmatũ exercitatione versari. Verum cum vir ille diuinarũ rerum peritissimus, & prudẽtissimus, tum multis sermonibus, tum scripturarũ testimonijs, tum longissimi temporis consuetudine comprobatũ imaginum vsum demonstraret; nec tamen insolentẽ hominẽ à proposito posset dimouere: tunc dolus, qui antea latuerat, in apertũ erupit: mores.n. ferinos nomini coniunctos gerebat. Itaq; tanquã perniciosus quidã aper, aut sæuissimus leo, immanisq; fera salutaribus magistri documẽtis sic aures occludens, vt aspis incantationibus, nihil mouebatur, sed obstinatius insaniebat; statim igitur, & pietatis zelo, & præstantioris auxilio confirmatus vir, cui à victoria nomen erat, & propterea Nicephorus

vocabatur, strenuè aduersus impietatē, & tyrannū impietatis defensorem instruitur, coactisq; primarijs sacerdotibus, viris tum vita, tum doctrina probatis, qui simul pro pietate pugnare parati erant, de cōmuni sententia iniquè se gerentē Imperatorem, licet frustra, coarguerūt, & tanquam contumeliosum Dei, rerumque diuinarum hostem iudicarunt: sed ille ob eam rem exilio, atque alijs pœnis Nicephorum, & sectatores affecit.

Sed audiamus etiā, ex Theosterićto illius quoq; Nicephori temporis scriptore; quibus verbis ipse Nicephorus Imperatorē tunc fuerit affatus, quādo, & cum episcopis, ac monachis corā Leone fuerat accersitus, sic habet Theosterictus: Aderant, & Imperatoris optimates, & totus senatus; sanctissimus igitur Nicephorus eos, qui gradus dignitate præstātes erant affatus; Agite, inquit, dicite mihi, potest ne id cadere quod non est? at illi cum ad eius interrogationis obscuritatē ambigerent, ac nihil responderent, sed se vicissim intuerentur, rursus patriarcha ab eis quæsiuit, Num & Leonis & Constantini Isaurorum tempore sanctæ imagines cecidissent, illi vero cum capita deorsum inclinassent, & nutu verum esse quod patriarcha quęsierat significassent, quod satis erat, ad eorū quę priuatè inter se dixerant propositum confirmandū; tūc patriarcha, quomodo inquit, quod non stat potest cadere? ad hęc nihil respondit Imperator; sed ad patres conuersus ait: Scitote patres me idē sentire, quod vos; simulq; effigiem quandam, quam in sinu gestabat extulit, & per simulationē illam adorans: Sentio inquit, quod vos, vt videtis, neq; à vobis dissideo. Ac post palàm facta illius occulta mente ab omnibus episcopis correptus exarsit in illos ad vsque omne genus supplicij: Iamque compertū habemus hoc ex loco, initio fidei institutūm fuisse, imaginū vsum diuinitus quoq; fuisse cōprobatum; Dei rerumque diuinarum hostē esse quisquis sese Iconomachum exhibeat: didicimus etiam hinc Iconomachorum fraudulentiam in recipiendis, aut eijciendis imaginibus: Vt enim quis circa imagines sese præstat infidelem, nullo penitus Christi negotio erit fidelis.

De Euthymio Sardensi. Cap. III.

Euthymius tyrannicam vim est perpessus, ob defensionē imaginū, teste Theosterićto, necnō & epis synodorū, Cizici, Nicomediæ, Nicaę, ac Theodoro Studita.

CVM Nicephoro Constātinopolitano Patriarcha coràm Leone Imperatore Armeno sisterant iudicio hi optimi Episcopi Michael Synadorū, Aemilianus Cizici, Theophilactus Nicomediæ, Petrus Nicææ ac Theodorus Studita, agmen sanè fortissimū aduersus immanem hunc Leonem, pro imaginū defensione: Verbis enim, ac factis impia iussa tyranni omnes vnanimiter contempserunt, vt est enarratum à Theosterićto in vita sancti Nicetæ apud Metaphrastē iij. Aprilis. verum quia inter prędfatos episcopos Euthymius fusius est locutus aduersus Imperatorem, libet

illius

illius verba referre, ex ipſo Theoſterićto, loco ſupra notato: Audias, inquit, Imperator ex quo tempore Chriſtus in terrã deſcendit,vſq; ad hunc diem per octingentos annos & amplius in eccleſijs, quæ vbiq; gentium ſunt, Chriſtus ipſe depingitur,& imaginibus adoratur; & quis nam tam arrogans eſt,qui audeat,tot annorum traditionẽ à ſanctis Apoſtolis, martyribus, ac pijs patribus profectam diſſoluere,vel paululum mouere, Apoſtolo ipſo dicẽte: State igitur fratres,& tenete traditiones, quas edocti eſtis,ſiue per ſermonem,ſiue per epiſtolam noſtrã. & alio loco:Quãuis Angelus de cœlo euãgelizet vobis pręter id quod accepiſtis; eſto anathema. Quãobrem aduerſus eos qui ante nos hæreſim hanc excogitarunt ſynodus apud Nicænam vrbem iterũ collecta eſt ſub Irene, & Cõſtantino pijs Imperatoribus. Hanc ſynodum ipſe Dei filius proprio digito ſignauit: quicunque audebit aliquid ex ipſa mouere vel expugnare,anathema eſto.Notandũ pręcipuè illud,quod Chriſti & Apoſtolorum tempore imagines initiũ ſumpſerunt, quodq; Nicænam ſynodum Deus proprio digito ſignauit, vt diſcamus opus eſſe Spiritus ſancti,quod concilijs decretum eſt, pręſertim de colendis imaginibus.

De Theodoro Studita. Cap. IIII.

Theodorus Studita tyrannica vi deprimitur ob imaginum defenſionẽ; ſcripſit de adoratione imaginibus exhibenda; narrauit quoddam crucis miraculum; ex eius ſcriptis, ex Theoſterićto, Metaphraſte, ac recentioribus.

NVNC videamus Theodori Studitæ zelum pro imaginibus. de illo ſcribit Theoſterictus in eadẽ vita S. Nicetæ, quibus verbis Leonẽ Armenum arguerit; eãq; ob cauſam in perpetuũ exilium fuerit miſſus. Verum quia ipſe Studita elegantiſsimè nonnulla ſcripſit, æquũ eſt vt ab illo excerpamus inſigniora: habuit .n. de beato Platone à quo vitæ pręcepta didicerat, luculentam funebrem orationẽ,quę extat apud Metaphr. Lippom.tomo 7.narratq; ſe vidiſſe Bizantij hoc quod ſequitur miraculũ,ſub Conſtantino Copronimo:Repente,inquit,in ſingulorũ veſtibus ſalutaris crucis ſignũ ceruleo colore, velut à manu aliqua pulcherrime pingente, vel Dei potius digito,& ſuperna manu expreſſum cernebatur:quicunq; verò talis deprehenſus fuerat diuulgabatur, & ſtatim mors illi afferebatur; eodẽq; die aliquis mortuum efferebat,& ipſe mortuus efferebatur; Duo ſimul in feretro, quatuor in iumento portabãtur, onera corporũ miſerabiliũ ſemper recens cumulata; lamẽtationes vbique & voces miſerabiles vndiq; reſonãtes, qui mortuorũ cadauera efferebant, tam multis oneribus ſufficere non poterant. Itaq; deerant,qui tot mortuos ſepelirent; claudebantur domus,vrbis regiones inanes fiebant,ſepulchra ipſa implebantur,cum intra duos menſes vrbs celeberrima,& multis millibus hominũ,habitata iam deſerta, & talis ferè ſit facta, vt ſi à nullis habitaretur. Hęc illius impij Conſtantini tẽporibus acciderũt, à quo

imago Christi contumeliose spreta, & à nefario illo homine, ac populi corruptore simulachrum erroris nominata, imo vero Christus ipse noster Deus ab eo despectus fuit; siquidē honor imaginis ad eū refertur, cuius est ipsa imago, vt diuinus Basilius quodā loco ait: Hęc Dei virga, vt aliquis diceret, pœna fuit iustissima, qua peccantes homines instruerentur.

Scribit idem Theodorus Studita orationem de natali sancti prophetæ pręcursoris, & Baptistæ, quæ extat apud Metaphrastē xxiiij. Iunij. Explanās igitur illa verba euangelica; Visus est ei Angelus Domini. sic addit: Quid ad hęc nobis dicunt semichristiani, qui non admittunt imagines? si ab homine visus est Angelus, omnino habuit imaginē, & non aliam quàm in qua visus est. Visus est autem in ea forma, in qua Moysi prius in Monte Sina in figura ostensa sunt cherubin, quæ erant circa propitiatorium. Si autem id quod est incorporeum, & quod caret figura, ea quæ ostēsa fuit figura circumscribitur; quomodo id quod est corporeum, & figuratum, & quod colori, & tactui subijcitur, & tres suscipit dimensiones imagine non repræsentabimus ad euidentem demonstrationem ab eo susceptæ carnis, quæ visione non potest apprehendi? Neque vero putent stulti nos diuinitatem in hoc circumscribere, quæ neque verbis exprimi, neque comprehendi potest, cuius nulla est positura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud, ex ijs quæ sunt intra fines circunscriptionis; propterea quòd sit infinita, & non potest cō prehendi. Nam hic quoque eius qui est homo solummodo effingentes imaginem non materiæ expertem & informem animam vnà omnino effingimus: non enim contingit: sed vtriq; conuenienter attribuimus ea quę sunt eius propria ei quod circumscribi non potest, id quod non potest circumscribi, & ei quod potest circūscribi id quod circūscribi potest, sicut verbū ostēdit veritatis. Hęc ex illo, cuius locis inquirēdis nō est quod admodū laboremus, q̄nquidē dogmaticam scripsit orationē, quam de adoratione sanctis imaginibus exhibenda inscripsit. Eius meminit Sander in monarchia, num. 605.

De Michaele Rangabo. Cap. V.

Michael Rangabus monacho eradenti sacram B. Mariæ imaginem, linguam præscindit; ex Zonara.

PROTVLIMVS beatos illos patres, qui imaginum pietati studuerunt huius sæculi initio; nunc de Imperatoribus aliquid agamus. Fuit Michael Rangabus non iniquus princeps. hic sui Imperij initio sese iuramēto astrinxit Nicephoro patriarchę, nulla se ecclesię instituta violaturum, quod pręcipue circa imagines pręstitit, vt est apud Zonaram, qui de illo egregium facinus enarrat: Cum multi, inquit, insaniam contra venerabiles imagines renouare studerent, quibusdam comprehensis, & mediocriter multatis, ceteros à simili conatu deterruit, & monacho cuidam, qui ostentandæ

tandæ forsitan pietatis ergo, Deiparæ imaginem eraserat, linguam præcidit, & iustissime: apostatam enim, & blasphemum qua congruentiore pœna afficiendum, quis vnquam posset diiudicare, quàm hac? vt per quæ quis deliquit per ea & torqueatur, vt ait Salomon, Sap. 11.

In Leonem Armenum Imperatorem. Cap. VI.

Leo Armenus Iconomachus, dæmonum familiaris, diuinam vltionem est expertus, cuilibet impostori deditus tandem in ecclesia occiditur, matre ipsi ex visione hoc illi prędicente; ex Theosterićto, Zonara, ac bibliotheca Constantinopolitana.

LEONEM Armenum impium, & perduellionem omnes scribunt, de quo non sunt plura per me de illius sceleribus referenda: iam enim fraudulentum, pietatis simulatorem, dęmonisque familiarem probauimus obiter in Nicephoro patriarcha ex Theosterićto illius temporis scriptore. Hoc autem loco animi inconstantiam, & leuitatem plusquã femineam commonstrabimus, & stultam cum impijs amicitiam, ac familiaritatem, diuinaque prodigia, & Dei iram in illum exercitatam. de his sic Zonaras: Deuictis Bulgaris Imperator, inquit, triumphans, multaque præda parta regiam ingressus, non multò post insaniam contra sacras imagines est auspicatus. Vnde autem in eum furorem inciderit, iam exponam: Eo monacho à quo imperium ipsi prędictum fuerat, gratiam relaturus per quendam ex intimis suis dona misit: is non in ipsum incidit, quippe iam mortuum, sed cum alium non inuenisset ibi habitantem, eum, vt quem non nosset accessit; ille vero (erat enim oppugnator imaginum, eiusque sectæ vehementissimus propugnator) neque munera accepit, & eo à quo afferebantur dimisso, se à simulachrorum adoratore nihil acipere dixit Leoni, & regni, & vitæ iacturã breui comminatus, nisi adoratione simulachrorũ (sic enim venerandas imagines appellabat) abstineret: hęc nunciata solicitum fecerunt Leonem. Rem igitur cum quodam ex familiaribus Theodoto Mellisseno communicat, qui impugnatoribus imaginum studebat. Is eum dolo aggressus monet, vt negotium cum quodam monacho, quem eiusdem secum opinionis esse norat, cõmunicet, & quod ille suasisset exequeretur, virum enim eum plenum esse gratia spiritus, ac res futuras & præuidere, & prædicere. Assenso Imperatore monachum conuenit, Imperatorem habitu priuati hominis ad eum venturum esse indicat, & qua gratia sit venturus, quęque cum eo differenda sint instituit. Imperator noctu ad monachũ abit mutata veste, ne agnosceretur, Theodoto comitante: at monachus, vt ab illo spiritu commentum edoctus, Leonem pro Imperatore salutat, & ne inquit maiestatem tuam celaris, neque imponere velis nostrę vtilitati; sed scito te de religione perperam sentire, & planè simulachrorum cultorem esse, & te, & omnes eos, qui tibi parent. quod si ex

ecclesijs simulachra sustuleris, & vita, & imperium tibi diuturnum, & fortunatum esse futurum: sin minus, scito te breui vtrunque amissurum, prętereaque supplicia ęterna subiturum. His Leo auditis, miratus monachum ob prędictionem, vtique ignarus imposturę Theodoti, verbis illius captus est, & contra sacrosanctas imagines vehementissimè sęuijt, & eas omnes edicto tolli iussit; cumque sanctissimum patriarcham Nicephorum quoque in suā sententiam pertracturus esset, ille verò acriter aduersaretur & edictum illud, & scriptis, & oratione impietatis argueret, virum iustum relegat; quo relegato Theodotus præfatæ imposturæ auctor, Leone opitulante in patriarchatu intruditur.

Quis non videat cordis leuitatem, in hoc Imperatore dementi, qui tam facile perhorresceret monachi dæmoniaci verba, absque vllo prudētum virorū consilio in re tam graui, vbi de religione ageretur? Videtur mihi Sauli, delirium hoc comparandum, cum ad pythonissam accessisset: nam quid aliud didicit, quàm & corporis, & animæ interitum? sic insanus, hic Leo didicit se magnis prodigijs diuinis puniendum, non ne equidem ob cultum imaginum, vt hic falsus propheta prædixerat, sed quòd eas fuerit execratus: vnde apertissime constat contraria omninò euenisse eorum, quę hic pseudopropheta prępnunciarat, scilicet quòd pro execratione imaginum, tam imperium, quàm vitam, ęternamque beatitudinem perdiderit. Tales sunt Iconomachorum prophetiæ. sed videamus reliqua; noscere etenim oportet hunc Leonē etiam ex vnguibus, ac vestigijs, atque ijs quorū consuetudine vsus est, inter quos præcipuus Theodotus iam dictus Melissenus, qui & Cassiteras, homo impostor, & vafer, Zonara ipso teste; prætereа etiam simulator, quòd se imagines probare præseferret, quarum hostis erat infensissimus. Initio Imperij hic fuerat Imperatori carus, quod à phanaticæ cuiusdam mulieris spiritu ductus, Leoni Imperium conuentione facta de remuneratione prędixerat: postea cum eius studio Nicephorus patriarcha fuisset à Leone Constantinopolitana sede ex pulsus, ipse successorem se facit, vt Zonaras habet in hoc Armeno, his verbis: Ceterum Theodotus, inquit, homo nefarius, sacra cathedra modo indignè conscensa, cum Imperatorem suffragatorem haberet, audacter in sacras imagines est grassatus. Leo item instar belluæ tractabat eos, qui venerandas statuas honorare vellent, nam & à Theodoto ipso exasperabatur, & ab imperatorijs cubicularijs præfecto, quem protopsaltem vocari receptum est; qui cū sectæ Iconomachorum turbidam peruersitatem ad satietatem hausisset, instigabat Imperatorem, vt imagines passim tolleret: & cum aliquando diuina Esaiæ verba illa in ecclesia recitarentur, Cui assimilastis Dominū? Num imaginem eius facit faber, aut aurifex similitudinem eius parauit? & reliqua. accessit, & Imperatori in aurem dixit: Audi prophetam Domine, eique obtēpera. ex eo citra verecundiam Leo sectam illam sectabatur; quique impietati eius non cedebant, & dilacerare, & deuorare cupiebat.

Sed videamus insigniorem aliam Theodoti huius fraudulentiam: nam vt est

est apud Theosteri&tum in vita sancti Nicetæ, cum hic Imperator & Nicetam, & Theodorum Studitam, atq; alios multos carceri inclusos in suā trahere sententiam nequiret; hoc vnum astutè rogauit eos, vt quod Theodotus faceret ipsi animaduerterent, ac ei si luberet communicarent; cumque Theodotus eos in oratoria picturis exculta adduxisset, ac publice acclamasset: Qui non adorant imaginem Christi anathemati subijciantur. moti viri illi pij his verbis, & picturis illi communicarunt, non animaduertentes hominis fraudulentiam, quod Christi solam probasset imaginem, reliquas autem aspernaretur: propterea re postea bene perspecta, Nicetam pænituit, cum hoc fraudulento & hęretico Theodoto communicasse: solam enim Christi imaginem admittere, alias vero respuere, hęresis est Chazinzariorum, qui & ipsi Armeniorum pars sunt, vt Niceph. lib. 18. c. 54.

Sed interim veniamus ad diuina prodigia, diuinamque vltionem in hunc Armenum. Zonaras in Michaele Balbo narrat Balbum perduellionis reum fuisse aduersus Leonem hunc, sed Leonis matrem pro illo apud filium intercessisse: ideoq; absolutū fuisse, his verbis adiectis: Salus Michaelis ò mater, & tibi Imperatrici, ac filijs fuerit perniciosa, idq; postea reuera subsecutū est. Scribit enim Zonaras in Balbo hęc verba: Miretur aliquis, vnde Leo futura prædixerit; quæ vtique non ex diuino afflatu cognouerat, quippe homo infestus Deo, & sanguinarius, vitamque degens perturbationibus, minime puram; fertur oraculum à quodam accepisse fore, vt die natiuitatis Christi & Imperium, & vitam amitteret. Perhibetur etiam in regia bibliotheca fuisse liber, quo oracula de Imperatoribus continerentur, formæque & hominum, & ferarum expressæ, atque inter ceteras, Leo etiam fera illic pictus littera X tergo eius inscripta; pone bestiam vir stabat, qui Leonem per medium X. cōfodiebat: & hæc liber continebat, quæ Sybillina oracula putabantur. eius picturæ obscurum inuolucrum quæstor illius temporis explicasse fertur, & dixisse Imperatorem die natiuitatis Christi occisum iri. Hæc Imperatorem turbabant, nec minus matris terrebat somnium: videbatur illa sibi in æde Deiparæ Balchernia esse, & cernere matronam quandam, quam adolescentes candidis induti vestibus comitarentur, & ædis solum sanguine redundare, audireque matronam illam iubere dari matri Imperatoris vas eo sanguine plenum, quæ cum id aduersaretur, dicere illustrem illam matronā: at filius tuus, eos, qui me venerantur, sanguine implet, neque intelligit se Deum & filium meum ad iram commouere. hæc in somnijs vidit Leonis mater, filioque exposuit obtestata, vt in venerandas imagines sæuire desisteret: sed miser homo obsurduerat, Deumque lacessere pergebat. Vnde postea à Balbo, vt diximus absoluto, in ecclesia fuit hic Leo occisus.

Conferamus itaque o Iconoclastę duo vaticinia illius Monachi, qui Leoni fortunatum, & diuturnum regnum, si imagines aboleuisset; si non aboleuisset, infaustum prædixerat, cum hoc vaticinio matris: illud inane fuit atq; elusum; hoc veritati innixum, effectum ipsum sortitum est. Sed ò miserum hominum

minum statum, & mentem; nænijs fides omnis adhibetur, veritas oppugnatur atque abijcitur, & iuxta Paulum, à veritate quidem in nouissimis auditũ auertent ad fabulas conuertentur. Talis igitur est Iconomachorum vita, atq; exitus, vt sæpe suo ore Dei vindictam in se ipsos & pronuncient, & experiãtur, vt sextodecimo sæculo demonstrabimus. cap. 18.

De Constantino Leonis Armeni filio. Cap. VII.

Constantinus Leonis Armeni, ab Iconomachia ad imaginum cultum est reuersus, ac miraculo factus eloquens ex imagine Gregorij Theologi; ex Zonara.

FVERANT Leoni Armeno quatuor filij, quibus virilia exsciderat Michael Balbus, quorum vnus Cõstantinus nomine, illa exscisione vocem penitùs amiserat. hic fuerat paternæ in imagines impietatis particeps: at cum audisset Deum in patrem, ac fratres exercuisse vindictã, cõuersus est ad catholicum dogma. de eo sic narrat Zonaras in Balbo Amorrhæo: Qua de causa Constantinus Deum feruentissimis precibus orauit, sed & magni patris Gregorij theologi statuam continenter accessit, vt sibi loquẽdi facultas restitueretur; nam vnà cum imperio etiam paterna impietate liberi Leonis exciderunt. Aliquando igitur sanctus in somnijs ei astare visus est, & iubere vt surgeret, ac illud iterum Iesus meus legeret: eo viso fretus, ecclesiam ingressus est, ac citra impedimentum vllum vocis legit. Nos comprobamus miracula beneficiaque coram imaginibus sacris, omnibus sęculis fuisse accepta: Iconomachi autem, nec vnum quidem, nec vno aut altero sęculo contigisse pro ipsis exhibere vnquam potuerunt, vt ita discant, nobis tantum, non ipsis diuinum adesse præsidium.

De Ludouico Pio. Cap. VIII.

Ludouicus Pius crucem auream B. Petro obtulit: fuit sacrarũ imaginum propugnator; ex Platina, Bergomate, & Egnatio.

LVDOVICVS Pius Imperator imaginum cultor fuit: cum enim ad ipsum in Galliam Stephanus IIII. Pontifex Romanus profectus esset, pro componendis Italiæ rebus, redeunti illi ingentem crucem dono dedit. sic enim habet Platina: Abiturus itaque Stephanus ad imitationem Saluatoris nostri, qui etiam inimicis pepercit, à Ludouico impetrauit, vt exulibus omnibus, & captiuis, quos sceleris conuictos in Leonẽ admissi, Carolus multauerat, redire ad vrbẽ Romã liceret: secũ quoq; detulit crucẽ magni ponderis, magnęq; ęstimationis, quàm Ludouicus sua impensa beato Petro dicauerat; eisdéq; verbis vtitur & Bergomensis. Egnatius autẽ sic habet: Hic Stephanum Romanũ Põtificem magna Gallorum frequentia

exce-

exceptum, & cruce magni ponderis donatum à se dimisit. Propugnator autē fuit sacrarū imaginum, quod vel ex eo patere potest, quod Claudij Iconomachi hæreses scriptis confutandas curauit, vt dicemus in Iona Aureliancsi episcopo, paulò inferius.

In impium Michaelem Balbum Amorrhęum. Cap. IX.

Michael Balbus impius Iconomachus, perduellio ingratissimus, iudaizabat, negabat resurrectionem, irridebat prophetas, dæmones esse negabat; Iudæ salutem promittebat, & alia impijssimè asserebat; Ex Zonara.

MICHAELEM Balbum Amorrhæum lubet hic describere, non alia ratione, quàm vt Iconomachi hominis & scelera, & impietatēs aperiantur. In primis quidem fuit perduellio, quòd à Leone multis honoribus cumulatus, & vita donatus, illum in Ecclesia dum hymnodia caneretur, per satellites clericorum habitu indutos interficiēdum mandauerit. sed videamus verba Zonaræ: Nihil synceri, inquit, apud eum reperiebatur, sed erat (vt ita dicam) sentina quędam sectarum. Et mox: Cum autem recens imperium occupasset, sanctus Nicephorus patriarcha exulans, per literas ab eo petijt, vt venerabiles imagines reponerentur; cui ille respondit: Se neque in religione quicquam nouaturum, neque ecclesię statum mutaturum, neque coacturum esse quenquam, vt aliter quàm vellet de Deo sentiret; sed hæc verba fuere. Neque multò post animo suo declarato, orthodoxos oppugnauit, & præter multos alios crudeliter tractatos, etiā D. Methodium in Acrita conclusit: Inclytum verò Euthymiū à filio suo Theophilo crudeliter flagris cęsum in martyrum numerum retulit.

Audiamus alias eiusdem impietates, atq; nefarias hęreses, vt discamus Iconomachos non vnius solius hęresis ęgritudine laborare. Is igitur præter id qđ Iudaizabat (ait Zonaras) resurrectionem mortuorum non credebat, eoq; futura bona sugillabat, & prophetas irridebat; dęmones esse pernegabat; scortationē peccatum non iudicabat; iurandum esse per Deum vniuersi moderatorem monebat; Iudæ salutem ominabatur; Pascha alieno celebrari tempore affirmabat. hæc pauca è multis improbitatis, ac potius dementiæ illius indicia cō scribenda censui. Fermè eisdem omnibus hæresibus laborant Iconomachi, quibus hic Amorrhæus insignis eorum antesignanus laborauit: vbi enim hominis mentem hęresis vna cœperit inficere, dubio procul indies, ex altera in alteram semper eum prolabi necesse est, vt sic semper proficiat in peius.

De

De Venetorum Republica. Cap. X.

Veneti diui Marci imaginem pro tutela habent; Ex Bergomate, & Platina.

SVB idem tempus, Veneti diui Marci imaginem vexilli loco primùm habere cœperunt, Rempublicam Iustiniano Patritiaco administrante. Narrat enim hoc Bergomensis his verbis: Mauris Siciliam vastantibus, Veneti classe comparata, suasu Michaelis Constantinopolitani, si nō omnem Insulæ vastationem prohibuerunt, magnam tamen partem defenderunt; qua occasione corpus diui Marci Euangelistæ ex Alexandria à mercatoribus Venetias delatum est; vbi & postmodum in maxima veneratione habitum in celebriore vrbis loco, in eius honore egregiū templum Iustinianus fundauit, quod frater suus Ioānes successor postea perfecit, in quo multa dona ipsi germani duces, & posteri recondidere; & ex tunc primū Senatus Venetus Marci ipsius imaginem, tanquam Vrbis patroni, in vexillis suis deferri statuit. Platina autem sic habet: Dux Venetorum Iustinianus Patritius tum erat, cuius nomen ideo commemorare libuit, quòd suis temporibus corpus sancti Marci Alexandria à mercatoribus Venetis in patriam delatum est, vbi nunc in maxima veneratione habetur, extructo egregio templo in celebriore Vrbis loco, multisque donarijs in ipso sacello reconditis. Hinc primùm Veneti Marci imaginem Vrbis patroni in vexillis retulere.

De Vsuardo Monacho. Cap. XI.

Vsuardus sanctæ crucis inuentionem, & exaltationem colit; ex eius scriptis, Carolo quoque magno patrono.

VSVARDVS Monachus optimo labore martyrologium ex Hieronymo atque Beda collegit, quod dicauit Carolo magno Franciæ Regi & Imparatori Augusto. habet ille duo insignia loca de veneratione crucis. Primum quidem sub quinto nonas Maij his verbis: Hierosolymis inuentio sanctæ crucis ab Helena regina sub Constantino principe, alterum decimooctauo Calendas Octobris; Exaltatio, inquit sanctę crucis, quando Heraclius Imperator eam de Perside Hierosolymam reportauit. Sed & procurrentibus annis Papa Sergius miræ magnitudinis portionem eiusdem ligni in sacrario beati Petri Domino reuelante reperit, quæ annis omnibus ipso die exaltationis eius ab omni osculatur atque adoratur populo. Adorationem crucis ab vniuerso populo Romano fieri videtis, & in Gallia placuisse Carolo magno, cui liber hic fuerat dedicatus. Qua ergo fronte audent Iconomachi alapā impingere Carolo huic magno, quòd imaginibus nō fauerit: sed huic rei iam respondimus, quando de hoc Carolo agendum fuit superiore sæculo ad finem.

In Claudium Taurinensem. Cap. XII.

Claudius Taurinensis statim ac fuit Iconomachus, etiam Arianam, & Nestorianam heresim incurrit: damnatur à Romano Papa, ac ab Imperatore Ludouico eiectus est, & ab Iona Aurelianensi confutatus; ex Iona ipso, ac recentioribus.

NVNC in animo est paulùm deflectere ab Imperatorum historijs, & ad aliud genus hominum huius tẽporis orationem diuertere: meminimus autem superiore sęculo egisse nos de Felice Aureliano hæretico Nestoriano, & Iconomacho, quẽ synodo apud Franconofurt damnatum fuisse, eò loci testati sumus: illo prostrato repullulauit eius hæresis in Claudio Taurinensi, qui non solum magistri Felicis errores est secutus, sed & adiecit Arianum quoque dogma, tum viuens docendo, tum libris à se post mortem dimissis huiusmodi hęresi infectis. Huic quis credet? huiusmodi impium Nestorianum videlicet, & Arianum quis vnquam probabit? nemo sanè: nam statim atque in lucem prodijt, eius error ab Ecclesia profligatus est. cũ enim euertisset picturas rerum sacrarum & cruces, nec vllo genere aut modo adorationis dignas iudicaret, interpretareturque verba Exodi, cap. 20. non faciendam similitudinem eorum, quę in cœlo, & quæ in terra; quasi non liceret imagines sanctorum in ecclesijs ob recordationem depingere, Paschalis pontificis Romani indignationem incurrit; & Theodomirus Abbas à superstitiosa doctrina, eundem conuertere omni studio conatus est, Pontificisque indignationis aduersus eum monuit. Prætereaque libellus, qui ab hoc Claudio prodierat, à Ludouico Pio suique palatij viris sapientissimis solerter examinatus est, iustoque iudicio repudiatus. Insuperque Ionæ Aurelianensi episcopo negotium datum est, vt huiusmodi Claudij hæreses confutaret, quod & peregit: nos aliqua ex illo hic proferemus quo ad imaginum argumẽtum tãtum, videlicet ex Iona Aurelianensi in pręfatione ad Carolum magnum. Hęc ex Nicolao Sandero in Monarchia lib. 7. sub Paschali Papa.

De Iona Aurelianensi. Cap. XIII.

Ionas pro imaginibus libros scripsit, de venerãda cruce egregie loquitur, Iconomachos confutat, Ludouico Pio patrono; ex eius scriptis.

IONAS Aurelianensis igitur, qui hoc tempore floruit, scripsit de imaginum cultu plures libros, qui ad integrum hoc loco referẽdi essent, nisi volumen in immensum plus æquo augeretur; sed nonnulla ex illo excerpenda satius esse putamus propositæ rei admodum cõgrua. Ipse igitur libro primo testatur D. Gregorium in libro sacramentorum ita scriptum reliquisse: *Deus qui vnigeniti tui Domini nostri Iesuchristi precioso sanguine humanum genus redimere dignatus es: concede propitius; vt qui ad adorandam viuificam*

cam crucem adueniunt, a peccatorum suorum nexibus liberentur. Eodem etiam libro: Sancta, inquit, ecclesia consueuit vti picturis rerum sanctarum, & cruci bus ad honorem & recordationem salutiferę passionis suę. Et post: Quod ob recordationem saluti feræ passionis dominicæ annuatim in sanctissimo die Parasceues secundum traditionem ecclesiarum, crucē Christi adorat, id est supplicando salutat. Eodē libro: Sanè inquit fidei congruentissimum est, nullam prorsus similitudinem omnium quæ in cœlo, quę in terra, vel quæ subter terram sunt facienda, cui cultus aut adoratio, quæ soli Deo debetur, quodammodo exhibeatur? sed aliàs quæro abs te, cur præcipiente Domino, Moyses duo cherubin aureos, & cetera quæ in Exodo leguntur in tabernaculo Domini fecerit? & Salomon in domo Domini similitudines boum, & Leonum expresserit? Et post alius est cultus, quo non nisi diuinæ potentiæ famulandum est, alius est qui nō solum rationabilibus, verum etiam irrationabilibus creaturis iuxta modum proprium impenditur. Habemus hominis sententiam, qui plura velit ex eo, legat illius libros, quibus euertit omnem Claudij sententiam negotio suscepto, pro defendendis imaginibus aduersus illum, Ludouico Pio Imperatore cohortante, vt proximo anteriore capite commonstrauimus.

De Theosterictо. Cap. XIIII.

Theosterictus egregiem imaginibus scripsit, ac pro signo crucis: testantur eius scriptu ex Metaphraste.

THEOSTERICTVS non inelegans scriptor Græcus, copiosa oratione Nicetę cōfessoris vitam descripsit, eo maiore fide dignus, quòd & illius alumnus fuit, & pleraque proprijs intuitus fuerat oculis. Nos cum de Niceta ageremus, superius ex ipso nōnulla decerpsimus: nūc sub Theosterícti ipsius & nomine, & tēpore hic promemus aliqua memoratu digna ex eadē illa oratione funebri, quæ extat apud Metaphrastem III. Aprilis: Diabolus etiā, inquit, hæresim excogitauit extremam ac primam, quæ omnes alias præteritas summatim comprehendit, ac ferè Saluatoris nostri Iesu Christi dispensationem euertit; nā si honor imaginis ad exemplar ipsum pertransit, vt ait magnus Basilius, omnino, & è cōtrario imagine ipsa contempta, necesse est. & exemplar ipsum vnà contemni; cum verò imago ipsa honoratur similiter & exemplar ipsum honoretur necesse est. dicam apertius ex emplo quodam apposito, quod sensu percipitur; fac esse imaginem aliquam regalem aliquo in loco impressā (olim enim Regibus mos fuit hoc facere) deinde duos aliquos homines prætereūtes regalem imaginem vidisse; illorum alterum, eo quod in regem ipsum affectus esset, ad imaginem ipsam cucurrisse, eamq; amplexatum fuisse, alterum verò illi homini succensentem, qui hoc fecerit in eam expuisse, & lutum ipsum utraque manu tollentem illam ipsam imaginem corrupisse, ac deleuisse: velim dicas, si Rex vtriusque factum cognouerit, vtrinam

istorum

istorum hominum succẽsebit, aut vtrumq; charum habebit, nonne priorem illum honoribus & stipendijs prosequetur, posteriorem vero puniet, quòd si terreni regis imaginem aliquis euertens, id impunè non faciet, qui filij Dei hominis facti pro nobis, & in omnibus rebus excepto peccato, nobis similis imaginem contempserit, quam pęnam non habebit. Appage, ne sis homo ita stolidus, sed reuerere imaginem Christi, si Christum desideras: quòd si exemplũ non veneraris, manifeste significas, neque exemplar ipsum à te honorari: sed agrestes quidam (dicet aliquis) imagines ipsas Dei loco habent, & ob eam causam à quibusdam audiui cum temere dicerent, non decere Christi imaginem effingi.

O inscitiam hominum, ita enim eorum causa, qui oculis sunt hebetioribus, & solem ipsum tibi quicunque es, qui hæc dicis, liceret obscurare. sed audi nostræ mentis sententiam de adorationum differentia: Scimus enim ratione ita dictante alium quidem cultum secundum adorationem esse, quem primæ & diuinæ illi naturæ adhibere docti fuimus; alium verò secundũ habitum quendam, & anagogicè, & vt magnus Dionysius ait, quem secundum proportionem nobis congruentem cum ipsa eorum signorum, quæ sensu comprehenduntur varietate multiplicari videmus; quibus signis sacro quodam modo ad diuinitatem, quæ mente comprehenditur, pro nostræ conditionis moderatione prouehimur. Itaque Deum ipsum & diuinam virtutem cęlestes quidem mentes, vt ad intelligendum idoneæ, sicut ipsis fas est comprehendunt; nos verò corporeis, & sensu comprehensis imaginibus, ad diuinas res contemplandas, ita vt possumus perducimur: quòd si mente ita excæcatus es, & ad ea quæ dicuntur allucinaris, neque te corrigi permittis, sed in errore persistis; in illo ipso tempore, quo è vita excedes, frustrà te id secutum fuisse pœnitebit; alij verò vt minoris momenti hęresim hanc habent, & pro nihilo ducunt, ob idque facilè capiuntur, & in eam deueniunt: quidam neque hæresim hanc esse cogitãt, sed contentionem quandam; ego vero valde grauem hęresim illam existimo. opinor autem, & vnumquenque eorum qui rectè sentiunt, talem eam existimare; quippe quæ Christi dispensationi infensa est. Cogita verò & illud quod aliæ quidem hęreses ab episcopis, & illis inferioribus presbyteris initium habuerunt: hæc autem ab ipsis Imperatoribus ortum habuit. Scitis vos quantum inter presbyteros & Imperatores intersit, & illæ quidem ab ijs conflatę, qui noua, & falsa dogmata construere; vetera verò, & probata contemnere voluerunt, paulatim vim adeptæ sunt. hæc à Regali potẽtia illata est, Leone videlicet Isaurico. Insignis sanè pro imaginibus ratiocinatio, quam vtinam legerent Iconomachi; est enim luculenta perspicuisque firmata rationibus, quibus imaginum vsus cuilibet quamuis adamantino corde persuaderi posit.

De

De Leone quarto Romano Pontifice. Cap. XV.

Leo IIII. Papa crucis signo basiliscum occidit; Saracenos profligat: sacras scripturas fieri mandauit, crucemque ornauit; ex Platina.

LEONEM quartum Romanum Pontificem hic locus admittit, cuius summam pietatem erga imagines, & crucem, Deo fuisse acceptissimam testantur multa ab illo patrata miracula. sic de illo habet Platina: Crucem, quam Carolus Romanorum Imperator Constantinianæ Basilicæ donauerat, furto gemmis spoliatam mirum in modum exornauit. Hunc autem tantæ sanctitatis fuisse constat, vt & basiliscum serpentē, quem Latini regulum appellare possunt, suis orationibus, è fornice sanctæ Luciæ Virginis in orthea expulerit, cuius halitu & veneno multi mortaliū perierant, & incendium illud signo crucis quod diu per domos Saxonum, & Lōgobardorum vagatum diui Petri Basilicæ appropinquabat. Et mox: Pręterea verò opus mosaicum Basilicæ sancti Martini & Siluestri in montibus, incrustationemque parietum à Sergio inchoatam ipse perfecit, vt epigramma indicat, quod solum superest; nā pictura iam pridem corruit, vel iniuria hominū, vel vetustate, & situ. eius quoque iussu crux illa, quæ ante Pontificem à subdiacono fertur ex auro facta gemmis ornatur, dum nullum genus ornamenti relinqueret, quod ad dignitatem Saluatoris nostri pertineret. Et Post: Cum Ostiam sanctissimus Pōtifex proficisceretur aduersus Saracenos, vastationē Vrbi minitantes, ipse parua comitatus classe, adhortans omnes ad communionem, præmissa oratione, statim (inquit Platina) facto signo crucis pugnandi copiam fecit; qui ita alacriter pugnam iniere, ac si victoriam certam sibi propositam viderent; tandem verò post longum & acre certamen, hostes superantur, fuganturque: id ipsum quoque ante eum narrauit Philippus Bergomensis.

De Rabano Archiepiscopo. Cap. XVI.

Rabanus egregie de signo crucis loquitur; ex eius scriptis, & Gratiano.

RABANVS, qui & Maurus, ex Abbate Fuldensi Archiepiscopus Moguntiæ, scripsit libros duos de laude sanctæ crucis mira varietate depictos, videlicet partim prosa, partim metro; cuius prosæ, ac carminum insigniorem partem retulit S. Anton. hist. p. 2. tit. 14. c. 5. §. 2. ex huius libro de instit. cleric. Gratianus citat locum insignem de consec. distinc. 4. cap. postea. cuius sententiæ hæc sunt verba: Signatur baptizandus signaculo sanctæ crucis tam in corde, quàm in fronte, & ab eo tempore apostata diabolus in vase suo pristino suæ interemptionis cognoscens signaculum, iam sibi deinceps illud sciat esse alienum.

De Haymone Alberstatensi. Cap. XVII.

Haymo Abagari probat historiam: statuam Christi in Paneade recenset; crucis inuentionem, ac miracula probat; ex eius scriptis.

HAYMO Alberstatensis apud Saxones episcopus fuerat, Albuini discipulus: hic perpulchram sacrę historiæ scripsit epitomem libris decem, fauetque apertissime imaginibus, vt pluribus locis patet. primumquidem lib. 2. cap. 5. sic habet, de Abagaro loquens: Dicitur enim ꝙ de desiderio pręfati Regis implendo, aliquatenus Dominus faciē suā lineo panno impressit, & misit ad eum; vt qui in propria forma videri non poterat, saltem per impressam imaginem videretur. Tum ergo Tatheus ille discipulus, qui missus est ad Edessam prædictam, ibi dominicam deportare meruit imaginem, quę per longa ibi tempora perdurauit, donec Constantinopolim cum cæteris reliquijs est asportata. libro quoque septimo, cap. 6. enarrat quod scribit Eusebius lib. 7. cap. 13. & 14. de statua Christi in Paneade, atq; eius miraculis: verba autem omnia referre, non videtur necessarium, ne sæpius quàm par est, eadem res repetatur. lib. etiam 8. cap. 4. scribit de signo crucis, in quo Constantinus victurus erat, & de imagine Constantini, ob deuictum Maxentium à senatu decreta, in cuius dextera Cōstantinus signum crucis depingi iusserat. lib. 9. cap. 4. ex Ruffino narrat his verbis: Per idem tēpus crux Domini ab Helena Constantini matre religiosa fœmina reperitur, vbi quondam antiqui persecutores in loco sepulchri simulachrum Veneris collocauerant; vt si quis ibi Christum vellet adorare, Venerem potius adorare videretur. Inuenitur, & ille titulus à Pilato conscriptus; sed & aliæ duę cruces. tribus igitur crucibus repertis, Macarius eiusdem loci episcopus defixis in terra genibus, cū Regina Deum suppliciter deprecatur, vt quæ illarum crux ad dominicam gloriam fuerit innotescat. tunc adhibitis duabus feminеci cuiusdā matronæ corpori nihil operatur: adhibet tertiam, & mox exurgens mulier magnificat Deum. Percepto itaque euidēti indicio, Regina templum mirificum in eo loco vbi crucem repererat statuit. eod. lib. cap. 8. Iulianus (inquit) in odium Christianorū Iudęis permittit reparare templum Hierosolymis; qui ex omnibus prouincijs collecti noua templi fundamenta iaciunt, quæ subito terręmotu corruunt, diuinitus saxis ingentibus longe lateque dispersis: & ne hoc casu crederetur esse factum, sequenti nocte in vestimentis cunctorū crucis apparuit signum; quo attoniti miraculo plurimi Christo crediderunt. Hæc quidem ex illo retulimus, non ideo sanè, quia in hoc sęculum inciderint, sed vt huius sęculi quoque testem exhiberemus.

De Ramperto episcopo. Cap. XVIII.

Rampertus crucis vexillum christianis esse munimentum docet; ex eius scriptis.

RAMPERTVS episcopus Brixiẽsis huius temporis inter sanctos episcopos insignis fuit: plura quoque scripsit lectione digna; inter quę extat tractatus de translatione beati Philastrij: quæ dum fieret, miranda quædam, se teste prospectante, contigerunt, anno Dominicæ incarnationis octingentesimo trigesimo octauo. Narrat igitur primum quo ordine effossa fuissent è priore loco ossa beati, ac quo ordine trāsuehi cœpissent; postea ait: Cum igitur plurimis vtriusque sexus instructis phalangibus, prius sanctificato clero, sacrisq; vestibus induto, effoso clādestino antro, quod ferme centum lustris beatissimum habens occuluit corpus, attoniti super reuelatione sanctissimum charissimumq; thesaurum in sacerdotum humeros reuerenter detulissemus, ad domum sanctæ, ac semper virginis Mariæ summa cum deuotione peruenimus; clero vero, ne dum ad eius venerabilem aram pertingente, iam primis de populo sacras valuas aulæ tenentibus, sacerdotibus quoque, qui obsequium vehiculi, circa feretrum succidui famulātes prębebant infra templi limina septimo ferme gressu fortuitu subsistentibus, eo præcipuè voto quo veniens deuotus populus transiret, sub feretrum post modum, nec de loco, quo steterant vadere queuntibus, territa plebe, & ingeminatè, Domine miserere clamitante, incredibilis, ineffabilisque sonitus cælitus increpuit, cuius sonitus, tot testes sumus, quot illic fuimus: quo momēto fragore sonitus exterrita quędam mulier habens aridam dexteram, & ita rigidā, & deorsum defluxam, vt foret inualida contingere os, aut pectus suum: illico extendens eam signum crucis Christi fronti notauit, sub nomine Trinitatis summæ, ipsi gratias agens, qui est benedictus in secula, qui est mirabilis in sāctis suis. Et infra: Cum quidam, nec visus nec auditus, nec tactus vllum sensum habens, membris omnibus iam per multos annos aridis, atque immobilibus adductus fuisset ad beati Philastrij ossa, sic narrat: Meritis (vt credimus) interueniētibus beatissimi episcopi Philastrij, pro cuius reuelationis testimonio, ipsum credimus vsque ad id tempus in languore defluxum, vt eius in eodem manifestaretur gloria, cuius fidei prædicator per urbes orbis fidus permansit Philastrius, superna luce visum, & afflatu loquelam, medelaque tactum cum gressu, sic priusquam venerabilia ossa sepelirentur à Domino per ipsum accepit, & in ecclesia eius habetur incolumis, vt gradiatur oculis comitantibus claustra eius, & queat ori cibum, & fronti inferre crucis uexillum, linguaque fidem & orationem promere dominicam, & quicquid sibi necesse est pronunciare; cuius miraculi tot testes sumus, quot Brixiæ eodem tempore degimus, et prius languidum nouimus: qualiter autem prius languidus sese habuerit non solum Brixienses, sed etiam à Ticino vsque Venetiam omnes ostiarij religio-

forum

ſorum locorum, & domus proximæ flammineis teſtari (ſi memoriæ retinent) poſſunt.

De Marciano Cerifero. Cap. XIX.

Marcianus incolumitatem recipit coram imagine S. Michaelis Archangeli: medicus quoque ab ægritudine ſanatur, ex Pantaleone, ac Metaphraſte.

PANTALEON diaconus, qui beati Michaelis Archangeli miracula copioſo ſermone conſcripſit (vt eſt apud Metaphraſtem) de Marciano pro imaginum veneratione rem inſignem huius temporis enarrat his verbis: Tempore Michaelis Imperatoris, & Theodoræ eius matris, erat vir quidam nomine Marcianus, qui à teneris vnguiculis fuerat cerifer venerandi templi ſancti Michaelis. in ipſo enim diuino, & venerando, & pulcherrimo templo Archangelico, omnes qui mari agitantur, & accedunt in fide, & ex intemerata illa eius imagine bibunt vnguentum emanans, omnis generis morborum ſtatim aſſequuntur quæ ſperatur curationem. In hoc ergo diuino, & religioſo templo aſsiduè perſeuerabat prędictus Marcianus Archangeli cerifer vſque ad ſenectutem cum magno amore, & fide; neque vnquam omnino opus habuerat medico, ſed ſimulatque aliquando incidiſſet in vllum morbum, protinus procidebat in dicto templo doctoris ordinum Michaelis, breuique ſanus redibat in domũ ſuã, propter totam ſuam in eum affectionem. Et infra: Cum in deſperatum morbum Marcianus hic incidiſſet, auſique fuiſſent medici ſuis pharmatibus illum curare velle, per viſionẽ Marcianus vidit virum ſpectabilem, qui iuſsit ea fomenta auferri; cumque intinxiſſet (vt ipſe ſequitur Pantaleo) ſummum digiti ſui in candelam quæ impendebat eius admirabilium rerum effectrici imagini, ſignauit caput Marciani ſancto oleo in figuram crucis, & ex eccleſia egreſſus, rurſus ſublatus eſt in cœlum.

Et infra: Aegrotãte ad mortẽ medico, qui Marciani fomenta prædicta pręparauerat, Marcianus integre ſanatus eſt; medicumque portauit ſuis manibus ſimul cum presbytero, & poſuit eum ante ſanctam aram, mirabiliter deflentem, & confitentem, vt ei eſſet propitius ſanctus Princeps militiæ: poſtea (vt habent verba Pantaleonis) Marcianus, cum per ſe manare feciſſet vnguẽtum è ſacra illa imagine, vnxit caput patientis medici, ſtatimque fugatum eſt illud acerbum tormentum, & ardentes faciei puſtulæ ſunt extinctæ, & factus eſt ſanus omnino, ſicut prius glorificans Deum, & ſanctiſsimum eius militię principem Michaelem.

Audiſti conſuetum olim fuiſſe coram imaginibus procidere, ab eis beneficia ſuſcipi, luminaria illis perpetuò accẽdi, miracula fieri? Quis ergo adeo vnquam fuerit adamantino corde, vt hęc legens audeat aduerſus imagines ſacras, vel tantillum obmurmurare?

De Theodora Imperatrice eiusque filiabus ac matre. Cap. XX.

Theodora, ac filiæ, ac mater sacrarum imaginum propugnatrices fuere; ex Nicolao I. Papa, ac Zonara.

QVONIAM incidimus in recordationem Theodoræ Imperatricis, opportunum videtur hic de ea agere: hęc Paphlagonia fuit, & inter multas formosas puellas à Theophilo Michaelis Balbi filio selecta est, magno Dei nutu: nam Iconomachos eiecit, & imaginibus vt plurimum fauit. De illa sic habet Zonaras in Theophilo: Imperatrici patria fuit Paphlagonia, parentes Marinus, & Theoctista, ex nobili illius prouinciæ familia; ambo pij & sacrarum imaginum adoratores. Et mox: Filiolæ igitur Imperatoris numero quinque, ad eam vt auiam, Theoctistam scilicet, aliquando adducebantur, quarum nomina fuerunt Tecla, Anna, Anastasia, Pulcheria, & Maria; Illa puellas munusculis sibi conciliabat, ac seorsum hortabatur ad sacrarum imaginum venerationem, curabatque vt sacras effigies, quas è cistella proferebat, neptes adorarent ac deoscularentur, earumque capitibus & faciebus eas admouebat. Puellas aliquando inde reuersas rogat Imperator, vt ab auia tractatæ essent; & quid illa diceret: cæteris tacentibus Pulcheria adhuc infantula, cum cætera balbutienti voce refert, tum addit auiam in cistellam pupas habere, (sic enim imagines vocabat) quas ipsarum capitibus, & faciebus admoueret, atque osculandas præberet. ex eo cum cognouisset filiolas ab auia cultum sacrarum imaginum doceri, eas non amplius ad illam accedere passus est; neque alia molestia Theoctistam affecit, quam, & propter affinitatem & magis etiam ob virtutem verebatur; cum quidem sæpe ab ea reprehenderetur, quòd orthodoxos puniret, & sacris imaginibus contumeliam faceret; iisque rebus omnium subditorum odia susciperet. Simile quiddam etiam Imperatrici accidit: erat in regia quidam homuncio delirus, & impedita lingua, quem Imperator in delicijs habebat; cui etiam in Ginæcomitidem patebat aditus: aliquando igitur in Imperatoris thalamum ingressus, cum illa sacras imagines oscularetur, & adoraret (eas enim clam marito supra modum honorabat) sacras effigies conspicatus, quid essent rogat: respondet illa simpliciter pulchras suas pupas esse. egressus vecors homuncio, Theophilum in conuiuio reperit: interrogatus vnde veniret, à Manna respondit (sic enim dominam vocabat) eamque pulchras pupas habere dixit; Imperator autem pupas imagines esse suspicatus, commotus, & ira ęstuans Imperatricem accedit, & contumeliosis dictis insectãs idololatram appellat; eaque refert, quæ à Dendere (id enim fatuo nomen erat) audiuisset. Verum illa maritum solerter decepit; neque enim, inquit, imagines vidit Dendetis, sed cum speculum intuerer, formas quæ in eo re-

presen-

presentabantur, pupas appellauit; eo probabili commento Imperatoris iram declinauit, furoremque lenijt.

Sed videamus miracula ibidem paulò inferius: Prorsus enim insania quadam, & rabie maiore, quàm superiores Imperatores, cultores, atque etiam pictores sacrarum imaginum persequebatur; eaque de causa Monachum quendam Lazarum, pictorem tum celeberrimum crudeliter excruciatum in carcerem coniecit; qui cum ex plagis illis recreatus, iterum manus sacrarum imaginum picturæ admoueret, ignitas laminas tyrannus eius manibus admoueri iussit, ne labores manuum eius pij adorare possent; ac is quidem id supplicium ea de causa tolerauit. Tyrannus autem spe sua frustratus est; fertur enim confessor ille, post ea tormenta carcere eiectus, plagas adhuc in manibus gestans, diuina adiuuante gratia, venerandas imagines depinxisse; ac post tyranni interitum, Seruatoris imaginem in chalce pinxisse, ac qualis nũc cernitur restituisse; cum prius imago iam olim erasa fuisset.

Torquere virtutem possunt tyranni, sed non extinguere, quin ipsi potius extinguuntur: si quis optet nosse hominem hunc Theophilum, Dei, an diaboli spiritu ductus fuerit, contempletur motus animę eius in extremis agentis; caput Theophobi sibi afferri iussit, manuque imposita, & contrectatis capillis dixit: Iam neque ego Theophilus sum, neque tu Theophobus; ijsque dictis, animã exhalauit ait Zonaras. Hinc disce Iconomachorum crudelitatem, tum in Deum, tum in proximos ac se ipsos; cum nec sui curam in agenda anima vllam habeant, priusque in illis vita desinat, quàm rabidus animi liuor, sicuti etiam videbimus centuria 16. cap. 18.

De Michaele Theophili filio. Cap. XXI.

Michael imagines sacras reponit: Iconomachos eijcit & seuerissimè punit; ex Zonara.

MICHAEL, Theophilo patre defuncto, cum Theodora matre imperium capessit; de quorum imperio videamus Zonaram: Rerum, inquit, administratio penes Theodoram Imperatricem fuit, cuius illa prima cura fuit, vt persecutio orthodoxorum ob venerandas imagines instituta, compesceretur, etiam Theoctisto patritio assentiente. Nam Manuel magister legionum euersionem sectæ non probabat; eaque de causa res differebatur; sed eum prouidentia numinis morbo, eoque tam vehementi, vt de vita eius desperaretur, frangit. Cum autem Monachi quidam ad eum visendum venissent, & vt se haberet interrogassent: ille tenui, & imbecilla voce respondit, se iam iam deficere; cui Monachi: Si, inquiunt, cultui sacrarum imaginum suffrageris, & Imperatricem ad eundem cohorteris, non multò post, & corporis vires recuperabis, & animi salutem adipisceris: quod cum recepisset, & morbus decrescebat,

& valetudo confirmabatur sanitate recuperata, Imperatricem adit, & de venerandis imaginibus differit, earumque restitutionem vrget; cum eadem & mater eius, & fratres patritij postularent. Illa verò erat, quod aiunt, nouacula in cute; cumque prius relegatos à Theophilo reuocasset, & vinctos, alijsque ęrumnis conflictantes dimisisset; postea inquisitionem de secta fieri iussit: qua facta, orthodoxorum multitudo superior fuit; sed ante eam inquisitionem Patriarcham Ioannem, indignum illum quidem eo nomine Pontificem sede detraxit, quam per sexennium nefariè tenuerat, in eiusque locum introduxit sacrum, & diuinum Methodium; quo populum orthodoxum gubernante, inquisitio facta est, & sacræ effigies palam & restitutæ, & adoratæ. Tum autem Imperatricem instantissimè orasse Patriarcham, aliosque Pontifices, & Monachos, vt communibus precibus Imperatoris, & coniugis suæ, salutem à Deo exorarent: quod cum illi feruentibus animis fecissent; Deum preces seruorum suorum non esse aspernatum, sed ignouisse Imperatori Theophilo. Celebrantur hæc & ab eis, qui Dei humanitatem intuentur, & recipiuntur, & creduntur: neque vero quisque eis fidem abrogarit, nisi qui parum posse intercessiones sanctorum apud Deum senserit, & Dei bonitatem cum humanis erratis componere ignorarit. Ita igitur sacræ imagines restitutæ sunt; Ioannes verò Patriarcha eiectus, aut Iannes potius, & in Monasterio quodam relegatus, cum illic Christi imaginem, & eius quæ eum sine semine peperit, reperijsset, oculos sacrarum effigierum effodit: quo Imperatrix cognito, sancto zelo incitata, impio homini oculos erui iussit, sed mandatum eius non est peractum, iusta illius ira à nonnullis mitigata; nihilominus tamen eum flagris cædi iussit, plagis ducentis illatis.

Hæc equidem cum lego, miror Egnatium tam ingentem Iconomachiæ notam huic Theodoræ inussisse, quam primum quidem laudat; at fidei inconstantiam ei obijcit his verbis: Fecit Irenes Constantini matris administratio, vt feminei non pæniteret imperij: Quare Theophilo vita functo, Michaele filio adhuc infante, & sub tutela matris, ac principum virorum relicto; Bulgari Scythicum genus pietatem nostram populariter sunt amplexi; cum Theodora genitrix rebus adhuc præesset. Verum impotentiam muliebrem quis æquo animo ferat, vbi præsertim impietatem afferat? Nam & illa diuorum imagines execrata est. cæterum impietatis pœnas mox dedit, à filio monasterio inclusa: hæc ille. Miror sanè qua id ratione dicere potuerit Egnatius, cum Zonaras illi sęculo proximior, & gentis eius longè instructior aliter enarrauerit; fautricem sacrarum imaginum eam attestatus. Quin etiam sanctissimus Rom. Pont. Nicolaus primus ad hanc Imperatricem cũ egregiam consolatoriam epistolam scriberet, sæpe catholicam, orthodoxam & Romanæ fidei fortiter adhęrentẽ expressit, vti in ipsa epistola longe apertius manifestum fieri potest.

De Bulga-

De Bulgarorum Principe. Cap. XXII.

Bulgarorum princeps accepto crucis vexillo, victoriaque reportata vniuersum regnum ad Christianismum trahit; ex Nicolao I. & Zonara.

BVLGAROS hoc tẽpore ad fidem conuersos iam tetigimus ex Egnatio: nunc videamus quomodo id factum fuerit, & quanti ad institutum nostrum referre posit. Zonaras in ijsdem Imperatoribus narrat Bulgarorũ principem sororem habuisse Christianorum aliquandiu captiuam, eamque illa occasione baptizatam cum redijsset in patriã, fuisse adnixam fratrem quoque conuertere ad baptismum; vnde postea sic narrat: Quæ cum in Bulgariam redijsset, fratrem ad Christianã religionem perducere studuit, assidue de ea cum illo disserens, & Christianorum mysteria, vt diuina celebrans: quamuis autem illa eadem è Cuphara sororis viro quoque audiuisset, non prius tamen à patrijs moribus recedere voluit, quàm pestilentia, fames & ipsum & gentem ad pietatem perduxit, quę cum populum vniuersum premeret, neque vllum esset mali effugium, pluribus pereuntibus, princeps ea de causa æger, & animi dubius ad eum confugit, qui sibi à sorore annunciabatur; eumque depulsorem famis, & interitus populi inuocat, quæ inuocatio, cum depulsis malis efficax esset, cognita inuocati numinis potentia, petijt mitti sibi aliquem, à quo arcanis Christianæ religionis erudiretur, & sacro baptismate initiaretur; idque misso Pontifice factum est. cum autem eum Bulgari ob deserta maiorum instituta per seditionem è medio tollere conarentur, ille precedente crucis signo fretus, victis aduersarijs effecit, vt omnes Christianismum amplecterẽtur. Et quamquam tum actum fuerit de plectendis ijs qui in Regem conspirauerant, nihilominus res dilata est, vt prius consuleretur summus Romanus Pontifex Nicolaus I. qui respondit, si Regi ita videretur opportunum, ex Christi mandato pœnitentibus, ac subiectis esse parcendum, vti patet ex responsis ipsius Nicolai ad consulta Bulgarorum ad cap. 19. quando ad eos episcopum postulatum destinauit. Extant huiusmodi responsa apud Turrianum in calce constitutionum Apostolicarum Clementis.

Inferiùs idem Zonaras narrat illius temporis Romanum Pontificem Legatos misisse contra Iconomachos, qui quomodo officio munerique iniuncto, atque alijs negotijs satisfecerint, non est præsentis narrationis.

De Nicolao Papa. Cap. XXIII.

Nicolaus Papa inuehitur in Iconomachos: multas conflari iussit cruces, imagines quoq; Christi, ac B. Mariæ fieri mãdauit: Bulgaros venerari imagines docet; ex suis epist. Michaelis Impatoris testimonio. sed et lib. Põtificali, Romanaq; vrbe.

NICOLAVS Papa, quàm piè senserit de imaginibus apertissimum cuique esse debet, qui ipsius epistolam perlegerit ad Michaelem Im-

 peratorem,

peratorem, in qua feruentissimo stylo Iconomachorum perfidiam vbique damnat, & Romanæ, ac Apostolicæ sedis studium aduersus eos extollit: secundamque Nicænam synodum in tuendis imaginibus probat. extat pręterea liber, qui pontificalis inscribitur, in quo de huius Nicolai gestis plurima commemorátur his verbis: Fecit in basilica Saluatoris (quę Cęsareo nomen sumpsit à nomine) cruces de argento purissimo, quę pendent ante figuram substantiæ carnis eiusdem domini nostri Iesu Christi, in quibus ad laudem ipsius & gloriam, festis diebus cerei infiguntur, pensantes lib. tres & semis. Et mox: Obtulit in basilica beati Petri apostoli cruces de argento mundissimo numero sex pensantes lib. 13. & vncias quinque. Eodem etiã modo, in basilica beati Pauli apostoli cruces ex probatissimo argento duas, pensantes lib. 4. nec non & in basilica sancti Laurentij martyris, quæ sita est foras muros, cruces duas, pensantes lib. 4. Et infra: Fecit quoque in basilica sancti Eusebij cõfessoris Christi crucem sedentem super malum de argento purissimo, pensantem libras quatuor. Et infra: Ipsi Apostolorum principi, polique ianitori obtulit mirę pulchritudinis vestem auro textam, opere decoreque fulgentem almificam Annunciationis habentem historiam, & hipopanthi; qualiterque ipse vnigenitus filius Dei templum ingressus, in doctorum medio residebat: atque hęc quidem sufficiant ad refellendos eos qui putant huius Nicolai Legatos Constantinopolim missos Iconomachiam aliquando defendisse: quod omnino falsum est.

Licet enim Legati illi per vim adacti, Photij intrusionem admisissent; ac Ignatium legitimum Constantinopolitanæ vrbis episcopum nõ restituissent, spreto Nicolai mandato, qui ipsum suæ sedi restituendum præceperat; ij tamen nihil aduersus sacras imagines statuerunt. Verùm quodcumque ab illis crimen admissum est, contra legationis susceptæ formam, seuerissimè à Nicolao vindicatum est, vsque ad depositionis pœnam, vti de ea re constat ipsis Nicolai litteris ad Michaelem, alijs ad Metropolitanos, alijs ad ipsum Ignatium.

Possemus præterea multa ex eiusdem Nicolai gestis adijcere; verùm præcipuè commemorandum videtur quod ad Bulgarorum consulta eum respondisse compertum est ad cap. 7. Sciscitamini, inquit, si liceat crucem Domini cum reliquijs mundo, siue immundo hanc habẽti osculari, vel portare: quod ei, qui mundus est, omnino licet: nam in osculo quid nisi amor, quo quisque circa ea flagrat innuitur? & in deportatione verò eius, quid nisi mortificatio carnis, vel compassio proximorũ exprimitur? Siquidẽ hanc & Dominus baiulare præcipit, sed in mente, verum cum & corpore gestatur, vt & mente gestari debeat facilius admonetur. Et mox: Igitur crucem Domini, passionem eius venerantes osculamini; & pro eius amore, si necessitas exigit, eadẽ cogitatione armamini, portate eã, sed cũ sũma reuerentia, & corpore, & corde mũdissimo, & quæ sequuntur. Bulgaros autẽ hoc tempore fuisse ad Christi fidẽ conuersos, iam superioribus capitibus tradidimus; ex Zonara, & Egnatio.

De

De Photio. Cap. XXIIII.

Photius super omnes dissertissime crucis figurã, ac sacras imagines longa oratione defendit; multaque encomia laudum tribuit Nicænæ synodo, vbi pro imaginibus sancitum est; ex eius scriptis, & Osio VVarmiensi.

SI quisquam est toto hoc volumine, qui efficaciter omni genere pietatis prosequendas imagines suis scriptis sit testatus, ille mihi videtur esse Photius; qui pro septima synodo luculentissimum præstitit testimonium; cuius verba, etsi prolixiora, prægnantioris tamen sentẽtiæ hic libet adscribere: Hoc sacrum, inquit, magnumque concilium recens patefactã, & barbaram hæresim, quæ ab impijs, & execrandis hominibus parta erat, diuina communique sententia simul cum ipsius auctoribus condemnauit; infelices enim homines isti verbis non confitentes se Christo vero Deo nostro maledicere, factis omnia in eum maledicta, & linguæ petulantiam congesserunt: cumque illum sine medio, & sine aliquo velo contumelia afficere non auderent, per venerandam imaginem, omnem Christo inimicæ mentis cupiditatem expleuerunt: adorandam enim Christi imaginem, per quam idolorum error excluditur (proh nefarium sceleratæ, atque impiæ linguæ cogitationisque sonum) idolum appellauerunt, & omnibus ipsam ignominijs afficientes, & per plateas, ac vias publicas trahentes, & pedibus conculcantes, in ignem coniecerunt: spectaculum Christianis hominibus miserandum, & sola Christi hostium impietate dignum. Eadem & in reliquas sacras imagines contulerunt cum celeribus pedibus sanguinẽ funderent, dirisq; manibus, ac impuris labris petulantiam exercerent; nec vllam tanti furoris, atque dementiæ satietatẽ caperent homines pessimi; sacras Christianorum notas & effigies, non minus quàm si gentium essent abominationes, immò verò magis publicè detestabantur; ex quo bellum grauissimum aduersus Christum, & sanctos eius commouebatur: omnibus enim perspicuum est, honorem imaginibus habitum, ad eos transire, quos illę referunt. Verùm isti noua Iudęorum Christi hostium progenies, dum Christi atq; sanctorũ eius imagines afficiunt contumelia, ea perficiunt, in quibus patres ipsorum defecerunt; irruunt enim in facinora Iudęorum, singulariq; alacritate patres suos superare conantur, & dum non audent in medio Christianorũ labris etiam Christum abnegare, in eundẽ ipsum iudaicum, paternumq; zelum deprehẽduntur incidere, & adulterinam etiam hanc ostendunt imitationem; nec vllo consistunt loco, sed tanquam veneno hęresis ebrij, huc illuc iactantur, & ruunt; Christianos enim se esse profitentur, & aduersus Christum debacchantur: Iudæos appellari se nolunt, & imagines oppugnantes, zelum ipsorũ Christo inimicum imitantur, & superant; idololatrię nomen vitant, & se in ipsos Christianos, diuinaq; Christianorũ, sanctaq; mysteria nihilo idololatris leuiores prębẽt. Quãobrem sanctum œcumenicum conciliũ eos qui adulteræ istius, & multis ser-

monibus commixtæ opinionis ignobilitatem fugere noluerunt, tanquam nothos, & à fidelium nobilitate alienos insolubilibus anathematis vinculis constringendos iudicauit; imaginē autem Christi veri Dei nostri, ex Apostolorum, & sanctorum Patrum traditionibus, & sanctorū oraculorū testimonijs, ad honorem, & venerationē illius, quē ipsa refert adorandam, atq; colendā suffragijs omnibus censuit, & confirmauit; cum adoratio nimirum, atq; honor adhibeatur eodem modo, quo in alijs sacris notis & formis sanctissimæ latriç vtimur: neque enim in illis consistimus, honoremque & adorationem concludimus, neque ad alios & diuersos fines distrahimur; sed per diuersum & singularem ipsorum cultum, & adorationem, quę cernitur, sacra conuenientique, ac minime diuisa ratione animos nostros ad inuisibilem illam, singularemque, atque vnicam diuinitatem dirigimus. Sic venerabilem crucem adoramus in qua Domini corpus extensum est, & sanguis ille, quo mundus vniuersus purgatus est emanauit; & ligni natura illius fluxibus irrigata pro morte vitam perpetuam tulit; sic crucis signum adoramus, quo dęmonum agmina fugantur, & varij curantur morbi, cum semel in ipso exemplari gratia & virtus exhibita sit, & vsq; ad exempla similis vis se diffundat. Hęc igitur singula, nempe Christi imaginem, & ipsam crucem, crucisq; notam cultu adorationeq; prosequentes, honorem & adorationem non in ipsis concludimus, sed ad eum dirigimus, qui propter incredibiles diuitias amoris erga nos, factus est homo; & mortem propter nos pertulit contumeliosam. Sic & sanctorum tēpla, & sepulchra, & reliquias, ex quibus morborum curationes emanant, fideliter adoramus: Christum verò Deum nostrum, qui gloria ipsos affecit collaudantes, & celebrantes, & si quid ijs in mysticis, & sanctis nostris sacrificijs simile est per munus, & gratiam in illis exhibitum præcipuum auctorem, & principem causam agnoscimus, & commendamus. Qua propter diuinus, ac sanctus ille beatorum atque sacrorum virorum cœtus, non solum imaginem Christi, quemadmodum diximus, verum etiam immaculatissimæ semperq; virginis Mariæ, & dominæ nostræ Dei genitricis, & sacras sanctorū omnium imagines pro ratione excellentiæ, & sanctitatis exemplarium colendas, & adorandas, communium oraculorū decretis, constituit & cōfirmauit: Per ipsas enim ad præsentiam quodammodo, atque congressum animi ducimus intentionem, & per hanc diuina naturamq; superante coniunctione, copulamur cum illo, qui summus est rerum expetendarū. Hæc igitur sapienter diuineq; septimum illud concilium decreuit atque constituit. Quo quidē facto omnem hereticam pestem ac turpitudinē à grege ratione prædito depulit; propriumq; decus, & pulchritudinem ecclesiam recipere ostendit, & tāquam sponsam non in fimbrijs aureis, sed intelligibilibus decoratam imaginibus, ad Christi sponsi dexteram constitutam, hilaribus & lętis oculis, toti fidelium multitudini conspiciendam, honorandamque demonstrauit.

Audistis, ò Iconomachi, Christianos vos prę cęteris profiteri, sed in Christū verè hostes debacchari? audistis vos Iudaizare, atq; simul et idololatrare? audistis

audiſtis crucem, crucisq; figuram & adorandam, & conferre beneficia vtentibus? audiſtis ſacras omnes imagines colendas? Quid habetis aduerſus hæc? nihil ſanè: Sola enim mentis cęcitate peruicaciaq; depreſsi, cognitam veritatē ſemper impugnatis.

De Andrea exercitus duce. Cap. XXV.

Andreas oratione coram B. Mariæ imagine facta, de blaſphemo hoſte triumphauit; ex Zonara.

BASILIVS Macedo, ex venali mancipio factus Imperator Conſtātinopolitanus, copijs ſuis præfecerat Andream virum & pium, & miraculo inſignem, quo imaginum cultum Deo pergratum fuiſſe perſpicuè quiſque dignoſcet. De illo narrat Zonaras his verbis: Cum Tarſenſes, & Melitenei Agareni prouincias Romanas incurſarent, dux Andreas eorum inſolētiam reprimebat; & miſsis ad ſe ab Amera blaſphemis litteris, quibus ſcribebat, ſi ipſe illum inuaſiſſet, nihil ei Mariæ filiū profuturum, de imagine matris Dei ſuſpenſis dixit: Domina remunerare fremitum hominis arrogantis. his dictis contra blaſphemum eduxit copias, cōmiſſaque pugna, hoſtes in fugam verſi, maxima ex parte cadunt, ipſeque Ameras iugulatur paucis fuga elapſis.

Andreæ oratio ad imaginem profuit literas de Mariæ imagine ſuſpendit, vt illa vlciſceretur ad cuius iniuriam blaſphemus Ameras blaterabat; beneficium recepit Andreas, quòd ad imaginem confugiſſet; qui Mariam viſibili præſentia intueri non poterat. Locus hic eſt omni memoria dignus.

De Rhoſſis. Cap. XXVI.

Rhoſſi, libro Euangeliorum ab igne erepto illæſo, fidem Chriſti amplectuntur; ex Zonara.

NON fuerit inſtituto alienum quod de Rhoſsis populis ex Zonara dicturi ſumus. Narrat ille in eodem Baſilio Macedone his verbis; Pace cum gente Rhoſsica facta, effecit, vt illa in cognitionem arcanorū noſtrorum perueniret, & cum ſe baptizare velle promiſiſſent, Pontificē eis miſit: Ceterum à ſua religione ad noſtram tranſituri tergiuerſabantur, & dubitabant; ac niſi miraculum viderimus, inquiunt Pontifici, qualia tu multa à Chriſto facta eſſe doces, nunquam doctrinam tuam amplectemur. tum is: petite, inquit, quod vultis. & illi dixerunt: liber qui de Chriſto docet, eſt in ignem conijciendus, qui ſi inuiolatus manſerit, argumento nobis erit, verum Deum eſſe, qui a te prædicatur. Aſſenſo epiſcopo rogus eſt incenſus; Pontifex cū manibus & oculis in cœlum ſublatis dixiſſet: glorifica nomen tuū Chriſte Deus,

ſacrum euangelium in rogum imponit,quod diu in flāma relictum,illęsū māſit:eo miraculo Barbari ſtupefacti,prædicationi crediderunt,& vt ſacro baptiſmate initiarentur,flagitarunt.

Hæc retulimus,quoniam par omnino ratio eſt in imagine effigiata,atque in verbis:nam nihil quidem ſunt verba chartis appicta,ſed illæ venerandę res sūt, quæ verbis ſignificātur,imago oculis obijcitur,verbum auribus;ſic hæc vtraq; pari ratione cenſentur,vt aliàs docuimus in ſecunda Centuria,ex nonnullis cōcilijs,quæ illo loco retulimus,& mox videbimus in octaua ſynodo.

De Ioanne Diacono. Cap. XXVII.

Ioannes Diaconus plurima de cruce,ac crucis ſigno, ac de ſacris imaginibus ſcribit,multa etiam miracula; ex eius libris.

IOANNEM Diaconum aliqui putarunt Ioannem IX. Romanum Pōtificem fuiſſe;ſed verius eſt eum Ioannis Papæ noni fuiſſe familiarem(vt Honuphrius ſcribit). Hic beati Gregorij vitā quatuor libris enarrauit,quos dicauit Ioanni IX. Papæ prædicto:ibi igitur multa ſcribit de imaginibus,& cruce,quorum nonnulla ſub Gregorij tempore, iam ſupra retulimus,nunc ipſius auctoris tempora ſcrutātes hoc loco, alia quædam referemus.libro igitur 4.cap.83.ſcribit his verbis; In cuius venerabilis monaſterij, Romæ ſcilicet, atrio,iuſſū Gregorij iuxta Nymphęum duæ Iconæ veterrimæ artificialiter depictæ vſque hactenus videntur,in quarum altera beatus Apoſtolus Petrus ſedens conſpicitur. Ex lib.quoque eodem cap. 85. ibi etiam tempore Petri Archidiaconi,& Ioānis Economi Saturnius monachus dextra læuaq; beati Gregorij effigies ſanctorum Apoſtolorum, quemadmodum modo videntur depinxit, quo ſcilicet loco,nonnunquam diuinitus candela ſucceditur,& in eiuſdem ſimilitudinis effigie pro regimine ſui Monaſterij, ſępe beatus Gregorius prǫſentatur.

Eodem etiam libro cap.96.narrat Indulſum quendam laicum, qui clauſuras ligneas dormitorij diripuerat,miraculo fuiſſe in capite percuſſum à ſancto Andrea,& ſemiuiuum relictum,Apoſtolumq; in ſomnijs apparuiſſe cuidā clerico,vt iuberet comiti Indulfi domino, vt ex monaſterio diſcederet;quęſiuit clericus quis eſſet,qui ſic apparēs hęc iuberet;ipſum(inquit auctor) phibuit, qui ex pictura, quæ eius lectulo prǫminebat facile potuiſſet cognoſci: ſtatim clericus ſurgens lumen arripuit,& ex picturæ ſimilitudine ſanctum Andream Apoſtolum ſibi apparuiſſe cognouit.Itaq; ad Indulſum iacentem perrexit,eū ſemiuiuum iam reperit; quem magnis eiulatibus clamare inſpiciens, tam comitem quàm cunctos, qui ſub eiſdem domibus dormiebant, miſerabili vociferatione venire coegit,& in faciem iacentis aquam ſuffundens per inuocationem ſancti Andreæ Apoſtoli,tandem aliquando loqui fecit.

Vſum imaginum tam publicè quàm priuatim probatum fuiſſe hoc ſęculo

iam apertissimum est, sed illud insigniter est memorabile, ac notatu dignum, quod diuinitus, miraculoq; imagini sacræ lumen accenditur, quodq; Apostoli Dei se picturis cognosci monuerunt. cultum igitur etiam cum lumine adhibere imaginibus sacris, & Deo, & sanctis eius gratissima res est.

De octaua synodo Constantinopolitana. Cap. XXVIII.

Octaua synodus & sacros libros, & sacras imagines babendas statuit: Iconomachos resipiscentes recipit; ex eius decretis

SYNODVS octaua, illa quidem etiam frequentissimo patrum conuentu celebrata est, & venerandas insigniter probauit imagines, & conuersos Iconomachos perhumanè suscepit. habet igitur act. 8. hæc verba: Venerunt ad synodum aliqui sacerdotes Iconomachi, & monitis sacrę synodi, & Imperatoris conuersi, recepti sunt, cum sola manus impositione. Et Infra: Postremo Stephanus diaconus è suggestu anathematizauit Iconomachos, & Photium in hac forma: Concilio quod adhuc fremit contra venerabiles imagines anathema. His qui sumunt diuinę scripturæ dicta, quæ sunt aduersus idola contra venerandas imagines anathema.

Et infra, can. 3. sacram imaginem Domini Nostri Iesu Christi & omnium Saluatoris ęquo honore, cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus. sicut enim per syllabarum eloquia, quę in libro feruntur, salutem consequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem & sapiẽtes, & idiotę cũcti, ex eò quod in promptu est, fruuntur vtilitate: quę enim in syllabis sermo, hæc & scriptura quæ in coloribus prædicat & commendat: dignum est enim, vt secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem propter honorem: quia ad principalia ipsa refertur, etiam deriuatiue imagines honorentur, vt sanctorum Euangeliorum sacer liber, atque typus pretiosæ crucis.

Et can. 7. valde proficuum est, & venerabiles imagines pingere; sed & proximo disciplinas diuinæ & humanæ sapientiæ docere, nõ autem bonum est, nec omnino proficuum ab indignis. horum aliquid fieri huius rei gratia, nequaquã imagines operari in sacris templis, sed neq; in quouis loco docere anathematizatos, ab hac sancta & vniuersali synodo defendimus, & promulgamus, vsq; à propria seductione, ac malitia conuertantur. Quisquis ergo post hanc definitionem ad picturæ sanctarum imaginum in ecclesijs, aut doctrinę actionem quoquomodo eos admiserit, si quidem clericus fuerit proprio gradu periclitetur, si laicus communione priuetur.

Ex multis iam concilijs superius productis, compertum habetis Iconomachi, quàm plurimos vestrę hæresis sectatores ad ueram fidem redijsse; per benigneque

gneque susceptos. Redite & vos, & resipiscite: Ecclesia Dei aperto nos gremio expectat, nihil vlciscitur in pœnitentes, diligit, fouet, ac quasi recuperatos nouis recipit epulis.

De Syricana cruce. Cap. XXIX.

Ad Syricanam crucem peregrinabantur vndecumque ex voto; ex Zonara.

SYRICANAM crucem egregiè commendant historici: quare quid de illa circa hæc tempora contigerit (nempe sub Leone Imperatore VI. cognomento Philosopho) non fuerit incongruum hic recensere. tanta enim erga eum erat populorum deuotio, vt ad eam quàm longissimo itinere omnes peregrè poficiscerentur. Sit ergo exemplo Samonas protospatharius huius Imperatoris, qñ cæsus est (vt est apud Zonarã his verbis) Samonas, cum apud Imperatorem multum posset, cum magnis opibus fugam ad Agarenos, vnde ortus erat, capessit; sed in transitu Halis captus, quamuis se ex voto crucẽ Syricanã adire diceret, nihilominus à Constantino ducis Andronici filio Bizantium est reductus; cui Imperator conseruato pristino erga Samonã affectu, mandauit, vt coram senatu interrogatus, diceret eum non cepisse fugam, sed ad Syricanam crucem peregrinatum esse.

Fuerat ergo summa omnium erga hanc crucem deuotio, si tam aperta fuga manifestiore ista deuotione tegi potuit. Discamus & hinc & vota peregrinationis, & cultum venerandum exhiberi posse sacris imaginibus, præsertim cruci.

De Adona Viennensi. Cap. XXX.

Ado crucis, & imaginum vsum multis locis probat; ex eius chronico.

EX Adone Viennensi sęculi huius scriptore, iam nonnulla cum occasio tulit, egimus in Heraclio, de cruce à Persis recepta, & in Hadriano primo Papa de damnatione Felicis Aurel. Iconomachi, quæ ab ipsius chronico excerpsimus, quare cum & imagines, & crucis signum apertissime illis locis comprobet, non est opus ea hic repetere.

Quanti putatis referre, ò Iconomachi, Leonem Armenum, Michaelem Balbum, ac Theophilum Imperatores, nebulonem quoque illum Theodotum Melissenum, ac Taurinensem Claudium vestræ fauisse sententiæ? tam parui sanè refert, vt illorum turpitudo suadeat omnibus, ab illorum sentẽtia esse discedendum, quando nullo alio argumento fides nostra inniteretur. Leo vt audistis fraudulentus fuit, dęmonum familiaris, femina leuior, Dei miraculo alterius Iconomachi confossus manibus, matre sic prędicente, visione conspecta. Theodotus autem ipso fraudulentior, impostor, ambidexter, quòd imaginibus

nibus fauere simularet, quas repudiauerat, ob solam ambitionem ecclesiasticę dignitatis obtinendę. Michael autem Balbus perduellio, quòd Imperatorem à quo fuerat vita donatus, in ecclesia sacris operam dantem occiderit; periurus quòd promissis pro ecclesia non steterit; iudaizabat, hæreticus circa resurrectionem mortuorum, æterna bona non credens, prophetarum irrisor, dæmones esse negans, fornicationem affirmans non esse peccatum, Iudæ proditoris sperans salutem.

Huic impio tot hæresibus labefactato, quis vnquam adhęserit? Theophilus verò inde noscitur caruisse gratia Dei, quòd pictor ab illo ob imagines tortus miraculo sit seruatus, deíde moriens iusserit Theophobo caput amputari, quo allato, capillos illius conuellens, indignabundus est mortuus. Claudius etiam Taurinensis præter Nestorianam hæresim, adiecit & Arianã. Perpendite quos habeatis Antesignanos.

At nos obijcimus istis omnibus Imperatoribus quidem prædictis, tum miracula, tum, & præcipue Leoni, filium eius Constantinum, ac matrem; deinde Michaelem Rangabi, Ludouicum Pium, Bulgaros, ac eorum principẽ Andream Basilij Macedonis exercitus ducem, Rhosios populos, Leonem VI. Imperatorem cognomento Philosophum, Venetos ipsos. Contra Theodotum, ac Claudium obijcimus Nicetam miraculis insignem, Euthymium Sardensem, Nicephorum Cõstantinopolitanum, Michaelem Sinadorum Aemilianum Cizici, Theophilactũ Nicodemiæ, Petrum Nicææ, Methodorũ Constãtinopolis episcopos: deinde Theophanem presbyterum, Theodectum, Theodorum Studitam, Vsuardum, Ionam Aurelianensem, Rabanum, Haymonem, Rampertum, Pantaleonem, Photium, Ioannem diaconum, Adonem Viennensem, ac demum Leonem IIII. & Nicolaum. I. Romanos Pontif. Sed & octauam synodum Constantinopoli coactam episcoporum trecẽtum. Numquid hic numerus adeo egregius, totque piorum virorum pręferendus non est paucis illis vestris atq; impijs hominibus? pręter id quòd duabus, aut tribus ciuitatibus admodum breui temporis interuallo virulenta hæc vestra pestis efferbuit, cùm catholica veritas perpetuò totum sæculum obtinuerit in omnibus orbis partibus, vt iam fusius per nos enarratum est.

SIMO-

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum decimum.

A Christo nato anno noningenteſimo circiter, vſque ad annum milleſimum circiter.

CENTVRIA DECIMA.

De Epiſtola trium Patriarcharum, Alexandrini, Antiocheni, ac Hieroſolymitani. Cap. I.

Fuit memorabilis trium Patriarcharum epiſtola pro defenſione imaginum, præcipuè illius quę fuerat miſſa ad Abagarum; ex Conſtantino Porphyrogenito, ac Metaphraſte.

VEMADMODVM omnes hærẹſes, permiſſu quidē Dei, tempore aliquo inualuerunt; poſtea verò eadem diuina ope concilijs ſcriptiſque piorum extirpatæ ſunt; ita & in hac Iconomachorum impietate eueniſſe compertū eſt. Nā hoc ſęculo, quaſi profligatis imaginum hoſtibus, tandem cœperunt ſacra ſimulachra ſine vllo aduerſario coruſcare, ac vbique reſtitui, perſecutio quoque conquieſcere, nempe tot præmiſsis conciliis, ſexto videlicet Conſtantinopolitano, & Nicęno ſecundo,

octauo etiam Constantinopolitano, atque alijs occidentalium ecclesiarum synodis, additis etiam diuinis prodigijs, sanctorumque Patrum scriptis, totque martyribus pro venerando imaginum vsu sanguinem profundentibus; adeò vt nullum omnino genus argumenti defensionisque Deus omnipotens prætermiserit, quin suas sanctorumque imagines & habendas, & colendas vniuerso orbi demonstrarit: oppugnatores autem falsam tueri causam, toti etiam orbi palam fecerit.

Initio igitur huius sæculi vbique omnino sacræ imagines admissæ sunt, non per templa solum, & fora, priuatasque ædes; nec quæ picturis, aut sculpturis tãtum effingebantur; verùm etiam illa Abagari præcipuè, quam Saluator noster miro, diuinoque modo effinxerat ad suæ formæ exempli, adhuc summa omnium pietate Edessę colebatur, & persecutoribus deficientibus cœpit esse celebrior, non penes vnam atque alteram piam & catholicam plebem, sed publicè ac populariter circũquaque; adeo vt Edessenis erepta, Constantinopolim magno sumptu, magnaque pompa longissimis itineribus, terra, mariq; delata fuerit: frequentibus etiam miraculis Romano Lecapeno Imperatore rerum potiente; de qua re extabat huius sęculi initio narratoria epistola trium patriarcharum, videlicet Iob Alexandrini, Christophori Antiocheni, & Basilij Hierosolymitani, qui pro imaginum defensione aduersus olim Theophilum Imperatorem iam diu anteà eam conscripserant; qua tota illius ad Abagarũ imaginis historia continebatur; eaque miracula omnia, quæ dum afferretur ad ipsum, in itinere facta fuerant; atque alia quæ Abagaro viuente, aliaque insuper, quę illo defuncto, & statim, & successiuis temporibus vsque ad Chosroę patrata fuerant: Quam epistolam, & si excidisse compertum sit, hoc tamen tempore, se vidisse testatur Constantinus Porphyrogenitus, vt est apud Metaphrastem XVI. Augusti, atque ex ea luculentam orationem composuisse se profitetur, de qua mox agemus.

De insigni quodam miraculo in Basilica Vaticana. Cap. II.

Imagines Basilicæ Vaticanæ Formosum Papam veneratæ sunt; ex Sigeberto, Vincentio, Platina.

EST autem illud insigniter memoratu dignum, quod Vincentius historicus retulit, ac post eum etiam Platina, atque alij. Historiarum igitur lib. 22. cap. 87. cum è Tiberi Formosi Papę cadauer eductum fuisset, & in templo repositum enarraret, sic addit: Illud à piscatoribus inuentum, & in basilicam beati Petri loculo deportatum, quædam sanctorum imagines adorasse, & venerabiliter salutasse palam omnibus visæ sunt. Platina verò sic habet in Sergio III. Ferunt piscatores corpus ipsum Formosi inter piscan-

piſcandum repertũ, ad baſilicam Petri detuliſſe, atq; dum funus celebratur, Sãctorum imagines, quę in templo locatę erant corpus ipſum veneratas fuiſſe. Eadẽ ſcribit ante hos ipſos Sigebertus Semblacenſis vtroque uetuſtior, ſub anno Dñi DCCCCVII. Proſtrabãt ergo publicè in Baſilica imagines, ac pcipuè quas ipſe Formoſus ibi appingendas curauerat: nam vt in Formoſo ipſo habet Platina: ſtatim inito pontificatu, eccleſiam Petri principis apoſtolorum, pictura exornauit. Nunc de ipſis quoque Imperatoribus eſt agendum.

De Romano Lecapeno Imperatore Conſtantinopolitano. Cap. III.

Romanus Imperator ſacram Chriſti imaginem ad Abagarum ex Edeſſa Conſtantinopolim vehit, magna hominum veneratione; ex Conſtantino Porphyrogenito ac Metaphraſte.

EXordiamur igitur primùm à Romano Lecapeno, qui imaginum cultor fuit, & tranſlatione ſanctę Chriſti imaginis ſuã teſtatus eſt fidem, tum ſumptu innumerabili, tum feruenti ſtudio longis itineribus tranſuehẽdi, tum Imperiali pompa; publicis quoque proceſsionibus, adhibitis luminibus, & totius populi conuentu. Sic igitur habet Zonaras: Romano rerum potiente, Chriſti effigies nullis facta manibus, & diuinitus in linteo expreſſa, in Imperatoriã Vrbem eſt tranſlata: eã tũ Edeſſa habuerat; quæ cum in periculo excidij eſſet, Agareni, qui dum Vrbem tenebant, incolumitatem hac effigie à Romanis redemerunt. Hęc ex ipſo Zonara breuiter: ſed quia, qui trãſlationi interfuit Cõſtantinus Prophyrogenitus Romani filius, luculenta oratione tranſlationem ad vnguem enarrat; ac quæ in ipſa tranſlatione miranda contigerant, ſedulo ac ornato ſermone explicat. ęquius eſt, vt ex illius verbis rem totam conſcribamus.

De Conſtantino Porphyrogenito. Cap. IIII.

Conſtantinus Porphyrogenitus, luculenta oratione ſacrarum imaginum plurima narrat miracula; ex eius ſcriptis, ex Conſtantinopolitanis Minais, ex Metaphraſte.

CONSTANTINVS igitur Porphyrogenitus, in luculenta quadam oratione, quam hac inſcriptione prænotandam cenſuit, videlicet: De non manu facta Chriſti Dei noſtri imagine, miſſa ad Abagarum; & ex Edeſſa tranſlata in hanc beatiſsimam Vrbium reginam Conſtantinopolim: multa memoratu digna narrat, quæ venerandas imagines coli oportere apertiſsimè demonſtrant. & quanquam oratio ipſa tota digna eſſe videretur,

tur, quæ hic describeretur: tamen vitandæ nimiæ prolixitatis gratia, insigniora sui temporis gesta, & suas quoque sententias excerpendas censemus; ac primum prætermittimus hoc loco ea omnia, quæ iam initio prioris Centuriæ ex ipso retulimus, ad probandam huius imaginis veritatem. Illa autē adijciemus hic ex eius verbis, quæ Abagaro defuncto contigerant: Narrat enim successores Reges extincto Abagaro, erga sanctam imaginem in pietate refrixisse: quamobrem loci illius episcopum, ne tam pretiosa res cōtemptui haberetur, occuluisse sacrosanctum illum imaginis thesaurum in columna quadam, lumine ibidem contecto. Quæ verò post ipsam occultationem consecuta sunt, describit his verbis: Fluxit itaque interim multum temporis, & ex hominū effluxit memoria sacrę huius imaginis in columna erectio, ac eiusdem abscōsio. Postquam autē suo tempore Chosroe rex Persarum Asiæ ciuitates diripiens, venit etiā Edessam, & ante eam castrametatus, omnem mouit machinā, & omne comparauit instrumētum aptum ad oppugnandū ciuitatē. Fabricatus est namq; omnia quę pertinent ad emittenda tela, cōquassandos muros, & confringendas portas. In tantum periculum adducti Edesseni, ipsi quoque excogitabant quę poterant ad sui defensionē: miserunt autem Legatos quoq; ad petendum auxilium à ducibus Romani exercitus. Ilion vero qui tum pręerat Romanis copijs, & Persis vexabatur ab hostibus, non poterat Edessenis mittere auxilium. Et mox: Persæ autē cum aperta inuasione, occultas quoq; moliebantur insidias, & cum procul cœpissent fodere, cogitabant per cuniculos ingredi ciuitatem. Cum vero perinde ac quidā vrinatores sub terra essent intra muros, tali causa contigit vt manifestæ fierent insidiæ ijs qui erant intra vrbem: in illa enim vrbis parte habitabat faber æris intra muros, cuius vasa ænea in domo sublimia sonitū emiserunt, Persis sub terra pulsantibus, & puluerem effodientibus. cum ergo planè essent inopes consilij, & essent ad extremam redacti desperationem Edesseni ciues, ad Deum confugiunt; & cum dolore cordis, & lachrymis ipsum exquirunt: Noctu autem apparet episcopo (erat vero is episcopus Eulalius) mulier quædā honesta, & moderata pręstantior quàm vt homo esset, ei consulens vt Christi non manufactam acciperet imaginem, & cum ea faceret supplicationem: foreq; dixit, vt Dominus omnino sua ostenderet miracula. episcopus autē dicebat se omnino ignorare, an sit apud ipsos, an apud alios ea imago: tunc dicit ei, quæ in muliebri apparebat habitu, supra portam ciuitatis in hoc loco, hoc modo abscōsa hæc imago. Mane ergo episcopus euidenti visione fretus, ad locū veniēs cum precibus, & perscrutās inuenit hanc diuinam integrā, & incorruptam imaginē, & lucernā quę tot annis non fuerat extincta, & in tegula ante lucernam imposita ad eius custodiam aliam expressā similitudinē similitudinis, quę in hodiernū diē conseruatur Edessę. Cum ergo sumpsisset in manus hanc diuinā Christi, qui est Deus & homo, effigiem, meliori spe concepta, venit ad eū locū: in quo Persę fodientes ex eris sonitu deprehensi fuerāt, & cū cœpissent ciues fodere intrinsecus, vbi sibi inuicē appropinquarunt, ex illa lucerna oleū instillantes in ignē,

qui fuerat eis paratus aduersus inimicos; & immisissent cōtra Persas, qui erant in cuniculo, omnes perdiderunt; & cū hinc liberati essent ab insidijs, eadē vsi sunt experientia aduersus machinas, quæ erant extra muros, & eas repente cōbusserunt, & multos consumpserunt ex ijs, qui erāt in eis, hostibus. Iam autē effecti fidentiores, lapides quoq; è muris emiserunt, à quibus ducem quendā exercitus hostiū contigit interimi, & alios plurimos cum eo. Nec id solū, sed etiā ea, quę extrinsecus à Persis accensa fuit, pyra aduersus eos, qui erāt intus, quam olearū, & multarū aliarū quas immiserāt arborū alebat infinita materia, effecit diuinę imaginis auxiliū ferentis virtus, vt contra ipsos esset qui accenderant. Postquam.n. ex alto Eulalius eā è muro suis explicasset manibus, & obiret ciuitatē, repente cum peruenit ad hunc locū, ventus vehemens excitatus aduersus eos qui hunc rogum accendebant, flāmam cōuertit, quę eos persecuta fuit, & exussit, sicut olim Chaldęos. Nō sūt hęc miracula nullis approbata testibus, aut oratione cōposita ad aures oblectandas, aut à nobis conficta deceptio; sed tres simul Patriarchę Iob Alexandrinus, Christophorus Antiochenus, & Basilius Hierosolymitanus hęc scripserunt. & hęc ita se habere significarūt Theophilo Imperatori, qui sacras imagines iniuria affecerat, quādo multis ostendentes, quàm sint sacræ & venerandæ imagines, de hoc quoq; tractarunt. licet autē ei qui velit ipsam prolixam legere epistolā, & id discere.

Sed Euagrij quoq; ecclesiasticā si quis diligēter legerit historiā, sciet omninò quęnā de hac sacra imagine narret in 4. lib. Scribit enim, ꝙ cum alijs de causis Chosroe, tum ob eam potissimū rationē exercitū duxerit, vt apertè ostenderet esse falsum, quod à Christianis de Edessa iactabatur ciuitate, eā nō posse expugnari, ac diripi; cui cū magnam lignorum struem & penè infinitā breui multa manu militū coegisset, & ea circūcirca fixisset aduersus muros ciuitatis: Deinde terrā in mediū eorū iniecisset, & alium murū ei ex aduerso ędificasset, fuit altior muris Edessæ, & sic ex superiorib⁹ locis, & supra modū dexteris erat mox tela emissurus aduersus eos, qui pericula adibant pro ciuitatis defensione; quod quidē cum viderent Edesseni apertè veluti montē excitari aduersus mœnia, per quem tanq̄ ex plano credebant hostes esse ingressuros ciuitatē, & si planè essent perplexi, & nescirent quid agerent; machinantes tamen ipsi quoq; quę poterant, aggrediebantur ducere fossam ante murum illū recenter factū, vt si possent attingere vallos, qui erant ante aggerem, terrā in fossam attraherēt, et sic magnus ille murus tanq̄ somnio effictus cito pessundaretur, et diffluerét. Postquam autē absoluta quidē esset fossa, ignem vero in ligna immittentes, à scopo aberrarent, nec posset ignis (propterea ꝙ terra esset constipata, et ligna adhuc virida) aliquid apprehendere: cum hanc sacrā imaginem in illa recenter ductam fossa tulissent, et ex ea aquā sanctificassent, eaq; rogū et ligna aspersissent, effecerunt vt ignis esset efficax, et fidei eorū qui hæc fecerunt, opem ferente diuina virtute, facta est aqua igni tanquam oleum; et accendit flāmam, et consumpsit quicquid apprehendit. Tunc ergo rex Persarum desperans fore, vt vrbs caperetur, cum didicisset vndenam haberét au-

tilium, processit ad ineundam cum eis conuentionem; & percusso fœdere pacis, reuersus est in suam regionem. Erat autem ipse quoq; haud ita lōgo post tempore beneficium assecuturus ab hac sacra imagine, quę hostes eius beneficio affecerat, & suos de medio sustulerat: eius enim filia, quam dęmoniacus inuaserat spiritus, & excesserat à statu, qui est secundum naturam, assiduè clamabat ab eo vexata; nisi venerit Edessa imago non manu facta, id quod in ea habitat non esse egressurū. quod cum Rex audisset, & quæ in obsidione euenerant considerasset, scribit statim ad Præsidem ciuitatis, & ad Metropolitanum Eulalium, & ad Commune ciuitatis, vt statim ad eum mitteretur diuina, & maximę virtutis effigies; adijciens etiam causam, nempè filiæ calamitatem, & omnino rogans, & instās ne frustretur petitione. Illi autē Persicos mores suspectos habentes, & timētes ne rex Persarū vellet eorū vires dolo subripere, & cauētes ne eā in cuius tutela erāt, & quę eos beneficio afficiebat pderēt, nec eo prętextu initā pacē soluerent, capiunt consiliū prudens, & eis vtile. Cū itaq; omnino ęqualem, & quoad eius fieri potuit similem nō depictæ, depictā effinxissent imaginem, mittunt ad eum qui petierat: postquam autem fuerūt intra fines Persidis ij, qui afferebant imaginē, statim per filiā Regis exclamauit dęmon se statim exiturū, & mutaturū esse habitationē propter eius, qui venit potentiam, si modo reuertatur quę accersita fuit imago, & nō appropinquet regiæ, neq; ciuitati Persarum, quod à Rege magnopere contendebat, & ab eo supplex petebat. Cū rex autē esset pollicitus, egresso à puella dęmone, & regis filia sanitati restituta; Chosroe, siue implere volens dęmonis petitionem, & confirmare quod erat pollicitus, siue eius qui veniebat extimescēs potentiā propter malos & scelestos suos mores, misit qui iuberēt, vt hęc imago reuerteretur in suam ciuitatē è qua exierat, adiectis à se missis donis ad eos, qui eā miserant. Erant ergo apud Edessenos hæ pretiosæ opes, thesaurus, qui non potest exinaniri, imago illa primaria, & non depicta, quę semper ab eis honorabatur, & eos vicissim custodiebat. Postq̄ autem ad hanc vrbium reginā vndiq; confluxerunt quæ sunt optima & pulcherrima, eratq; Dei voluntas, hanc quoq; sacram imaginem hic recondi cum alijs thesauris, Romanus, qui erat Romanorū dn̄s Imperij, studiū adhibet, vt per ipsum ciuitatū regina hāc consequatur, diuersis vero tēporibus mittens Edessam, petebat vt ea ad eū mitteretur, & promittebat se cōtra, eis daturū in ꝑmutatione Saracenos numero ducentos, & argenti signati duodecim millia: Edesseni autē dicebant, sibi nō conducere suę ciuitatis custodē & cōseruatricē argēto & hominibus mortalibus permutare. cum autē ille sępe petēdo instaret, illi vero sæpe preces reijcerent; tandē sexies millesimo quadringentesimo quinquagesimo secūdo anno ab origine mundi, misit Ameras Edessenus rogans vt scripta cautione per aureum signaculū quod haberet firmitatem, fide iuberet Imperator, non esse Romanorum exercitus hostiliter inuasuros quatuor ciuitates dico autē Rochā, quam vox barbara vocat Edessam, Charam, Sarotze, & Samosata, neque ex eorū agris prædas esse abacturos, aut eos qui in illis habitant redacturos in

captiuitatem, tradendos autem esse sibi ducentos Saracenos ex contribulibus cum ea quæ prius fuit promissa quātitate pecuniæ: quod si fecerct, sciret se ad eum esse missurum illam, quæ quærebatur imaginem Christi: Imperator verò eius boni desiderio concedens omnia quæ fuerant proposita, cum dedisset ea quę petebantur, misit Abramium Deo charum Samosatiepiscopum, qui illo tempore hic agebat ad diuinam illam suscipiendam imaginem Christi Dei nostri. Aduertens autem, & qui misit, & qui erat minister ne in ea tradenda callide deciperetur, & pro nō descripta & vera traderetur ea, quę tunc fuit descripta propter Persicum casum has ambas cum alia quę celebratur in ecclesia Nestorianorum quę ipsa quoque (vt est verisimile) sumpta fuerat ex prima quęsitas accepit ad fidem faciendam, quę rursus sunt redditę, retenta sola principali, & vera: sed hoc quidem postea, tunc autem excitabatur magnus tumultus à fidelibus, qui erant Edessæ, vt qui non sinerent à se auferri, quę erant pretiosissima & propugnacula eius, quæ ipsos tulerat ciuitatis, donec præfectus Saracenorum alijs quidem persuasis, alijs verò coactis, alijs verò etiam minis mortis territis effecit vt ea traderetur. cum autem tonitrua, & fulgura cum pluuia vehementissima diuina prouidentia subito erupissent, dum Edessa esset exitura imago, rursus mouebantur ij, qui ea prius retinebant, & affirmabant Deum ijs quæ fiebant significare diuina voluntate non fieri rerum sanctissimarum ex eo loco translationem; sed cum præfectus Saracenorum, penes quem erat vniuersa potestas, statueret standum esse conuentis, & implendum esse promissum, egreditur è ciuitate effigies pretiosissima, & huc afferebatur, et viam quidem conficientes ij, qui ea ferebant peruenerunt ad Euphratem; et rursus tumultus excitatur nullo priorum minor, Edessenis dicentibus, quòd nisi diuinitus ostensum fuerit signum aliquod, nullo modo dimitterent id quo continetur eorum securitas. datur ergo eis signum, cum essent infideles, et tentarent; Nauis enim, cum qua erat eis propositum trāsmittere Euphratem, cum adhuc esset in portu in partibus Mesopotamiæ, vbi eam solum ingressi sunt episcopi, diuinam imaginem afferentes, cum seditiosi tempestate adhuc retinerentur, repente sine remigibus, sine eo quo gubernaret aut traheret appulit in terram, quæ erat ex aduerso, gubernata sola diuina volūtate: quod quidē omnes, qui conuenerāt stupore impleuit, et admiratione, et persuasit, vt nō inuiti concederent emissionem. Hinc perueniunt Samosata ministri eorum, quæ ferebantur: erant autem Samosatorum et Edessæ Pontifex, et eius primus presbyter, et alij quidā religiosi Christiani, cum quibus vnà erat etiā minister Ameræ, qui Romā reuertebatur. Hic cum aliquot dies essent morati, multis illic factis miraculis, rursus iter sunt ingressi, et rursus in via innumerabilia fiebant miracula à sacra imagine: Cæci.n. ex improuiso aspiciebant, et claudi reddebantur sani, et mēbris integri; saltabant qui longo tempore in lecto decubuerant, et sani fiebāt quibus erant manus aridæ: et, vt semel dicam, fugabatur omnis morbus et infirmitas, et qui sani erāt Deū glorificabant, et laudabant eius admirabilia.

Cum

Cũ autem multum iam viæ confecissent, veniunt etiam ad sanctissimæ Deiparæ monasterium, quod vocatur Eusebij monasterium, quod quidem est in loco qui dicitur Optimatũ. In templo verò huius Monasterij, quo par fuit honore reponitur capsa, quę miraculorum effectricem tegebat imaginem, & multi qui accesserũt pura & sincera affectione curati sunt à suis morbis. Quò etiam venit quidam vexatus à dæmone, quo tanquam instrumento vtens malus spiritus, & multa per ipsum eloquens, quæ pertinebant ad laudem imaginis (nam olim quoque nouimus, quis sis sanctus Israel, dicebant, qui erant earũdem cum illo partium); tandem hæc quoque est quasi vaticinatus: accipe, dicens, ò Constantinopolis gloriam & lętitiam, & tu Constantine Porphyrogenite tuum imperium. His dictis, fuit homo curatus, & statim curatus à vexatione dæmonis: horum autem verborum fuere multi testes, nam cum Imperator misisset obuiam ei quod desiderabat magistratus, & primos totius senatus; & multi ex satellitibus simul cum eis exiuissent, accidit, vt magistri, & patritij cum inferioribus ordinibus ea audirent, & de ipsis ferrent testimonium. Et quoniam quę dicta fuerant cito euenerunt, iure est dubitandum, vnde nam præscientia accesserit ad dæmonem: non enim creduntur ea ex se habere, cum à diuina gloria exciderint, & pro luce dicti fuerint tenebræ; sed clarum est, quòd quomodo diuina virtus est Balaamo ministro eius, quę tunc fuit prędictionis, & alias alijs sæpe ea re indignis sapienti quodam, & solerti consilio, ita nunc quoque virtus quę erat in diuina effigie vsa est dæmone, & ideo per eum pręsignauit, quæ mox erant euentura: sed cum hoc quidem sic euenisset, eius meminisse interim non fuit fortasse alienum; pergemus autem ad ea quæ sequuntur narranda. Decimoquinto mensis Augusti, Imperatoribus de more festum celebrantibus semper virginis, & matris Dei Mariæ, in venerabili templo, quod est in Blachermis, circa crepusculum illuc peruenerunt ministri harum rerum pretiosarum; & reposita est in superiore oratorio diuini huius templi arca, quę intus habebat imaginem: Quò veniẽtes Imperatores, eam extra reuerenter adorauerunt; deinde cum honorificè, magno cum comitatu, & multis lampadibus ad regiam eam portassent triremem, cum ea venerunt in regiam & in templo, quod illic est, & nominatur Pharos, propterea fortasse, quòd sicut vestis splendida id sit egregiè ornatũ, eã reposuerunt. Die sequenti, qui erat mensis sextus decimus, piè & reuerenter salutantes eã rursus & adorantes illinc sacerdotes & iuuenes Imperatores (senex.n.domi manserat propter corporis infirmitatẽ) cũ psalmis & hymnis, & copioso lumine per descẽsum ad mare, ea in triremi regia rursus imposita, prope vrbem remigantes, vt quodãmodo vrbẽ conseruaret, per ipsum in mari ingressum appulerunt extra murũ ciuitatis, qui est ad occidentem: Quo in loco egressi, è naue pedibus egrediẽtes Imperatores, & totus Senatus, & sacrorũ Antistes, cum tota ecclesiæ cõgregatione, eo quo par fuit comitatu prosecuti, tanquam aliam arcam, vel potius supra eam vas deducebant, quod illa sanctissima, & pretiosa custodiebat: Et cum quę erãt extra muros transmi-

 sissent,

fissent vsque ad portam auream, deinde ingressi in ciuitatē cum psalmodijs, & hymnis sublimibus, & canticis spiritualibus, & infinito lumine lampadū publicam celebrātes deductionem, iter faciebant per mediam ciuitatem sanctificationis, & roboris per hoc esse participem ciuitatem credentes, illæsamque & inexpugnabilem esse conseruandam. Otiosa autem turba concurrente ad spectaculum, homo quidam paralyticus, & imbecillus, & qui iam longo tempore suis innitebatur famulis, surrexit, vt videret diuinam imaginem transeuntem, qui simul atque eam aspexit, præter opinionem sanus effectus, cum cognouisset esse confirmatas, & corroboratas bases suorum pedum accurrit ambulans ipsis pedibus, & exosculatus est capsam imaginis, & Deū magnificauit, narrans quod in se factum fuerat miraculum; quem cum vidissent omnes qui simul aderant, & verba eius audiuissent, emiserunt gloriam Deo vniuersorum, qui semper facit admirabilia. Tam multæ autem lachrymę prę gaudio sunt profusæ, & tam multæ ad Deum preces gratiarum actiones factæ sunt ab vniuersa ciuitate diuina imagine trāseunte per mediam ciuitatem, vt verbis explicari nequeant, vt pote, quod quæ vidit oculus, non posset consequi oratio. Res enim quę sunt excellentes pulchrius est videre quàm audire, solentq; talia relinquere à tergo orationē. Cum ergo ad forū quod est ante Augustium venissent duces huius celebritatis, & à via recta parum declinassent ad sinistram, veniunt ad clarissimum templum sanctę Sophiæ, & intra aditorum propitiatorium reponunt pretiosam imaginem. Cum hic autem adorasset tota Ecclesiæ congregatio, & vt par est, honorasset, illinc rursus egressi sunt cum sancto onere, qui peragebant processionem, & cum venissent in regiam in auro, quod cognominatur Triclion super thronū Imperatorium, in quo consueuerunt respondere de rebus magnis. Tunc diuinam collocant imaginem, cathedram omnino sanctificari imperatoriam, & simul iustitiam, & benignitatem eis plane largiri, qui in ea sedebant non immerito credentes. Intensa autem de more facta oratione, post eam impletam, hinc sublata fuit diuina imago, & in prædicto phari templo in dextera parte, quæ vergit ad orientem conseruata fuit, & reposita ad gloriam fidelium, ad custodiam Imperatorum, & ad tutelam totius ciuitatis, & status Christianorum. Sed ò diuina similitudo eius quę mutari nō potest patris similitudinis; ò character characteris paternæ substantiæ; ò venerandum, & honore dignum signaculum primarię pulchritudinis Christi Dei nostri (tecum enim loquor tanquam cum re animata) conserua, & custodi semper eum, qui piè & moderatè, nobis imperat, & tui aduentus memoriam luculente celebrat, quem cum tua benignitate ad auitam & paternam sedē extulisti; conserua eius germen ad generis successionem, & sceptrorum perpetuitatem; statum pacificū præbe reipublicæ: Concede vt hęc Regina ciuitatum maneat inexpugnabilis, & vt nos placentes archetypo tuo Christo Deo nostro, admittamur in eius regnum cœleste, eum glorificantes, & celebrantes; quoniam eum decet gloria & adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

Vidistis

Vidiſtis miracula ex imagine: vidiſtis totius vrbis deuotiſsimam pietatem: vidiſtis lampades accendi, clerum, ac populum ſolemni pompa proceſsiſſe; Vidiſtis populum, clerum, Imperatores ad imaginem fudiſſe orationem, lachrymis abundaſſe prę gaudio: vidiſtis hymnis, & canticis vſam fuiſſe omnem multitudinem coram illa: audiſtis Conſtantini Porphyrogeniti huius orationem, quam ad ipſam hanc imaginē ſupplex habuit, petens ab illa vrbis tutelam, imperatoriæ prolis conſeruationem, reipublicæ ſtatum pacificum; at illud non petit ſe placere imagini, quia nouerat mutam rem eſſe; ſed placere ſe archetypo Chriſto omnium benefactorum remuneratori, alloquitur igitur imaginē, vt rem inanimem re vera, ſed tanquam intendens in rem animatam, habita ad prototypum cōtemplatione. Teſtem habemus oculatum, non plebeium, aut idiotam, ſed principem eruditiſsimū, non ergo nobis hæſitandum videtur in ijs quæ ab illo relata ſunt.

De Nicephoro Phoca Imperatore. Cap. V.

Nicephorus Imperator cruces dedicat Eccleſiæ: ſacram Chriſti imaginem ex Hierapoli Conſtantinopolim retulit; ex Zonara, ac Conſtantino Porphyrogenito, Metaphraſte, quin æneum Moyſis ſerpentem Conſtantinopolim etiam vehit, qui poſtea Mediolanum ſub Othone ſecundo tranſlatus eſt; ex Bugato.

NICEPHORVS Phocas Imperator Grȩcorum imaginum quoque cultor fuit manifeſtiſsimus; eius enim geſta ita narrat Zonaras: Imperator Conſtātinopolim è Cilicia reuerſus, æreas Tarſi, & Mopſiheſtiæ portas exquiſiti artificij, nouis ornamentis additis, partim muro iuxta arcem orientali, partim occidentali accommodauit; atque etiam Deo quaſi primitias expeditionis ſuæ obtulit venerandis crucibus, quibus barbari potiti fuerāt, cum Stippiota legionum domeſticus in obſidione Tarſij re per imprudentiam male geſta, cladē accepiſſet, diuæ Sophiæ templo dedicatis, Cyprum quoq; ab Agarenis occupatam Romano Imperio reſtituit: deinde Syriam inuaſit, & vrbibus ad Lybanū, & iuxta mare Scythis partim expugnatis, partim vaſtatis, ad Antiochiam venit. Sed Antiochenis acrius reſiſtentibus, accedente etiam commeatus penuria, & ſolo imbribus inundato, ſoluta obſidione, in Vrbem principem eſt reuerſus, allata Seruatoris Chriſti ſacra diuinaque effigie Hierapoli Syrię in olla reperta, & parte capillorum S. Ioannis Baptiſtæ ſanguine concreta.

Hæc imago non illa eſt, quam ad Abagarum Chriſtus miſerat. Nam Edeſſæ ſeruatam ſæpius diximus; ſed hęc ſeruata Hierapoli non equidem fuit manu facta, ſed ex illa Chriſti miraculo emanauit, quando Ananias ad Abagarum deferebat, vt vidimus priore centuria; & eſt apud Conſtantinum Porphyrogenitum in oratione prædicta.

Hic idem Nicephorus (vt Mediolanenſium annalibus cōtinetur) ſerpen-

tem æneum Mosis ab Ezechia confractum, Constantinopolim inter præfatas prædas transuexit: sed cum Arnulphus Mediolanensium præsul ab Othone secundo Imperatore ad eum missus, in Italiam, rebus feliciter gestis, rediret, serpentem illum dono accepit, Mediolanique (vbi adhuc visitur) in diui Ambrosij æde statuendum curauit, vt prima Centuria etiam meminimus.

De Ioanne Zimisce Imperatore. Cap. VI.

Ioannes Zimisce visione S. Theodori martyris, ac B. Mariæ victoriam reportauit, prælata etiam B. Virginis imagine; ex Zonara.

IOANNES quoque Zimisce Constantinopolitanus Imperator, vt imaginum propugnator fuit, ita quoque Dei gratia adiutus, de hostibus triumphauit: Nam in illa cruentosa pugna, quam cum Sphendosthlabo apud Dorostolum habuit, diuinitus auxilium sensit. Scribit his verbis Zonaras: Cum diu victoria anceps esset, Romani diuinitus adiuti esse perhibentur; nam & procellam Scytharum facies verberasse, & quendam in equo à multis visum, qui Romanos defenderet, & Barbarorum phalanges cóturbaret; eo porrò die memoria Theodori ducis insignis martyris celebrabatur. Scythę igitur in fugam compulsi, vrbem versus fugiebant, quam cum intrare non possent, à Sclero interclusi, in suburbia dispersi cęduntur, & à se inuicem opprimuntur, & conculcantur; & interfectorum numerus haud facile iniri queat: reliqui omnes vulneribus affecti fuerunt. Theodorum porrò ducem, Romanis contra Barbaros auxilio fuisse ex eo cognitum est. Muliercula quædam Bizantia religiosa, & modesta pridie illius pugnę in somnijs sanctam Deiparam procedere cum magno comitatu videre visa est, ac dicere; Domine Theodore, meus & tuus Ioannes grauia certamina sustinet; properè igitur illi opem ferto: id somnium illa quibusdam aperuit, qui die notata compererunt id pridie postremę pugnę contigisse: Imperator verò vt martyri pro nauata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Eucaniæ siue Euchaitæ struxit, vetere diruto, in quo corpus eius multis certaminibus defunctum repositum erat; & vrbem, vetere nomine aboleto, Theodorim appellauit.

Et mox: Bello Rhosio ad hunc modum confecto, Imperator Bizantium reuersus ab omnibus ordinibus splendidè excipitur. Nam & Patriarcha cum omnibus sacerdotibus ei obuiam est progressus; & senatus & populus coronas efferentes, & currum cum quatuor albis equis; rogantque vt eo conscenso, triumpharet: at ille coronas accepit, & equo singulari candido triumphauit, & vestibus Bulgaricorum Regum currui impositis, supraque eas imagine Deiparæ collocata, currum antecessit.

De Leone Drungario, & Georgio Hydropico, atque S. Samsonis imagine. Cap. VII.

De Samsonis imagine scaturiens oleum paralysim sanabat; ex Metaphraste, ac miraculis.

SVB eodem quoque Imperatore Ioanne, magna veneratione colebatur Samsonis hospitum exceptoris imago, à qua vnguentum fluere consueuerat, quo illiti omnes à quibuscumque morbis curabantur. Leo etenim quidam Drungarius à genuum imbecillitate eo modo est factus incolumis; de quo sic habet Metaphr. in vita Samsonis XXVII. Iunij: Morbo inquit grauissimo laborans Leo, & alijs corporis partibus vtebatur impotentibus, genibus autem propemodum inutilibus; & quæ suo officio minimè fungi poterant. In loco enim plano, & æquali vtcunque fortasse ingredi poterat: Scalas autem ascendere, aut per locum accliuem incedere, erat is conatus ei vnus ex laboribus Herculis. Ex medicis verò omnibus, & qui alioq; opē ferre pollicebantur, nihil præter promissa est assecutus. Deinde cum ei in mentem venisset sanctus, agitat animo aliquid magis pium, & magis verum ad iuuandum. Alijs omnibus despectis tanquam inutilibus, accedit ad illius sepulchrum: Ad quod cum venisset, non vtitur quidem aliquibus negociosis vacationibus, neque multos alioqui dies illic assidet; sed sola tunc precatione, & vnctione vnguenti, quod illinc scaturit, vtitur in genibus suis laborantibus. Quod cum factum esset, statim quidem exuit morbi pedicas, confirmat autem pedes robore intensissimo. Deinde, & sano toto corpore, & læto animo domum reuertitur. Verumenimuero cum vellet ostendere non in ignauũ hominem, & beneficij accepti immemorem id fuisse collatum, sed in virum gratum & pium; quoniam diuini huius Samsonis domus tunc laborabat, & ingenua lababat; quod attinebat ad pecunias & sumptus opportunos, petit a bono Ioanne (ille enim tunc obtinebat Imperium) vt cura huius domus sibi demandaretur; atque ille quidem dedit: Et quoniam hic nulla facta videt imaginis mentio, ędes sepulchrumque prędictum Samsonis imagine erat percelebre, à qua oleum scaturiebat, vt de ea habet ibi Metaphrastes paulò inferiùs, ijs verbis: Coniungatur præcedentibus Georgij quoque miraculum, non est enim leue, nec vulgare, neque dignum quòd contemnatur: Is erat quidem minister monachi cuiusdam & sacerdotis nomine Ephedim; cum autem hydrope laboraret, & in sacra magni Samsonis ęde esset repositus, omnia quidem repulit; quæ ei à medicis prius erant ad medelam adhibita, vt à quibus omnibus nihil opis sensisset. Deinde cum ęgreferret quòd tamdiu illic decumberet, sacra illa ęde relicta, abit in domini domunculam. Non cessat autem dominus eum monere, & hortari vt reuertatur, & in sancti domo adhuc maneat; cũ verò non persuaderet, à verbis enim abstinebat asperioribus propter morbi grauitatem: At oratorium, inquit, saltem ingredere adoraturus ipsam sancti ima-

imaginem. Deinde cum oleum acceperis,& te vnxeris in tuo lecto recube. Ille autem fecit quod iussus fuerat. Postquàm vero fuit dies, iubebatur quidem à Domino adhuc facere similia. ille autem: sed ego, inquit, conualui; & sancti virtute sum puram assecutus sanitatem. hac enim nocte mihi apparens in somnijs sanctus,& meum ventrē tetigit,& dixit mihi; Abi cum sis sanus, nihil enim mali te vexat amplius. Ecce pium esse,& Deo percharum ad venerādas accedere imagines, indeque per Dei gratiam beneficia suscipi, nec idolotriam esse sacris sanctorum imaginibus duliç cultum exhibere.

De Adeobaldo. Cap. VIII.

ADEOBALDVS Vltraiacensis (vt Bergomensis scribit) hoc tempore in laudem Virginis Mariç,& sanctç crucis multa conscripsit, licet Trithemius inferiore sęculo illum collocauerit.

De Vandelberto monacho. Cap. IX.

Vandelbertus metro crucis inuentionem, & exaltationem cecinit; ex eius libris.

VANDELBERTVS hoc tempore diaconus, & monachus martyrologium metrico carmine conscripsit: quo de cruce nonnulla promenda censemus: Is igitur Quinto nonas Maij sic habet:

Præsul Alexander quinas, & Euentius ornant,
Theodorusque Dei pariter pro nomine cęsi:
Hic quoque celsa crucis radiant vexilla reperta.

Idem octauo Calendas Octobris sic habet:

Octauo, & decimo Octimbrem vocitante futurum,
Exaltata crucis fulgent vexilla relata.
Perside ab indigna, Victor quam vexit Heracleus.

De Sergio Romualdi abbatis patre, & de monachis Camaldulensibus. Cap. X.

Sergius coram Christi imagine assiduè orat, eiusque monachi crucis se munimento in angustijs armant; ex Petro Damiano, ac miraculis: & obiter quædam de cruce miracula ex Vincentio, Nauclero, Sigeberto, Lamberto.

HIS temporibus Othone III. Imperatore vixit Romualdus Camaldulensis ordinis institutor Rauenna oriundus; cuius vitam narrat egre-

egregius episcopus Ostiensis & Cardinalis Petrus Damianus, qui Rauennæ Archiepiscopatu etiam est functus. In illa igitur narratione, postquam scripsit Sergium Romualdi patrem cum filio ad monachismum fuisse conuersum, sed mobilitate animi conuersionis pœnituisse, atque ad sęculum redire fuisse adnixum; pia tamen Romualdi filij increpatione in eremo perstitisse; subijcit hæc verba: Sergius igitur tandem sanæ mentis recepto consilio, quicquid prius retrograda voluntate deliquit, multipliciter postmodum rectis sanctę conuersationis gressibus emendauit. Habebat denique inter cętera consuetudinem, ante quandam Saluatoris imaginem frequenter assistere, ibique peculiarius orans vberibus lachrymis, & multa se cordis contritione macerare. quadam igitur die dum ibi attentius in oratione persisteret (noua res, & nostris temporibus inaudita) repentè sibi nescio qua specie spiritus sanctus apparuit, qui protinus à Sergio interrogatus manifeste quia ipse esset Spiritus sanctus asseruit, & subito quasi pertransiens ab oculis se aspicientis euasit; quam visionem breui postea mors insecuta est.

Et infra: Busclauus (is erat Sclauorum Rex) appetens sui Regni coronam, Romanæ ecclesię auctoritate suscipere, venerabiles Romualdi fratres obnixè cœpit supplicatione deposcere, vt ipsi plurima eius dona Papę deferrent, & coronam sibi à sede Apostolica reportarent: qui regiæ petitioni assensum penitus denegantes, dixerunt; Nos in sacro ordine positi sumus, tractare nobis sæcularia negotia minime licet. & ita relinquētes Regem, ad cellam reuersi sunt. Quidam vero Regis familiares agnoscentes ipsius desiderium, sed quid sancti uiri respondissent ignorantes, copiosum auri pondus, quod mittendum Papę fuerat, secum eos detulisse ad cellulam falsò opinati sunt. Deinde intra se cōditione pacta condicunt vt noctu eremum latenter ingressi, & monachos interficerent, & pecuniam asportarēt: Quos cum beati viri tentantes irrumpere persensissent aduentus eorum causam protinus agnoscentes, confessionem inter se facere, & sanctæ crucis se cœpere vexillo communire. Erant autem ibi duo pueri eorum obsequio ex aula Regia deputati, qui prout vires dabant stare pro sanctis, & furibus resistere nixi sunt. Fures uerò, reperto tandem aditu, irruentes, extractis gladijs, omnes pariter occiderunt. Tunc thesaurum anxię perquirentes; sed euersis omnibus, nihil inuenientes, vt tanti reatus crimen obtegerent, & humana suspicio non armis, sed flammis potius quod fuerat deputaret, cellam incendere, & ipsa martyrum conati sunt cadauera conflagrare: sed admoti ignes, amissis naturę viribus, nil omnino consumere vllis hominū studijs potuere; ita enim eos ipsa etiam parietum materies repellebat, ac si pro lignis durissimi silices essent. Frustrati itaque fures, in fugam se conferre nituntur, sed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur: tota si quidem nocte per fruteta nemorum, per latitudinem saltuum, per opaca siluarum viam anxiati sunt quærere, quam nullatenus valuere errabundis vestigijs inuenire: sed neq; pugiones in vaginas recondere, arefactis brachijs potuerunt: vbi vero sanctorum iacebant corpora, copiosum lumen vsque in diem splendescere, & dul

cissima

cissima Angelicæ cantilenę non desijt suauitas resonare; die illucescente comprehensi, non gladio interempti fuere latrones, sed perpetuis compedibus ad occisorum sanctorum sepulchra damnati, nouoque miraculo etiam compedes fracti absolutique sunt, & fabricato ibi insigni templo, miracula semper ibi diuiuitus patrata sunt.

Audistis Caluinistæ Sergium ad Christi imaginem frequentissimè orasse, ibi visiones vidisse, ibi sua peccata defleuisse, ibi compūctionis virtutem quęsiuisse: probat ergo & Deus illarū vsū: beneficia inde accipi discimus, nostrasq; ibi orationes audiri experimur. Deinde uidistis eos qui crucis signo vsi sunt in mortis periculo constituti, quantis coruscarint miraculis ad propriæ mortis gloriam, sed & ad confusionem facinorosorum hominum, & præterea etiā ad pœnitentium veniam. Si de cęlo signa quæritis, vt fidei Catholicæ adhærea tis, habetis hic huiusmodi signa: narrat ea proximus illius sæculi Petrus Damianus sui temporis doctrinæ columen, sanctæ amator solitudinis, omnique pietatis & virtutis genere conspicuus; quin & cardinalitiam cum episcopatu dignitatem dimiserat; adeoque sponte, vt nec summorum Romanorum Pontificū iussis potuerit à tranquilla vita sic electa reuocari; de quo proxima Centuria suo loco agemus.

Fuerunt & grandia prodigia sub hæc tempora ad crucis vsum confirmandum. Narrat enim Vincentius Historicus circiter annum DCCCC. XL. prodigium his verbis: In Italia lapis miræ magnitudinis tonitru, & tempestate turbulentè de cęlo lapsus, ingens miraculū vidētibus præbuit; prodigiosa quoq; res multos terruit, & à uitijs coercuit, notis crucis in veste plurimorum apparentibus, quorundam autem vestibus quasi lepra sordentibus, temporibus Othonis primi. Idem scribit & Nauclerus ad calcem generationis 32. his verbis: Anno Othonis. XIX. lapis miræ magnitudinis tēpestate de cœlo iactus, miraculum videntibus præbuit in Italia. Anno sequenti cruces in vestibus hominum apparuerunt nonnullorum cruentæ, quorundam vestibus quasi lepra sordentibus. Eadem ante hos omnes narrauit Sigebertus Semblacensis sub anno Domini DCCCCLIX. eadem quoque, ac sub eodem anno tradidit Lambertus Schafnaburgensis.

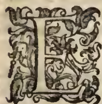
SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum vndecimum.

A Christo nato anno millesimo circiter, vsq; ad annum centesimum supra millesimum Circiter;

CENTVRIA VNDECIMA.

EXTINCTIS Iconomachorum persecutionibus, sacræ imagines vbique terrarum & scriptis, & veneratione magnificatæ sunt, propagata per Dei gratiam erga eas pietate Quamobrem vberiore etiam stylo de eis scriptores tradidere, miracula quoque ipsa coruscarunt, vt ipsius temporis historici scriptum reliquerunt.

De Symeone Metaphraste. Cap. I.

Metaphrastes vbique de cruce, de imaginibus narrat miracula innumerabilia; ex eius libris.

A Symeone Metaphraste libet huic centuriæ initium facere, quem his temporibus adhuc superfuisse non fuerit dubitandum: nam cum

Con-

Constantini Porphyrogeniti orationem integram ipse recenseat, qui vixit circa annos ab hinc sex centum, paulo illi posteriorem esse conijciendum est; rursum longe illo posterior esse nō potest: quia & Psello (qui ipsius Metaphrastis vitam scripsit, ac secundū Zonaram floruit ante annos quingentos sub Romano Diogene, & Michaele Duce Imperatoribus,) senior est. Vnde inter hos videlicet Constantinum Porphyrogenitum, & hunc Psellum iure collocamus Metaphrastē; cuius scripta quantæ sint apud Græcos Latinosque auctoritatis, insigne pro illo ex multis scriptoribus testimonium reddit Lippomanus, ad quem lectorem reijcimus. Ex hoc igitur nos innumeros quidem locos, tam pro signo crucis, quàm pro reliquis sacris imaginibus iam superioribus sæculis collegimus, quos sub suis temporibus ordine contexuimus. Verùm quia etiam ipsius sententiæ narrandæ sunt hoc sæculo, atque cum ijs etiam quæ ille narrat ante sua tempora contigisse, quorum incerta ætas est, aut alia quę suo ipsius Metaphrastis tempore contigerunt, hic locus iure admittit, vt eundem proferamus.

Primùm igitur lubet inserere hic illum eius locum, quem habet in vita sancti martyris Andreæ in Chrysi sub XIX. Octobris. cū enim enarraret diaboli omnia molimina in deturbanda fide, circa ueram Christi carnem sic scribit: Tanquam ferus aper è silua eam alio modo conatur perdere, qui propemodū ferebat ad idem damnum, & per negationem venerandarum imaginum molitur inducere negationem carnis susceptæ œconomię: siquidem quæ sunt imaginis, scimus transire ad exemplar primarium: itaque sensim eum subiens cui obtigerat imperium, improbum inquam & infaustum Constantinum in religionem secus affectum, quàm Constantinus ille, qui fuit eiusdem nominis, & primus plantator pietatis ei persuadet, nefas esse Christianis, & ijs qui sunt sub eius imperio, verè sacras honorare imagines; quod quidem ille fieri prohibuit existimando, & dicendo, hoc gentilis esse superstitionis, male profectò intelligens, & periculosè admodum & insipienter id, quod dicitur à veteribus, miscens ea quæ misceri non possunt: Nam quorum primum quidem exemplar est impium, eorū quoque figura est ęque profana ijs, qui volunt esse pij, quorum autem illud est adorandū & venerandum, eorum quoque imago consequenter digna est omni honore.

Post hæc narrat certamina Beati Andreę aduersus tyrannum Iconomachum, coronamque martyrij, atque ab eius morte miracula, vt fidem, quam de imaginibus tutatus fuerat viuens, veram esse testarentur Dei miracula.

Præterea in enarrando sancti Artemij martyrio XX. Octobris, honorificam mentionē agit de illa Christi statua, q̄ fuerat in Paneade, his verbis: Saluatoris autem statuam, quæ in Paneade ciuitate à muliere, quæ profluuio sanguinis laborabat, & à Christo curata fuerat magnificè constructa, & in insigni ciuitatis loco posita fuerat; quæ post tempus agnitam, ex miraculo herbæ, quę illic nascebatur, Christiani acceperunt, & posuerunt in Diaconico: eam gentes detraxe-

traxerant,& funibus alligatis pedibus traxerunt per forum donec paulatim interijt relicto solo capite,& rapto à quodam,dum gentes tumultuarentur,dicentibus ijs verba blasphema,& abominanda in dominum Nostrum Iesum Christum,quæ nemo vnquam audiuit: atq; ita optimus Metaphrastes apertissimè docet omnem blasphemiã quę in Christi simulachra conijcitur in ipsum prototypum Christum omnino vergere.

Hēt & aliud pro imaginibus notatu dignũ,in vita sancti Theophanis,xII. Martij: Cum etenim nararet trãquillum vetustæ Ecclesiæ statum,diaboli inuidia,Leonisque Armeni ministerio fuisse perturbatum,sic scribit: Hic Imperator in blandum,& pręclarum Imperium consurgens,ornatissimum,& inaccessum ecclesiæ solem deiecit,& cum illo omnes ferè sacerdotum principes exturbauit,& hanc ab Apostolis per manus traditam institutionem negligens,at contemnes diuinæ Christi carnis imaginem defodit; idemquè de matris eius, & sanctorum omnium imaginibus fecit,& ecclesiam grauioribus, quàm fuerant Aegyptię tenebris impleuit.

Sacras igitur imagines abolere Pharaonicum opus est,& Aegyptiaca tyrannis,tot plagis etiam diuino numine vsque ad internecionem vindicanda.

Videamus & de signo crucis præter illos locos,quos alibi, vt occasio tulit citauimus; atque in primis totus orbis ei debet plurimum,quòd edidit luculentissimum illum sermonem de adoranda cruce, cuius auctor est Andreas Cretensis: debemus etiam omnes illi,quòd ediderit illam Cyrilli Hierosolymitani epistolam,qua de signo crucis Hierosolymis viso, scripserat ad Cõstantiũ Imperatorem.Sed & alibi sępissime de eodem signo egregie locutus est, miracula referens: Nam sub xxvII. Martij Isaacij vitam conscribens,sic exorditur.Post venerandæ & immaculatæ, ac pretiosæ crucis Domini Nostri Iesu Christi inuentionem, Post Imperium Constantini magni Imperatoris callidus & vafer,ac versipellis serpens,piorum hominum generi inimicus, & inuidus,atque maleuolus aduersatur. Et infra: Cum extra vrbem habitaret Isaacius,nec semper liber illi esset reditus in Vrbem; propterea quòd persępe ciuitatis portę essent clausæ,sic subijcit: Quòd si cõtingebat vt Isaacio egredienti portę ciuitatis essent clausæ,consistebat & orabat;factoque crucis signo spõte sua portæ aperiebantur,atque ita exibat gratias agens Deo.

Sed & sub prima Iulij agẽs de Symeone cognomento stulto sic scribit: semel sedebat cum fratribus,& se calefaciebat prope caminum vasorum vitreorum opificis: erat vero vitreorum opifex Hebræus, dixitque ludens pauperibus;vultis faciam vos ridere,ecce quando artifex facit poculum faciam crucẽ & franget:postquam ergo septem fregit ordine,cœperunt ridere pauperes,& rem ei dixerunt.Is vero illum ira accensus est persecutus: postquam autem recessit, clamauit ei dicens; re vera Manser donec crucem in tuo fronte feceris, conterentur omnia;cumque rursus tredecim alia fregisset ordine,compũctus est,fecitq; crucem in fronte,nec vllum fregit amplius:Hoc ergo modo abijt, & factus est Christianus.

Sed & in vita sancti Procopij sub VIII. Iulij;cum adductus esset ad simulachra Gentilium Diocletiani tempore, & orasset pijssimis verbis, sic subdit: Hæc cum dixisset, & signum viuificę crucis in aere iecisset aduersus statuas: Vobis,inquit,dico immundis simulachris timete Dei mei nomen,& in aquā resoluta in hoc templo dispergimini:deinde cum manū tetigisset Apollinis, eum cœpit diuellere,& sic eadem hora triginta sunt deiectæ statuæ. Et infra: Perspicuum enim erat eum frui spiritus copiosa gratia,& eum famæ pennis in omnem partem peruadere,vt qui multos curauerit dęmoniacos, non mora tēporis,& difficultate; sed signaculo solo diuinę crucis,& Imperio facto in dęmones. Hæc ibi Metaphrastes de Procopio,quanquam & alia ex eodem loco excerpsimus supra Centuria III. quando de Diocletiani persecutione agendum fuit.

Idem etiam dum ageret de sancta Euphemia XVI. Septembris cum paratę rotę fuissent, quibus illa cōtereretur ait: Postquam autem ipsę machinæ dicto citius fuerunt constructę,& martyr in eas erat inijcienda, validis in se continuò paratis armis, nempe diuina crucis figura,ac ea signata;aut,vt melius dicā munita,aduersus rotas processit,& inde miraculo liberatur. Et infra,cum in ignem esset inijciēda,ait: Cum figura crucis rursus tanquam alijs armis se ipsā armasset, stabat parata expectans iussum tyranni,& inde illæsa egreditur:quibus locis ex Metaphraste contenti sumus, quanquam innumeri alij sunt tam de imaginibus, quàm de signo crucis, ac cruce ipsa: sed quia alibi plerumque de eis meminimus, visum est hic reticere, ne diutius in ipso immoraremur.

De Henrico secundo Imperatore. Cap. II.

Henricus II. assuetus picturis sacris, sanctorum visiones discernit; ex Nauclero.

HENRICI secundi Imperatoris viri vndequaque sanctissimi res gestę probant & illius erga imagines cultum. visiones etenim illi apparentes necessariò illud indicant assuetum illum fuisse colendis, & prospectandis ecclesiarum picturis,quibus certa cuiusque sancti repræsentatio fieri solet. Sic igitur habet Nauclerus generat. 34. anno Domini MX. Fertur de Henrico hoc, quòd semper primam noctem ingrediens Vrbem solitus fuerit in ecclesia sanctę Mariæ Maioris manere: contigit autem semel quòd dum solitarius oraret, visus sit sibi Christus Pontificalibus indutus procedere missam celebraturus,quem sequebatur sanctus Laurētius, & loco subdiaconi Vincentius. post hos virgo Dei genitrix cum multitudine Virginum & Angelorum;de hinc IoānesBaptista cū Patriarchis, & prophetis;post hos Petrus & Ioannes cum cęteris Apostolis & Euangelistis, Sanctus Stephanus cum martyribus,sanctus Martinus cum confessoribus; Angeli incępe run. introitū, Suscepimus Deus misericordiam;& cum cantarēt: Dextera tua

plena

plena est iustitia, omnes Christum, & beatam Virginem imitantes extenderũt digitos in Henricum : Post Euangelium inedicibili iubilo, Angelus librum deosculatum à Christo præsentauit beatę Marię, & post eam omnibus per'ordinem deosculandum; demum innuit beata Virgo Angelo, vt porrigeret librum etiam Henrico ad osculandum, dicens: Præbe ei pacis osculum, cuius mihi virginitas placet; & cum præ nimio gaudio raptus nesciret ad plenum intendere, Angelus ipsum in neruo tangens dicit: Hoc tibi erit signũ dilectionis Dei propter tuam castitatem, & iustitiam; & ex inde vsque ad mortem claudicabat: ex quo euentu vocatus est Henricus claudus. Idem Henricus secundus aliquando infirmitate calculi laborabat, cum pernoctanti in monte Casino ante altare sancti Benedicti, & multum dolenti sanctus Benedictus apparens calculum ferro excidit, eumq; in manu Imperatoris posuit, & vulnus sanauit; calculus ille adhuc fertur suspensus in quadam ecclesia. Hæ visiones in discernendis singulis sanctis non nisi longo vsu picturarum fieri cõtigit, ita & in illa visione de adorandis euangelijs; per quam etiam imaginum adorationem comprehendi alijs locis iam diximus.

De Henrico Tertio Imperatore. Cap. III.

Henricus III. assuetus picturis sacris, sanctorum visiones discernit; ex Nauclero.

NON videtur æquum Henrici quoq; Tertij Imperatoris visionem præterire, cum ad eandem conferat sententiam. Habet Naucler. gener. 36. anno Domini M. L. Idem imperator cum adhuc esset puer, viuente patre suo Conrado à quodam clerico fistulam argenteam dono accepit, cum qua ludentes solent alter in alterum aquam iaculari, qua recepta ait: Cum ero Imperator episcopatum tibi dabo. Imperator factus petenti promissum, impigrè dabat, sed non multò post graui morbo correptus, tribus diebus semianimis iacuit. qua propter episcopi indicto triduano ieiunio, pro vita eius supplicant: postquam verò de infirmitate conualuit, vocatum episcopum consilio omnium episcoporum deposuit, confessusque est toto illo triduo dæmones sibi infestos vidisse in se flammam ignis per fistulam iaculantes; superuenisse autem iuuenem semiustum latere, calicẽ autem aureum ferentem immensi ponderis aqua frigidissima plenum; cuius aspersione illatos ardores euaserit: hic erat beatus Laurentius, cuius ecclesiá reparauit Imperator, & præter alia munera calice aureo honorauerat: didicerat sanè pius princeps picturis delectatus semiustum illum iuuenem esse Laurentium. Verum, quia Iconomachi visionibus etiam bellum gerunt, transeundum est nobis ad ipsas tum cruces, tum fabriles imagines ex probatissimis auctoribus; vt iam reliquo opere adnixi sumus.

De sancto Ioanne Gualberto, ac crucifixi insigni miraculo, ac de Petro Igneo Cardinali. Cap. IIII.

Ioannes Gualbertus vindictam Christo remittit; ideo à Christi imagine responsum accipit: Petrus quoque Igneus Cardinalis cruce ignem superat; ex Bergomate, Volaterrano, Bino Milanesio, ac recentioribus, atque etiam miraculis.

IOANNI Gualberto ordinis Vallis vmbrosæ primo institutori, qui hoc sęculo vixit, ab crucifixi imagine insigne coruscauit miraculum, de quo Volaterranus libro 21. in Benedicto sic habet: Vallis vmbrosæ auctor Ioannes Gualbertus Florentinus anno M. L X X. quem Gregorius Septimus simul cum ordine probauit, & in catalogum retulit. Is enim patre Gualberto Florentino, cum inimicitias ob interfectum fratrē cum ciue quodam gereret, eique apud ædem sancti Miniati ad montem cum armatorum manu occurrens formidinem incuteret, illicò supplicem eundem, ac ad genua veniam orantem, impunè, Christi causa, ac illæsum abire permisit; statimque idem ingressus templum, ac crucifixum ante cuius simulachrum orabat annuentem, & quasi facti gratias agentem, ipse cum cetera multitudine manifestò conspexit: quo prodigio attonitus, relictis omnibus eiusdem loci cœnobio se addixit. Et mox: Decessit anno M. L X X I I I. relatusque inter sanctos à Gregorio VII. ac demum à Cęlestino III.

Eadem ànte Volaterranum narrauit etiam Philippus Bergomas, qui illud opportune addit, Ioannem obtulisse re ipsa inimicum simul astantem ipsi crucifixi simulachro; eamque imaginem vsque ad sua tempora magna celebritate venerari.

Ante hos omnes (nempe Gualteri huius sæculo) Franciscus Binus eius vitam scribens, hęc enarrauit, ac tandem etiā Blasius Milanesius ordinis eiusdem Generalis, vt est apud Surium de vitis sanctorū tomo 4. sed & alij, quos recenset Garimbertus episcopus de vitis Cardinalium.

Est præterea pro crucis encomio aliud memoratu dignum miraculum, quod hoc Ioannis tempore contigerat: de quo Volaterranus ibidem: Ioannes, inquit, signa sanctitatis varia prodigia monstrauit, inter quæ olim dicitur dum apud Septimiense cœnobium contra Simoniacam labem concionaretur, vt ostenderet eam Deo maximè inuisam, ignem in medio succensum, spectante populo iussit nudis pedibus prodigiosè incolumem transire monachum, cui Petrus nomen fuit, qui custos ab initio pecoris inter Monachos factus, ex vilissimo officio ob virtutem Abbas Fucetiensis electus, deinde ad Cardinalatum vsque prouectus est. Narrant reliqui omnes Petrum hunc cum struem illam ligneam supernè infernè, atque hinc & inde conflagrantem illæsus pertransiret, præmissa oratione crucisque signo, præ manibus

crucem gestasse, vt scripsit nouissime Garimbertus episcopus, citatis pluribus eiusdem historiæ testibus. Hinc discant quicunque imaginum venerationi aduersantur oblata imagini videri prototypo ipsi oblata: hostem enim Ioannes Christi simulachro obtulerat, sibi oblatum Christus & suscepit & gratiam rependit, tanti cum miraculi approbatione, cuius veritatem multitudo omnis tunc astans testata est, & fide digni historici suis scriptis tradiderunt: Ordo ipse qui ab hoc cœpit miraculo, conuerso ad eremiticam vitam Ioanne, admodum latè propagatus est, deinde in hunc vsque diem perpetua veneratione crucifixi, illa imago colitur, vt nulla sit Iconomachis vlterius tergiuersandi occasio, tam aperta luce vndequaque coruscante.

De beato Petro Damiano Cardinali, Cap. V.

Petrus Damianus picturas sacras coluit, crucem adorandam docet, metro & prosa, ac plurima crucis scribit encomia, atque etiā miracula; ex eius scriptis.

PETRVS quoque Damianus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & episcopus Ostiensis, simulque Archiepiscopus Rauennas, omni litterarum genere peritissimus (vt illius scripta testantur) vixit hoc sæculo: In hoc igitur homine, non tantifacio imbibitam multiplicem scientiam, quàm singularem illius pietatem in Deum, ac sanctos, studiumque in sibi commissam plebem, quam sacro Dei verbo semper pauit. Sed & profundam illius humilitatē miror, quando adeo sui contemptor erat, vt Archiepiscopatum deseruerit solitudinis studio; à qua nec Nicolai, nec Alexandri, nec Gregorij summorum illius temporis Pontificum hortationibus reuocari potuerit de illo scribunt Trithemius, & Lipomanus. Habemus igitur ex hoc optimo scriptore probari vsum imaginum, vt iam superiore centuria annotauimus de Sergio Romualdi abbatis patre, quem frequenter ante Christi imaginem orasse, flesse, compunctumque fuisse ibi cōscripsimus: quare non lubet hic eadem repetere, ne fastidium pariamus.

Signum tamen crucis tam apertè probat, vt nihil magis; nam in sermone secundo de sancto Apollinari sic habet: Reges enim sumus, quia crucis vexillum in fronte portamus; Sacerdotes autem iure dicimur, quia chrismatis vnctione linimur. At in sermone de sancto Barbatiano Antiocheno Rauennæ defuncto sic habet: Eia fratres audite; Libellus sacratissimæ eius vitæ coram cunctis aperiat, quas aromatum species eius in se medicina contineat, saluberrima illa confectio quibus aromatibus constet; dicit enim inter cetera, quia cuiusdam Iuliani filium guttur grauabat miserabiliter tumidum, qui cū beato viro delatus fuisset, & cum pater pro filio lachrymabiliter postularet, venerabilis vir quandam confectionem de pane videlicet, & cera, & oleo fa-

ciens, super eius vulnera posuit; & facto crucis signaculo, statim in ipsius horæ puncto omnem pestem de eius gutture mirabiliter effugauit.

Idem etiá in sermone de sancto Cassiano martyre, prętér ea quæ diximus tertia Centuria, quę hic non sunt repetẽda, illud habet memorabile crucis encomium his verbis: Nam qui ligni huius vexillo munitur, spiritualis insultus nequitiæ securus aggreditur. Hoc signum contra Dauid ad bella egrediens Philistęus ille sacrilegus ignorabat, atque iccirco mox in fronte percussus interijt, vbi scilicet vitæ sibi signaculum non impresſit: hoc signũ salutis in frõte depingitur, vbi videlicet sacerdos summus in lege auri laminam in gloriam & decorem ponere videbatur; in qua scilicet lamina illud gloriosum, & ineffabile nomen Domini, tetragrammaton, videbatur insculptum, quod nimirum, quid aliud, quàm crucem videbatur exprimere Saluatoris? Sicut enim crux quatuor habet cornua, ita & nomen illud quatuor litteris constat.

Et mox: Pretiosum inquam signum crucis, sed prout gestamus in fronte, vtinam portemus in corde. Ille enim cordi suo signum crucis veraciter habet impressum, qui Christũ, qui in cruce suspensus est, diligit, qui eum toto cordis amore complectitur, qui certè in eo totis visceribus delectatur, qui quęq; ab eo prohibita respuit, qui sibi mandata cum amore custodit. Et infra: Habeatur igitur Christus in corde, habeatur in operatione signaculum, vt eius in nobis semper viua memoria, & subrepentium cogitationũ praua compescat, & in his quę extrinsecus agimus crucifixi characterem euidenter exhibeat. Sunt eodem in sermone alia notatu digna de hoc signo crucis, quę vitandæ prolixitatis causa prætermittimus.

Habuit idem sermonem elegantisſimum de inuentione crucis, qui totus hoc loco esset describendus; sed audiamus illa sola verba quibus & crucem adorari, & cultum ei exhibitum, cẽset Christo exhibitũ: Quicquid enim, inquit, de crucis laude disserimus in eius nõ ambigitur redũdare pręconiũ, qui crucis illustrauit propria morte vexillum. Per hęc itaque fratres mei, quę dicta sunt liquidò colligere possumus, quia hoc cęlestis victoriæ signum, per quod mundus erat de captiuitatis antiquæ vinculis absoluendus, ab ipso mũdi principio patres adorant, prophetę pręnuntiant, omnesque sacrarum scripturarum paginæ præfigurant; quippe quod nos adoramus in munere, illi venerabantur in fide; & quod apud illos erat quibusdam ænigmatibus figuratum, nos per mediatoris gratiam iam videmus impletum; vt quod illi præsagiebantur per spiritum, nos iam per corporalem cernamus obtutum. Et infra: Præferimus igitur crucem in fronte, sed eandem crucem multò salubrius recondamus in corde; in vtroque poste sanguinem percussor Angelus videat, vt exclusus euadat, non perempturus irrumpat; nec sibi quispiam de solo signo crucis applaudat, si veritatem crucis in operibus non exhibeat.

Egregium alium sermonem habuit de Exaltatione sanctæ Crucis, ex quo sufficiat paracter icum illud carmen perelegans excerpsisse.

Vnica spes hominum crux venerabile signum,
Omnibus esto salus, vnica spes hominum:
Baiula tu pretij quod mundi debita soluit,
Quo meruit redimi, baiula tu pretij
Vnica spes hominum.
Tartara victa tuis spolium cessere triumphis,
Lugent vexillis tartara victa tuis.
Pandis & astra pijs proprio quos stigmate signas;
Das requiem fessis; pandis & astra pijs
Vnica spes hominum.
Chirographum vetiti pepigit quod cautio ligni
Diluis, & pomi chirographum vetiti
Lux, honor, Imperium, laus, gloria, δόξα per æuum
Sit tibi trine Deus lux, honor, imperium
vnica spes hominum.

Idem quoque Petrus Damiani in calce epistolæ ad Desiderium abbatem (in cuius refectorio appictæ erant Apostolorum imagines) cum beati Petri apostoli miraculum quoddam enarrasset, sic quasi Colophonem addit: Scribite, si placet, disticon istud in refectorio, sub pedibus Apostolorum:

Ignit apostolicum linguarum flamma senatum;
Germinat & varias quasi vox fœcunda loquelas.

Erant ergo Apostolorum imagines venerationi illo sæculo, & vt conijcere licet pictura referebat descendentem spiritum sanctum super Apostolos, & carmen prædictum picturæ congruere videatur.

De Alexio Comneno Imperarore. Cap. VI.

Alexius solo pepli tactu, quod ante Christi imaginem pendebat, incolumis redditur; ex Zonara.

ALEXIVS Comnenus Constantinopolitanus Imperator virtutem ab imagine Christi promanantem, quia fidelis erga eam erat, miraculo sensit, vt est apud Zonaram in ipso: Aliquando, inquit, post tanto morbo oppressus Alexius, vt expirasse videretur sacro sancto peplo, quod ante imaginem Saluatoris nostri in chalce erectam pendet in lecto ęgrotantis expanso, & eius corpori applicato, nōnihil mitigata morbi vehementia se commouit, assedit, locutus est, malluuium petijt, cibumque cepit, & morbo paulatim decedente conualuit, quod cum vulgo incredibile videretur, vt de sua valetudine constaret; paulò post equo per forum transijt; eo morbo propulsato, nihilominus vrbanæ multitudini motus inanis incessit ex rumore passim vulgato, Imperatorem eo anno in magno sabbato esse moriturum, sed diutius multò vixit.

Insigne sane fuit hoc miraculum ex imagine. ille hoc narrauit, qui illo sæculo viuebat, nempe Zonaras, si solo tactu pia Imperatoris mens digna fuit, cui incolumitas restitueretur; quid putatis futurum si tactui accedat oratio, genuflexio lachrymæ, cæterique huiusmodi fidelis animi deuotionis motus?

De Gregorio Septimo Romano Pontifice. Cap. VII.

Gregorius VII. in angustijs conuertit orationem coram sacris imaginibus ex Platina.

ACCEDAMVS ad Gregorium VII. Pontificem Romanum, virũ adeo præstantis sanctitatis, vt de eo nec hostes ipsi habeant quod calumniari possint: discamus ab illo quomodo in angustijs positi, ad Christi ac suorum sanctorum imagines, quibusue verbis confugientes vti debeamus. Cum etenim Henricum quartum Imperatorem ob simoniacam labem execraretur, contemplans in imagine beatũ Petrum apostolum sic est allocutus, vt est apud Platinã in hoc Gregorio: Beate, inquit, Petre Apostolorum princeps, inclina quæso aures tuas, & me seruum tuum exaudi, quem & ab infantia educasti, & vsque ad hunc diem ab iniquorum manibus vindicasti, qui me pro mea in te fide oderunt, & persecuti sunt, tu mihi testis es optimus, & pia Iesu Christi Mater, & frater tuus Paulus, tecum martyrij particeps me non sponte, sed inuitum Pontificatus gubernacula suscepisse; non quod rapinam arbitratus sim, sedem tuam legitime conscendere, sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quàm locum tuum pro fama & gloria tantum occupare: fateor ergo, ac meritò quidem, mihi tua gratia non meritis populi Christiani curam demandatam esse, concessamque ligandi, & soluendi potestatem; hac itaque fiducia fretus, pro dignitate, & tutela ecclesiæ suę sanctę omnipotentis Dei nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti; & Henricum Regem Henrici quondam Imperatoris filium, qui audacter nimium, & temerarie in ecclesiam tuam manus iniecit Imperatoria administratione, regiaque deijcio, & Christianos omnes imperio subiectos iuramento illo absoluo, quo fidem veris regibus præstare consueuerunt: Dignum est enim, vt is dignitate careat, qui maiestatem Ecclesiæ imminuere conatur; præterea vero, quia monita mea, imo tua ad sui ipsius populorumque salutem pertinentia contempsit, & se ab ecclesia Dei, quam seditionibus pessundare cupit, separauit, eum anathematis vinculo colligo, certò sciens te esse Petrum in cuius petra, vt in vero fundamento, Rex noster Christus ędificauit ecclesiam suam. Petrum ergo alloquitur non nudam materiam, qua ille pictus erat; ea enim quodam quasi speculo vsus est in Petro ipso contemplando, & venerando.

De Ado-

De Adone Treuerensi. Cap. VIII.

Ado crucem adorandam scribit, ac crucis signi plurima narrat miracula; ex eius scriptis.

ADO Treuerensis episcopus insigniter & de imaginibus, & de sanctæ crucis signo in martyrologio locutus est; de quo iam sæpissime multa protulimus, vt opportunitas tulit: nũc ex illo tanquam sui temporis seriem texentes nonnulla promemus, prǫter id quod ille scripsit de sancto Apollinari, de sancto Laurẽtio, de sanctis Tiburtio, & Susanna, de sancta Tecla, de sancta Iustina, de sancto Theodoro martyre, qui omnes signo crũcis miracula patrarunt; peculiari tamen quodam studio insigni narratione exaltationẽ crucis celebrauit, cuius hǫc sunt verba: sub XVIII. Cal. Octobris, die XIIII. Septembris exaltatio sanctæ crucis, quǫ ab Helena Constantini matre inuenta, ita per medium est secta, vt & crux Constantinopolim sit portata, & crux Hierosolymis thecis argenteis sit reseruata. Multorum itaque annorum labente curriculo, Phoca Romanis imperante, Persæ aduersus rempublicã Chosroe rege grauissima bella gerentes, multas Romanorum prouincias, & ipsam Hierosolymam inuadunt, & destruentes Ecclesias, sancta quoque loca profanantes, inter ornamenta sacra, quǫ abstulerunt etiam vexillum dominicæ crucis abducũt; fecerat namque Chosroe rex eorum turrim argenteam, in qua interlucentibus gemmis thronum extruxerat aureum, ibi solis quadrigam, & lunæ, vel stellarum imaginem collocauerat, atque per occultas fistulas aquæ meatus adduxerat, vt quasi Deus pluuiã desuper videretur infundere; & dum subterraneo specu equis in circuitu trahentibus, currum circumacta turris fabrica moueri videbatur quasi quosdam rugitus tonitrui iuxta possibilitatem artificis mentiebatur. In hoc itaque loco sedem sibi parauerat, atque iuxta se, quasi collegam sibi crucem dominicã posuerat, filioque suo regno tradito, ipse in fano huiusmodi residebat. Mortuo verò Phoca, Heraclius Imperator creatur, vir strenuus & armis exercitatus; qui aduersus Persas bellum aggressus occiso Chosroe, quem in turre iam dicta sedẽtem inuenit; Persas in deditionem recepit, lignumque gloriosissimæ crucis exinde rediens secum tulit, & Hierosolymam vnde sublatum fuerat cum magna veneratione restituit; & renouante Deo antiqua miracula inter alia mira, quæ tunc cœlitus ostensa fuerunt, die eodem mortuus vnus recepit vitam, paralytici quatuor sanati sunt, leprosi decem mundati, quindecim cǫci illuminati, plurimi quoque à dæmonio, multique à varijs infirmitatibus liberati. Offerens igitur Imperator ecclesijs Dei multa donaria, ex regijs sumptibus eas reparari fecit; simul & decreto statuit omnibus episcopis ad id sentiẽtibus, vt dies reuelationis sanctæ ac venerabilis Dominicǫ crucis, in omni imperio suo ab omnibus fidelibus populis, per singulos annos solemniter ageretur; sed & procurrentibus annis, Leone Romanis Impe-

ante, apud vrbem Romam Papa Sergius in sacrario beati Petri apostoli cap psam argenteam, quæ in angulo obscurissimo diutissimè iacuerat, & in ea crucem diuersis ac preciosis lapidibus adornatam Domino reuelante reperit. De qua tractis quatuor petalis, quibus gemmæ inclusæ erant miræ magnitudinis, portionem ligni salutiferæ Dominicæ crucis interius repositam inspexit: Quæ ex tempore illo, omnibus annis in basilica Saluatoris, quę appellatur Constantiniana, die Exaltationis eius, ab omni osculatur & adoratur populo.

Hæc tanquam isto sæculo scripta, non autem gesta protulimus, vt nouerit quisque quanta veneratione, quàm illustribus ac religiosis epithetis de cruce huius sæculi scriptores tradiderint, miracula quoque descripserint. Addere quoque possumus, quod idem scripsit de SS. Claudio Symphoriano, & Simplicio, ac socijs sub sexto idus Nouembris; sic enim habet: Romæ natale sanctorũ martyrum Claudij, Nicostrati Symphoriani, Castorij, & Simplicij, Imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cum essent artifices insignissimi, & marmorum cæsores probatissimi, Imperatori Diocletiano valde facti sunt accepti. Cum itaque tempore quodam essent quadraturis marmoris intenti, & artem suam signo crucis munirent, & ad voluntatem ipsorum artificium fieret; horum vnus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuro vos per Deum Solem, vt quis iste Deus sit dicatis mihi, in cuius nomine vos tam bene operamini: cui Simplicius, si potes credere dicemus tibi, & mox artem consequeris; sed & vitam æternam habebis, qui credens ei sic Christianus factus est.

Atque hęc sufficiant ad Adonis huius indicandam pietatem, erga crucis signum, & imaginem.

De Anselmo Cantuariensi. Cap. IX.

Anselmus & crucis, & imaginum cultor esse, suis libris deprehenduntur.

ANSELMVS Cantuariensis episcopus; qui scriptis suis hoc etiam sęculum illustrauit, scripsit de laudibus sanctæ crucis, vt est apud Trithemium, ac Platinam in Paschali II. & vt reliquos ex ipso locos omittamus, insignis ille mihi videtur, quem habet in epistola ad Ephes. ad cap. 3. ad illa verba, Quę sit latitudo, &c. In cruce, inquit Domini, & per crucem in mõtibus sanctorum possunt latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum intelligi; crux enim lata est in transuerso ligno, quo extenduntur pendentis manus, & significat opera bona, in latitudinem charitatis & hilaritatem mentis longa est à trasuerso ligno vsque ad terram, vbi dorsum pedesque figuntur, & significat perseuerantiam in longitudine temporis vsque in finem; alta est in cacumine quo transuersum lignum sursum versus extenditur,

ditur, & significat supernum finem, quo cuncta referuntur: quoniam cuncta, quæ fiunt latitudine, propter altitudinem diuinorum facienda sunt præmiorum. Profunda est in ea parte, qua in terra figitur, ibi quippe et occulta est, nec videri potest; profundum enim crucis est occulta voluntas Dei, & incomprehensibilitas iudicij eius; vnde gratia in homines venit, cunctos præueniens, & omnia bona prout voluerit distribuens, alijs quidem sic, alijs verò sic, & alios eligens, alios respuens, &c.

De Ioanne Zonara. Cap. X.

Zonaras Iconomachos frequentissimè execratur, sacras defendit imagines, crucem, eiusque signum vbique probat, ex eius libris.

SVB Alexio Comneno Imperatore, Ioannes Zonaras Græcus, Senatoria dignitate dimissa, monachatum, tum religionis, tum tranquillitatis causa subijt, quo in secessu, exercendi animi causa, perpulchram scripsit historiam summatim omnium Imperatorum, atque Romanorum Pontificum gesta continentem; à qua iam superioribus sæculis innumeros locos decerpsimus, cum res ipsa postulabat. Vt enim fuit imaginum studiosus pro pugnator, ita & Iconomachorum se oppugnatorem præstitit. Verum hoc loco, sui tantum temporis aliqua, quæ extabant pro imaginibus monumenta, ex illo solum modo referemus: nam præter id, quod paulò ante diximus, in ipso Alexio Comneno, videlicet imagine Christi illum fuisse ab ægritudine confestim præter totius Vrbis opinionem liberatum. Sunt nonnulli alij loci ex ipso memoratu digni: nam cum in Constantino primo scriberet illum Bizantium Vrbem insignibus ornamentis illustriorem reddidisse: Denique, inquit; teretem illam columnam porphyreticam Roma, vt ferunt, allatam in foro, lapideis tabellis instrato, vnde à Græcis πλακωτὸν nominatur, erexit; iuxtaq; simulachrum æneum, tum artificio mirabili antiquæ manus penè viuentis instar expressum, tum magnitudine insigni spectabile dicauit; eam statuam Appollinis esse ferunt Ilio Phrygiæ translatam: sed diuinus Imperator ille suum illi nomen indidit, clauis quibusdam capiti insertis qui corpus Domini Salutiferæ cruci affixerant, ea ad nostram quoque ætatem permisit integra, columnæ insistens: sed sub Alexio Comneno vehementis venti impetu deiecta concidit.

Suo quoque tempore extitisse insignem Christi imaginem ab insigni confessore factam, narrat in Theophilo Michaelis Balbi filio, his verbis: Theophilus prorsus insania quadã & rabie maiore, quàm superiores Imperatores, cultores, atque etiam pictores sacrarum imaginum persequebatur, eaque de causa Monachum quẽdam Lazarum pictorem tum celeberrimum, crudeliter excruciatum in carcerem coniecit, qui cum ex Plagis illis recreatus, iterum manus sacrarum imaginum picturæ admoueret, ignitas laminas tyrannus eius

manibus

manibus admoueri iussit, ne labores manuum eius pij adorare possent; ac is quidem id supplicium ea de causa tolerauit; tyrannus autem spe sua frustratus est; fertur enim confessor ille post ea tormenta carcere eiectus, plagas ad huc in manibus gestans, diuina adiuuante gratia, venerandas imagines depinxisse, ac post tyrãni interitum Saluatoris imaginem in chalce pinxisse, ac qualis nũc cernitur restituisse.

Narrat & sub Romano Lecapeno, ab Edessa Constantinopolim Christi effigiem non manu factam translatam fuisse: narrauit & in Nicephoro Phoca Christi imaginem ab Hierapoli Constantinopolim fuisse relatam, quę cum proximo illi anteriore tempore contigerint, nouisse illum per optimè vero simillimum est; vnde irrideamus eiusdem temporis Bogomilos illos Græcos, qui insimulabant idololatriæ Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum, atq; alios imaginum cultores; neminem enim vsquam tunc habuerunt suæ nequitiæ sectatorem; insaniebant etenim: nam & crucem despiciebant, vana quadã dementia, quòd in illa fuerit Christus occisus, cum ob id potius habere honori eam debuissent, tanquam diaboli perditricem, quam non fictè fugit diabolus, sed coactus, ac perterritus; quãdoquidem gemitus, & cruciatus, quos in dęmoniacis vexatis, & exorcizatis apertissimè emitti videmus, indicãt vim crucis eos, & odijsse, & metuere; pręter id quod vt exprimento vbique locorum, & apud omnes compertum est, eis diabolum se socium facere, qui ipsam crucem conculcauerint, cuiusmodi sunt striges ac malefici, atque consimiles alij, quibus suadere solent aut crucem deserere, aut proculcare.

De Vrbano II. Papa, & Boemundo Tarentinorum Principe. Cap. XI.

Vrbano II. Papa ccc. hominũ, millia cruce signati sunt & qua forma cõsignarẽtur; ex Bergomate, Platina, Nauclero, Collenutio, Gulielmo, ac tota fere Europa.

VRBANI secundi Romani Pontificis gesta, crucis gloriam perspicuè celebrem ostendunt; quandoquidem innumera millia hominũ hoc signo exornari & Communiri persuaserat. Cum enim in Galliam fuisset profectus, vt aduersus fidei hostes suppetias peteret, concilio, vt de illo narrat Platina, apud Claremõtem habito, ita Principes Galliæ ad recuperandam Hierosolymam à Sarracenis iam diu occupatam animauit, vt anno Salutis millesimo octuagesimo quarto trecenta millia hominũ nomen in militiam Christi dederint, signumque crucis susceperint: quo facto Romam statim redijt, vt compositis in Italia rebus, Italos ad eam quoque rem animaret; itidem & Bergomensis narrat.

Sed Nauclerus ibidem explicatiùs eos recenset, qui se huiusmodi sanctæ crucis signo signarãt his verbis: De pręsentibus qui pręsentes concilio intererant,

rant,

rant, argumento futuræ peregrinationis, crucem suis humeris affixerunt. Episcopus Podiensis Adamarus inter primos, qui postea legatus apostolicus multitudini pugnatorum præerat: Hugo regis Francorum Philippi frater; Gotfredus de Bilion Lotharingiæ dux, & cum eo duo fratres Balduinus, & Eustachius; Robertus Flandriæ comes, Robertus Northmandiæ dux, Guilelmi senioris Anglorum regis filius; Stephanus Carnotensis, & Blesens comes: Raimundus Tholosanus comes, & sancti Aegidij; Isuardus comes Diensis, Gulielmus comes de Fores; Stephanus comes de Albimaria, Dotoldus comes Parthicæ, Hugo comes sancti Pauli, & multi alij Principes, ac Barones.

Quæ crucis figura quali opere fabricata fuerit, explicatius narrat Pandulphus Colenutius Pisaurensis histor. Neapol. lib. 3. cum enim de Boemundo Tarentinorum principe Roberti Guiscardi ducis quondam filio ageret, sic scribit: Erat Boemundus generoso atque excelso animo; quare honesta æmulatione ductus, quòd tam insignes proceres adeo egregiam prouinciam capesserent, quanti id futurum esset apud Deum meriti animo voluens, studuit magno animi ardore ad eandem expeditionem vnà proficisci, atque cum ijsdem proceribus collocutus, ad eamque rem ab eis animatus, primum Rogerio fratri Melphim resignauit, concedens, vt in Apulia omnia suo nutu administraret: Indeq; sanctæ crucis purpurei coloris signũ, ex Vrbani sentẽtia, vt omnes reliqui sumpsit, atque ex vestiaria penu suo iussu allatis duobus prægrãdibus purpureis vestimentis, minutim vtrumque conscindit; adeo vt integra duodecim virorum millia, qui illum sequuti sunt, signum sibi crucis ex incisa purpura imposuerint.

Quibus autem cęremonijs huiusmodi cruces sibi imponerent, quibusue benedictionibus Pontifices vterentur, aut etiam cum res expostulat vtendũ sit, scribit Gulielmus Durandi in suo Pontificali, parte 2.

De cruce signatis sub Vrbano II. Cap. XII.

Cruce signatis diuinum numen affuit: Visiones discernuntur ex consuetudine picturarum: & crucis portio inuenta est; ex Nauclero.

VERUM videamus, & de ijs crucesignatis, ac quæ diuina illis contigerunt. Primumque illud de obsidione Antiochena referemus, qđ narrat Nauclerus gen. 37. anno Dñi MXCVIII. sic dicẽs: Apparuit cuidam clerico beatus Andreas; cui plurimũ erat deuotus, cõmonẽs quatenus principibus nuntiaret, vt lanceam, qua Domini nostri latus fuerat perforatum, in ecclesia beati Petri repositam perquirerent, eique locum certis ostendebat indicijs: quod cum fecisset, & ipsi ad eius suggestionem in loca, effossa aliquantulum terra, lanceam, sicut clerico illi ostensum fuerat, inuenerũt; qua pręuia ingẽs hostiũ clades, magnaq; Christianorũ reparatio facta est.

Tria hinc habes, primùm quidem crucesignatis diuinum numen fauisse: secundum scilicet, visione sanctum Andream apparuisse, qui non alio signo internosci potuit clerico, quàm consueta pictura, cum cruce.n.solet pingi: tertiũ videlicet, Christi lanceam adinuentam. Sed & aliud narrandum, ex eodem Naucler. gener. ead. 37. anno Domini M.XCIX. Ancipiti enim existente pugna, in obsidione Hierosolymitana, de ijsdem militibus crucesignatis sic scribit: De Monte Oliueti miles quidam armis accinctus fulgentibus, qui postmodum non comparauit, signum dabat nostris legionibus, vt assaltum iterarent; quo signo viso, exhilaratus exercitus, & maiori animo ad expugnationem Vrbis rediJt tanto feruore, vt qui fessi, aut vulnerati ante operam subtraxerant, nunc resumptis animis, vltro se ingererent animosius, expugnatioque subsecuta est.

Et paulò inferius: Die captionis ciuitatis Dominus Adimarus Podiẽsis episcopus, quondam Legatus, qui apud Antiochiam vita decesserat, à mulitis in sancta uisus est ciuitate: ita vt multi fide digni asseruerint super muros ciuitatis primum omnium ascendisse, & cęteros ad ingressum vrbis animasse: multi quoque alij, qui in via diuersis casibus occubuerãt, in dicta ciuitate apparuerunt, cum alijs loca venerabilia visitantes; in quo manifeste dabatur intelligi, quia, etsi uita discesserant corporali, ad æternam tamen locati beatitudinem, non sunt fraudati desiderio suo; sed quod pio expetiuerunt studio, pleno sunt consecuti effectu.

Et paulò inferius: Illis etiam diebus inuenta est in ecclesia resurrectionis portio vna dominicæ crucis, quam ob metum Gentilium fideles occupauerant. Disce summum studium, summam deuotionem erga crucem, seruatãque tot sęculis, tandem hoc cruce signatorum tempore reuelatam; Deique gratiam ijsdem semper astitisse, tum visionibus, tum alijs diuinis auxilijs.

Nullo vnquam sęculo tam frequens fuit crucis encomium atque isto; quando etenim id vnquam contigit vt trecẽtum hominum millia hoc vexillo vnà insignirentur, tum in occidente, tum in oriente? Insuper quid potest esse illustrius illo crucifixi erga Ioannem Gualbertum miraculo? Alexij Comneni Imperatoris incolumitas nonne etiam pręgrandi miraculo, videlicet solo pepli tactu, quod ante Saluatoris pendebat imaginem subsecuta est? quæ quia luce sunt meridiana clariora, nõ est quod adnitamur vllis aut verbis, aut rationibus confirmare: res enim ipsa patet etiam dissimulantibus.

SIMO-

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum duodecimum.

A Christo nato Anno Millesimo centesimo circiter, vsque ad annum ducentesimum supra millesimum circiter.

CENTVRIA DVODECIMA.

OC seculum nullo egeret scriptorũ testimonio ad vsum imaginum comprobandum, nisi aduersariorum durities cordis hoc exquireret: certum est enim nullum omnino fuisse Christianorum templum, non in Italia solum, Germania, Gallia, Anglia, Hispania, totaque Europa, quod nõ vndequaq; imaginibus fuerit repletũ; quin ipsa Africa atq; Asia, atq; ipsi extremi Indi sacrarũ picturarũ, statuarũ que omnis generis vestigia habuerunt, nõ solũ huius duodecimi verũ etiã superiorum seculorum; si etenim tot pia simulachra ęnea, lapidea, lignea, tot musiua opera, tot ecclesiarum ornamenta aurea, atque argentea, ac phrygiato opere contexta, totque cælaturæ, in quibus Christi, ac sanctorum exempla, tum vultus, tum res gestæ ante hoc seculum descriptę, in hunc vsque diem perstiterunt; quis dubitauit ratum fuisse habitum, toto orbe sacrarum imaginum vsum? Tabellæ ipsę, quas quisque appendere curauit ante imagines ob insignia miracula, sanè arenam maris superare videntur omnibus orbis partibus; illas enim non appenderunt quæstuarij lucri causa; appenderunt illi ipsi, qui ad imagines pietatem exercentes, à Deo beneficia ipsa suscipere meruerunt; tęstantur ij ipsi etiam sępenumero, qui cum aliqua sui honoris aut infamiæ nota ob commissa crimina ad perpetuam rerũ memoriam illas appẽdi curarunt, præferentes Dei, ac sanctorum gloriam propriæ ignominię. Nõ negabunt hęc ipsi aduersarij, qui quoniam res hęc illis sudes erat in oculis, tum imagines eraserunt, tum tabellas corruperunt, ipsa denique templa combusserunt, atq; euerterunt; verum cum his tantum rationibus non simus contenti; veniendum est nobis & ad huius temporis res gestas, ac ad scriptorum sententias.

De Conrado Henrici IIII. Imperatoris filio. Cap. II.

In Conradi brachio crucis signum fuit; ex Nauclero.

INITIO igit fuerit Cõradus Henrici IIII. filius paterni sceleris & schismatis acerrimus persecutor, & ecclesiæ Catholicæ fidelis obsecutor. de illo sic Nauclerus anno Domini M. C. II. generat. 37. Plena, inquit tandem fide, et confessione à regno transitorio ad ęternum creditur regnum migrasse. Sunt & qui veneno dicunt eum interijsse: testari solent, qui aderant in brachio corporis exanimi crucis signaculum subitò exortum se vidisse, ipsasque eius exequias quibusdam miraculis honoratas fuisse.

De

De secunda expeditione crucesignatorum. Cap. III.

Crucesignantur ex Europa ad XL. millia; ex Nauclero.

HIEROSOLYMA à cruce signatis capta, eoq; allato in occidentales partes nuncio, rursus excitata est noua cruce signatorum expeditio, vt idem Naucl. ead. 37. generatione scribit: Anno inquit domini M. C. I. audientes occidentales Principes mirabilia, quæ per seruos suos Dominus in Oriente operatus fuerat aduersus infideles, firmiter statuunt expeditionem renouare, atque suis in Oriente succurrere, & quos prius timor, diffidentia, vel inopia retraxerat, nunc Christi timor armabat, inter primos autem episcopi Mediolanensis, & Papiensis cum Longobardis ad quinquagintamillia crucem assumunt; deinde Teutonici diuersarum prouinciarum: postremo Aquitani, Pictaui, Carnotenses, Burgundi, ut ille refert.

De Balduino & Gotfredo crucesignatis. Cap. IIII.

Balduinus, & crucesignati coram cruce confitentur, & Indulgentiam apostolici Legati benedictione suscipiunt, crucem ferunt, miracula fiunt; ex Nauclero.

BABYLONII, Damasceni, ac Tripolitani in occidêtales Christianos inuidiæ zelo succêsi ob captam Hierosolymam conspirantes, ad. LX. millia militum exercitum coegerant, tum Hierosolymorũ Rex Balduinus (vt inquit Naucl. anno Domini M. C. II. gener. 37. hostium tantam multitudinem non ignorans, suos ab Hierusalem, Neapoli, quę se nuper dedit è monte Thabor, Hebron, Cæsarea, & Assur in Ioppen, vbi tum non parua manebat turba conuocauit; erat tanta tunc mortalitas, vt quotidie trecenta cadauera Hierosolyma exportarentur. Ioppe verò ingens campus occupatur, ac quodam die hora tertia, præcedente Rege lignum sanctæ crucis quod anno priori terra abscõditum diutissimè Gotfredo ostensum erat, effertur: extra ciuitatem vero Ioppen totius Populi conuentus est factus: iussuque Regis oratio ad populũ habita exhortatoria, ad quam quasi vox una totius populi: Breue, inquiũt, consilium nostrum erit pro Christo Christique legibus mori fortiter, & viuere ęternaliter: protinusq; ante crucẽ, confessione peccatorum humiliter facta, ac post indulgẽtiam a Legato apostolico, benedictionemque datam, castris redditi, inde summo mane ad septem millia peditum, & mille equites recensiti, periculo sunt ingenti cum gaudio pręsentati. Itaque visa statione hostium feruescere cœperunt ea fide, vt quisque solus tot legiones sternere posse non dubitaret: Indeque contigit, vt cum minus caute se hostibus infundunt, prima cohors à latere inuasa, illico tota rueret. Qua de re

Bal-

Balduinus efferatus animo, tanto equitum impetu aduolat, vt quamuis idolorum responsis de uictoria certificati acrius insisterent, tamen sicut cera à facie ignis liquescit, ita peribant.

Referebat venerabilis abbas Gerardus, qui tunc crucem dominicam iuxta latus Regis præferebat, nunquam se tantum niuis, vel pluuiæ, quanta tunc telorũ cõtra Regem volabat densitatem vidisse; ac post ligni pretiosi intuitum nullum ex hostibus telis se, sed magis fugæ præsidio commisisse. Itaque post victoriam à Deo habitam, dum nostri castra prędamque diripiunt hostium, nuncius adest missus à Ioppitis, qui ciuitatem terra marique diceret obsessam; mox onusti spolijs, reliquis verò incendio traditis, redire statuerunt. Sequenti verò die multam abundantiam frumenti nostris, cunctorumq; uictualium cum peregrinis fratribus ad XII. millia, naues triginta deferebant; quas dum hostium classes inuadere niterentur, mira Dei clementia per virtutem sanctæ crucis hostium molitionem adeò repressit, vt nullo conatu vel arte remigandi de loco moueri, vel vnam de tot nauibus capere possent.

De Henrico IIII. Cap. V.

Henricus IIII. *cruce vtebatur; ex Nauclero.*

HENRICVS IIII. hoc tempore videlicet anno Domini M.C.VI. tandem à schismate resipuit, tum hortatu filij Henrici quinti, tum cõsilio procerum Germaniæ apud Moguntiam, reatusque sui confessioni ac satisfactioni sese piè pręparauerat; vt Naucl. ead. gener. 37. cui inquit Legati Apostolici communionem, seu pœnitentiæ modum absq; generalis synodi, & Apostolicæ discussionis censura reddere ad præsens non possent; ipse partis vtriusque consilijs innuẽs, regalia, vel imperialia insignia, crucem scilicet, & lanceam, sceptrum, globum, atque coronam filij potestati tradidit; prospera illi imprecans, illum primatibus, multo fletu commendans: tum se iuxta summi sacerdotis totiusque Ecclesiæ decreta consulturum animæ promisit.

De Cruciferorum ordine. Cap. VI.

Cruciferorum ordines quatuor; ex Nauclero, & Volaterrano.

EX Hierosolymis (ait Nauclerus sub anno Domini M.C.V.) quatuor ordines Cruciferorum originem duxerũt, ordo canonicorum sepulchri Dominici, qui sub Patriarcha primum erant, ordo militię sancti Ioannis nunc Rhodiorum; ordo Templariorum, ordo Teutonicorum. Primi à beato Iacobo Alphæi fratre Domini se gloriantur originem ducere. Hi deferunt in veste clericali rubram de serico crucem duplicem, & viuunt

sub

ſub regula beati Auguſtini. Et infra ſequens de hoſpitalarijs ſancti Ioannis eleemoſynarij ſic ait: Hi poſtea ab Honorio II. confirmati degunt ſub regula beati Auguſtini, habentes habitum nigrum cum cruce alba in pectore; qui deputati ſunt ad pugnandum corporaliter contra infideles; pauci eorum ſunt clerici, priuilegio tamen clericorum gaudent, horaſque ſuas ex oratione Dominica perficiunt. De vtriſque Raphael Volaterranus lib. 21. de ordinibus militaribus; qui plura velit, inde hauriet.

De templarijs, & militibus de Calatraue. Cap. VII.

Templariorum habitus cum cruce rubea, Calatraue eiuſdem ordinis fuere; ex Cuſentino, Platina, Volaterrano, Nauclero, Bergomate.

TEMPLARIOS ſub Gelaſio Papa II. prodijſſe, miraque pietate initio excelluiſſe vita, fide, & gratia, mirum in modum Cuſentinus commendat; vt teſtatur Platina in Gelaſio II. ſed poſtea degenerauerunt vſque ad hęreſim: Ideoque in Viennenſi concilio ſub Clemente V. damnati ſunt. eorum veſtiendi formam enarrat Raphael Volaterranus lib. 21. de ordinibus militaribus: Honorij II. Pontificis, inquit, & Stephani Patriarchæ auctoritate formula ordinis conſtituta, Templarijs albus amictus tantum aſsignatus: Inde Eugenij III. temporibus crux addita. eadem Naucl. gener. 37. anno Domini M. C. V. Quo autem nomine fuerint poſtea damnati, ſic habet Bergomenſis ſub Gelaſio II. Ordo, inquit, Templariorum militum, vt multi affirmant, ſub Gelaſio apud Hieroſolymã initium ſumpſit. Iſti Hieroſolymis non longè à Domini ſepulchro primùm habitantes, peregrinos ingenti charitate ſuſcipiebant, eoſque per loca ſacra armati ducebant, & reducebãt, quò eis ſine vllo maleficio loca inuiſere liceret. Hos vita, fide, & gratia multi Peregrini mirum in modum commendabant, & eleemoſynas, donariaque largiſsima cõferebant: In primo mantellis albis, cum cruce rubea incedebant, & vt plurimum omnes ex Gallia emerſerant, quibus & beatus Bernardus Abbas regulam compoſuit. Verũ tempore Clementis Quinti Papæ, cum à noſtris ſcitum fuiſſet, illos ad Saracenos defeciſſe, & in multis vitijs propter rerum abundantiam prolapſos fuiſſe, qui à Chriſtianis comprehenſi fuerunt, interfecti ſunt; & non modò in Aſia, ſed etiam in Gallijs cum ignominioſe nimium viuerent, à Philippo Francorum Rege (concedente ſummo Pontifice Romano) exterminati ſunt, eorumque bona opulentiſsima partim Rhodijs militibus, qui inſulam paulò ante occupauerant, & partim nouis religioſis tributa fuere. Præcipua autem horum crimina Volaterranus lib. 21. ſcribit fuiſſe, nefariam libidinem, ſimulachro cui ſacrificarent conſtituto: Cineres quoque fortis hominis in bello extincti potabant, audaciores eo ſe pacto fieri exiſtimantes: Addit ibidem Volaterranus in prouincia Calatraue, in regione Toletana, vbi cœnobium horum Tem-

plariorum fuerat, milites de Calatraue ordinis Cistercienſis anno M. C. XX. à Sanctio Hiſpaniarũ rege institutos, nigrũq; amictũ cũ rubra cruce geſtare.

De Teutonicorum ordine. Cap. VIII.

Teutonicorum ordo cum cruce nigra; ex Nauclero.

TEVTONICI ordinis amictum deſcribit Naucl. generat. 37. circa fin. Nemo, inquit, ad eum ordinem recipitur, niſi Teutonicus nobilibus ortus parentibus, & cui propoſitum ſit pro tuendo Chriſti Euangelio aduerſus ſalutiferæ crucis inimicos armis depugnare; ob eam rem veſtimentis albis vtuntur nigra cruce inſuta, barbam omnes nutriũt; exceptis qui in ſacris altaribus deſeruiunt; pro canonicis horis orationem dominicam vſurpant.

De Berengoſio Abbate. Cap. IX.

BERENGARIVS Abbas anno Domini M. C. XII. ſcripſit de laude, & de inuentione crucis tres libros, & de myſterio ligni Dominici vnum; qui omnes iam pridem ſunt excuſi, vt teſtatur Molanus ad Vſuardi martyrologium.

De obitu Balduini Hieroſolymorum Regis. Cap. X.

Balduino moriente, crucis miraculum in cælo viſum eſt; ex Nauclero.

BALDVINO Hieroſolymorum rege vita functo, ipſo palmarum dominico die An. Domini M. c. xvIII. Mox (vt ſcribit Naucl. gener. 38.) mane dominicæ reſurrectionis die, cœlum à parte meridiana apertum tantam lucis effudit abundantiam, vt lunæ quæ tunc clariſſima videbatur, lumen inęſtimabili fulgore obtegeret, & per vnam, & amplius horam omni ſolis luce clarior permaneret; ipſo tamen ſpatio crux non modica per idem foramen dependens apparuit, cuius tam auri, quàm gemmarũ varietas euidenter diſcerni potuit, & ſcriptor qui hoc refert, his cum ita fierẽt pręſens fuit, quemadmodum ipſe ſcribit.

De Calliſto Secundo Papa. Cap. XI.

Calliſtus II. picturam in Lateranenſi æde ad rei perpetuam memoriam admiſit: ex Platina & alijs.

CALLISTVS II. Romanus Pontifex, cum non nullæ ſchiſmatis reliquiæ Henrici IIII. Imperatoris adhuc ſupereſſent: atque Burdinus

se in Antipapam erexisset: vtraque res diuino consilio composita est, & de ea re perpetuæ memoriæ causa in Lateranensi palatio pictura confecta est, vt narrarunt multi, quos recenset Honuphrius ad Platinæ Callistum hunc, his verbis: sub Callisto II. inter imperium, & sacerdotium insignis illa pax, & concordia facta est anno plus minus quinquagesimo, ex quo inter Gregoriũ VII. & Henricum IIII. discordia ingens ob sacerdotiorum collationem excitata fuerat, in qua episcoporum, & abbatum electiones quæ ad Imperatorem & reges hactenus pertinuerant, clero & monachis restitutæ sunt. cuius transigendæ causa Papæ Callisti Legati omni memoria digni fuerunt Lambertus Bononiensis Ostien. episcopus, post Honorius II. Saxo de comitibus Anagninus presbyter, & Gregorius de Paparescis, post Innocentius II. tunc Diaconus Cardinalis, cuius rei adhuc mentio cum pictura extat in antiqua vetusti palatij Pontificum Camera Lateranensi, vbi est hoc elogium

Ecce Callistus patriæ decus Imperiale,

Nequam Burdinum damnat, pacemque reformat.

Huius rei mentionẽ fecerũt Conradus de Listenauu abbas Vrspergensis in vita Henrici V. Imperatoris, Gulielmus Tirius lib. de bello sacro 1. cap. 13. Otho Phrisingensis lib. 7. cap. 16. Pandulphus Pisan. in vita Callisti Papæ II. & alij multi. Videtis memoriam rerum gestarum non occulendam, sed picturis seruari: sic quisquis erga Deum ipsum eiusque sanctos bene affectus est, picturas probabit, quibus ipsorũ seruetur, & frequẽs excitetur memoria.

De Ruperto Tuitiensi, & Abbate Cluniacensi. Cap. XII.

Rupertus crucis encomia egregiè scribit, illam esse adorandam docet, sacrificijs quoque diuinis adhibendam; ex eius scriptis.

SCRIPSIT Rupertus Tuitiensis duodecim de diuinis officijs libros, quibus de crucis veneratione magnificam mentionem facit; ex eoquè præcipuos locos afferemus. Primum etenim illud promendum ducimus ex lib. 1. cap. 26. Crux, inquit, inæstimabile signum est, admirabilis virtus est. Crux spes Christianorum, resurrectio mortuorum, cæcorũ dux, claudorum baculus, destructio superborum, consolatio pauperum, sustentatio inopum, spes desperatorum: Crux regum magnificentia, sacerdotum gloria; Crux igitur aurea lamina, sacratius ornamentum: Nec statim occurrat decus; hoc ideo non esse Pontificis, quia cum illo toti quoque cõmune est plebi: Nam illa dignitas habet in hoc aliquid, quod nec inferioris ordinis sacerdotibus commune sit. Sic enim in fronte sua christicolarum signifer hoc vexillũ baiulat, vt in subiectæ plebis frontibus soli sibi sacro chrismate pingere liceat. libro quoque 11. cap. 15. enarrat, qua ratione crucis si-

gnum tot vicibus in Missa iteretur super ostiam iam consecratam. Præterea lib.6. cap. 9. citat illud Sedulij carmen:

Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam.

Eodem etiam sexto libro, cap. 19. & 20. explanat officium Parasceues, quando crux per ecclesias adoranda circumfertur, ac velatur. Præterea quoque cap. 21. sic habet: Adoramus in cruce Domini nostri Iesu Christi opportunam (vt ait Paulus) gloriam, salutem acquisitam, reducem vitam, saluationem perfectam, liberationem perpetuam; Adoramus crucem fidei præsidium, spei firmamentum, charitatis solium, misericordiæ titulum, pietatis argumentum, gratiæ vehiculum, pacis vexillum; Adoramus crucem, quæ superbiam excidit, inuidiam obtriuit, culpam correxit, pœnam destruxit; & quæ sequuntur: omnia albo lapillo ab omnibus annotanda. Quibus sanè verbis Petrobusianorum, seu Henricianorum blasphemias eliminat, qui hoc tempore cruces, & crucifixi imagines aspernabantur. sed eos eiusdem sæculi consutauerat scriptor egregius, speciali ad eam rem opere, Abbas Cluniacensis.

De signi crucis miraculo. Cap. XIII.

Crucis signi virtute defunctus adiuratus loquitur; ex Nauclero.

ANNO Domini M.C.XXIII. contigit memoratu dignum miraculum, perspicuâ huius sanctæ crucis signi virtute. de eo, Naucler. generat. 38. In pago, inquit, Vormaciensi videbatur per aliquot noctes armata multitudo equitum euntium & redeuntium; & quasi ad placita colloquia nunc hic, nunc illic turmas facere: circa nonam verò horam, cuidam monti à quo exijsse videbantur se reddere. Tandem quidam regionis illius huic prodigiosæ concioni signo crucis se muniens appropinquauit; & mox quendam ex illis per nomen Omnipotentis adiurat, manifestare causam populi, qui sic appareret, cui ille: Non sumus, inquit, vt putatis phantasmata, nec militum videmur turbę, sed animæ militum, non longe ante hac interfectorum; arma verò, habitus, & equi, quia nobis priùs fuerunt instrumenta peccandi, nunc nobis sunt materia tormenti; & totum ignitum est, quod in nobis cernitis, quamuis id corporalibus oculis comprehendere non possitis. In huiusmodi comitatu etiam Emicho comes ante paucos annos occisus apparuit, & ab hac pœna orationibus, & eleemosynis fertur se redimi posse docuisse. De his nocturnis exercitibus scribit & Guilielmus Parisiensis in tractatu de dæmonibus. Hæc ex Nauclero, quæ ante eum narrauit Abbas Vrspergensis anno Domini M.C.XXIII.

De Inno-

De Innocentio Papa Secundo. Cap. XIIII.

Innocentius II. crucifixum aureum in basilica B. Petri multi valoris seruabat: picturis sacris est delectatus; ex Platina.

INNOCENTII II. Papæ tempore prostabant in basilica sancti Petri Romæ non picturæ solùm, verum & crucifixi pretiosissimæ imagines; vnde insigne illud sacrilegium commiserat illius sæculi Anacletus Antipapa, de quo sic habet Platina: Interim verò Petrus Romanus ciuis Petri Leonis potentissimi hominis filius Romæ Antipapa creatur, quorundam facinorosum seditionibus, Anacletusque appellatur, qui spoliatis Romanæ vrbis templis, spoliatis ecclesiarum thesauris, vi irrumpens, maximè verò in basilica Petri, vnde crucifixum aureum, & coronas pendentes sustulit; tantum pecuniarum conflauit, vt perfacilè largitionibus seditiosum quemque Romæ in sententiam suam alliceret. Eundem quoque Innocentium idem Platina collaudans ex virtutibus ac studijs, laudat ex picturæ studio his verbis: Huius quoque Pontificis illud opus musiuum est, quod adhuc cernimus in fornice sanctæ Mariæ Transtiberim: Pia quidem illa & elegãs pictura est, ac contemplantibus admodum iucunda.

De sancto Bernardo abbate. Cap. XV.

Bernardus cruce signatorum expeditioni studet, ei de imagine beata Maria respondet, crucis encomia scribit; ex eius scriptis, Platina, Nauclero, Bergomate, innumerabili Germanorum multitudine teste.

SANCTVM Bernardum Abbatem Clareuallensem hoc ipsum sæculũ tulit, à quo discere cuique facile est, venerationem imaginibus, ac crucis signo habendam esse; indeque per Dei gratiam miracula promanare: de illo Naucler. anno Domini M. C. X L I I. initio generationis 39. sic scribit: Innocentius Papa secundus, ne Christiani terram sanctam omnino amitterent, sanctum Bernardum Abbatem Claræuallis pro reformanda pace inter sedem Apostolicam, & Conradum regem in Alemaniam misisse fertur; & recõciliatio Spirę facta, in Francfurt sigillis principũ roborata est. Alij aliter, sed in hoc tamen concordant, quòd Bernardus Spiram venerit, vbi tum erat tantus Populi concursus ad eum venerandum, vt Imperator, ne populus eum conculcaret, manibus illum exportare sit dignatus. extant circuli in pauimento ecclesiæ maioris tres, vbi prostratus in terram vir Dei ter fertur salutasse virginem Mariam; ad quem virgo Maria: Salue, inquit, Bernarde. Tunc Rex Conradus à sancto Bernardo apud Francos cum multis principibus crucem assumpsit, ac se ad terram sanctam accinxit. Potest ne vllus insignior esse locus, aut miraculum, quo probetur imagini exhibitam venera-

tionem à prototypo boni æquiq; consuli, eiq; acceptam esse? Certè singularis eximięque virtutis ac sanctitatis viro respondit ex imagine salutata B. Maria, non vno atque altero adstantibus testibus, sed innumerabili multitudine; vnde discas sanctos salutari in imagine, Deo esse pergratum, & gratiam rependi.

De eodem beato Bernardo, eiusque erga crucem pietate scripsit Platina in Lucio Secundo. Cum enim Edessa ad Barbarorum manus transijsset, Christianis sese dedentibus, sic habet: Hac verò clade audita Bernardus Clareuallensis, vir & sanctitate & doctrina insignis, patrocinium religionis Christianæ assumens, principes omnes Christianos, tum litteris, tum nuncijs adhortatus est, vt crucem in Saracenos Christi vexillum sumerent. Et mox: Conradus verò magno cruce signatorum comparato exercitu, Constantinopolim perueniens, ab Emmanuele secundo Græcorum Imperatore precibus cō pellitur, nullo comparato commeatu, Iconium statim ducere; se enim prę staturum omnia quæ exercitui necessaria erant Emmanuel pollicebatur. Eadem habet Naucler. anno Domini M. C. X L V I. & Bergomensis in Conrado II. Hęc quidem quæ scripserunt alij de Bernardo.

Sed videamus ex eo ipso quid suis scriptis de sancta cruce prædicet. Ille igitur in sermone de vigilia sancti Andreę circa finem cōmemorat verba sancti Andreæ hoc ordine: Ego si patibulum crucis expauescerem, crucis gloriam nō prædicarem; at vbi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc iam planè totus ignescens applaudebat, & blandiebatur illi amatę suæ, officiosissimè salutabat, deuotissimè suscipiebat, magnificè attollebat eam, & in ipsius præconio gloriabatur clamans magis affectione quàm voce: Salue crux pretiosa, quę decorem & pulchritudinem de membris dominicis accepisti: Salue crux quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius, tanquam margaritis ornata; meritò proinde crucis amatorē venerantur quicunque sunt serui crucis: sed ab his ampliorem iurè deuotionem exigit, qui specialius proposuerūt tollere crucem suam. hæc ille.

De Ludouico Gallorum rege. Cap. XVI.

Ludouicus cruce signatur; ex Platina, Bergomate, & Nauclero.

SVCCEDIT ex ordine Ludouicus Gallorum rex, ab Eugenio III. Romano Pōtifice cruce signatus, de quo sic habet Platina: Pisas profectus Eugenius nauigio in Franciam contendit; Regem Ludouicum cruce signatum in Turcas, & Saracenos animat, quem Constantinopolim cum exercitu profectum non secus Emmanuel fraude circumuenit, quàm olim Conradum Sueuium. De eodē Ludouico cruce signato, meminit Bergomensis in Eugenio III. & Nauclerus gener. 39.

De Mediolanensibus. Cap. XVII.

Mediolanenses & cruce, & imaginibus sancti Ambrosij vsi sunt, humilitatis præferendæ causa; ex Nauclero, Eriberto Archiepiscopo.

MEDIOLANENSIVM deditio cum Fridericus I. Ecclesię persecutor, eos obsideret anno Domini M. C. LVIII. vsum crucis & imaginum ad pietatem proficere indicauit. Quandoquidem ad humilitatis ac subiectionis signum, tam cruce quàm imaginibus vsi sunt Mediolanenses, vt est apud Nauclerum gener.39. Postremò, inquit, ciues se & sua Imperatoris tradiderunt voluntati. gladios itaque denudatos super colla ponentes, cruces quoque & alia insignia præferentes, nudis pedibus ad pedes Imperatoris se prostrauerunt: quibus Imperator precibus principum flexus vitam donauit. Et infra: Facta deditione, egressi feruntur seorsum nobiles, seorsum populares, qui processerũt vsque ad vrbem Laudẽ, vbi manebat Imperator; plebei verò vexillum sancti Ambrosij super carrotium suum affixerunt. Itaque iurata, & tradita est ei potestas super vrbem. Carrotiũ hoc crucibus multis exornabatur Eriberti Archiepiscopi Mediol. instituto, vt scribit Bugatus lib.5.

De Alexandro Papa Tertio. Cap. XVIII.

Alexander III. insigniter de crucis vsu loquitur: & Venetijs tum crucibus excipitur; ex eius litteris, Gregorio Nono, Platina, Bergomate: agitur etiam hic de miraculo ex imagine lapidibus percussa; ex Roberto Gaguino.

AD Alexandrum III. Romanum Pontificem nostra nunc verti debet oratio, quem crucis vsum probasse, ex ipsius quibusdam ad Eboracensem Archiepiscopum litteris apertissime liquet: Statuimus, inquit, vt litteræ prohibitionis nostræ, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuę fraternitati direximus, nullum præiudicium faciant, quo minus tibi, & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio priuilegiorum Apostolicæ sedis indultũ, & tu, & prædecessores tui consueuistis facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque diffinitiua sententia decernatur, an ecclesia tua de iure hoc debeat habere: quas litteras probauit Gregorius Nonus tit. vt lit. pendent. cap.1. Videamus autẽ quid & de illo scribat Platina: Ipsum, inquit, Papiensem episcopum pallij, & ferẽdæ crucis dignitate priuauit Pontifex, quia in partes Imperatoris declinauerat. Idem scribit Bergomensis, qui & illud addit memoria dignum; cum enim narrasset Alexandrum hunc Venetijs in hortulo latuisse, & à Commodo quodam fuisse cognitum, subijcit hæc verba: Ille confestim Sebastiano Duci, Venetijs adesse Pontificem Romanum nun-

ciat, qui mox senatu coacto, ad Pontificis diuersorium profectus est, comperto que Pontifice in despecto habitu, eum cum crucibus multoque apparatu in diui Marci delubrum perduxit; cumque Pontifex ante altare ex more sedisset, ipsum principem, & omnem benedixit populum: quod etiam narrat Naucl. generat. 40.

Circiter huius Alexandri obitum, nempe anno Domini M. C. L X X X I I. res memoratu digna, magno miraculo contigerat. Nam Parisijs cum satellites Richardi Angli luderent, quidam perditis nummis blasphemus in Deum, dum simulachrum virginis, filium dextra gestantis in templi vestibulo aspicit, iacto in imaginem lapide, brachij partem à filio abrupit; ex quo profluens cruor multis ægrotantibus salus fuit: Satelles autem Virginis conteptor à dæmonio mox abreptus, eodem die spiritum miserabiliter efflauit. Hæc ex Roberto Gaguino de rebus Francorum lib. vj. qui huic narrationi egregiã subijcit sententiam: Nemo, inquit, venerabiles imagines sanctorum despuat, quæ tametsi nihil in se diuinitatis obtinent, sunt tamen ad monumentum virtutis populo exhibitæ, admonẽtque humanam mentem imitari eorum spectatissimam vitam, quorum imagines in honore haberi vident.

De Octauiano Cardinali. Cap. XIX.

Octauianus coram imagine Christi sepultus est; ex Nauclero.

OCTAVIANVS ille Cardinalis, qui Victor I I I I. voluit postea Antipapa nominari, in schismate contra Alexandrum I I I. moritur in Luca ciuitate, & in ecclesia matrice ante Nicodemi sepultus est imaginem, vt est apud Nauclerum, generat. 39.

De sancto Thoma Archiepiscopo Cantuariensi. Cap. XX.

Thomas Cantuariensis crucem proprijs gestat manibus in præsidium contra tyrannicam rabiem; ex Gulielmo Neubrigensi.

QVANTA humilitate pietateq; se quisque gerere debeat in crucifixi simulachro vel ferendo, vel conspiciendo, quàmque grauis sit armatura etiã aduersus visibiles potestates docuit sanctiss. hic martyr. Cum enim ab Henrico II. Rege Angliæ, penes quẽ cancellarij mun us ante susceptum episcopatũ gesserat, ad rationẽ reddendã administrati offi cij, regio iudicio sisti cogeretur, nullo putauit se vallandũ aduocato maiore, q uàm hoc crucifixi simulachro. Audiamus verba Gulielmi Neubrigẽsis, illi us sęculi scriptoris nõ contemnendi, de reb. Anglic. lib. 2. c. 16. Curiã,

inquit,

inquit, ingressus est Thomas, crucē argenteā ante se portari solitā manu propria baiulans, volentibusque quibusdam episcoporum, qui aderant ministrum portandę ante Metropolitanum proprium crucis suscipere, abnuit; nec alium in illo conuentu publico crucis baiulum quantumcunque rogatus admisit. Sic ergo huiusmodi præsidio, cōfusio Regis insecuta est; nā sequenti nocte Thomas in Galliam incolumis est profectus, vt ibidem narrat Guilelmus.

De Ketello Eboracensi. Cap. XXI.

Ketellus crucis signo vbique se munit: corripitur ab Angelo, cum se illo munire obliuiscitur: miraculum ex ea re, ex Gulielmo Neubrigensi.

FVIT & ijs temporibus sub Alexandro Papa III. Ketellus Eboracensis vir simplex, egregius contra dæmones luctator: solo crucis signi gladio, quo in omnibus, tum præcipue cubitum iēs vtebantur. De illo narrat memorabile quiddam Guilelmus Neubrigēsis de reb. Anglic. lib. 2. cap. 21. Contigit inquit Ketellum aliquando eorundem penè hostium dæmonum sæuitiam experiri; fessus ex agrario opere domum reuersus, dum sonno grauaretur, sacri se signaculi nequaquam impresſione muniuit, dormienti loco solito soli astitere duo dæmones sæui nimis atque terribiles, & excitatū apprehēdētes: Euge inquiūt Ketelle, incidisti in manus nostras, infestos sentire habes quos prouocare minime timuisti; quorū mysteria toties prodidisti. Ille subito casu attonitus, nomē Christi inuocare, & signare se voluit, nec valuit; manus enim eius, & lingua tenebantur, ne sacri se, vel signi, vel nominis munimine tueretur: Noli inquiūt Ketelle frustra conari, manū linguamq; tuam ligauimus, vt nihil tibi aduersum nos valeat suffragari: Cumque de illo ita triumphare viderentur, & malum quod ei facere cogitabant, verbis minacibus, atq; insultatorijs præuenirent, repentè iuuenis splendidus bipennem manu ferens introijt, stansq; in medio, bipenni molliter digito tacta, sonitum ingentem dedit, quo sonitu exteriti dęmones relicto de quo triumphare cœperant homine, diffugerunt; tum accedens iuuenis, quem eiusdē hominis credo fuisse Angelum; Ketelle, inquit, negligentia tua penè te nunc periclitari fecit: Caue ne ulterius te inueniant insidiātes tibi hostes inermē. Inermē dicit hominē qui sibi crucis signū non impresserit. Sunt ergo omnino dęmonū captiui inermes Caluinistæ, ac reliqui consimiles sectarij, qui crucis signum, non solum sibi non imprimunt, quin potius abhorrent, cum tamen videant nominis Iesu inuocationem, & crucis signum paris esse pietatis, atque efficacię ad dæmones effugandos.

Hac occasione libet reminisci eius insignis sententiæ, quam disertis verbis idem Neubrigēsis refert lib. 4. cap. 9. Eadem christianæ vtilitatis ratione perfidus Iudæus Domini Christi crucifixor inter Christianos viuere sinit, qua, & forma crucis Dominicæ in Christi ecclesia pingitur, ad continuandam scilicet

licet cunctis fidelibus saluberrimam Dominicæ paſsionis memoriam, &c.

De Clemente Papa III. ac Gallorum & Angliæ Regibus. Cap. XXII.

Clemens III. templa picturis exornat, Reges Galliæ & Angliæ crucem figũt; ex Bergomate, Platina, ac Nauclero.

CLEMENS quoque Tertius imagines ſe probare teſtatur, opere illo de quo Bergomenſis & Platina; ſed Platinę ſolius verba ſubijciemus: Clauſtrum, inquit, ſancti Laurentij extra muros ædificauit, & Laterani ędes non mediocri impenſa reſtituit; templumque vermiculato opere ac muſiuo exornauit: cumque ſub eodem Pontifice Saladinus Saracenus Hieroſolymitanum regnum occupaſſet, conſilium captum eſt de expeditione rurſus faciẽda. eam rem ſic narrat Naucler. gener. 40. Expeditionis huius gratia hortante Archiepiſcopo Tirenſi, Rex Franciæ Philippus, & Rex Angliæ colloquia habuerunt, & ſedato inuicem ad tempus diſsidio, contra omnium opinionem ambo crucem ſuſcipiunt: In huius autem facti memoriam hi duo Reges in eodem loco crucem ligneam erexerunt, fundanteſq; eccleſiam fœdus perpetuum inierunt.

De cruceſignatis in concilio Pariſienſi. Cap. XXIII.

Cruceſignatorum expeditio in Concilio Pariſiẽſi; & feruentiſsimus Christianorum zelus pro cruce aſſumenda; ex Platina, & Nauclero.

CONCILIVM Pariſienſe initio Pontificatus Clementis III. coactum eſt anno Domini M. C. LXXXVIII. de cuius procurſu ſic ſcribit Naucl. gener. 40. Eodem igitur anno Concilium generale Pariſijs celebratum eſt, in quo mirabilis & incredibilis multitudo militũ crucem aſſumpſit; & in eodem Concilio ordinatum eſt à Philippo Rege, vt omnes qui crucem non acceperant, ad minus de omnibus mobilibus, & redditibus ſuis decimas darent: Progreſſu deinde illius expeditionis anno MCXC. cũ à prędictis Regibus Francorũ, & Gallię Ptolemais vrbs Syriæ obſideretur; Tandẽ, inquit Naucler. ead. gen. 40. his conditionibus deditio facta eſt, vt pars Dominicę crucis, quam in bello cœperat Saladinus reſtitueretur; inſuper ducenta millia bizantiorum aureorum obſeſsi ſoluerent. Et mox: Deinde cũ promiſſa peterentur, crux nuſquam inuẽta; quamobrem Ricardus rex quotquot deducendos acceperat, omnes trucidauit. Sed habet aliquid vltra Platina

in Cęlestino III. cuius hęc verba: Christiani, qui biennio Ptolemaidem obsederant, tãdem eá dedente præsidio receperũt his conditionibus, vt & pars Dominicę crucis, quam superius amissam diximus à Barbaris redderetur, & eisdẽ cum singulis vestimentis abire liceret. At verò cum Dominica crux non reperiretur, multos è barbaris Ricardus trucidauit.

Notandus regius hic zelus, ac pietas in recuperanda hac amissa portione crucis, quam Saladinus circa annum M.C.LXXXVI. Hierosolymis magna clade Christianorum rapuerat. Ille quidem perdidit, quia nouerat Christianorum præsidium omne in illa consistere: Isti studebant recuperandæ ob summam pietatem qua pręferebant illam cuicunque inęstimabili thesauro.

De Gratiano Monacho. Cap. XXIIII.

Gratianus picturas sacras coluit, egregieque scribit de cruce, ac crucis signo; ex eius scriptis.

NVNC iure transeundum est ab rerum gestarum narrationibus ad piorũ, qui illo tempore uixerunt sententias, inter quos videntur duo pręcipui, Gratianus videlicet, & Beletus de hac re nostra explicatè ac doctisimè disseruisse. De Gratiano igitur prius agẽdum, quẽ Trithemius, & Bergomensis sub Eugenio III. vixisse ferunt: Platina vero sub Alex. III. Sed huius rei leuis est disceptatio quoad ordinem huius sęculi; nã hic locus illi potest congruere. Compilauit hic egregius monachus librum illum adeo Iuristis acceptum, quem Decretum inscripsit ab Eugenio III. comprobatum. Illo igitur volumine habet de consecr. dist. 3. c. Perlatum ad nos. eum locum desumens ex epistola Gregorij I. ad Sirenum Massiliensem episcopum pro imaginibus, cuius verba hic non censuimus esse repetenda; quandoquidẽ de eis egimus sub ipso Gregorio I. Illud sufficiat probari apud Gratianum imagines, ac picturas loco lectionis. deinde illa eadem distinctione habet canonem, incip. Venerabiles cuius hæc verba sunt: Venerabiles imagines Christiani, non Deos appellant, neque seruiunt eis vt dijs, neque spem salutis ponunt in eis, neq; ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum venerantur eas, & adorant; sed non seruiunt eis cultu diuino, nec alicui creaturę. Deinde ibidem canonẽ habet, incip. Sextã. Sextã ait synodũ recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur: In quibus scripturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram transit, verum nobis per legem Moysi demonstrans agnum Iesum Christum dominum nostrum; antiquis ergo figuris & vmbris & ad veritatis præfigurationẽ sanctæ Ecclesię traditis, vale dicentes gratiã, & veritatem præferimus, & ipsam gratiam sicut plenitudinem legis recipimus. Verum igitur dominum nostrum Iesum Christum secundum imaginẽ humanam a modo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi iubemus. Hæc

ille

ille sub nomine Hadriani Papæ ad Tharasium.

De ipso quoque signo crucis idem scripsit distincti XI.c. Ecclesiasticarū: cum enim non scriptis traditionibus probare adniteretur ecclesiam cruce, ac crucis signo vti, sic ait: Quæ enim vt inde exordiamur, scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri? uel quæ trifariam digesta super panem & calicem prolixæ orationis, vel cōsecrationis verba commendauit? hęc citat ex libro Augustini ex dictis Basilij. Ad eandem rem idem scribit de con secr. dist. 4. c. Postea signatur, Postea signatur, inquit, baptizandus signaculo sanctæ crucis, tam in corde, quàm in fronte, & ab eo tempore apostata diabolus in vase suo pristino suæ interemptionis cognoscens signaculum iam sibi deinceps illud sciat esse alienum. hæc ex Rabano de institut. clericorum.

Eadem 4. dist. de consecr. c. Crucis. sic scribit: Crucis Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenentibus, quinto nonas Maij inuenta est, in prædicto Calēdarum die Inuentionis festū uobis solēniter celebrare mandamus. Hæc ex Eusebio Papa, de quo diximus Centuria III I. sed & dist. 5. de cōsecr. c. Nunquid sic hēt. Nunquid non omnia chrismata sacerdotalis mysterij crucis figura perficiūtur? numquid baptismatis vnda nisi cruce santificata peccata relaxantur? & (vt cæterea prętereamus) sine crucis signaculo, quis sacerdotij gradus ascendit. Hæc ex Stephano Papa V.

De Ioanne Beletho. Cap. XXV.

Ioannes Belethus sacras imagines & crucis signum mirè colit, miracula narrat; ex eius scriptis.

IOANNES Belethus Parisiensis Theologus insignis diuinorum officiorum scripsit elegans volumen in huius sęculi exitu, in quo de inuentione exaltationeque sanctę crucis apertissimè agit. Audiamus eum c. 125. Cruce Domini, inquit, inuenta ab Helena matre Constantini per Iudā, ut narrat historia, festum eius primo celebratū est Hierosolymis: sed Eusebius Papa trigesimus à beato Petro, illud postea vbique terrarum celebrari præcepit. Iudas ille per quem crux inuenta fuit, legitur postea ad fidem fuisse conuersus, & appellatus, mutato nomine. Quiriacus, creatusque tandem episcopus Hierosolymitanus, de quo quidem diabolus, cum alterum sibi amicum expectaret, sic dixisse fertur: Per Iudam Christus morti traditus est, & per hunc Iudam Christus mortuus exaltatus: Sed breui Iulianus amicus meus Rex erit, qui me de illo egregiè vindicabit quod sanè ita factum est, vt qui ipsum interfecit, quemadmodum dicitur, ferunt Iulianum hunc monachum fuisse, & magnum religionis simulatorem, adeo ut quędam mulier tres ollas auro onustas, ita vt in earum orificijs aurum cinere cooperiretur, ne facile inueniretur apud eum deposuerit, eiusque fidei concrediderit quandoquidem virum il

lum

lum sanctum esse credebat, nec tamen confessa est in ijs aurum inesse; sed eo inuento ab illo, & furato ollas cinere impleuit, & mulieri requirenti depositũ reddidit; cũ verò paulò post mulier aurum sibi quæreret, nec inueniret, nõ potuit quod ipse haberet, conuincere, quod de auro nullos habebat testes; nam alij Monachi ad quorum testimonium ollas tradiderat, nihil in eis præter cineres viderant, atque ita aurum obtinuit, quo cum Romam fugisset, & sequenti tempore consulatum obtinuisset, factus est Imperator; qui cum magicæ artis à puero peritus esset, ac eam multum adamaret, plures sibi magistros asciuit. Cum ergo quodam die absente suo magistro solus domi mansisset, ac legere inciperet, dæmonũ coniurationes, conuenit ante ipsum magna multitudo dęmonũ, qui oẽs erant nigri, vt Aethiopes; tũc ille præ timore fecit signũ crucis, & omnes illicò euanuerunt. Quod cũ Iulianus magistro suo referret, quærẽti: quid ipse uidisset, dixit ei magister, signum illud dæmones maximè odio habere: electus ergo hic in Imperatorem, & adhuc eius rei recordans, cum artẽ magicam exercere vellet, factus est apostata: signa crucis vbique destruxit, & Christianos quantum potuit persecutus est, credens aliter fieri non posse, vt sibi demones obtemperarent. Quare etiam tunc Iudam modò appellatum Quiriacum interfecit, per quem crux fuerat inuenta.

Et infra: Fuit Cyprianus homo gulæ & luxui deditus, qui ad beatã Iustinã virginem cum ad suam luxuriam concitare vellet, misit quendam dęmonem, qui huiusmodi immunditiæ præerat; sed signo crucis repulsus est: misit rursus alium fortiorem, qui eodem modo crucis signo se deuictum fatebatur; ita vt hinc Cyprianus ad fidem conuersus sit. Tantę potestatis est crux Christi, per quam ille nos planè immerito æternę fœlicitati restituit. hæc ex illo, quo ad Inuentionem crucis.

Nunc videamus de Exaltatione eiusdem, quám enarrat cap. 151. Exaltata, inquit, fuit sancta crux, eiusque festum institutum eo tempore quo Heraclius vicit Chosroem Regem Persarum. Hic autem Chosroes, cùm destructa Hierosolyma, crucem Domini inde abstulisset, facta domo ad similitudinem cœli, fecit sibi in ea sedem, ac lignum à dextris posuit loco filij, gallum à sinistris loco spiritus sancti, atque ita ipse in medio stans, se Deum & Dominum appellari voluit: quod audiens Heraclius Imperator Romanus aciem mouit. Hinc filio victo Chosroes singulari certamine, crucem Domini tulit Heraclius, voluitque illã in suum locum restituere: sed cum appropinquaret Hierosolymã, portę ciuitatis per se fuerunt clausæ, vt non intrare potuerit. Quod cum vehementer admiraretur, audita vox est è cœlo, inquiens: Regem Regũ non sic intrasse Hierosolymam phaleratum, sed humilem, & super asinam sedentem, atque hic statim suam agnoscens elationem, ex equo desilijt, & valde est humiliatus; ac portæ sua sponte ei apertæ sunt, nudisque pedibus ciuitatẽ intrauit. In huius ingressu multi diuersorum genere morborum per crucem curati sunt. Maior verò est festiuitas Inuentionis, quàm Exaltationis, quòd ab Eusebio fuerit instituta, qui eo die fecit populum conuenire ad ado

randam

randam crucem;fuit enim hic Pontifex Romanus trigesimus.

Postq̃ & Inuentionis,& Exaltationis sanctæ crucis festa enarrauimus, trã seamus ad alios locos;eodẽ ex auctore.Hẽt in c.96. hæc verba: Solet à nonnullis quęri,cũ Asinæ insidẽs Christus honorificè susceptus sit, & in cruce videatur dehonestatus, cur potius adoremus crucem quàm asinam? verum facile illud discuti potest,cũ honor iste,quẽ in asina accepit terrenus fuerit, nec curandum sit de terrenis,ita vt nec hinc quicquam de asina curandum sit; per crucem vero ruptus fuerit, ac destructus murus ille peccatorũ;qui erat inter nos & Dominum interiectus.

Sed in c.98. Salutatur,inquit,crux hisce verbis;Ecce lignũ quoniã per crucẽ omnibus salus reformatur,ac restituitur: Postea autẽ adoratur, idest cum reuerentia osculatur: solus enim Deus adorandus est; & cetera illius causa veneranda:crux ergo adoratur,ideo, vt ostendamus nos debere humiliter facere,quod illi fecerunt superbè.

Est & aliud memoratu dignum, de quo idem cap. 107. sub finem agens de ceremonijs circa paschale cereum:crux inquit ex thure cereo imprimitur, quod nimirum significat holocaustum,id est totum incensum,& totum combustum, siue igne consumptum. In veteri namque testamento duo solebant facere sacrificia,matutinum,quod totum incendebatur & dicebatur holocaustum:crux de incenso designat sacrificium legis vespertinum, quod immolationẽ Christi in ara crucis factam, idque in ipso mundi vespere præfigurabat, quodque in eius passione completum fuit:hactenus ex illo.

De Azone Bononiensi Iurisconsulto. Cap. XXVI.

Azo crucis signum valde coluit;ex eius scriptis.

IPSIS interpretandarũ legum ciuilium primordijs semper præcipua religio esse visa est,ea quæ sacris imaginibus debetur.Azo enim Bononiẽsium omnium Iurisconsultissimus, qui primus ciuilia iura interpretari est ausus, in sua summa lib.1. cap.6. de imaginibus, iuxta legum sententiam ita tractauit: Quoniam,inquit, signum nostræ redemptionis ab hominibus est adorandum,& venerãdum,& si in manibus alicuius gestetur,ei debemus cum deuotione assurgere,& si alicubi positum emineat,honorem debemus impendere: Ideo prohibet lex ne humi pedibus conculcetur, & qui posuerit, vel positam non leuauerit, grauissima pœna multabitur, quam fortè mortem interpretabimur. ff.de pen. l. vlt. hęc ille. qui dubio procul vltimo supplicio dãnandos esse censuit eos,qui sacris imaginibus irrogant ignominiam.

Si huius sęculi crucesignatorum numerum ex Europa prodeuntem considе-

ſideramus, videmur intelligere omnem penitus orbem accepturum fuiſſe crucis fidem, eiusque ſignum colendum; præſertim ſi animaduertamus tot cruciferorum ordines tunc primum fuiſſe inſtitutos. Si prætera illa contemplemur miracula, quæ in obitu Conradi Henrici IIII. filij, & quæ in obitu Balduini, ac quæ Vormacienſibus militibus contigerunt, iam fateri oportet, Deo crucis ſignum eſſe acceptiſsimum, atque illi præſtare efficaciam. Si etiam geſta ſancti Bernardi Clareuallēſis præ oculis habeamus, diſcemus ſalutatione imaginum ſanctos delectari, atque ob id Deo donante gratiam repēdere. atq; hæc quidem ſufficiāt prętermiſsis Prouincijs, Principibus, Populis, Patrumque ſententijs, quibus & imagines, & cruces venerationi fuiſſe, abundè iam demonſtrauimus.

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Saeculum tertiumdecimum.

A Christo nato anno millesimo ducentesimo circiter vsq; ad annum tercentesimum supra millesimum circiter,

CENTVRIA TERTIADECIMA.

Hu-

VIVS sæculi testimonia pro imaginibus, ac signo crucis non aliunde petenda essent: quandoquidem parietes ipsi ceterique loci, tum publici, tum priuati omnes vel cæcis, ac dissimulantibus euidentissimè sese indicant, imo loquuntur, tum scripturis affixis, tum appendentibus tabellis, non vna atque altera prouincia, sed toto penitus orbe. Verum ad retundendam aduersariorum peruicaciam, & historijs & sanctorum scriptis ac illius sæculo miraculis demonstrabimus imagines summopere fuisse venerationi.

De B. Mariæ imagine Constantinopoli olim seruata. Cap. I.

B. Mariæ imago Constantinopoli ad Venetos migrat: ibique miracula ex ea fiunt; ex Veneto clero ac populo, Ramusij testimonio.

IN primis igitur illud enarrabimus, quod circiter annos Domini M.CC.II. contigisse compertum est. Cum enim Balduinus, qui Bles, & Caturcensis comes fuerat, expeditione ad Hierosolymam recuperandam, præter episcopos, abbates, reliquosque proceres, ingentem quoque cruce signaturum militum multitudinem coegerat, Venetumque auxiliarijs copijs Constantinopolim expugnauit. Qua expugnata (vt vtamur verbis quibus Ramusius in præambulis ad Marcum Polam vtitur) cum hinc inde manus acriter sererentur Galli, ac Veneti insignijs bellicis Imperatorijs potiti sunt, sed maiore admodum applausu, quædam beatæ Mariæ imago, quam perpetuò Imperatores in qualibet obeunda prouincia præferre cōsueuerant, ad victrices nostrorum manus peruenit; tametsi Imperatores omnem spem salutis, & Imperij conseruandi in illa collocassent. Obtigit igitur hęc imago Venetis, quam gemmis omnibus, aut prædæ diuitijs ad se spectantibus prætulerunt. Quare hodie magna veneratione ac pietate seruatur Venetijs in æde diui Marci; eaque est, quæ belli, ac luis tempore serenitatis, aut pluuiarum impetrandarum causa in supplicationibus circumfertur.

Quid igitur profuit Græcis Imperatoribus malè viuere; ab ecclesia Romana deficere? Non erat cur ab imagine huiusmodi beneficia se suscepturos sperarent, quam non colebant, sed blasphemabant, Venetis beneficia contulit, atque indies confert; quòd Ecclesiæ Romanæ concordes ab illa pendeant; atque ideo stat illorum respublica, sic B. Maria sui imaginem ab schismaticis, & blasphemis ad fideles migrasse maluit, quàm ibi sub tot impietatibus coli.

De miraculo apud Treuerim à crucifixi imagine. Cap. II.

A Christi imagine percussa sanguis fluit; ex Fulgoso, ac recentioribus.

CONTIGIT huius sæculi initio (videlicet anno M.CC.XII.) prodigiosum sanè miraculum, nullis vnquam sæculis obliterandũ, quod Baptista Fulgosus lib. 1. cap. 6. his verbis narrat: Imperantibus Othone Philippoque in bello quod pro Germanico Imperio inter se gesserunt, cum permulti se cum rebus in fanum sancti Gouari haud longe à Treueris recepissent, quia & natura, & manu satis munitus videbatur is locus; eoque oppugnaturus templum Vernherus Bolanus venisset: qui intus obsidebantur, cum suspectam haberent fenestram, ne ea hostes aditum sibi in templum facerent, posita in eo loco crucifixi Christi imagine, quæ lignea erat, satis cauisse rebantur, ne inde hostes venirent. Sed cum auaritia pro Deo aurum colat, sagittarius quidam populationis spe, sagittam in eum ipsum locum direxit, vbi in Christi imagine confixa fuit; quamobrem sic Deo visum est, tanquam ex viuente corpore à lignea Christi effigie sanguis manauit; quare territus Vernherus, cruce sumpta, mare ad bellum contra Christi hostes gerendum traiecit. Imago autem sagittaque sanguine conspersæ veneranter in hunc quoque diem asseruantur. Habet eadem verba Andreas Eborensis Lusitanus exemplorum memorabilium libro, titulo de miraculis.

De Innocentio Papa Tertio, & eius noua cruce signatorum expeditione. Cap. III.

Innocentius III. crucem & crucis signum colit, imagines probat; Ex eius scriptis, Platina, Nauclero.

INNOCENTIVS III. Pontifex & imagines & cruces probauit: nam, sanctæ crucis missam celebrari solemni cęremonia scripsit ad Archiepiscopum Bracarensem, qui de ea re illum consuluerat, vt habetur in cõpilatione Gregorij IX. de celebrat. miss. cap. consilium. Et sanè huiusmodi missam probant Romana missalia, & Rationalia, ac cetera Põtificalia, ac Cęremonialia, ipsa deniq; Breuiaria ab immemorabili tempore vetustissima, quibus totus orbis semper vsus est. probãt hoc ipsum tot altaria, sacella, oratoria, basilicæ, Vrbes, sub hoc sanctæ crucis titulo ędificatæ, vbi solennissimis ritibus, ac cæremonijs sanctæ crucis missę, ac festiuitates concelebrantur.

De

De eodem addit Nauclerus, quòd expeditionem aduersus hostes fidei fecerit: Audientes, inquit, hæc parui pueri de regno Francorũ vsque ad xx. millia crucem acceperũt, quasi per eos vellet Deus terram sanctam liberare. nam turmatim diuisi per diuersos portus accesserunt, alij Masiliam, Brundusium alij, reliqui Genuam venientes; nec solus puerorum hic exercitus fuit, sed vt idem, inquit, innumerabilis multitudo pro Christianorum ac terræ sanctæ recuperatione cruce signabantur, inter quos fuere posteritati cõmendandi principes isti subnotati; Fridericus rex Germanorum secundus, Henricus Brabantiæ dux, dux Morauiæ, dux de Lemburg, dux de Ancei, comes Iuliacensis, Palatinus comes de Tubringen, marchio de Baden, comes Loensis, comes Moreten, comes Spanheimen, comes de Nassam, comes Feldẽsis, comes hirsutus, comes Siluestris, comes Synensis, Sifridus archiepus Moguntinensis, episcopi Leodiensis, Herbipolensis, Bambergẽsis, Argentinensis, Patauiensis, Eichstatensis, & cõplures alij; qui oẽs prædicante magistro scholastico Xanten. ecclesiæ, mandato Innocentij Papę sese ad Christi militiam deuouerunt.

Idem quoque Innocentius suis in diplomatibus honorificam crucis mentionem facit, vt habetur de hæretic. cap. excommunicamus 1. §. catholici; Catholici, inquit, qui crucis assumpto charactere, ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

Sed & in libris de sacro altaris seu missæ mysterio frequẽtissimus est in explicandis ceremonijs signandi altaris oblationes ternis, ac quinis vicibus. Sed illud præcipue est notatu dignum, quod habet libro primo cap. 53. his verbis, quia signo crucis auri lamina cessit pro lamina, quam Pontifex olim gerebat in fronte; Pontifex hodie crucem gerit in pectore. Et mox: Ideoque Romanus Pontifex crucem quandam insertam catenulis à collo suspensam sibi statuit ante pectus, vt sacramentum quod olim tunc præferebat in fronte, hodie recondat in pectore. libro quoque eodem cap. 63. Pontificale pallium scribit fieri pluribus crucibus intertextis. Atque hæc sufficiant de crucis signo, at de imaginibus quid sentiat egregiè docuit in sermone primo dedicationis ecclesiæ; sic enim habet: Imagines sanctorum non latria, sed dulia possumus venerari, non propter imaginem, quę per se nihil potest, sed propter imaginatum, qui per se cuncta potest, non vt nos, qui facti sumus ad imaginem, & similitudinem Dei, memores nos reputemus similes imaginibus, quas ipsi fecimus ad imaginem, & similitudinem nostram: sed vt nos propter Deum sacris imaginibus inclinemus; qui propter nos exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. omnis enim, qui se exaltat humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur. videntes quippe imagines inclinamus, non vt spem salutis constituamus in illis, sed ad memoriam excitati, deuotionem, quam ipsi Deo corde gerimus, opere demonstremus. Præcipuè tamen illud insignissimum est: quod cum suo & pręcessorum tempore peregrini, qui limina Apostolorum visitabant in testimonium itineris consummati stanneas,

aut plumbeas Apostolorum imagines capitibus imponerent, expresso suo diplomate id deuotionis genus approbauit, vti litteris suis patet ad archipresbyterum & canonicos basilicæ principis Apostolorum. Atque hæc quidem de scriptis eius: & sicut ita senserat, ita quoque factis præstitit. est enim picturis quoque delectatus; nam in ipso sic habet Platina. Et ne existimes Innocentium opera pietatis in tanto Pontificatu prętermisisse, scito eius opera & impensa hospitale sancti Spiritus cõditum fuisse, auctumque adeò magnis prouentibus, quibus & peregrini, & ægroti, & vulgo concepti, ac orphani alerentur, ornauit, & altare sancti Petri opere vermiculato vt eius imago, & litteræ in fornice ipso scriptæ indicant. Alia de illo colligi possunt ex ipsius cõcilio in basilica Lateranensi habito, quod mox subijciemus.

De concilio Lateranen. Cap. IIII.

Conciliũ Lateranense de crucis signo honorificã facit mentionem; ex eius decretis.

LATERANENSIS maxima synodus sub Innocentio III. habita est, atque omnium aliarum quo ad prælatorum numerum frequentissima; nam ad ducentum supra mille interfuerunt: Constantinopolitanus enim atque Hierosolymitanus Patriarchæ adfuerant. In illo igitur cõcilio insignis & honorifica mentio fit de crucis signo; nam cum Albaniensium hæresis inualuisset, crucis auxilio vti oportuit in illa extirpanda, cruciferorum ordine ob eam rem innouato, vt inferius enarrabimus. Concilium igitur cap. 3. habet eadem verba, quæ iam retulimus supra ex Innocentio ipso: at in cap. 5. quod relatum est in compilatione Gregorij IX. titulo de priuilegijs cap. antiquæ. cum agat de Cõstantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano Patriarchis, sic habet: Dominicæ crucis vexillum ante se faciant vbique deferri, nisi in vrbe Romana, & vbicunque summus Pontifex præsens extiterit, aut eius Legatus vtens insignijs apostolicæ dignitatis.

De Cruciferis & Innocentio Papa IIII. Cap. V.

Innocentius IIII. Cruciferorum ordinem, & nouam cruce signatorum expeditionem instituit; Ex Bergomate, & recentioribus.

CRVCIFERORVM ordo hac synodo instauratur. Sic enim habet Bergomensis: Cruciferorum ordo ea in synodo Lateranẽsi ab ipso Innocentio restituitur; eo namque tempore Albaniensium pestifera hæresis surrexit, quæ quidem tantam in populo Romano cleroque seditionem induxit, quantam vnquam antea. Quamobrem Pontifex multos cruce signatos impulit contra eos arma sumere, quibus deuictis

crucife-

cruciferorum ordine iam sopitum, & penè extinctum instaurans multis priuilegijs & gratijs mirum in modum auxit: eidem autem postmodum ordini Innocentius Quartus deuotione affectus, apud Lugdunum existens, regulã edidit, & eisdem religiosis obseruandam tradidit, atque crucem semper ipsis religiosis in manibus portare præcepit: Ipsius autem ordinis auctorem, & ducem beatum Cyriacum episcopum & martyrem tempore Helenę Imperatricis primum fuisse tradunt, qui cum à Iuliano apostata cum innumerabilibus Christianis passus fuisset idem ordo ad nihilum fermè, vsque ad præsens tempus redactus est.

Sed lubet adijcere Ioannis Lucidi sententiam, quam scripsit de rebus gestis post Christum lib.10. cap.7. his verbis: Ordo cruciferorum, licet quidã dicant, quòd initiũ habuerit à Cyriaco episcopo Hierosolymitano, qui prius Iudas dicebatur, & ostendit Helenæ locum, vbi crux iacebat, & postea martyrio coronatus est; tamen confirmatur secundum quosdam per Innocentiũ IIII. post annum Domini M.CC.XLIII.

De sancto Dominico. Cap. VI.

S. Dominicus crucis signo plurima edidit miracula: coram imaginibus assiduè orabat; ex Garzonio, Fulgoso.

QVEMADMODVM hoc tempore sanctitatis exemplaria Dei benignitate floruerunt, ita quoque in illorum pijs operibus effulsit præcipuè imaginum cultus, atque in primis id euidenter probant B. Dominici res gestæ, de quo quanquam multis locis annales meminerũt, tamen pręcipuè vniuersam eius vitam scripsit Ioãnes Garzonius Bononiensis clarissimus orator.

Narrat igitur, Gutadonam Romanam viduam, ob vnicum filium, qui sibi morte fuerat ereptus, ad S. Dominicum accessisse, cuius ob deuotionem studiosa erat, sicque conquestam esse: Ego, inquit misera, atque infelix orbata sum vnico filio; vnum illud erat solatium senectutis meæ: quo me vertam? quem implorem? potes ipsum excitare à mortuis, omnis oratio mea ad misericordiam tuam, qua plurimi qui non viuebant vixerunt, confertur: summa tibi est potestas; redde eum incolumem. Dominicus misericordia adductus, ne te inquit mulier excrucia, Christus Opt. Max. optima adhibebit remedia: Tu constanti & forti sis animo. hæc cum dixisset, se paulùm abdicauit, et perbreuique oratione vsus ad cadauer contendit; illudque salutaris signi impressione armauit, ac ipsum manu prehendens; viuit, inquit ò mulier filius tuus; voti compos facta es.

Et infra: Cum Napoleon adolescens defunctus fuisset equo lapsus, astantibus Cardinalibus mortui necessarijs, membra contorta direxit sanctus Dominicus, vacauitque, inquit orationi: cuius cum finem fecisset, salutaris signi impres-

impreſsione cadauer armauit, atque manu ipſum prehendens magna voce inclamabat: Te ſuſcitet Napoleon dominus noſter Ieſus Chriſtus; & reuixit.

Et infra: Allata muliere ſeptem dęmonibus obſeſſa tumultuoſis clamoribus inſaniente: In tanto, inquit, tumultu Dominicus manum tollens (nam crucem in fronte ſignauerat): Vobis, inquit, ex Ieſu Chriſti auctoritate, vt inde exeatis præcipio, nec in poſterum mulieri, vel minimo ſitis impedimento. Hæc cum dixiſſet, vehementer mulier commota eſt, magnamque vim carbonum exhalauit, quam incredibilis ſanguinis multitudo ſubſecuta eſt; eoque modo ſanata, ſubijt religionem.

Et infra: Mos erat virginibus, ſanctiſsimam Mariæ cæli Reginæ aram ignē perpetuo colere; quippe ſcyphus vitreus olei plenus vaſe æneo cōtinebatur; id è lacunari catenis ferreis appenſum demittebatur; vas auis conſcendit, magno ſtrepitu catenas concutiens, quo factum eſt, vt ſcyphum inuerterit. Virgines ad ſtrepitum excitæ, mirabantur ſcyphum inuerſum oleum continentem, cum præſertim nihil eſſet quod eum ſuſtentaret. Ecce virginitatis memorabile teſtimonium, quoniam virginis Deiparæ imaginem perpetuo lumine colebant.

Et infra: Vt ei B. Dominico faciendum iter erat, aut litteris incumbēdum, aut fratres commonendi, primum ad Chriſti ſimulachrum procidebat, nec lachrymis, nec ſanctis orationibus abſtinens vt ea efficeret, quæ & animæ ſuę conducerent, & alijs honori emolumentoque exiſterent. Et mox edocens B. Dominici morem in itinere faciendo, ſic ſcribit: Interdum flumina imbribus augebantur, vt ne vllo quidem vado pertranſiri poſſent, ad quæ cum ventum erat, ſe ſalutari crucis ſigno armabat, iubebatque comitem quanquā metu percelleretur anteire, illi animum deferens, ipſe ſubſequebatur. in hūc modum flumina tranſitu difficilia tranſgrediebatur.

Habet & de hoc beato Dominico inſignem hiſtoriam Baptiſta Fulgoſ. exemplorum lib. 1. cap. 6. Ibi enim de ſancto Thoma Aquinate ſcribens ſic ſubijcit: In Vrbe quoque Caſtrenſi opinio eſt Dominico crucifixum locutum, qui hoc quoque tempore veneranter colitur & oſtenditur.

De ſancto Franciſco. Cap. VII.

Franciſcus crucis ſigno plurima edidit miracula, aſsiduè quoque coram imaginibus orabat, & loquentes ſibi eas ſenſit; ex S. Bonauentura, Fulgoſo.

FVLSIT cum eodem ſancto Dominico, & ſydus illud indeficientis luminis Franciſcus nihilo minoris pietatis, ac cultus erga imagines, præter ipſa etiam ab ipſo patrata miracula. ſcripſit illius vitam ſolertiſsimè ſanctus Bonauentura eiuſdem ſæculi ſcriptor, ex quo inſignes admodum locos hic ſubijciemus. Sic igitur habet ille in ipſa vita B. Franciſci,

sci cap. 2. Dum enim die quadam egressus Frãciscus ad meditandum in agro deambularet iuxta ecclesiam sancti Damiani, quæ minabatur prę nimia vetustate ruinam, & in eã instigante se spiritu causa orationis intrasset, prostratus ante imaginem crucifixi, non modica fuit in orando spiritus consolatione repletus; cumque lachrymosis oculis intenderet in dominicam crucem, vocẽ de ipsa cruce dilapsam ad eum corporeis audiuit auribus ter dicentem; Francisce vade, & repara domum meam, quę vt cernis tota destruitur: & mox surrexit proinde signo crucis se muniens, & assumptis pannis venalibus ad ciuitatem, quæ Fulgineum dicitur, accessit; ibique venditis quæ portauerat, equũ cui tunc insederat felix mercator assumpto pretio dereliquit. Crucifixũ hunc sic locutum testatur etiam Baptista Fulg. lib. 1. cap. 6. agens de sancto Thoma Aquinate.

Idem Bonauentura cap. 4. Cum initio suæ institutæ religionis ipsi, ac socijs non fuisse vllum librum in quo legentes meditari possent enarrasset, sic addit: Loco tamen illorum librum crucis Christi continuatis aspectibus, diebus ac noctibus reuoluebant, exemplo patris, & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de cruce Christi sermonem. Rogantibus autem fratribus vt eos doceret orare, dixit: Cum orabitis, dicite Pater noster, & adoramus te Christe ad omnes ecclesias tuas, quæ sunt in toto mũdo; & benedicimus tibi, quia per crucem tuam sanctam redemisti mundum. Et mox: Seruabant illi patris sancti documenta per omnia, & ad omnes ecclesias, & cruces, quas è longinquo videre poterant, iuxta datam sibi formam orantes se humiliter prosternebant.

Idem cap. quinto, alio etiam tempore apud eremum sancti Vrbani seruo Dei ægritudine grauissima laborante, cum ipse naturæ defectum sentiens vini poculum postulasset, nihilque de vino quod sibi dari posset responderetur adesse, iussit aquam afferri, & allatam signo crucis edito benedixit; mox vinum efficitur optimum quod fuerat aqua pura, & quod deserti loci paupertas non potuit, viri sancti puritas impetrauit; ad cuius gustum tanta protinus facilitate conualuit, vt saporis nouitas, & innouatio sanitatis gustabile, ac gustantem supernaliter innouantes perfectam in ipso expoliationem veteris hominis, & induitionem noui duplici attestatione firmarent.

Idem cap. 11. Tempore quo vir sanctus Reate iacebat infirmus, præbendarius quidam nomine Gedeon, lubricus & mũdanus, infirmitate graui correptus, lectulo decubãs, cum ad eum fuisset delatus lachrymosè rogabat cum simul astantibus, vt ab ipso crucis signaculo signaretur; ad quem ille: Cum vixeris olim secundum desideria carnis, non veritus iudicia Dei, quomodo te cruce signabo? Verùm propter deuotas intercedentium preces signo te crucis signaculo, in nomine Domini: tu tamen scito te grauiora passurum, si ad vomitum redieris liberatus, propter enim peccatum ingratitudinis semper priora prioribus inferuntur. Signo itaque crucis super eum facto, statim qui contractus iacuerat, surrexit sanus, & in laudem Dei prorumpens; Ego, inquit,

inquit, sum liberatus. Vis nosse crucis virtutem, cogita Franciscum cum illa addidisse & prophetiam: nam hic factus incolumis, cum ad vomitum rediisset, ruina tecti dormiens occisus est.

Idem cap. 12. in ciuitate Narniensi, cum paralyticum quendam membrorum omnium destitutum officio, signo crucis à capite vsque ad pedes ad instantiam signasset episcopi; perfectæ restituit sanitati. Et mox: Apud ciuitatem Hortensem puer vnus ita conglomeratus, vt caput pedibus portaret applicitum, & haberet ossa nonnulla confracta, signo crucis ad parentum lachrymabiles preces ab eodem suscepto, subito extensus extitit, & illicò liberatus. Mulier quędam ciuitatis Eugubij ambas contractas, & aridas habens manus, adeò vt nihil per eas operari valeret, signo crucis ab eodem in nomine Domini sibi facto, tam perfectam obtinuit sospitatem, quòd statim rediens domum, cibos in ministerium eius & pauperum, quasi altera socrus Simonis proprijs manibus præpararet. Et mox: Mulier quædam ciuitatis Narnij oculorum cæcitate percussa, signum crucis ab eodem suscipiens, lucem recuperauit optatam. Bononiæ puer quidam vnum oculorum macula adeo habens obtectum vt nihil prorsus videre posset, nec aliquo iuuari remedio, post signum crucis à capite vsque ad pedes per seruum Domini sibi factum, visum recuperauit tam limpidum, vt postmodum fratrum Minorum ordinem ingressus, se longe clarius videre assereret de oculo prius infirmo, quàm de oculo semper sano.

Idem cap. 15. in vrbe Roma matrona quædam morum claritate ac parentum gloria nobilis, sanctum Franciscum in suum elegerat aduocatum, ipsius habens depictam imaginem in secreto cubiculo, vbi patrem in abscondito exorabat. Die vero quodam dum orationi vacaret, considerans imaginem sancti, sacra illa signa stigmatum non habentem, dolere cœpit non modicum, & mirari; sed non mirum si in pictura non erat, quod pictor omiserat; cumque per plures dies quid causæ foret defectus huiusmodi mente solicita pertractaret: Ecce subito die quadam apparuerunt signa illa mirifica in pictura, sicut in alijs ipsius sancti imaginibus pingi solent; tremefacta illa, filiam suam Deo deuotam aduocauit, protinus requirens, si absque stigmatibus vsque tunc imago fuisset; affirmat illa, & iurat olim sine illis sacris stigmatibus extitisse, & nunc verè cum stigmatibus apparere: verum quia mens humana semetipsam frequenter impellit, vt cadat, & in dubium reuocat veritatē, subintrat iterum cor mulieris dubitatio noxia, ne fortè sic fuisset imago à principio consignata; at Dei virtus, ne primum contemneret miraculum, addidit & secundum: continuò namque disparentibus signis illis, nudata priuilegio imago remansit, vt per sequens signum fieret probatio precedentis.

De Balduino nouissimo Constantinopolitano Imperatore. Cap. VIII.

Balduinus crucis Christi portionem repetit;ex Bergomate,& Egnatio.

BALDVINVS hic alius ab illo est, de quo iam his Centurijs egimus: Nam hic omnium Græcorum Imperatorum Bizantij postremus fuit, estq; illud non negligendum, quod ad institutum nostrum referre de ipso in animo habemus. Bergomensis enim ita narrat: Sub Honorio III. Iacobi Teupuli precibus Senatus Venetus xxv. triremes Balduino Gallo Constãtinopolitano Imperatori contra Vatarum Græcum misit, qui superato hoste quatuor,& viginti de eius classe intercepit,& vrbem obsidione liberauit, propter quod Balduinus Imperator senatui spongiam, & lanceã quibus Dominus & Saluator noster Iesus Christus hinc potatus, inde vulneratus fuit,& crucis ligni maximam partem dedit,& ingentem pecuniam suscepit. Sed libet addere quod narrat Egnatius: Balduino inquiens quòd per ętatem tantæ rerum moli non videbatur idoneus, Ioannes Brennius socer adiutor datur, qui præualentibus Græcorum armis, cum Venetorum auxilio sæpe rem tutatus esset: tãdem oppignerato filio,& crucis dominicę parte, quin etiam templorum donarijs omnium ablatis, cum ingentem exercitum ad Bosphori fauces obieciffet, per eius absentiam à Michaele Paleologo proditione recipitur Bizantium. Ita dum externam vim formidat, domestica opprimitur: Anno igitur sexagesimo ferè quàm imperari à nobis cęptum est, Bizãtium amissum est. hæc ex illo.

De Honorio Papa III. & Ioanne Rege Hierosolymitano. Cap. IX.

Honorius adigit Fridericum, vt cruce signetur pro Ioanne Rege Hierosolymitano; ex Nauclero.

HONORIVS Papa III. cum benignè suscepisset Ioannem Hierosolymitanum Regem ad se confugientem: Hic (vt inquit Naucl. gener. 41. Anno Domini M.CC.XXII. vt habere posset adiutorium, ad preces eius Pontifex reconciliauit sibi Fridericum promittentem restituere terras Ecclesiæ, & crucem assumere,& ad Terram sanctam recuperandam cum copijs accedere.

De Gregorio Nono Papa. Cap. X.

Gregorius IX. crucesignandis præbet Indulgentias: Crucesignatorum ordines co nfirmat, picturas sacras coluit; sub illo multa fuere miracula; Ex eius scriptis, testimonio Friderici Imperatoris, & Regis Angliæ; ex Platina, Nauclero, ac tota Frisia.

GREGORIVS nonus Pontifex Romanus, quàm piè senserit in probandis imaginibus, ac crucis signo, constat ex compilatione sua decretalium. Primum enim illud ex ea probatur vsus missæ, sub titulo sanctæ crucis, vt in c.consilium. de celeb.miss.ex Innocentio III. Deinde ex eodem Innocentio in concilio Lateranensi probat vsum præferēdę crucis, Patriarchis itinerantibus, cap.antiquæ.de priuileg.insuper in cap.excommunicamus. §. catholici, de hęret.crucis vsum probat, quorum canonum verba visum est nobis hic pretermittere, cum iam prolata fuerint in ipso Innocentio III. ac ipso Lateranensi Concilio.

Habet præterea de eodem Pontifice Nauclerus gener. 42. Anno Domini M.CC.XL. in hæc verba: Eo tempore Pontifex decreuit, vt illa præcellens & dulcis Hermanni Contracti Monachi Antiphona, Salue Regina, certis diuinæ rei horis adderetur, campanasque ad Christi corporis & sanguinis confessionem pulsari, & laudes Virginis speciali oratione in matutinalibus celebrari. Ad hæc crucem decreuit contra Fridericum vbique prædicari, dans plenarias indulgentias crucem assumentibus.

Idem præterea Gregorius ipse in epistola ad Regem Franciæ, quæ incipit: Ascende de mari bestia, &c. narrat se Fridericum excommunicasse, quòd ad præfixum terminum iuxta promissa, vt in absolutione ab Honorio obtenta, cum crucesignatis non transijsset suppetias laturus Terræ sanctæ. Hæc Nauc. gener. 41. Anno Domini M.CC.XXIX.

Volaterranus etiam lib. 21. de ordinibus militaribus Aragonum, duos ordines sub hoc Gregorio cœpisse narrat, his verbis: In Aragoniæ regno duo militum ordines, primus sanctæ Mariæ de Redemptione captiuorum, seu de mercede, cuius auctor fuit Iacobus ille, qui Baleares insulas subegit Anno M.CC.XII. Gregorio nono probante, amictum gerunt album cum atra cruce, quorum officium captiuos redimere. Et mox: Alter ordo Mōtesię dicitur; qui locus est in regno Valentiæ cum rubra cruce ab eodem fere tempore excitatus ordinis Cisterciensis sub magistro, & militia de Calatraue.

Videamus nunc reliqua quæ sub illo contigerunt, aut quæ picturarum monumenta comperta habeamus. Fuerat huic Pontifici aduersarius Ioānes Cincius, sed pro Pontifice defensor acerrimus extiterat Iacobus Capranica etiam Romanus ciuis, de quo sic testatur Platina. Hic est ille Iacobus, cuius nomē adhuc legit in tabernaculo opere musiuo sua impensa extructo in sancta Maria ad Præsepe: qua in Basilica Petrus quoq; Capocius sepultus est sanctæ Romanę

manæ Ecclesiæ Cardinalis, qui Fridericum Imperatorem schismaticum prosecutus est; quique & hospitale sancti Antonij non longè ab eadem Basilica, & Perusij Gymnasium quod Sapientiā vocant, sua impensa extruxit. Videri adhuc ab omnibus possunt miri artificij picturæ sacrę, quibus dicta loca fuerunt exornata.

Narrat etiam Naucl. gener. 41. circa fi. sub hoc Pontifice mira quędā prodigia, ob signi crucis ac sacramenti contemptum contigisse. In hac generatione inquit Frisia fere tota submergitur; fluctibus marinis perierunt hominum plusquam centum millia propter irreuerentiam factam sacramento à quodā pugili, sicut post modum reuelauit B. Maria Virgo, & constructa est ecclesia in eodem loco; Mons quidam à Burgundia per idem tempus diuiditur, & quinque millia hominum suffocantur, tandem ad alios montes accesit mirabiliter; Item lapis grandis cecidit in monasterio sancti Gabrielis apud Cremonam habens signum crucis & imaginem Christi expressam; desuper aureis literis scriptum fuit, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum, & cæcum illuminauit secundum Vincentium: erat autem glacialis lapis, eo liquefacto vnxerunt oculos Monachi cæcutientis, & visum recipit, quod etiam tradidit Martinus Polonus in Innocentio IIII.

Quis nō videat iram Dei exardescere ob contemptum crucis? omnia enim sacramenta, vt verbis, ac elementis fiunt, ita & signo crucis, si sacramentum contemnitur, sanè & Christus ipse & signum crucis eius despicitur, vnde manāt postea prodigiosa hęc, de quibus disseruimus; nam ruunt prouincię, pereūt hominum millia, aperiuntur montes, loquūtur ipsi lapides miris signis, ac verbis inscriptis. Si venereris signum Christi non horrenda fiunt prodigia, sed sācta miracula fiunt cuiusmodi huic fideli monacho redditus fuit visus ab illa glaciali aqua, in qua Christi imaginem iure coluerat.

De Marco Pola. Cap. XI.

Marcus Pola crucis & signi eius vsum, ac miracula narrat: ex huius scriptis teste toto Babylonico Regno, ac Imperio Tartarorum Cam.

MARCVM Polam Venetum virum ingentis solertiæ in enarrādis rebus, quæ suis in itineribus proprijs oculis prospexerat apud Babylonicos atque exteriores Asiaticas regiones lubet hoc loco referre. Narrat ille lib. 1. cap. 8. rem miram, quam, etsi longioribus verbis explicet, nos tamen succinctius enarrabimus: Califa (is est Babyloniorum Imperator) anno Domini M.CC.XXV. totus in hoc incumbebat, vt Christiana religio intra sui imperij fines omnino deleretur; accitis igitur Christianis (qualescunq; ibi essent) protulit coram illis euāgelicam sententiam, quę habet: Si haberitis tantam fidem quantum est granum sinapis, dicetis monti huic; transfer te illuc, & trāsferetur: qua prolata, iussit vt fidem suam ostenderent in trāsferendo

ferendo monte aliquo;alioqui id non præſtātibus,vel mortem imminere, vel deficiēdum illis à Chriſto ad Mahometum. Hæc re perterriti omnes Chriſtiani ieiunijs atq; orationibus diu incubuerunt,diuinaq; viſione effectum eſt, vt Epiſcopus moneretur in ſomnijs quærendum eſſe inter ipſos Cerdonem quēdam monoculum, cuius nomen ignoratur, cuius virtute per Dei gratiam res hæc perficeret;repertus hic Cerdo;auditaq; epiſcopi viſione, humilitate magiſtra ſe indignum cui tantum opus committeretur apertiſsimè pronūtiauit: tandem omnibus efflagitantibus onus hoc ſuſcepit. Sed interim narranda eſt cauſa tum humilitatis,tum eluſcationis. Puella ad hunc olim calceamentorum emendorum cauſa diuerterat,quæ cum indueretur, oſtenſis cruribus nō nihil libidinoſus ardor Cerdonis animū pulſauit; cuius rei cum eum puduiſſet,contemplans Saluatoris verba;Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te; littera ipſa retēta,oculum alterum ſibi penitus eruerat,atq; hęc quidem fuit & humiliationis,& eluſcationis cauſa. Pręſcripta igitur die adueniente,qua montem trāsferendum eſſe Babylonius Imperator expectabat, Chriſtiani diuinis celebratis officijs quanta potuerunt pietate locum ipſum petierunt,prælata Domini noſtri Cruce;aderat & ipſe Califa. Cerdo eleuatis ad cœlum manibus;genibuſque coram cruce flexis,orans iuſsit monti in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti vt transferretur,& translatus eſt.Quo miraculo moti perplures Chriſti fidem tunc ſunt ſecuti, ipſeque Califa occulto profeſſus eſt ſe Chriſtianum eſſe,ſemperq; ſub pallio clam crucem tulit, quā cum morienti gens illa reperijſſet ſepulturæ Imperatoriæ locum negauit. Agitur eo loci dies feſtus in huius miraculi memoriam. Narrat eadem liber quidam inſcriptus de initijs regnorum,qui circa illa tēpora fuit ſcriptus; & apud me extat manuſcriptus in membranis, teſtaturque hæc contigiſſe ſub Gregorio x.

Idem quoque Pola lib.2.cap.1.narrat quæ ſequuntur in hanc ſententiam: Cublai magnus Tartarorum Can,Naiam patruū perduellionem profligauerat:hic Naiam Chriſtianum quidem ſe eſſe profitebatur,quòd baptiſmum occulto ſubijſſet,ſed Chriſtiani hominis opus nullum ab illo prodibat, at in bello præfato vexillo crucis vtebatur; cumque omnis Chriſtianorum multitudo(quæ innumerabilis erat)cæſa fuiſſet, Iudęi,atque Sarraceni exprobrabant Chriſtianis quaſi crucis imbecillitatem ſubſannantes his verbis: En quis exitus vexillorum veſtrorum? Hoc cum perſenſiſſet Magnus Can,aduocari iuſſit Iudęos,ac Saracenos,dureque eos coarguit; Si Chriſti inquiēs crux Naiam tutata nō eſt, iure id eſt ſecutum,nempe ob illius perfidiam ac perduellionatum in proprium Dominum. Crux ergo impio auxilium nō tulit. Quare cauete impoſterum dicatis Deum Chriſtianorum iniuſtum eſſe: quoniam ille ſumma bonitas, ſummaque iuſtitia eſt.

Eodem etiam lib.2.cap.2.Narrat eundem Magnum Can librum euangeliorum tanti feciſſe;ut & publice oſcularetur,& adoleret incenſum; ſed illud addit, quod ægreferret Chriſtianos præferre crucem, in qua tantus vir fuerit occiſus,

occisus, nempè Christus. plus sanè in hoc gentili fuit pietatis, quàm in nostra tibus hæreticis, qui si nouisset crucis mysterium per fidei signaculum de cruce atq; eius signo insignius locutus fuisset, quàm nostrates hostes crucis Christi, qui quod aperta luce cognouerunt, hoc malitia duce impugnarũt, & vt ait Apostolus, cum Deum, id est veritatem cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt.

Quæ sub Friderico II. Imperatore gesta sunt. Cap. XII.

Fridericus crucem videtur indecenter tractasse: at Greg. IX. deuotissimè proprijs tulit manibus; ex Nauclero.

SI quis animaduerterit quæ de Friderico II. Germanorum Imperatore narrantur, non dubitabit illum apostolicæ sedis infensissimum hostem fuisse, crucique non vt decuit venerationem exhibuisse. Cum etenim aduersus Gregorium nonum Romanum Pontificem perditionis tum filius arma mouisset, Gregorius sibi, & Vrbi ab hoste metuens solennes totius populi Romani supplicationes à Lateranensi ad sancti Petri Basilicam indixit, proprijsque manibus ferens crucem, cui inerat portio viuificæ crucis, præmissisque Apostolorum capitibus, luculentã habuit orationem, qua vniuersum populum Romanum animauit ad suscipiendum crucis vexillum aduersus hunc Ecclesiæ Dei hostem.

Veniente igitur Friderico, inquit Naucl. generat. 42. tũ vt portas murosq; perrumperet amplissimo exercitu cruce iam signata cohors cominus est congressa, ad cuius conspectum adeò territus, adeo in insaniam versus est, vt crucesignatos captos ad se viuos perduci, in prima ipse pugnans acie clamauerit: perductisque caput partim illis in crucis modum quadrifariam scindi iusserit; partim in fronte crucem ferro candenti reddiderit: clericis autem ferro coronam cæsam in crucis formam vulnerari mandauit. Et cum Populi Romani vidisset constantiam, præter spem tertia quam aduenerat die, omnia vrens, deuastans in itinere obuia transijt in Campaniam.

Quis non apertè videat ex ijs Friderici gestis, rabiem diabolicamque insaniam eò adigere impuros homines, vt primum Christi crucem, vel solo verbo nominari oderint in vsu eam esse contabescant, videre perhorrescant, tandemque non nisi sacrilega mente conculcent.

De

De sancto Bonauentura. Cap. XIII.

Sanctus Bonauentura & crucis & signi eius vsum, ac etiam imaginum pluri ma miracula narrat; ex eius scriptis.

SED ad beatos Patres, & veros Christi discipulos nostra rursum deflectat oratio, atque in primis occurrit sanctus Bonauentura Cardinalis. Verùm quia ex illo perplura tam de imaginibus, quàm cruce protulimus in enarranda sancti Frãcisci vita, ne eadem rursum repetamus, eò Lectorem reijcimus.

De sancto Thoma Aquinate. Cap. XIV.

S. Thomas Aquinas sacrarum imaginum, crucis, ac signi eius vsum mirè colnit: audijt etiam crucifixum miraculo sibi respondentem; ex eius scriptis, Fulgoso, & alijs.

SVCCEDIT beatus Thomas Aquinas, ex quo plura colligere licet; & eò firmiora ad firmandum crucis & imaginum vsum, quò ille reliquos omnes scriptores multis ab hinc sęculis tum eruditione, tum sanctitate anteire visus est. habet igitur ille ad lib. sent. 3. dist. 9. quæst. 2. quæsitum hoc, An Christi imago adoranda sit adoratione latriæ? Respondet ille his verbis: Imago potest dupliciter considerari, primo secundum quod est res quędã, vt puta lapis, vel pãnus, vel charta, vel similia; & sic nullus honor illi debetur: secundò vt est imago, & quia idem motus est ad imaginem & ad imaginatum, ideo idem honor debetur imagini, vt imago est, qui debetur repręsentato per imaginem: & ideo cum Christus adoratur latria, similiter & eius imago.

Et infra: Ante incarnationem Christi, cum Deus incorporeus esset, nõ poterat ei imago fieri, sicut dicitur Isa. 4. vnde Exo. 20. dicitur. Non facies mihi imaginem, neque vllam similitudinem; & hoc maximè quia erant proni ad idololatriam; vnde idololatræ maximè reprehenduntur, quia adorant opera manuum suarum; sed postq; Deus factus est homo, potest habere imaginem ratione humanitatis assumptæ, quæ simul cum eo adoratur; & ideo permissũ est in noua lege imagines fieri, & quamuis non sit scriptum in sacra scriptura de imaginum adoratione; tamen dicendum, quòd Apostoli multa tradiderũt, quæ scripta non sunt in Canone, inter quæ est illud de vsu imaginum. Vnde Damascenus dicit, quòd Lucas depinxit imaginem Christi, & beatæ Virginis: & Christus suam imaginem Abagaro Regi dederit, vt dicitur in ecclesiastica historia. Fuit autem triplex ratio eius institutionis in Ecclesia, primo ad instructionem rudium, qui eis quasi quibusdam libris edocentur; secundò ad Incarnationis mysteriũ, & vt sanctorũ exempla magis in memoria essent, dũ quo-

quotidie oculis repręsentantur;tertio ad excitandū deuotionis affectū, qui ex visis efficacius incitatur,quàm ex auditis: Quia igitur cum imagines tā Christi,quàm aliorum sanctorum adorentur ratione repręsentati:ideo eadem adoratione,vt ait Basilius,adorandæ sunt,qua ipsi quorum sunt imagines.

Et infra quęst.4.Crux Christi etiam ipsa in qua Christus pependit, potest dupliciter considerari;vno modo vt Crucifixi imago, & sic adoratur eadem adoratione sicut crucifixus,scilicet latria, vnde eam alloquimur sicut crucifixum,dicentes:O crux aue spes vnica.secundo modo,vt est res quædam,& sic cum non pertineat ad personam Verbi, non potest eadem adoratione adorari cum Verbo, sed adoratur in quantum res est quædam Christi hiperdulia; sed alię cruces non adorantur,nisi vt imago, & ideo adorantur tantum latria. similiter dicendum est de alijs rebus Christi,sicut vestis, sudarium, claui, lancea & similia:quia si adorantur vt imago,adorantur latria;si verò vt res Christi,hiperdulia:si autem vt res simplex,nulla:& ille honor qui exhibetur cruci, vel alijs rebus ipsius Christi,scilicet hiperdulia,non tantus est, quantus est honor qui exhibetur Matri eius.

Idem quoque in 3.parte summæ quęst.25. Imago,inquit,Christi adoranda est adoratione latriæ, nam exhibetur ei reuerentia, non in quantum est res quædam, vt lignum sculptum vel pictum: quia sic nulla debetur reuerentia, sed in quantum est imago,quę eadem reuerentia honoranda est,cum vnus sit motus in imaginem, & in rem repręsentatam; quare sicut Christus adoratur adoratione latriæ, ita & eius imago adoranda est: crux etiam Christi adoranda est adoratione latriæ:quia & si irrationali creaturæ non debeatur honor nisi ratione naturæ rationalis; crux tamen Christi, licet non fuerit vnita verbo Dei in persona, fuit tamen vnita ei aliquo modo per repręsentationem, & cōtactum:vtroque enim modo crux Christi adoratur latria,atque eum alloquimur,& deprecamur:vno scilicet modo,in quantum nobis figuram Christi extensi in ea, alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quod eius sanguine est perfusa, & per istum contactum adoramus non solum crucem, sed omnia quæ sunt Christi.

Videamus quæ etiam eidem beato Thomæ contigisse narrat Baptista Fulgosus lib.1.cap.6.Neapoli inquit in Prædicatorum templo cruci affixa Christi effigies Aquinati Thomæ respondit, recte eum descripsisse, cum Thomas librum tenens,quem aduersus Grecorum errores scripserat,Christum oraret, vt se moneret,si qua in parte eius libri errasset; quod eum ad Lugdunense cōcilium Vrbani quarti iussu laturus erat. Hic animaduertendum putarim non Vrbanum quartum Lugdunense concilium indixisse, sed Gregorium decimum:Vrbano autem ipse Thomas percharus fuit; quandoquidem ipsius iussu corporis Christi festiuitatis officium,atque alia pietate plena composuit,vt scribit Bergomensis,& Honuphrius ad Platinæ Vrbanum quartum.

De

De concilio Lugdunensi. Cap. XV.

Concilio Lugdunensi decernitur habendam imaginibus sacris venerationem, additis etiam pœnis; ex eius decretis mille ducentis suffragijs Constantinopolitano Imperatore, ac ipsis etiam Tartaris.

CONCILIVM Lugdunense sub Greg. x. celeberrimum fuit, & Grçcorũ Imperator ipse ac Tartari per oratores interfuerũt, baptismaq; susceperunt, ac longè plures, quàm quingenti episcopi, sexaginta abbates, atque cum ijs alij prælati propè mille interfuisse comperiũtur. In illo igitur pro venerabilium imaginum cultu, sic constitutum est, titulo de officio ordinarij, canone incipiente, si Canonici: Ceterum, inquit, detestabilẽ abusum horrendæ indeuotionis illorum, qui crucis, beatæ Mariæ Virginis, aliorumque sanctorum imagines, seu statuas irreuerenti ausu tractantes, eas in aggrauationem cessationis prosternũt in terram, & vrticis spinisque supponunt penitus reprobantes, aliquid tale fieri de cetero districtius prohibemus; statuentes, vt in eos, qui contrafecerint vltrix procedat dura sententia, quæ delinquẽtes sic puniat grauiter, quòd alios à similium præsumptione compescat nunquid vnum attulimus testem? mille sunt, imo totus penè orbis.

De Rodulpho Romanorum Imperatore. Cap. XVI.

Rodulphus pugnaturus Christi imaginem preferebat, ita vicit hostem; ex Nauclero.

RODVLPHVS Romanorum Imperator & ipse quoniam per socordiam de assumenda aduersus infideles cruce promissa non præstiterat, excommunicationis mucrone percussus fuit. Sed tandem à Nicolao III. de Apostolica benignitate absolutionis beneficium est assecutus. Verum erga crucem, atque alias imagines fuit piè affectus: nam cum aduersus Bohemos pugnaturus esset, Christi imaginem præferri iussit, vt scribit Naucler. gener. 43. At Rodulphus, inquit, Rex cum Australibus, & Stirensibus, & paucis Sueuis præsente Rege Vngariæ, cum tamen vix vnum contra duos haberet, septimo Calendas Septembris anno M.CC.LXXVIII. feria VI. post festum sancti Bartholomęi in campo qui dicitur Ridersprug, ordinatis aciebus, Christum pro signo habens, quod nomen semper antea à Comanis, & Vngaris pro nihilo fuit reputatum, acriter pugnauit. Igitur hac die ab omnibus repetitis vicibus Christus alta voce proclamatur, eratque Praga signum Bohemorum, & Alba stola. Itaque commissa pugna exercitus Bohemus superatur, trucidato, nudato, insepultoque ipsorum Rege.

De

De Nicolao Tertio Romano Pontifice. Cap. XVII.

Nicolaus III. sacras imagines pingi iussit, Rodulphum promissis non stantem in assumenda cruce excommunicauit; ex Platina, & Nauclero.

NICOLAVS tertius Romanus Pontifex quomodo re ipsa imagines probarit, narratur à Platina his verbis: Aedificijs ædes Pontificias exornauit. Aedes enim apud sanctum Petrum percommodè extruxit, quarum partem aliquam adhuc cernimus. Has postea Nicolaus Quintus magna impensa restituit, cinxit etiam mœnibus in vrbis modum Pomarium sancti Petri; quod viridarium nũc vocant; Ecclesiam quoque sancti Petri fere vetustate collabentem restituit, ac pictura summorum Pontificum exornauit, Idem etiam fecit in basilica Pauli. Et mox: Perfecit etiam à fundamentis sancta sanctorum primo sacello iam vetustate collapso; templumque ipsorum opere vermiculato, vt adhuc cernitur, & crusta marmorea exornauit, eoque transtulit Apostolorum capita, donec templum Cõstantinianum sua impensa restitueretur; quo facto statim in capsulis argẽteis suo iussu extructis, comitante populo in templum restituit, conduntur que in sacello ad eam rem percommode fabricato.
Idem etiam Rodulphum Imperatorem iam excommunicatum ob id quod voto crucis assumendæ non satisfecisset, restituta Romandiola absoluit, vt est apud Naucler. gener. 43. Anno Domini M. CC. LXXXII.

De Nicolao Quarto Papa. Cap. XVIII.

Nicolaus IIII. Christi imagines insigniter fieri iussit, Vrbeuetanum templum sacris statuis ornatissimum primus fundauit; ex Platina, Honuphrio, ac toto Cardinalium collegio, atque alijs.

SVCCEDIT hoc loco Nicolaus IIII. Romanus Pontifex, cuius extant vestigia non pauca pro imaginum cultu. ita de illo habet Platina: A Reate Romam post annum rediens, sedatis aliquantulum perturbationibus ciuium, apud sanctam Mariam Maiorem habitauit, quam basilicam ipse vnà cum Iacobo Columna restituit, vt in fornice maiore apparet; vnde Saluatoris ipsiusq; Pontificis, ac Iacobi Cardinalis imago ex opere musiuo adhuc cernitur. Idẽ quoq; Pontifex anteriorẽ posterioreq; partẽ basilicę Lateran. restituit, ornauitq; opere vermiculato, queãdmodũ litterę ipsę ĩdicãt.
De eodẽ quoq; Honuphrius solertissimus chronographiæ Pontificũ scriptor ad Platinæ Vrbanum IIII. prænarrato miraculo, quod de Eucharistia apud Vrbeuetanos contigerat, & festi eius institutione, sic habet: In cuius postea rei memoriam ciues Vrbeuetani tunc nobiles, ditissimi, & potẽtes nobilissimũ templũ Deo, & B. virgini Marię à fundamentis construere cœperũt,

tanta mole apparatu, & impensarũ magnitudine celebre, vt nullũ in toto terrarum orbe tunc ei potuerit comparari. Ceterũ hoc non nisi xxv. anno post, Christi vero M.cc.xc. factũ fuit Nicolao IIII. Pontifice max. qui eodẽ anno XIII. die Nouẽbris, primum lapidẽ in maximi & augustissimi templi fundamentis, Cardinalibus cum omni Romana curia, multis peregrinis prælatis, episcopo ciuitatis, clero, magistratibus, nobilibus, & vniuerso populo Vrbeuetano adstantibus, supplicationes habitas solemniter posuit; maximasq; singulis annis ipso die ecclesiam ipsam visitantibus indulgentias largitus est, ab alijs postea Pontificibus confirmatas, & auctas; in quo celeberrimo templo cum perfectum penè fuisset, postea sanctũ corporale collocatũ est, altari & tabernaculo ad illud conseruandũ elegantissime fabrefactis, quod singulis annis in die Corporis Christi in celebri illa supplicatione deuotissime circũfertur, finitimis omnibus populis eò illa die ad id videndũ cõfluẽtibus. Eius porrò tẽpli anterior pars tota è marmore pario incrustata est varijs & elegantibus sigillis noui & veteris testamenti exornata, multisque alijs decorata ornamentis, quæ eo tempore excellentius in statuaria opus existimata est omnium quę toto terrarum orbe id genus essent.

Et quia insigne monumentum pro imaginum cultu est illud, quod in æde diuæ Mariæ ad Præsepe (vti ex Platina supra diximus) in amplissima fornice Romę cõspicitur, vbi huius Nicolai iussu, ac sumptu, Christi, B. Marię ac sanctorũ ornatissima simulachra musiuo, aureoq; opere extructa sunt, cõmemorare libet: quod eo loci, ne tanti Pontificis sanctitas obscura putaretur, sanctissimus D.N. Sixtus V. antequam in hoc felicissimo sui Pontificatus solio cõsederet, ad perpetuã eius nominis memoriã (cum eiusdem Franciscani instituti sectator vterq; fuerit) sepulchrum illi statuis sacris vndequaq; ornatissimũ proprio ære extruendũ curauerat: quam rem id postea consequutum est, quod magno gaudio nostro oẽs videmus, vt qui summi Pontificis colendæ memorię studiũ adhibuisset, summo quoq; Pontificatu dignus habitus fuerit, ipso spiritu sancto in eius prouectione manifestissime operante.

De Michaele Imperatore Constantinopolitano. Cap. XIX.

Michael Paleologus Lugdunensi Concilio interfuit, approbans sacrarum imaginum venerationem; ex Egnatio.

MICHAELEM Paleologum Imperatorẽ Constantinopolitanũ habemus etiam imaginum propugnatorem. Nam cum Lugdunum ad Gregorij X. concilium se contulisset, probauit in illo decreta omnia, inter quæ, vt iam diximus, erat & hoc de venerandis imaginibus, quamquã Cõstantinopolim repetens, tanto in eũ odio exarserãt schismatici homines, quòd Romanę Ecclesię decretis de spiritu sancto subscripsisset, vt nec moriẽtem, nec mortuũ admiserint. De eo sic Egnatius: Lugdunum

num ad Conciliú venit, quod Gregorius Pontifex indixerat, facileq; illi cum Romano Pontifice conuenit, ex quo tantá inuidiam Græcanicę gentis cótraxit, vt nec morienti iusta persoluerint, & locum sepulturæ negarint.

De Guidone Archidiacono Bononiensi. Cap. XX.

Archidiaconus crucis signũ, ac imaginũ vsũ, venerarionẽq; probat; ex ei⁹ scriptis.

VIXIT & hoc tempore in interpretandis sacrorum Pontificũ, reliquorumq; patrũ decretis doctor insignis Guido Bononiẽsis Archidiaconus, pręsertimq; interpretatus est canones illos Gratiani, de quibus egimus, quãdo de Gratiano disseruimus. Verũ lubet hic breuem illius sententiam referre, quæ memoratu digna est. nam in cap. venerabiles. de consecr. dist. 3. agens de imaginum cultu: Duæ, inquit, sunt species adorationis, scilicet latria, & dulia; latria est seruitus siue cultus soli Deo debitus, Dulia est seruitus, quę debetur creaturæ. vnde versus: *Dulia fit seruo; debetur latria Christo.* sic distinguit tota ecclesia cultum erga Christi imaginem à cultu reliquarum.

De Gulielmo Durante cognomine Speculatore. Cap. XXI.

Gulielmus crucem, eiusque signũ, & imaginũ vsum in omnibus rebus sanctificãdis docet; imaginũ cultor extitit, ac de eis plus reliquis scripsit; ex eius scriptis.

GVLIELMVS Duranti Mimatensis episcopus, qui & Speculator antonomasticè dictus est, vir vndequaq; doctissimus, illius sęculi in Pontificio iure quasi singulare sydus effulsit, atque de imaginibus adeo piè sensit, vt ipse constitutiones aliquot in concilio Lugdunẽsi iussu Gregorij X. promulgari curauerit; omnes vero ipse interpretatus est, pręsertim illã de imaginibus, quæ incipit, si canonici. sub titulo de off. ordin. cuius verba iam antea, agentes de ipso concilio protulimus. Peracto etenim concilio ipse oẽs illas constitutiones, & hanc pręsertim insigni commentario dilucidauit; quo loco & imagines venerandas, & qui illas contempserint pœnis acribus afficiendos scribit. Qui cõmẽtarius, cum iam totis annis trecentũ latuisset, & ab hominum memoria excidisset, nos in bibliotheca Thomæ Diplouatatij neglectũ, & squalentẽ comperimus, characteribus penè incognitis, & nostro labore illustrauimus, nostroq; sumptu ad omniũ vtilitatẽ, ne diutius lateret, edidimus. Hic ille etiã est Gulielmus, qui Pontificũ cæterorũq; episcoporum ritus perpulchro ordine distinxit illo libro quem Põtificale inscripsit; in quo & de benedicendis tum imaginibus tum cruce iuxta ea, quæ traditione ecclesiastica ad sua tẽpora deriuarant, aperto stylo formulas in scriptis redegerat, in cuius voluminis parte secunda docẽs, quibus cęremonijs cruces be-

nedicēdę sint, post orationes aliquot, sic habet: *Te supplices exoramus, vt hoc singulare signū, quod ad exemplū primi illius sacratissimiq; vexilli, quo precioso sanguine filij tui triumphasti, fidelium tuorū deuotione compactū, erectūq; est, tua cœlesti benedictione sanctificare digneris, vt omnibus hic genuflectentibus, ac tuæ maiestati supplicātibus largior, et cordis cōpūctio, et admissorū cōcedat remissio.*

Et infra: *Deus qui beatę crucis patibulū, quod prius erat sceleratis ad pœnam, conuertisti redemptis ad vitā: concede plebi tuæ eius vallari præsidio, cuius est armata vexillo; sit ei Crux fundamentū fidei, spei suffragiū, inaduersis desensio, in prosperis adiuuamen; sit ei in hostes victoria, in ciuitate custodia, in cāpis protectio, in domo fultura.* Et infra: *Sanctificet istud lignum, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & benedictio illius ligni in quo sancta membra Saluatoris suspensa sunt, sit in isto ligno, vt orantes inclinantesque se propter Deum ante istā crucem, inueniant corporis, & animæ sanitatem.*

Et infra: *Illis ergo manibus hanc crucem accipe quibus illam amplexus es, & de sanctitate illius hanc santifica, & sicut per illam mundus expiatus est à reatu, ita offerentium famulorum tuorum animę deuotissimę huius crucis merito omni careant perpetrato peccato; & obtecta enitescant.* Docet ibi, & crucem aqua benedicta aspergi, & incenso thurificari. Sunt & alia ibi multa: Sed hæc pauca, quasi insigniora decerpsimus.

Habet ibidē & de benedictione imaginis B. Marię virginis; primùm enim postq̄ docuit imaginē aqua benedicta aspgi, ac thurificari, additis sanctis antiphonis, quibus ipsā B. Mariā alloquitur, sic Deū orat: *Omnipotēs sempiterne Deus, clementissima cuius dispēsatione cūcta creātur ex nihilo, hāc imaginē in honorē pijssimæ genitricis filij tui dñi nostri Iesu Christi venerabiliter adaptatam benedicere, & sanctificare digneris: & præsta misericordissime pater per inuocationē nominis tui, atq; eiusdē vnigeniti filij tui dñi nostri Iesu Christi, quē pro salute generis humani, integritate virginis Marię seruata, incarnari voluisti: quatenus precibus eiusdē sacratissimæ Virginis quicūq; eandē misericordiæ reginā, et gratiosissimā dñam nostrā corā hac effigie suppliciter honorare studuerint, et de instātibus periculis eruātur, et in cōspectu diuinę Maiestatis tuæ, de cōmisis, et omisis veniam impetrent, atque mereātur in præsenti gratiā, quam desiderant adipisci, & in futuro perpetua saluatione cum electis tuis valeant gratulari.*

At in benedicēdis aliorū sanctorū imaginibus, sic habet. *Omnipotēs sempiterne Deus, qui sanctorū tuorū imagines seu effigies sculpi, aut pingi nō reprobas; vt quoties illas oculis corporeis intuemur, toties eorū actus, & sanctitatē ad imitandū memorię oculis meditemur: hanc imaginē, seu sculpturā, in honorē ac memoriā B. N. apostoli, martyris, confessoris, pontificis, aut virginis adaptatā, benedicere, ac sanctificare digneris; & præsta, vt quicūq; corā illa ipsū gloriosissimū Apostolū tuū, martyrē, confessorē, virginē simpliciter honorare studuerit illius precibus, ac obtentu à te gratiā in præsenti, & ęternam gloriā obtineat in futuro.*

Sed & toto illo volumine passim docet ligni crucis efficaciā in rebus omnibus sacrandis; adeo vt laboriosū nimis sit, si omnia huc cōgerere velimus.

Illud

Illud tamen præcipuè est adnotandum, quod habet de adoratione crucis in officio Parasceues, sicut & quæ habet in insigni alio volumine, quod inscripsit Rationale. nam libro 5. in præfatione ita scribit: Sacerdos cũ dicit, Deus in adiutorium meum intende, signo crucis se munit, ad effugandam diaboli virtutem, scilicet quamlibet illius versutiam, & potestatem; valde enim timet signum crucis. vnde Chrysostomus: Vbicunq; dęmones signum crucis viderint, fugiunt, timentes baculum quo plagam acceperunt.

Et infra: Hoc ergo crucis signo se armat Ecclesia in pectore, & in fronte, significans crucis mysterium esse corde credendũ, & manifestè ore confitendum. Per hoc enim signum confunditur ciuitas diaboli, & triumphat ecclesia terribilis vt castrorum acies ordinata. Hæc ille, qui & multa alia subdit, quæ breuitatis causa prætermittuntur.

Eodem Rationali lib. 6. tit. de Parasceue, ita tradit: Sacerdos post orationem, crucem velatam baiulat ad dextrum cornu altaris; ibique crucem super humeros tenens, in persona Christi Iudæis improperat beneficia Domini, dicens: Popule meus, quid feci tibi? Et post: Subsequẽter ipsa crux denudata salutatur, & adoratur, quia eum cui Iudæi perfidi illuserunt, Christiani reuerenter salutando, & deuotè osculando venerantur. Et mox: Nudis etiam pedibus adoratur, vt omnes proprias affectiones sibi nudas ac notas esse mõstremus, & vt cum afflicto pro nobis nos affligi ostendamus. Salutatur autẽ crux, quia per eam salus hominum reformatur, postea adoratur, id est osculatur. Atque hæc sufficiant ex illo.

Omnia hic vnus complectitur, quæ sufficere videantur ad Iconomachos refellendos: doctissimum, si volunt audire, rerumq; gestarũ omnino gnarum, veritatisq; scrutatorem; quique inter reliquos sui tẽporis scriptores illustris emicuit. Si etenim Iconomachi à pio episcopo quęrunt edoceri, hic fuerit omnium iudicio pijssimus; quandoquidẽ delatũ sibi Rauennæ Archiepiscopatum tota humilitate renuerat: Mimatensi episcopatu postea contentus. Si zelo fidei feruentem quærunt hominem, hic præcipuus est; nam in Lugdunensi concilio frequentia prælatorũ insigni, Gregorij iussu cõstitutiones edi curauit: Perduelliones quoque qui ab ecclesia Dei defecerant, & captiuos fecit, & ad pœnitentiã reduxit: Prouincias in ecclesię obedientia non admodũ fideliter persistentes in officio continuit, fidelitatis accepto iuramento. Ipsi igitur, eiusque dogmatibus assentiri deberent compatriotę Galli, quem Deo charum extitisse, tot virtutum cumuli testati sunt.

De quodam memorabili prodigio. Cap. XXII.

Eucharistia etiam adhibito crucis signo conficitur, & quàm grande miraculũ sanguinis ab ea fusi contigerit; ex Fulgoso, Nauclero, Parisiorum vrbe.

INTERIM prodigium nobis memorandum est hoc loco: In ipsa enim hostia, ex qua Eucharistia cõficitur, solet semper imago aliqua vel Chri-

sti, vel crucis efformari; ac præterea cum signo crucis à sacerdotibus dum cõsecrant, ipsa Eucharistia conficitur: propterea dum infideles contemnunt tã species quas oculis vident, quàm rem quę non videri sed credi debet, miracula grandia contingunt. Audiamus igitur de hac re prodigium à Baptista Fulgoso enarratum libro exemplorum primo, cap. 6. Salutis, inquit, anno ducẽtesimo nonagesimo supra mille, in Parisiorum vrbe quidam Iudæus per inopem mulierculam, cui vestem quam ab ea oppignoratã habebat, se gratis restituturum promiserat, Christianam hostiam in Paschate assecutus, cum accenso igne in Sartagine vellet assare; vt perspexit eam non mutare formã nec colorem, gladio eam pupugit, ex qua confestim sanguis manauit: re autem detecta, superuenientibus Christianis, hostia in loco ei dicato restituta est, Iudęi domus in templum conuersa est, quę etiam nunc Saluatoris Bullientis nomine compellatur; vbi hostia gladiusq; etiam nunc ostenduntur. Habet hoc idem totidem verbis Naucler. gener. 44. in princ. habet eisdem verbis & Andreas Eborensis, tit. de miraculis. Simile etiã cõtigit anno Domini M.D.X. vt in Centuria xvj. dicemus, cap. 5. Contigit & aliud quidpiam simile anno Dñi M. D. LVI. vti de eo agemus Cẽturia xvj. cap. 42. vt hinc pateat, Christum in Ecclesia sub speciebus panis & vini Eucharistiam, ac in ea corporis & sanguinis veritatem ita instituisse, vt ab ea crucis signum figuramque non abhorreat, quin potius approbet adiectis miraculis.

De Bonifacio Octauo Papa. Cap. XXIII.

Bonifacius VIII. imaginum contemptores puniendos decreuit; ex eius volumine Sexti, ex Platina.

BONIFACIVS VIII. Romanus Pontifex imaginum venerationẽ adeò tutatum fuisse comperimus, vt eos, qui illas cõtempserint, acriter puniẽdos esse decreuerit: In sua etenim Sexti compilatione attexuit constitutionẽ illam, quę in Lugdunensi cõcilio fuerat promulgata, de qua sæpius meminimus quæ incipit, si canonici. quare cum in procœmio illius Sexti noua sua constitutione edita probet ipsas concilij Lugdunẽsis constitutiones; iubeatque inuiolabiliter obseruari, iure fauisse imaginibus publica illa cõstitutione cõcludimus. In morte quoq; eius picturę probatæ sunt. nam sic habet Platina: Sepelitur in basilica S. Petri sepulchro à se antea extructo, quod quidem adhuc extat in sacello à se condito, opere vermiculato.

De sancta Clara ex Monte Falconio. Cap. XXIIII.

In corde Claræ Augustinianæ Christi imago comperta; ex vetustissimo carmine, & Bergomate.

CLAVDIT hoc seculum sancta Clara, non illa ordinis sancti Francisci & illi familiaris ex Asisio, sed altera Augustiniani ordinis ex Monte Fal-

te Falconio. De hac sic habet Bergomēsis Anno Domini M. CC. XCIX. De huius sanctitatis pręconio hoc vnum referimus testimonium, quod apertis etiam oculis videri potest, quodque dé quouis sancto nunquam lectitatum vel repertum est. Ea siquidem defuncta in eius corde statim crucifixi imago clara & aperta visa est, cum ipsius passionis insignibus, tres lapilli eiusdem ponderis inuenti sunt, quod quidem euidentissimum sanctitatis indicium quidam fidelis, & pius vates cernens, in eius laudem hoc carmen cecinit, dicens:

Monte sata è Falco virgo sanctissima Clara;
Atque Augustini sacro perfecta pudico
Vsque adeo cum corde Deum venerata, diesque
Ac noctes, Christique crucem, tormentaque cuncta
Optauit sensisse, gerens, vt lumine functa
Extremo; sic aperta caro, quæ prę̈fferat exta:
Inque sacro crux visa, simul cum lancea corde;
Dumque columna fuit, nec non post quæque flagellum.
Prætereа inuenti tres huius felle lapilli,
Quorum vix possit cerni color, vnicus horum
Ponderis est tantum, duo quantum, vel simul omnes;
Atque duo, tantum tres iuncti; quisque videre
Quæ queat, huius adit patriam qui sedulus ędem.

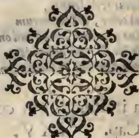
De vltione diuina in imaginum contemptorem. Cap. XXV.

Sacrilego quodam inuadente sacras imagines, ictu gladij, ab eis sanguis manauit.

POSTREMIS huius sæculi annis, cum beatus Albertus Carmelita diem obijsset, relicto post se sanctitatis augustissimo nomine, passim eius imagines pingebantur. Quamobrem cum insigne miraculum coruscarit aduersus contemptorem quendam; operępretium est, vt verba Ioannis Marię Politiani qui id narrauit subijciamus. sic enim ille in vita huius sancti Alberti: In castro Drepanensi, quidam taxillorum lusu omnem rem suam perdidit, tanto animi dolore, vt pariter à fide deficeret ad desperationem; & ecce venit ad locum, vbi erant imagines beatissimę Virginis, & sancti Alberti; eas intuens dicit ad imaginem sancti Alberti: Toties inuocaui, & non me audisti in necessitatibus meis, quid igitur causæ est, vt te sanctum prædicem, cum nulla ratione me potueris iuuare? Absit vt post hac pro sancto te habeam: Tu quoque Maria, quæ mater gratiæ diceris, pias aures tuas occlusisti ad preces meas: Inde arrepto gladio vtramque imaginem

fecat, & confeftim ex ambabus diftillat fanguis bene multus in terram. Vidit id quidam puer, fublataque voce clamat in facrilegum: Illo audito clamore exit è templo; fed repente horrendo exiftente tonitru, fulminis ictu totus in pulueres ad fores Ecclefiæ redigitur. Hactenus ille; quæ etiam Surius commemorat.

Quid eft opus hac in Centuria peroratione in enumerandis, tum eis qui de imaginibus fcripferunt, tum monumentis, quæ hoc fæculo extiterunt, tum miraculis, quæ patrata funt, tum locis, ad quæ hęc catholica fides propagata eft? Vnum fufficiat pro epilogo Concilium ipfum Lugdunenfe fub Gregorio X. ad quod ex toto orbe epifcopi, & pręlati plufquam mille confluxerãt, etiam ab ipfis Tartaris pro veneratione imaginum, adeo piam edentes conftitutionem, vt nufquam non fuerit recepta. Cogitet autem etiam quilibet, quanta fuerit Dominicani & Francifcani ordinis dilatatio fub hoc fæculo, penes quos & crucis & reliquarum imaginum præcipuus fuit cultus.

SIMONIS

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Saeculum quartumdecimum.

A Christo nato anno millesimo tercentesimo circiter, vsque ad annum quadrigentesimum supra millesimum circiter.

CENTVRIA QVARTADECIMA.

SAECVLVM quoque istud tam Græcorum, quàm Latinorum testimonijs illustre est: sunt enim insignes & historiæ, & sententiæ imaginum sacrarum pietatem comprobãtes, quale est illud exemplum, à quo libet exordiri.

De beato Iacobo de Blanconibus. Cap. I.

Iacobus aspersus sanguine à Christi imagine profluente; ex Thoma Darbisbriri, & recentioribus, ac vniuerso Montis Falconis populo, atque ibi proximis.

INSIGNE sanè est id, quòd huius initio sæculi in Vmbria contigisse cõperimus ex Thoma Darbishriri de Societate Iesu: Apud Montem Falconis, inquit, in ciuitate Meuania depositio beati Iacobi de Blanconibus, ordinis Prędicatorum, qui vita, moribus, miraculisque clarus senio iã confectus & sanguine ex crucifixi imagine fluente facie vestibus manibusque cõspersus migrauit ad cœlum, anno Domini M.CCC.I. cuius corpus necdũ permisit dominus videre corruptionem, sed sanguinem Domini nostri adhuc in manu reseruat. Hæc addit Molanus ad Vsuardi Martyrologium XXII. Augusti.

De Andronico Imperatore Constantinopolitano. Cap. II.

Andronicus Nicephori historiam crucis, ac reliquarum imaginum doctrina refertam probauit, cruces publicas instaurauit, & sacras statuas; ex Nicephoro.

ANDRONICVM seniorem Constantinopolitanum Imperatorem, qui ad hoc vsque sæculum peruenit, testem etiam habemus pro imaginum veneratione. hic ille est, cui Nicephorus Callisti ecclesiastica dedicauit historiam, in cuius præfatione, postquam Andronicũ hũc ob templum sanctæ Sophiæ restauratum collaudasset, de reparato quoque signo crucis ad Constantini statuam addit hæc quę sequuntur: Verumenimuerò Priscum quoque diuini huius delubri conditorem ex ære in statuã pulcherrimam arte fictorum diffusum, atque in columna aurigationem siue gubernationem exequentem vnà cum Galea superba, & habitu magnifico, dextraque graue quiddam & terribile minanti, equo etiam ingenti, naribus & fremitu vim plane spirante, iuba quoque per auram ludente, & iuxta Homericum equum, in sublimi campo lasciuiente, aut etiam iuxta Pegasum illũ volandi opinionem præbente à temporum inordinata circumuolutione, & motu ratione parum nitenti, longa & continua aeris iniuria ita perculsum, vt quæ continere visus fuerat, crucem videlicet & orbem, quibus statuarius terram

omnem,

omnem,& mare ipsum per crucem ei subiectum esse indicauerat,ea cessatione ignaua è manu eius exciderint, & hūc inquam artificio quodam incredibili,perinde atque quodam stimulo & flagello,aureo sceptro excitans, vt fortiter cursum suum vrgeret,& vnà cum sole immobili motu in sempiternum pe requitaret,procurasti.

De hac statua cū signo crucis ab Andronico restaurata, iam diximus qua pietate Constantini tempore fuisset erecta in ipso Constantino, ex hoc eodē Nicephoro lib.7.cap.30.& cap.49. quo loco Nicephorus ipse testatur suo tē pore adhuc perseuerasse.

De Nicephoro Callisti. Cap. III.

Nicephorus totus incubuit defendendis imaginibus,ac cruce; innumera referens miracula;ex eius libris, & totius ferè orbis Imperatoribus, ac regibus.

NICEPHORI Callisti celeberrimi historici testimonia, quæ prope modum innumerabilia sunt,hoc loco recensenda forent;verùm quoniam anterioribus Cēturijs,cum res expostulabat,multa retulimus, illa hic prætermittemus. habuimus ex illo Christi ad Abagarū imaginem, atque alteram tunc à pictore alio delineatam; à Luca quoq; imagines pictas,tam beatæ Mariæ quàm Apostolorum; statuam quoque Christi in Paneade,atque alias plurimas,vt in ipso operis procursu supra quisque lector intelligere potuit; tot etiam locis de cruce, & crucis signo reuerenter est locutus, vt in hoc pietatis genere nulli secundus esse videri possit. Lubet tamen hic insignes alios locos ex illo proferre, vt illius apertam videamus suis ipsis verbis sententiam;& præterea sui quoque temporis monumenta, atque illud in primis meminisse oportet, quantis conuitijs, & probris insectetur Xenaiā primum Iconomachum lib. 16.cap. 27.quo loco ita suam concludit sententiam: Xenaias iste primus (ò audacem animum,& os impudens) uocem illā euomuit,Christi,& eorum qui illi placuere imagines venerandas non esse. sic igitur idem uos omnes illius sectatores Iconomachos appellat audaces,& ora impudentia.

Prosequamur alia ex eodem Nicephoro:ille etenim lib.6.cap.15.& 16.cū Christi imaginem in Paneade descripsisset, opus imaginum omnium probat præclara hac ratione: Neque adeò mirum videri debet, qui aliquid beneficij olim à Seruatore accepere,eos pro huiusmodi monumenta grati erga eum animi memoriam reliquisse: cum etiam hæc in cap. 16. sanctorum Apostolorū Petri & Pauli,ipsiusque adeo Christi, & quæ eum supra naturæ captum mirificè genuit Virginis matris coloribus adumbratas imagines plurimas ad hūc vsque diē conseruata esse nouimus. At Lucas quidem Apostolus,primus ipsas accuratè opus hoc exorsus, manibus suis depinxit. Deinde verò ex veteribus alij quoque viri pro eo,atque par erat veluti Saluatores suos insignis, & pi-

& picturis reseruantes, eidem facere ethnica quidem illi fortasse consuetudine ducti, & morem eum colere soliti, absq; tamen necessaria obseruatione obtinere id tradiderunt, sed ecclesia inde acceptum magis adauxit (prouidentia Dei curante atque disponente) nō modo effigies & statuas, verùm & vestes, baculos, & lectos sanctorum illorum virorum conseruans ad memoriam eorum sempiternam.

Perpendant hinc Iconomachi quàm pius sit imaginum vsus, primum pro rependenda gratia, deinde quia id docuit ecclesia; tertium quia sic prouidentia dedit diuina; quartum vt perpetuæ memoriæ commendentur facta sanctorum.

Idem lib. 8. cap. 32. meminit, suo etiam tempore crucem in Cōstantini statua, quæ Constantinopoli in foro Panario collocata erat sese uidisse, atque ibidem egregia promanasse miracula. sed & in lib. 14. cap. 9. agens de Praijllio episcopo Hierosolymitano, sub Imperio Theodosij: Pulcheria, inquit, incredibili erga primum diaconum Stephanum amore flagrans, & quod simulatq; ipsa nata esset pars ea terræ recessu in lucem prodijsset, desiderio illius marcescens summo studio in hoc incubuit, vt partem aliquam sacrorum illius ossium nancisceretur. Itaque Theodosio fratri suasit, vt Praijllio episcopo Hierosolymitano pecuniam, quam ille ibi egenis largiretur, mitteret; Theodosius persuasus, non solum pecuniam, sed & crucem auream magni ponderis lapillis, & margaritis exornatam, vt ea in Caluariæ loco reponeretur, misit.

Sed & eodem lib. cap. 46. de Cyro vrbis Constantinopolitanæ præfecto, qui postea ad episcopatum Cotici in Phrigia promotus fuerat, sic narrat: Huius quoque Cyri opus est templum Dei genitrici dicatum, quod Cyri dicitur; in quo fama est, & Romanum illum cantorem eximium, propter carmina decantata, honorem & præmium virtutis à Dei genitrice recepisse: Templum autem id huiusmodi occasione isthic est erectum; cupressus in eo loco ingens, & procera fuit, in qua superioribus temporibus nescio quomodo imaginem Dei genitricis quidam occultauit: cum autem multum præterijsset tēporis, & imago lateret, ipsa se ipsam indicauit. Cupressus enim immenso coruscans lumine perinde atque fax vna ardere visa est, & ingens etiam miraculorum uis ab obscura, & latenti efficacia manauit. Vbi autem quidam curiositate laudata arborem conscendit, imago ea vnde miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyrus loco ei honorem habens pulcherrimum & maximum Dei genitrici construxit delubrum. In libro etiam 15. cap. 14. Nicephorus ipse meminit, suo quoque tempore miracula facta ad imaginem Dei genitricis à Luca Apostolo confectam, quam Antiochia aduectam, Pulcheria Constantinopoli constituerat in templo, in via Ducum fabricato.

Sed & lib. 16. cap. 26. cum scriberet Macedonium episcopum Constantinopolitanum ab Anastasio Imperatore occisum, & corpus eius in tēplo Callinici martyris innumerabilia miracula edens, fuisse repositum, sic addit: Macedonium ferunt, cum iam mortuus iaceret, manu sua se ipsum sacro crucis

signa-

signaculo consignasse. Habet eodem libro cap. 36. notatu dignam historiam; narrat enim Cabadem obsedisse Zumdadaer oppidum, vt thesaurum in illo latentem consequeretur: illi autem obstitisse dęmones thesauri custodes, qui nec Gētilium præstigijs, nec Iudæorum superstionibus pelli potuerunt: Per Christianos, inquit, tandem se quod conabatur confecturum arbitratus est, quod aduersus dęmones potestatem recepisse audiuerat. Itaq; Christianorū, qui apud Persas erat, Episcopum ad se vocauit; qui ea de causa synaxi, & conuentu ecclesiastico popularium suorum coacto, & diuinis sanctificationibus perceptis, eisdemque Christianis, qui ibi conuenerant datis, signo crucis, qui locum eum incolebant dęmones exegit, & Cabadę statim sine labore vllo oppidum tradidit. Hoc miraculo narrat ibi auctum fuisse Christianorum nomen, cessasseque persecutionem.

In lib. autem 17. cap. 6. Cum tyrannus quidam Iudeus Negram ciuitatem contra iusiurandum totam martyrio coronasset, sensissetque tantum facinus Iustinus Imperator ad Elesbaan Aethiopum ducem literas dedit, petens vt Iudeum eijceret: Ille (inquit Nicephorus) sua quoque sponte pro suo in Christum amore ad id propensus, auxilijs ab Imperatore nō pœnitendis ex militaribus, quæ in Oriente & Aegypto erant copijs acceptis, armatura crucis se instructum munit, & aduersus Hebręū ducit quem viuum captum postea narrat; reliquis omnibus ferè cęsis, sibique Hebræum illum appellat crucis hostē, vt & nostrates Caluinistæ sunt.

Insigne & illud est, de quo ille lib. 18. cap. 27. Cum enim de Probo episcopo Chalcedonensi scriberet, quem ad se Chosroes Persarum Rex acciuerat, sic habet: Cum sudore plurimo difflueret; ab episcopo, vt sibi Dei genitricis imaginem spectandam exhiberet petijt, atque ille sacram Virginis matris effigiem, quam in tabella depictam ferebat, protulit; & ad conspectum eius Persarum Regem admisit; Persa adoratione tabulam veneratus Archetypum siue primarium exemplar noctu sibi astitisse, & dixisse retulit, Alexandri Macedonis victorias se illi concedere. Ibi Probus episcopus in hæc verba Regi respondit: dudum id ei contigisse, cum in Regnum restitutus esset, & exitiosos Tyrannos virtute, & robore Imperatoris vicisset.

De Clemente Papa V. & de Fratre Ioanne à MonteCoruino Cambaliensi Archiepiscopo. Cap. IIII.

Clemens V. probat picturas sacras, & crucis vsum; commendat Ioannem a MonteCoruino qui eas instituerit in Regno Cambaliensi; ex eius litteris, & litteris Ioannis, tota Perside, ac Cambaliensi prouincia.

CLEMENS V. Romanus Pontifex ne signo crucis contumelia irrogaretur à templarijs (quos aliàs docuimus induisse albas vestes cum cruce rubea) omnem illorum sodalitatem deleuit: quandoquidem cruci

cruci ignominiam fecerant, cum ad Saracenos defeciſſent, & indiſciplinatè pluſquam gentilitio ritu viuerent. Vſum autem crucis adeo probauit, vt in concilio Viennenſi per ipſum coacto, expreſſa conſtitutio promulgata fuerit de cruce ab Archiepiſcopis præferenda, vt mox dicemus ex ipſo concilio. Interim libet admonere, hunc Clementem expreſſo diplomate probaſſe imagines ac picturas in Eccleſijs. extat enim apud me volumen quoddam in perue tuſtis membranis manuſcriptum, circiter annos viginti poſt huius Pontificis tempora, quod inſcribitur: De initijs regnorum. Cum ergo perueniſſet auctor ad ſcribendas Clementis ſæculi res geſtas, diplomatis cuiuſdam meminit, cuius hoc eſt initium: Clemens epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilecto filio in Chriſto fratri Ioãni de Monte Coruino ordinis fratrum Minorum per nos in Archiepiſcopum Cambalienſem electo & conſtituto, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem, &c. Ex quo diplomate conſtat hunc Clementem ſtatuiſſe, vt frater Ioannes prædictus, ſummus Archiepiſcopus præſideret ſuper omnes epiſcopos ac prelatos illis in Regionibus Cambaliẽſibus, hac adiecta conditione, vt ſe ſemper ſubditum Pontifici Romano profiteretur; atque ab eo vſum pallij recognoſceret, non ipſe tantũ, verum & omnes Archiepiſcopi quocunque futuro tempore Romanæ Eccleſiæ ſubiacerent. Commendat præterea ibi idem Pontifex Ioannẽ ipſum, quòd eccleſias conſtruxerit, hiſtoriaſq; noui ac veteris teſtamenti, in illis appingi curauerit in teſtimoniũ mirabilium operum Dei noſtri, vt rudes populi, qui nunquam huiuſmodi audijſſe videbantur, picturis noſſe diſcerent, atque intelligerent. Hæc auctor ille mihi nomine incognitus.

Verùm quia iã de hoc Ioanne à Monte Coruino Minoritano meminimus; Iubet illius quoque litteras quaſdam, quatenus ad rem noſtram ſpectant, circa vſum imaginum, ex eodem codice manuſcripto depromere. Ille enim Ioannes inter reliqua, quæ ipſi in Cambalienſi prouincia contigerant (Prouincia eſt ſub ditione magni Tartarorũ Imperatoris Chan, vltra Scythas, ac Sinarũ regiones, vt eſt apud Marcum Polam lib. 3.) meminit primum ſe à Neſtorianis perſecutiones paſſum, deinde eccleſiã ab ſe exędificatam demum veteris, ac noui teſtamenti hiſtorias ſuo ſtudio ad rudiũ eruditionem fuiſſe depictas, additis inſcriptionibus Latinis, Turcicis, ac Perſicis, vt quouis idiomate percipi poſſent; atque hæc quidem geſta ſcribit anno Domini M.CCC.V. Refert quoque ſe rurſum aliam exędificaſſe eccleſiam, rubeamque crucem in ſublimiore illius parte ſtatuiſſe. Narrat præterea idem incertus auctor, Clementẽ hunc plures coadiutores eiuſdem Minoritanorum ordinis illò miſiſſe, ſubijcitque hęc verba: Cum ipſi fratres per Babyloniam ambularãt, inueniebant aliquando deuotos ſenes, qui genibus flexis manus fratrum capientes, cum digitis fratrum in frontibus ſuis ſignum crucis faciebant; & cum eorum linguã fratres non intelligerent, per ſigna deuota cognoſcebant, quòd libenter eſſent Chriſtiani. Hæc ex illo vetuſtiſsimo eius temporis codice manuſcripto.

Hic meminiſſe oportet, quòd cum pallij vſum audiuerimus ex Clemente

Pon-

Pontifice;succurrit,vt & crucem ac crucis figuram probasse commõstretur: Quandoquidẽ palliũ ipsum multis crucibus cõfigitur. Nã Honuphrius libello de sacris vestibus in verbo palliũ: Palliũ, inquit, est fascia ex cãdida lana cõtexta,habens desuper circulum humeros cõstringentẽ,& duas lineas ab vtraque parte dependentes,quatuor purpureas cruces,ante,retro,à dextris,& à sinistris; duplex quidem à sinistris,simplex à dextris,cui in tres partes conciso, tres acus infiguntur,quibus consuitur:quæ omnia moralibus sunt repleta mysterijs; quorum explicationem vide apud Innocentium III. lib.1.c.63.& lib.10.cap.12.de sacro altaris mysterio. Hæc Honuphrius.

De concilio Viennensi. Cap. V.

Concilio Viennensi honorifica mentio fit de crucis vsu;ex eius decretis.

CONCILIVM Viennense sub eodem Clemente celebratum est, in quo de sacro crucis signo honorifica fit mentio,vt est in codice Clementinarum, titulo de priuilegijs, & excessibus prælatorum, capit. Archiepiscopo: Archiepiscopo inquit per quæuis loca exempta suæ prouinciæ facienti transitum, aut ad ea forsan declinanti, vt crucem ante se liberè portari faciat, benedicat populo, diuina officia priuatim vel publicè ibidem audiat,et ea etiam in pontificalibus celebret,et faciat in sua præsentia sine pontificalibus celebrari (quouis priuilegio contrario non obstante) sacro approbante concilio, pręsentis constitutionis serie duximus concedendum.

De Durando è sancto Portiano. Cap. VI.

Durandus probat sacrarum imaginum, & crucis vsum, ac venerationem; ex eius scriptis.

PROXIMVS fuit his annis Durandus è sancto Portiano, ordinis Prædicatorum, et Aniciẽsis episcopus,qui et grauiter,et piè de imaginibus crucisq; figura disseruit. Is enim in lib.sent.3.dist.9.q.2.Solus,inquit, Deus adoratur adoratione latriæ per se,humanitas Christi per accidẽs; crux autem et imago nunquam propriè adoratur ea reuerentia, quæ debetur exemplari,sed tantum reuerendæ sunt,vt signa per quæ admoniti ita rem adoramus,ac si præsens esset in se.Hac sanè doctrina, cum alijs de quibus iam egimus,aut agemus tota hac Centuria,confutata est illa Ioannis de Poliaco insania,qua et imaginibus,et cruci aduersabatur ipsis istis temporibus.

De

De Ioanne xxij. & Benedicto xij. Romanis Pontificibus. Cap. VII.

Ioannes xxij. militares ordines cruce signatos confirmat, ex Volaterrano: Sed & Benedictus xij. martyrum historias pingendas curauit; ex Platina, ac Volaterrano.

IOANNES xxij. Romanus Pontifex crucis venerationem tum summe amplificauit, quando militares ordines Lusitanos comprobauit, vt habet Volaterranus lib. 21. his verbis: Milites Iesu Christi in Lusitania instituti anno M.CCC.XXVI. apud Thomariũ oppidum nullius dioecesos, sub Dionysio Rege, per Ioannem xxij. quibus & bona Templariorum in Lusitania cuncta concessa fuere, tantum vt essent qui proximorum Saracenorum irruptionibus resisterent: crucem gestant rubram in atro amictu ordinis Cisterciensis.

Benedictus quoque xij. Romanus Pontifex insigniter pium imaginũ cultum propagare adnixus est; erga eas enim plurimum afficiebatur. Sic enim de illo Platina: Aedes, inquit, põtificias, cum turribus, & pometis inchoauit, & perfecit, suoque iussu impensaq; basilicæ sancti Petri tectum restituit, quemadmodum epigramma ad eius statuam in eadem basilica positum indicat. Moritur autem Pontificatus sui anno septimo, mẽse tertio die XVII. multũ enim auri non cognatis suis, & affinibus, sed ecclesiæ reliquit. Iotum pictorem illa ętate egregium ad pingendas martyrum historias, in ędibus ab se structis cõducere in animo habuit. Raphael Volaterranus lib. 21. sub hoc Benedicto hunc pictorem non Iotum, sed Zotum nuncupat; sic enim habet: Zotum Florentinum eximium fuisse pictorem constat, cuius opera per Italiam extãt plurima, præsertim Florentiæ: Romæ verò nauicula Petri fluctuantis in atrio ipsius Basilicæ, ea est omnibus summæ venerationi.

De Ludolpho Carthusiano. Cap. VIII.

Ludolphus sacrarum imaginum, & crucis vsum probat; ex eius libris.

TAM imaginũ, quàm crucis cultum probauit Ludolphus Carthusianus in uita Christi, parte 1. c. 49. totidẽ enim ferè verbis narrat ex Eusebio Emorrhoissæ historiã circa statuas illius, & Christi ĩ Cæsarea erectas ac miracula herbæ ibi subortæ in sanãdis ægritudinibus. Itemque ex, Hieronymo narrat, Iulianum Christi statuã sustulisse, suã reposuisse; eãq; de cœlo tactam concidisse. In secunda etiã parte cap. 31. de cruce sic habet: Dominus crucem suam in frontibus credentium fixit, vbi quodãmodo sedes est verecundiæ, vt de nomine eius fidelis non erubescat, & magis Dei gloriam, quàm

quam hominum diligat, vnde ille qui euangelium legit, & etiam illi qui audiunt signo crucis se signant.

De Ioanne Andreæ Bononiensi. Cap. IX.

Ioannes Andreæ crucis, eiusque signi, ac imaginum vsum, ac venerationem probat; ex eius scriptis.

IOANNES Andreæ Bononiensis, singularis vir eruditionis hoc sæculo defunctus est, post illustratas ab se omnes ferè summorum Pontificum constitutiones, quæ in iuris corpore inclusæ sunt. Is igitur interpretatione, cap. si canonici de off. ordin. lib. 6. ad verbum illud in deuotionis; nam imagines, inquit, propter reuerētiam illorum, quos imago figurat adorare debemus; quod enim facit scriptura legentibus, hoc pictura cernentibus idiotis, vt de consecr. dist. 3. cap. prælatum: ita tamen adorare debemus, ne duliam in latriam conuertamus; de consecrat. dist. 3. cap. venerabiles. Et mox: Dulia est cultus, vel seruitus, quæ debetur homini, latria cultus vel seruitus quę debetur Deo: Dabat Garlias hunc versum

Latria fit Domino, debetur dulia seruo,

Eodemq; loco agit de pœnis tam spiritualibus, quàm temporalibus in indeuotos, & contemptores sanctarum imaginum. Cum autem exponeret cōstitutionem concilij Viennensis, quæ extat in Clementinis de summ. trin. & fid. cath. ad illa verba: affigi cruci in huius, inquit, passionis memoriam videmus singulis annis particularibus ecclesijs, depictam crucem in altum erigi, celebramus etiam festum Inuentionis ipsius, de consecr. distin. 3. cap. crucis; dicit Augustinus: crux quę erat supplicium latronū, nūc trāsit ad frōtes Imperatorē. tantū honorē contulit Deus supplicio suo, quantū confert seruo suo?

De Bartolo à Saxoferrato. Cap. X.

Bartolus docet ius reddendum quasi ex pia causa pro pictura imaginis; ex eius scriptis, ex Romanis legibus, ex Tiraquello, ac reliquis iuristis.

BARTOLVM etiam pro catholica fide testem habemus, nam in l. Titia Seia. ff. de aur. & arg. legat. sic causam decidit, dicens. Vidi de facto: Quidam reliquit fieri in quadam ecclesia figuram Christi cum Apostolis; certè debet intelligi cum duodecim Apostolis. Idē quoque in l. 2. C. arbit. tut. in quæstione, inquit, de facto testator iniunxit quod faceret hęres depingi quandam figuram in aliquo loco, sub certa pœna: reperitur depicta, non apparet per quem; respondi quòd in dubio præsumitur facta ab hærede, qui tenebatur facere. Sic igitur, & in Iudicum profanorum tribunalibus quasi ex publica lege toto Romanorum Imperio agebatur. Hęc

res, vt pro colendis imaginibus tanquam ex pia causa iudicia diffinirentur, vt apertissime habet Tiraq. tract. de pia causa, in præfatione, vers. item relictum pro imagine.

De imagine diui Ambrosij Mediolanensis. Cap. XI.

Mediolanenses miraculo moti, sancti Ambrosij imaginem cum flagello pingunt; ex Fulgoso.

HIc locus exigit, vt de diui Ambrosij episcopi Mediolanensis imagine tractemus, qua ratione (hoc enim sæculo cœpit) cum flagello pingi consueuerit. Rem hanc explicat Baptista Fulgosus libro 1. exemplorum, cap. 6. de miraculis: Cum enim Leodrisium Vicecomitem, & Martinum Scaligerum aduersus Actium Vicecomitem Galeatij primi filium, aduocata Barbarorum acie confligere prænarrasset: Prælio, inquit, ad vicum Parabiagum commisso, cum iam Luchinus Actianarum copiarum dux captus esset, redintegrato prælio ab auxiliaribus copijs, quæ superuenerunt, clarè conspectus est Ambrosius vrbis episcopus iam mortuus, flagello Barbaros insectari; cuius numine conuersa eius prælij fortuna, receptus est Luchinus Vicecomes, atque hostiles deletæ copiæ. In huius autem memoriam victoriæ Ambrosij simulachro ab eo tempore flagellum, quod nõ ante pingebatur, addi cœpit.

De Rodulpho à Riuo. Cap. XII.

Rodulphus crucis Inuentionem, & Exaltationem celebrandas scribit; ex eius scriptis.

HOc etiam tempore Rodulphus de Riuo Tungrensis Decanus, calendarium ecclesiasticum composuit, omnes anni festiuitates cum suo officio mira breuitate complectens. Itaque Maij die III. sic habet: Vbiq; Apostolica auctoritate Inuentio Crucis communiter duplex. Mense Septembri XIIII. die sic habet: Vbique Exaltatio Crucis nouem lectionibus.

De Ludouico Brandeburgensi. Cap. XIII.

Ludouicus Marchio crucis partem ceu eximium thesaurum Carolo Regi dono dedit; ex Nauclero.

LVDOVICVS Brandeburgensis Marchio, & ipse erga crucem, pietatem suam testatam fecit, egregio quodam grati animi exemplo in Carolum

regem.de illo enim sic narrat Naucler.gener.46. Anno Domini.M. ccc.LI: Carolus rex iuuit Marchionem Ludouicum Brandeburgensem contra occupatores Marchiæ, quos omnes banniuit, vicissim autem Marchio lanceam, clauos, partem crucis, & alia insignia imperialia penes Ludouicum Imperatorem patrem suum relicta, Carolo regi præsentauit, cautione recepta, quòd vel in Francofordia, vel Norimberga hæc reponeret.

De sancta Brigida. Cap. XIIII.

Brigida habitum regularẽ cum cruce rubra instituit; ex Bergomate et Nauclero.

BRIGIDA quoque Sueticę princeps, & Christi vidua deuotissima, virorum, mulierumq; monasteria instituerat hoc tempore, religionisq; huiusmodi confirmationem, cum Romam profecta esset, ab Vrbano Papa V. obtinuit. Inter reliquas eius religionis cõstitutiones hęc erat, quam Bergomensis refert in Vrbano V. his verbis: Huiusmodi tam fratres, quàm sorores consecrari iussit; hi autẽ religiosi tam fœminæ quàm mares griseis vestimentis vti iubentur, cum chlamyde grisea desuper crucẽ habente rubeam: carnibus vtuntur, & regulam diui patris Augustini profitentur; additis Brigidæ sanctæ constitutionibus, & tam in fratribus, quàm in sororibus certum assignauit numerum, quæ omnia ipsa sanctissima Brigida vidua sibi à Deo reuelata, & dictata fassa est. Quàobrem ipse Vrbanus Põtifex, & reliqui summi pontifices multi, auctoritatẽ Apostolica regulam huiusmodi, priuilegio speciali confirmatam, & approbatam esse voluit. Eadem refert Nauclerus gener.46. qui & illud addit, hanc Brigidam inter Sanctos Bonifacij Papæ Noni auctoritate fuisse relatam.

De Vrbano V. Papa. Cap. XV.

Vrbani V. laus, quòd capita Apostolorum argento cum imaginibus ornarit; ex Platina, Bergomate, & Romana Vrbe.

VRBANVM V. Romanę sedis Antistitem singularis virtutis, excelsique animi, vitæq; innocentissimæ fuisse testantur omnes quotquot de illo scripserũt. Hunc imaginum cultorem fuisse pijssimũ, testatur Platina: Vrbanus Apostolorum capita diu quæsita, tandẽ inuenit; desierant enim in honore esse propter desuetudinem, & ignorationem hominũ: Apud verò Sancta sanctorum reperta, ac locellis argenteis recondita, ad altare maius basilicę Lateranensis cum maxima veneratione & celebritate collocantur; astante clero, populoq; Romano. Eadem habent Bergomensis, & Ioannettus. Discant hic omnes, imaginum abolendarum studium non aliò tendere, quàm vt ab hominum memoria excidant tum sancti,

tum ſacræ hiſtoriæ, tum Deus ipſe omnium opifex. Hęc capita Apoſtolorũ, etiã hodie ſumma totius populi Romani pietate viſuntur. Mira ſunt ipſarum effigierũ ornamenta, quę cũ nonnulli impij furto ſubtraxiſſent, ſub Eugenio Quarto vltimo ſupplicio damnati ſunt. Platina in Eugenio IIII.

De Gregorio Vndecimo Papa. Cap. XVI.

Gregorius XI. pietatis cauſa ĩ cubiculo imagines ſacras habere ſolitus; ex Nauc.

APVD Gregorium quoque XI. Romanum Pontificem vſum imaginum in Gallia ſeruatũ fuiſſe conſtat. Cum enim Bononienſibus à Sede apoſtolica deficientibus Florentini fauiſſent, præter id quod Gregorius eos cenſura innodauit, ingenti quoque fame tum vexati ſunt; vnde contigit quod narrat Naucler. gener. 46. At Florentini, inquit, in his anguſtijs miſerunt oratores duos ad Pontificẽ Romanum in Gallias, vbi copia fandi data, primum conquerebantur Romanorum Pontificum ab Italia abſentiã; & Legatorum Sedis Apoſtolicę, qui ad gubernandum mitterentur populum, tyrannidẽ accuſabant. Verum Pontificem tanta opera Florentini placare non poterant. Confugientes autẽ Legati ad Dei optimi Max. effigiem, quæ in Pontificio cubiculo proſtabat, orarunt, vt Florentinis ſua pietate ſubueniret, fieretq; eis propitius. Vides ad diuinã imaginem in anguſtijs homines confugere, orare, alloqui; vides quoque paſsim in ſummorum principum cubiculis habitas fuiſſe Domini noſtri imagines, vt diſcerent principes ſemper meminiſſe, atque habere præ oculis excelſiorem alium ſe ipſis in cœlo habitare.

De Bonifacio Nono Pontifice. Cap. XVII.

Bonifacij tẽpore tota Italia ad Chriſti imaginẽ cõfluebat; ex Platina, et Lucẽſib.

SVB Bonifacio quoque Papa IX. inſigne contigit teſtimonium, pro venerando crucis ac Crucifixi vſu; de quo & Platina tradit. ſed & alij annales ipſo quoque vetuſtiores. Narrat igitur ſe à patre ſuo qui rei interfuerat, didiciſſe hæc, quorum hic meminiſſe decreuimus. Ex Alpibus presbyter ante Iubilei annum in Italiam Romã profecturus aduenit: Indutus is erat albis veſtibus; Crucifixique imaginem ſumma deuotione præferebat, adeo vt vbi ea res per Ciſalpinas vrbes euulgata eſt, tãta ad eũ deuotionis cauſa multitudo confluxit (quæ etiam lineis albis veſtibus ſeſe veſtierat) vt ſine vllo diſcrimine mares an fœminę, ruſtici an ciues, ſerui an liberi eſſent, proſequerentur; ſupplicationem coram Crucifixo ſucclamantes, veniamque à Deo petentes: cantabant ij laudes beatæ Virginis dum irent, ſed & dum quieſcerent hymnos aptiſsimè compoſitos. vbi nox eos oppreſsiſſet, ibi no-

ftem quiete accepta transigebant, allata vndecunque alimonia: Nam ex Cisalpinis, e Flaminia, Hetruria, Picentibus non plebes tantum rudes, & credulæ, verum & principes, & episcopi ciuitatum eandem imaginem secuti sunt. Ipsa autem eius crucifixi effigies apud Lucenses adhuc hodie asseruatur, magna cum totius populi veneratione.

Videamus huius quoque Bonifacij obitum ex eodem Platina: Bonifacius, inquit, in tanta rerum perturbatione diu afflictatus, dolore laterum tandem moritur; pontificatus sui anno quartodecimo, mense nono, Millesimo quadringētesimo quarto: sepelitur in basilica B. Petri sepulchro marmoreo, vermiculato opere distincto, quod adhuc cernitur cum gētilitijs insignibus. Cernebantur quidem Platinæ tempore; at in augenda illius Ecclesiæ amplitudine ob nouam constructionem sublatum est sepulchrum illud, vt scribit Honuphrius ad ipsum Platinam in hoc Pōtifice, quo loco etiam epigramma hoc scribit, cuius priora carmina tantum rei nostræ consentanea sunt.

Flete super pugilem claues, crux alma Tiara,
Ecclesia viduata viro simul inclyta Roma.

De Angelo Iurisconsulto Perusino. Cap. XVIII.

Angelus ius reddendum ceu ex pia causa, asserit in imaginibus pingendis; ex eius scriptis, ac Tiraquello.

ANGELVS Perusinus & ipse iureconsultissimus censuit ad pietatis negotium pertinere ipsarum imaginum extructionem: nam in l. 1. §. ad municipum. ff. ad l. Falcid. scribit hanc sententiam; Videlicet relictum quod pingatur imago virginis Mariæ, vel alterius sancti, est ad pias causas. Si ergo in iudicijs toto orbe Romano, tanquam ex pia causa sacras imagines pingendi vsus probabatur, qua maiore pietate habendus est cultus circa eas exhibitus? cum non ex ipsa sola pictura pietatem metiamur, sed ex cultu, qui illi prototypi ratione exhibetur; pium enim est pingere, sed magis pium iam pictas venerari. Ad hæc videndus Tiraquel. Iurisconsultus tractatu de pia causa, in præfatione vers. Item relictū pro imagine.

De Carolo Francorum & Vngariæ rege. Cap. XIX.

Carolus Galliæ, & Pannoniæ rex imaginem prælatam habuit; ex Nauclero.

CAROLVS Francorum rex, vti in Gallia cum reliqua prouincia sacris imaginibus vsus est, ita Vngariæ regnum consecutus, easdem in sua coronatione, ac quæ in ea fieri solent supplicationibus adhibuit. Nam vt habet

Naucl. generat. 47. post annum Domini M.CCC.LXXXII. Cum coronaretur in Alba Regali à Strigonien. præsule coram vniuerso populo, ijsdem ritibus coronatus est, quibus Ecclesia vti solet; nempe cruce ac crucis signis adhibitis; præeunte etiam vexillo præinsigni, in quo sancti Stephani olim Vngarorum regis imago expressa esse consueuit. Est.n.mos Vngaris ab eo tempore quo sanctus Stephanus à Romanis Pontificibus in sanctos relatus est, eius imaginem vexillis appingere, & quoddam quasi munimentum aduersus contrarias potestates efferre, præsertim in publicis rebus, ac negotijs.

Quoniam, & hoc sęculo toto penè orbe Iconomachia contempta est, admissa sacrarum imaginum veneratione; non fuerit opus, vt loci recenseantur, ad quos hæc catholica fides peruenerat: quandoquidem & Italia, Europaque tota euidentissimis publicisque picturarum, & sculpturarum monumentis exornabatur; quin & Græciam ipsam, atque Asiam penè vniuersam vsque ad extremos Tartaros, ac Cambalienses, qui vltra Gangem ac Sinarum regiones inhabitant, hanc fidem nouisse iam apertissime commonstrauimus.

SIMONIS

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum quintumdecimum.

A Christo nato anno millesimo quadringentesimo, usq; ad annum quingentesimum supra millesimum circiter.

CENTVRIA QVINTADECIMA.

ON fuerit admodum arduus labor noster in comperienda pro tuendis sacris imaginibus veritate. Hoc enim quintodecimo sæculo vterque orbis videlicet etiā Indi, & Antipodes sacrorum simulachrorū, & crucis vsum acceptum à Romana Ecclesia coluerunt. extant enim recentes ferè historiæ, ac monumenta; prçter id quod & in ipsis publicis iudicijs ipsarum iniuria, toto Romano orbe vindicari consueuerat.

De Bartholomæo Saliceto. Cap. I.

Salicetus crucis signum honesto semper loco ponendum scribit, & obiter de lege Valentiniani pœnam imponente contemnentibus crucem; ex scriptis Saliceti, & legibus ciuilibus.

BARTHOLOMAEVS è Saliceto admodū eximius iurista aduersus imaginum contemptores scripsit hæc verba, Codice vt nemin. lic. l.1. Signum, inquit, crucis non debet sculpi, vel pingi in loco, qui possit pedibus calcari. hçc ille docuit ex lege Valētiniani, & Theodosij. In qua re mira est nostri temporis hçreticorum impudentia, qui ipsam illam legem Valenti Imperatori tribuunt, asserentes prohiberi vsum imaginū lege illa: cum verius sit ipsos religiosissimos Imperatores pietatis zelo commotos ad loci honestatem, vbi imagines pingerentur intendisse. Vbiq; enim eas permittunt effingi, dummodo conculcationis periculo non sint expositæ; eamque esse Imperatorum mentem ex ipsis verbis expressam, omnes iuris interpretes consentiunt: quin ipso interpretādarum legum primordio, videlicet Azonis Bononiensis tempore, huiusmodi legem pro venerandis imaginibus fuisse latā interpretabantur. Azo in summa lib.1. cap.6. vt superioribus Centurijs iam diximus. Sed quid opus est aliūde quærere interpretationes? hic ipse legis auctor Valentinianus sit ipse interpres: Nā Sixti III. Papç hortatu, aureā Saluatoris imaginem aureis gemmis distinctam collocauit in confessione sancti Petri, vt habet Platina in Sixto III.

De Petro Ancharano. Cap. II.

Petrus Ancharanus & Lapus imagines & cruces venerandas docent, ex eorum scriptis.

EGREGIVS canonum interpres Petrus Ancharanus, tam religiosè sacris fauet imaginibus, earumque vsui, vt constitutionē Lugdunēsis concilij, Incip. si canonici. de off. ordin. in VI. in qua de veneratione imaginū fit insignis mentio optimo exornarit cōmentario. Putatque Deo, ac sanctis irreuerētiā exhiberi, qn̄ ipsorū imagines contēnūtur, quo etiā loco, ne prolixiorē suū redderet cōmentarium, citat scripta Lapi eximij quoq;

canonum

canonum interpretis, vt inde habeatur explicata cognitio, qua adoratione sacra simulachra ueneranda sint. de ipsa quoque cruce, aut crucis signo quàm piè illud probet, colligi potest ex ipsius commentario ad Clementinam, Archiepiscopo, de priuileg.

De Leonardo Iustiniano. Cap. III.

Leonardus sanctorum simulachris oblationes fieri testatur; ex eius scriptis.

LEONARDVM Iustinianum patritium Venetum eruditione sua hoc sęculum illustrasse compertum habemus, ex Trithemio, & Bergomēsi. Is luculenta scripsit oratione sancti Nicolai vitam ad Laurentium Venetiarum Patriarcham: in cuius præfationis calce, & sanctorum vsum simulachrorum, & oblationes ibi fieri probat his verbis: At cum pro susceptis ab eo muneribus alij cereas, alij argēteas statuas ferant, ego hanc Nicolao longe nobilissimam statuam dedicabo, quę non modo corporis, ceterū, (quod multò præstabilior est) animi vitæ pulcherrima lineamēta immortaliter exprimat.

In Ioannem Ziscam. Cap. IIII.

Ioannes Zisca Iconomachus Vssitarū hęresi labefactatus, et luscus; ex Nauclero.

QVAMQVAM fuerunt hoc sęculo peridonei dæmonum ministri, vt etiam hodie in contemnendis sacris imaginibus, cuiusmodi fuit Ioannes Zisca: Tamen habemus nos totum orbem testem, tam in ipsis venerandis, quàm signo crucis. Videamus igitur ex Nauclero rabidam huius mōstruosi nominis Ziscæ animam. sic ille scribit gener. 48. Anno Domini M.CCCC.XIX. Vincislao defuncto, Ioannes Zisca nobilis genere in curia Regis à puero enutritus, & bellicis rebus exercitatus, altero carens oculo, quem in pugna amiserat, infectus Vssitatum veneno, & rapinarum auidus, collecta perditorum hominum multitudine in ecclesias quæ restabant impetum fecit, simulachra sanctorum, & imagines magni Dei confregit, Monasterium Carthusiensium Pragæ vicinum inuasit; monachos eius ordinis, dicens populo inutiles, migrare aliò iussit: Sed quæso quomodo poterat fauere imaginibus sacris ille, qui & internā Dei imaginem per hæresim, ac plurima alia scelera conspurcarat, & externam corporis effigiem integram non habebat, nempe vno carens oculo, sed sanè non tantum demolitus est hic impius, quantum postea Sigismūdi Imperatoris tempore Philibertus episcopus Constantiensis in ecclesijs atque simulachris restaurauit, vt infra postea dicemus.

De

De Martino Quinto Papa. Cap. V.

Martinus Quintus picturas fieri mandauit in ecclesiis; ex Platina.

SED ne vnius scelera totam hanc valeant denigrare Centuriam, habemus reliquum orbem vniuersum catholicæ fidei, imaginumque veneratione fauentem: tunc enim eodemque sæculo in omnem terram diffusa est hæc veritas, & vbique cognita crucis maiestas: vt suo loco paulò inferius acturi sumus.

Aduersus igitur Ziscam obijcimus plurimos in fide catholica celebres; sed ante omnes libet exordiri à venerabili Romano Pontifice Martino quinto, de quo sic habet Platina: Quamobrem, inquit, Martinus ab externo hoste quietus, ad exornandam patriam, basilicasque Romanas animum adijciens, porticum sancti Petri iam collabentem restituit, & pauimentum Lateranensis basilicæ opere vermiculato perfecit, & testudinem ligneam eidem templo superinduxit, picturamque Gentilis opus pictoris egregij inchoauit: Aedes præterea ad duodecim Apostolos vetustate collabentes restituit; vbi & annos aliquot habitauit. Et mox: Demum pontificatus sui anno quartodecimo mense tertio Romæ apoplexia moritur, ætatis suæ anno sexagesimo tertio, sepeliturque eius mandato in basilica Constantiniana ante capita Apostolorum sepulchro æneo comitante Populo Romano, comitante clero non aliter flente, quàm si Ecclesia Dei, si Vrbs Roma vnico atq; optimo parente orbata fuisset. Si videris sepulchrum eiusmodi æneum, videbis pias ibi sanctorũ, & Christi statuas mira arte confectas. Si videris loca de quibus hic meminit Platina, cognoueris ipsum summa religione restaurasse picturas, atque musiua opera, vti res omni veneratione dignas; de quibus etiam mox dicemus.

De Eugenio IIII. Papa, & Vitellesco Cardinali. Cap. VI.

Eugenius IIII. picturas iam cœptas iussit perfici: agitur hic quoque de crucis veneratione, & de supplicio sumpto de ijs, qui capitibus Apostolorum gemmas abstulerant; ex Platina.

EVGENIVS etiam quartus Romanus Pontifex sacrarum picturarũ opere delectatus, ingenuam pietatem suam erga sanctos, Deumque ipsum huiusmodi simulachris testari adnixus est. Platina etenim de ipso ita hẽt: Porticũ illã extruxit, qua ab ecclesia ad Sãcta sanctorũ, & claustrum, vbi sacerdotes habitarent, restituit: auxit & picturam templi à Martino antea inchoatam: Sed insignius est opus, quod Florentino habito concilio, Armeni, Ethiopes, Georgiani, Iacobitæ Lybiam, Asiamque incolentes,

atque

atque alij ex Asia minori, Ponto, Cilicia, Syria, Africa, Romanam fidem, sedemque Apostolicam Petri sedē agnouerunt, in omnibus ei consentiēdo præsertim in veritate septem sacramentorum, in quibus explicandis insigniter mentio fit de venerabili crucis signo præcipuè in sacramento confirmationis fronti imprimendo; de quibus omnibus, breuitatis, causa lectorem ad acta ipsius concilij reijciendum ducimus.

Sub eodem, & Vitellescus (inquit idē Platina) sedata Ecclesiæ seditione, sumptoque supplicio de presbyteris quibusdam, qui lapides pretiosos è capitibus Petri & Pauli Apostolorum furtim subtraxerant in Basilica Lateranensi, in qua quidem sacerdotes erant; interceptoque cum socijs Iacobo Galesio, qui res nouas moliebantur, Ferrariam proficiscitur, ac publico consistorio cum magna laude in numerum Cardinalium recipitur.

O quàm speciosæ sunt beatorum Apostolorum imagines illæ, quas si videris, moueberis planè ad venerādum, & compungeris quamuis adamantino sis corde; eas tanto ornatu decorarat Vrbanus V. vt est apud Platinam, & Ioannetum in Vrbano ipso.

De Iosaphat Barbaro Veneto. Cap. VII.

Iosaphat testatur Alanorum prouinciam innumerabiles habuisse cruces in sepulchris; ex eius scriptis.

IOSAPHAT Barbarus patritius Venetus pro Republica orator in Persidem, hoc tempore itineris sui historiam conscripsit: in ea c. I. cum de Alanis populis, qui Scythe Europeę dicuntur, ageret, describeretq; regionem iuxta Tanaim ad Meotidem paludem, sic habet: Ii Alani Christiani olim fuerant, postea à Tartaris pulsi. Regio montibus, ac planitie distinguitur; suntque frequentes ibi terrarum cumuli, quasi perexigui colles, hominum opera facti, qui sepulchrorum vicem tenebant, in quorum cacuminibus prostabant ingentia saxa in summo perforata; atque ibi solidæ cruces lapideæ infixæ visebantur: eorum cumulorum numerus est innumerabilis. Erant ergo & cruces innumerabiles.

De Philiberto episcopo Constantiensi. Cap. VIII.

Philibertus Pragæ sacras imagines restitui curat; ex Nauclero.

SIGISMVNDI Imperatoris tempore, vixerat Philibertus episcopus Constantiēsis, qui imaginum præcipuus cultor & restitutor fuit, de quo sic habet Naucler. gener. 48. Sigismundus nona Septembris, anno M. CCCC. XXXVI. ab ortu Saluatoris, Pragā venit vbi qui paulò ante Bohemorū hostis ex adulterio natus, Antichristi filius censebatur, extremis

hono-

honoribus exceptus est. Barones, ac ciuitates in eius verba iurauerunt. Philibertus episcopus Constantiensis natione Gallicus, & collegæ sui ex Basilea missi, ecclesiasticos introducere ritus, sacerdotes instituere, sanctorum imagines reducere, aquam benedictã in ędibus sacris reponere, baptismatis fontes & altaria consecrare, spurcitiam omnem abolere.

De Iuliano Cæsarino Cardinali. Cap. IX.

Iulianus Cardinalis in Turcas milites crucesignatos mittit; ex Nauclero.

CRVCESIGNATORVM hominum exercitus in debellandis fidei hostibus etiam hoc tempore comparari consueuisse, testis fuerit Iulianus Cæsarinus Cardinalis, Legatus apud Vladislaum Vngariæ Regem aduersus Amuratem Turcam. Ille (vt ait Nauclerus gener. 49. anno Domini M.CCCC.XLIII. milites crucesignatos non paucos secum duxit: Vnde rectè conijcimus, ferè annis quadringentis, videlicet à prima Hierosolymitana expugnatione sub Vrbano II. Papa, semper ad propulsandas hostium fidei vires Dei ecclesiam milites suos crucesignandos curasse, quasi insigniore quadam præ ceteris omnibus armatura.

De Nicolao V. Papa. Cap. X.

Nicolaus V. Saluatoris imaginem vniuerso ex orbe accedentibus peregrinis spectandam proponebat, cruces mire exornauit; ex Platina, & Bergomate.

VIDEAMVS nunc de pio illo ac præstantis sanctitatis viro Nicolao V. qui Romanum gessit Pontificatum. de ipso sic habet Platina: Iam attingerat annus Iubileus, cum subito tanta multitudo Romam venit, quanta nũquam antea. Vnde cũ semel è Vaticano visa Saluatoris imagine ad Vrbem redirent, facta obuiam mula quædã Petri Barbi Cardinalis sancti Marci, cum neque venientes neque redeuntes ob in sequentem multitudinem cedere possent, cadente vno atque altero super mulam illam iam à multitudine oppressam, ad ducenta hominũ corpora, & equos tres obtrita & suffocata in ponte Hadriani constat.

Et infra: nihil quod ad diuinum cultum pertineret omittens: Extant adhuc vasa aurea, & argentea: extant cruces gemmis ornatæ: extant & sacerdotales vestes, auro & margaritis insignitæ: extant peripetasmata, & aulæa auro, & argẽto intertexta: extat & mitra Pontificia, quæ hominis munificentiam nobis ostendunt. eadem habet & Bergomensis.

De

De Friderici III. Imperatoris coronatione. Cap. XI.

In Friderici coronatione, sanctorum imagines & cruces de more adhibitæ; ex Nauclero.

SVB eodem Nicolao Fridericus imperator III. cum Romam coronæ recipiendæ causa ingrederetur Anno Domini M.CCCC.LII. in vexillis, sancti Georgij habuit imaginem. Sic enim Nauclerus gener. 49. Albertus, inquit, Germanus Cęsaris militiæ ductor, obequitans suum cuique locum demonstrat. Duo Cęsaris vexilla fuerunt, alterum quod sancti Georgij vocitant; deinde vexillum Aquilæ. Non deerant prętereà reliqua vexilla, sacræque cruces & imagines, quibus Romana Ecclesia in huiusmodi vti cõsueuit celebrationibus.

De miseranda Constantinopolitana clade. Cap. XII.

Turcarum crudelitas in Christi, ac sanctorum imagines in Constantinopolitana clade; ex Egnatio, Bergomate, & Nauclero.

EODEM Nicolao Pontifice, lachrymabilis ille occurrit casus, qui in expugnatione Constantinopolitana contigerat. Hoc quod narrabimus, si perpendere volueritis Caluinistę, licebit animaduertere vos esse Turcis deteriores: illud enim idẽ vos agitis quod illi; immo eò deterius quòd Christum quem buccinis vestris vbique concrepatis, in ipsius imagine crucifigitis, cum tamẽ illi neque nossent, neque (si apostatæ facti erant) profitebantur. sed ad rem ipsam accedamus.

Egnatius in Constantino omnium Græcorum Imperatorum nouissimo, enarrata prius Vrbis ipsius ab Othomano expugnatione, sic habet: Constantinus Imperator, dum ad portam trepidus se recepit, fugientium trepidatione oppressus obijt, cuius caput hostis ad ludibrium pilo affixum totis castris gestauerit; Redẽptor ipse Christus (proh pudor & dedecus nobis æternum) iterum cruci affixus, luto limoque vexatus est; eaque omnia repræsentata, quæ olim in illum Iudæorum gens impia patrarant, elogium inde additum cruci; Hic est Christianorum Deus.

Lubet & addere ad rem nostram, quibus verbis eandem cladem defleat Bergomensis: Sacra templa, inquit, fœdans, in prædam dedit, & imagines omnes Dei, & Sanctorum ab ipsis delere fecit; sublatoq; crucifixi Domini nostri simulachro, per derisionem in castra portato, sputis & saxis petito, eum omni populorum fœditate pollui fecit.

Habet & Nauclerus gener. 49. quæ hic digne addere possimus: enarrans enim eadem in expugnatione templi sanctæ Sophiæ profanationem: Ossa inquit, Martyrum, quę fuerãt illa in vrbe potissima, canibus obiecta, atque

suibus

fuibus: Sãctorum imagines aut luto fœdatæ, aut ferro deletæ, altaria diruta in templis ipsis, aut lupanaria meretricum facta, aut equorum stabula.

Et mox: Pudet dicere Christianorum dedecus, dicam tamen posteritatique tradere non verebor, quando persuasum mihi est, futurum aliquãdo, qui tantam Saluatori nostro illatam iniuriam vlciscatur; simulachrum crucifixi Domini Nostri Iesu Christi tubis, ac tympanis præeũtibus, raptum ex vrbe, hostes ad tentoria deferunt, sputo lutoque fœdant, & ad nostræ religionis irrisionem iterum cruci affigũt; exin pileo capiti eius imposito, corona vndique facta: Hic est, inquiunt, Christianorum Deus: tum lapides lutumque iactantes, miris dehonestarunt modis.

De Alphonso Aragonum Rege. Cap. XIII.

Alphonsus Aragonum Rex cum Burgundiæ duce crucesignantur, ex Platina.

ALPHONSVS Aragonum Rex sub Callisto III. rursus crucesignatos milites delegit. Sic enim Platina in Callisto: Alphonsus autem Rex & Burgundiæ Dux crucis signum suscipientes ituros se quoque in hostem profitebantur, vel armatos milites eò missuros. Id ipsi polliciti sunt, quia & ipse Callistus sese iuramento adstrinxerat, omnibus se viribus in Turcam bellum gesturum.

De Ioanne Capistrano & Ioanne Vaiuoda. Cap. XIIII.

Capistranus cruce pro vexillo vtens, crucesignatos hortatur, & hostes pepulit; ex Platina & Nauclero.

IOANNES Capistranus cum sanctitatis, tum insignis litteraturæ vir sub eodem Callisto vixit, scripsitque plurima, vt est apud Trithemium. Verùm quæ de illo narrare nobis in animo est, insigniter commendant illius erga imaginem Christi pietatem. Platina enim in Callisto III. enarrans Christianorum pugnam aduersus Turcam ad Bellogradum commissam, sic habet: Mandauit præterea Callistus vt assiduo rogatu Deus flecteretur, in meridie cãpanis signum dari fidelibus omnibus, vt orationibus eos iuuarent, qui contra Turcas continuò dimicabant. Crediderim tum ego precibus omnium Christianos ad Bellogradum contra Turcas dimicantes, duce Ioanne Vaiuoda viro clarissimo, astante etiam Ioanne Capistrano ordinis Minorũ, crucemque pro vexillo hostibus inferente, eos Bellogradum oppugnãtes, ingenti clade superasse.

Habet

Habet de eodem Naucler.gener.49.hæc verba: Ioannes Capiſtranus ordinis Minorum profeſſor, vitæ ſanctimonia clarus, ea tempeſtate diſcurſis iampridem finibus quibuſdam Germaniæ, Hungaros in arma publicis ſermonibus excitauit: qui vt appropinquare Turcas accepit, nihil moratus in Albam ſe contulit, haud paruam cruceſignatorum manum adducens, auctoritate fretus Calliſti Pontificis. Et infra, locum enarrans, vbi propugnantes Chriſtiani conſidebant aduerſus Turcæ obſidionem: Vacuum, inquit, haud paruum ſpatium intus erat vſque ad murum alterum; hic cruceſignati ſtationes habuerunt, parum tecta armis acies, gladijs haſtiſque tantum cęleſti auxilio tuta. Ingreſsi per muri ruinas Turcæ, atrox cum his prælium commiſere. Capiſtranus ex turri clamitans, Chriſtianos hortari, vexillum crucis oſtendere, opē de cęlo promittere: ſicque hoſtis repulſus eſt.

De Ladislao Auſtrio. Cap. XV.

Ladislaus viuens equo deſilijt; vt crucem adoraret, moriens coram crucifixo pijsſimè orauit; ex Nauclero.

MEMORATV quoque dignum eſt erga crucifixi imaginem, pietatis opus, quod elucet in Ladiſlao Auſtrio Hungariæ Rege. Is cum aliquando Pragam proficiſceretur nuptias celebraturus Naucler.enim gener.49.ſub Pio II. Anno Domini M.CCCC.LIX. ſic de illo narrat: Ordinatis Auſtriæ rebus, etiam ante diem dictā, ingenti Rex apparatu Bohemiam petijt. Intranti Pragam, Rochezana cum ſacrilego presbyterorum comitatu obuiam venit, & habita oratione, fauſto feliciq; ingreſſu congratulatus eſt. Vix admonente Pogebratio, Rex gratias egit, hęreticum ac peſtiferum toruis oculis clerum inſpiciens. Vbi verò maioris eccleſiæ ſacerdotes ſacra ferentes occurrerunt: Hos, inquit, Dei miniſtros agnoſco, atque ab equo proſiliens, ſalutatis omnibus, ſacram crucem oſculatus eſt; erant enim Romanæ fidei ſectatores, qui pro teſtamento Dei exilium longo tempore paſsi, Sigiſmundo tādem vocato, ſua loca recuperauerant. Hæc Ladislai pietas multorum offendit animos, qui Rochezanæ ſtudebant ineptijs

Et infra, eiuſdem Ladislai mortem enarrans: Intromiſsis, inquit, ſacerdotibus, de curatione animi actum, Chriſtiano more ſacramenta exhibita; Rex ornamenta ſua Pragēſi eccleſiæ legauit; iuſsitque crines in auri modum fulgētes, ne qua ſupereſſet vanitas amputari. Vbi anima ægra amplius demorari non poterat, ſacram candelam petijt, eamque manu prehendit, & intuens Saluatoris imaginem crucifixi, orationem Dominicam dicere orſus ad finem vſque perduxit, pronuntiatiſque vltimis verbis, Sed libera nos à malo, nihil amplius locutus, non extrema pati, ſed quietem arripere viſus, mortalis vitæ lumen reliquit.

De Sixto IIII. Rom. Pont. & de Baptista Platina. Cap. XVI.

Sixtus pluribus monimentis imagines colendas docuit. Platina multa de imaginibus sacris scripsit pie; ex eius scriptis.

OMNES Romanos pontifices pro sacrarum imaginum veneratione insigniter laborasse, superioribus Centurijs iam apertum fecimus: id sane apertissimum faciemus atque insignissime demonstrabimus in Sixto eius nominis IIII. de quo quamquam & templa, & orphanotrophia, reliquaq; ædificiorum monumenta ab eo constructa qualibet Vrbis parte testentur: tamen præcipua, perpetuaque memoria ex colendum est, quod sacrosanctam euangelicam sindonem, qua Christi Domini nostri corpus ad Sepulturæ mysterium Nicodemus & Ioseph pijssimi incoluerant, Beatissimus Pontifex Sixtus libello de ea re conscripto toti orbi cognitam esse adnixus est, antequam in Pontificem proueheretur. Nam cum de sanguine Christi ageret, tradidit eius etiam sanguinis vestigia & reliquias in ipsa sindone permanere, magnoque miraculo corporis, omniumque membrorum Christi delineamenta apparere. Quamobrem vbi primum in Romanum Pontificem prouectus est, locum illum quo sacer ille thesaurus, ac sancta sindon atque imago asseruabatur (nempe Camberio Allobrogum oppido) sanctum sacellum dici mandauit, Diplomate ad eam rem confecto; vt vel sic discerent omnes, profana quælibet loca sacris imaginibus sacrari, ac veneratione digna fieri: sed hoc profusioribus verbis prosecuti sumus Centuria prima; eò lectorem plura scire volentem reijcimus. Accedit ijs, quod cum idem Sixtus sanctissimi Francisci (cuius vbique fere imago à pijs uiris seruatur, & colitur) institutum vsque ad vitæ exitum secutus fuerit, etiam festũ diem eidem adscripsit, additis maximis Indulgentijs ijs, qui aut officium aut festum, præsertim in ecclesijs eius tituli quæ eius imaginibus refertæ sunt exco luissent: vti de ea re publica monumenta, & Annales passim commemorant. Præterea Sigillum plumbeum, quo Pontificum Bullę obsignantur, cum quadam ex parte a Curialibus fuisset immutatum, Sixtus ne quid vetustissimæ traditionis omitteretur, scilicet vt in eo Apostolorum Petri & Pauli capita effingerentur, expressit; vti de hac re Annales etiam commemorant.

Eluxit autem insigniter sacrarum imaginum cultus in hoc Sixto: Cum etiam (vti priore sæculo diximus) Romæ in Aede Diuæ Mariæ de populo, Beati Lucæ pictura quædam Virginem Mariam referens maxima veneratione seruetur; Sanctissimus hic pontifex amplissimum, ornatissimumque templum extruxit ad pietatem erga huiusmodi imaginem, confirmandam; vti ex appendice cõstat, qui ante annos centum adiectus est speculo historiali Vincentij Beluacensis: quod etiam à Bergomate compertum habemus.

Libet

Libet etiam reminisci, quod Baptista Platina illi fuit necessarius, eiq; opus suum de Pontificum vitis dicauerat: Platina autem erga imagines, earumque cultum fuit optime affectus: Nam (vti egregium historicum decet) de sanctis simulachris quandocunque occasio tulit, piè elocutus est, vt ex eo iam sępius nos ipsi meminimus: quinimmo de ipsarum vsu suam scripsit sententiam in Stepano III. Romano Pontifice his verbis: Postremò vero abrogata synodo Constantiniana, qua decretum inter Græcos fuerat, vt sanctorum simulachra, & statuæ è templis abraderentur, eijcerenturuè; constitutum est, vt eædem statuæ, vbique restituerentur, anathematizantes execrabilem, & perniciosam illam synodum qua Dei immortalis conditio, peiorque hominum fieret; referre enim statuas mortalium, benè de republica meritorum licet, ne ingrati videamur, atque eorum facta æmulatione imitari cogamur; Dei nō licet? quem semper ante oculos se fieri posse habere deberemus, eius merita erga humanum genus, si naturæ diuinæ dignitatem inspicimus.

De Rhenato Lotharingiæ duce. Cap. XVII.

Rhenatus crucem figendam curat; ex Nauclero.

RHENATVS Lotharingiæ dux, & ipse crucem piè coluit; Cum etenim Carolum Burgundiæ ducem bello vicisset, atque occidisset, narrat Naucle. gener. 50. sub anno Dñi M. CCCC. LXXVII. In eo, inquit loco, vbi tot occisorum corpora iacebant, Lotharingus victor sacellum condidit, addito sacerdote, qui memoriam defunctorū perpetuò haberet; erexit quoq; in prato vbi cadauer Caroli inẽutū est, crucẽ.

De Rhodijs militibus cruce signatis. Cap. XVIII.

Rhodij milites cruce signati hosti obijciunt sacras imagines, & victoria potiuntur; ex Bergomate.

RHODII quoque milites ob pietatem erga imagines exhibitam hoc sęculo diuinum apertissimè sensere subsidium; Nam Bergomensis de Rhodo insula agens sub Clemente V. occasione accepta, res gestas quasdã enarrat, quę hoc sæculo contigerant, quando videlicet Rhodum hostis obsederat iam menses duos: Tandem, inquit, diuino auxilio, & clarissimi principis magistri Petri Daubusson, natione Galli solertia, Turci omnes cū maxima ignominia, & cæde discessere: Aiunt enim dum Turcæ vltimo impetu vrbis mœnia conscendissent (qui ad quadraginta millia erant) eo conflictu vexilla domini nostri Iesu Christi, & beatissimæ virginis Mariæ, ac Ioãnis Baptistę Christianos erexisse, & maximis clamoribus Deū cū lachrymis auxiliatorem implorasse; quibus statim candidissima

Virgo cum clypeo & hasta in manibus apparuit, nec non, & homo vili obsitus veste, sed splendidissimo stipatus comitatu, præsidio militibus affuit; quæ visio à Turcis apertissimè visa tantum eisdem terroris incussit, vt vltra progredi non fuerint ausi.

De Ludouico Francorum rege. Cap. XIX.

Crux defertur ad Ludouicum in extremis agentem, quæ diuinitus Carolo data fuerat; ex Nauclero.

LVDOVICVM quoque Francorum regem crucis adoratorem habemus. Anno enim Domini M.CCCC.LXXXIII. in generat. 50. Naucler. Ludouici ęgritudinem, qua Ambasiæ detinebatur enarrans, sic addit: Quo anno Ludouicus rex sursum deorsumque à superis hominibusque opem suæ valetudini implorans, sacrum liquorem quem sacrãdo Rhemis Clodoueo cælitus missum ferunt, ad se Turonum deferri iubet. Allata est præterea ex sacro palatij sacello virga Aaron, & Victoriæ crux, quam Carolo magno diuinitus fuisse datam pleriq; asseuerant; sed diffinitæ mortis nemo limitem produxerit. Tertio Calen. Septembris moritur.

De Philippo Bergomensi historico. Cap. XX.

Bergomas vbique de imaginibus, & cruce piè scribit, præcipuè autem de præcursoris templo, imaginibus Florentiæ exornato; ex eius scriptis.

AD hęc tempora vsque peruenit Iacobus Philippus Bergomensis diui Augustini ordinis Eremita; scripsitq; locupletissimam historiã, à quo plura memorabilia ad probãdum imaginum vsum, & crucis, iam multis locis excerpsimus, quę hoc loco referre superuacaneum est: superest vt ipsius sententiam pro pietate imaginum exquiramus. Ex ipso igitur locus insignis habetur, cuius adhuc nusquam meminimus. hic enim sub Sigismundo Imperatore Florentiam vrbem Hetruriæ primariàm multis encomijs commendat, atque illud potissimum ad rem nostram recenset his verbis: Hanc nunc Arnus fluuius præterfluit, qui ob rapacitatẽ aduersa aqua innauigabilis est. Ibi pręcursoris index maxima veneratione habetur, ob cuius honorem ędes præclarissima, & celebriore vrbis loco dicata habetur, quã Baptisterium dicunt, cuius quoque valuæ ex solido ære existunt, vbi noui & veteris testamenti historiæ inenarrabili opere sculptæ habentur; estque præterea ea in vrbe, pręter reliqua ornamenta incredibilia templum permagnificum, & stupendi operis fornice ornatum, gloriosæ virgini Mariæ dicatum, iuxta quod turrim marmoream singulari præstantia constructam habet. Hęc non ideo hic retuli mus, quod huius sęculi res gestæ videantur, sed ad referendam huius Philippi historici sententiam.

De

De Christophoro Columbo, & orbe nouo. Cap. XXI.

Columbus crucis vexillum ad Indos inuexit, simul & sanctorum imagines; ex eius scriptis, & Ferdinando.

TOTVS tandem orbis isto sęculo, & crucis vexillum suscepit, & sacrarum vsum imaginum. Tunc enim, & ad incognitas noui (quem dicunt) orbis partes hęc pietas penetrauit. Nam cum primum Christophorus Columbus Hispaniolę insulę occidẽtalis litora priora attigit, vexillum quo crucifixi domini nostri Iesu Christi imago continebatur, quasi Christi nomine possessionem quęrens terræ fixit, vt ipse suo in itinerario scriptum reliquit; & ex illo retulit Petrus martyr Mediolanensis, agens de Indis occidentalibus, circa libri initium, quod vexillum ad quotquot litora Indica attigit, & detulit, & fixit; Regibusq; quasi pretiosam prę ceteris rem ostentabat: atque ab illis occulta spiritus sancti virtute magnifieri compererat; vt est apud Ferdinandum ipsius Christophori filium, qui easdẽ enarrans adnauigationes, scribit Tertugę insulæ regem vexillũ crucis à Columbo sibi expansum fuisse admiratum. Sed & idem Ferdinandus cap. 49. narrat, Villæ natalis Regulum, cum primę fidei semina percepisset Columbi suasionibus beatę Mariæ argenteam imaginẽ appensam collo gestasse. Sed de hac re quatenus crucis vexillum ad Indos fuerit delatum, summis labijs hic attigisse sufficiat: cetera fusius proxima Centuria prosequemur.

De confugiẽtibus ad Crucifixi imaginem. Cap. XXII.

Tusci quidam populi sæuiente milite, ad crucem confugerunt; ex Nauclero.

LVBET referre quid sub Alexandro Papa VI. per Caroli VIII. Frãcorum regis iracundiam acciderit. Proficiscebatur Romam hic Carolus ira percitus, quòd cum Alexandri monitis non paruisset, ab illo acriter fuisset correptus: Nam (vt scribit Nauclerus gener. 50. anno Domini M. CCCC. XCIIII. Interim rex ipse Romam ducens, cum Pontificis absentiam aduertit, seque audientia præuentum, inde recedens se Gallias repetiturũ asseruit: Quę vero mala in itinere cõmissa fuerint, horrendũ est dicere. Referunt.n. in Tuscanella septingentos vtriusq; sexus mortales absque omni culpa extinctos esse, sacra profanaq; omnia ibidem direpta. in alio loco non paucos ad ędes sacras, & crucem amplexantes, tanquã à feris trucidatos. Videtis Caluinistę in angustijs nullum vtilius esse confugiũ, quàm ad crucem; neque aliunde sperandum aliquod verius esse subsidium. Sed apud efferatos animos, aut quales vos estis feras, nihil proficere sæpenumero Deus summa dispensatione permittit.

De Ramundo Panio Anachorita. Cap. XXIII.

Ramundus sacras imagines apud Indos erigit: corruptores puniuntur, ac miraculum; ex eius scriptis.

RAMVNDVS Panius Anachorita sub titulo sancti Hieronymi de rebus Indicis Columbi præfati hortatu nõnulla conscripsit circa hęc tempora. capite igitur 25. & 26. sui libelli, testatur etiã apud Indos imagines sacras probatas fuisse, in insula pręsertim S.Magdalenæ; cum.n. Guarionesus idololatrarũ sacerdos catechumenũ se in Christi fide fecisset, cũ vniuersa familia orationis domũ exędificabat, in qua Ramundus nonnullas imagines, corã quibus genua flecterent & orarent, solatij habendi causa appenderat: verũ cum idẽ Guarionesus postea mẽtis mobilitate ab incepto desisteret, Ramũdo absente illas imagines, vi illata, cũ quibusdã perditis hominibus prosciderunt, terra obruentes, atq; alijs iniurijs afficiẽtes: at huiusmodi sacrilegi condignas pœnas luerunt; nempe combusti sunt, Bartholomæo Columbo sic publico iudicio vindicante. Sed & loco illo, vbi imagines terra obrutę fuerant, herbã quandã enatã fuisse compertũ est, cuius radices veram, expressamq; crucis formã referrent. Hęc ex Ramũdo prefato, cuius libelli pręcipua recensuit Ferdinãdus Colũbus historiæ suæ c.61. cuius quoq; meminit Petrus Martyr Mediolanẽ. in sũmario, nõ lõgè à calce libri.

De Eberardo duce VVirtemberg. Cap. XXIIII.

Eberardus collegium instituit, ritu ferendi crucem in pectore; ex Nauclero.

MEMORATV dignũ est id, quod de Eberardo duce VVirtemberg, scribit Naucl. gener. 50. anno Dñi M. CCCC. XCVI. Nam in silua Scombach, à fundamẽtis ecclesiã extruxerat sub vocabulo S.Petri Apostoli, In qua (inquit Naucler.) Præpositus tanquã caput est; sunt & duodecim canonici, tredecim conuersi laici ex nobili, seu militari genere, quorũ vnus sit Magister, & administrator temporaliũ, necnõ duodecim alij cõuersi ex ciuibus, aut plebe, qui omnes, & singuli sint mẽbra eiusdẽ ecclesiæ vnà cũ Prępositio, & Canonicis capitulũ cõstituẽtes, vtẽtes glaucis, & cruce in pectore auctoritate Apost. erigi obtinuit, at tributis dotis nomine nõnullis prędijs rusticis, alijsq; bonis, & puro auro 18. millibus florenorũ Rhemen.

De Ioanne Baptista Fulgoso historico. Cap. XXV.

Fulgosus multa recenset miracula tum imaginum, tum crucis; ex eius scriptis.

VIDEAMVS reliquos historicos, qui postrema huius sæculi tempora attigerunt, atque in primis Baptista Fulgosus insigniter, & de cruce, & imagi-

imaginibus sparsim perplura historica exempla tradit memoratu dignissima, atque ex illo quidem iam opportunis locis, nonnulla produximus; quę autē supersunt, hic proferemus. Ille igitur lib. 1. cap. 2. de spreta religione: Quàm manifestè, inquit, in Pauli Gręci pœna cælestis vltio apparuit, qui cū à Bamba Gothorum rege desciuisset, Hispaniarumque regis nomen vsurparet, ac pręter multa alia impiè facta, coronam quoque in vrbe Gerunda à Bamba rege sancto Felici dono datam de templo tulisset, haud diu id factum post perpetrati sceleris pœnā tulit: Captus enim à Bamba, à quo rebellarat, Nemausi vrbe Gallica, atque Toletum in Hispaniam perductus, piceo diademate coronatus, luminibusque orbatus, non sine magno eorum, qui hominem viderant ludibrio, camelo eum ferenti auersus insedit.

In libro eodem cap. 6. de miraculis, narrat de reparatione templi Iudaici Hierosolymis, iussu Iuliani Imperatoris, omnemque illorum conatū ingenti terręmotu euersum fuisse; proximaque nocte multis cruces in vestibus, quę deleri non poterant apparuisse, eodem titulo etiam narrat de Heraclio Imperatore: Pari, inquit miraculo, Heraclij Augusti pompa, vt Valentis perfidia spreta fuit; cruce enim ex Perside recepta, in qua pendens Iesus nos ab ęterna damnatione redemit, cum eam in locum suum Heraclius in Caluariæ monte vellet referre ditissimo apparatu, regioque amictu, atque diademate ornatus, in collū eam sicut Redemptor noster tulerat, cepit; vt verò ad portam peruenit, qua ad Caluariæ cliuum via ducit, progredi nunquam potuit. Itaque cum omnes mirarētur, monente vrbis patriarcha, fortasse Christo, qui toti terrarum orbi humilitatis, atque inopiæ se exemplum præbuit, opulentā illam superbamque pompam esse molestam, quæ rarò iustitiæ esset coniūcta: mutata rerum facie, Heraclius cum abiectam vestē induisset, nudis pedibus facilè quò voluit crucem pertulit.

Eodē titulo de sancto Iacobo Apostolo: Eo prælio quo Ramirus Hispaniarum rex aduersus Saracenos decertauit iuxta Calagurīū, ab omnibus qui interfuere cōspectus est Iacobus Apostolus albo vexillo Christianorū aciem antecedere, atque in fugam Saracenos vertere.

Ibidem de sancto Aimaro episcopo Aniciensi: Quo die Godefridus Bollionius cum alijs ad Syriacam expeditionem profectus, prælio Hierosolymas adortus, eam vrbem expugnauit; similiter vt in ijs de quibus diximus, à multis perspectus est Aimarus episcopus Aniciensis in prælio alios præire, & cū primus in muros euasisset, alijs vt conscenderent innuere, quanquam pro certo haberetur multis mensibus ante eum Antiochiæ decessisse, sicuti Gulielmus Tyrius episcopus scribit.

Ibidem de Balduino III. Imperatore sic habet: Cum Balduinus Hierosolymarum rex ex Arabia regrederetur, frustra vrbem Bostrensem occupare adortus, eumque Turcæ acriter insectabantur, atque in ea regione via aberrasset biduo ab equite, qui ruberis vexillum præferebat ductus est; in vexillo autem crucis signum erat positum, longeque is exercitum anteibat, qui nus-

quam conspectus est: posteaque incolumis rex cum copijs in tutum se locū recepit. Atque ex multis hæc pauca sufficiat ab illius scriptis excerpsisse, in quibus insigniter de imaginibus, visionibus, ac cruce enarrans, piam suam sententiam exposuit.

De Baptista Egnatio. Cap. XXVI.

Egnatius vbique & imaginum, & crucis vsum defendit; ex eius scriptis.

BAPTISTAM alterum (quem, & Egnatium vocant) insignem historicum habemus hoc sęculo, ex quo innumeris ferè locis pro opportunitate desumptis iam antea hoc opus nostrum exornauimus: suam autem pro imaginum defensione pietatem testantur præcipue scripta illa, quibus Imperatores illos Leones, Constantinos, atque alios ipsorum sectarios Iconomachos probris est insectatus; sicut è conuerso Irenem atque alios sanctarum imaginum propugnatores miris attollit encomijs. Sed illud efficacius piam illius testatur mentem pro sacrorum simulachrorū veneratione, quòd in Constantinopolitana expugnatione, sub omnium postremò Imperatore Constantino deflet, non tam cladem ciuium innumerabilium, quàm illatas sanctæ Christi imagini iniurias, quando à Turcis ludibrio habita est, non aliter, atque nostrates agere consueuerint hęretici.

De Ioanne Nauclero. Cap. XXVII.

Nauclerus vbique imagines, & crucis vsum tuetur; ex eius scriptis.

IOANNES quoque Nauclerus historicorum omnium locupletissimus, nobis superioribus Centurijs, magnam suppeditauit supellectilem ad imaginum & crucis vsum comprobandum; execrator apertissimus omnium Iconomachorum deplorat vbique imaginum contemptum, attollit erga eas pietatem, ac venerationem, multa de eis scribit miracula: demū collachrymatur ob iniurias in Crucifixi imaginem illatas Constantinopoli, cum illa vrbs expugnata est à Turcis.

De Pandulpho Collenutio Pisauriensi. Cap. XXVIII.

Collenutius de cruce meminit, quam Belisarius Romæ obtulit; ex eius scriptis.

PANDVLPHVM Collenutium Pisauriensem, qui Neapolitani Regni res gestas summatim perstrinxit, & crucis imaginem probasse iam alias edocuimus, ex ijs quæ ab illo desumpta alijs sæculis protulimus; sed & hoc quoque loco vnum non negligendum testimoniū

exhibebimus. Narrat ille historiæ suæ lib. 2. cum Belisarij laudes prosequeretur in Africana victoria aduersus Vandalos: Egressus, inquit, Africa, vt religiosus, gratoque erga Deum animo ob felices rerum successus Romam repetit, obtulitque per Vigilij Romani Pontificis manus ad altare sancti Petri auream crucem centum librarum ponderis, gemmisque penitus exornatam pretiosissimis, in qua miro quoque artificio eius res gestæ, bella, ac Victoriæ erant insculptę.

De Hieronymo Sauanerola Ferrariensi. Cap. XXIX.

Sauanerola egregiè scribit de triumpho crucis, & de imaginibus quomodo adoranda; ex eius scriptis.

HIERONYMVS & illę Sauanerola cócionator illustris scripsit multa ad sanctæ Crucis venerationem excitandam: & quanquam omnibus locis, tam pro imaginibus, quàm signo crucis se catholicè sentire apertũ faciat, tamen pręcipuè mihi videtur hoc indicare in sermone quadragesimali 36. super Zachariam. Cũ enim publicas Florentiæ haberi supplicationes adhortaretur, in omnium manibus cruces haberi suaserat; cumque nonnulli obmurmurarent, sic ait: Soli diabolo metuendæ sunt cruces: Tu qui illas perhorrescis, illius forte factus es sodalis. Et paulo infra; Aequum esset, vt quotquot Florentiam inhabitant religiosi, ijs supplicationibus interessent, singuli cruciculas ferentes in manibus. Sed fusius tam de cruce quàm imaginibus agit in libro cui titulus, De triumpho crucis lib. 3. c. 16. cum ageret de confirmationis Sacramento; sic enim ait: Quemadmodũ belligerantes sub vexillis principum militant, eorumque insignia palam gestant: sic qui hoc sacramentum suscipiunt signo crucis, in quo Christus pugnando triumphauit, insigniter procedere in aciem debent, ac strenue dimicare. Idcirco autem fronti signum hoc affigitur, oleo & balsamo delibutæ, vt indicetur eos qui ita sunt insigniti, nihil prorsus erubescentes, inuictissimi ducis Christi Iesu crucem sanctissimam prædicare debere. Non ergo sub Christo militant, nec pro illo pugnant Caluinistæ, qui illius vexillum signumque non solum non gestant, verùm & proculcant. Sed audiamus, & eiusdem sententiã de cultu imaginum. eodem enim lib. 3. cap. 18. sic habet: Posset indecens videri crucem, ac imaginem Christi sanctorumque eius à nobis adorari; propterea quòd cultus his rebus insensibilibus exhibetur. Sed hanc obiectionem facilè soluimus. Potest enim duplici ratione ipsa imago considerari, vna quidem, prout quędam res est, veluti aurum, argentum, seu lignum, vel aliquid aliud simile; quo modo neque crucem, neque sanctorũ imagines adoramus. Altera vero prout imago, est aliquid repręsentans, & quia idem est motus in imaginem in quantum imago est, & in rem ex imagine significatam; non est inconueniens, si hoc modo imagines colimus, reliquiasque sanctorum qua-

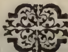
tenus in memoriam illi nobis per huiusmodi signa, ac reliquias referuntur; quod rectius dici potest, sanctos à nobis, in suis rebus & imaginibus adorari; quemadmodum Cæsaris imaginem, non quod talis res sit, sed quia illius imago est, serui eius honorant: quod quidem nil aliud est, quàm ipsum Cæsarem venerari. Vnde quemadmodum sanctos ita & ipsorum imagines adoramus, crucem videlicet, crucifixumque adoratione latriæ: At virginis Mariæ matris Dei imaginem adoratione hiperduliæ: aliorum vero simulachra sanctorum adoratione duliæ: huiusmodi enim effigies ad recolendam sanctorum memoriam, ad excitandosque eorum exemplo ad virtutem, sanctitatemque animos, erigendosq; ad illorum suffragia pro nobis ad dominum imploranda adinuentæ sunt. Picturæ quoque res eorum gestas exprimentes præcipuè rudibus, litterarumque ignaris pro lectione succurrunt. Hęc ex illo.

De Raphaele Volaterrano. Cap. XXX.

Volaterranus apertè fauet sacris imaginibus, & crucis signum colit; ex eius scriptis.

VBIQVE egregius hic historicus frequentissimus est in attollenda sacrarum imaginum veneratione, atque ex eo superioribus Sęculis, tum pro cruce tum pro reliquis simulachris exempla perplura protulimus: Picturas adeo magnificat, vt catalogum quasi conscripsisse videatur eorum, qui in ecclesijs, sacellisque exornandis tota Italia precelluerint, videndus lib. 21. in Benedicto, & in viris qui aliqua arte excelluerint.

Quid opus est huius sęculi connumerare locos, ad quos fides crucis Romano ritu propagata est? vidistis nouum orbem hanc fidem suscepisse, Iconomachos nihil iuris apud illum sibi vindicasse. cum etenim vnus orbis noster ecclesię Dei sufficere non videretur ad alium, Deus ipse nobis aditum patefecit, vt idem vtriusque se Dominum nobis aperiret. Ibi vero cum nouam suæ vineæ ecclesiam plantauerit, siue plantatam dilatauerit, non ab Iconomachorum labruschis accepit malleolos, surculosue propagandos, sed ab imaginum cultoribus Romanis, vt à veteribus vitibus nouæ propagarentur, illo ipso serente agricola, qui totius agri Dominus est; vtriusque enim orbis, vt vna ecclesia est, ac vnus Dominus, sic vna quoque fides in vtroque coruscat.

SIMONIS MAIOLI ASTEN. EPISCOPI VVLTVRARIENSIS ADVERSVS ICONOMACHOS

Sæculum sextumdecimum.

A Christo nato anno quingentesimo supra millesimum circiter, vsque ad annum Quingentesimum octuagesimum secundum supra millesimum.

CENTVRIA SEXTADECIMA.

Cap. I.

HVIVS sęculi testimonia pro imaginum cultu conquirere superuacaneū videtur, cū tot prodierint volumina, vt vix aliquid Iconomachi aduersus eas euomuerint, aut moliti vnquam sint, quod statim catholicorum doctrinis, concionibus, libris, & rebus ipsis, tum pictis, tum sculptis, quasi contrarijs propugnaculis non fuerit euersum. Verum de pluribus & pauca & opportuniora proferemus; & in illud precipuè incumbemus, vt quos terminos vsque progressa sit crucis effigies, quamque latè toto orbe, vsque ad extremos Indos, omnis imaginum usus fuerit hoc sæculo propagatus; quibusue miraculis orbis vniuersus viderit Deo imaginum vsum placere, describamus ex ipsis recentibus historijs: non enim adnitemur pertinacibus hanc suadere veritatem, quam cognitam prorsus impudenter contemnunt, sed studebimus tantummodo, vt posteritati, fidei veritas transmittatur. Ideoque ad hunc vsque diem Gregorij XIII. Lubet persequi cœptum hoc nostrum opus.

De Leodiensi episcopo. Cap. II.

Leodiensis episcopus plurima scribit miracula crucis signi; ex eius scriptis, Nauclero & Surio.

IN primis igitur agemus de ijs quæ Leodiensis episcopus ad Romanorum Regem Maximilianū suis literis testatus est. xviij. Maij anno Domini M. D. I. A festis (verba hæc refert Naucler.) Paschalibus singulis diebus in vno vel alio loco diœcesis Leodiensis apparuit publicè, & inopinatè, aliquando in ecclesijs, aliquando in domibus, & in ipsis etiam cubiculis signū Dominicæ crucis perfectum, & fuit frequenter nigrum, aut rubicundum, ita etiam vt in aliquibus putaretur esse verus sanguis cum medulla, & sanie effusus; & fuerunt plerunque cruces simplices, aliquando tamen duplices, in for-

ma signi sepulchri Dominici: apparent autē vt plurimum super capita mulierum, & maximè puellarum, in earum peplis supremo vertice. Refertque idem se desuper inquisitionem solertem habuisse, ita quod nec dolus, nec fraus interuenire potuerit. Scribit quoque de muliere quadā eiusdem diœcesis. xxij. annorum valde honesta, quòd die quodam compererit, admonita à matre, signum crucis magnum, & amplum in peplo coloris aurei, atque ad singulos, quatuor eius angulos interiores crucem vnam paruam eiusdem coloris perinde atque arma sunt Hierosolymitani Regis, inque medio maiorem crucem aliam sanguinolentam: Territa mulier cum reuerentia peplum illud ad locum mundum reposuit, & aliud mundum capiti imposuit. Mox in eodem crux grandis apparuit, accurrunt homines multi ex admiratione, in quorum conspectu iterum & iterum pepla mutauerat; ita vt nouē diebus pepla tredecim cruce signata fuerint. Insuper dum quadam vice quamplurimi cum ea de præmissis colloquerentur; viderunt astantes inter colloquendum exoriri in eius mento crucem latitudinis vnius digiti coloris, & saporis mellei, cuius stipes à gutture in inferius labrum adusque dentes exurgebat, per brachia verò protendebatur ex aduerso inter mentum ipsius & labrum prædictum, quanta est oris amplitudo; quo cum ad astantium monitionem leuare manum dexteram conaretur, apparuit consimilis crux in eadem retracta ad sinum manu; cum vtraque signa duabus ferme horis perstitissent: demum prout aduenerant, ita disparuerunt, sed post hęc non solum signum crucis apparuit, quin & veluti hasta quædam, ac desuper nonnulli characteres, cruenta quidem omnia concludebantur in circulo viridi totum contigente caput, protulitque inde acumina ad modum spinarum: apparuerunt, & signa in camisijs mariti crucis sanguinolenta. Hortatus est mulierem curatus suus, vt cum Iubileus esset in traiecto superiori vbi fuit episcopus quod iret illò, & confiteretur: assensa iuit, & ad sanctum Seruatium confessa est magno Theologo; iussa post hæc iuit in chorum, & propter reliquias ducta est in sacristiam, allato ei peplo nitido: rogata est, quòd capiti imponeret, ne cum tanto horrore per plateas incederet; assumens ipsa nouum, quem capiti applicuit, mox erupit in ipsa pepli parte anteriori sanguinis tanta copia, vt confestim in extremam vsque fimbriam vnius digiti longitudinem, & prope duorum latitudinem deflueret: vnde adeo conspicientes sunt attoniti, vt è canonicis vnus protinus caderet. At illa inde descendente, publicè uisa est in ipso recenti peplo, ad scapulam dextram magna vis sanguinis, in figuram quasi crucis se porrigens; atque amplificans: cum quibus demum signis ipsa ad eūdem episcopum ducta est recenti, & madido cruore, vt in præsentia sicut scribit attrectatus digito adhæreret multis videntibus, & admirantibus.

Hæc ex scriptis præfati Leodiensis episcopi scripsit Nauclerus ad calcem generationis 51. atq; hic finem accipit omne illius historiarum volumen.

Eadem recenset Laurētius Surius Carthusianus in commentario de rebus gestis sui temporis, sub anno Domini M.D.I. his verbis: Hoc anno M.D.I. cru-

ces sanguinolentę virorum, ac mulierum vestibus passim in Germania inciderunt; videntur præsignificasse pestem sęuissimam, quæ proximo anno secuta est. Solet plerunque Deus pro sua bonitate eiusmodi terroribus admonere homines, vt se corrigant, & impendentem eius iram à se auertant. Idē quoque Surius habet sub Anno M. D. II. hæc verba: Sæuissima pestis omnem Germaniam longè latèque populata est, multorum opinione ij tum extincti sunt, quorum vestibus supra diximus cruces sanguineas incidisse. Et quod dictu mirum est, etiam illis in vestibus lineis cruces inuentæ sunt, quæ cistis inclusæ tenebantur, atque etiam in ipsis hominum corporibus.

De Gregorio Reischo. Cap. III.

Reischus docet quo cultu colenda crux, ac reliquę imagines; ex eius scriptis.

GREGORIVS Reischus, qui philosophicam margaritam edidit, huius sęculi initio insigniter de imaginum venetatione loquitur. Cū enim aduersus idololatriam scriberet lib. 7. tract. 2. cap. 22. citatis locis ex libro Exodi, ca. 22. & ex Isaia, cap. 43. quęrit ibi Discipulus his verbis. Cur igitur Christiani imagines Christi, & sanctorum non modo faciunt, sed adorant, & colunt?

Mag. Venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque seruiūt eis, vt dijs; neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriam, & recordationem venerantur eas, & adorant, nō autem seruiunt eis cultu diuino, nec alicui creaturæ, vt dicit canon Venerabiles, de consecrat. distinct. 3. fiunt etiam vt in ipsis ignorantes videant quid se qui debeant, & in ipsis legant qui literas nesciunt: Nam quod legentibus scriptura, hoc, & idiotis præstat pictura cernenibus, dicit canon Perlatum, de cōsecrat. distinct. 3.

Discip. Quomodo eas adorant, si eis cultu diuino, vt dictum est, non seruiunt?

Mag. Adorationum alia simplex est, & dulia dicitur, qua sanctis Dei, & eorundem reliquijs, ac imagibus honorem impendimus: Alia excellētior est, & hiperdulia nominatur, qua Virginem Mariam matrem Christi, reliquias, & imagines eiusdem veneramur: Tertia est excellentissima, quæ latria appellatur, qua solum Deum colimus, & adoramus, & Christum Iesum, cum sit verus Deus eodem cultu colimus: humanitati verò Christi per se sumptæ, solum deberetur hiperdulia, imagines vero Christi, & crucem in qualicunque materia fuerit effigiata, eadem adoratione, cum Christo veneramur per accidens, quia motus adorationis imaginis (vt dicit Damascenus lib. 3.) ad prototypum, id est imaginatum vsque refertur: non enim illas ratione materiæ colimus, sed quia Christum reprēsentant, eas rememoratiue veneramur: Crucē verò in qua pependit, & cętera gloriosæ redemptionis nostræ arma, quæ tactu

sui

ſui corporis & ſanguinis ſacrauit,ſecundum communiter Doctores,hiperdulia honoramus. Videri poſſunt hęc latius lib.3.ſent.diſt.9.in textu,& Doctoribus:hactenus ex Gregorio pręfato.

De Ludouico Barthema. Cap. IIII.

Ludouicus teſtatur Chriſti imagine prælata Luſitanos hoſtem deuiciſſe; ex eius libris.

LVDOVICVS Barthema Bononienſis Itinerarij ſui lib. 3. cap. 37. cum narraret Indos Calicutij ingentem comparaſſe claſſem aduerſus Luſitanos Anno M. D. VI. nullo alio validiore robore ait obſtitiſſe Chriſtianos tantæ hoſtilium nauium multitudini, quàm crucifixi imagine prælata. ſic enim narrat: Pius quidam, & ſpiritu feruens vir, è regię nauis puppi Crucifixi ſimulachrum tam ſublime erexit, vt ab omnibus conſpici poſſet, verbaque faciens omnes eſt adhortatus ad mortem pro Chriſto libenter ſubeundam: indeque omnibus pręſtito abſolutionis beneficio nemo extitit, qui nō ob eam piam orationem lachrymaretur:imò illa in pugna mori omnibus optabile fuit;poſteaque euerſam Indorum claſſem furioribus verbis narrat.

Quæ in Germania, & quæ Conſtantinopoli miracula contigerunt ſub Iulij II. Pontificatu. Cap. V.

Miraculum ex Euchariſtia: atque aliud die Exaltationis crucis;ex Surio,Brādeburgenſibus,& Conſtantinopolitanis populis.

IVLII II. Pontificatu res planè memorabiles contigerunt: quamobrem hic à nobis recenſendę ſunt.Anno enim Domini M. D. X. menſe Februario, vir quidam ſacrilegus Paulus Form in Marchię Brandeburgenſis villa Rnobloch intempeſta nocte è templo furatus eſt arculam inauratam, qua ſacroſancta Euchariſtia vetuſtiſsimo Catholicę Eccleſię more aſſeruabatur. Erant autem in ea hoſtię duę, altera maior, minor altera: multa iam luce adijt ſceleſtus ille Iudęum arculam venditurus. Iudęus facile animaduertens cuiuſmodi vſum ea habuiſſet, ait; maius pretium ſe fuiſſe daturum,ſi rem contentam attuliſſet.

Tum ille furcifer, qui iam alteram inſtar Iudę, ſatanica impietate deglutierat, reliquam è ſinu depromptam obtulit Iudæo ęſtimandam, à quo tamen non niſi pauculos exigui pretij nummos accipit. At miſer ille tanto

iam obstrictus scelere sæuę conscientiæ furijs quibusdam exagitatus fugit inde ad Vandalos: Cumque res minimè lateret, domum rediēs captus, & tortus, quid egisset confessus est.

Interim vero sceleratissimus Iudęus hostiam sacram crebris pugionis ictibus identidem confodere nititur, at nihil se proficere cernens, hostia integra permanente, quodam furoris œstro percitus: Si tu es, inquit, Deus Christianorum, redde te manifestum in mille dęmoniorum nomine; atque ecce subito hostia in tres diducta partes, sanguineo per oras humore madet: Territus Iudęus particulas panno inuolutas mensem vnum apud se retinet, ac deinde duobus alijs Brandeburgi, & Stendelij morantibus singulas particulas mittit, tertia sibi reseruata, quam rursum mensę impositam pugione configit, vnde sanguinis guttulę dimanarunt. Consternatus ille, & veritus se proditum iri, particulam assumere nititur, sed non valet; dein mittit in aquam, at illa enatat, tertio in ignem proijcit, sed nihil id hostiæ nocet: ad extremum sub Paschatis solennitatem azimos coxit panes, particulamque azimi panis immixtam in furnum iactauit, moxque furnus alioqui obscurus resplenduit, & massula illa in Iudęi faciem insiliuit.

Nouo illo terrore correptus massulam illam cum particula alteri cuidam Iudęo transmisit. Euulgata re huiusmodi, atque habita quæstione, Paulus Form candentibus discerptus ferris, in cinerem tandem voracibus flammis redactus est. de Iudæis etiam igne supplicium sumptum est, vt testatur Surius in commentario de rebus gestis anno Domini M.D.X. Hoc miraculum ideo nos recensendum putauimus, quoniam Eucharistia etiam præcedente crucis signo conficitur, ipsaque hostia, aut crucis, aut Christi imaginem ex formis recipere consueuit; vnde quisque cognoscere potest veritatem corporis & sanguinis sui Christum in Eucharistia ita instituisse, vt ab ea crucis figuram non abhorreat, quin potius approbet accedentibus etiã miraculis.

Sub eodem Pontificatu, die Exaltationis sanctæ Crucis, etiam Constantinopoli prodigium contigit ad perniciem hostium crucis, ut narrat Surius anno Domini M.D.IX. Scribit enim ingentem terręmotum Constantinopoli octodecim diebus perdurasse, ędes palatinas thesaurarias, atque alias plurimas solo ęquasse, mareque suis fluctibus excessisse muros & Constantinopolitanos, & Peræ; atque ijs diebus tredecim millia hominum interijsse, omnisque huiusmodi casus tribuendus fuit sanctæ Crucis virtuti, cuius festiuitatis illi hostes erant acerrimi.

De Regulo Insulę Cubæ. Cap. VI.

Regulus Cubæ semper hostem vicit assiduo vsu imaginis B. Mariæ: miraculū quoque narratur quo idola per sacras imagines despecta sunt; ex Petro Martyre.

VIDEAMVS nunc quid acciderit anno Domini M.D.XII. in Insula Cuba (ea adiacet Indico mari occidentali) Petrus itaque Martyr Mediolanensis cum scriberet res apud occidentales Indos gestas, libro quem inscripsit Summarium, narrat Regulum ipsum insulæ suscepto baptismate, altare sibi erexisse, beatæ Mariæ imagine superposita, ad quam singulis vesperis accedens dona offerebat: orationem etiam porrigens his solis verbis; Aue Maria. Eiusdem etiam Reguli classis præfectus, quoniam diuę Mariæ simulachrū gestabat in sinu, semper de hostibus victoriam retulisse cōpertus est. Quin inter bellica vexilla prǽlata fuit semper beatę Mariæ imago. Quamobrem insigne contigit miraculum vel ipsis Indis testibus: Contendentibus Christianis, atque idololatris, vtra simulachra essent virtute prǽstantiora, res eousque progressa fuerat, vt ad manus ventum iri putaretur; sed ex composito lis ita dirempta est. Statuerant enim hinc inde binos homines reuinctis arctissime à tergo manib⁹; vt ab illis staret victoria, quorum reuincti miraculo soluerentur. Regulus itaque elata voce dixit: Aue Maria, auxilio mihi esto: Illico Christianorū hominum vincula soluta sunt. Quo miraculo nondum persuasis idololatris, iussit rursum Regulus eosdem arctius colligari, qui miraculo quoque soluti sunt: tum effectum est, vt faterentur idololatræ beatæ Mariæ virginis virtutem. Itaque vna die ad centum, & octuaginta baptisma susceperunt; exindeq; in illud incubuerunt omnes insulani, vt integram Angelicam orationem pronuntiarent. Hęc ex illo.

De Gonsaluo Ferdinando, & Hispalensi ciue. Cap. VII.

Gonsaluus testatur naufragantes emersisse, ob votum ad imaginem B. Mariæ emissum; ex eius scriptis.

GONSALVVS quoque Ferdinandus, rerum Indicarum in occidēte gestarum libros viginti conscripsit admodum solerter: Ille igitur lib. 20. cap. 2. narrat anno Domini M.D.XII. hæc memoranda contigisse: Cum Hispalenses nonnulli ciues in Hispaniolam traijcerent, ingens naufragium sunt perpessi; quod prǽuidens senior quidam filium admonuit, vt cuidam paratæ secum tabulæ inhæreret omnino: filius paterni memor consilij, iam mersa naue, reliquisque omnibus naufragantibus, tabulæ

præsignatæ cũ patre ipso semper adhæserat, triduo actitatus fluctibus perpetua inedia: sed patre ob senij imbecillitatem defuncto, grauior est effecta filij calamitas. merso igitur patre, quinta die, cum ratis quędã fortè fortuna ea loca traijceret, nautæ arrepta tabula hominẽ seruarunt; qui postea sese dedidit obsequijs Hispalensis ecclesiæ. Is aliquãdo interrogatus ab ipso historiæ auctore Gonsaluo, qua virtute tantam iacturam superasset; respondit, spe collocata in Deiparam virginem, dum animo semper euoluisset ipsius imaginẽ, quæ in maiori Hispalensi ecclesia posita est.

In eodem quoque lib. cap. 10. anno Dñi M. D. XIX. sic scribit: Cum ad littora insulæ Cubę nauis quędã vehemẽtibus fluctibus agitaretur, iam iamq; mergi videretur, quotquot ibi aderant, votum emisere, implorata ope beatæ Mariæ, cuius imago Guadalupe summa veneratione colitur. hoc pietatis opere ab omnibus peracto, tametsi imminere videretur naufragium, impelliq; nauis in scopulos; attamen visi sunt fluctus supra scopulos adeò intumescere, vt nauim transmiserint omnino illæsam.

De Emmanuele Lusitaniæ rege. Cap. VIII.

Emmanuel dono dat Romano Pontifici sacras vestes pretiosissimas, historijs sacris contextis ornatas; ex Iouio.

EMMANVELEM inclytum Lusitaniæ regem, quòd crucis signum, Christique fidem ad Indos inuexerit, testantur simul omnes orientales, & australes plagæ, de quibus historici plerique volumina conscripserunt: Verum quo ad sacrarum vsum imaginum egregium est testimonium, quod de illo protulit Paulus Iouius initio Pontificatus Leonis Decimi Romani Põtificis: sic enim ille habet historiarum sui temporis libro duodecimo eiusdẽ anni M. D. XIII. Vere primo Legati Emmanuelis Regis Lusitanię Romam venerunt, tulereq; Leoni Pontifici è victorijs Indicis dona magnifica, Elephãtem ab multis sęculis Romæ non visum animal, Lęnam que, & diuini cultus vestes innumerabilibus margaritis exornatas, in quibus operosis artificum texturis, pictę acu diuinarum rerum imagines visebãtur: atque hęc quidem Iouius.

De Petro Martyre Mediolanensi, & Ancisio duce. Cap. IX.

Petrus Martyr testatur classem profligasse hostem, ob emissum votum ad B. Mariæ imaginem; ex eius scriptis.

NON est prętermittendum etiam id quod contigerat anno Dñi M. D. XX. Petrus enim Martyr, de quo paulò ante meminimus suo in rerum Indicarum

dicarum summario, sic de rebus in occidente gestis scriptum reliquit: Cum Ancisius classem mouisset in Vrabam (adiacet pelago noui orbis) applicito portu, priusquam aliquid illa in regione moliretur, dispositis militibus iussit genua flectere, Deique ac beatæ Mariæ opem implorare, cuius imago atque ecclesia Hispali magna veneratione colitur. Vouerant igitur quotquot aderāt ijs verbis; si victrices partes obtinuissent, nouam vrbem ibi se ædificaturos, sub eadem beatæ Mariæ inuocatione de Antica; missurosque ex se ipsis aliquem, qui omnium nomine Hispalensem inuiseret ecclesiam. Voto hoc peracto, omnes vnanimes in cōtinentem irruūt; tum Indi sponte fugam arripuerunt, ibique voti implendi causa vrbem exędificarunt, quæ postea celebris effecta est inter reliquas Indicas occidentales vrbes.

De Antonio Pigafeta. Cap. X.

Pigafeta in Moluchis, rege assentiente, crucem publicè fixit; & in Sinarum regionibus crucis vsum haberi vetustißimo more testatur; ex eius scriptis.

ANTONIVS Pigafeta eques Vicentinus totius orbis itinerarium confecit, quo loco scribit anno Domini M.D.XXI. Taprobanæ insulæ regem, crucem, & osculando adorasse, & in sublimi monte fixisse, quò omnibus conspicua adoraretur: sed & inter Molucas in Messana insula tradit suo iussu, Regis quoque accedente consensu, consecratum fuisse ad sepeliendos mortuos locum, cruce ibidem infixa, omnibus astantibus simul, & adorantibus: Regem autem, atque Reginam suscepto baptismate, idolisque omnibus euersis, in ipso idolorum loco crucis vexillum constituisse.

In ipsius vero libri calce narrat anno Domini M.D.XXII. in nobilissima orientalium omnium prouinciarum China (olim Sinarum regio dicta) comperisse crucis insigne haberi publicè; sic enim ait: Hoc Chinæ genus hominum, vt facie alba sunt, cuiusmodi & nos sumus, eisdem quoque vestibus vtuntur, mensisque appositis conuiuantur nostro more; cruce quoque vtuntur, sed qua ratione penitus ignorant. Non est vllatenus dubitandum crucis illud signum antiquitatis apud illos esse vestigium, aliquando eò loci in pretio fuisse habitam Christiano more: nam & plurima alia Christianæ religionis vestigia ibi extitisse, præsertim in Iaponio insula videbimus infra, cap. 29.

De Leonis Decimi Pontificis Romani tempore. Cap. XI.

Leo X. aduersus Turcam in supplicationibus vsus est crucibus, & sacris imaginibus, & exaudita est oratio; ex Honuphrio.

HONVPHRIVS historicus ad Platinæ vitas, cum multas adiecerit, pręcipuè etiam de hoc Leone scripsit, à quo pro imaginum vsu, & cultu nonnulla desumpta hic recensenda putauimus. sic enim habet in hoc Leone: Tum Martini Lutheri hęresiarchæ infandum nomen ex vltimæ Germaniæ finibus audiri primo cœptum est: Selymus Turcarum Imperator duobus Sultanis victis, & interfectis, Syriæ, & Aegypti amplissima regna obtinuit, maximo cum Christianorum omnium, quorum ceruicibus imminebat, terrore: Vnde Leo solemnes illas habuit supplicationes, cum pedibus discalciatus cum omni Romana aula, à sancti Petri basilica ad sanctæ Mariæ de Minerua templum profectus est, sacratis omnibus ferculis, sanctorum reliquijs & imaginibus in pompa delatis, Dei opem aduersus efferati Tyranni vim implorans, quas exaudisse Deus visus est, immani parricida paulò post ex cancri morbo extincto, & mitiore filio Solymano tāti Imperij successore relicto. Et ibidem circa finem: Romæ sancti Alexij caput argentea theca clusit: Aulæa è Belgis Serica auroque intertexta quinquaginta aureorum millibus Sacelli Pontificij ornamento coemit.

De Hadriani VI. Papæ sepulchro, & de Enchauordio Cardinali. Cap. XII.

Hadriani sepulchro Enchauordius sacras imagines posuit; ex Honuphrio.

DE Hadriani quoque Sexti Romani Pontificis sepulchro tunc temporis constructo illud habemus ex eodem Honuphrio in hoc Hadriano ad Platinam: Ceterum, inquit, Cardinalis Enchauordius, vt in defunctum Hadrianum quoque amicitiæ fidem præstaret, quam luculentam in viuum præstiterat, alterum ei monumentum amplissimum, & magnifici operis ex alabastro posuit in templo sanctæ Mariæ Germanorum ad Arcum Flaminium, cum plurimis eiusdem materiæ statuis virtutum eius, quarum ductu ad id fastigij emerserat, clarissimis indicibus.

In Zuinglium, ac sectarios Heluetios. Cap. XIII.

Zuinglius perijt catholicis propugnantibus sacras imagines, spernit salutis remedia, & comburitur; ex Surio.

CIRCITER hęc tempora anno videlicet M.D.XXIIII. præcipuè ad Heluetios, adiacentesque Germaniæ regiones Iconomachiæ hęresim inuexerat impijssimus hęresiarcha Zuinglius; magnis tamen cladibus ingentique fuso sanguine, vt à Surio scriptum est anno Domini M.D.XXIIII. & infra: Verum clades vniuersa recidit in ipsos Iconomachos, ipsorumque auctorem, & principem: Ab ipsis enim catholicis dum sacras imagines propugnarent, vna die cæsi sunt ex Tigurinis mille quingenti, & in ijs omnium malorum incensor, & caput Zuinglius ipse, cuius impietatem ab ipso vitæ eius exitu perfacilè dignoscere quisque poterit: nam inuentus à duobus catholicis adhuc spirans, interrogatusque num confessione expiare se vellet, mortuum se simulans nihil respondit; & illi quidem hominem non nouerant: alius vero superueniens, vt vidit miserum, lethale vulnus inflixit, detulitque ad belli duces, qui cum iudicio publico condemnatum proditionis, & hęreseos flammis tradi iusserunt, vt habet Surius in commentario rerum gestarum sub anno Domini M.D.XXXI. atque ita egregius huius Iconoclastæ ab hac luce exitus animi eius impietatem indicat, salutisque propriæ contemptum, vt vel sic pateat eum Dei sanctorumque eius odisse memoriam; quin & passionis crucisque Christi efficaciam floccipendisse: quandoquidem nec moriens sacramenta sibi ministrari consenserit. Aliorum prętereà Iconoclastarum, hęreticorumque infaustum exitum paulò inferius visuri sumus, cap. 18.

De Francisco Aluares. Cap. XIIII.

Præto Iannes petit à Romano Pontifice sacras imagines, & earum artifices; crucem veneratur, & Romano pontifici obedientiam spondet; ex Iouio, Aluares, Clemente VII. & Emmanuele.

LICET Præto Iannes in paucis fermè rebus bene consentiat Ecclesiæ catholicæ Romanæ; attamen egregia quædam gesta ad encomium crucis signi, reliquarumque sacrarum imaginum lubet hic inserere, præsertim quæ hoc sextodecimo sæculo sub illius ditione contigerunt. Hic princeps non tantillam orbis partem possidet, quanta est Heluetiorum, aut Caluinistarum, ac reliquorum sectariorum Germaniæ; sed (vt scribit Iouius histor. libro 18.) à Bonæspei promontorio, binisque ambientis Oceani litoribus introrsus magni huius Præto Iannis imperia patescunt, quæ in quadraginta amplius regna per immensas propè regiones

certis

certis finibus distinguuntur: Iouio subscribunt omnes, quin & recentiores quidam de Aegypto sola tradidere eam ob soli præcipuam fœcunditatem, & hominum frequentiam, adeo eam excultam fuisse, vt decem, & octo millia insigniorum vrbium in ea extructa numerentur; Refert Surius in cōmentario sub anno Domini M. D. XVII. vt quisque conijcere posit, quàm ingens reliquus oppidorum, & pagorum numerus existat, quando tot insigniores Vrbes numerentur etiam hodie.

Hic igitur princeps, vt ibidem Iouius testatur ad Clementem Septimum, qui tum erat Bononiæ, auream crucem dono misit: Latore Petro (putatim potius Francisco) Aluares Lusitano, qui itinerum suorum, atque gestorum omnium diurnos commentarios cum Romæ decessisset scriptis reliquit, eodem Iouio teste.

Audiamus & ipsum Franciscum in narrationum suarum Aethiopicarum libro, quid scribat de crucis vsu illis in regionibus, postea de imaginibus quoque sacris agemus. Primū illud lubet referre quod scribit cap. 42. Est esartuz Aethiopicorum monachorum genus est hęreticum: nam sæpenumero multam ob pertinaciam, qua in hęresim prolabuntur, ignis supplicium luunt: Est autem illorum hęresis, qua manufactas cruces spernunt, atque eam solā adorandam crucem credunt, in qua Christus pependit. Postea vero cap. 77. narrat Pręto Iannem ipsum desiderio captum perdiscendorum rituum Romanę Ecclesiæ. Optanti igitur videre hostias, quibus catholici Eucharistiā conficiunt, Aluares ostenderat habentes crucifixi imaginem: illas Princeps gratissimo conspexit obtutu; quin & formas ipsas æneas quibus imaginum impresio fieri in hostijs consueuit, spectare licere sibi postulauerat. At cap. 82. scribit ipsum Pręto Iannem pontificali solio sedentem, prę manibus argenteam crucem ferre, atque à dextris adstare illi ministrū crucem aliam etiam argenteam gestantem, in qua plurimæ extant exculptæ imagines.

Cap. 86. baptismo conferendo ipse Aluares ibi est vsus cruce elata: narrat etiam cap. 88. Præto Ianne itinerante, crucem semper à clericis præferri; Septembri quoque mēse sanctæ Crucis solemne festum ab eis celebrari. Sed & cap. 98. in describenda Præto Iannis ecclesia, tradit ipso in atrio duo prę stare Deiparę simulachra, adstareque etiam Angelos duos. At in cap. 95. tradit baptismi ritum, ibi obseruari sub inuocatione personarum Trinitatis, manuumque ductu in benedictione danda crucis signum effingi. Hæc ideo ab huiusmodi commentarijs excerpsimus, non quia Præto Iannis fidem sequendā quis credat, sed vt discant Iconomachi crucis signi vsum, omni orbis parti coruscare. Est enim hoc priscæ veræque fidei vestigium quoddam ibi seruatum, sicut & illud quod ibi refert cap. 96. in conferendis sacris ordinibus, crucem de more manibus gestari, atque ea signum crucis super ordinandos ab ipso ordinatore fieri: atque hęc quidem sufficiant pro imaginibus atque crucis vsu.

Nunc agendum est de Pręto Ianne, quomodo suis scriptis se colere ima-

gines circa hęc tempora teſtatus ſit; cum enim ad Emmanuelem Luſitaniæ regem litteras dediſſet anno Domini M. D. XXI. congratulatur illi quòd milites in pectore crucis ſignum geſtarent, & quòd viſione crucis Luſitani Aethiopiæ portum arripuiſſent. Deinde cum anno Domini M. D. XXIIII. ad Clementem VII. Pontificem litteras dediſſet Franciſco Aluares oratori deſignato, quibus beato Petro Apoſtolo ac Romano Pontifici ſe ſubiectum teſtabatur: auream etiam crucem dono miſit; quæ cum primum in Luſitania Regi oſtenſa fuiſſet, eam Rex deoſculatus eſt, vt ſcribit Aluares. cap. 146

Audiamus igitur nonnulla Prȩto Iannis verba illis ipſis litteris pro veneratione imaginum; ſic enim habent: Enixe rogo te ſanctiſsime Pater, vt ad me aliquorum ſanctorum tranſmittas imagines, pręcipuè vero beatę Mariæ virginis, vt frequentius in ore mihi habeantur, ſedeatque mihi memoriæ ſanctitatis veſtræ nomen; atque ob huiuſmodi veſtra munera liceat mihi ſępius oblectari. Pręterea quoque efflagito, vt ad me viri tranſmittantur ſacrarum litterarum periti, artifices quoque ad conficiendas imagines. Lectis huiuſmodi litteris Aluares orator Romæ in conſiſtorio, fecit hęc verba: Pręto Iannes obedientiam ac ſubiectionem ſanctitati veſtræ ſpondet, vti Chriſti Vicario & Petri ſucceſſori, totiuſq; Eccleſiæ ſummo Pontifici, offertq; hoc qualecunque munuſculum, nempe crucem hanc auream, quam non ex auri precio æſtimabit, ſed ex ipſo ſigno, in quo Chriſtus dominus noſter pati dignatus eſt, &c.

Ad hęc Clemens reſpondit: Suſcepta eſt perbenignè oblata obedientia, grato quoque animo crucis donum, tum ob imaginem quam refert venerandæ crucis, tum ob pium offerentis animum.

Conferamus igitur Heluetiorum adiacentiumque regionum latitudinem ditionis, vbi imagines contemptæ ſunt, cum regnis Abyſsinis, vbi honori, ac venerationi habitæ ſunt, angulo latitare dicemus Heluetios, in luce totius ferè orbis crucem attolli.

De noui orbis inſulis occidentalibus, & Mexicana ſynodo. Cap. XV.

In nouo orbe ex Mexicana ſynodo imaginum cultus inſtituitur; ex Surio.

SED ne videamur de ſolis Aethiopiæ regionibus pertractare, erunt nobis fauori etiã occidentales illæ inſulæ, quæ hoc ſęculo quaſi nouus orbis ſunt adinuentę. ſic enim habet Surius ſub anno M. D. LVIII. agẽs de vita Caroli V. Mexicana habita eſt ſynodus ſolemnis anno Domini M. D. XXIIII. cui tanquam Papę Vicarius pręſedit Martinus Valẽtinus; in qua tandem definitum eſt, quòd qui fidem Chriſtianã, cum omnibus Romanæ & catholicæ Eccleſiæ ritibus complecterentur, ex omnibus vxoribus

vnam tantum, quam vellent ducerent ritu Christiano; idola omnia ex templis exturbabantur; crux Christi, & sanctissimæ Mariæ virginis imago in tēplis reponebantur; Eucharistia populis ostendebatur; Missę sacrificiū à Martino & collegis duodecim patefiebat; Euangelium catholico more, & pure annuntiabatur.

Videtis Iconomachi, quòd in Europę exigua parte demoliebatur Martinus vester, hoc restituebat in nouo orbe Martinus noster: quanquā & in Europa fere omni inanis fuerat omnis vester ille conatus.

De Clementis VII. Papæ tempore. Cap. XVI.

Clemente coronante Carolum Quintum, cruces & imagines adhibitæ sunt; ex Iouio, & Surio.

CLEMENTE eodem Pontifice, felix illa Caroli V. Cæsaris coronatio est celebrata, ad quam totus penè Christianorum orbis confluxerat. Signatorum numerus fuerat propè innumerabilis; sed & absque hoc viuifico crucis signo inanis fuisset coronatio, quando ipsa omnium dignitatum, ac meritorum vera corona est. Iouius igitur hist.lib.27. enarrans Cæsaris aduentum Bononiam, atque equitatuum ordinibus descriptis, sic ait: Secundum eos prælata est Romana Aquila aureo in vexillo picta, ac item candidum aliud vexillum purpurea cruce distinctum; sub quibus totius aulæ familia ex flore gentium omnium delecta, & nobilissimi Hispaniæ sacrati Religione equites Cæsaris vestigia sequebantur.

Et inferius, ipsam coronationem enarrans: Prætulere, inquit, ante Cæsarē summi honoris causa Aluarus Osorius Marchio Astoricensis aureū sceptrū: Didacus Pacecchus dux Ascalonius ensem gemmata vagina conditum, Alexander Medices dux Pinnensis Cæsaris gener orbem aureum cum præfixa cruce gemmis distinctum; Bonifacius autem Marchio montis Ferrati Modoetiensium coronam.

Et inferius: Antecedebāt vmbellam ipse Montisferrati Marchio solemni in chlamyde, & corona gēmis ornata; qui Cæsaris sceptrum deferebat. Franciscus inde Maria Feltrius dux Vrbini Venetorum Imperator; & quoniam erat præfectus vrbis, in veste purpurea dalmatica cum inusitato in metæ formam capitis tegumento aurea cruce distincto, & tenijs vtrimque pendentibus nudatum ensem prætendebat. Eadem habet Surius sub anno Domini M.D.XXX. eodem sub Pontifice. Id etiam est memoratu dignum, quod idē habet Surius eodem cōmentario de rebus gestis anno Domini M.D.XXXII. Agens enim de legatione Hippolyti Cardinalis Medicei in Germania, quando Solymanus in Mesiam penetrarat: Erant, inquit, apud Ferdinandum Romanorum regem duo præter alios duces admirandæ virtutis, quibus singulis singula vexilla honoris causa de manu tradidit Cardinalis Hippolytus Me-

dices Legatus, in quibus pictæ erant imagines Crucifixi Seruatoris nostri, quæ vel ferrea possent mouere pectora ad pietatem.

De Alberto Campensi, ac Moscouitis. Cap. XVII.

Moscouitæ visa Christi imagine humi procumbunt; ex Alberto Campensi.

AD eundem Clementem VII. scribit Albertus Campensis de rebus Moscouitarum, qua in epistola cap. 6. sic habet: Deum ac sanctos Moscouitæ tanto prosequuntur honore, vt visa Christi crucifixi imagine, proni vsque ad terram omnino procumbant.

De diuino numine aduersus Iconomachos. Cap. XVIII.

Ira Dei in Iconomachos multis modis ostenditur, præcipuè autem in ipsorum auctorum obitu; ex Surio.

PROSEQVAMVR eiusdem temporis gesta, ex Surio. Refert enim ille sub anno Domini M. D. XXXI. Tigurinorum, ac Bernatum prçlia aduersus Quinquepagicos Heluetios catholicos his verbis: Ad id temporis Quinquepagici processionem decreuerāt à senibus, pueris, fœminis, virginibus, omniq; imbelli turba peragendam; tulerunt hoc ægerrimè Zuingliani; iamque constituerant illam çdem euertere, & imaginem beatissimç Virginis in frusta concisam igni absumere; sed ille tam impius conatus multo illis sanguine constitit, nec tamen voto sunt potiti suo in his prçlijs, cum Zuingliani longè essent armis, & milite superiores: satis euidenter sese declarauit superni numinis fauor, quo freti catholici prçclaras ex eis victorias retulerunt. Hçc Surius.

Mirabuntur forsan Caluinistæ, ac sectarij quì fieri potuit, vt à catholicis victi fuerint Iconoclastæ, quando illorum princeps Zuinglius carne exutus, diuinitatis suæ debuerat fructum aliquem emittere, aut suç virtutis specimen aliquod edere: sed respōdemus nos diuinæ iustitiæ opus fuisse, vt qui in infernū missus, & in sulphureū ignē satanæ perpetuo torquendus traditus fuerat, in pœnarū augmentum suarū cōmilitonibus multis sociaretur: Et sanè mira res est, quanta Deus prouidentia, omnium hçresum auctorum, ac prçcipue eorū qui Iconomachiç studuerunt infelici exitu stultitiā vltus fuerit; ac edocuerit eos in inferis æterna caligine pœnaq; torqueri. Nam prçter eos quorū iam superioribus sçculis meminimus, vidimus Zuingliū ipsum bello cōfosū, deinde combustū, nullo pœnitentiæ signo edito, tametsi fidelium, piorumque hominum auxilia, ac salutaria sacramenta illi fuissent oblata.

Sed,

Sed & Oecolampadius desertor Monachus, audita Zuinglij magistri morte adeo doluit, vt paulò post à fœmina, quam sacrilegis incestisq; polluerat, in lecto extinctus repertus fuerit; qui tamen iam antea tum ferro tum veneno sibi mortẽ consciscere fuerat adnixus; sed à suis impeditus superuixerat: vt iam quisque noscere posset, ipsum cum Iuda Domini proditore symbolum habuisse.

Sed & Carolstadius miserrima morte est defunctus, de Archidiacono factus rusticus, & agricola.

Bucerus quoque apostata monachus sacerdos ad ternas nuptias transijt, filiumque in Anglia circuncidit, vt sic etiam iudaicè moreretur.

Lutherus etiam benè cęnatus, & in Romanum Pontificem ęstuante vino debacchatus, cum vt egregius scurra hilariter lusisset, repẽtinam atque impræmeditatam mortem præsentem non animaduertens, blasphemãs in Põtifices Romanos atque catholicos omnes, est extinctus.

Caluinus tandem & ipse moritur diuina in eum maiestate per extremę vilitatis vermiculos ob summam arrogantiam animaduertente: obijt enim morbo pediculari miserrimus homuncio; atque ita factum est, vt ex ipso exitu horum omnium vitæ turpitudo patuerit; sicut enim Iconoclastæ omnes Arianizare videntur, contempta Christi (veri hominis, & veri Dei) imagine, ita sanè etiam mortis turpissimo genere imitatores eius extiterunt, vt de eis etiam videatur prophetatum; mors peccatorum pessima.

De Iconomachorum perfidia Arianorum non absimili sub Henrico VIII. Anglię rege. Cap. XVIIII.

Henricus VIII. à Catholica fide defecit, & quæ sub illo contigerunt; ex Surio.

ANGLIAE quoque Rex Henricus VIII. primum quidem Ecclesiæ propugnator postea persecutor ab Ecclesia Romana deficiens, etiam imaginum hostis est factus. Et quæ Ariani olim egerãt, etiam sub ipso Iconomachi detestanda commiserunt: sæuierat enim in Carthusianos q suę defectioni à sede Apostolica nõ assentirent vt scribit Surius sub anno M.D.XXXV. Ipsa Carthusia, inquit, Londinẽsis postmodũ data est cuidam Militi, qui ex ea struxit sibi Palatium; templum mutauit in triclinium, & totum ferè Cœnobium euersit: cum paulò ante in eius Carthusię tẽplo Regis tentoria, & arma bellica tanquam in Armamentario reponebantur; imagines non modo diuorum quorumlibet, sed & ipsius crucifixi Saluatoris, quæ nos tantæ Charitatis admonere debet, cultris conciderũt, & pedibus calcarunt

carunt in ipsis sacris aris; saltarunt, & aleis luserunt, choreas duxerũt, multaq; alia valde detestanda perpetrarunt, cuiusmodi & Arianos olim fecisse legimus. Arianizare ergo nostrates Iconomachos apertissime liquet, qui dum Christi carnis imaginem contemnunt, etiam prototypum ipsum Christum, qui & Deus est, contemnant consequens est: sed & mortis genere etiam ipsum Arium imitantur impręmeditato, aut aliqua turpitudine fœdato vitę exitu, vt superiore proximo capite diximus.

De concilio Coloniensi. Cap. XX.

Coloniensi Concilio, ex sacris libris, imaginum vsus, ac crucis firmatur, ex eius decretis.

ET quamquam tum permitteret omnium Dominus sæuire aduersum se tam turpiter hos scelestissimos apostatas, nihilominus suos quoque habuit fideles, qui in fide Catholica tum retinenda tum defendenda persisterent, vt habet multa millia Iacobus Payna De origine societatis Iesu, & Nicolaus Sanderus in sua Monarchia lib. 7. à num. 1594. infra. Fuit & ille sãctorum patrũ cõuentus Coloniæ M.D.XXXVI. quo cõcilio tam sancte de imaginibus est actũ, vt non tam aduersarij obesse huic fidei potuerint suis demolitionibus, quantum illi venerandi Patres profuerunt doctrinis. Decalogum etenim explicantes ad illa verba: Non facies tibi sculptile, sic docent; Sed iam de imaginum vsu pauca subijciamus:

Qui verba huius primi præcepti vrgent, ij omnem imaginum vsum penitus vetitum esse audaces pronunciant: quòd scilicet, si præceptum ad uerbum exigas, videatur vetare omnem similitudinem eorum, quæ sunt in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ sunt in aquis sub terra; sed si hunc sensum verborum mordicus tueri velis, cogeris, velis nolis fateri, ipsum etiam Mosen huius legis promulgatorem, idololatram fuisse, atque adeo Deum alibi idololatriam (quod piæ aures abhorrent) præcepisse, Quod Moses ex pręscripto Dei duos Cherubin aureos posuerit in tabernaculo, in summis propitiatorij partibus, quemadmodum legis Exodi. 25. In vasis quoque templi, quod extruxit Salomon, erant Boum, Leonum, & Cherubin sculptiles imagines. Rursus 2. Paralypom. 3. sculpuntur Cherubin in parietibus; in mitra quoque Pontificis erat imago Lunæ; in veste verò malorum punicorum simulachra, vnde consequens est Iudęis hoc primo præcepto non simpliciter interdictum omne genus imaginum, sed tãtum nefandum vsum, ne scilicet more gentium haberent simulachra, quæ proponerentur adoranda; id quod sequentia præcepti verba, nempe, Non adorabis ea, neque coles, manifestè indicant, ac velut exponendo declarant: quò etiã pertinet, quod dictum est, coram me, idest non habendas imagines Deo ęquandas,

das, quibus aliquam tribuamus diuinitatem.

Aliud ergo eſt imaginem ſeu picturam adorare, quod nequaquam licet, hac lege prohibēte, aliud per picturę hiſtoriam, quid ſit adorandum, vel venerandum, vel contemplandum addiſcere: Id enim cum ne Iudæis quidem ſimpliciter fuerit prohibitum (populo ad gentium ſuperſtitionem mire procliui) multo minore periculo Chriſtiano permittitur: (modo tamen omnis abſit ſuperſtitio) poſteaquam per Euangelicam lucem extinctus eſt paganiſmus: permittit autem (vt diximus) ad excitandam geſtorum recordationem, & hiſtoriæ memoriam, & intellectum: nam quod legentibus ſcriptura eſt, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus, quia in ipſa ignorantes vident quid ſequi debeāt, & in ipſa legunt, qui literas neſciunt; immo interdum plus præſtat imago cernenti, quàm ſcriptura legenti, quòd vnico contuitu tabula rem oculis inſpectantium proponat, quę ex ſcriptura non niſi paulatim diſcitur: deinde doctus etiam interdū plus videt in tabula, quàm in literis, ac vehementiùs afficitur veluti magis commoueremur, ſi conſpiceremus Chriſtum in cruce pendentem, quàm ſi legeremus illum crucifixum; Pictura vero rem quatenus licet ponit ob oculos. Quamobrem Gregorius Magnus quendam Secundinum hic laudat, quòd imaginem Chriſti quam colebat, ſibi dirigi poſtulauerit; nimirum quòd illum ſumma cordis intentione quæreret, cuius imaginem prę oculis habere deſiderabat; vt dum picturam quotidie videret, ad illum animo inardeſceret. Et paucis interiectis ſubiūgit; ſcimus quia tu imaginem Saluatoris noſtri ideo non petis, vt quaſi Deum colas, ſed ob recordationem filij Dei, vt in eius amore incaleſcas; cuius imaginem videre deſideras; & nos quidem non quaſi ante diuinitatem ipſam poſternimur, ſed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut paſſum, vel in throno ſedētem recordamur; & dum nos ipſa pictura quaſi ſcriptum ad memoriam filij Dei reducit, animum noſtrum de reſurrectione lętificat, aut de paſſione demulcet. Hæc ille: Grauiter autem idem Gregorius Serenum epiſcopum Maſſiliēſem arguit, quòd inconſiderato zelo ſuccenſus, ſanctorum imagines confregiſſet. In ſeptima quoque ſynodo damnati ſunt Iconomachi, in qua & hoc decretum legitur. Venerabiles imagines Chriſtiani non deos appellant, neque ſeruiunt eis vt dijs, neque ſpem ſalutis ponunt in eis, neque ab eis ſperant futurū iudicium: ſed ad memoriam & recordationem primitiuorum venerantur eas.

Damaſcenus ait, patres noſtros conſtituiſſe in imaginibus, quædam veluti trophæa repræſentare ad promptam memoriam; Siquidem ob negligentiam, frequenter cogitatione non tenentes paſſionem Chriſti, imaginem transfixionis Chriſti videntes, in paſſionis Chriſti memoriam redimus, & procidentes adoramus non imaginem, ſed imagine repræſentatum; & vt codicem cum exoſculamur, non materiam ex qua ſcriptum eſt euangelium, ſed ipſum euangelium veneramur; ſic nec crucis materiam adoramus, ſed quod typo, figuraque exprimitur; atque hinc nimirum factum eſt, quemadmodum Athanaſius ille Alexandri-

nus

nus episcopus testatur, vt olim fideles, cruces quidem conformes cruci Christi facerent, sacræ autem lanceæ vel arundini, vel spongię conformia non fabricarent; ea scilicet ratione, vt siquis infidelium eos accusare pergeret quòd lignum adorarent, facilè possent crucis figuram ex duobus lignis compositã separare, & sic formam crucis destruentes, quasi inanem hanc ligni materiam reputando, eidem infideli persuadere, quod non lignum colerent, sed crucis figuram; de lancea autem, & arundine, & spongia hoc facere, & ostendere non possent.

Ergo qui caput inclinat signo crucifixi, scit ligno nihil honoris deberi, sed ad occasionem imaginis veneratur illud quòd ea repręsentat. Talem imaginũ venerationem neque impiam, neque aspernandam esse testes sunt quos ante citauimus, ex latinis Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius, Beda, &c. ex Græcis Chrysostomus, Damascenus, quorum testimonia quàm maximè corroborarant aliquot generalia concilia, quæ Iconomachos damnarunt. Verum, cum multus etiam abusus circa imaginum venerationem sensim irrepserit, veluti quòd earum etiam rerum imagines in Ecclesia inuectæ sunt, quæ in sacris scripturis, aut à probatis auctoribus nullum habent testimonium, quod statuæ supra modum plurimæ magnis sumptibus, & impensis in templis certatim collocatæ sunt, quasi in hoc magna pietatis pars sita esset: neglectis interim Christi pauperibus, qui sunt viuæ Christi imagines; Deinde quod iconas sic depictas, ac delineatas cernimus, vt non ad Christianæ honestatis formam, sed ad sæculi vanitatis incitamenta effecta videantur. Denique quòd rudis plebs permissa est imagines, quadam in ipsas collocata fiducia, colere, id quod ab idololatria non omnino immune est, vt ab ea excusari nõ possint, qui imaginem aliquam sibi ad adorandũ elegerint, idq; vel ob pulchritudinem, vel deformitatem, vel nouitatem, vel vetustatem, credentes hanc aliquid præ cęteris habere virtutis, aut etiam numinis, seu diuinitatis; qui error planè dãnandus est, & in summa omnes abusus diligentissime corrigendi, ac deinceps docendum erit signum Christi, ac cæteras imagines, veluti pietatis signa conseruanda, eademque non propter se, sed propter ipsa, quæ repræsentant mysteria veneranda: solum vero Deum vnum ac verum adorandum, ac nihil beneficij, auxilij, aut solaminis aliunde quam à Deo exquirendum; quin ad eum solum in omnibus anxietatibus & tribulationibus nostris, veluti potissimum refugium, ac opitulatorem recurrẽdum esse; quæ si ad eum modum sedulò docuerint parochi, parum erit periculi ab imaginum conseruatione.

De

De prodigijs quibusdam crucis, atque alijs etiam imaginum miraculis. Cap. XXI.

Miracula multa à sacris imaginibus; ex Thoma Moro, ac Surio.

ANNO Domini M.D.XXXVIII. Insigne contigit miraculum pro signo crucis. Surius enim sic habet: Hoc anno multis Germaniæ locis armati homines in aere visi sunt, & versus Orientem stella inusitatę magnitudinis, quæ cruentos spargeret radios, & iuxta illā crux sanguinolenta, cum vexillo per aera volitante: Vt Iconomachi, si docentem ecclesiam non audiant, discant saltem, cœlo miracula docente, resipiscere; sed & alia eiusdem propè temporis miracula non desunt. Illud imprimis, quod narrat Thomas Morus vir incomparabili ingenio, & celebri martyrio illustris in prolog. lib. 1. cap. 16. Scribit enim Rogerij Vuentunorthi viri nobilis filiamà dæmone fuisse arreptam vsque ad blasphemias in Deum, ac quarumcūq; sacrarum rerum contemptum, quas etiam nullo indicante internoscebat: multaque per ecstasim sublimia promebat, cum esset imperita, quę doctis admirationem inducerent. Coram igitur beatæ Mariæ Virginis imagine cum alijs dæmoniacis constituta, tota transformatur ore, corporeque toto in horrendum modum torquetur, adstantibus nobilibus, illustribusque equestris ordinis viris perpluribus: tandem orationibus, ac Ecclesiæ alijs pijs ritibus obseruatis, ipsa ac reliquæ dæmoniacę, beatæ Mariæ ope, magno miraculo naturali tranquillitati pristinæque sanitati restituuntur: postea verò tanto suscepto beneficio, puella huiusmodi sese Deo sponte dicauit in bene instituto virginum sacrarū monasterio. Hæc habet Surius sub anno Domini M.D.XLVI.

In oppido quoque Bernburgensi anno Dñi M.D.LI. 14. Martij sub concionem statua Christi in cruce pendentis, magno & stupendo miraculo ad quatuor horas largiter sudauit: erāt qui sudorem illum abstergerent, sed rursus magna copia manabat. Ita Surius anno Domini M.D.LI. Præterea eodem mense Martio in Anglia in Regione Vualliæ annosa quædam fraxinus vi tempestatis deijcitur, trunco ad septem pedes è terra extante: is vero cum media sui parte eo ventorum turbine dissectus esset, in eius parte interiore crucis admiranda effigies conspicitur humano pede longior, colore nucis auellanæ. Et mox: Ea arboris pars, quam vētorum impetus à trunco auulsam humi strauerat, eandem omnino crucis figuram referebat: atque aliquot annis crux illa perdurauit, confluentibus ad eam hominibus rei nouitate permotis: et qui eò accedere commode nequibat, precibus ab alijs contendebat, vt crucis illa effigies ad uiuum, pictoris manu & arte expressa, visenda deferretur. Habet hæc Surius anno Domini M.D.LIX. Eodem anno in Cantia Angliæ prouincia, mulieri in subucula crucis apparuit expressa effigies: non erat crux illa colore aliquo ab homine effcta, neque acu vel filo intexta, sed è cęlesti quodam in-

fluxu nota cernebatur; Ibidem Surius.

Hac occasione non piget etiam referre, quod postea contigerat anno Domini M. D. LXVII. Nam apud Hasseletum Iconoclastæ media nocte occupabantur in deturbanda crucifixi seruatoris imagine. Et ecce semel atque iterum nullo vento flante, cerei, & faces omnes extinguuntur: aderat Hermannus Iconoclastarum præcipuus, & ne quis eam rem alijs indicaret, omnes iurare voluit. Ita Surius anno M.D.LXVII. Plura alia miracula paulò inferius alijs opportunis locis à nobis enarrabuntur.

De F. Ambrosio Catharino Polito Archiepiscopo Compsano, ord. Præd. & Lindano episcopo Ruremundensi, ac Ioanne Maria Verrato. Cap. XXII.

Verratus, Politus & Lindanus suis scriptis confutant Iconomacho.

EODEM etiam anno M. D. XXXVIII. Ioannes Maria Verratus Carmelita aduersus Lutherum scripsit, præcipuèque pro sanctarum imaginũ defensione, ac nõ diu post etiam F. Ambrosius Catharinus Politus ordinis prædicatorum Archiepiscopus Compsanus vniuersum hoc sacrarum imaginum argumentum luculentissima oratione prosecutus est, vt in eius disputatione apertissime liquet: quin etiam postea Lindanus episcopus Ruremundensis singularis doctrinæ vir in sua eruditissima Panoplia firmissimis fundamentis sacrarum cultum imaginum defendit: quod præterea etiam multi alij fecere, quorũ ratiocinationes non putamus hic esse recensendas, ne plus æquo liber augeatur. sufficiat interim nobis veræ fidei propugnatores præcipuos commemorasse.

De Ferdinando Alarcon. Cap. XXIII.

Ferdinandus Indos docet crucis adorationem; ex eius libris.

FERDINANDVS Alarcon, & ipse occidentales insulas perlustrauit, M.D.XL. Suorumque itinerum libellum conscripsit, in quo sic habet: Vt vidi, inquit, horum Indorum animos ad Christi fidem pronos esse, cruces fieri curaui, quas & adorari, colloque appensas ab eis ferri docui; quòd de cœlo signum hoc profectũ fuisset: susceptas igitur illi adorantes deosculati sunt, magnæ lętitiæ signa edentes. Et inferius de alterius regionis Indis loquens, ita habet: Studui inquit docere eos per interpretem, quanti faciendum esset crucis signum, iussuque meo magna cruce confecta, eam

vt ado-

vt adorarent, Deumque simul precarĕtur hortatus sum, quò spiritus sanctus in illorum cordibus illaberetur, vt catholicæ veritatis fidem agnoscerent. Illi susceptam crucem patenti loco fixerunt, quò esset omnibus conspectior, magna multitudine comitante: quin ex me petierunt manus quomodo iungendæ forent, genuaque flectenda in illius adoratione, præseferentes studiosum animum in hac re perdiscenda. Sunt alij loci ex illo, sed hi sufficiant.

De Pauli Tertij summi Pontificis tempore. Cap. XXIIII.

Paulus III. *præter multas sacras imagines suo iussu confectas: memorabile est, quod priuilegium crucis præferendæ Archiepiscopis misit ad* Indos; *ex suis litteris, & Honuphrio.*

PAVLVS quoque Tertius inter summos Romanos Pontifices mira sapientia insignis fuit, longoque temporis interuallo quo vixit, in Palatinis ædibus, & alibi frequentissima picturarum & sculpturarum sacra simulachra, æterna memoria digna, summo studio cōficienda curauit; sed & insignia contigerunt illa miracula, de quibus superioribus capitibus iā per nos actum est. Hoc loco nominatim tantum mihi agere libet de diplomate quo crucem apud Indos, nouumque (vt appellant) orbem Archiepiscopis priuilegio præferendam statuerat.

Honuphrius enim ad Platinam sic scribit: Pontifex Paulus III. In Consistorio, Cæsare petente, cunctas cathedrales ecclesias insularum maris Magni Oceani orbis terrarum, quem vocant noui, & Indiarum occidentalium disiunxit à prouincia Metropolitanæ Ecclesiæ Hispalensis, cui Metropolitico iure suberant, Archiepiscopo Hispalense consentiente, illarumque Episcopos, clerum ac populum à correctione, & iurisdictione eiusdem Archiepiscopi omnino exemit, Vrbesque magnas illarum regionum Mexicanam, sancti Dominici, & Regum sedes Metropolitanas constituit, earumq; episcopis Archiepiscopi dignitatem, iura, pallium, & crucem concessit.

Erat quidem crucis vsus illis in regionibus, iam in altaribus atque alijs ecclesiæ ritibus obseruatus; sed ibi Metropolitani non aderāt, quibus crux præire semper solet: quare tunc primum ad eas regiones ab hoc summo Pontifice Metropolitana priuilegia instituta sunt, priuilegiumque crucis præferendæ Archiepiscopis tum quoque primum eò transmissum est.

De Carolo V. Imperatore, & Philippo eius filio Rege. Cap. XXV.

Carolus V. in hostem, & in rebus suis omnibus cruces, & imagines adhibuit, at præcipue moriens, & ex ijs victorias retulit; ex Surio.

CAROLI V. Imperatoris gesta egregium præstant pro hac nostra fide testimonium: nã crucifixi simulachra, & reliquas sacras imagines mirè semper excoluit, præcipueque in bellicis angustijs, prouincijsque capessendis. In ipsa enim expugnatione Guletæ (quæ olim in Carthaginensi littore sita erat, nunc prorsus deleta est) crucifixi imago præuia fuit: Surius enim anno Domini M. D. XXXV. sic habet, Vt vero animis magis incalescerent Christiani, quidam monasticę vitæ professor, ligneã crucifixi Saluatoris imaginem præferebat, ibi iubente Cęsare alacriter nostri milites in Barbaros irruperunt, Guletaque expugnata est.

Summo quoque exemplo idem Cęsar crucifixi imaginem est veneratus, quando tranato flumine Albi, Saxonem deuicit anno Domini M. D. XLVII. Idem enim Surius sic scribit: Itaque Cęsar omnia in celeritate posita cernens, solo equitatu hostem adoriri cõstituit; in ipso autem itinere dum hostes insequitur, incidit in statuam Christi è cruce pendentis, cuius pectus tormenti globulo traiectum erat. Id ille pius Princeps conspicatus, magno animi dolore correptus, suspicit in cœlum, & ò Deus, inqt, modo velis facile potes tantum scelus vlcisci; sicque cœptum iter persequitur.

Exauditam orationem eiusmodi probat rei euentus adeò felicis victoriæ: quæ nec sine angelico præsidio potuit obuenire, tum in tranando tam prægrãdi flumine, tum exiguo exercitu, tum signo hominis quem angelum putarunt potius quàm mortalem aliquem in flumine transmittẽdo ducem. Sed videamus aliud eiusdem Caroli V. memoratu dignum pro cultu crucifixi.

Surius idem sub anno Domini M. D. LVIII. scribit his verbis Caroli huius mortem: Sæpe lapsus suos publicè ingemiscens lamentabatur, & toto vitę suæ spatio nullum diem se dicebat Dei seruitio dignè, & vt par erat, impendisse; crucifixi Saluatoris imaginem per multos dies vlnis, oculis, oreque complexus, septimo à translato Imperio mense, præsente Archiepiscopo Toletano, omnibus Sacramentis Ecclesiæ imbutus, maximam vim lachrymarum effundens, expirauit, anno ætatis suæ LVIII. Hactenus ille. O verè felix Imperator, sed eò felicior, quòd vera pietas Christiana nihil minus ĩ Philippo eius filio elucet, quàm in ipso Carolo eluxerit.

At eò amplior, & dignè commemorãda videtur Philippi inclyti Regis fortuna collata diuinitus; quòd cum patri Carolo orbis dimidium, & diuisione & virtute obtigisset: per Dei gratiam, Philippus ipse integrum orbis ambitum suo regat Imperio, crucis vbique vexillo erecto, ac sacrarum imaginum vsu

cul-

cultuque vbique instituto, cum reliquis catholicæ Ecclesiæ ritibus: sua enim ditio recta via, per australem, orientalemque plagam vsque ad nobis Antipodes Iaponios percurrit, rursumque per occidentis regiones ad eosdem Iaponios eadem sua ditione progreditur, vt sic totius orbis circulum complectatur vnus ipse Philippus, quod nulli vnquam hominum ab orbe condito contigisse commemoratur, tanta est Christianæ fidei auctoritas, & Petri Christi Vicarij successorumque eius in propaganda tum ecclesiæ tum sæcularis potestatis virtus, & efficacia, Domino per diuinam gratiam sic operante.

De orientalis Ecclesiæ Assyriorum Patriarcha. Cap. XXVI.

Assyriorum patriarcha Romano Pontifici iurat obedientiam, præsertim etiam circa cultum imaginum; ex Honuphrio.

ASSYRIOS quoque crucis obseruatores fuisse hoc tempore, nempe sub Iulio Tertio cõprobare in animo est. Narrat enim Honuphrius, ad Platinam in Iulio III. quòd Ecclesia orientalis Assyriæ mortuo Sinone Mama totius orientis trans Euphratem vsq; ad Indos Metropolitano Simonem Sulakam catholica fide ornatum in Patriarcham elegerat, Romamq; pro confirmatione miserat. Electionem autem ab omnibus episcopis factam sic narrat: Ac denique, inquit, ex omnibus reliquis vicinis locis conuenere legati populorum Christianorum ad ciuitatem Muzal ad eligendum sibi Patriarcham; quò cum omnes conuenissent, facta re diuina per vnum ex eis episcopis, & postea proposito sacrorum Euangeliorum libro, ac sancta cruce ex ordine primum ipsi episcopi, ac deinde reliqui suæ quisque reipub. nomine sententias dixerunt, quæ sententiæ omnes in hũc Sulakam ob perspectam omnibus vitæ eius probitatem latæ sunt.

Addit ibi Honuphrius postea cũ consensissent omnes vt Romani Pontificis cõfirmatio peteretur, missos fuisse septuaginta insignes viros ipsius Sulakæ vsque Hierosolymam comites itineris: Relatione, inquit, Romæ optime examinata, Pontifex eundem Simonem Patriarcham consecrari fecit, eique manu sua pallium, quod est insigne summæ Patriarchalis potestatis in secreto consistorio imposuit, apostolicaque benedictione, & muneribus donatum in patriam remisit, adiunctis ei quemadmodum ille postulauerat religiosis hominibus aliquot Syri sermonis peritis.

Pallij mentionem ideo libuit hic facere, quia illud non nisi multis crucibus cõstat in eo affixis, vt docet Honuphrius in libro de generibus sacrarum vestium, in verbo pallium ex Innocentio III. libro primo, cap. 63. & libro decimo, cap. 12. de sacro altaris mysterio; quatuor enim purpureas cruces habet ante. Non est huius Patriarchæ angusta regio qualis vestra Caluinistæ

vltra enim Euphratem vsque ad Indos vltra Tigrim, vltra Persidem protenditur. Videte si quod vos destruitis paruo hoc vestro angulo, num restauret Deus illa tam ingenti orbis parte?

De Marcelli Secundi Papæ tempore. Cap. XXVII.

Marcelli insignis sententia de virtute crucis signi; ex Honuphrio.

FVIT Marcellus II. Romanus Pontifex insignis tum pietatis, tum eruditionis, fuitque luculentis sententijs etiam in familiari sermone frequens: deque eo ad rem nostram Honuphrius ipsius necessarius, sic habet ad Platinam: Rebus, inquit, compositis viros militares, ac prorsus omnem militiam à se abigere, & in ecclesiasticæ ditionis limitibus, procul ab Vrbe, ad ipsos tuendos fines constituere voluisse fama est: eundéque aliquando cogitasse de ipsis etiam Germanis corporis custodibus exautorandis; illud sæpe repetens, multos Principes salutari Signo crucis potius quàm armis aduersus hostes defensos: Pontificem verò maximum, qui pro Christo vniuersam ecclesiam gubernaret, scutis aut gladijs non indigere.

De Emmanuele Morali. Cap. XXVIII.

Emmanuel apud Indos solo crucis signo proficit; & miraculum aduersus contemptorem crucis; ex eius scriptis.

EMMANVEL Moralis Iesuita anno Domini M.D.XLVII. scripsit magnum se peregisse profectũ fidei in oriẽtali regno Tranacoris nullo alio frętum pręsidio, quàm crucis signo pręclaro Christi vexillo. Et infra narrat Indum quendam, quòd crucem fregisset, atque abiectam pedibus conculcasset, diuinitus fuisse percussum. hęc inter epistolas Iesuitarum habentur.

De Paulo Iaponio, & Francisco Xauerio. Cap. XXIX.

Paulus in Iapone esse vetustissima vestigia crucis testatur. Ducem quoque ibi adorasse imagines; ex eius litteris, & Francisci Xauerij.

PAVLVS Iaponius Iesuita scribit M.D.XLIX. In Iapone (Insula est vltra Sinarũ Regiones, ac teste Surio incolæ Antipodes sunt Galliæ. Ducem quendam crucis signum pro insignijs gestare; gentilitioque priuilegio soli id illi competere. Certè indicium est ibi ex vetustis sę-

culis hoc superfuisse Christianæ fidei vestigium. Sicut & alterum, quod in choro psallant illorum sacerdotes, nec non & sanctimoniales, quin vt paradisum, atque infernum fatentur, ita & purgatorium, atque suffragia pro defunctis; crucis quoque signo vtuntur, ea forma qua Andreas Apostolus crucifixus est ad fugandas diaboli insidias: & alia insuper, vt idem auctor in eodem loco testatur, inter Iesuitarum epistolas: quin & illud narrat, quòd cum ducem hunc alloqueretur, exhibuerit ei quandam piam imaginem; qua visa exhilaranti animo genua venerabundus flexerit, atque adorauerit iubendo reliquis astantibus, vt pari pietate venerarentur. Hæc scribit & Franciscus xauerius Iesuita nostri temporis prior ad Indos Apostolus M. D. XLIX.

De Collegio Goano. Cap. XXX.

In regno Tanor assentiente Rege, Crux publice fixa est; ex collegij Goani litteris.

GOANVM collegium Iesuitarum M. D. L. scribit regem Tanor Brachmanem suo in regno ecclesiam construxisse, ingentemque crucem ipso vrbis ingressu statuisse: sed & alius quidam incerti nominis auctor (vt est apud Iesuitas nuntiorum tomo primo) scribit regem hunc eadem in vrbe Tanor honorificè fuisse exceptum, comitante ipso vrbis episcopo Crucifixi imaginem præferente, cum Franciscanorũ, Dominicanorum, ac Iesuitarum supplicationibus.

De episcopo Goano. Cap. XXXI.

Rex Tanor in pectore crucem ferebat; ex Episcopi Goani litteris.

AD Lusitaniæ regem scribens Goanus episcopus M. D. LI. narrat, regem eundem Tanor, suscepto baptismate, vestitu consueto Brachmano adhuc vsum fuisse: in pectore autem appensam tulisse æneã crucifixi imaginem, in susceptæ fidei Christianæ testimonium.

De Gaspare Iesuita. Cap. XXXII.

In Perside crucis signo eliminata spectra dæmoniaca; publicè quoque fixæ cruces; ex Gasparis litteris.

CVM ex Ormutio ad Conimbricẽse collegium scriberet Gaspar Iesuita M. D. LI. his verbis vtitur: Cum cuidam confitenti imposuissem pænitentiam, illeque noctu eam perageret, apparuerant feles, mures, atque aliæ tetræ variarum specierum belluæ multæ:

quam ob visionem admodum deterritus, atque animo anxius ad imaginem Domini nostri confugit, rogans elata voce, se ab imminenti liberari periculo; qua peracta, belluæ illæ omnes effugientes euanuerunt, obstrepentes adeo, vt vniuersam domum euertere viderentur; sicq; cum fuisset illæsus, vsque adeo in Christiana pietate profecit, vt apud plerosque sanctus habeatur.

Scribit preterea idem ad Lusitanos Iesuitas M. D. LII. crucem fuisse fixã in insignis cuiusdam ethnici eremitæ monasterio, magna cum Mauritanorum admiratione. Scribit etiam alium quẽdam suis prędicationibus ad fidem fuisse conuersum, qui postea sese publicè proprijs exuerat vestibus, pioque in Christũ amore omnia pauperibus erogauerat, nudusque ad vnius crucis stipitem accubuerat. In Hebræorum quoque Moscheam scribit se ingressum, ibique crucem affixisse; eamque ob rem Mauritanos perterritos obstupuisse. Atque hęc quidem omnia in Perside.

De Emmanuele Neubrigensi. Cap. XXXIII.

In Baia orbis noui Crux publice fixa est; ex Emmanuelis litteris.

EMMANVEL Neubrigensis etiam Iesuita M. D. LI. testatur se non lõgè à Baia publicè crucem tulisse, quæ Christianis erat solatio, Indis autem terrori. Hęc ipse in tomo I. nuntiorum.

De Francisco Perez, ac Sebastiano viro nobili Indo; ac de captiua quadam Virgine. Cap. XXXIIII.

In Baia mira pietas erga crucis figuram; quin & virgo integritatem seruauit imaginis sacræ præsidio; ex Francisci Perez litteris.

IN eadem Baia Franciscus Perez meminit multas fuisse cruces tum publicè delatas, tum fixas M. D. LII. Narrat quoque scribens ex Brasilia M. D. LVIII. in oppido sancti Spiritus de extremo vitæ spiritu Sebastiani Lemi viri primarij, testaturq; illum animam efflasse, cum frequenti Iesu Christi nominis inuocatione; apertisque vlnis crucifixi imaginem amplexando. Narrat pręterea aliud memorabile, videlicet, Cum captiua quædam virgo ab hero suo solicitaretur ad stuprum, nec ipsa alio posset consilio importunam illius libidinem diuertere; prouoluta ad solicitatoris pedes, assumpta crucifixi imagine, quam collo appensam ferebat, sic ipsum herum affata est: Ob illius Dei quem adoras venerationem, oro, abstine à me, ne quid tibi contingat aduersi: motus solicitator his verbis, intactam virginem dereliquit.

De Vincentio Rodriguez. Cap. XXXV.

In Brasilia crux publicè delata est; ex Vincentio Rodriguez.

IN Brasilia testatur etiam Vincentius Rodriguez M.D.LII. crucem publica in processione delatam, atque ad sancti Thomæ Apostoli vestigia fuisse collocatam.

De Thoma Sonsa Regio administratore. Cap. XXXVI.

SED & Thomas de Sonsa prouinciæ Brasiliæ regius præfectus testatur perplures ibi publicè fixas fuisse cruces, M.D.LII.

De Ioanne de Baeyra. Cap. XXXVII.

In Moluchis ob contemptum crucis miracula horrenda contigerunt; ex Ioannis de Baeyra litteris.

EX Coccin scribens Ioannes de Baeyra M.D.LIII. narrat in Molucho perplures à Christiana fide apostatasse, redijsseque ad vomitum Mahometanum; disiuptis ac proculcatis crucibus, sacrisque imaginibus, atque ob huiusmodi scelus iratum Deū magno miraculo vertisse fertilissimos agros in sterilissimos, aquas dulces in salsas, strenuam gentem imbellem, ac pauidam effectam: In meridie solem obtenebratum, vt nec mutuo conspici possent; terrā tremuisse; de cœlo lapides cecidisse ignitos; domos illorum corruisse; arbores radicitus euulsas; inuia quædam facta peruia Christianis. Digna quidem epistola, quæ hoc loco tota recenseatur.

De Petro Alcacena. Cap. XXXVIII.

In Iapone publicè cruces; & solo crucis signo ægritudines pulsæ; ex Petri Alcacenæ litteris.

EX Iapone, cum scriberet Petrus Alcacena ad Conimbriense collegiū M.D.LIIII. prçter id quod narrat, publicè solemnique ritu fixam fuisse ingentem crucem, addit illud memoratu dignum: Cum Christianus, inquit, quidam febre laborans remedia petijsset à Baltassare Gaago, responsum accepit, vt se sępius crucis signo muniret; eoque peracto, febris euanuit: verū cum rursus ad idola prolaberetur, maiore fuit febre correptus; ductus autem pænitentia, redijt, veniam ab eodem Gaago petens, qui

& illud iterum iussit, vt sibi crucis signum imponeret, quo imposito febri adeo liber extitit, vt vlterius illa non laborauerit.

De Antonio Ferdinando. Cap. XXXIX.

In Burro publicè fixę cruces vt adorentur; ex Antonij Ferdinandi litteris.

EX Amboino à Burro non procul à regno Ternate scripserat Antonius Ferdinandus M.D.LIIII. collato multitudini Baptismo, publico loco fixam fuisse crucem; iussum quoque fuisse omnibus, vt prætereuntes genua flecterent, manusque ad cœlum tollerent, vt ipsorum Iesus misereretur.

De Gonsalo Rodriguez. Cap. XL.

Gonsalus Rodriguez in ditione Præto Iannis Missam celebrauit, adhibitis sacris imaginibus; ex eius litteris.

E Portu Archico intra Præto Iannis ditionem M.D.LV. Gonsalus Rodriguez scribit, clerum ædis sancti Thomæ magno affectum fuisse gaudio, conspecta tum primum sancti Thomę imagine, quam cũ alijs multis attulerat: cumque eò loci altare exornasset, pluribus sanctorum imaginibus impositis, obtulit etiam Deo in Missa incruentum sacrificium.

De Cosmo Turriano, & insigni miraculo. Cap. XLI.

In Bungo solo crucis signo dæmoniaca liberata; ex Cosmi Turriani litteris.

COSMVS Turrianus è Bungo M.D.LV. præter id quod ritum sepeliendi ibi mortuos, cruce prælata narrat; recolit quoque insigne miraculum, videlicet, dæmoniacum liberatum epota aquà, solo crucis signo benedicta, quo suscepto beneficio, agnitaque Christi fide, baptismo fuisse initiatum. Addit prętерea ethnicam aliam dæmoniacam, cum incolumitati fuisset restituta, adijsse crucifixi imaginem, se seque peccatorum multitudine obrutam fuisse deuotè contestatam.

De

De Pauli Quarti Papæ tempore, deque miraculis, tum in Europa, tum apud Indos patratis. Cap. XLII.

In Polonia ab Eucharistię vulnere fluit sanguis: In India corruptores imaginum Dei iudicio puniuntur; *ex Surio, & Baltassare* Diaz.

PAVLVS IIII. Romanus Pontifex cum magna animi sedulitate, tum reformandis Christiani orbis moribus, tum extirpandis hęresibus, præsertim Iconomachis totus incumberet; & in Europa, & apud Indos egregia miracula contigerunt. Surius enim anno Domini M.D.LVI. ita habet: Accidit hoc ipso anno in Poloniæ regno res memorabilis; fœmina quędā vilis Dorothea Lazezka nomine, Christiana quidem professione, in oppidulo Sachazeto, non longe ab Arce Louiez, cuidam Iudęo annis aliquot seruiuit: Interim vero Iudæus ille sępius eam solicitat, vt sacrosanctum Christi corpus, more Christiano cum ceteris acceptum ipsi perferat, in eius flagitij pręmium ei daleros tres, & vestem sericis fimbrijs ornatam: Et quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames? fœmina scelerata conditionem accipit, tantillo illecta munusculo, & in ipso Paschatis peruigilio abit ad pagum Cotzo dictum; ibi cum ceteris accedit ad aram, & instar Iudæ accipit Eucharistiam, ac paulò post ex ore extractam in sudariolum reponit, & tertia Paschatis feria Iudęo hero suo illam tradit, ad quē tres alij Iudęi huic oppidulo vicini puta Michalecus, Sachaus, & Ioseph⁹ veniūt, fortassis ab illo inuitati: sacrosanctam Eucharistiam in suam synagogam deferunt, pugionibus & cultris confodiunt; & ecce repente ex illa hostia multus emanat cruor, quem perfidi Iudæi cochleari in vitreum calicem trāsfundunt. Re detecta omnes sceleris complices comburuntur, vno excepto, qui fugam arripuerat: quin rex ipse Poloniæ accepto hoc miraculo, in Ecclesiæ catholicæ communione retinenda valde confirmatus est. Quod miraculum nos ideo recensuimus, quia Eucharistia pręcedente crucis signo conficitur, ipsaque hostia, aut Christi, aut crucis imaginem ex formis recipere consueuit, vt cognoscere quisque possit, veritatem corporis & sanguinis sui Christum in Eucharistia ita instituisse, vt ab ea crucis signū figuramq; non abhorreat, quin potius approbet, etiam consequentibus miraculis.

Baltassar quoque Diaz à Malacca eodem anno M.D.LVI. cum ingentes quasdam pœnas diuina vltione apostatis illatas enarrasset, subijcit duos ex eis rapuisse beatæ Marię imaginem, vt eam discerperent, quod cum agere adniterentur, alteri quidem paulatim manus aruerunt, alter verò cum in mari lauaretur, subitario piscis ictu occisus est.

De Aloysio Frois, & Ioanne Mezchita ac Gonsalo martyre. Cap. XLIII.

Imaginibus conspectis, nonnulli fidem Christi agnouerunt: Gonsalus fit martyr ob eas; ex Aloysij Frois litteris.

ALOYSIVS Frois è Goa M.D.LVII. scribit pugnantibus Lusitanis aduersus Indos regni Indalcanes Ioannem Mezchitam in sublime extulisse crucifixi imaginē, eaq; visa, tum equites, tum pedites mirū in modum ad pugnā fuisse animatos. Scribit quoq; ethnicū quendā spectabilem virū ab insula Dinar perrexisse in ecclesiam S. Ioānis, cōspectisq; picturis Euæ, & Adam, ac baptismi Christi, adeò fuisse commotum, vbi didicisset historias, quas pictura referebat, vt sese baptismo initiari postulauerit. O quàm efficax fuit hęc picturarū inspectio, qua homo ductus est ad salutē.

Extāt pręterea eiusdē Aloysij ex Goa litterę M.D.LXI. quibus narrat Gōsalum Iesuitam insigni martyrio coronatum, in Manomotapa: Cum.n. is coram beatæ Mariæ imagine missę sacrificiū peregisset, delatus fuerat regi, quòd eximię pulchritudinis vxorem sociam haberet: ea re audita Rex cū studio videndę illius mulieris incensus esset, Gonsalus pretioso velo cōtectam imaginē ad illum detulit, attestans illā Dei esse matrē, ac regū regis puerperam: quare ardētius videndę illius desideriū regem cœpit: Detectam igitur imaginē rex, ac mater eius intuentes admodū sunt gauisi, sibiq; dono dari à Gonsalo efflagitarunt; qui regio in cubiculo honesto quodam quasi oratorio eximiè ornato statuendā curauit; cumq; dormienti regi frequenter visione cōspiceretur, Christi baptismum ipse, materque, ac alij perplures proceres susceperunt. At postea mobilitate iuuentutis ab idololatris sacerdotibus delusus, non modo apostatauit, verum & Gonsalum Dei egregium martyrem fecit; cui ad vsque extremum vitæ spiritum vna Christi crucifixi imago socia fuit, quam ab idololatris contritam pij Christiani collegerunt.

De Rectore Goani Collegij. Cap. XLIIII.

Regis Mealæ filia, visis imaginibus, fidem Christi agnouit; ex Rectoris Goani litteris.

COLLEGII Goani Rector M.D.LVII. narrat regis Mealæ filiæ nullo alio potiore consilio persuasum fuisse, vt Christi baptisma susciperet, quàm quòd illo etiam tempore quo Mahometanam impietatem sectabatur, Christianorum frequentaret ecclesias, in quibus sacras contemplata imagines, reliquosque ecclesiasticos ritus obseruans, mētem ad fidem Christianam subeundam pręparauerat.

De Ferdinando Osorio, & Francisco Viera. Cap. XLV.

Baciani Rex crucem adorari iubet, quin proprijs manibus fixit; ex Ferdinandi Osorij litteris.

IN Baciano Regno (Insula est inter Moluchas) Ferdinandus Osorius sua serat Regi ante basilicam Regiam crucem figi, alteram in foro, atque alijs præterea locis alias. Ab eodem quoque Rege (vt scribit Franciscus Viera) publico edicto mandatum fuerat, vt quisquis illàc trãsiret, genibus flexis, manibusque in cælum tensis coram cruce procumberet.

Sed & aliam Ferdinandus crucem fabricandam curauerat, quam in ipso regio cubiculo constituerat, monens eum, vt bis quotidie coram illa flexis adoraret genibus, eleuatis in sublime oculis ac manibus dicens: *Da domine gratiam, vt tuam nouerim voluntatem; daque eius adimplendæ vires.*

Hæc ex ipso Viera. Addit autem Ferdinandus ipse litteris suis M. D. LIX. Regem suis defodisse manibus locum, fixisseque crucem, magna adstante ac genua flectente oranteque multitudine: ac tum iussisse sub capitis pœna, vt quotidie mane singuli coram ea genua flecterent. Narrat præterea Regẽ, cum de erigenda huiusmodi cruce fuisset primũ monitus, vidisse hoc insomnium: Puerulus videbatur crucem in arca quadam seruare, hortariq; eum vt ipsam susciperet, euasurum eũ promittens illius auxilio in præstantem virum. Hæc ex Ferdinandi Osorij litteris.

De Iosepho Iesuita. Cap. XLVI.

Iconomachi adnixi sunt inuehere Indis suam hæresim, sed Dei miraculo statim euanuerunt; ex Iosephi litteris.

QVAE hactenus à nobis enarrata sunt, pertinent ad Christi Apostolos conuertendo nouo orbi missos, præuia, vt necesse est, Apostolica auctoritate: quorum profectum, sic Spiritu sancto opitulante, iam abunde vniuersus orbis nouit. Verum dæmon boni profectus semper inuidus, suos etiam eò loci Apostolos dirigere adnixus est. At quoniam ex operibus cognoscendos pseudoapostolos docuit Christus, inanis fuit omnis huiusmodi diaboli conatus, veritate vbique prævalente. Ioseph enim, & ipse Iesuita, e Baia à sancto Vincẽtio M. D. LVIII. de pseudoapostolis scribit in hanc sententiam: Gallos quosdam Caluino auctore alió peruenisse, puduisseque eos Magistri Caluini nomen recẽsere, prætenso Gallorum Regis mandato multa iactasse; scommat bus, ac facetijs ignari vulgi animos demulsisse, ac vt contra pleraque Catholicæ fidei dogmata publicè

blicè prędicabant, ita aduersus sacras imagines præcipue debacchabantur: Verum obsistente illis viro pio Aloysio de Grana, non solum nihil profecere huiusmodi pseudòapostoli, verum & miraculo Dei nullo persequente aufugerunt, derelictis annonis: libris quoque hæresi infectis; nec vllum in relicta eorum supellectili Christianę pietatis vestigium visum est, quin libro, quem nos Missalem vocitamus, sacras oēs imagines, aut eraserant, aut fœdarāt. Itaque illorum exitus fuit obliuio: nullum enim de eis vnquam vlterius allatum nuntium fuit, quasi cum Principe Pharaone fuerint submersi. Sed redeamus ad fidelium Apostolorum profectum eiusdem temporis.

De Gaspare Vilella. Cap. XLVII.

In Firando cruces multæ in cælo visæ; ex Gasparis Vilellę litteris.

EX Firando in Iapone M. D. LVIII. scribit Gaspar Vilella, bimestri trecentum supra mille baptismi gratiam suscepisse: & quamquam inuidente diabolo, inde ipse fuisset eiectus, crucesque ab hostibus fidei conscissæ, attamen misericordiarum pater Deus nomen sanctum suū miraculo confirmauit: multæ etenim in cælo cruces tum visæ sunt. Quamobrem qui Christi nomen per fidem agnouerant, in ipsius amore consolidati sunt.

De Baltassare Gago. Cap. XLVIII.

In Firando Comes quidam populos suos ad fidem hortatur, crucem publice figit; ex Gasparis Gagi litteris.

BALTASSAR Gagus etiam è Firando M. D. LVIII. meminit fuisse conuersum illustrem quendam comitem, Antonium nomine, qui & subiectos populos ad suscipiendam Christi fidem adhortabatur; eiectis idolis ecclesias extruxerat; cœmeteria quoq; defunctis sepeliēdis parari iusserat: & vtrobique cruces figi summa pietate curauerat.

De insigni quodam miraculo ex crucis imagine. Cap. XLVIIII.

In Brasilia sola crucis figura eliminat dæmoniaca spectra; ex litteris Brasiliæ incerti nominis.

EXTAT quarundam litterarum exemplar ad Iacobum Lainez, ex Brasilia à sancto Paulo, in quibus narratur Indicas aliquot mulieres noctur-

nocturnis spectris, atque illusionibus fuisse vexatas, eamque ob rem perterritas, domos suas crucibus circumambijsse; sibi persuadentes hoc signo spectra eliminari posse: quam ob fidem ab huiusmodi molestijs deinceps immunes extiterunt. Benedictus Deus qui mentium aperit oculos, vt aliud nullum magis opportunum animæ remedium illę quæsijsse didicerint, quàm sanctæ crucis signum.

De puerulis Indis, De Rege Malauar, ac Francisco Perez. Cap. L.

Rex Malauar vexillo habente appictum Iesu nomen, hostem deuicit; ex Aloisij Frois litteris.

SCRIBIT è Goa Aloysius Frois M. D. LIX. puerulos Indicos tanta pietate ac studio fidei rudimenta perdidicisse, vt candelas publicè manibus ferrent populariter, piasque imagines venerarentur; adeo vt etiam insensatorum corda commouissent. Extant literæ aliæ eiusdem ex eadem Vrbe Goa, in quibus innumerabilem baptizatorum enarrat multitudinem magnis solemnijs celebratis, præsertim cruce præeunte; additque insigne quoddã miraculum: Cum etenim Rex Malauar à Rege Bisnaga moueri sibi bellum persensisset: carereque se opportuno militum numero animaduertisset (mille etenim tantum sibi præsto esse posse intellexerat; cum hostiles copiæ ad sex militum millia numerarētur) magna celeritate rogatum misit Reuer. Franciscum Perez Iesuitam, vt in orationibus coram Deo sui meminisset, petens ab eo subsidium aduersus hostem. Franciscus ad illum misit vexillum, quo depictum erat Iesu nomen, monens vt exercitui pręferēdum curaret, inuocaretque toto corde, ac fide sanctissimum illud nomen: Sperare etenim se inuictissimũ illum Regem ac Deum omnipotentem, qui illis litteris, ac imagine significabatur, præbiturum victoriam. Hæc veritas adeo ethnici illius cordi impressa fuit, vt resumptis animi viribus, hosti obuiam factus, illum in fugam verterit, ac perplures occiderit; indeque eodem virtutis infinitę signo altera potitus est victoria.

De Andrea Eborensi. Cap. LI.

Godefridus crucis signi auxilio Syriam recipit, ac B. Mariæ imagine pauper quidam inter principes pacem conciliat; ex Eborensi, & Fulgoso.

EX Andrea Eborēsi Lusitano præter alios perplures locos quos, pro crucis, atque imaginum vsu, ex Marulo, & Fulgoso protulerat, & nos opportunis locis adduximus in superioribus sęculis; duos hic recensere in ani-

in animo est. In titulo etenim de religione sic hēt: Godefridus Bollionius lotharingorum Dux inter Christianos, pręmisso crucis signo, priuata pecunia triēnium integrum in Barbara longinquaque regione inter mille pericula, rerumque omnium egestate Hierosolymam, atque Syriam ex infidelium manu recepit.

Eodem titulo: Regnante, inquit, Philippo Deodato, cum inter vicinum bellum inter Rothomagum Regem, ac sancti Egidij comites esset, neque ei vllis opera finis imponi posset, pauper quidam vir Podio, pusillo loco ortus, cum in parua membrana pictam virginis imaginem cū filio gestaret, in cuius margine Latine inscriptū erat: Agnus Dei dona nobis pacem, eam sibi à Deo datā dicebat, & iniunctum, vt bellantes inter se populos pacē inire verbis Dei iuberet. Eius orationi fides habita est, atque inita pace, imagini illi similes permultæ factæ sunt, quæ gestantes eas in pileis non in columes solum inter arma præstabant, verum vt viatico quoq; in itinere iuuarentur, efficiebant. Hęc ex illo, non vt hoc sæculo cōtigisse credantur, sed ad demonstrādam huius Andreæ erga imagines pietatem.

De Emmanuele Tesseria, & quodam muto Brachmane. Cap. LII.

Brachmanes exhibent se dociles in crucis signo: Mutus ibi coram crucifixo fidem nutibus testatus est; ex Emmanuelis litteris.

EGoa scribens Emmanuel Tesseria M. D. LX. enarrat ritum instituendi catechumenos Indos, seq; initiū facere à signo crucis, virtute illius exposita; quantaque sit veneratione habendum Christianis, quorum proprium insigne est; quin omnium negotiorū rerumque agendarum principium esse, inque omnibus necessitatibus aduersus etiam dæmones, cum terrores incutiūt (si fides adsit) semper præcipua virtute valere, & inferius adhuc agens de catechesi, docere se dicit eos ad sanctarum rerum venerationem, cuiusmodi sunt sacræ imagines, ecclesiæ, cruces. Brachmanes autem cum ratione ingenioque plurimum valeant, eas sibi dari efflagitare. Et infra hęc narrat:

Puer quidam, inquit, mutus Mauritana lege imbutus, nulla ratione poterat in catechesi Christianis verbis institui, quare sumpta Crucifixi imagine nutibus significabamus oportere eum in Christum Dominum nostrum credere pro nobis crucifixum. Ille vero ad Baptismum accedens significabat sese credere in eum, vt Deum, ac Dominum, qui cœlos creauerat ac terram, atque reliqua omnia, tactuque pedum manuum ac lateris Christi innuebat illum fudisse sanguinem, & in suam salutem mortuum; &c. atque ideo adorabat.

De Aloysio Goueano. Cap. LIII.

EX Coulam Aloysius Goueanus M. D. LX. scribit, Indos qui ibi baptismo recenter fuerant initiati, lustrali aqua ex vase sumpta sibi frontes frequentius obsignasse, crucis signo peracto.

De Fulgentio Freire. Cap. LIIII.

NARRAT Fulgentius Freire in sinu Arabico se in nauali conflictu aduersus Mauritanos, sumpta crucifixi imagine, cõmilitones omnes in hostem adhortatum fuisse, ex eaque re mouisse omnium animos ad pugnam fortiter ineundam.

De Aloysio Almeida. Cap. LV.

In Iapone miraculum ex læsione crucis: sed et eodem signo victi hostes; ex Aloysij Almeidę litteris.

EX Iapone Aloysius Almeida M.D.LXI. scribit, quendam eò dementiæ venisse, ob defunctos sibi filios, vt omnem huiusmodi calamitatem tribueret Christianæ fidei à se susceptæ. Quam ob rem cum apostataret, ira percitus pugione crucem inuasit; qua percussa domum repetens, vxore pariente editus est infans absque mento, pectoreque adeo aperto, vt viscera paterent, conspicique possent. Narrat præterea cruces publicis locis fixas summa adoratione ab incolis venerari: sed & sacras quasdam imagines tabulis appictas omnibus fuisse venerationi, coramque eis genuflexiones, frequentes etiam orationes oblatas, non à plebe tantummodo, verum & ab illustribus viris.

Idem autẽ Aloysius, ex eodem Iapone M.D.LXVI. narrat aduersus Firũdi Regẽ. Inter Iaponios extitisse milites quosdã Christi fide ĩbutos, q̃bus, priusquam acie instructa manus consererent, flexis genibus crucis se signo munire mos erat, Iesu nomine inuocato, ideoque in ipso conflictus exordio, victoriam fuisse consecutos: felicem autem illum euentum fidei Christianę, eiusque signi crucis virtuti, ipsi etiam hostes adscripserunt.

De Marco Prancudo. Cap. LVI.

In Sorrate Crucifixi imago conspecta expressit lachrymas homini ethnico; ex Marci Prancudi litteris.

SCribens ex Sorrate Marcus Prancudus M. D.LXI. narrat procerem quendã Ethnicũ Crucifixi imaginem cõspiciendam sibi cõcedi efflagitasse, eam au

tem cum flexis genibus venerabundus prospectaret, obmutuisse; insuperque fuisse collachrymatum: sese etiam ad fidem Christi pronum exhibuisse, vt vel hinc discant Iconomachi præ Ethnicis omnibus se cordis præferre duritiem in agnoscendo crucis Christi beneficio.

De Petro Arboleda. Cap. LVII.

In Coccino cruces & imagines latæ ad implorandam Dei opem; ex Petri Arboledę litteris.

E Coccino Petrus Arboleda M. D. LXI. scribens, qua pietate in triremi omnes sese exercerent, refert singulis sextis ferijs actas fuisse publicas supplicationes, cruce altari decenter pręparato imposita: erant autem qui præ manibus sacras gestarent imagines, alij cruces, alij crucifixi simulachra: atque hoc ordine vnusquisq; Dei efflagitabat opem, misericordiamque implorabat.

Insuper eadem epistola paulò inferius iuxta Insulas Tristani ingruentę tempestate scribit fuisse iniectam fluctibus sacram ceram (Agnus Dei vulgato nomine nuncupatur) atq; apprehensa Crucifixi imagine conscendisse in editiorē nauis locum, vt ab omnibus conspici posset: ex quibus rebus & quieuit pelagus, & conspecto in cruce pendente Christo, omnes animi vires resumpserunt.

De Abdisu Assyriorum Patriarcha. Cap. LVIII.

Vltra Euphratem prouinciæ omnes fere agnouerunt crucis et imaginum vsum: atque Papæ Romano obedientiam spoponderunt; ex Honuphrio, & Surio.

ABDISV orientalium trans Euphratem Christianorum maximum Patriarcham & crucis, & imaginū sacrarum vsum probasse compertum habemus. Is enim anno Domini M. D. LXII. Romam longissimo itinere est profectus, confirmationis petendæ causa, vt est apud Honuphrium in Pio IIII. ad Platinam. Obedientiam itaque Romanis Pontificibus despondit his verbis: Ego Abdisu filius Ioannis de domo Marcia ex ciuitate Gezira in Tigridi flumine olim Monachus sancti Antonij Monasterij sanctorum Rochæ, & Ioannis fratrum, electus Primas, siue Patriarcha ciuitatis Muzalæ in Assyria orientali, iuro, quòd ita corde credo, & ore confiteor S. Rom. Ecc. fidem, approbatis omnibus & singulis illis, quæ ipsa approbat, & damnatis similiter omnibus quæ ipsa damnat, amplector, & promitto, & omnes fratres meos Metropolitas, siue Episcopos, ac diœcesanos quouis modo meæ iurisdictioni subiectos ita tenendum & credendum esse docebo, & modis omnibus pro quibus potero, persuadere conabor, Ita me Deus adiuuet, &

uet,& hęc sancta Dei Euangelia. In quorum fidē hanc meā fidei professionē, & attestationē manu mea scripsi,&c. Actū Romę VII. Martij anno M.D.LXII.

Si omnia probare se testatus est,quæ Romana ipsa ecclesia probat: sanè & vsum sacrorū simulachrorū ac crucis admisisse putandus est; nā & palliū petijt,atq; obtinuit,quod multis infixis crucibus confici iā alias sępe docuimus.

Deinde Tridentinam synodum probare se, ac executioni mandaturū pollicitus est,in quo doctrina venerandarum imaginum perspicue tradita est. testis est Honuphrius: Surius autem apertis verbis explicat hunc Abdisu publice testatū Romę se imagines Diuorum pijs precibus venerari, ita ille in Commentario anno Domini M.D.LXII. Profectus itaq; ad Assyrios suos, domoq; repetita, omnia ad vnguem præstitit. Scribit enim idem Honuphrius illius vidisse litteras,quibus Romanum Pontificem Pium IIII. monebat,iam se ad suos reuersum incolumem.

Est autem illud adnotandum,ipsam hanc fidei,præcipuè etiam venerandarum imaginum professionem Patriarcham hunc emisisse suo, & quadraginta orientalium Archiepiscoporum, & episcoporum nomine;omnium etenim verbis iurauit,tum eorum,qui intra Turcarum ditionem degunt, tum eorum qui in Perside,vel qui Lusitano subsunt Regi,quorum omnium hæc sunt nomina, vt recenset Sanderus in Monarchia lib. 7. num. 1556. Arbel metropolis,Saraua, Hancaua episcopatus: Cheptia metropolis, Caramleis, Acusch, episcopatus,Nasibin metropolis,Macchazin, Talescaui, Mardin episcopatus, Sceert metropolis, Azen episcopatus,Elcheffen metropolis, Zuch, & Mesciara episcopat⁹,Gurgel metropolis,Esci episcopat⁹, Amed metropolis, Chiarurchię,Hayn,Tammir episcopatus, Ormi superior metropolis; Vscimi,& Cuchia episcopat⁹,Ormi iferior metropolis, Durra,Soldos, Eschinuch episcopatus,Espurgan metropolis,Nare, Gien episcopatus,Salamas metropolis;Baumar-Schiabatan,Vascan episcopatus, Goa metropolis: Calicuth episcopatus, & Carongol ciuitas. Vt vel hinc quisq; sciat q̄ latè pateat eius iurisdictio.

De Pij IIII. tempore. Cap. LIX.

Pij IIII. bulla professionis fidei,imaginum vsum præcipuè continet; ex eius diplomate.

SVB Pio quarto Romano Pontifice pręter insignes picturas,sculpturas, atq; alia cuiuslibet materiei sacra simulachra,etiā suo iussu confecta: concilium Tridentinum,in quo de colendis diuorum imaginibus decreta multa sunt,& perficiendū curauit,& confirmauit. Pręterea quoq; promulgata est ab eo bulla M. D. LXIIII. de professione fidei formiter facienda, quā ad verbum refert in ipso Pio Honuphrius, in qua hæc legūtur verba similiter, & sanctos vnà cum Christo regnantes, venerandos, atque inuocandos esse, eósque orationes Deo pro nobis offerre,atque eorum reliquias esse veneran-

das

das firmissimè assero; Imagines Christi, ac Dei paræ semper virginis, nec non aliorum sanctorum habendas, ac retinendas esse, atque eis debitum honorem & venerationem impa. tiendam.

De Concilio Tridentino. Cap. LX.

Concilium Tridentinum expressim de imaginum veneratione decernit; ex eius decretis.

CONCILIVM Tridentinum, quo vix vnquam aliud insignius fuit, non quidem Patrum frequentia; quandoquidem alia multa fuerunt ipso frequentiora; sed qui in hoc interfuerunt eruditione, pietate, prudentia, ac rerum vsu plurimum valuerunt, atque ex omnibus fere orbis partibus celebres quique conuenerunt; ac præterea quicquid ad sacramenta, ecclesiarumque regimen, clericorum, laicorumque ad vitam instruendam pertinere potest, ac contra omnes ingruentes hęreses doctrinam hoc vnum complectitur. Inter reliqua igitur de imaginibus statuit sessione 25. cap. de inuoc. sanct. Mandat, inquit sancta synodus omnibus episcopis, & ceteris docendi munus curamq; sustinentibus, vt iuxta catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ vsum a primæuis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumque patrum cōsensionem, & sacrorum conciliorum decreta; in primis de Sāctorū intercessione, inuocatione, Reliquiarū honore, & Legitimo Imaginum vsu, fideles diligenter instruant.

Et infra: Imagines porrò Christi, Deiparæ Virginis, & aliorū Sanctorū in templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam; non quod credatur inesse aliqua in ijs diuinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa; quæ illæ repręsentant, ita vt per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus Christū adoremus & Sanctos; quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur; id quod conciliorum præsertim verò secundæ Nicęnæ synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum.

Illud verò diligenter doceāt episcopi per historias mysteriorum nostræ redemptionis, picturis, vel alijs similitudinibus expressas erudiri; & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assiduè recolendis; tum verò ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi, non solum quia admonetur populus beneficiorū, & munerum, quæ à Christo sibi collata sunt, sed etiam quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fideliū subijciuntur, vt pro ijs Deo gratias, agāt, ad Sanctorūq; imitationem vitā, moresque suos componant excitenturque ad adorandum, ac diligendum Deū,

& ad

& ad pietatem colendam. Siquis autem his decretis contraria docuerit, aut senserit, anathema sit. In has autem sanctas, & salutares obseruationes, si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta synodus vehementer cupit, ita vt nullæ falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur. Quòd si aliquando historias, & narrationes sacræ scripturæ, cum id indoctæ plebi expediet, & exprimi, & figurari contigerit, doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi posit; omnis vero superstitio in sanctorum inuocatione, reliquiarum veneratione, & imaginum sacro vsu tollatur; omnis turpis quæstus eliminetur, omnis denique lasciuia vitetur, ita vt procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur & sanctorum celebratione, ac reliquiarum visitatione homines ad commessationes atque ebrietates non abutantur, quasi festi dies in honorem sanctorum per luxum, ac lasciuiam agantur. Postremo tanta circa hęc diligentia, & cura ab Episcopis adhibeatur, vt nihil inordinatum, aut præpostere, & tumultuariè accommodatum, nihil profanum, nihilque inhonestum appareat, cum domum Dei deceat sanctitudo. Hæc vt fidelius obseruentur statuit sancta synodus nemini licere vllo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, vllam insolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit, nulla etiam admittenda esse noua miracula, nec nouas reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, & approbante episcopo, qui simulatque de ijs aliquid compertum habuerit, adhibitis in concilium Theologis, & alijs pijs viris, ea faciat, quę veritati & pietati consentanea iudicauerit. Quòd si aliquis dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, vel omnino aliqua de ijs rebus grauior quæstio incidat; Episcopus antequam controuersiam dirimat, Metropolitani, & comprouincialium Episcoporum in concilio prouinciali sententiam expectet, ita tamen vt nihil inconsulto sanctissimo Rom. Pontifice nouum, aut in Ecclesia hactenus insolitum decernatur.

De Concilio prouinciali Mediolanensi. Cap. LXI.

Concilio Mediolanensi expressim de imaginum veneratione decernitur; ex eius decretis.

CONCILIVM quoque Mediolanense sub Reuerendissimo Cardinali Borrhemęo M. D. L X V. parte prima sic de imaginibus statuit: Cum sacrosancta Tridentina synodus decreuerit, nemini licere vllo in loco, vel ecclesia etiam quomodolibet exempta vllam insolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, nisi ab episcopo probata fuerit: eiusque diligentię & curę commēdauerit, vt in sacris effingendis imaginibus

Cc nihil

nihil falſum, nihil profanum, nihil inhoneſtum, nihil præpoſterè, nihil non rectè atque ordine adhiberetur. Illud in primis caueant epiſcopi, ne quid pingatur, aut ſculpatur, quod veritati ſcripturarum, traditionum, aut eccleſiaſticarum hiſtoriarum aduerſetur, ne cuius lectio prohibetur, eius imago populo proponatur. Hiſtoriæ quoque quibus neque eccleſia, neque probati ſcriptores auctoritatem ullam dederunt, ſed ſola vulgi vana opinione commendantur, effingi prohibeantur. Deinde vniuſcuiuſque imaginis os, corpus, corporis habitum, & ſtatum, ornatum, & locum inſpiciendum curent Epiſcopi vt hęc omnia ad prototypi dignitatem, & ſanctitatem apta ſint & decora, atque ex imaginis inſpectione pietas excitetur: nulla verò turpis cogitationis detur occaſio. Hęc & reliqua huiuſmodi ex Tridentini concilij pręſcripto, vt commodius epiſcopi exequantur, conuocent ſuorum diœceſum pictores, ſculptores, omneſque pariter doceant, à quibus cauere debeant in ſacris imaginibus effingendis, curentque ne illi inconſulto parocho aliquam ſacrã imaginem publicè vel priuatim effingant: quòd ſi qui deliquerint, puniantur, tam ipſi artifices, quàm ij quorum ſumptibus, vel iuſſu efficttę erant imagines: Parochi vero epiſcopo deferre debeant. Quod ſi quæ iam pictæ imagines fictaue ſimulachra ob artificum temeritatem aut inſcitiam eiuſmodi fortaſſe fuerint, vt ferenda nullo modo videantur, curent Epiſcopi doctorum etiam, & peritorum virorum conſilio adhibito, vt omnino deleantur, vel ſaltem aliqua ratione corrigantur. hæc illo in concilio, cui nos quoque manu noſtra ſubſcripſimus, cum illi interfuerimus pro epiſcopo Aſtenſi abſente, & legitimè impedito.

De Concilio Prouinciali Beneuentano. Cap. LXII.

Concilio Beneuentano expreſsim de imaginum veneratione decernitur; ex eius decretis.

CONCILIVM quoque Beneuentanum ſub Reuerendiſsimo Cardinali Sabello M. D. LXVII. cuius ego indignus cõprouincialis, & ſuffraganeus epiſcopus exiſto, integram Pij IIII. bullam de profeſsione fidei recenſet; habetque pręcipuum de imaginibus caput in hæc verba: Et ſi ſancta Tridentina ſynodus latè complexa eſt, quæ in ſacris imaginibus, ſanctorumque reliquijs, & inuocatione ſeruanda ab epiſcopis ſunt, tamen rogandos commonendoſque eos eſſe duximus, vt in eam maxime curam incumbant, vt in eccleſia Dei nihil inordinatum, nihil præpoſterum ſit, nihil quod fidelium oculos, menteſque offendere poſsit, pingendum, collocandum, collocatumve retinendum permittant: & proptetea ſi quod imaginis ſimulachrum pictum fictumue, aut altare non aptè, non ſuo loco poſitũ,

non

non ea qua decet latitudine, & reuerentia seruari, teneri, aut alio quouis modo haberi, ex quo vel scandalum, vel contemptus oriri posit, repererint, ad quamprimum emendandum, amouendum, dilatandum, aliò transferendum, aut omnino antiquandum curent.

De Concilio prouinciali Rauennate. Cap. LXIII.

Concilio Rauenna expreßim de imaginum veneratione decernitur; ex eius decretis.

CONCILIVM etiam Rauennate sub Reuerendiss. Cardinali Iulio Feltrio Sabinési episcopo M.D.LXVII. in quo interfuimus & nos cũ R.P. Episcopo Fanensi, cuius Vicarij munus exercebamus, prę-ter id quod professionis fidei bullam Pij Quarti integram habet, in qua de colendis imaginibus agi iam aliàs diximus; habet etiam duo capita de eadem re pertractantia. In primo igitur sic habet: In sacris imaginibus effingendis id primum vitetur, ne insolita aliqua imago vel insolito modo pingatur, sculpatur, vel apponatur, præsertim in ecclesijs, atque alijs pijs & religiosis locis: nihil pręterea indecens, indecorum, lasciuum, profanum, habitu, vel vultu, ac toto corporis statu adhibeatur; atq; huiusmodi diuinę imagines exi-stant, vt in illis inspiciendis pietas excitetur: nequaquam in eis appareat, quod prototypo, ac exemplari suo, & approbata Ecclesiæ consuetudine non conueniat. Hæc cap. I. de imaginibus.

At in cap. 2. sic habet: Mandamus pręterea eius generis artificibus quibuscunque, atque imaginum effingendarum curatoribus, vt non nisi de episcoporum, vel parochorum licentia, sacras imagines quouis modo effingere, vel in ecclesijs, pijsq; locis apponere pręsumant; & quę hactenus appositę sunt, si se rectè non habeant, eas Episcopi deleri, corrigi, vel instaurari faciant eorũ sumptibus, ad quos ea res pertinet, sub eorum arbitrij pœnis.

Ibidem cap. 3. Quod autẽ ad ipsarũ sacrarũ imaginum cultum & venerationem attinet, eam pariter reuerentiam & honorem illis episcopi impendi curent; quam sacrosancta Tridentina synodus statuit: idque sępius populos edoceri studeant.

De Stanislao Osio Cardinali, & Episcopo Vuarmiensi. Cap. LXIIII.

Osius insigniter de cruce, & imaginibus scribit, ex Photio; ex eius scriptis.

STANISLAVM Osium fel. recor. episcopum Vuarmiensem, & Cardinalem amplißimũ, quem nostri sęculi ornamentum fuisse nemo vnquã

dubitabit; hoc loco lubet adſcribere. Illi quãtum alij mortalium tantum debeo: ſicut enim aquila ad volandum pullos ſuos prouocat, ita illius cõſuetudine ad optima ſtudia ſemper excitabar; adeo vt ab eius optimi ſenis latere iuuenis homo nunquam diſceſsiſſem, ſi ita tempus conceſsiſſet. Hoc igitur vnum in primis pręmittendum mihi eſt, neminem vnquam quem legerim, tã inſigniter de Crucifixi imagine locutum: ille enim in egregia ſua catholica cõfeſsione de fide, & ſymbolo agens cap. 10. cruce ſignandi morẽ ab ipſis Apoſtolorum temporibus initium ſumpſiſſe teſtatur: pręcipue Tertulliani vtens teſtimonio.

Sed in cap. 11. ſic habet: Ad hunc ſignandi nos cruce morem, adiecta prætere a ſunt Chriſti crucifixi ſimulachra, quæ præferuntur quoties fiunt ſupplicationes, quas Proceſsiones vulgo vocant, vnà cum vexillis, quæ ſunt Chriſti triumphantis, & in cęlum ſcandentis inſignia, in quibus & ipſe Chriſtus ferè depingitur ſiue ſculpitur cruci affixus. Præferuntur autem hæc adeo, vt indicetur nobis, atque ante oculos noſtros ponatur, in quo gloriari, in quo ſpem noſtram habere nos defixam oportet.

Et infra: Hęc eſt itaque cauſa, quamobrem in ſupplicationibus, ſiue proceſsionibus crux præfertur, vt in illa gloriari nos, in illa ſpem noſtram omnẽ defixam habere, illius fiduciã nihil non adeo petentes impetrare poſſe palàm omnibus faciamus; neque verò pręferri tantũ crucem inſtituit Eccleſia, verum & in medio templi cuiuſque in eminentiori loco, vt ab omnibus conſpici poſsit, Chriſti crucifixi ſtatuam erexit; quo ſicut in ſerpentem æneum, quem in deſerto Moyſes exaltauit, qui morſi à ſerpentibus intuebantur ſanabantur, ſic qui vellent à morſibus peccatorum ſanari, quos intulit ſerpens diabolus in eum intuerentur, qui pro nobis in cruce pendens mori dignatus eſt, certa cum ſpe remiſsionis peccatorum illius merito conſequenda. At non in templis modo, verùm in vijs etiam & compitis Chriſti crucifixi ſignum iſtud erigendum putauit. Fuit hoc priſcis illis temporibus apud nonnullos in more poſitum, priuſquam ad agnitionem veri Dei perueniſſent, vt Mercurij ſtatuas in vijs collocarent; quòd hunc Deum itineribus præeſſe perſuaſum haberent. Poſteaquam verò depulſis errorum tenebris, Euangelij noua lux affulſit, deiectæ ſunt ſtatuæ Mercuriales, quæ viarum indices fuerant, & earum in locum erectæ ſunt ſtatuæ Chriſti crucifixi, vt ne viatores quidẽ aliud agentes, tanti beneficij poſſent obliuiſci.

Et mox: Sic igitur & ingredientium, & egredientium templum, & in viam ſe dantium oculis, Chriſti crucifixi ſimulachrum obiectum ſemper eſſe voluit Eccleſia. Multò maxime vero eorum, qui ex huius vitæ diuerſorio æternam illam in domum migraturi, præ ceteris conſolationis plurimum indigent, quò ſuæ redemptionis pretium agnoſcerent, ac tanto æquiore animo corpus mortis huius relinquerent, indubitata ſpe ſe cæleſtis patriæ hæredes futuros, cui per Chriſtum cruci affixum abundè

pro

pro peccatis omnibus est satisfactum, quò in ijs maiore etiam cura obseruari voluit, qui propter scelus aliquod patratum ad extremum supplicium ducerentur, quorum quò magis perterritas esse conscientias oportet, hòc maiore studio solicita de salute eorum mater Ecclesia succurrendum eis esse duxit, ne magnitudine flagitiorum deterriti, consequendę veniæ spem abijcerent: eius itaque factum est institutione, vt cum ad supplicij locum sontes ducerentur, sacerdos eos comitaretur, Christi crucifixi signum præferret, plectendorum oculis illud ingereret, atque in cruce domini nostri Iesu Christi spem suam omnem eos collocare iuberet.

Et infra, cap. 12. Hinc ille mos, quòd pendentem de collo crucem gestant episcopi, non ob id modo, ne parum aliquando sint memores beneficij per crucem accepti; verum etiam vt admonerētur quò Crucifixi vestigijs incedant. Et mox: Quin etiam quò se cunctis crucis esse ministros declarent, cum aliàs, tum pręcipuè quoties primū in suæ diœceseos ciuitates ingrediuntur, cruce signant obuios quosque, maioreq; solemnitate quadam; idque magis cum sacris operantur, signo crucis benedicunt hominibus, simul illud in memoriam eis reuocantes, quòd per crucem peccatorum remisśio nobis obtenta est; neque fructus huius tanti beneficij, nisi per crucis memoriam, perque fiduciam in illa collocatam ad nos redundare queat. Ceterum Archiepiscopo vltra crucem de collo pendentem, pręfertur etiam crux, quoties in publicum prodit, quò nunquam non ante oculos ipsius versetur; vt quemadmodum princeps est Episcoporum, ita se principem esse debere meminerit, ad quęuis adeunda pericula pro fide, & Ecclesia Christi, proq; salute concrediti sibi gregis conseruandā: quin & ad mortem ipsam, si qua id necessitas postulet, appetendam.

Et infra, cap. 13. deplorans huius sęculi hęreticorum rabidam mentem, sic scribit: Porrò Iconomachi simulachra Crucifixi, quæ terrori sunt dęmonibus, ne quid esset quod eorum oculos offenderet, quibuscum non vnum se salis modium comedisse gloriantur, non è vijs, & compitis modo, verum etiā è templis ipsis eiecerunt; vt ne qua tanti beneficij memoria superesset, benedictionum vsum, quę per signum crucis fiunt, quo nos per crucem à maledicto liberatos palam facimus, habent ludibrio, neque ferre possunt, vt per verbum Dei, signo crucis vlla creatura sanctificetur. Hęc ille, qui & plura alia memoratu digna de crucis signo exaggerat, quæ locis illis, atque alibi posśit curiosus lector addiscere.

Contra eosdem Iconomachos etiam pro sanctarum imaginum vsu, scribit, adeò piè, vt præcipuè Carolstadij impudentiā tollendi eas à templis deploret libro contra Brentium primo. Detegit quoque Lutheri fraudulentissimam versutiam, qua cum omnium impietatum auctor esset, simularet se Iconomachiæ aduersarium, cum esset Iconomachorum princeps præcipuus. Sed audiamus Osium illo loco: Quamuis autem, inquit, Vuintembergam reuersus Lutherus, rem ipsam (nempe Carolstadij imaginū demolitionem)

 nem)

nem) non improbaret; quoniam tamen aliò quàm se ipso auctore factum esset, quasi minus rectè neque ordine factum grauissime reprehendit, adeò ferre non potuit vel statui, vel mutari quicquam ab vllo mortalium, siue in doctrina siue in ritibus, nisi prius id per ipsum ita fieri debere sancitum fuisset. Et ne inanis gloriæ nota sibi inureretur, altera vafritie vtebatur, palàm dictitans, non sibi arridere Iconomachiam, quòd ex ea ad multorum hominum cædes negotium perduceretur: Quibus ex verbis putarent homines pij, cædiũ osorem illum fuisse, pacisque cõciliatorem; cum tamen ipse cum ceteris seditiosis, præsertim Iconomachis, præcipuus cædium semper auctor extiterit. Nam vnico in tumultu, ob suum Euangelion vltra centum hominum rusticorum millia in Germania, ac Lotharingia ceciderunt, vt testatur Surius anno Domini M. D. XXV. Sed omittamus huius versipellis dolos; redeamus autem ad doctißimum Osium, imaginum egregiũ propugnatorẽ; libro etenim contra eundẽ Brentium 2. honorificã septimę Synodi faciens mẽtionem, qua Iconomachi omnes damnati sunt, insigne ac locuples pro imaginibus testimonium profert ex Photio, quo nihil potest legi luculentius; cuius verba libenter hic referremus, nisi iam superioribus Centurijs opportunius recẽsita fuissent. adijciemus tamen hęc ipsius Osij verba: Fuerat iam antea damnata hęresis hęc Iconomachorum à Gregorio III. qui Leonem etiam Imperatorem per quem euersæ fuerant imagines, & eiectæ percussit anathemate; quod idem statuit contra filium eius Cõstantium (qui sui patris impietatem fuerat imitatus) Stephanus Papa III. Atque hęc sufficiant ex Osio.

De fratre Sixto Senensi. Cap. LXV.

SCRIPSIT & defensionem pro imaginibus frater Sixtus Senensis ordinis Prædicatorum in sua bibliotheca lib. 5. annotatione 247. vbi omnia Baltassaris Hiemarij, qui ob hanc Iconomachiæ hæresim Viennæ combustus est, fundamenta confutauit.

De Nicolao Sandero. Cap. LXVI.

Sanderus egregius crucis & imaginum propugnator; ex eius libris.

HABEMVS & Nicolaum Sanderum virum egregium, qui libros aduersus Iconomachos admodum recẽns edidit, quos inscripsit, De typica imaginum veneratione. sed & in Monarchia sua locupletißima, frequenter Iconomachos confutat: Egregiam autem profert rationem pro cultu imaginum lib. 8. cap. 25. his verbis: Quicquid enim veritas est, idolum esse non potest: quia idolum est mendacium, & nihil in mundo: Imagines vero Christi & Sanctorum, ac multò magis Sacramentum altaris, veritatis cuiusdã signa sunt, nec aliter à nobis honore aliquo afficiuntur,

tur, quàm vt signa sunt rerum earum, quæ tum veræ, tum sanctæ sunt; non potest ergo fieri vt colentes veritatem, aut signum aliquod veritatis in eo gradu, quo signum est eadem opera colamus idolum.

De Mutio equite Iustinopolitano. Cap. LXVII.

Mutius egregius crucis & imaginum propugnator; ex eius scriptis.

MVTIVS quoque Iustinopolitanus insignis fidei catholicę defensor, aduersus Cēturiatores scribens ecclesiasticam historiam, acutisśimè tuetur cultum crucis & imaginum lib. I. cap. 9. præcipuè verò cap. 36. agit de imaginum cultus defensione: crucis autem vsum probat ex gestis Ioannis Euangelistæ lib. I. cap. 26. & ex scriptis B. Martialis eodem lib. I. cap. 51. atque alijs quamplurimis locis eodem ac sequenti libro: Sed & alijs scriptis eius eadem fides (vbicūque res tulit) apertisśimè ab illo defenditur.

De Laurentio Surio Carthusiano. Cap. LXVIII.

Surius egregius crucis & imaginum propugnator; ex eius libris.

LAVRENTIVS Surius Carthusianus scriptor huius sæculi & pius & peregregius, in Iconomachis confutandis vbique est frequētisśimus: ex eo enim iam superius perplures locos citauimus, quos superuacaneum fuerit hic recensere.

Sed audiamus eum sub anno Domini M. D. XXXVII. Porrò, inquit, aras & imagines sacras è templis abolere, quid est, obsecro, aliud quàm ex rudis & simplicis plebeculę animis omnem Christi Domini, ac ingentium beneficiorum, maximéq; acerbisśimæ Pasśionis eius memoriam, omne quoq; verę virtutis & pietatis studiū euellere? An nō hoc planè Turcicum, & Tartaricum est? Et quanquam innumerabiles loci sint etiam pro crucis signo, tamen vel ille locus non est prętermittēdus, quo aduersus Magdeburgenses agit sub anno Dñi M. D. LX. ex sanctis Patribus citans testimonia ad dicti signi efficaciā confirmandā, pręter id quod multa narrauit miracula, hoc solo signo patrata.

De ij V. Pont. maximi Catechismo. Cap. LXIX.

Pius V. crucis signo dæmoniacas liberauit: in Catechesi expressim iussit de cruce & imaginibus agi; ex Surio, & Catechismo.

PIVS V. præter id quod indefessa oratione coram Crucifixi simulachro asśiduus videretur, ac pręter id, quod dæmoniacas quinque solo crucis

figno liberauit, teste Surio, anno Domini M. D. LVI. palatinas ędes per pulchris sacris picturis, quamplurimis locis exornauit; verū etiam illius iussu editus est catechismus locupletissimus, quo de imaginibus tum piè, tum elegāter differitur: nam in decalogo ad illa verba; Non habebis deos alienos, sic habet: Nec vero quis existimet omnino pingendi, fingendi, aut sculpendi artem hoc pręcepto prohiberi; nam in scripturis iussu Dei simulachra, & imagines effectas legimus Cherubin, serpentis ænei. Et infra: Angelis etiā tum humana species, tum alæ affinguntur, vt intelligant fideles quàm propensi sint in humanum genus, & tanquam parati ad ministeria Domini exequenda.

Et quanquam eodem loco plurima differantur scitu digna, quæ breuitatis causa omittimus, tamen ijs quæ sequuntur contenti erimus: At vero, inquit, cum Christus Dominus, eiusque sanctissima & purissima mater, ceterique omnes sancti, humana prędit natura, humanam speciem gesserint, eorū imagines pingi, atque honorari, non modo hoc pręcepto interdictum nō fuit, sed etiam sanctū & grati animi certissimū argumentū semper habitū est, quod & Apostolicorum temporū monumēta, & œcumenicæ Synodi, & tot sanctissimorū doctorūmq; Patrum inter se consentientium scripta confirmant; nō solum autē licere in Ecclesia imagines habere, & illis honorem & cultum adhibere ostēdet Parochus, cum honos qui eis adhibetur referatur ad prototypa; verum etiā maximo fidelium bono ad hanc vsq; diem factū declarabit, vt ex Damasceni libro, quem de imaginibus edidit, & septima Synodo, quæ est secunda Nicæna intelligitur: Verum quia sanctissimum quodque institutū hostis humani generis suis fraudibus, & fallacijs deprauare contendit, si quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus Tridentini concilij decretū secutus, quo ad eius fieri poterit, studebit corrigere; ac decretum quidem ipsum, cum res tulerit populo interpretabitur: tum rudes, & qui imaginū ipsarum institutum ignorant, docebit, imagines factas ad vtriusq; testamenti cognoscēdam historiā, atq; eius memoriam identidem renouandā; qua rerū diuinarū memoria excitati ad colendū atq; amandū ipsum Deū vehemētius inflāmemur: Sanctorū quoque imagines in templis positas demonstrabit, vt & colantur, & exemplo moniti, ad eorū vitam ac mores nos ipsos cōfirmemus.

De Gregorio XIII. Papa. Cap. LXX.

Gregorius XIII. magna impēsa Angelorū & Sāctorū imagines fieri studuit: suo tempore toto in orbe ab imaginibus miracula prodierunt; ex Iesuitarum litteris, in vrbe Roma, & alibi.

GREGORII XIII. veram erga sacras imagines pietatem testantur res ipsæ. Gregorianum enim basilicę Vaticanę sacellum ab ipso extructum, musiuo, aureoque opere incredibili ferè artificio elaboratum Christi, B. Mariæ, Angelorum, ac Sanctorum imaginibus mirè exornatum conspicitur, cui accedunt tot insignia nationum ferè omnium,

cum

tum Romæ, tum reliquis Europæ prouincijs erecta collegia, in quibus sacer imaginum cultus præcipua religione seruatur. At præterea eius tempore circa venerãdas imagines perplura patrata sunt miracula, in ipsa etiam vrbe Roma, quæ nec à pertinacibus ingenijs vlla tergiuersatione negari possunt: Tabellarum enim innumerabilis copia est, quibus & appicta miracula, votaque continentur præcipuis in ecclesijs. Verum recentissima sunt & maiore etiam numero quàm alibi ea, quæ Romæ in Suburra ab imagine Diuę Mariæ in Aede in Montibus visuntur.

Et vt vniuersus etiam orbis in eadem pietate consentire videatur, apud Antipodas quoque ipsos ab imaginibus sacris miracula coruscarunt: Nam anno Domini M. D. LXXVI. nona Septembris in Iaponio, cum energumena quędam mulier gentilitio more impieque exorcizaretur ab idololatra sacerdote, forte incidit ibi spectatorem fieri Ioãnem Gorum Christianum virum B. Mariæ virginis imaginem præcipua pietate, in sinu deferentem. Energumena viso Goro, irridere cœpit gentilitium sacerdotem, exprobrans illi imbecillitatem, attestans nulla re alia se terreri posse, quàm ea, quæ in Gori sinu lateret: eam ob rem Gorus producta ab sinu imagine proxime mulierem accedens, crucis signo adhibito Dominicam orationem pronuntiauit. Visa imagine mulier toto corpore obriguit, oculos contorquens, simulque in summum furorem versa adeo, vt nec à quatuor pluribusue apprehensa coerceri posset, clamabat vt Gorus eijceretur; sibi non patere, vnde egrederetur, donec Gorus cum imagine crucis, beatęque Mariæ locum occuparet. Tandem perseuerante in oratione Goro, dęmon elata fatebatur voce, se eò loci diutiùs subsistere non posse, abscessurumque se si Gorus loco cederet, Gorus vbi paululum secessit, mulier vti mortua concidit: Tum Goro rursus accedente, orationeque adhibita, visa est tandem mulier reuiuiscere: quamobrem tum ipsa, tum vir, liberique eius omnes, idololatra quoque sacerdos Christianæ fidei lauacrum subierunt. Hæc è Iaponio scribit Franciscus Cabral Iesuita, nunciorum tomo 4.

De Marco Antonio Natta Astensi Iurisconsulto. Cap. LXXI.

Marcus Antonius Natta metro Crucifixi imaginem exornat, ac loquentem repræsentat, ex eius carminibus.

IVBET autem opus hoc claudere eleganti illo carmine, quod cecinit Marcus Antonius Natta Astensis mihi conciuis, ac Dominus: vir omnium scientiarum peritia præstantissimus. Nam & Rhetor insignis, Philosophus peracutus, Iurisprudentiæ huius sæculi quasi quoddam lumen fuit; atque posthæc etiam poesim addidit; condiens omnia summa

LIQVET igitur in hunc vſque diem ad nos deriuaſſe fidem, traditionemque Apoſtolicam perpetuò obſeruatam in colendis imaginibus, quarum veneratione totius orbis ambitus coruſcat: Nam e Luſitania ad Iapones nobis Antipodes ſex millium leucarum interuallo per auſtralem orientalemque plagam adnauigatur;totoque hoc itinere fides hęc noſtra,accedentibus miraculis viget.Rurſum ex eodem Luſitano littore,interuallo non admodum diſpari per occidentalem, aquilonaremque plagam in idem Iaponium, & ad Moluccas traijcitur, atque vniuerſo hoc etiam itinere fides eadem inuiolata ſeruatur: adeo, vt fateri oporteat vniuerſum, integrumque terræ(vti zona) ambitum,huic Romanæ parere doctrinę,ſpiritualique regno. latiùs etenim,ac longiùs ſeſe diffudit Romana ſpiritualis hęc ditio,quàm temporalis olim Babylonica,ſeu Aſſyria,Macedonicauè aut Ethnica Romana. Numquam enim eorum imperia integrum totius mundi ambitum complexa ſunt, ſicut hodie perſpicuè videmus; quandoquidem Romano Pontifici,ipſi quoque Antipodes in rebus fidei parere noſcuntur,vt iure Pſalmus ſeptuageſimus primus id expresſiſſe videatur,dicens: Et dominabitur à mari vſque ad mare; & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum: Propterea cum etiam pſalmo prædictum ſit:In omnem terram exiſſe ſonum eorum;& in fines orbis terræ verba eorum, videlicet Apoſtolorum, apoſtolicorumque dogmatum; ac dein videamus hodie in omnes fines terræ tranſijſſe ſonum hunc Romanæ Eccleſiæ,de eius ſanè fide prophetatum fuiſſe, vel experimento cognoſcimus, non de ſono Lutheri, Zuinglij,Oecolampadij, Caluini,ac conſimilium nebulonum; quorum memoria perijt cum ſonitu. Vnde omnibus conſtare liquidò poteſt, veritatem fidei à nobis tantum ſtare,non ab illis alijſue impijs Iconomachis,& ſectarijs.

Nam & hodie ſub beatiſsimo Sixto V. videmus Regios iuuenes Iaponios Romæ degere,nempe Mancium Regi Fiungæ ſanguine coniunctiſsimum, qui nomine verbiſque Frãciſci Regis Bungi obedientiam Apoſtolicę Romanæ ſedi,primum quidem ſub Gregorio XIII. nunc ſub Sixto profeſſus eſt: Michaelem quoque Protaſij Arimanorum regis patruelem,eandem obedientiam ſubiectionemque profiteri noſtris oculis vidimus, eiuſdem Protaſij ſimul & Bartholomęi Omuranorum principis patrui nomine. Sunt horum quoque comites alij duo nobiliſsimi proceres alijs Regibus etiam Iaponicis ſanguine coniunctiſsimi, eadem triennali nauigatione, eademque ſubiectionis cauſa Romam ſimul profecti. Nos noſtris hos omnes oculis videmus quotidie paſsim ſacras venerari imagines, orare, procumbere, ſigno ſe crucis ſignare, crucem crucifixumq; adorare,quod iam antea in Iapone tãquam fidei Romanę præcipuum dogma, ipſo baptiſmi, catecheſiſque tempore perdidicerunt. Neq; verò aliam ob cauſam ad Apoſtolica limina adeò diuturna (nempe triennalis) ſuſcepta eſt ab ijs peregrinatio,quàm vt vera fidei Romanæ ſemina Iaponem vſq; (videlicet Antipodes) perueniſſe,ſuſcepta fuiſſe,creuiſſe,& ſedi Apoſtolicæ Romanæ id totum accepto ferendum, Petriq; Apo-

stoli

stoli successoribus testarentur, ac sese subiectos extremo ab orbe profiterentur, signo crucis quasi perpetuo munimento deducti.

Si igitur animaduerterint Iconomachi, quàm late propagata sit de colēdis imaginibus fides, pudebit eos in angulo propemodum latitantes tam nefariā sententiam propugnare. Vt igitur manifestior fiat huius catholicæ veritatis propagatio, libet orbis partes hoc loco recensere, quibus & immaginum, & crucis cultum agnitum fuisse in ipso hoc nostro opere commemorauimus.

Ab Italia igitur initium sumemus. Actum est ante omnia de ipsa omnium Ecclesiarum matre Roma, de Hetruria tota, Vmbria, Picenis, Flaminia, atque Cisalpinis, cum ipsis quoq; Alpibus: sed & de Illyricis, atque Epidauritanis, Dalmatiæ, ac Sclauorum regnis, studiose meminimus. De Neapolitani etiam regni incolis Sicilia, Sardiniaque insulis, opportune egimus, adeo vt vrbes, ac quædam quoque minora castra denominata fuerint, vt fusius veritas hæc ipsa patefacta cognosceretur.

Commemorantur itaque in superioribus libris cum

Roma,	Venetiæ,	Fulginates,
Hostia Tiberina,	Patauium,	Narnienses,
Florentia,	Altinum,	Eugubini,
Pisę,	Rauenna,	Oruetani,
Luca,	Forum Syllæ,	Nursini,
Genua,	Salicetum,	Reatini,
Alba,	Ancaranum,	Deinde Ortenses,
Asta,	Tuscanella,	Canusini,
Papia,	Tudertum,	Neapolitani,
Monsferratus,	Camaldulenses,	Casinates,
Mediolanum,	Castrenses,	Fundenses,
Laudum,	Assisinates,	Samnites,
Cremona,	Meuanienses,	Nolani,
Mantua,	Vrbinates,	Tarentini,
Brixia,	Sentinates,	Brundusini, Quibus absq;
Bononia,	Montisfalconij,	dubio etiam finitimæ Vr-

bes, & Prouinciæ eadem fide accesserunt.

Succedit Germania, cuius vrbes, ac prouinciæ pleræque insigniter fuere à nobis commemoratę, videlicet,

Suetia,	Brabantia.	Saxonia,
Phrisia,	Palatinatus,	Flandria,
Boemia,	Morauia,	Heluetia,

Qua occasione meminisse libuit Vrbium, ac Populorum, quæ sunt,

Gandauum,	Vltraiectum,	Brandeburgum,
Francofordium,	Spira,	Norimberga,
Moguntia,	Vuormatia,	Lemburgum,

Iu-

Iuliacum,	Colonia,	Fuldenses,
Ancæi,	Bernburgum,	Siluestres,
Baden,	Hasselethum, ac	Hirsuti,
Loen,	Albis, &	Felden,
Nassam,	Istri, fluuiorum accolæ:	Eichstaten,
Leodium,	ac cum ijs,	Xanten,
Herbipolis,	Alberstatenses,	Tumbigen,
Bamberga,	Theutonici,	Monten,
Argentina,	Phrisingenses,	Spanheimen,
Constantia,	Tungrenses,	Sinenses,
Basilæa,	Dorueniensés,	Pinnenses,
Vuintemberg,	Augustaldenses,	Schombach Silua, ac
Sfendelium,	Vespergenses,	Heluetij, quinquepagici,
Rnobloch,	Tuitienses,	& quicquid intra ho-

rum omnium ambitum fuit, eiusdem quoq; fidei fuisse non est ambigendum.

Galliæ quoque, Angliæ, Scotiæ & Britanniæ meminimus, & in eis quarundam Vrbium, ac Populorum, cuiusmodi sunt,

Lugdunum,	Massilia,	Tolosani,
Parisij,	Bethera,	Blesenses,
Aurelianum,	Mimatum,	Lingonienses,
Augustodunum,	Remis,	Rothomagenses,
Vienna,	Cluniacum,	Podienses,
Turoni,	Albimaria; sed & Sancti	Claremontenses,
Bituríces,	Portiani facta est mẽtio,	Lotharingi,
Treuiri,	& Insulæ Vindunitæ,	Northomandi,
Cenomanni,	Mediocantus Siluæ, & vr	Dienses,
Aruerni,	bis Nanneticæ,	sancti Aegidij,
Nobiliacenses,	Bernici quoque comme-	Clareuallenses,
Andegauum quoque,	morati sunt,	Diuionenses,
Narbona,	Burgundi,	Eboracenses, ac
Carnutum,	Aquitani,	Cantuarienses : quibus

omnibus proximi reliqui dubio procul religione nõ dissimili olim semper consenserunt.

Hispaniarum simul etiam meminimus. Nam Lusitani fuere cõmemorati.

Valentini,	Conimbrienses,	Aragones,
Hispalenses,	Bracharenses,	Gerundenses,
Astoricenses,	Caralitani,	Toletani, Galaguritani,

ac prætereà etiã ordines Calatrauæ, Tomari, sicut & pietas in Guadalupe: Vnde apertum fit reliquum Hispaniæ eamdem semper fidem tenuisse.

In

In Pannonia seu Vngaria, Strigonium,

Vienna,	Dorostolum,	Albam,

Bellogradum commemorauimus, ac dein Poloni; dein Rutheni, ac etiam Bulgari, & Rhosij; ipsi quoque Moscouitæ commemorati sunt: Sed & Massiæ, & Gothiæ etiam meminimus.

Et quo ad Græciam pertinet,

Ephesus,	Achaia,	Epirus,
Iconium,	Patreis,	Aegea,
Euxinus,	Corinthus,	Traianopolis, &
Salamina,	Euræa,	Constantinopolis com-

memoratæ sunt. Verùm latiùs, ac magis perspicuè agemus mox, cum Asiaticas Vrbes, & prouincias adnumerabimus. Hactenus enim Europam tantum, ac quod proximè illam est, prosecuti sumus.

Asiæ regiones pro imaginum cultu, tam magno numero à nobis commemoratæ sunt, vt pro toto orbe sufficere videantur,

Georgiani,	Antiochia,	Nisibis,
Pontus,	Edessa,	Tigris fluminis accolæ,
Pera,	Hierosolyma,	Nicæa Bithyniæ,
Alani,	Cæsarea,	Sergiopolis,
Mesopotamia,	Pergamum,	Bostra,
Scythæ,	Cheretopa,	Miron,
Thracia,	Apollonia,	Damascus,
Armenia,	Chonensis regio,	Ancyra,
Cappadocia,	Scæpseorum regio,	Amorium,
Syria,	Isauria,	Neocæsarea,
Persis,	Apamia,	Sinadorum Vrbs,
Cilicia,	Nissa,	Siricana crux,
Parthia,	Thiatiris,	Cyzicum,
Sarmatia,	Ptolemais,	Stúdium,
Rhodus insula,	Tarsus,	Amera,
Taprobanes insula,	Chalcis,	Eucania,
Messana insula,	Nicomedia,	Theodoris,
Moluchæ innumerabi-	Tiberias,	Samosata,
les insulæ: Tartari, ac	Nazianzum,	Mopsihestia,
Imperatoris magni	Thebais,	Neapolis Syriç,
Cam Regna, & ditio	Maumagazæ,	Thabor mons,
nes,	Amasæa,	Assur,
Ascalonia,	Sozopolis,	Babylon,
Hierapolis,	Bethleem,	Anicia,
Berithus,	Chalcedone,	Tzundadaer,

Hebron

Hebron,	Tranacoris Regnum	Dinar Insula,
Ioppen,	Tanor Regnum	Manupotama,
Ipsi nobis Antipodes,	Ormutium,	Meale Regnum,
Iapones,ac dein	Coccin,	Baciani Regnum,
Cambalienses,	Amboinum,	Firando Regnum,
Brachmanes & Sinarum immensæ Regiones,	Burrum,	Malauar Regnum,
	Ternate,	Coulam,
Gezira, & Muzal vltra Euphratem,	Malacca,	Arabicus sinus.
	Indalcanes Regnum,	

Sed & quæ sequuntur Vrbes,partim Metropolitanæ,partim Episcopales,ad Assyriorum Patriarchā spectantes,

Musala,	Zammir,	Vaschan,
Arbel,	Ormi,	Cuschin,
Saraua,	Vscimi,	Cananor,
Hancaua,	Cucchin,	Goa,
Sceert,	Ormi alia,	Calicut,
Azon,	Durra,	Carong,
Elchessen,	Soldos,	Chephtiam,
Zuch,	Eschimus,	Caramleis,
Mesciarra,	Espurgan,	Acusch,
Gurgel,	Nare,	Nassibin,
Esci,	Gien,	Macchazin,
Amed,	Salamas,	Tallescaui,
Chiarna,	Baumar,	Mardin.
Hayn,	Schiabata,	

Africę quoque ambitus non parum hic meminimus, de Aegypto, de Aethiopia sæpe actum est,de Libya,de amplissimis Prętoiannis Regnis, deque ipso Bonæ spei promontorio,vbi etiam nobis quasi Antipodes sunt: de Carthaginis Imperio,de Hippone,de Calabrinde,de Ercocco portu,de Tristani insulis: quibus locis hęc fides probata est.

Noui etiā orbis insignis facta est mentio, quem & Deus magno nobis mysterio agnoscendum voluit, nec agnoscendum tantum, sed nostra Romana videlicet,ac catholica fide imbuendum. Eò peruenit vera de cruce, ac imaginibus fides:meminimus etenim de pluribus eius orbis insulis,de Hispaniola,de Cuba,de Regibus,de sancto Dominico,de Villa Natali, de sancta Magdalena,de Tertuga, sed & de Vraba,de Mexico,de Baia,& Brasilia:quibus adiacentes regiones & insulę eandem fidem amplexatæ sunt.

Hi totius orbis loci à nobis breui compendio commemorantur,quamquā absque dubio longè plurimi sunt,sed præ imbecillitate nostri ingenij apud au

ctores reliquos exquirere non valuimus, adeo breui temporis interuallo, in tanta scilicet Scriptorum multitudine: præter id, quod nõ omnia litteris tradita sunt, quæ circa imagines contigerunt; aut si fuere tradita, exciderunt. Nam cui dubium esse potest, Vrbes omnes illas, quarum episcopi Concilijs œcumenicis interfuerunt, huic fidei subscripsisse? Concilio etenim sexto Constãtinopolitano plures quàm ducenti interfuere episcopi, Concilio Niceno plusquam trecentum, Lateranensi prælatorum numerus excessit mille, Francforaij sub Hadriano Papa conuenerant maximo ex omni Europa numero: Lugduni prælati prope mille: ac nouissime Tridenti episcopi ferè trecentum: quorum conciliorum omnium assensus in colendis imaginibus, & cruce per totũ orbem disseminatus est. Licet nomina ipsarum Vrbium, & Prouinciarum non expressimus; apertissimum tamen fit nullam orbis partem hoc fidei lumine caruisse: quin vbique acceptum hoc sanctissimum dogma, simulq; vsu ipso probatum, & miraculis illustratum; cum Iconomachorum perfidia nusquam, nisi in latibulis recepta fuerit; & eius auctores mirando Dei consilio suæ impietatis pœnas luerint, semper proficientes in peius.

LAVS DEO.

RERVM

RERVM AC SENTENTIARVM MEMORABILIVM INDEX.

Dd & signo

B

Bulga-

crucis

D

Euphe-

F

H

Imagi-

Irenęus

Marinus

cem

Ruper-

T

Theo-

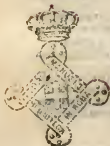
Tiberius

FINIS.

REGESTVM.

*ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Aa Bc Cc Dd Ee.

Omnes Quaterniones * Sexternio.

ROMAE,
In Aedibus Populi Romani.
M.D.LXXXV.

